

Dr. Gintarė Tautkevičienė, Loreta Burbaitė, Vilija Dzingienė, Rita Jakutienė, Džeinara Kaunaitė, Meilutė Kretavičienė, Irena Kuzminskienė, Gražina Lamanauskienė, Julija Niauraitė, dr. Žibutė Petrauskienė, dr. Lina Šarlauskienė

**Naudojimasis elektroniais
mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis)**

Mokomoji knyga

Vilnius 2010

UDK 004.78:025.4.036+025.4.036:004.78](075)

Autorės:

dr. Gintarė Tautkevičienė, Loreta Burbaitė, Vilija Dzingienė, Rita Jakutienė, Džeinara Kaunaitė, Meilutė Kretavičienė, Irena Kuzminskienė, Gražina Lamanauskienė, Julija Niauraitė, dr. Žibutė Petrauskienė, dr. Lina Šarlauskienė

Sudarytojos:

Aušra Vaškevičienė, Jevgenija Ševcova, Rima Klusovskienė, Emilija Banionytė

Recenzentės:

dr. Janina Pupelienė,
dr. Birutė Railienė

Kalbos redaktorė

Rima Mažeikienė

ISBN 978-609-95149-1-8

Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija

TURINYS

Įžanga	5
1. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas. <i>Julija Niauraitė, Meilutė Kretavičienė</i>	7
2. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos. <i>Dr. Gintarė Tautkevičienė</i>	41
3. Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse. <i>Dr. Lina Šarlauskienė</i>	99
4. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška. <i>Irena Kuzminskienė</i>	123
5. Menų informacijos šaltinių paieška. <i>Džeinara Kaunaitė</i>	167
6. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška. <i>Gražina Lamanauskienė, Rita Jakutienė, Loreta Burbaitė</i>	209
7. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška. <i>Dr. Žibutė Petrauskienė</i>	255
8. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška. <i>Vilija Dzingienė</i>	305
9. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška. <i>Meilutė Kretavičienė, dr. Lina Šarlauskienė</i>	341
10. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams. <i>Dr. Gintarė Tautkevičienė, Vilija Dzingienė</i>	395
Apie autorius	459

Ižanga

Mokomoji knyga „Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis)“ parengta vykdant Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansuojamą projektą „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“. Vienas iš projekto uždavinių – ugdyti vartotojų kompetenciją naudotis duomenų bazėmis. Tam tikslui parengta mokomoji medžiaga, kurią sudaro 10 atskirų modulių. Jų pagrindu projekto metu organizuojami mokymai.

Rengiant mokymų modulius ir organizuojant mokymus atsižvelgta į projekto metu atliktą „Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimtį ir sudėties mokslinį tyrimą“. Tyrimo tikslas buvo ištirti ir įvertinti mokslininkų bei kitų tyrėjų turimų kompetencijų naudotis elektroniniais mokslo informacijos ištekliais spragas ir konkrečių kompetencijų trūkumus. Mokslinio tyrimo medžiaga yra apibendrinta ir publikuota kaip mokslo studija internete <http://www.lmba.lt/doc/tyrimas.pdf>. Joje pateikta rekomendacijų dėl ugdymo turinio, apimtį, intensyvumo bei pobūdžio.

Parengus mokymų modulius kilo mintis visą mokymų medžiagą išleisti atskira elektronine mokomąja knyga. Ši knyga gali būti naudojama kaip papildoma medžiaga organizuojant informacinės kompetencijos ugdymo mokymus, taip pat yra skirta savarankiškam mokymuisi. Knygoje pateikta informacija padės įgyti informacinę kompetenciją, kaip ieškoti, gauti, tvarkyti ir naudoti elektroninius mokslo informacijos šaltinius. Studijuojant modulių mokomąją medžiagą rekomenduojame atlikti ir praktines užduotis, padėsiančias įgyti praktinių gebėjimų naudotis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais. Mokomoji knyga skirta pažengusiems vartotojams.

Mokomąją knygą sudaro 10 mokymo naudotis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis) modulių, jie knygoje pateikiami atskirais skyriais. Kiekvieną skyrių galima studijuoti kaip atskirą savarankišką temą. Žinoma, geriausia pradėti nuo pirmojo skyriaus, tačiau, jei medžiaga skaitytojui yra žinoma ar neaktuali, galima studijuoti bet kurį kitą. Kiekviename skyriuje pateikiama mokomoji medžiaga, praktinės užduotys, nuorodos į informacijos šaltinius, apibendrinamosios pastabos ir naudota literatūra. Pirmieji trys skyriai skirti bendriesiems informacijos paieškos ir valdymo gebėjimams ugdyti. Šiuose skyriuose pateikta mokomoji medžiaga naudinga visose mokslo srityse mokslinius tyrimus vykdantiems mokslininkams, dėstytojams, studentams. Ketvirtasis–devintasis moduliai skirti konkrečių mokslo sričių specialistams. Skaitytojas pagal savo vykdomų tyrimų ir mokslinių interesų sritį gali laisvai pasirinkti, kurį skyrių studijuoti. Paskutinis – dešimtas – skyrius skirtas bibliotekų darbuotojams, atsakingiems už elektroninių išteklių licencijavimą, administravimą ir prieigos prie licencijuojamų šaltinių užtikrinimą.

Mokomoji knyga yra licencijuota CC licencija. Visi norintys gali knygą atsispausdinti, išsiversti į bet kurią kalbą, pritaikyti mokymams, jei tai daroma nekomerciniais tikslais. Naudoti knygos turinį nekomerciniais tikslais leidimo gauti nereikia, bet privaloma nurodyti knygos autorius.

Projekto vadovė
Emilija Banionytė

1 modulis. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas

Julija Niauraitė, Meilė Kretavičienė

Turinys

Įvadas	8
1.1. Informacijos paieškos strategija.....	8
1.1.1. Informacijos poreikio suvokimas ir nustatymas.....	9
1.1.2. Informacijos paieškos planavimas	10
1.1.2.1. Informacijos pobūdžio ir apimtys nustatymas.....	10
1.1.2.2. Informacijos paieškos įrankių pasirinkimas	10
1.1.2.3. Reikšminių žodžių pasirinkimas.....	12
1.1.3. Efektyvi informacijos paieška.....	16
1.1.3.1. Užklausos formulavimas	16
1.1.3.2. Informacijos paieškos būdai	17
1.1.3.3. Kiti paieškos būdai	18
1.1.4. Paieškos rezultatų analizė ir paieškos tikslinimas.....	18
Praktinės užduotys	20
1.2. Paieškos rezultatų tvarkymas	20
Praktinės užduotys	21
1.3. Informacijos tvarkymas ir organizavimas.....	21
1.3.1. Informacijos tvarkymo programų apžvalga	22
1.3.1.1. Komerinės informacijos tvarkymo programos	22
1.3.1.2. Nemokamos informacijos tvarkymo programos	23
1.3.1.3. Programų panašumai ir skirtumai.....	25
1.3.1.4. Programos <i>Zotero</i> naudojimo pagrindai	26
Praktinės užduotys	29
1.3.2. Bibliografinio aprašo standartai	29
1.3.2.1. Citavimo stiliai	30
1.3.2.2. Bibliografinio aprašo pavyzdžiai.....	31
Praktinės užduotys	31
1.4. Teisiškas ir etiškas informacijos panaudojimas.....	31
1.4.1. Privatumas ir saugumas.....	32
1.4.2. Tinklo etiketas	32
1.4.3. Intelektinė nuosavybė.....	33
1.4.4. Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas	36
1.4.5. Plagiatas ir jo prevencija	38
Nuorodos.....	38
Naudotos literatūros sąrašas.....	39

Įvadas

Pastaruoju metu didėjant sukuriamos informacijos kiekiui, tampa sudėtinga susigaudyti informacijos šaltinių ir juos jungiančių informacijos paieškos sistemų gausoje. Tikslingai informacijos paieškai tenka skirti daugiau laiko. Taip pat reikia turėti ir tam tikrų informacijos paieškos įgūdžių – jų įgijus informacijos ieškoti darosi paprasčiau.

Modulio tikslas – suteikti žinių apie pagrindinius informacijos paieškos strategijos etapus ir informacijos tvarkymo principus.

Susipažinę su mokomąja medžiaga ir atlikę praktines užduotis, gebėsite:

- nustatyti informacijos poreikį ir suplanuoti informacijos paieškos veiksmus;
- pasirinkti paieškai tinkamus reikšminius žodžius;
- numatyti paieškos klausimo formulavimo kriterijus;
- tinkamai suformuluoti užklausą, atitinkančią paieškos sistemos ar duomenų bazės (toliau – DB) ypatumus;
- atlikti efektyvią paiešką;
- naudotis įvairiais informacijos paieškos būdais;
- analizuoti ir vertinti informacijos paieškos rezultatus;
- produktyviai dirbti su informacijos tvarkymo ir organizavimo programomis;
- teisiškai ir etiškai naudotis moksline produkcija.

Modulį sudaro 4 temos, kuriose pateikiama teorinė medžiaga ir po dvi praktines užduotis. Šis modulis turėtų būti perteiktas per 2 akademines valandas.

1.1. Informacijos paieškos strategija

Ieškant informacijos labai svarbu parengti tinkamą ir veiksmingą informacijos paieškos strategiją. Jos sudėtingumas priklauso nuo to, kuriam tikslui ieškoma informacijos. Ieškant laisvalaikio ar kasdienės informacijos, dažniausiai pakaks naudoti populiarias paieškos sistemas. Ieškant mokslinės informacijos, reikia turėti žinių apie specializuotus mokslinės informacijos šaltinius ir paieškos įrankius.

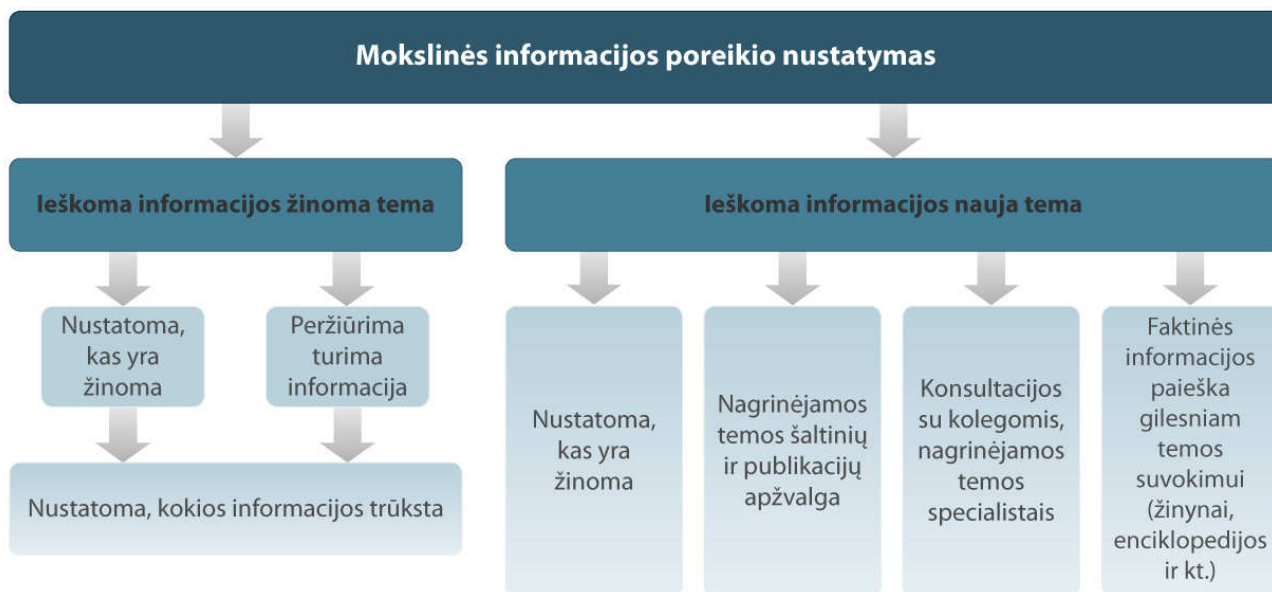
Yra du informacijos gavimo būdai:

- **pasyvusis** (paieškos sistemos ar duomenų bazės informaciją vartotojui atsiunčia į jo darbo vietą ar kompiuterį);
- **aktyvusis** (paiešką vartotojas planuoja pats – pasirenka paieškos priemones, suformuluoja užklausą, atlieka surastų informacijos šaltinių vertinimą ir atranką).

Informacijos gali būti ieškoma nesivadovaujant jokiais taisyklėmis, bandant įvairius paieškos įrankius ir remiantis asmenine informacijos paieškos patirtimi. Tačiau veiksmingesnė informacijos paieška atliekama tiksliai apgalvojus savo informacijos poreikius ir paieškos veiksmus.

Informacijos paieška yra procesas, todėl svarbu suvokti esminius informacijos paieškos etapus (žr. 1.1 pav.). Pradedant paiešką svarbu įvertinti, kiek ir kokios informacijos reikia. Atsižvelgiant į reikalingos informacijos tematiką, pobūdį ir apimtį, pasirenkami reikšminiai žodžiai ir paieškos įrankiai. Atliekant paiešką reikia itin kruopščiai apgalvoti, kaip derinti reikšminius žodžius, kokius paieškos tikslinimo kriterijus naudoti ir pan. Gavus pirmuosius paieškos rezultatus, būtina įvertinti surastų šaltinių tinkamumą, kokybę, įvairovę ir naujumą. Atsižvelgiant į tai, kiek ir kokių paieškos rezultatų gauta, paieška yra tikslinama ir koreguojama. Jeigu gauti šaltiniai netenkina poreikių, reikia iš naujo peržiūrėti paieškos strategiją. Paieškos rezultatams saugoti ir tvarkyti gali būti naudojamos

1.2 pav. Mokslinės informacijos poreikio nustatymas

Patarimai:

- nagrinėjamą temą apibūdinantys terminai gali būti naudojami kaip reikšminiai žodžiai;
- parenkant temą apibūdinančius terminus, galima naudoti proto šturmo (angl. *brainstorm*), minčių ar koncepcijų žemėlapių kūrimo metodus; plačiau apie šias metodikas žr. adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/temos-suvokimas> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Temos plėtojimas*).

1.1.2. Informacijos paieškos planavimas

Informacijos paieškos planavimas – svarbus informacijos paieškos etapas, todėl prieš atliekant paiešką svarbu detalčiai apgalvoti esminius paieškos veiksmus.

1.1.2.1. Informacijos pobūdžio ir apimties nustatymas

Šiame etape vartotojas turi nuspręsti:

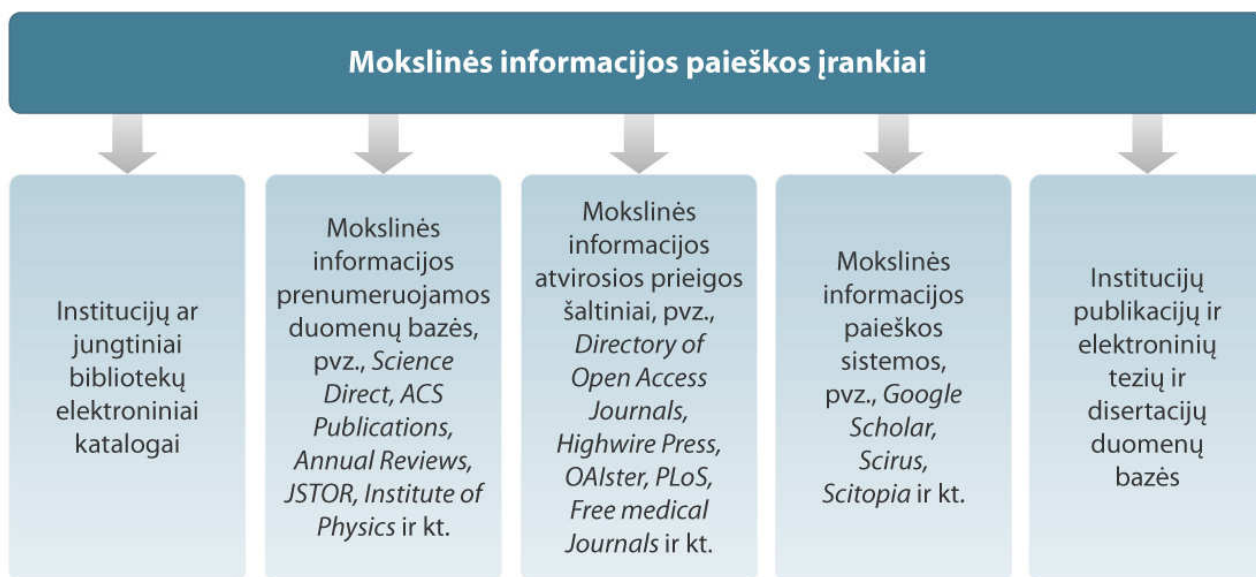
- **kokio pobūdžio informacijos reikia:** apžvalginės, naujausių mokslinių tyrimų, statistinės ir t. t.;
- **kokio tipo informacijos reikia:** bibliografinės, viso teksto, vaizdinės, faktinių duomenų ir t. t., tai padeda pasirinkti informacijos paieškos įrankius;
- **kiek informacijos reikia** – tai lemia individualūs informacijos poreikiai;
- **kiek laiko gali skirti paieškai** – tai lemia informacijos kiekis ir tipai: jei reikalingi informacijos šaltiniai iš bibliotekų, informacijos centrų, archyvų ir pan., svarbu prisiminti, kad įstaigos dirba nustatytomis valandomis.

1.1.2.2. Informacijos paieškos įrankių pasirinkimas

Ieškant asmeninius poreikius tenkinančios informacijos naudojami įvairūs leidiniai, interneto ištekliai ir kt. informacijos šaltiniai. Efektyviai mokslinės informacijos paieškai atlikti reikia žinių apie mokslinės informacijos paieškos įrankius ir šaltinius.

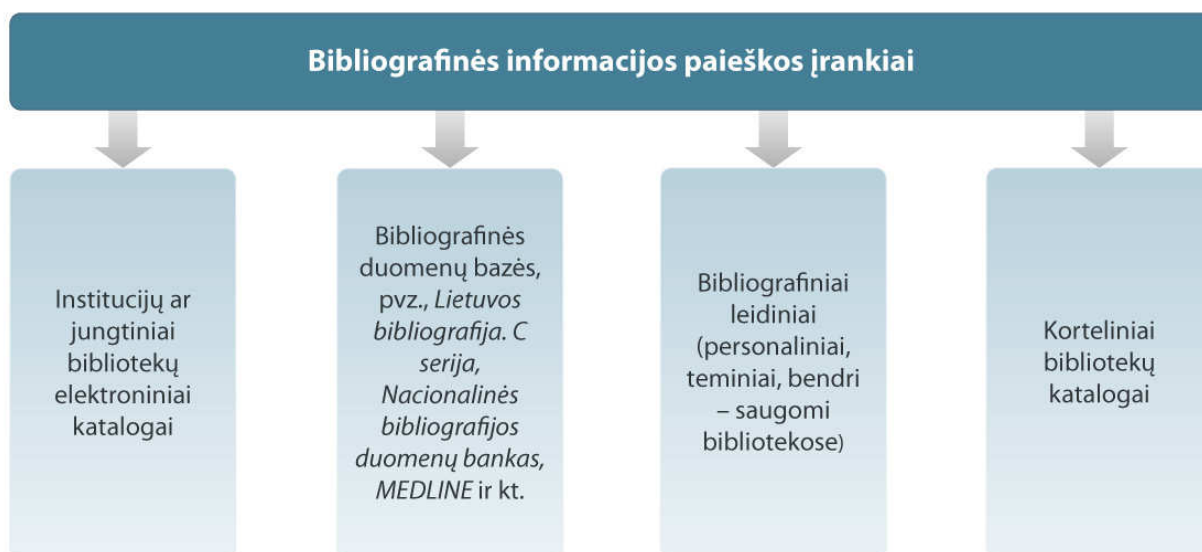
Universalios paieškos sistemos mokslinės informacijos paieškai netinka, nes tarp paieškos rezultatų patenka įvairios paskirties, turinio ir kokybės, gana dažnai ne mokslinių, informacijos šaltinių. Todėl mokslinės informacijos paieškai naudojami specializuoti paieškos įrankiai (žr. 1.3 pav.).

1.3 pav. Mokslinės informacijos paieškos įrankiai

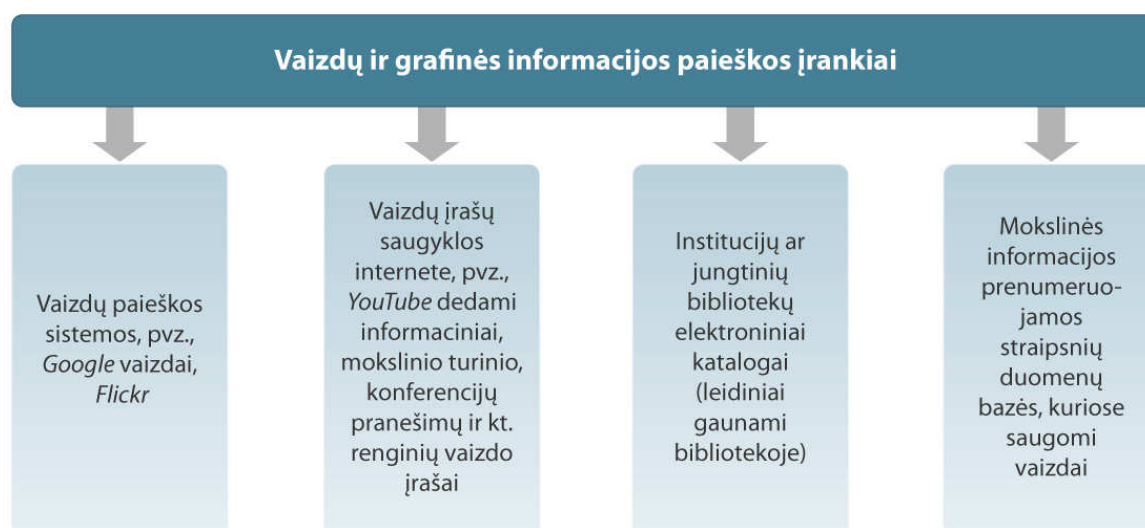
Kokią informacijos paieškos įrankį pasirinkti, priklauso nuo reikalingos informacijos pobūdžio ir tipo (žr. 1.4 pav., 1.5 pav., 1.6 pav.):

1.4 pav. Bibliografinės informacijos paieškos įrankiai

1.5 pav. Viso teksto informacijos šaltinių paieškos įrankiai

1.6 pav. Vaizdų ir grafinės informacijos paieškos įrankiai

Patarimai:

- renkant informacijos paieškos įrankius, galima naudoti bibliotekų siūlomas DB, el. katalogų, naudingų nuorodų sąrašus;
- paieškos strategijai įgyvendinti galima naudoti vieną ar kelis informacijos paieškos įrankius, tai priklauso nuo poreikių ir norimo informacijos išsamumo;
- išsamiau apie mokslinės informacijos paieškos įrankius ir šaltinius skaitykite moduluose „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“ ir „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

1.1.2.3. Reikšminių žodžių pasirinkimas

Paieškos sistemose dažniausiai vartojami natūralios kalbos žodžiai. Tačiau jie ne visada tinka atliekant paiešką pagal dalyką, nes:

- gali turėti kelias reikšmes;
- gali turėti sinonimų, apie kuriuos vartotojas nepagalvoja.

Patarimai:

- ieškant informacijos žinoma tema, galima vartoti reikšminius žodžius iš anksčiau rastų dokumentų;
- vengiant didelio kiekio užklaustos neatitinkančios ir menkavertės informacijos, reikšminius žodžius galima rinktis naudojantis kontroliniais žodynais.

Kontrolinis žodynas – kruopščiai atrinktų terminų ir sampratų sąrašas, kuris dažniausiai naudojamas į katalogus ar DB įtraukiamiems informacijos šaltiniams aprašyti. Kontrolinio žodyno terminai dažniausiai vadinami dalykiniais terminais arba deskriptoriais. Specifinės srities kontroliniai žodynai apima tikslius tos srities terminus, bendrosios paskirties žodynai – bendresnius terminus.

Kontrolinių žodynų privalumai:

- padeda išvengti netikslumų, susijusių su sinonimų vartojimu;
- struktūroja reikšminius žodžius, turinčius kelias reikšmes (pvz., lapas – popieriaus arba augalo lapas);
- nustato žodžių su skirtingais priešdėliais vartojimą;
- pateikia terminų paaiškinimus;
- nustato tikslią vartojamo žodžio reikšmę;
- nustato loginius ryšius tarp terminų;
- nesudėtingi ir patogūs naudotis.

Tezaurus – kontrolinis žodynas, nurodantis prasminius žodžių ryšius. Tezauro pagrindinė dalis yra abėcėlinis deskriptorių ir reikšminių žodžių (nedeskriptorių) sąrašas (pateikiami terminai ir ryšiai tarp jų). Tezaurų rengimą reglamentuoja *Tarptautinės standartų organizacijos (ISO)* standartai.

Tezauro savybės:

- nuo prasmės einama prie konkretaus žodžio;
- nustato ryšius tarp terminų;
- gali būti bendrieji ar skirti konkrečiai sričiai;
- gali būti vienos, dviejų kalbų ar daugiakalbiai.

Svarbu. Renkantis reikšminius žodžius tezaurai labai praverčia, ypač jei vartotojas naudojami tuo pačiu tezauru, kuris naudojamas ir paieškos įrankyje.

Tezauro privalumai:

- padeda rasti tinkamus reikšminius žodžius ir patikslinti paiešką;
- padeda rasti sinonimų;
- panaikina subjektyvų požiūrį į reikšminius žodžius;
- padeda rasti paieškai reikalingų įvairesnių terminų;
- padeda atlikti tikslią ir greitą paiešką;
- padeda susipažinti su nagrinėjamos temos terminija.

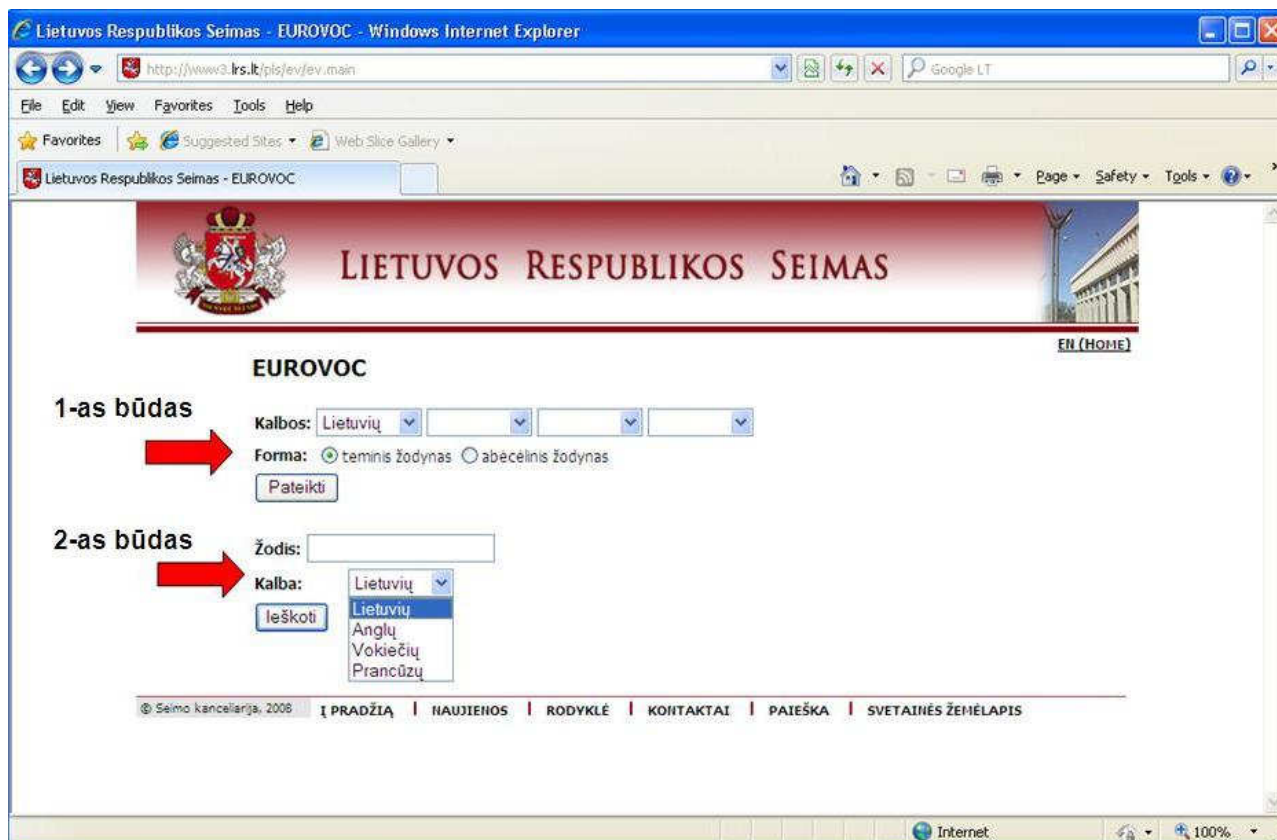
Tezauruose naudojami sutartiniai žymėjimai:

- UF (angl. *used for*) – nurodo terminą, vietoje kurio reikėtų vartoti kitą;
- USE – nurodo, kurį terminą rekomenduojama vartoti;
- BT (angl. *broader term*) – žymi, kad tai platesnės reikšmės terminas;
- NT (angl. *narrower term*) – žymi, kad tai siauresnės reikšmės terminas;
- RT (angl. *related term*) – nurodo susijusius terminus;
- ir kt.

Vienas didžiausių tezaurų – **Eurovoc** <<http://www3.lrs.lt/eurovoc>> – platus daugiakalbis (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų) Europos Sąjungos teisės aktų terminų tezauras. Ilgainiui išplėstas ir apima įvairias temas: ekonomiką, teisę, sociologiją, švietimą, žemės ūkį ir kt.). Plačiau apie *Eurovoc*’ą, jo sandarą ir vartojamas santrumpas žr. adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1637&p_d=12858&p_k=1.

Tezaure *Eurovoc* siūlomos dvi paieškos galimybės (žr. 1.7 pav.):

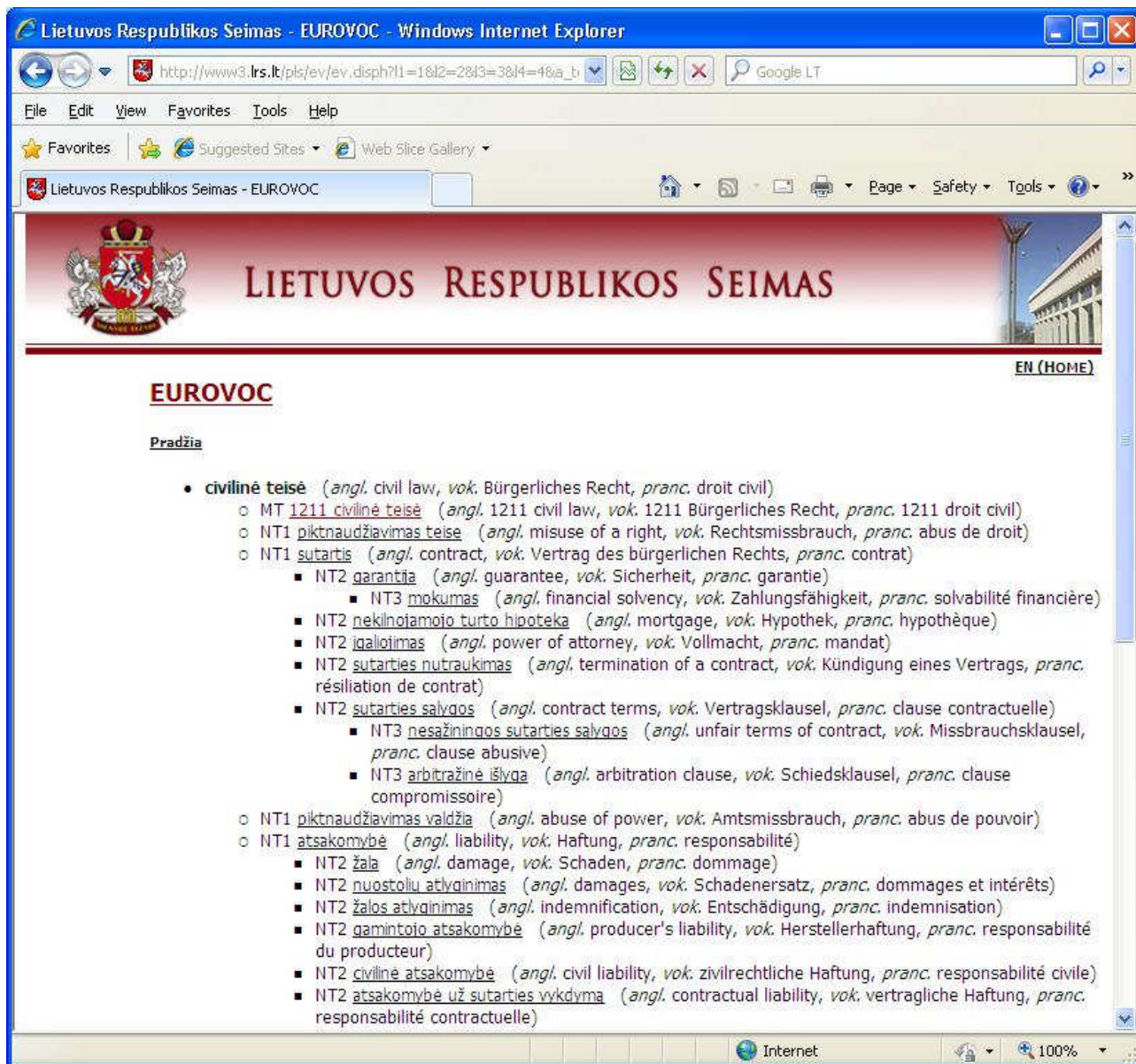
1. Pasirinkta kalba gauti teminius ar abėcėlinius terminų sąrašus ir naršyti juose.
2. Į paieškos langelį įrašyti terminą ir paspausti „Ieškoti“. Galima pažymėti, kokia kalba ieškoti terminų.

1.7 pav. Paieška tezaure *Eurovoc*

Privalumai:

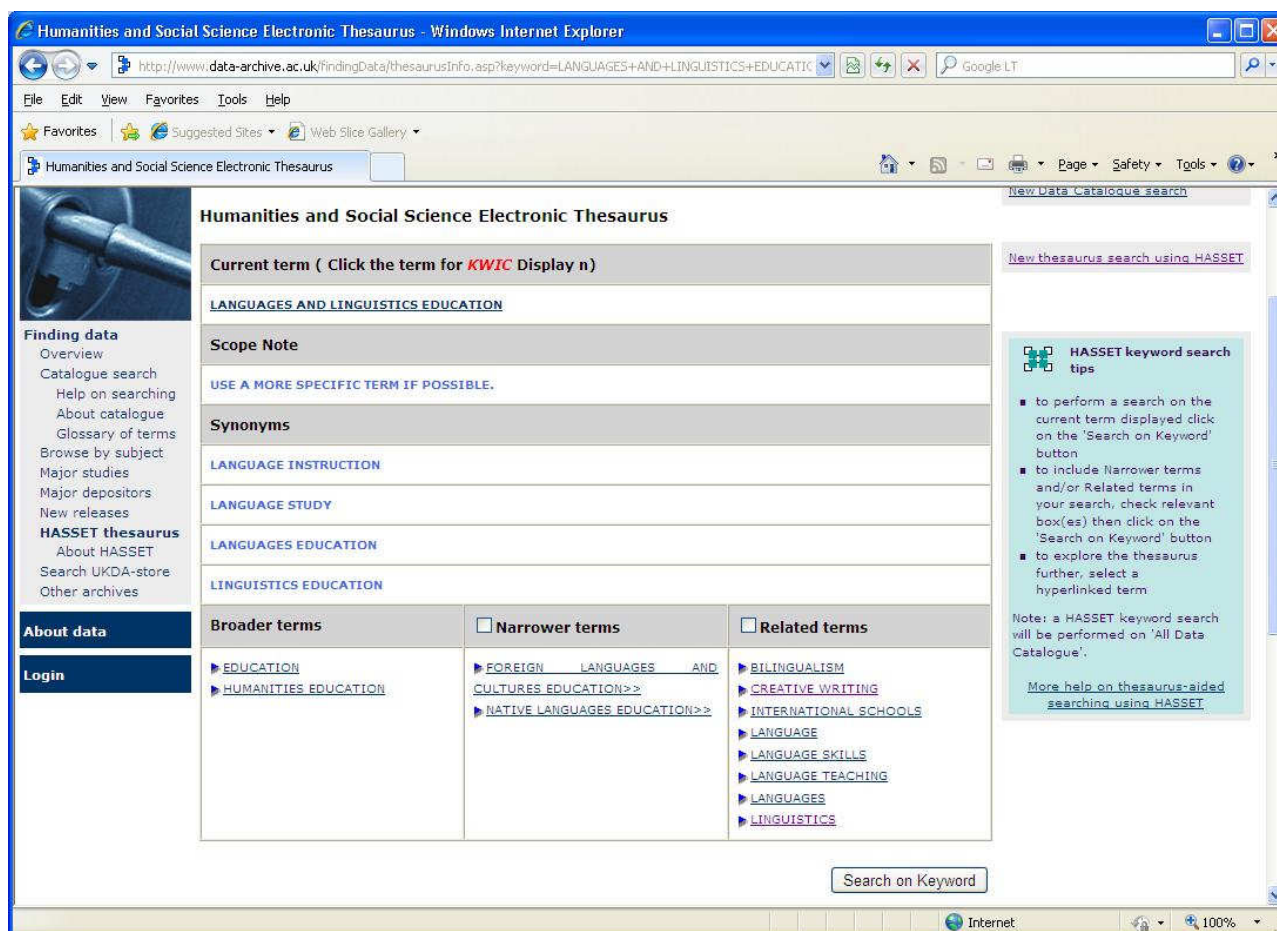
- pateikia terminus lietuvių ir kitomis kalbomis;
- pasirinkus reikiamą terminą gaunamas susijusių žodžių sąrašas, jame sutartiniais žymėjimais nurodomi vartotini, siauresni ar platesni atitikmenys (žr. 1.8 pav.).

1.8 pav. Tezauro siūlomi termino *civilinė teisė* atitikmenys

Kiti tezaurų pavyzdžiai:

- **UNESCO thesaurus** <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>> – daugiakalbis (anglų, ispanų, prancūzų ir rusų kalbų) Jungtinių Tautų ugdymo, mokslo ir kultūros organizacijų tezasauras, apimantis socialinių ir humanitarinių, informacijos ir komunikacijos, politikos, ekonomikos, teisės, edukologijos mokslų terminus;
- **HASSET (Humanities and Social Science Thesaurus)** <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>> – socialinių ir humanitarinių mokslų terminų tezasauras anglų kalba, patogus vartoti (naudojamos ne santrumpos, o tikslūs terminų pavadinimai, terminai pateikiami lengvai suprantamomis lentelėmis) (žr. 1.9 pav.);

1.9 pav. Tezaurus HASSET

- **LiDA tezaurus** <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezaurus> – humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo LiDA tezaurus, sudarytas remiantis HASSET'u;
- **The European Education Thesaurus (EET)** <<http://redined.r020.com.ar/en/>> – Europos Tarybos daugiakalbis aiškinamasis edukologijos terminų tezaurus;
- **The Art & Architecture Thesaurus (AAT)** <http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/> – nuolat pildomas architektūros, meno ir materialiosios kultūros terminų tezaurus;
- **MeSH (Medical Subject Headings)** <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>> – Jungtinių Amerikos Valstijų nacionalinės medicinos bibliotekos kuriamas tezaurus, skirtas medicinai.

Kitų mokslo sričių dalykinių terminų tezaurų pavyzdžių pateikiama teminiuose moduluose.

1.1.3. Efektyvi informacijos paieška

Kad informacijos paieška būtų veiksminga, reikia tinkamai suformuluoti užklausą ir pasirinkti reikiamą informacijos paieškos būdą.

1.1.3.1. Užklausos formulavimas

Paieškoje galima vartoti paskirus reikšminius žodžius arba iš jų formuluoti užklausą. Užklausoms formuluoti naudojami tik konkretūs žodžiai, terminai. Juos rekomenduojama rinktis iš tezaurų.

Formuluojant užklausą patartina naudotis loginiais jungtukais ir jais jungti reikšminius užklausos žodžius. Loginiai jungtukai ir jų reikšmės:

- **AND** (liet. IR) – reikšminiai žodžiai turi būti tame pačiame dokumente. Šis jungtukas mažina paieškos rezultatų skaičių. Jei tarp žodžių jungtukas neįrašytas, dažniausiai automatiškai įterpiamas AND;
- **OR** (liet. ARBA) – dokumente turi būti bent vienas arba abu užklausoje įrašyti žodžiai. Didina paieškos rezultatų skaičių;
- **NOT** (liet. NE) – dokumente neturi būti žodžių, kurie nurodyti po loginio jungtuko NOT;
- **NEAR** (liet. ŠALIA) – rodo, per kiek žodžių vienas nuo kito gali būti nutolę užklausoje įrašyti reikšminiai žodžiai.

Patarimai:

- išsamiau apie AND, OR ir NOT loginius jungtukus galima rasti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-paieska> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Loginių jungtukų naudojimas informacijos paieškai*);
- loginis jungtukas NEAR yra rečiau naudojamas, todėl dėl jo naudojimo vertėtų pasitikslinti konkrečiame paieškos įrankyje;
- formuluojant užklausas galima naudotis loginiams jungtukams analogiškais arba papildomais simboliais (pvz., *, +, – , ?, !, #); išsamiau apie juos galima sužinoti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-paieska> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Paieškos simboliai*).

1.1.3.2. Informacijos paieškos būdai

Dauguma paieškos sistemų ir duomenų bazių pateikia keletą informacijos paieškos būdų: paprastą ir išplėstinę paiešką, informacijos paiešką naršant pagal įvairius kriterijus.

Paprastoje paieškoje (angl. *simple, basic search*) reikšminių žodžių ieškoma visame dokumente arba bibliografiniame įrašė (jei ieškoma bibliotekos kataloge). Šios paieškos privalumas – nesudėtinga naudotis, į paieškos langelį įrašomi reikiami reikšminiai žodžiai. Trūkumas – gaunama daug paieškos rezultatų. To išvengti iš dalies padeda tinkamai parinkti loginiai jungtukai arba specialieji užklausos formulavimo simboliai.

Išplėstinėje (sudėtingoje) paieškoje (angl. *advanced search*) užklausiai pateikti naudojami keli paieškos langeliai, galima nurodyti, kuriose dokumento dalyse ieškoti įrašytų reikšminių žodžių. Šios paieškos privalumai – padeda susiaurinti paiešką ir gauti tikslesnius paieškos rezultatus; galima nurodyti, kuriuose paieškos laukuose arba metaduomenyse turėtų būti ieškoma reikšminių žodžių (pvz., dokumento pavadinime, santrumpoje, pirmosiose pastraipose; jei ieškoma bibliotekos kataloge – temos, autoriaus, žurnalo ar publikacijos pavadinimo, publikavimo metų ir kitose įrašo dalyse).

Naršant (angl. *browse*) galima peržiūrėti įvairius dokumentų sąrašus pagal temą, abėcėlę, žurnalų antraštes ar kitus kriterijus. Paprastai naršoma nuo platesnių temų iki konkretaus galutinio dokumento, pvz., straipsnio. Šis paieškos būdas naudingas tada, kai tiksliai nežinome, kokios informacijos reikia, arba norime susipažinti su dominančia tema, peržiūrėti konkretaus leidinio turinį.

Kai kurios DB leidžia atlikti **cituočių šaltinių paiešką** (pvz., *EBSCO Academic Search Complete* – viršutiniame meniu rinkitės *Cited References*). Pagal numatytus paieškos kriterijus ieškoma cituočių dokumentų (leidžia išsamiau susipažinti su autoriaus mokslinė produkcija, rasti ryšius tarp pirminių ir vėlesnių publikacijų).

Ieškant citavimo duomenų patartina naudotis pasaulyje gerai žinoma DB *ISI Web of Science* <<http://apps.isiknowledge.com/>>. Šioje DB galima ieškoti cituojamų autorių, jų publikacijų, žurnalų ir peržiūrėti citavimo duomenis.

Plačiau apie cituotų šaltinių paiešką galima rasti adresu <http://biblioteka.ktu.edu/kursai/ISI/default.htm>.

1.1.3.3. Kiti paieškos būdai

Informacijos gali būti ieškoma ne tik pagal reikšminius žodžius, bet ir kitus paieškos kriterijus. Gana rezultatyvi informacijos paieška el. kataloguose ir DB – pagal standartinius leidinių numerius:

ISBN (angl. *international standart book number*) – tarptautinis standartinis knygos numeris, suteikiamas kiekvienai leidžiamai knygai (arba jos laidai), taip pat ir elektroninei. Kiekviena knyga turi unikalų ISBN numerį. ISBN kodai rašomi vienoda forma – santrumpa ISBN ir trylika skaitmenų (iki 2007 m. buvo dešimt), atskirtų brūkšneliais (pvz., ISBN 978-9955-12-431-3). ISBN suteikimu rūpinasi leidykla, leidžianti leidinį. ISBN numeriai dažniausiai pateikiami kitoje antraštinio lapo pusėje. Lietuvoje ISBN suteikia ISBN ir ISMN Lietuvos agentūra, esanti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

ISSN (angl. *international standart serial number*). Tai serialinio (periodinio) leidinio standartinis numeris, kurį sudaro aštuoni skaitmenys (pvz., ISSN 2029-2430). Jis unikalus ir jo suteikimu rūpinasi periodinį leidinį leidžianti institucija. ISSN numeriai dažniausiai pateikiami periodinio leidinio antraštinio lapo kitoje pusėje ir pirmame straipsnio puslapyje prie bendrųjų publikacijos duomenų. Šį numerį taip pat suteikia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

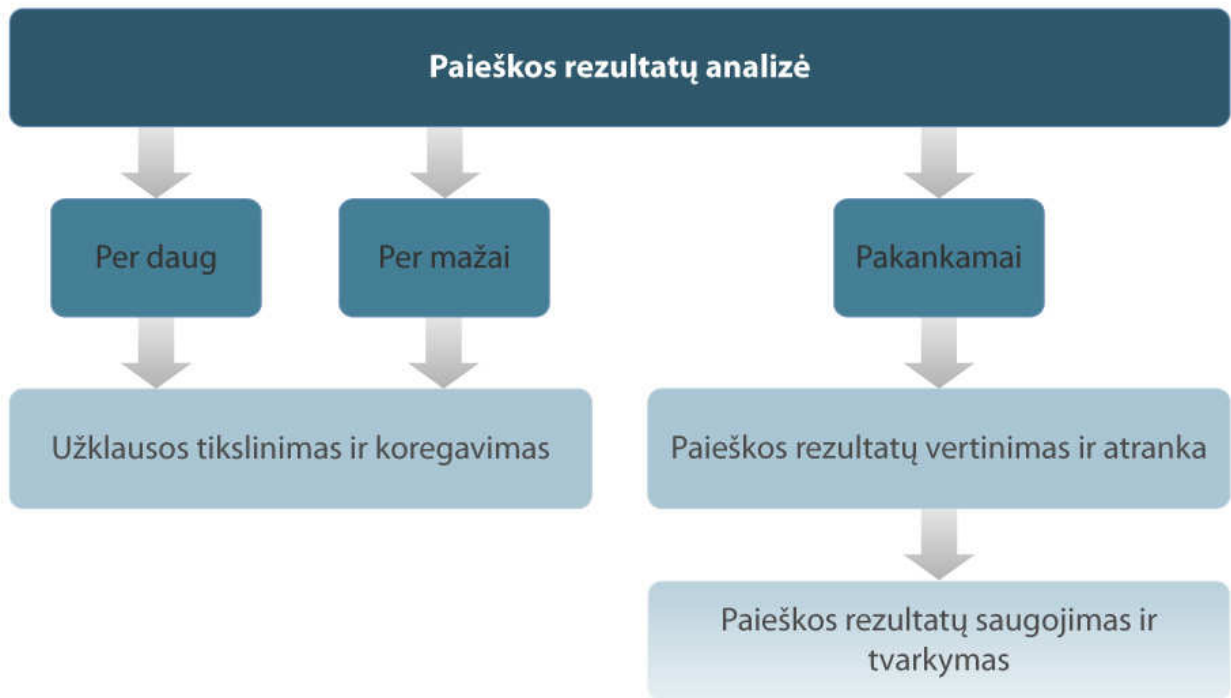
ISMN (angl. *international standart music number*). Tai standartinis spausdintinių muzikos leidinių numeris. Šį numerį sudaro santrumpa ISMN ir trylika skaitmenų (pvz., ISMN 979-0-706182-00-1). ISMN dažniausiai pateikiamas kitoje antraštinio lapo pusėje. Šį numerį taip pat suteikia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

DOI (angl. *digital object identifier*) – skaitmeninio objekto identifikatorius, suteikiamas virtualioje erdvėje esančiam skaitmeniniam intelektinės nuosavybės objektui. Dažniausiai DOI suteikiamas moksliniams straipsniams (nurodomas greta pagrindinių straipsnio duomenų pačiame dokumente). Skaitmeninio objekto vieta gali kisti, tačiau identifikatorius išlieka toks pats (jis tampa pastovia šaltinio nuoroda internete ir visada objektas gali būti randamas pagal jį). DOI suteikia ir jų sistemą prižiūri *Tarptautinis DOI fondas* <<http://www.doi.org/>>. Paiešką pagal DOI galima atlikti DOI paieškos sistemoje <<http://dx.doi.org/>>, kuri nukreipia į dokumento turinį (ieškant reikia žinoti konkretų DOI).

1.1.4. Paieškos rezultatų analizė ir paieškos tikslinimas

Atliktos paieškos rezultatai pateikiami sąrašais (bibliografinių aprašų, viso teksto dokumentų). Rezultatai gali būti analizuojami taip (žr. 1.10 pav.):

1.10 pav. Paieškos rezultatų analizė

Norime atkreipti dėmesį, kad jei paieškos rezultatų yra per daug arba per mažai – reikia tikslinti paiešką. Jei rezultatų yra pakankamai – pasirinkite tinkamus dokumentus ar įrašus (jei ieškote bibliografinių duomenų ir referatų duomenų bazėje).

Daugelyje paieškos įrankių yra įvairių gautų rezultatų rūšiavimo galimybių. Paieškos įrankio sąsajoje rastus atsakymus galima rūšiuoti pagal įvairius kriterijus, pvz., pagal:

- temą,
- publikavimo metus,
- prieigos galimybę (prieinamas ar ne visas tekstas),
- išteklių tipą (žurnalas, knyga),
- išteklių pavadinimą
- ir kt.

Patarimai:

- paieškos rezultatai, gauti mokslinės informacijos paieškos sistemose, yra patikimi, todėl pakanka įvertinti, ar jie atitinka užklausą ir informacijos poreikį;
- radus informaciją universaliose informacijos paieškos sistemose, reikėtų įvertinti jos turinį ir patikimumą, nes tarp paieškos rezultatų patenka įvairaus pobūdžio, ne vien mokslinės informacijos;
- plačiau apie informacijos patikimumo vertinimą galima rasti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/atranka-ir-vertinimas>.

Paieška laikoma sėkminga, jei gaunami tinkami ir reikalingi rezultatai. Jei naudojamas paieškos įrankis nepateikia jokių rezultatų ar pateikia netinkamus, paieška turi būti tikslinama ir koreguojama. Patartina:

- peržiūrėti užklausos reikšminių žodžių rašybą (ypač kai paieška atliekama ne lietuvių kalba);

- jei paieška atliekama anglų kalba, reikia įvertinti britų ir amerikiečių anglų kalbos formų skirtumus; galima pasirinkti vieną iš formų, pakartoti paiešką kita forma arba naudoti abi iš karto;
- įvertinti, ar logiškai suformuluota užklausa;
- peržiūrėti, ar užklausoje nejungiami tarpusavyje nederantys žodžiai;
- įvertinti, ar į išplėstinės paieškos laukus tinkamai įrašyti reikšminiai žodžiai;
- patikrinti, ar vienoje užklausoje nėra per daug reikšminių žodžių;
- sukonkretinti reikšminius žodžius (galima pasinaudoti tezaurais);
- peržiūrėti reikšminius žodžius ir įvertinti, ar jie atitinka ieškomą temą.

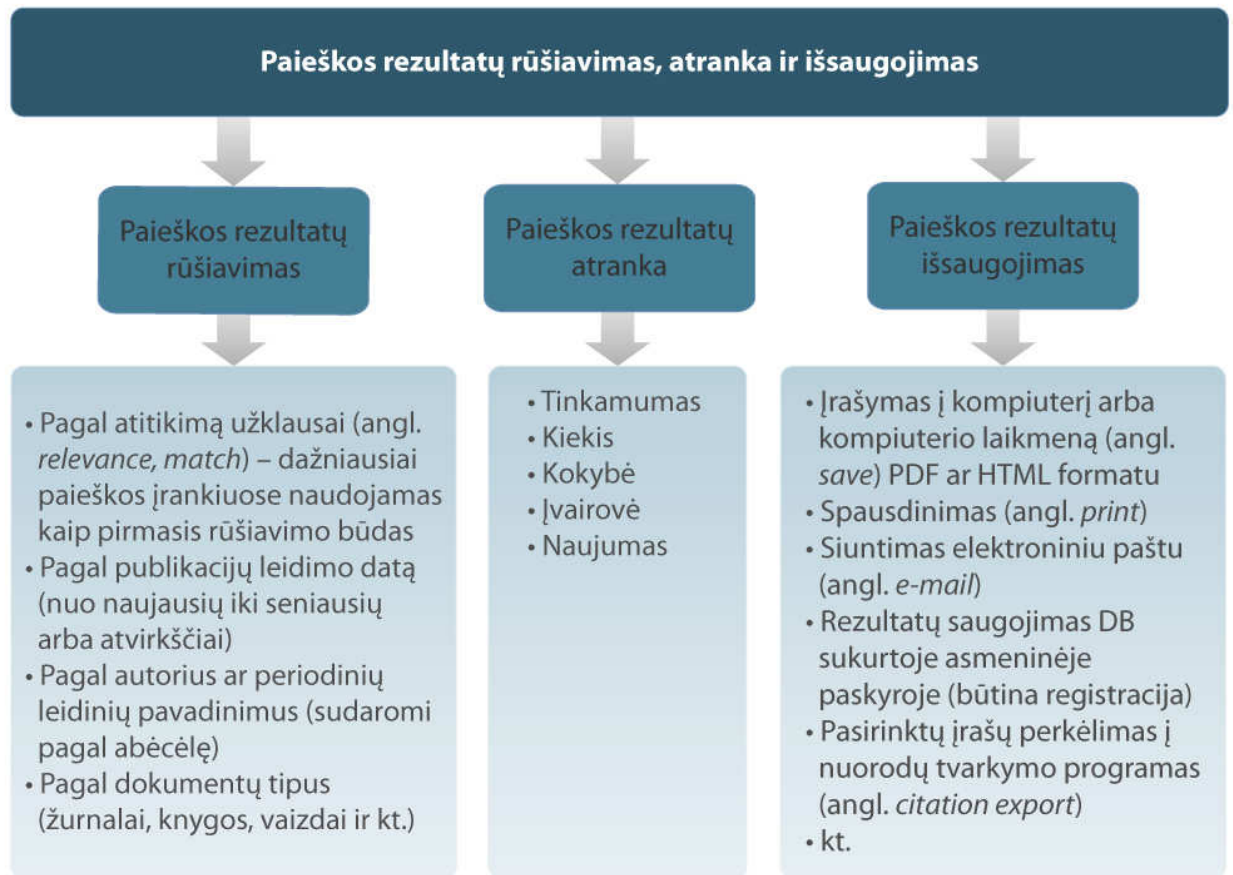
Aptikus netikslumų paieškos strategijoje ir ištaisius klaidas, paieška kartojama.

Praktinės užduotys

1. Naudodamiesi tezauru *Eurovoc* išsirinkite tinkamiausius terminus, pagal kuriuos ieškosite informacijos Jus dominančia tema, pvz., *valdymas*. Atsirinkite 3–4 platesnės, siauresnės reikšmės ar susijusius terminus, pasižymėkite rekomenduojamus vartoti terminus arba vietoje kurio rekomenduojamas vartoti pasirinktas terminas.
2. Naudodami pasirinktus paieškos reikšminius žodžius (terminus iš tezauro), suformuluokite užklausą. Formuluodami užklausą naudokite AND, OR bei NOT ir (ar) paieškos simbolius. Suformuluotą užklausą išbandykite duomenų bazėje *Science Direct* <<http://www.sciencedirect.com/>>, naudodamiesi paprasta ir išplėstine paieška (iš pradžių be loginių jungtukų, vėliau su jais). Įvertinkite gautų rezultatų skirtumus.

1.2. Paieškos rezultatų tvarkymas

Per paieškos įrankius gautus tinkamus paieškos rezultatus galima įvairiai tvarkyti (žr. 1.11 pav.):

1.11 pav. Paieškos rezultatų tvarkymas

Apie paieškos rezultatų tvarkymo ir organizavimo programas skaitykite kitame šios temos skyriuje.

Nuolatinė mokslinė veikla ir nauja rasta informacija skatina papildomos informacijos poreikį. Svarbu perprasti informacijos paieškos strategijos etapus ir informacijos ieškoti nuosekliai. Išsiugdžius tinkamus informacijos paieškos įgūdžius, informacijos paieška ir darbas su ja taps paprastesnis, produktyvesnis ir užims mažiau laiko.

Praktinės užduotys

1. Suformuluokite užklausą ir atlikite informacijos paiešką duomenų bazėje *Science Direct*. Atsirinkite kelis tinkamiausius paieškos rezultatus. Atsirinkdami informaciją naudokitės rezultatų rūšiavimo būdais ir paieškos rezultatų tikslinimo funkcijomis. Įvertinkite gautos informacijos atitikimą Jūsų užklausiai. Atsirinktus rezultatus išsiųskite į savo elektroninio pašto dėžutę.
2. Pagal tą pačią užklausą atlikite paiešką informacijos paieškos sistemoje *Google* ir pagal temoje pateiktas rekomendacijas pabandykite atsirinkti kelis tinkamus rezultatus. Įvertinkite paieškos rezultatų atrankos skirtumus duomenų bazėje ir paieškos sistemoje *Google*.

1.3. Informacijos tvarkymas ir organizavimas

Norint iš įvairių informacijos šaltinių atrinktą informaciją naudoti moksliniame ar praktiniame darbe, reikia gebėti susikurti efektyvią informacijos valdymo ir tvarkymo strategiją, kad surastą informaciją būtų galima patikimai išsaugoti, prireikus greit susirasti ir panaudoti rašant įvairius darbus. Informaciją saugoti ir organizuoti galima įvairiais būdais. Galima tiesiog kopijuoti failus ir juos

sisteminti, galima įtraukti dokumentų adresus į naršyklės parankinių sąrašą ar susikurti paskyras ir jose saugoti iš įvairių duomenų bazių atsirinktą informaciją. Tačiau pati tinkamiausia priemonė tvarkyti, saugoti ir naudotis atrinkta informacija yra specialios informacijos tvarkymo programos.

1.3.1. Informacijos tvarkymo programų apžvalga

Informacijos tvarkymo programų yra daug ir įvairių. Jų pagrindą sudaro bibliografinių įrašų duomenų bazė. Tokios programos paprastai turi įrašų importavimo iš įvairių duomenų bazių, citavimo ir bibliografinių sąrašų sudarymo galimybę. Modernios informacijos tvarkymo programos yra integruojamos į tekstų redaktoriaus programą ir, rašant darbą, įterpia nuorodas į cituojamus šaltinius bei automatiškai formuoja literatūros sąrašą pagal pasirinktą formatą. Moderniausios informacijos tvarkymo programos užtikrina galimybę atlikti informacijos paiešką tose duomenų bazėse ir bibliotekų kataloguose, kurių sistemos veikia pagal Z39.50 protokolą. Tačiau tokios populiaros mokslinės paieškos sistemos ir duomenų bazės, kaip *Google Scholar*, *IEEE Xplore*, *arXiv*, nenaudoja Z39.50 protokolo, todėl jose negalima atlikti informacijos paieškos naudojant informacijos tvarkymo programas.

Informacijos tvarkymo programos gali būti naudojamos:

- įdiegtos į asmeninį kompiuterį,
- kaip intranete įdiegta programa,
- kaip interneto serveryje veikianti programa.

Įvairios programos turi skirtingas įdiegimo galimybes. Komerčių leidėjų sukurtas informacijos valdymo programos gali prenumeruoti institucija arba įsigyti individualūs vartotojai. Taip pat galima naudotis nemokamomis informacijos valdymo programomis.

Užsienio šalių universitetai dažniausiai prenumeruoja kurią nors programą ir ja gali naudotis visi akademinės bendruomenės nariai.

1.3.1.1. Komerčių informacijos tvarkymo programos

Labiausiai paplitusios komerčių informacijos tvarkymo programos yra *RefWorks*, *EndNote*, *Reference Manager*.

RefWorks RefWorks

Adresas <<http://www.refworks.com>>

Tai bene populiariausia pastaraisiais metais informacijos tvarkymo programa, kurios nereikia įdiegti į kompiuterius. Ji veikia leidėjų tarnybiniame serveryje ir ja galima naudotis prisijungus prie interneto. Kiekvienas įrankį prenumeruojančios institucijos narys gali užsiregistruoti¹, susikurti savo elektroninę bibliotekėlę ir naudotis ja rašydamas darbus, keisdamasis informacija su kolegomis ir t. t. Šia programa taip pat gali naudotis ir individualūs asmenys, sumokėję metinį prenumeratos mokestį.

Programa *RefWorks* leidžia importuoti informaciją iš daugiau kaip 870 duomenų bazių. Programa galima naudotis anglų, vokiečių, ispanų, prancūzų, japonų, kinų kalbomis. Neribojamas kaupiamų įrašų skaičius, informacijos šaltinius galima aprašyti pagal 51 bibliografinio aprašo lauką ir 31 informacijos šaltinio tipą. Ši programa leidžia atlikti informacijos paiešką duomenų bazėse ir bibliotekų kataloguose.

---

¹ Registruotis galima tik institucijos, prenumeruojančios programą *RefWorks*, kompiuterių tinkle. Susikūrus savo prisijungimo duomenis, programa galima naudotis iš bet kurio kompiuterio, prijungto prie interneto.

Papildomai įdiegus naršyklėje įrankį *RefGrab-It*, naršant internete automatiškai fiksuojami ISBN, DOI arba *PubMed ID* duomenys. Taip pateikiama papildoma informacija, kuri irgi gali būti naudinga vartotojui. Šią informaciją taip pat galima importuoti į el. bibliotekėlę. Programoje yra RSS naujienų siuntimo paslauga, suteikianti galimybę atsisiųsti naujausią informaciją iš pasirinktų interneto tinklalapių.

EndNote

Adresas <<http://www.endnote.com>>

Tai labai populiarus kompanijos *Thomson Reuters* sukurta programa, kurią galima atsisiųsti ir įsidiesti į asmeninį kompiuterį arba naudotis internetine jos versija. Institucijos, kurios prenumeruoja *Thomson Reuters* duomenų bazes, pvz., *ISI Web of Science*, gali nemokamai naudotis internetine programos versija *EndNote Web*. Lietuvoje šią galimybę turi VU ir KTU akademinės bendruomenės nariai. Ši programa užtikrina informacijos paiešką daugiau nei 800 informacijos išteklių, turi apie 700 filtrų informacijai iš duomenų bazių importuoti. Programoje *EndNote* įrašus galima kaupti neribotai. Įrašai gali būti kuriami pagal 46 informacijos tipus ir 52 laukus. Asmeniniuose kompiuteriuose įdiegtoje programoje *EndNote* galima kaupti PDF failus, susieti juos su bibliografiniais įrašais, turinčiais nuorodų į viso teksto straipsnius internete. Programoje *EndNote* galima ieškoti viso teksto dokumentų, susijusių su pasirinktu bibliografiniu įrašu.

Programoje *EndNote* yra įrankių, padedančių kaupti informaciją ir ja naudotis. Technologija *Cite-While-You-Write* yra integruojama į *MS Word* tekstų redaktorių ir leidžia tekste įterpti nuorodas į cituojamas šaltinius, taip pat parengti literatūros sąrašą. *EndNote* leidžia naudotis daugiau kaip 3 000 citavimo stilių, galima susikurti ir individualų citavimo stilių.

EndNote Web suteikia galimybę ne tik sudaryti, kaupti, tvarkyti bibliografijas, bet ir dalytis, keistis informacija su kolegomis ar studentais.

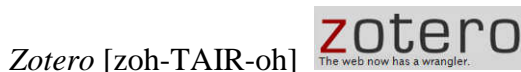
Reference Manager

Adresas <<http://www.refman.com>>

Tai pirmoji tokio tipo komercinė programa, sukurta 1982 m. Ją platina kompanija *Thomson Reuters*. *Reference Manager* galima naudotis įdiegta į asmeninį kompiuterį arba tinkline jos versija. Ši programa atlieka tas pačias funkcijas, kaip ir pirmiau aprašytos programos: eksportuoja ir importuoja informaciją iš daugybės duomenų bazių, aprėpia įvairius citavimo stilius, gali būti integruojama su *MS Word*. Papildomai veikia rašybos klaidų taisymo funkcija, galima išsaugoti paieškos strategijas vėlesnėms informacijos paieškoms. Sukaupti bibliografiniai įrašai gali turėti daug nuorodų į viso teksto straipsnius tiek internete, tiek kompiuterio failuose ir nuorodų į susijusius dokumentus. Ši programa unikali tuo, kad ją naudotis, ją pildyti ar publikuoti gali keli vartotojai vienu metu, jei registruotasis vartotojas yra suteikęs ir nustatęs prieigos galimybę kolegoms. Programa *Reference Manager* populiarus tarp universitetų dėstytojų, nes jie gali suteikti prieigą ir nustatyti naudojimosi sąlygas savo studentams ar kolegoms – šie įgyja teisę naudotis dėstytojo asmenine elektronine biblioteka rengdami darbus, be to, gali papildyti ją naudinga informacija.

1.3.1.2. Nemokamos informacijos tvarkymo programos

Yra sukurta daug informacijos tvarkymo programų, kuriomis galima naudotis nemokamai. Tai *Zotero*, *Connotea*, *Biblioscope*, *I, Librarian*, *J!Research*, *Jumper 2.0*, *Bibus* ir kitos. Jas sukūrė įvairūs universitetai, mokslo institutai ar pavieniai asmenys.

Zotero [zoh-TAIR-oh]

Adresas <<http://www.zotero.org>>

Libiausiai paplitusi nemokama informacijos tvarkymo programa yra *Zotero*. Ji naudojama daugelyje universitetų, rengiami kursai, kuriuose mokoma ja naudotis. Programą sukūrė Džordžo Meisono (George Mason) universitetas, remiamas A. W. Melano (A. W. Mellon) fondo. Programa labai paprasta naudotis, ji yra naršyklės *Firefox* plėtinys ir gali būti integruojama į tekstų redaktorių *MS Word* ir *Open Office Writer*. Todėl, norint ja naudotis, būtina įsidiegti naršyklę *Firefox*. Informacijos tvarkymo programos *Zotero* vartotojai gali atlikti visas informacijos tvarkymo funkcijas: kaupti ir tvarkyti informaciją iš įvairiausių interneto šaltinių (*Amazon.com*, *Google Scholar*, *PubMed*, *Wikipedia* ir t. t.), gali archyvuoti išstisus interneto puslapius vienu mygtuko paspaudimu. Vartotojas, naudodamasis naršykle ir atvėręs *Zotero* programą, gali lengvai joje prirašyti savo pastabų ar komentarų ir prieiti prie savo kolekcijos iš bet kurios darbo vietos, turinčios interneto ryšį, ar net per mobilųjį telefoną.

Connotea

Adresas <<http://www.connotea.org>>

Tai leidėjų *Nature Publishing Group* sukurta programa, skirta mokslininkams, tyrėjams ir klinikinės praktikos gydytojams. *Connotea* yra naujo tipo informacijos tvarkymo programa, turinti žymėjimo funkciją ir leidžianti mokslininkams išsaugoti interneto puslapius. Ši programa turi specialią funkciją, kuri „atpažįsta“ internete mokslinius puslapius, susijusius su programoje esančiu pažymėtu straipsniu ar interneto puslapiu, todėl automatiškai juos atrenka ir pateikia jų metaduomenis. Programoje yra alternatyvi paslauga moksliniams straipsniams atrinkti – į specialią *Connotea* formą galima įrašyti straipsnio DOI (skaitmenį objekto identifikatorių). Programa automatiškai atrinks susijusius mokslinius straipsnius. Duomenis iš šios programos galima eksportuoti į bet kurią kitą citavimo programą.

Įdomu. Programa *Connotea* yra apdovanota Tarptautinės informacijos industrijos bei leidėjų asociacijų apdovanojimais už inovatyvumą.

Nemokamos informacijos tvarkymo programos pateikamos 1.1 lentelėje.

1.1 lentelė. Nemokamos informacijos tvarkymo programos

Programos pavadinimas, interneto adresas	Kūrėjas	Sukūrimo data	Naujausia versija	Pastabos
<i>Aigaion</i> < http://www.aigaion.nl/ >	<i>Aigaion</i>	2005	2.1.2 (2009-03)	Veikia internete (angl. <i>web based</i>)
<i>Bebop</i> < http://www.alari.ch/people/derino/Software/Bebop/index.php >	Lugano universitetas, ALaRI	2007	1.1 (2009-11)	Veikia internete
<i>Bibus</i> < http://bibus-biblio.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page >	<i>Bibus</i>	2004	1.5.0 (2009-10)	Integruojama į tekstų redaktorių <i>MS Word</i>
<i>Connotea</i> < http://www.connotea.org >	<i>Nature Publishing Group</i>	2004	1.1.7 (2006-02)	Veikia internete, centriniame serveryje (angl. <i>centrally-hosted web</i>)

<i>GradeGuru Citation Manager</i> < http://www.gradeguru.com/tools/ >	<i>GradeGuru</i>	2009	1.0 (2009-12)	Veikia internete, centriniame serveryje
<i>I, Librarian</i> < http://www.bioinformatics.org/librarian >	<i>I, Librarian</i>	2003	2.0.10 (2010-02)	Veikia internete
<i>J!Research</i> < http://www.joomla-research.com/ >	<i>Luis Galarraga</i>	2008	1.1.4.3 (2010-03)	Veikia internete
<i>Jumper 2.0</i> < http://www.jumpernetworks.com/ >	<i>Jumper Networks</i>	2009	2.0.1.1 (2009-03)	Veikia internete
<i>Mendeley</i> < http://www.mendeley.com/ >	<i>Mendeley</i>	2008	0.9.6 (2010-02)	Veikia internete, gali būti įdiegta kompiuteryje
<i>Wikindx</i> < http://wikindx.sourceforge.net/index.html >	<i>Mark Grimshaw</i>	2004	3.8 (2008-02)	Veikia internete
<i>Zotero</i> < http://www.zotero.org >	<i>GMU</i>	2006	2.0.2 (2010-03)	<i>Firefox</i> plėtinys, integruojama į tekstų redaktorių <i>MS Word</i> , gali būti diegiama kompiuteryje, veikia internete

1.3.1.3. Programų panašumai ir skirtumai

Iš trumpo informacijos tvarkymo programų aprašymo matyti tam tikri jų skirtumai. Vienas programos galima įdiegti į asmeninius kompiuterius ir dirbti neprisijungus prie interneto, kitos programos veikia tik tinkle. Vienos yra integruojamos į *MS Word* ar kitus tekstų redaktorių, kitos šios funkcijos neturi. Programos skiriasi ir informacijos importavimo iš duomenų bazių kiekiu. Vartotojas rinkdamasis programą turi nuspręsti, kuri programa jam yra patogiausia ir labiausiai atitinka poreikius. Užsienio šalyse akademinės bendruomenės nariai dažniausiai naudojami universiteto prenumeruojamomis programomis. Daugelis Lietuvos universitetų kol kas tokių programų neprenumeruoja, todėl belieka rinktis tik iš laisvai internete prieinamų nemokamų programų.

Žemiau pateikiama kai kurių informacijos tvarkymo programų palyginimo lentelė (žr. 1.12 pav.), sudaryta nepriklausomo eksperto Martino Fenerio (Martin Fenner), joje matyti programų panašumai ir skirtumai².

² FENNER, Martin. *Reference Manager Overview* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://tinyurl.com/aqaopb>>.

Informacijos tvarkymo programų apžvalga		Zotero	Endnote	Mendeley	Refworks	CiteULike	JabRef	Papers	Citavi
Paieška duomenų bazėse	Pubmed	■	■		■		■	■	■
	Scopus				■			■	■
	Web of Science	■	■					■	■
	Bookmarklet	■	■	■	■	■		■	■
Galimybė dalytis informacija	WWW	■	■	■	■	■			
	PDF files			■	■	■			
	Public folders			■	■	■			
	API	■				■			
Informacijos saugojimas kompiuteryje	Windows	■	■	■	■		■	■	■
	Macintosh			■				■	
	Linux	■		■			■		
	iPhone							■	
Importavimas, PDF failų tvarkymas	Extract metadata			■			■	■	
	Fulltext search	■		■	■			■	
	PDF viewer			■				■	
	File organizer			■				■	
Darbų rašymas, bibliografijos sudarymas, citavimas	Microsoft Word	■	■	■	■				■
	Open Office			■					
	LaTeX			■			■		
	Edit styles		■		■				■

1.12 pav. M. Fennerio sudaryta informacijos tvarkymo programų palyginimo lentelė

1.3.1.4. Programos *Zotero* naudojimo pagrindai

Kiekviena informacijos tvarkymo programa turi specifinių informacijos organizavimo ir naudojimo ypatumų, tačiau bendra naudojimosi tvarka yra panaši. Šiame skyrelyje trumpai aprašoma, kaip naudotis nemokama informacijos tvarkymo programa *Zotero*.

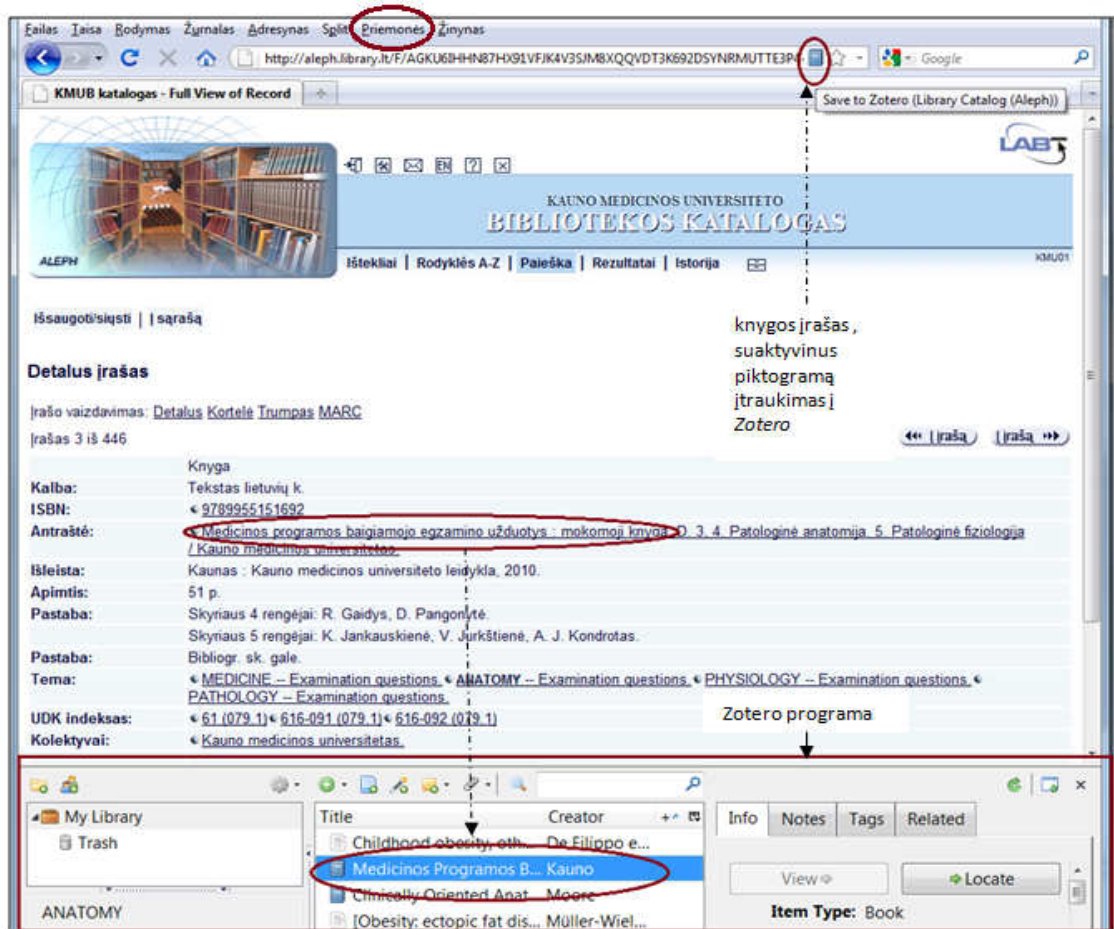
Pirmiausia reikėtų priminti, kad programa *Zotero* yra interneto naršyklės *Firefox* plėtinys. Todėl norint įdiegti programą *Zotero*, būtina turėti kompiuteryje įdiegtą naršyklę *Firefox Mozilla* <<http://firefox.lt>>.

Programa *Zotero* įdiegiama prisijungiant prie tinklalapio <<http://www.zotero.org>> ir pasirenkant programos atsisiuntimo piktogramą . Toliau reikia sekti ir vykdyti įdiegimo komandas.

Jei, įsidiege programą, naršyklės meniu eilutėje *Priemonės* pasirinksime *Zotero*, tai puslapio apačioje matysime informacijos tvarkymo programoje esančius įrašus (žr. 1.13 pav.). Suaktyvinus dokumento, rasto naršant internete, atliekant paiešką duomenų bazėse ar bibliotekų kataloguose, įrašą, tinklalapio adreso lauko gale atsiranda piktograma – ją spragtelėjus, informacija apie skaitomą straipsnį nukopijuojama į informacijos tvarkymo programą *Zotero*. Piktogramų būna įvairių, jos priklauso nuo įrašo tipo: knyga, straipsnis, interneto puslapis ar kitas dokumentas.

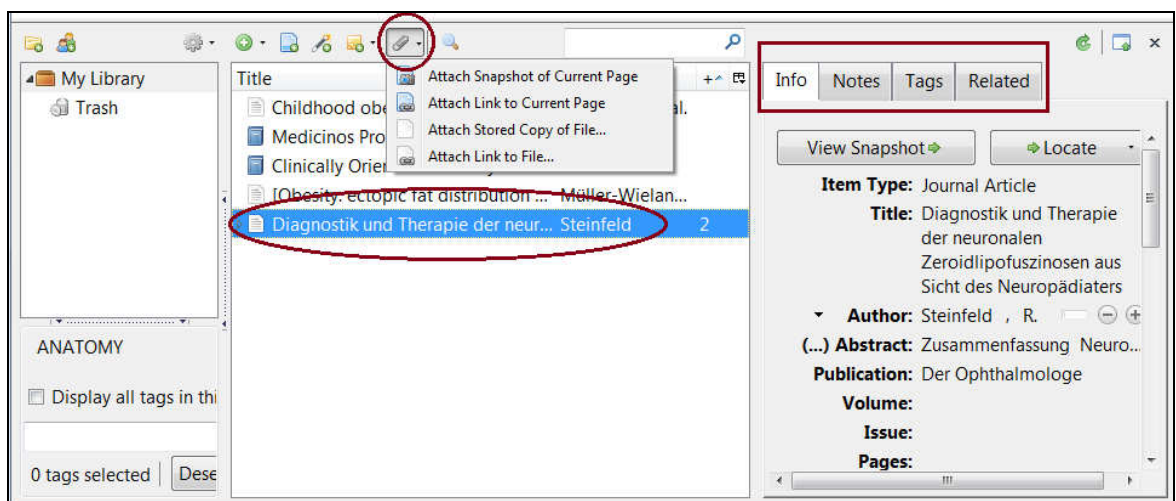

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

1.13 pav. Bibliotekos katalogo įrašo importavimas į programą *Zotero*

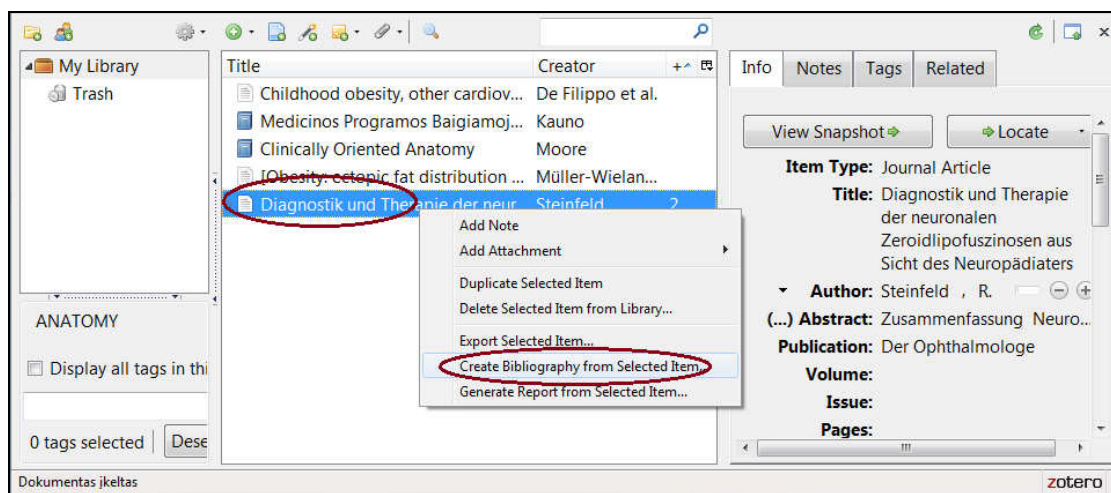
Tvarkyti informaciją naudojantis programa *Zotero* yra paprasta. Atvėrus programą matyti visi asmeninėje bibliotekoje sukaupti įrašai. Bibliotekoje galima atlikti paiešką, pridėti papildomos informacijos apie įrašus: nuorodą į viso teksto straipsnį duomenų bazėje ar į nukopijuotą failą kompiuteryje, prirašyti savo pastabų, žymių, rasti susijusių straipsnių ir t. t. (žr. 1.14 pav.).

1.14 pav. Asmeninės el. bibliotekos tvarkymas

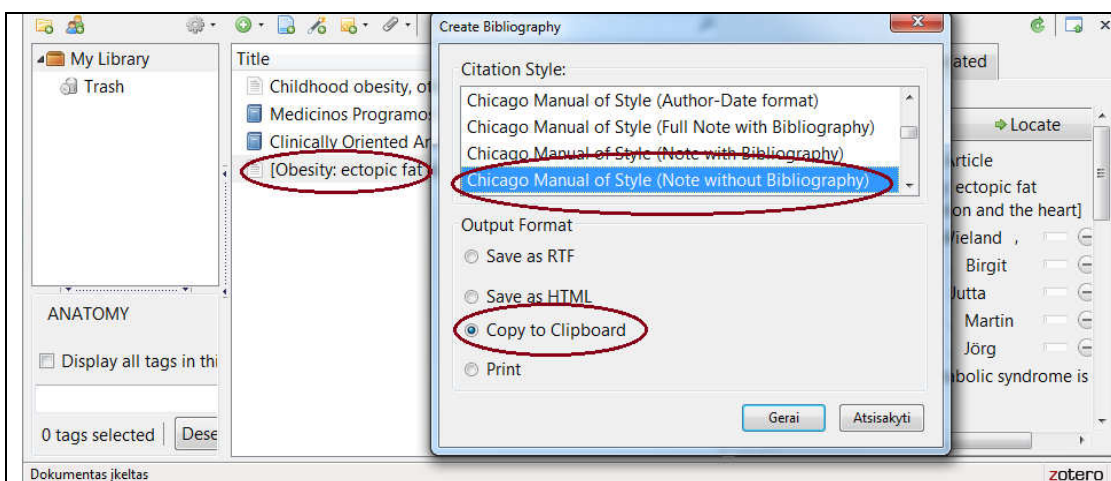
Rašydami darbą ir norėdami sudaryti bibliografijos sąrašą, turite pasižymėti norimą šaltinį ir dešiniuoju pelės klavišu pasirinkti *Create Bibliography from Selected Item* (sukurti bibliografijos sąrašą iš pasirinktų įrašų) (žr. 1.15 pav.).

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

1.15 pav. Bibliografijos sąrašo sudarymas

Atsivėrus naujam langeliui reikia pasirinkti citavimo stilių ir pažymėti *Copy to Clipboard* (nukopijuoti į iškarpinę) (žr. 1.16 pav.).

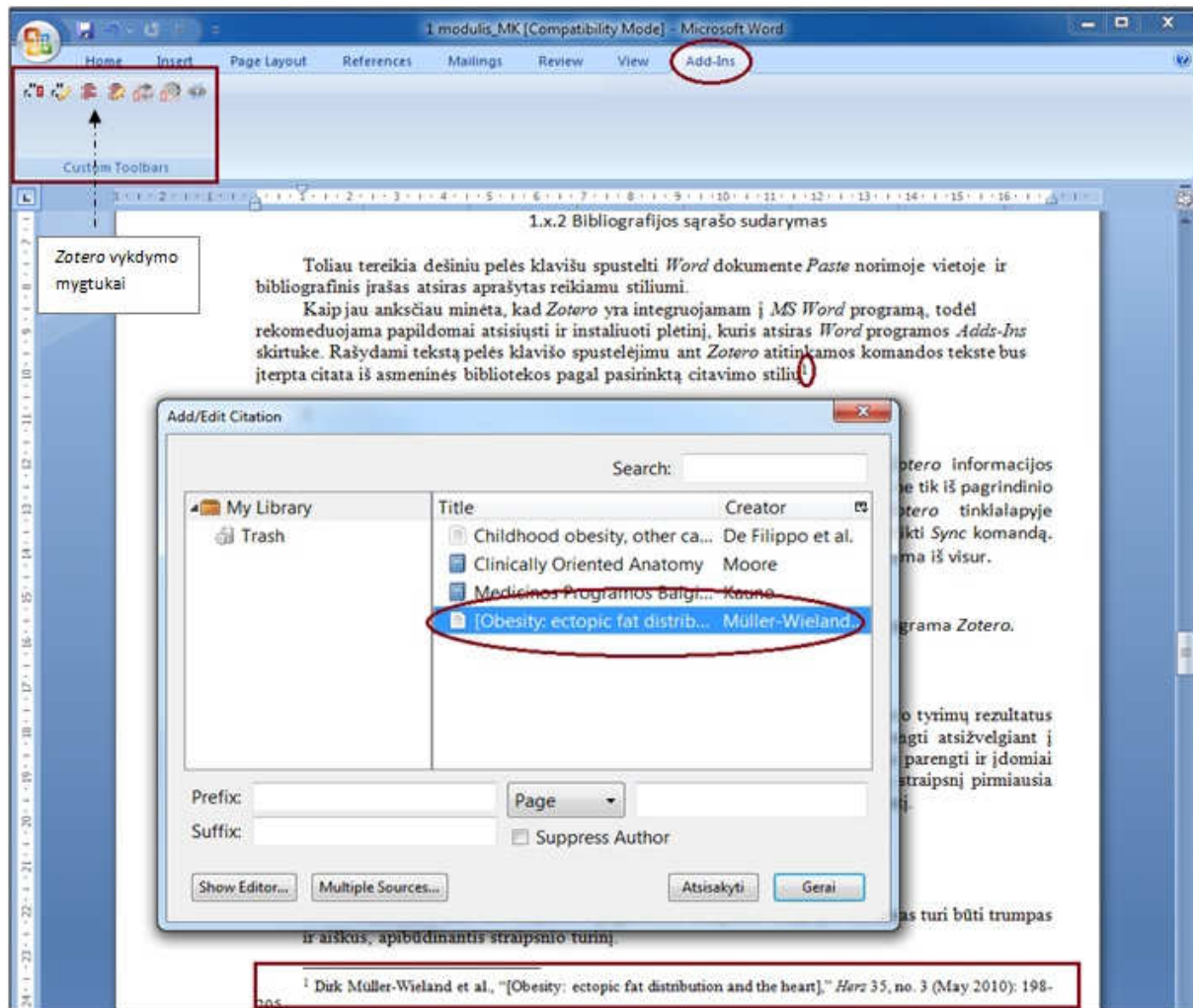

1.16 pav. Bibliografijos sąrašo sudarymas

Toliau tekstų redaktoriaus *MS Word* dokumente pažymėkite vietą, kurioje norite įterpti bibliografinį įrašą, spustelėkite dešinįjį pelės klavišą, pasirinkite *Paste* (įklijuoti) ir bibliografinis įrašas bus įterptas pasirinktu stiliumi.

Kaip jau minėta anksčiau, programa *Zotero* yra integruojama į *MS Word* programą, todėl patartina papildomai atsisiųsti ir įsidiegti plėtinį – jis atsiras *MS Word* programos meniu juostoje, skirtuke *Papildiniai* (angl. *Adds-Ins*).

Rašydami tekstą ir pelės klavišu spustelėję atitinkamą *Zotero* komandą, galite pasirinktu citavimo stiliumi įterpti cituojamą šaltinį iš programoje sukauptų bibliografinių įrašų (žr. 1.17 pav.).

1.17 pav. Programos Zotero integravimas į tekstų redaktorių MS Word

Daugelis žmonių dirba keletu kompiuterių ir įvairiose darbo vietose. Informacijos tvarkymo programa *Zotero* leidžia sinchronizuoti sukauptą informaciją ir naudoti ja ne tik iš pagrindinio, bet ir iš kitų kompiuterių. Tam reikia sukurti paskyrą *Zotero* tinklalapyje <<http://www.zotero.org>>, prisijungti prie serverio ir sinchronizuoti asmeninės bibliotekos duomenis – tada bus prieinama vienoda informacija iš visų kompiuterių.

Praktinės užduotys

1. Sukurkite asmeninę paskyrą informacijos tvarkymo programoje *Zotero* <<http://www.zotero.org>>.
2. Importuokite bibliografinį įrašą iš duomenų bazės *Science Direct* (<<http://www.sciencedirect.com>>) į informacijos tvarkymo programą *Zotero*.

1.3.2. Bibliografinio aprašo standartai

Rengiamame darbe cituojami šaltiniai privalo atsispindėti tiek tekste, tiek literatūros sąrašė. Rašydami mokslinį darbą ir naudodami kito autoriaus mintis, originalų tekstą ar atpasakodami idėjas, autoriai privalo nurodyti naudojamus ir cituojamus informacijos šaltinius. Tai gali būti knyga, žurnalo straipsnis, interneto tinklaraštis ar kitas dokumentas. Kiekvienas iš jų turi būti aprašytas remiantis bibliografinio aprašo standartais, nurodant pagrindinius bibliografinio aprašo elementus. Tiksliai pažodžiui cituojamos frazės turi būti rašomos kabutėse arba kursyvu ir pažymimos nuoroda

arba išnaša. Trumpa nuoroda gali būti įterpiama tekste skliaustuose arba puslapio apačioje. Tekste skliaustuose galima įterpti tik nuorodos numerį į bibliografijos sąrašą publikacijos gale.

Rengiant Lietuvoje cituojamų informacijos šaltinių nuorodas rekomenduojama vadovautis LST ISO 690 ir LST ISO 690-2 standartais, kurių naudojimo tvarka yra aprašyta O. Janonio knygelėje³. Tačiau tai nėra privalomas standartas, kiekvienas universitetas gali remtis savo patvirtintu mokslinių darbų bibliografinio aprašo standartu. Publikuojant darbus tarptautiniuose leidiniuose dažniausiai reikia naudoti tokį citavimo stilių, kokio reikalauja konkretaus leidinio bibliografinio aprašo standartas.

1.3.2.1. Citavimo stiliai

Bibliografinio aprašo elementai visur naudojami tie patys, gali skirtis tik jų pateikimo tvarka. Rengiant mokslinę publikaciją spausdinti, būtina susipažinti su konkretaus leidinio reikalaujama citavimo ir bibliografinio sąrašo sudarymo stiliumi. Populiariausi citavimo stiliai yra šie:

- Harvardo stilius. Tai vienas labiausiai paplitusių citavimo stilių. Jis ypatingas tuo, kad nei tekste, nei literatūros sąrašė nenaudojama numeracija. Tekste nurodoma autoriaus pavardė ir data, o literatūros sąrašas sudaromas pagal abėcėlę, pvz.:
tekste (O'Brien, 2005)
literatūros sąrašė: O'Brien, J. 1994. *Management*. Sydney : Prentice Hall.
- APA (*American Psychological Association*). Ši stilių dažniausiai naudoja socialinių mokslų mokslininkai ir studentai. Jis taip pat akcentuoja autorių ir metus, pvz.:
tekste (Crackton, 1987)
literatūros sąrašė: Crackton, P. (1987). The Loonie: God's long-awaited gift to colourful pocket change? *Canadian Change*, 64 (7), 34–37.
- MLA (*Modern Language Association*). Ši stilių dažniausiai naudoja humanitarinių mokslų mokslininkai ir studentai, pvz.:
tekste naudojama numeruota nuoroda ^[1], o išnaša pateikiama puslapio apačioje arba teksto pabaigoje
literatūros sąrašė: 1. Hotkinson, Tom. *How to be Idle*. New York: Harper, 2005. Print.
- Vankuverio stilius naudojamas rašant biomedicinos srities mokslinius darbus, taip pat yra populiarus fizikos srityje. Išsiskiria tuo, kad šio stiliaus aprašo pradmenyje gali būti rašoma iki 6 autorių, pvz.:
tekste nuorodos gali būti rašomos laužtiniuose [1] ar paprastuose (1) skliaustuose, superskriptu¹ arba superskriptu ir laužtiniuose skliaustuose^[1]
literatūros sąrašė: Rang HP, Dale MM, Ritter JM, Moore PK. *Pharmacology*. 5th ed. Edinburgh: Churchill Livingstone; 2003.
- CMS (*Chicago Manual of Style*). Tai lankstus stilius, leidžiantis naudoti kelis citavimo būdus ir tekste, ir išnašose. Taikant šį citavimo stilių netgi patariama maišyti citavimo stilius, kad skaitytojui būtų patogiau naudotis cituojama literatūra. Tame pačiame darbe išnašas galima naudoti ir puslapio apačioje, ir teksto pabaigoje, atsižvelgiant į panaudotos literatūros sąrašo apimtį. Toks būdas dažniausiai naudojamas Amerikos antropologijos, istorijos moksliniuose darbuose. Humanitarinių mokslų darbuose cituojant šaltinius naudojamos išnašos, o socialinių, fizinių ir technologijos mokslų – skliaustuose rašoma autoriaus pavardė ir data.
- IEEE citavimo stilius naudojamas publikuojant elektronikos ir inžinerijos mokslų srities mokslinius straipsnius, pvz.:
tekste [1] arba „Scholtz [2] argumentavo...“;
literatūros sąrašė: [1] W.-K. Scholtz, *Linear Networks and Systems*. Belmont, CA: Wadsworth, 1993, pp. 123-135.

³ JANONIS, O. *Bibliografinių nuorodų ir jų sąrašo sudarymo studijų bei mokslo darbuose metodika*. V.: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 51 p. ISBN 9986-19-775-9.

Autoriui, rengiančiam mokslinę publikaciją, kartais būna sudėtinga tinkamai cituoti ir sudaryti bibliografijos sąrašą. Todėl rekomenduojama naudoti kurią nors iš 1.3.1 skyriuje aprašytų informacijos tvarkymo programų, kurios užtikrina taisyklingą citavimą, bibliografijos sąrašo sudarymą ir labai palengvina darbą.

1.3.2.2. Bibliografinio aprašo pavyzdžiai

Nesvarbu, kokį bibliografinio aprašo standartą naudosime rengdami darbus, būtina žinoti pagrindinius bibliografinio aprašo elementus:

Knygos: autorius, antraštė, leidimas, leidimo vieta, leidimo metai, apimtis, ISBN numeris, pvz.:

KIBBON, A. *Evidence-Based Principles and Practice*. 3rd ed. London: B.C.Decker Inc., 1999. 121 p. ISBN1-55009-118-2.

Straipsnio iš knygos: autorius, antraštė, knygos, kurioje išspausdintas straipsnis, autorius, antraštė, leidimas, leidimo vieta, leidimo metai, straipsnio vieta knygoje, pvz.:

BULAVAS, Vladas; ir ŠERMOKAS, Albertas. Bibliotekinės informacijos sistemos aspektai, kuriant LIBIS suvestinį katalogą. Iš BULAVAS, V. *Idėjos virsta tikrove*. Vilnius, 2005, p. 137–141.

Disertacijos: autorius, antraštė, paantraštė, institucija, leidimo vieta, leidimo metai, apimtis, pvz.:

MOKŠIN, Vladimir. *Tepalų su skystaisiais kristalais tribologiniai tyrimai*: daktaro disertacijos santrauka. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius, 2001. 41 p.

Žurnalo straipsnio: autorius, straipsnio antraštė, žurnalo antraštė, leidimo metai, tomo numeris, puslapiai, pvz.:

GLOSIENĖ, A. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*. 2006, t. 47, p. 186–203.

Interneto šaltinio: pavadinimas, dokumento tipas, metai, prisijungimo data, interneto adresas, pvz.:

SAILS: Standardized Assessment of Information Literacy Skills [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2009 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.projectsails.org>>.

Pastaba. Aprašo pavyzdžiai pateikti remiantis standartais LST ISO 690, LST ISO 690-2, pagal kuriuos autoriaus pavardė rašoma didžiosiomis raidėmis, o leidinio antraštė kursyvu.

Praktinės užduotys

1. Remdamiesi Lietuvoje priimtais bibliografinio aprašo standartais LST ISO 690 ir LST ISO 690-2, aprašykite E. Jaseliūno straipsnį, publikuotą žurnalo *Informacijos mokslai* 2009 m. 51 tome.
2. Pateikite citavimo pavyzdį tekste, naudodami standartą LST ISO 690.

1.4. Teisiškas ir etiškas informacijos panaudojimas

Interneto vartotojai, dirbantys virtualioje aplinkoje, privalo žinoti egzistuojančias etikos normas, įstatymus ir komunikacijos taisykles, turi jų laikytis ir užtikrinti savo saugumą internete.

1.4.1. Privatumas ir saugumas

Dėl spartaus informacinių technologijų tobulėjimo ir plitimo atsiranda daugiau pavojų asmens duomenų saugumui ir privatumui. Naršant internete iš aplankytų serverių atsiunčiami slapukai (angl. *cookies*), kurie supaprastina darbą pakartotinai lankantis toje svetainėje. Tačiau jie gali kelti ir pavojų. Su slapukais gali būti atsiunčiami virusai, šnipinėjimo programėlės, per kurias galima atsekti slaptažodžius, identifikuoti vartotoją. Daug interneto svetainių, sekdamos vartotojus, gautą informaciją naudoja reklamos tikslais, automatiškai parinkdamos ir siūlydamos vartotojo interesus atitinkančias paslaugas. Norint užtikrinti savo saugumą ir privatumą rekomenduojama:

- kur galima naršyklėje išjungti slapukų siuntimo funkciją;
- rinktis sudėtingesnius slaptažodžius;
- nustatyti užkardas (saugasienes);
- papildomai įdiegti antivirusines programas;
- saugotis šnipinėjimo programų (angl. *spywares*);
- naudoti legalias programas ir jas nuolat atnaujinti;
- ištrinti įtartinus laiškus dar neatvertus.

1.4.2. Tinklo etiketas

Tinklo etiketas (angl. *netiquette*) – tai terminas, apibrėžiantis etišką elgesį kompiuterių tinkle, naudojantis elektroniniu paštu, adresų sąrašais, dalyvaujant interneto pokalbiuose. Šis terminas apibrėžiamas kaip garbės kodeksas ir yra rekomendacinio pobūdžio.

Yra nusistovėjusios bendravimo elektroninėje erdvėje taisyklės:

- visada įrašyti laiško antraštę, atspindinčią laiško turinį;
- prieš išsiunčiant laišką patikrinti el. pašto gavėjų adresus;
- atsiklausti el. laiško siuntėjo dėl galimybės persiųsti jo laišką kitiems;
- nesiųsti didesnės nei 50 Kb apimties priedų;
- vengti frazeologizmų, kurių gali nesuprasti kiti;
- oficialiems laiškam siųsti naudotis institucijos el. paštu;
- nerašyti teksto didžiosiomis raidėmis, nes tai laikoma agresyvumo požymiu;
- atsakant į el. laišką, siųstą grupei žmonių, patartina perskaityti kitų parašytus laiškus;
- visuomet pasirašyti, nurodyti savo adresą, instituciją, pareigas, telefoną;
- nesivelti į nekorektišką bei įžeidžiantį bendravimą ir t. t.

Tobulėjant informacijos ir komunikacijos technologijoms bei augant jų vartotojų skaičiui, nebeužtenka laikytis tinklo etiketo. Atsirado poreikis pakeisti tinklo etiketo statusą įstatymu ir reglamentuoti viešą naudojimąsi kompiuterių tinklais. Kaip ir daugelyje kitų šalių, Lietuvoje nuo 2003 metų įsigaliojo LR Seimo patvirtintas įstatymas „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“⁴. Jis tarsi įteisina tinklo etiketą, įpareigoja laikytis taisyklių ir numato atsakomybę už skelbiamą informaciją. Šis dokumentas galioja tiek informacinės, tiek ir komunikacinės informacijos skleidimui.

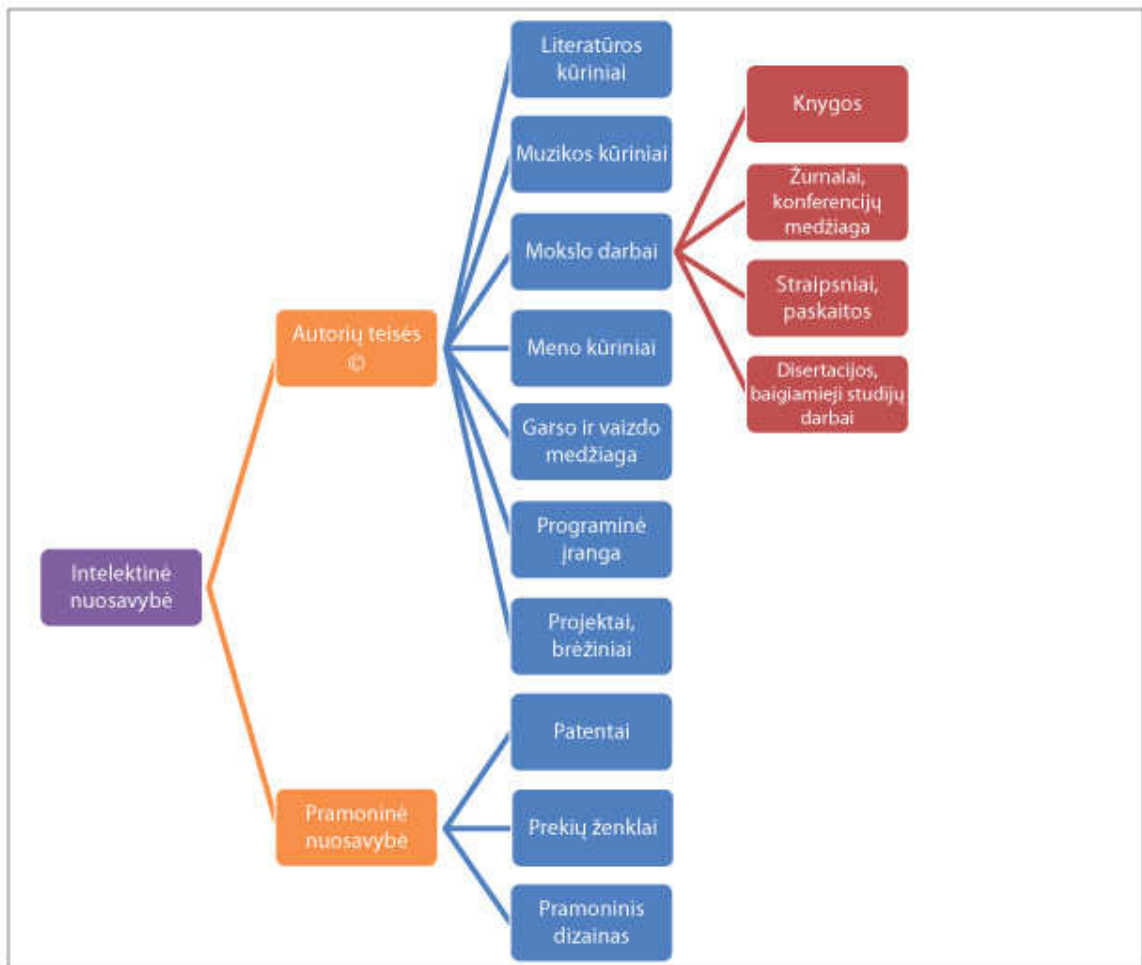
⁴ Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 2003, Nr. 24-1002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=236105>.

1.4.3. Intelektinė nuosavybė

Intelektinė nuosavybė (angl. *intellectual property*) – teisinis terminas, išreiškiantis idėją, kad nagrinėjamas klausimas yra susijęs su proto (intelektu, mąstymo, minties) produktu ir yra saugomas įstatymų, kaip ir bet kuri kita nuosavybės forma⁵. Intelektinę nuosavybę sudaro dvi dalys:

- industrinė nuosavybė, kurią sudaro patentai, prekių ženklai, pramoninis dizainas;
- autorių teisės, kurios reglamentuoja autoriaus teises į kūrinio autorystę ir apibrėžia autoriaus teisę į pajamas, gautas už kūrinio panaudojimą.

Intelektinės nuosavybės sandara pavaizduota 1.18 pav.

1.18 pav. Intelektinės nuosavybės sandara

Autorių teisių nebūtina registruoti, jos ginamos iš karto sukūrus originalų kūrinį. Tam, kad būtų ginamos pramoninės nuosavybės teisės, jos turi būti užregistruotos patentų biure. Pramoninei nuosavybei saugoti taikoma Paryžiaus konvencija ir specialūs nacionaliniai įstatymai.

Autorių teisėms taikomos Berno konvencijos nuostatos. Šią konvenciją yra pasirašiusios beveik visos pasaulio šalys. Lietuvoje autorių teises reglamentuoja *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas*, priimtas 1999 metais⁶ ir papildytas 2000, 2003, 2006, 2008 metais bei poįstatyminiai aktai *Dėl*

⁵ Wikipedia. *Intelektinė nuosavybė* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Intelektin%C4%97_nuosavyb%C4%97>.

⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 1999, Nr. 50-1598 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81676>.

autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose (2002, 2007 m.), Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje (2002 m.).

Kūrinio autoriaus teisės žymimos:

©, autoriaus teisių savininko pavadinimas (vardas ir pavardė), pirmosios publikacijos metai.

Lietuvoje turinės autoriaus teisės galioja visą autoriaus gyvenimą bei 70 metų po jo mirties ir gali būti perduotos paveldėjimo būdu. Teisės negalioja, jei yra pasibaigusios iki įstatymo priėmimo 1999 metais.

Autoriams taikoma jų teisių apsauga, jei kūrinys atitinka šiuos požymius:

- tai – originalus žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas: kūrinys turi pasižymėti tam tikru unikalumu, jis turi būti žmogaus savarankiško kūrybinio darbo rezultatas – apsauga kūriniui nebus taikoma, jei jis bus nukopijuotas nuo kito kūrinio;
- kūrinys yra išreikštas objektyvia forma: jis turi būti išreikštas taip, kad jį galėtų išgirsti, perskaityti, pamatyti kitas asmuo, kitaip sakant, neišreikštos žmogaus mintys nėra saugomos;
- originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūriniu laikomas nepaisant jo meninės vertės: saugomi bet kokie kūriniai, net jei meno požiūriu jie nėra vertingi (t. y. saugomi ir žinomų, ir nežinomų autorių kūriniai, taip pat vaikų, mokinių, studentų originalūs kūriniai);
- kūrinys – bet kurios meno, mokslo ar literatūros srities kūrybinės veiklos rezultatas, nepaisant jo išraiškos būdo ar formos: saugomi įvairių mokslo, meno, literatūros sričių, įvairių žanrų kūriniai (paveikslai, skulptūros, grožinės ar mokslinės literatūros ir pan. kūriniai, taikomojo pobūdžio kūriniai – reklamos klipai, kino afišos, duomenų bazės ir pan.).

Autorių teisių objektų, t. y. saugomų kūrinių, sąrašas yra išvardytas Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4 str. 2, 3 dalyse:

- knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programos;
- kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto;
- audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai;
- architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);
- taikomosios dailės kūriniai ir kūriniai, neužregistruoti kaip pramoninis dizainas;
- iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tikslųjų mokslų sritimis;
- kiti kūriniai.

Be to, autorių teisių objektais laikomi:

- išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

- kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas;
- teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų neoficialūs vertimai.

Autorių teisės netaikomos:

- idėjoms, procesams, koncepcijoms, veiklos metodams, duomenims;
- teisės aktams, oficialiems dokumentams;
- valstybės simboliams (vėliavoms, herbams, himnams, piniginiams ženklams);
- informaciniams pranešimams;
- liaudies meno kūriniams.

Užtikrinamos dviejų rūšių autorių teisės – turtinės ir neturtinės:

Autorius turi asmenines neturtines teises į kūrinį:

- teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį (autorystės teisė);
- teisę reikalauti, kad bet koku būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas, arba būtų nurodomas autoriaus pseudonimas (teisė į autoriaus vardą);
- teisę prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsinosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją (teisė į kūrinio neliečiamybę).

Pastaba. Šios teisės priklauso tik autoriui ir negali būti perduotos kitiems asmenims. Jos yra saugomos neterminuotai, t. y. visą laiką.

Autorius turi turtines teises:

- atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- išleisti kūrinį;
- versti kūrinį;
- adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Siekiant teisėtai naudotis saugomais kūrinių būtina sudaryti autorines sutartis su autoriumi arba licencines sutartis su kolektyvinio autoriaus teisių administravimo organizacija.

Pastaba. Šios teisės yra išimtinio pobūdžio. Tai reiškia, kad kiekvieną iš pirmiau išvardytų veiksmų galima atlikti tik autoriui ar jo teisių perėmėjui leidus ir sumokėjus jam autorinį atlyginimą, išskyrus įstatymo numatytas išimtis.

Išsamiau apie autorių ir gretutinių teisių objektus ir jų apsaugą skaitykite *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme*

<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207199>.

1.4.4. Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas

Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas (angl. *Creative Commons*, toliau – CC) <<http://creativecommons.org>> yra ne pelno organizacija, kurios tikslas – padėti žmonėms dalytis savo kūriniais ir kurti kitų kūrinių pagrindu, nepažeidžiant autorių teisių. Organizacija įkurta 2001 m. Pateikia laisvas licencijas ir kitas teises priemones, atveriančias galimybę kitiems asmenims naudoti kūrinių – dalytis, keisti, naudoti komerciniais tikslais – jo autoriaus nustatytais būdais. Kūrinio autorius gali nurodyti naudoti kūrinių pagal vieną iš šešių CC licencijų. Kiekviena jų suteikia kūriniams skirtingo lygio teisinę apsaugą.

CC licencijų paskirtis:

- suteikti autoriams, mokslininkams, menininkams ir pedagogams galimybę patiems valdyti savo teises į kūrinių;
- didinti kultūrinį, mokomąjį, mokslinį kūrybiškumą bendruomenėje;
- suteikti autorių kūriniams laisvesnį prieinamumą ir naudojamumą, neatsisakant autorių teisių į kūrinių;
- sukurti „skaitmeninę bendruomenę“, kurioje kūrybinė medžiaga būtų laisvai naudojama, platinama, papildoma, laikantis tam tikrų CC licencijose numatytų sąlygų.

CC licencijų sistema, jau taikoma 52 pasaulio šalyse, o šiuo metu rengiama pritaikyti Lietuvoje ir daugelyje kitų šalių, yra orientuota į operatyvų ir teisėtą keitimąsi meno ir mokslo kūriniais internete. CC licencijos yra atsakas į teisėtumo problemą, kylančią dėl laisvo autorių kūrinių prieinamumo ir sunkiai kontroliuojamo jų platinimo interneto erdvėje. Lietuvoje šiuo metu vykdomas projektas, kuris užtikrins CC licencinių sutarčių suderinamumą su Lietuvoje galiojančia intelektinės nuosavybės apsaugos sistema. Daugiau informacijos rasite adresu <<http://creativecommons.org>>.

Formuodami CC licenciją autoriai sudaro sąlygų rinkinį savo teisėms į kūrinius apsaugoti. Numatytos keturios pagrindinės sąlygos, kurias derinant sudaromas CC licencijos turinys (žr. 1.2 lentelę).

1.2 lentelė. CC licencijų naudojimo sąlygos

CC licencijų sąlygas išreiškiantis simbolis	Pagrindinės CC licencijų sąlygos
	Autorstė (angl. <i>attribution</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, atlikti autorių teisėmis pažymėtą darbą. Taip pat galimi išvestiniai kūriniai, paremti originalu, nepažeidžiant autoriaus numatytų reikalavimų.
	Dalijimasis (angl. <i>share alike</i>). Išvestinius kūrinius leidžiama platinti tik suteikiant jiems analogišką licenciją, kuria pažymėtas originalas.
	Nekomerciniai tikslai (angl. <i>noncommercial</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, atlikti, kurti išvestinius kūrinius, paremtus originalu, tik nekomerciniais tikslais.
	Išvestiniai kūriniai negalimi (angl. <i>no derivative works</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, demonstruoti, atlikti tik originalias darbo kopijas. Kurti išvestinių kūrinių neleidžiama.

CC licencijos gali būti 6 tipų – nuo visiškai laisvo iki riboto vartojimo (žr. 1.3 lentelę).

1.3 lentelė. CC licencijų tipai

CC licencijų tipai	Terminas anglų kalba	Naudojimosi nuostatos
	(angl. <i>attribution</i>)	Licencija leidžia platinti, atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Tai švelniausias sąlygas siūlanti CC licencija.
	(angl. <i>share alike</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Išvestinis kūrinys turi būti pažymimas analogiška licencija, kurią numato originalas.
	(angl. <i>attribution no derivatives</i>)	Licencija leidžia darbus naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais tol, kol neatliekama jokių pakeitimų ir nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Licencija draudžia kurti išvestinius kūrinius.
	(angl. <i>attribution non-commercial</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius originalo pagrindu nekomerciniais tikslais. Nors išvestinių kūrinių autoriai turi nurodyti originalo autorių ir naudotis jo kūriniumi nekomerciniais tikslais, jie neprivalo pažymėti išvestinių kūrinių analogiška licencija, kurią numato originalas.
	(angl. <i>attribution non-commercial share alike</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, parsisiųsti, kurti išvestinius kūrinius, vertimus originalo pagrindu nekomerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui ir išvestiniai kūriniai žymimi analogiška licencija, kurią numato originalas. Kadangi išvestiniai kūriniai pažymimi analogiška licencija, kurią numato originalas, jie nebus platinami komerciniais tikslais.
	(angl. <i>attribution non-commercial no derivatives</i>)	Tai griežčiausias sąlygas numatanti CC licencija. Leidžiama tik platinti kūrinius. Dažnai ji vadinama „nemokamos reklamos“ įrankiu, nes leidžia kūrinius tik parsisiųsti ir pasidalyti su kitais tol, kol minimas originalo autorius. Kurti išvestinius kūrinius ar naudoti originalus komerciniais tikslais draudžiama.

Pastaba. Kūrinio naudojimo sąlygos gali būti netaikomos ar pakeistos, jei vartotojas, susisiekęs su autoriumi, gauna sutikimą naudoti kūrinių kitomis sąlygomis.

Remiantis Kūrybinių bendrijų organizacijos 2009 metų statistika, populiariausios yra BY-NC-ND ir BY-NC-SA licencijos. Tai rodo, kad autoriai vis dar griežtai kontroliuoja savo teises į kūrinius.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

Taikydama Kūrybinių bendrijų filosofiją, pasaulio mokslo bendruomenė pradėjo daug naujų projektų, pvz., *Science Commons*, *Neurocommons*, *Scientific Commons*, *Digital Learning Commons*, kurių tikslas dalytis turimais mokslo bei mokymo ištekliais ir jų pagrindu kurti naujus.

Šiuo metu milijonai tinklalapių savo turiniui naudoja CC licencijas, pvz.: *Flickr*, *Wikipedia*, *Wikimedia Commons*, *Public Library of Science*, *Proceedings of Science*, *OpenStreet Map* ir t. t. Išsamią informaciją apie CC galima rasti tinklalapyje <<http://creativecommons.org>>.

1.4.5. Plagiatas ir jo prevencija

Plagiatas – tai svetimo kūrinio ar jo dalies autorystės pasisavinimas, kai naudojamas svetimas tekstas, meno, muzikos kūrinys ar kompiuterių programa be tikslios nuorodos į šaltinį arba su nuoroda, bet apimtis ir pobūdis kelia abejonių dėl kūrinio savarankiškumo. Plagiatu gali būti laikomas ir svetimos idėjos, nuomonės, teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savos. Plagiatu gali būti laikomas ir neteisingai cituojamas tekstas.

Plintant interneto paslaugoms plagiatas tampa vis didesne problema aukštosiose mokyklose. Padėtį apsunkina ir tai, kad studentai kompiuteriniu raštingumu pranoksta dėstytojus ir rengdami darbus dažnai kopijuoja ištus tekstus. Užsienio šalių universitetuose naudojamos specialios programos nuplagijuotiems tekstams atpažinti, o visi studijų baigiamieji darbai ir disertacijos dedamos į viešosios prieigos duomenų bazines, kurias automatiškai tikrina plagijavimo programos.

Lietuvos akademinėse bibliotekose taip pat diegiama plagiato atpažinimo programa, ja bus tikrinami eLABa viso teksto dokumentai, esantys Elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (ETD).

Nuorodos

Flickr vaizdų ir vaizdo įrašų masyvas <<http://www.flickr.com>>

YouTube vaizdo įrašų masyvas <<http://www.youtube.com>>

Tezaurus *Eurovoc* <<http://www3.lrs.lt/eurovoc>>

Humanities and Social Science Thesaurus (HASSET) <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>>

MeSH (Medical Subject Headings) <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>>

The Art & Architecture Thesaurus (AAT)

<http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/>

The European Education Thesaurus (EET) <<http://redined.r020.com.ar/en/>>

UNESCO tezaurus <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>>

Tarptautinis DOI fondas <<http://www.doi.org/>>

Informacinio raštingumo interneto svetainė <<http://www.ir.mb.vu.lt>>

Informacijos tvarkymo programos

Aigaion <<http://www.aigaion.nl>>

Bebop <<http://www.alari.ch/people/derino/Software/Bebop/index.php>>

Bibus bibliographic database <http://bibus-biblio.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page>

Connotea <<http://www.connotea.org>>

GradeGuru Citation Manager <<http://www.gradeguru.com/tools>>

EndNote <<http://www.endnote.com>>

I, Librarian <<http://www.bioinformatics.org/librarian>>

J! Research <<http://www.joomla-research.com/>>

Jumper <<http://www.jumpnetworks.com/>>

Mendeley <<http://www.mendeley.com/>>

RefWorks <<https://www.refeokrs.com>>

Reference Manager <<http://www.refman.com>>

Wikindx <<http://wikindx.sourceforge.net/index.html>>

Zotero <<https://www.zotero.org>>

Naudotos literatūros sąrašas

1. *The Art & Architecture Thesaurus Online* [interaktyvus]. Los Angeles: J. Paul Getty Trust [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/>.
2. ASHBY, Mike. *How to write a paper* [interaktyvus]. 6 ed. Cambridge, University of Cambridge, 2005 [žiūrėta 2010 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mech.eng.cam.ac.uk/mmd/ashby-paper-V6.pdf>>.
3. *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 362–407. ISBN 978-9955-33-496-5.
4. Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 2003, Nr. 24-1002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=236105>.
5. *The DOI System* [interaktyvus]. [International DOI Foundation], 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.doi.org/>>.
6. *The European Education Thesaurus* [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://redined.r020.com.ar/en/>>.
7. *Europos žodynas (tezasauras) „EUROVOC“* [interaktyvus]. Vilnius: Seimo kanceliarija [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1637&p_k=1>.
8. FENNER, Martin. *Reference Manager Overview* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://blogs.nature.com/mfenner/2009/03/15/reference-manager-overview>>.
9. *Humanities and Social Science Thesaurus (HASSET)* [interaktyvus]. Colchester: University of Essex, 2006 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>>.
10. *Informacinio raštingumo kursai* [interaktyvus]. Kaunas: Kauno technologijos universiteto biblioteka, 1999 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://internet.unib.ktu.lt/kursai/>>.
11. *Informacinio raštingumo interneto svetainė* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ir.mb.vu.lt>>.
12. JANONIS, O. *Bibliografinių nuorodų ir jų sąrašo sudarymo studijų bei mokslo darbuose metodika*. V.: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 51 p. ISBN 9986-19-775-9.
13. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 1999, Nr. 50-1598 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81676>.
14. *Medical Subject Headings* [interaktyvus]. Bethesda: U.S. National Library of Medicine, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>>.
15. MÜLLER, Jeanne Froidevaux. *A Librarian's Guide to the Internet*. Oxford: Chandos Publishing, 2003. 188 p. ISBN 1-84334-055-0.
16. STACEY, Alison; ir STACEY, Adrian. *Effective Information Retrieval from the Internet*. Oxford: Chandos Publishing, 2004. 310 p. ISBN 1-84334-077-1.
17. *UNESCO thesaurus* [interaktyvus]. UNESCO, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

18. *Wikipedia. Intelektinė nuosavybė* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Intelektin%C4%97_nuosavyb%C4%97>.

1 modulis. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas

Julija Niauraitė, Meilė Kretavičienė

Turinys

Įvadas	8
1.1. Informacijos paieškos strategija.....	8
1.1.1. Informacijos poreikio suvokimas ir nustatymas.....	9
1.1.2. Informacijos paieškos planavimas.....	10
1.1.2.1. Informacijos pobūdžio ir apimties nustatymas	10
1.1.2.2. Informacijos paieškos įrankių pasirinkimas	10
1.1.2.3. Reikšminių žodžių pasirinkimas.....	12
1.1.3. Efektyvi informacijos paieška.....	16
1.1.3.1. Užklauso formulavimas	16
1.1.3.2. Informacijos paieškos būdai	17
1.1.3.3. Kiti paieškos būdai	18
1.1.4. Paieškos rezultatų analizė ir paieškos tikslinimas.....	18
Praktinės užduotys	20
1.2. Paieškos rezultatų tvarkymas	20
Praktinės užduotys	21
1.3. Informacijos tvarkymas ir organizavimas.....	21
1.3.1. Informacijos tvarkymo programų apžvalga	22
1.3.1.1. Komercinės informacijos tvarkymo programos	22
1.3.1.2. Nemokamos informacijos tvarkymo programos	23
1.3.1.3. Programų panašumai ir skirtumai.....	25
1.3.1.4. Programos <i>Zotero</i> naudojimo pagrindai	26
Praktinės užduotys	29
1.3.2. Bibliografinio aprašo standartai	29
1.3.2.1. Citavimo stiliai	30
1.3.2.2. Bibliografinio aprašo pavyzdžiai	31
Praktinės užduotys	31
1.4. Teisiškas ir etiškas informacijos panaudojimas.....	31
1.4.1. Privatumas ir saugumas.....	32
1.4.2. Tinklo etiketas	32
1.4.3. Intelektinė nuosavybė.....	33
1.4.4. Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas	36
1.4.5. Plagiatas ir jo prevencija	38
Nuorodos.....	38
Naudotos literatūros sąrašas.....	39

Įvadas

Pastaruoju metu didėjant sukuriama informacijos kiekiui, tampa sudėtinga susigaudyti informacijos šaltinių ir juos jungiančių informacijos paieškos sistemų gausoje. Tikslingai informacijos paieškai tenka skirti daugiau laiko. Taip pat reikia turėti ir tam tikrų informacijos paieškos įgūdžių – jų įgijus informacijos ieškoti darosi paprasčiau.

Modulio tikslas – suteikti žinių apie pagrindinius informacijos paieškos strategijos etapus ir informacijos tvarkymo principus.

Susipažinę su mokomąja medžiaga ir atlikę praktines užduotis, gebėsite:

- nustatyti informacijos poreikį ir suplanuoti informacijos paieškos veiksmus;
- pasirinkti paieškai tinkamus reikšminius žodžius;
- numatyti paieškos klausimo formulavimo kriterijus;
- tinkamai suformuluoti užklausą, atitinkančią paieškos sistemos ar duomenų bazės (toliau – DB) ypatumus;
- atlikti efektyvią paiešką;
- naudotis įvairiais informacijos paieškos būdais;
- analizuoti ir vertinti informacijos paieškos rezultatus;
- produktyviai dirbti su informacijos tvarkymo ir organizavimo programomis;
- teisiškai ir etiškai naudotis mokslinė produkcija.

Modulį sudaro 4 temos, kuriose pateikiama teorinė medžiaga ir po dvi praktines užduotis. Šis modulis turėtų būti perteiktas per 2 akademinės valandas.

1.1. Informacijos paieškos strategija

Ieškant informacijos labai svarbu parengti tinkamą ir veiksmingą informacijos paieškos strategiją. Jos sudėtingumas priklauso nuo to, kuriam tikslui ieškoma informacijos. Ieškant laisvalaikio ar kasdienės informacijos, dažniausiai pakaks naudoti populiarias paieškos sistemas. Ieškant mokslinės informacijos, reikia turėti žinių apie specializuotus mokslinės informacijos šaltinius ir paieškos įrankius.

Yra du informacijos gavimo būdai:

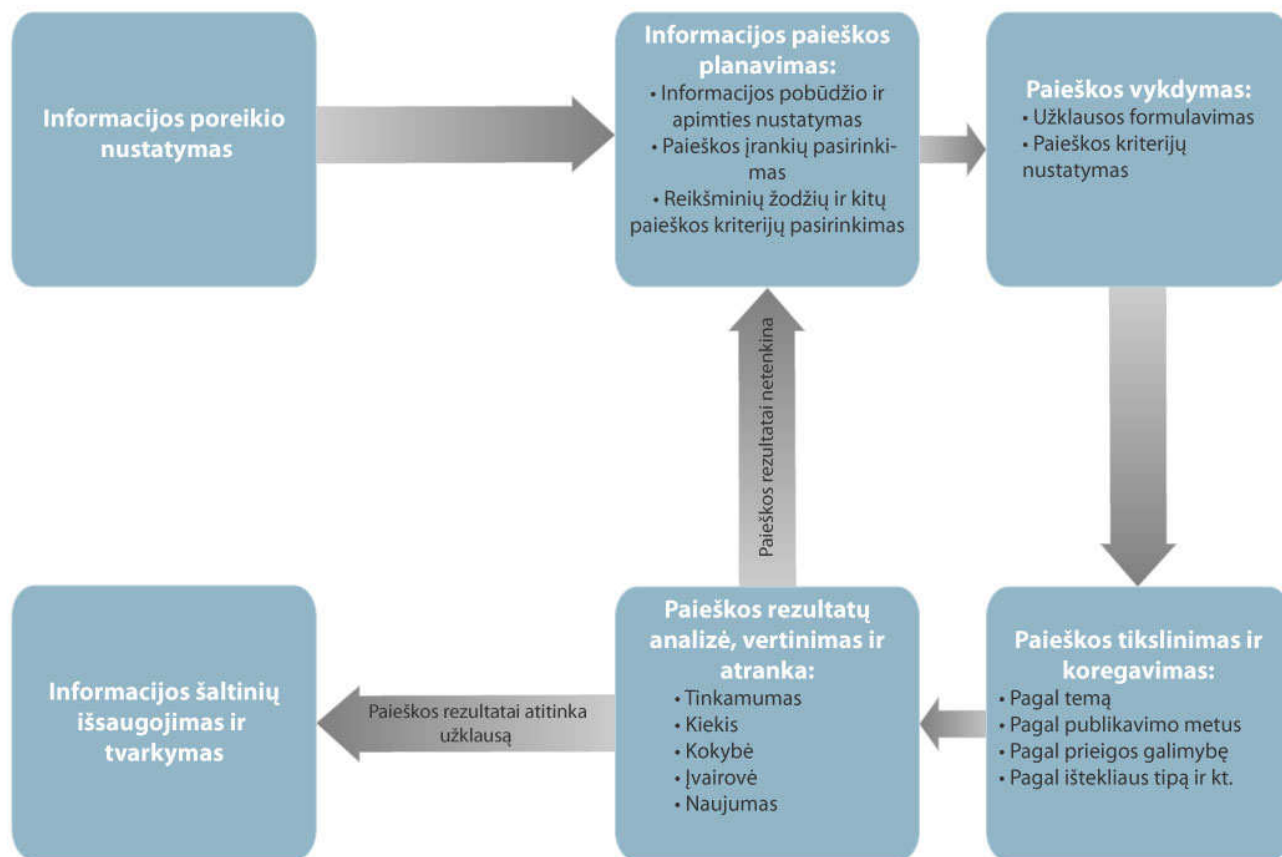
- **pasyvusis** (paieškos sistemos ar duomenų bazės informaciją vartotojui atsiunčia į jo darbo vietą ar kompiuterį);
- **aktyvusis** (paiešką vartotojas planuoja pats – pasirenka paieškos priemones, suformuluoja užklausą, atlieka surastų informacijos šaltinių vertinimą ir atranką).

Informacijos gali būti ieškoma nesivadovaujant jokiais taisyklėmis, bandant įvairius paieškos įrankius ir remiantis asmenine informacijos paieškos patirtimi. Tačiau veiksmingesnė informacijos paieška atliekama tiksliai apgalvojus savo informacijos poreikius ir paieškos veiksmus.

Informacijos paieška yra procesas, todėl svarbu suvokti esminius informacijos paieškos etapus (žr. 1.1 pav.). Pradedant paiešką svarbu įvertinti, kiek ir kokios informacijos reikia. Atsižvelgiant į reikalingos informacijos tematiką, pobūdį ir apimtį, pasirenkami reikšminiai žodžiai ir paieškos įrankiai. Atliekant paiešką reikia itin kruopščiai apgalvoti, kaip derinti reikšminius žodžius, kokius paieškos tikslinimo kriterijus naudoti ir pan. Gavus pirmuosius paieškos rezultatus, būtina įvertinti surastų šaltinių tinkamumą, kokybę, įvairovę ir naujumą. Atsižvelgiant į tai, kiek ir kokių paieškos rezultatų gauta, paieška yra tikslinama ir koreguojama. Jeigu gauti šaltiniai netenkina poreikių, reikia iš naujo peržiūrėti paieškos strategiją. Paieškos rezultatams saugoti ir tvarkyti gali būti naudojamos

specializuotos informacijos tvarkymo programos. Kituose skyriuose kiekvienas paieškos etapas aprašomas detaliau.

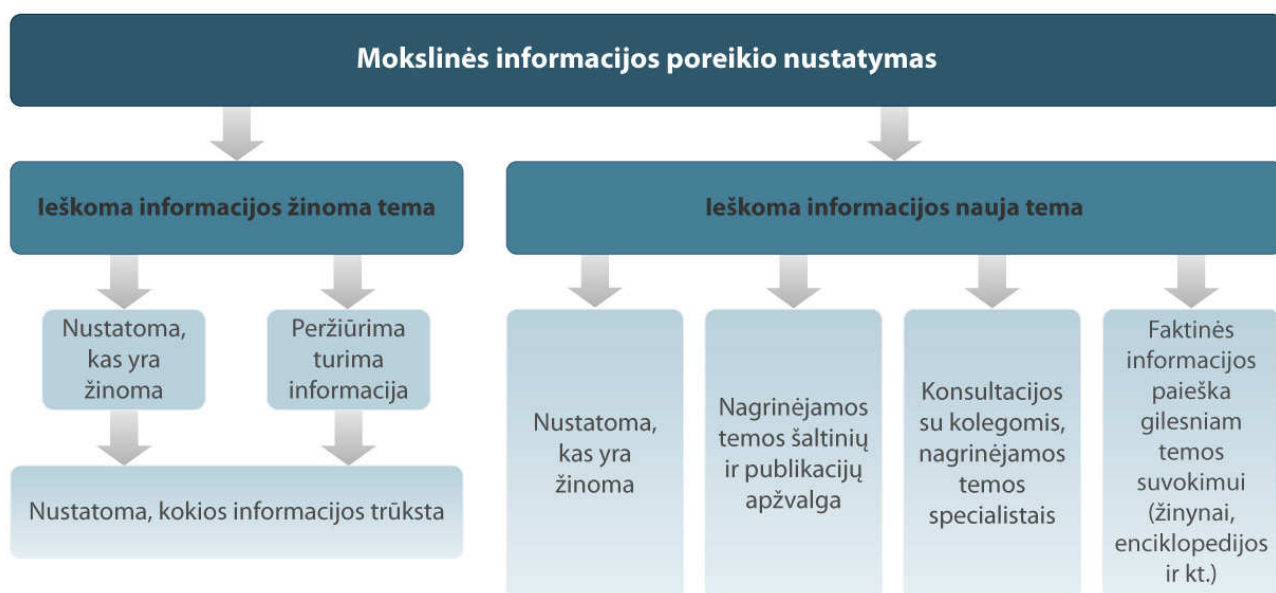

1.1 pav. Esminiai informacijos paieškos etapai

Informacijos paieška yra nuolatinis procesas, nes gauta informacija lemia naujus informacijos poreikius.

1.1.1. Informacijos poreikio suvokimas ir nustatymas

Informacijos poreikius lemia įvairūs veiksniai (asmeniniai, profesiniai, moksliniai ir kt.). Ieškant informacijos svarbu suvokti informacijos poreikį, t. y. nustatyti, kokiam tikslui ir kokios informacijos bus ieškoma. Ieškant mokslinės informacijos, informacijos poreikį apibrėžia moksliniai interesai, nagrinėjamos temos (žr. 1.2 pav.).

1.2 pav. Mokslinės informacijos poreikio nustatymas

Patarimai:

- nagrinėjamą temą apibūdinantys terminai gali būti naudojami kaip reikšminiai žodžiai;
- parenkant temą apibūdinančius terminus, galima naudoti proto šturmo (angl. *brainstorm*), minčių ar koncepcijų žemėlapių kūrimo metodus; plačiau apie šias metodikas žr. adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/temos-suvokimas> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Temos plėtojimas*).

1.1.2. Informacijos paieškos planavimas

Informacijos paieškos planavimas – svarbus informacijos paieškos etapas, todėl prieš atliekant paiešką svarbu detalai apgalvoti esminius paieškos veiksmus.

1.1.2.1. Informacijos pobūdžio ir apimties nustatymas

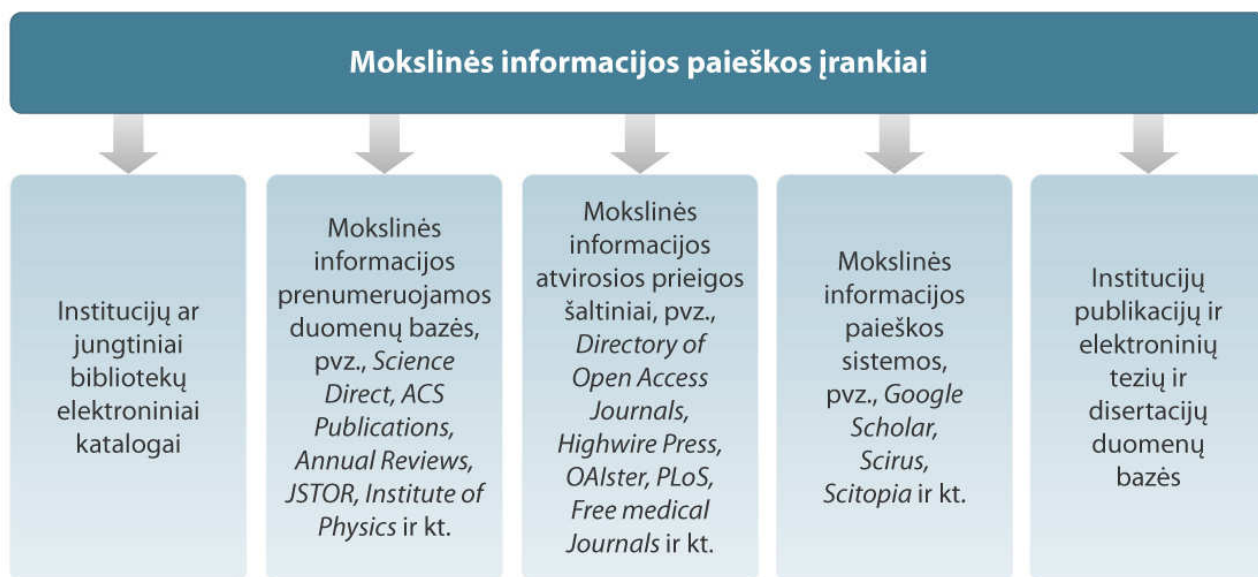
Šiame etape vartotojas turi nuspręsti:

- **kokio pobūdžio informacijos reikia:** apžvalginės, naujausių mokslinių tyrimų, statistinės ir t. t.;
- **kokio tipo informacijos reikia:** bibliografinės, viso teksto, vaizdinės, faktinių duomenų ir t. t., tai padeda pasirinkti informacijos paieškos įrankius;
- **kiek informacijos reikia** – tai lemia individualūs informacijos poreikiai;
- **kiek laiko gali skirti paieškai** – tai lemia informacijos kiekis ir tipai: jei reikalingi informacijos šaltiniai iš bibliotekų, informacijos centrų, archyvų ir pan., svarbu prisiminti, kad įstaigos dirba nustatytais valandomis.

1.1.2.2. Informacijos paieškos įrankių pasirinkimas

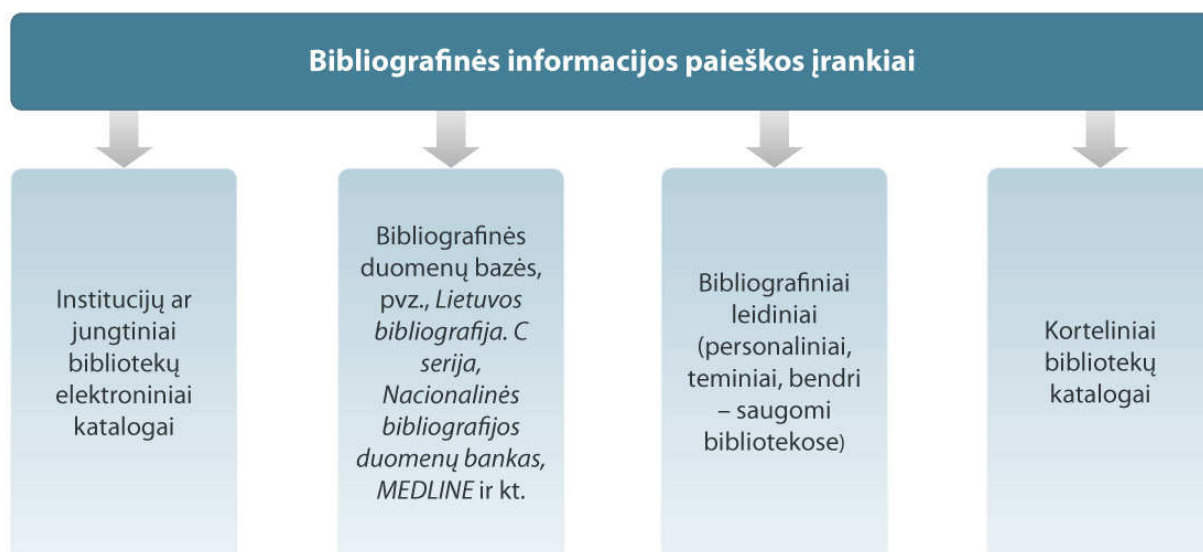
Ieškant asmeninius poreikius tenkinančios informacijos naudojami įvairūs leidiniai, interneto ištekliai ir kt. informacijos šaltiniai. Efektyviai mokslinės informacijos paieškai atlikti reikia žinių apie mokslinės informacijos paieškos įrankius ir šaltinius.

Universalios paieškos sistemos mokslinės informacijos paieškai netinka, nes tarp paieškos rezultatų patenka įvairios paskirties, turinio ir kokybės, gana dažnai ne mokslinių, informacijos šaltinių. Todėl mokslinės informacijos šaltinių paieškai naudojami specializuoti paieškos įrankiai (žr. 1.3 pav.).

1.3 pav. Mokslinės informacijos paieškos įrankiai

Kokią informacijos paieškos įrankį pasirinkti, priklauso nuo reikalingos informacijos pobūdžio ir tipo (žr. 1.4 pav., 1.5 pav., 1.6 pav.):

1.4 pav. Bibliografinės informacijos paieškos įrankiai

1.5 pav. Viso teksto informacijos šaltinių paieškos įrankiai

1.6 pav. Vaizdų ir grafinės informacijos paieškos įrankiai

Patarimai:

- renkantis informacijos paieškos įrankius, galima naudoti bibliotekų siūlomas DB, el. katalogų, naudingų nuorodų sąrašus;
- paieškos strategijai įgyvendinti galima naudoti vieną ar kelis informacijos paieškos įrankius, tai priklauso nuo poreikių ir norimo informacijos išsamumo;
- išsamiau apie mokslinės informacijos paieškos įrankius ir šaltinius skaitykite moduluose „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“ ir „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

1.1.2.3. Reikšminių žodžių pasirinkimas

Paieškos sistemose dažniausiai vartojami natūralios kalbos žodžiai. Tačiau jie ne visada tinka atliekant paiešką pagal dalyką, nes:

- gali turėti kelias reikšmes;
- gali turėti sinonimų, apie kuriuos vartotojas nepagalvoja.

Patarimai:

- ieškant informacijos žinoma tema, galima vartoti reikšminius žodžius iš anksčiau rastų dokumentų;
- vengiant didelio kiekio užklaustos neatitinkančios ir menkavertės informacijos, reikšminius žodžius galima rinktis naudojantis kontroliniais žodynais.

Kontrolinis žodynas – kruopščiai atrinktų terminų ir sampratų sąrašas, kuris dažniausiai naudojamas į katalogus ar DB įtraukiamiems informacijos šaltiniams aprašyti. Kontrolinio žodyno terminai dažniausiai vadinami dalykiniais terminais arba deskriptoriais. Specifinės srities kontroliniai žodynai apima tikslus tos srities terminus, bendrosios paskirties žodynai – bendresnius terminus.

Kontrolinių žodynų privalumai:

- padeda išvengti netikslumų, susijusių su sinonimų vartojimu;
- struktūroja reikšminius žodžius, turinčius kelias reikšmes (pvz., lapas – popieriaus arba augalo lapas);
- nustato žodžių su skirtingais priešdėliais vartojimą;
- pateikia terminų paaiškinimus;
- nustato tikslią vartojamo žodžio reikšmę;
- nustato loginius ryšius tarp terminų;
- nesudėtingi ir patogūs naudotis.

Tezaurus – kontrolinis žodynas, nurodantis prasminius žodžių ryšius. Tezauro pagrindinė dalis yra abėcėlinis deskriptorių ir reikšminių žodžių (nedeskriptorių) sąrašas (pateikiami terminai ir ryšiai tarp jų). Tezaurų rengimą reglamentuoja *Tarptautinės standartų organizacijos (ISO)* standartai.

Tezauro savybės:

- nuo prasmės einama prie konkretaus žodžio;
- nustato ryšius tarp terminų;
- gali būti bendrieji ar skirti konkrečiai sričiai;
- gali būti vienos, dviejų kalbų ar daugiakalbiai.

Svarbu. Renkantis reikšminius žodžius tezaurai labai praverčia, ypač jei vartotojas naudojami tuo pačiu tezauru, kuris naudojamas ir paieškos įrankyje.

Tezauro privalumai:

- padeda rasti tinkamus reikšminius žodžius ir patikslinti paiešką;
- padeda rasti sinonimų;
- panaikina subjektyvų požiūrį į reikšminius žodžius;
- padeda rasti paieškai reikalingų įvairesnių terminų;
- padeda atlikti tikslią ir greitą paiešką;
- padeda susipažinti su nagrinėjamos temos terminija.

Tezauruose naudojami sutartiniai žymėjimai:

- UF (angl. *used for*) – nurodo terminą, vietoje kurio reikėtų vartoti kitą;
- USE – nurodo, kurį terminą rekomenduojama vartoti;
- BT (angl. *broader term*) – žymi, kad tai platesnės reikšmės terminas;
- NT (angl. *narrower term*) – žymi, kad tai siauresnės reikšmės terminas;
- RT (angl. *related term*) – nurodo susijusius terminus;
- ir kt.

Vienas didžiausių tezaurų – **Eurovoc** <<http://www3.lrs.lt/eurovoc>> – platus daugiakalbis (lietuvių, anglų, vokiečių, prancūzų) Europos Sąjungos teisės aktų terminų tezauras. Ilgainiui išplėstas ir apima įvairias temas: ekonomiką, teisę, sociologiją, švietimą, žemės ūkį ir kt.). Plačiau apie *Eurovoc*’ą, jo sandarą ir vartojamas santrumpas žr. adresu http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1637&p_d=12858&p_k=1.

Tezaure *Eurovoc* siūlomos dvi paieškos galimybės (žr. 1.7 pav.):

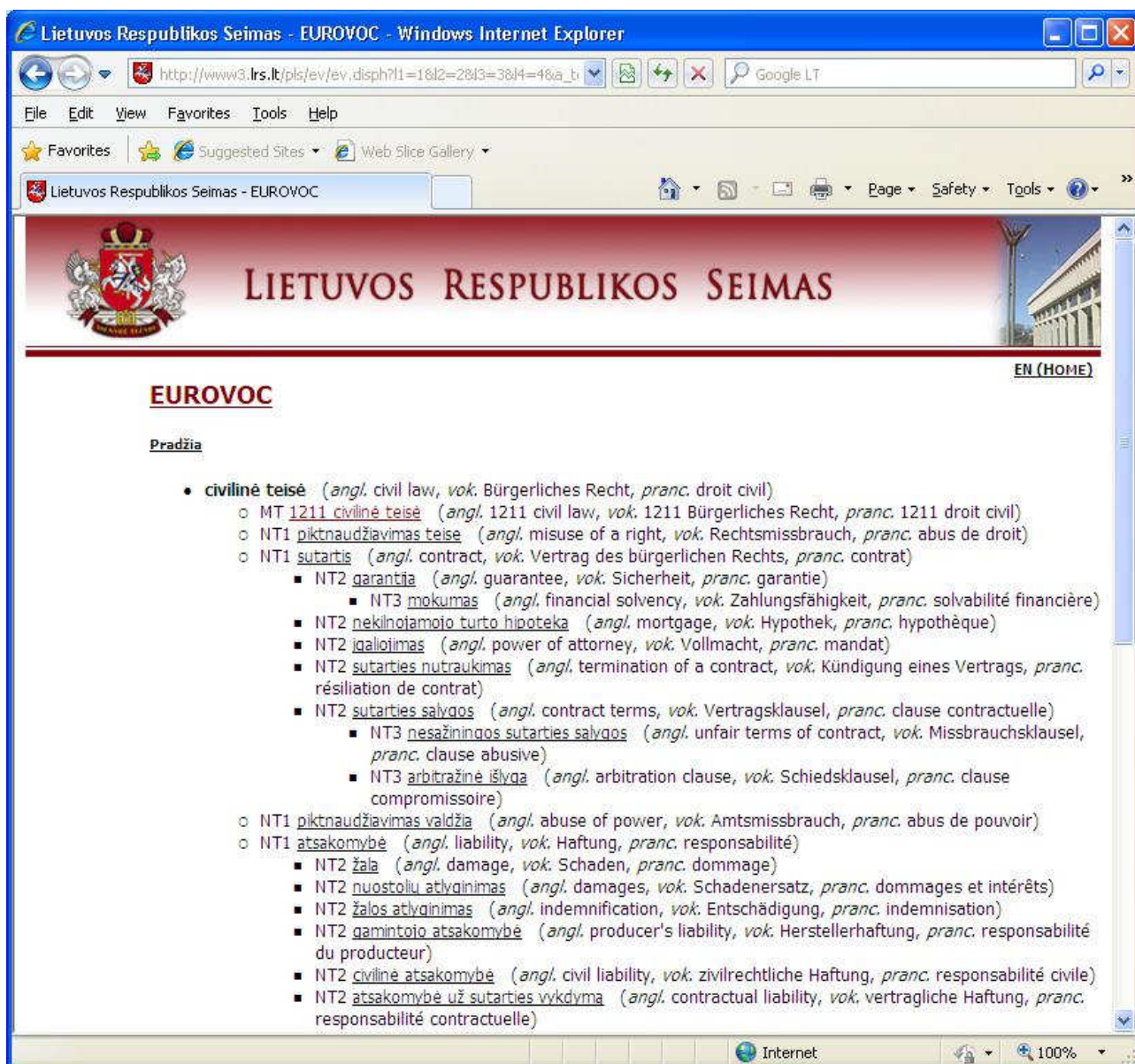
1. Pasirinkta kalba gauti teminius ar abėcėlinius terminų sąrašus ir naršyti juose.
2. Į paieškos langelį įrašyti terminą ir paspausti „Ieškoti“. Galima pažymėti, kokia kalba ieškoti terminų.

1.7 pav. Paieška tezaure *Eurovoc*

Privalumai:

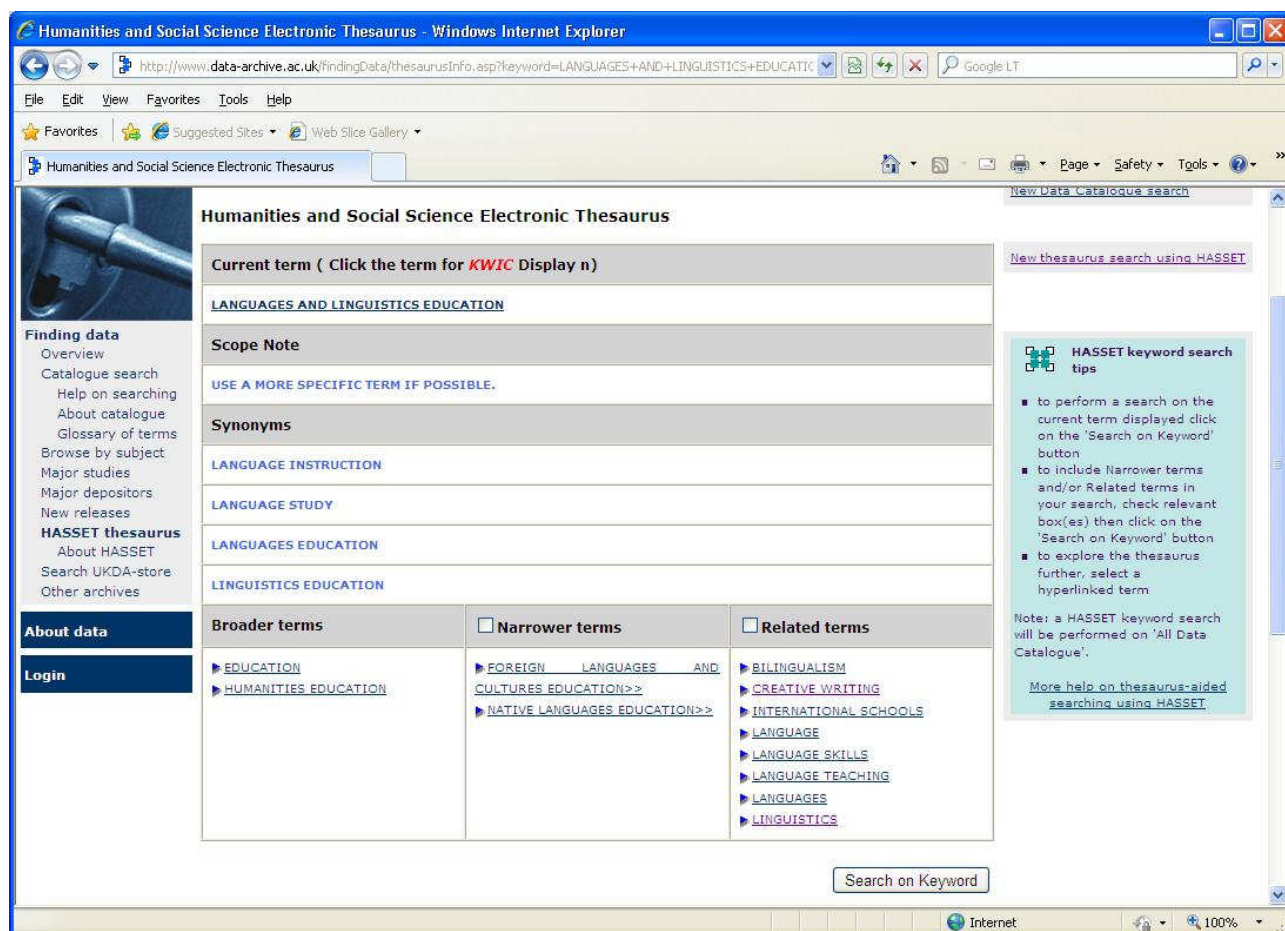
- pateikia terminus lietuvių ir kitomis kalbomis;
- pasirinkus reikiamą terminą gaunamas susijusių žodžių sąrašas, jame sutartiniais žymėjimais nurodomi vartotini, siauresni ar platesni atitikmenys (žr. 1.8 pav.).

1.8 pav. Tezauro siūlomi termino *civilinė teisė* atitikmenys

Kiti tezaurų pavyzdžiai:

- **UNESCO thesaurus** <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>> – daugiakalbis (anglų, ispanų, prancūzų ir rusų kalbų) Jungtinių Tautų ugdymo, mokslo ir kultūros organizacijų tezasauras, apimantis socialinių ir humanitarinių, informacijos ir komunikacijos, politikos, ekonomikos, teisės, edukologijos mokslų terminus;
- **HASSET (Humanities and Social Science Thesaurus)** <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>> – socialinių ir humanitarinių mokslų terminų tezasauras anglų kalba, patogus vartoti (naudojamos ne santrumpos, o tikslūs terminų pavadinimai, terminai pateikiami lengvai suprantamomis lentelėmis) (žr. 1.9 pav.);

1.9 pav. Tezaurus HASSET

- **LiDA tezaurus** <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezaurus> – humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo LiDA tezaurus, sudarytas remiantis HASSET^ou;
- **The European Education Thesaurus (EET)** <<http://redined.r020.com.ar/en/>> – Europos Tarybos daugiakalbis aiškinamasis edukologijos terminų tezaurus;
- **The Art & Architecture Thesaurus (AAT)** <http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/> – nuolat pildomas architektūros, meno ir materialiosios kultūros terminų tezaurus;
- **MeSH (Medical Subject Headings)** <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>> – Jungtinių Amerikos Valstijų nacionalinės medicinos bibliotekos kuriamas tezaurus, skirtas medicinai.

Kitų mokslo sričių dalykinių terminų tezaurų pavyzdžių pateikiama teminiuose moduluose.

1.1.3. Efektyvi informacijos paieška

Kad informacijos paieška būtų veiksminga, reikia tinkamai suformuluoti užklausą ir pasirinkti reikiamą informacijos paieškos būdą.

1.1.3.1. Užklausos formulavimas

Paieškoje galima vartoti paskirus reikšminius žodžius arba iš jų formuluoti užklausą. Užklausoms formuluoti naudojami tik konkretūs žodžiai, terminai. Juos rekomenduojama rinktis iš tezaurų.

Formuluojant užklausą patartina naudotis loginiais jungtukais ir jais jungti reikšminius užklausos žodžius. Loginiai jungtukai ir jų reikšmės:

- **AND** (liet. IR) – reikšminiai žodžiai turi būti tame pačiame dokumente. Šis jungtukas mažina paieškos rezultatų skaičių. Jei tarp žodžių jungtukas neįrašytas, dažniausiai automatiškai įterpiamas AND;
- **OR** (liet. ARBA) – dokumente turi būti bent vienas arba abu užklausoje įrašyti žodžiai. Didina paieškos rezultatų skaičių;
- **NOT** (liet. NE) – dokumente neturi būti žodžių, kurie nurodyti po loginio jungtuko NOT;
- **NEAR** (liet. ŠALIA) – rodo, per kiek žodžių vienas nuo kito gali būti nutolę užklausoje įrašyti reikšminiai žodžiai.

Patarimai:

- išsamiau apie AND, OR ir NOT loginius jungtukus galima rasti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-paieska> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Loginių jungtukų naudojimas informacijos paieškai*);
- loginis jungtukas NEAR yra rečiau naudojamas, todėl dėl jo naudojimo vertėtų pasitikslinti konkrečiame paieškos įrankyje;
- formuluojant užklausas galima naudotis loginiams jungtukams analogiškais arba papildomais simboliais (pvz., *, +, – , ?, !, #); išsamiau apie juos galima sužinoti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-paieska> (kairėje pusėje esančiame temos turinyje rinkitės *Paieškos simboliai*).

1.1.3.2. Informacijos paieškos būdai

Dauguma paieškos sistemų ir duomenų bazių pateikia keletą informacijos paieškos būdų: paprastą ir išplėstinę paiešką, informacijos paiešką naršant pagal įvairius kriterijus.

Paprastoje paieškoje (angl. *simple, basic search*) reikšminių žodžių ieškoma visame dokumente arba bibliografiniame įrašė (jei ieškoma bibliotekos kataloge). Šios paieškos privalumas – nesudėtinga naudotis, į paieškos langelį įrašomi reikiami reikšminiai žodžiai. Trūkumas – gaunama daug paieškos rezultatų. To išvengti iš dalies padeda tinkamai parinkti loginiai jungtukai arba specialieji užklausos formulavimo simboliai.

Išplėstinėje (sudėtingoje) paieškoje (angl. *advanced search*) užklausiai pateikti naudojami keli paieškos langeliai, galima nurodyti, kuriose dokumento dalyse ieškoti įrašytų reikšminių žodžių. Šios paieškos privalumai – padeda susiaurinti paiešką ir gauti tikslesnius paieškos rezultatus; galima nurodyti, kuriuose paieškos laukuose arba metaduomenyse turėtų būti ieškoma reikšminių žodžių (pvz., dokumento pavadinime, santrumpoje, pirmosiose pastraipose; jei ieškoma bibliotekos kataloge – temos, autoriaus, žurnalo ar publikacijos pavadinimo, publikavimo metų ir kitose įrašo dalyse).

Naršant (angl. *browse*) galima peržiūrėti įvairius dokumentų sąrašus pagal temą, abėcėlę, žurnalų antraštes ar kitus kriterijus. Paprastai naršoma nuo platesnių temų iki konkretaus galutinio dokumento, pvz., straipsnio. Šis paieškos būdas naudingas tada, kai tiksliai nežinome, kokios informacijos reikia, arba norime susipažinti su dominančia tema, peržiūrėti konkretaus leidinio turinį.

Kai kurios DB leidžia atlikti **cituočių šaltinių paiešką** (pvz., *EBSCO Academic Search Complete* – viršutiniame meniu rinkitės *Cited References*). Pagal numatytus paieškos kriterijus ieškoma cituočių dokumentų (leidžia išsamiau susipažinti su autoriaus mokslinė produkcija, rasti ryšius tarp pirminių ir vėlesnių publikacijų).

Ieškant citavimo duomenų patartina naudotis pasaulyje gerai žinoma DB *ISI Web of Science* <<http://apps.isiknowledge.com/>>. Šioje DB galima ieškoti cituojamų autorių, jų publikacijų, žurnalų ir peržiūrėti citavimo duomenis.

Plačiau apie cituotų šaltinių paiešką galima rasti adresu <http://biblioteka.ktu.edu/kursai/ISI/default.htm>.

1.1.3.3. Kiti paieškos būdai

Informacijos gali būti ieškoma ne tik pagal reikšminius žodžius, bet ir kitus paieškos kriterijus. Gana rezultatyvi informacijos paieška el. kataloguose ir DB – pagal standartinius leidinių numerius:

ISBN (angl. *international standart book number*) – tarptautinis standartinis knygos numeris, suteikiamas kiekvienai leidžiamai knygai (arba jos laidai), taip pat ir elektroninei. Kiekviena knyga turi unikalų ISBN numerį. ISBN kodai rašomi vienoda forma – santrumpa ISBN ir trylika skaitmenų (iki 2007 m. buvo dešimt), atskirtų brūkšneliais (pvz., ISBN 978-9955-12-431-3). ISBN suteikimu rūpinasi leidykla, leidžianti leidinį. ISBN numeriai dažniausiai pateikiami kitoje antraštinio lapo pusėje. Lietuvoje ISBN suteikia ISBN ir ISMN Lietuvos agentūra, esanti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

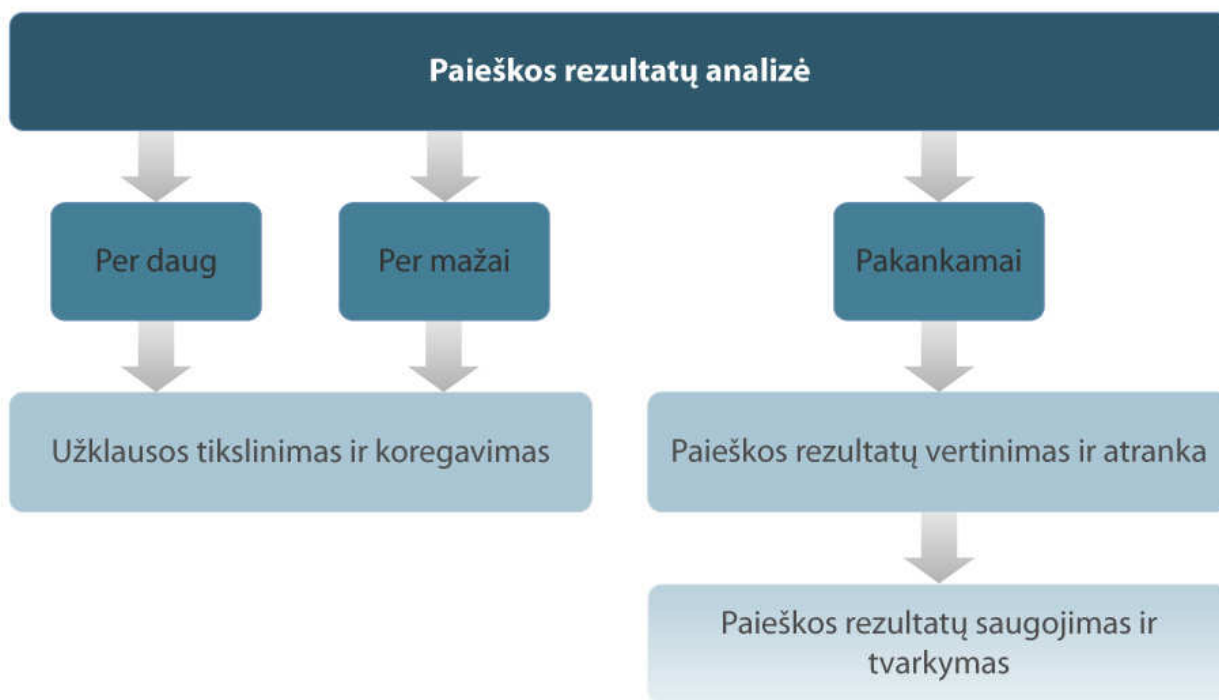
ISSN (angl. *international standart serial number*). Tai serialinio (periodinio) leidinio standartinis numeris, kurį sudaro aštuoni skaitmenys (pvz., ISSN 2029-2430). Jis unikalus ir jo suteikimu rūpinasi periodinį leidinį leidžianti institucija. ISSN numeriai dažniausiai pateikiami periodinio leidinio antraštinio lapo kitoje pusėje ir pirmame straipsnio puslapyje prie bendrųjų publikacijos duomenų. Šį numerį taip pat suteikia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

ISMN (angl. *international standart music number*). Tai standartinis spausdintinių muzikos leidinių numeris. Šį numerį sudaro santrumpa ISMN ir trylika skaitmenų (pvz., ISMN 979-0-706182-00-1). ISMN dažniausiai pateikiamas kitoje antraštinio lapo pusėje. Šį numerį taip pat suteikia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

DOI (angl. *digital object identifier*) – skaitmeninio objekto identifikatorius, suteikiamas virtualioje erdvėje esančiam skaitmeniniam intelektinės nuosavybės objektui. Dažniausiai DOI suteikiamas moksliniams straipsniams (nurodomas greta pagrindinių straipsnio duomenų pačiame dokumente). Skaitmeninio objekto vieta gali kisti, tačiau identifikatorius išlieka toks pats (jis tampa pastovia šaltinio nuoroda internete ir visada objektas gali būti randamas pagal jį). DOI suteikia ir jų sistemą prižiūri *Tarptautinis DOI fondas* <<http://www.doi.org/>>. Paiešką pagal DOI galima atlikti DOI paieškos sistemoje <<http://dx.doi.org/>>, kuri nukreipia į dokumento turinį (ieškant reikia žinoti konkretų DOI).

1.1.4. Paieškos rezultatų analizė ir paieškos tikslinimas

Atliktos paieškos rezultatai pateikiami sąrašais (bibliografinių aprašų, viso teksto dokumentų). Rezultatai gali būti analizuojami taip (žr. 1.10 pav.):

1.10 pav. Paieškos rezultatų analizė

Norime atkreipti dėmesį, kad jei paieškos rezultatų yra per daug arba per mažai – reikia tikslinti paiešką. Jei rezultatų yra pakankamai – pasirinkite tinkamus dokumentus ar įrašus (jei ieškote bibliografinių duomenų ir referatų duomenų bazėje).

Daugelyje paieškos įrankių yra įvairių gautų rezultatų rūšiavimo galimybių. Paieškos įrankio sąsajoje rastus atsakymus galima rūšiuoti pagal įvairius kriterijus, pvz., pagal:

- temą,
- publikavimo metus,
- prieigos galimybę (prieinamas ar ne visas tekstas),
- ištekliaus tipą (žurnalas, knyga),
- ištekliaus pavadinimą
- ir kt.

Patarimai:

- paieškos rezultatai, gauti mokslinės informacijos paieškos sistemose, yra patikimi, todėl pakanka įvertinti, ar jie atitinka užklausą ir informacijos poreikį;
- radus informaciją universaliose informacijos paieškos sistemose, reikėtų įvertinti jos turinį ir patikimumą, nes tarp paieškos rezultatų patenka įvairaus pobūdžio, ne vien mokslinės informacijos;
- plačiau apie informacijos patikimumo vertinimą galima rasti adresu <http://www.ir.mb.vu.lt/atranka-ir-vertinimas>.

Paieška laikoma sėkminga, jei gaunami tinkami ir reikalingi rezultatai. Jei naudojamas paieškos įrankis nepateikia jokių rezultatų ar pateikia netinkamus, paieška turi būti tikslinama ir koreguojama. Patartina:

- peržiūrėti užklausos reikšminių žodžių rašybą (ypač kai paieška atliekama ne lietuvių kalba);

- jei paieška atliekama anglų kalba, reikia įvertinti britų ir amerikiečių anglų kalbos formų skirtumus; galima pasirinkti vieną iš formų, pakartoti paiešką kita forma arba naudoti abi iš karto;
- įvertinti, ar logiškai suformuluota užklausa;
- peržiūrėti, ar užklausoje nejungiami tarpusavyje nederantys žodžiai;
- įvertinti, ar į išplėstinės paieškos laukus tinkamai įrašyti reikšminiai žodžiai;
- patikrinti, ar vienoje užklausoje nėra per daug reikšminių žodžių;
- sukongretinti reikšminius žodžius (galima pasinaudoti tezaurais);
- peržiūrėti reikšminius žodžius ir įvertinti, ar jie atitinka ieškomą temą.

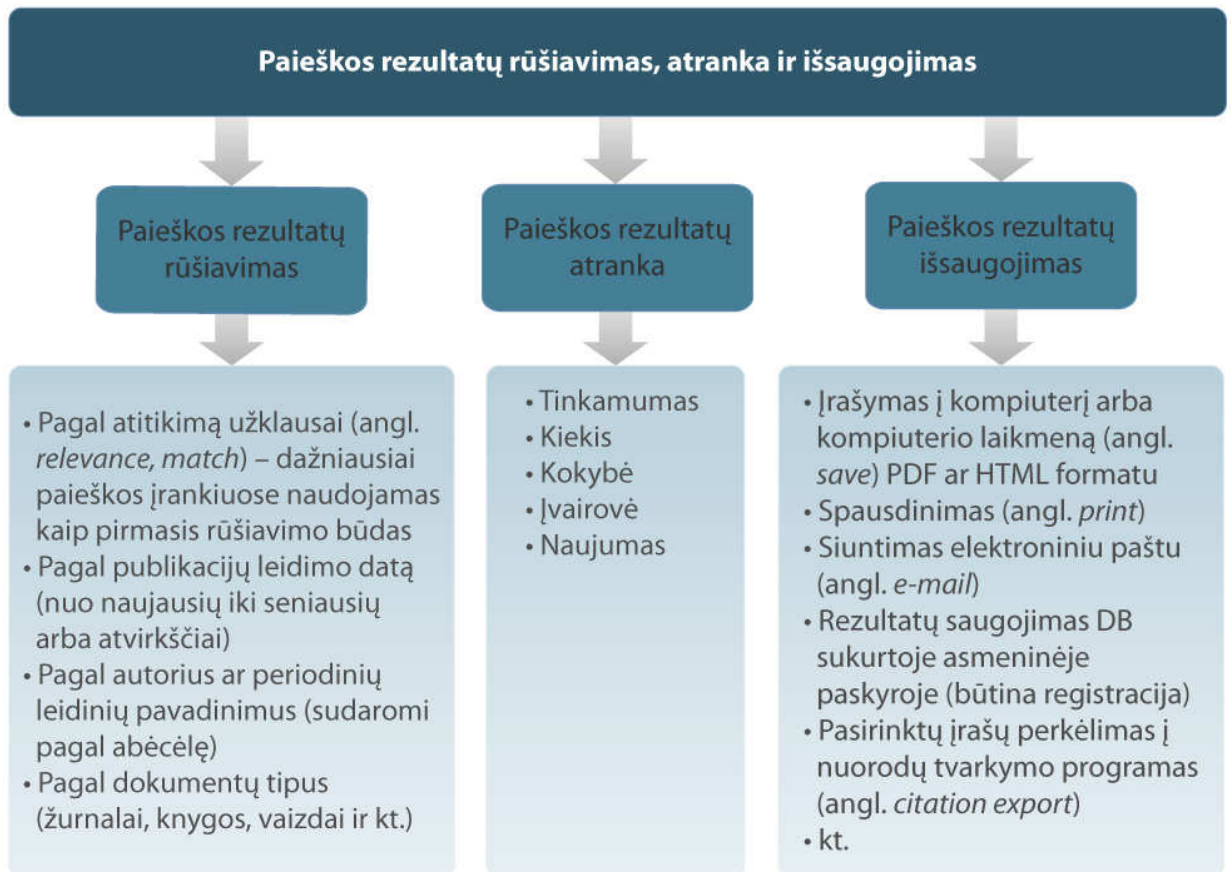
Aptikus netikslumų paieškos strategijoje ir ištaisius klaidas, paieška kartojama.

Praktinės užduotys

1. Naudodamiesi tezauru *Eurovoc* išsirinkite tinkamiausius terminus, pagal kuriuos ieškosite informacijos Jus dominančia tema, pvz., *valdymas*. Atsirinkite 3–4 platesnės, siauresnės reikšmės ar susijusius terminus, pasižymėkite rekomenduojamus vartoti terminus arba vietoje kurio rekomenduojamas vartoti pasirinktas terminas.
2. Naudodami pasirinktus paieškos reikšminius žodžius (terminus iš tezauro), suformuluokite užklausą. Formuluodami užklausą naudokite AND, OR bei NOT ir (ar) paieškos simbolius. Suformuluotą užklausą išbandykite duomenų bazėje *Science Direct* <<http://www.sciencedirect.com/>>, naudodamiesi paprasta ir išplėstine paieška (iš pradžių be loginių jungtukų, vėliau su jais). Įvertinkite gautų rezultatų skirtumus.

1.2. Paieškos rezultatų tvarkymas

Per paieškos įrankius gautus tinkamus paieškos rezultatus galima įvairiai tvarkyti (žr. 1.11 pav.):

1.11 pav. Paieškos rezultatų tvarkymas

Apie paieškos rezultatų tvarkymo ir organizavimo programas skaitykite kitame šios temos skyriuje.

Nuolatinė mokslinė veikla ir nauja rasta informacija skatina papildomos informacijos poreikį. Svarbu perprasti informacijos paieškos strategijos etapus ir informacijos ieškoti nuosekliai. Išsiugdžius tinkamus informacijos paieškos įgūdžius, informacijos paieška ir darbas su ja taps paprastesnis, produktyvesnis ir užims mažiau laiko.

Praktinės užduotys

1. Suformuluokite užklausą ir atlikite informacijos paiešką duomenų bazėje *Science Direct*. Atsirinkite kelis tinkamiausius paieškos rezultatus. Atsirinkdami informaciją naudokitės rezultatų rūšiavimo būdais ir paieškos rezultatų tikslinimo funkcijomis. Įvertinkite gautos informacijos atitikimą Jūsų užklausiai. Atsirinktus rezultatus išsiųskite į savo elektroninio pašto dėžutę.
2. Pagal tą pačią užklausą atlikite paiešką informacijos paieškos sistemoje *Google* ir pagal temoje pateiktas rekomendacijas pabandykite atsirinkti kelis tinkamus rezultatus. Įvertinkite paieškos rezultatų atrankos skirtumus duomenų bazėje ir paieškos sistemoje *Google*.

1.3. Informacijos tvarkymas ir organizavimas

Norint iš įvairių informacijos šaltinių atrinktą informaciją naudoti moksliniame ar praktiniame darbe, reikia gebėti susikurti efektyvią informacijos valdymo ir tvarkymo strategiją, kad surastą informaciją būtų galima patikimai išsaugoti, prireikus greit susirasti ir panaudoti rašant įvairius darbus. Informaciją saugoti ir organizuoti galima įvairiais būdais. Galima tiesiog kopijuoti failus ir juos

sisteminti, galima įtraukti dokumentų adresus į naršyklės parankinių sąrašą ar susikurti paskyras ir jose saugoti iš įvairių duomenų bazių atsirinktą informaciją. Tačiau pati tinkamiausia priemonė tvarkyti, saugoti ir naudotis atrinkta informacija yra specialios informacijos tvarkymo programos.

1.3.1. Informacijos tvarkymo programų apžvalga

Informacijos tvarkymo programų yra daug ir įvairių. Jų pagrindą sudaro bibliografinių įrašų duomenų bazė. Tokios programos paprastai turi įrašų importavimo iš įvairių duomenų bazių, citavimo ir bibliografinių sąrašų sudarymo galimybę. Modernios informacijos tvarkymo programos yra integruojamos į tekstų redaktoriaus programą ir, rašant darbą, įterpia nuorodas į ciuojamus šaltinius bei automatiškai formuoja literatūros sąrašą pagal pasirinktą formatą. Moderniausios informacijos tvarkymo programos užtikrina galimybę atlikti informacijos paiešką tose duomenų bazėse ir bibliotekų kataloguose, kurių sistemos veikia pagal Z39.50 protokolą. Tačiau tokios populiaros mokslinės paieškos sistemos ir duomenų bazės, kaip *Google Scholar*, *IEEE Xplore*, *arXiv*, nenaudoja Z39.50 protokolo, todėl jose negalima atlikti informacijos paieškos naudojant informacijos tvarkymo programas.

Informacijos tvarkymo programos gali būti naudojamos:

- įdiegtos į asmeninį kompiuterį,
- kaip intranete įdiegta programa,
- kaip interneto serveryje veikianti programa.

Įvairios programos turi skirtingas įdiegimo galimybes. Komercinių leidėjų sukurtas informacijos valdymo programos gali prenumeruoti institucija arba įsigyti individualūs vartotojai. Taip pat galima naudotis nemokamomis informacijos valdymo programomis.

Užsienio šalių universitetai dažniausiai prenumeruoja kurią nors programą ir ja gali naudotis visi akademinės bendruomenės nariai.

1.3.1.1. Komercinės informacijos tvarkymo programos

Labiausiai paplitusios komercinės informacijos tvarkymo programos yra *RefWorks*, *EndNote*, *Reference Manager*.

RefWorks **RefWorks**

Adresas <<http://www.refworks.com>>

Tai bene populiariausia pastaraisiais metais informacijos tvarkymo programa, kurios nereikia įdiegti į kompiuterius. Ji veikia leidėjų tarnybiniame serveryje ir ja galima naudotis prisijungus prie interneto. Kiekvienas įrankį prenumeruojančios institucijos narys gali užsiregistruoti¹, susikurti savo elektroninę bibliotekėlę ir naudotis ja rašydamas darbus, keisdamasis informacija su kolegomis ir t. t. Šia programa taip pat gali naudotis ir individualūs asmenys, sumokėję metinį prenumeratos mokestį.

Programa *RefWorks* leidžia importuoti informaciją iš daugiau kaip 870 duomenų bazių. Programa galima naudotis anglų, vokiečių, ispanų, prancūzų, japonų, kinų kalbomis. Neribojamas kaupiamų įrašų skaičius, informacijos šaltinius galima aprašyti pagal 51 bibliografinio aprašo lauką ir 31 informacijos šaltinio tipą. Ši programa leidžia atlikti informacijos paiešką duomenų bazėse ir bibliotekų kataloguose.

¹ Registruotis galima tik institucijos, prenumeruojančios programą *RefWorks*, kompiuterių tinkle. Susikūrus savo prisijungimo duomenis, programa galima naudotis iš bet kurio kompiuterio, prijungto prie interneto.

Papildomai įdiegus naršyklėje įrankį *RefGrab-It*, naršant internete automatiškai fiksuojami ISBN, DOI arba *PubMed ID* duomenys. Taip pateikiama papildoma informacija, kuri irgi gali būti naudinga vartotojui. Šią informaciją taip pat galima importuoti į el. bibliotekėlę. Programoje yra RSS naujienų siuntimo paslauga, suteikianti galimybę atsisiųsti naujausią informaciją iš pasirinktų interneto tinklalapių.

EndNote

Adresas <<http://www.endnote.com>>

Tai labai populiarus kompanijos *Thomson Reuters* sukurta programa, kurią galima atsisiųsti ir įsidiegti į asmeninį kompiuterį arba naudotis internetine jos versija. Institucijos, kurios prenumeruoja *Thomson Reuters* duomenų bazes, pvz., *ISI Web of Science*, gali nemokamai naudotis internetine programos versija *EndNote Web*. Lietuvoje šią galimybę turi VU ir KTU akademinės bendruomenės nariai. Ši programa užtikrina informacijos paiešką daugiau nei 800 informacijos išteklių, turi apie 700 filtrų informacijai iš duomenų bazių importuoti. Programoje *EndNote* įrašus galima kaupti neribotai. Įrašai gali būti kuriami pagal 46 informacijos tipus ir 52 laukus. Asmeniniuose kompiuteriuose įdiegtoje programoje *EndNote* galima kaupti PDF failus, susieti juos su bibliografiniais įrašais, turinčiais nuorodų į viso teksto straipsnius internete. Programoje *EndNote* galima ieškoti viso teksto dokumentų, susijusių su pasirinktu bibliografiniu įrašu.

Programoje *EndNote* yra įrankių, padedančių kaupti informaciją ir ja naudotis. Technologija *Cite-While-You-Write* yra integruojama į *MS Word* tekstų redaktorių ir leidžia tekste įterpti nuorodas į cituojamus šaltinius, taip pat parengti literatūros sąrašą. *EndNote* leidžia naudotis daugiau kaip 3 000 citavimo stilių, galima susikurti ir individualų citavimo stilių.

EndNote Web suteikia galimybę ne tik sudaryti, kaupti, tvarkyti bibliografijas, bet ir dalytis, keistis informacija su kolegomis ar studentais.

Reference Manager

Adresas <<http://www.refman.com>>

Tai pirmoji tokio tipo komercinė programa, sukurta 1982 m. Ją platina kompanija *Thomson Reuters*. *Reference Manager* galima naudotis įdiegta į asmeninį kompiuterį arba tinkline jos versija. Ši programa atlieka tas pačias funkcijas, kaip ir pirmiau aprašytos programos: eksportuoja ir importuoja informaciją iš daugybės duomenų bazių, aprėpia įvairius citavimo stilius, gali būti integruojama su *MS Word*. Papildomai veikia rašybos klaidų taisymo funkcija, galima išsaugoti paieškos strategijas vėlesnėms informacijos paieškoms. Sukaupti bibliografiniai įrašai gali turėti daug nuorodų į viso teksto straipsnius tiek internete, tiek kompiuterio failuose ir nuorodų į susijusius dokumentus. Ši programa unikali tuo, kad ja naudotis, ją pildyti ar publikuoti gali keli vartotojai vienu metu, jei registruotasis vartotojas yra suteikęs ir nustatęs prieigos galimybę kolegoms. Programa *Reference Manager* populiarus tarp universitetų dėstytojų, nes jie gali suteikti prieigą ir nustatyti naudojimosi sąlygas savo studentams ar kolegoms – šie įgyja teisę naudotis dėstytojo asmenine elektronine biblioteka rengdami darbus, be to, gali papildyti ją naudinga informacija.

1.3.1.2. Nemokamos informacijos tvarkymo programos

Yra sukurta daug informacijos tvarkymo programų, kuriomis galima naudotis nemokamai. Tai *Zotero*, *Connotea*, *Biblioscope*, *I, Librarian*, *J!Research*, *Jumper 2.0*, *Bibus* ir kitos. Jas sukūrė įvairūs universitetai, mokslo institutai ar pavieniai asmenys.

Zotero [zoh-TAIR-oh]
Adresas <<http://www.zotero.org>>

Labiausiai paplitusi nemokama informacijos tvarkymo programa yra *Zotero*. Ji naudojama daugelyje universitetų, rengiami kursai, kuriuose mokoma ja naudotis. Programą sukūrė Džordžo Meisono (George Mason) universitetas, remiamas A. W. Melano (A. W. Mellon) fondo. Programa labai paprasta naudotis, ji yra naršyklės *Firefox* plėtinys ir gali būti integruojama į tekstų redaktorių *MS Word* ir *Open Office Writer*. Todėl, norint ja naudotis, būtina įsidiesti naršyklę *Firefox*. Informacijos tvarkymo programos *Zotero* vartotojai gali atlikti visas informacijos tvarkymo funkcijas: kaupti ir tvarkyti informaciją iš įvairiausių interneto šaltinių (*Amazon.com*, *Google Scholar*, *PubMed*, *Wikipedia* ir t. t.), gali archyvuoti išstisus interneto puslapius vienu mygtuko paspaudimu. Vartotojas, naudodamasis naršykle ir atvėręs *Zotero* programą, gali lengvai joje prirašyti savo pastabų ar komentarų ir prieiti prie savo kolekcijos iš bet kurios darbo vietos, turinčios interneto ryšį, ar net per mobilųjį telefoną.

Connotea
Adresas <<http://www.connotea.org>>

Tai leidėjų *Nature Publishing Group* sukurta programa, skirta mokslininkams, tyrėjams ir klinikinės praktikos gydytojams. *Connotea* yra naujo tipo informacijos tvarkymo programa, turinti žymėjimo funkciją ir leidžianti mokslininkams išsaugoti interneto puslapius. Ši programa turi specialią funkciją, kuri „atpažįsta“ internete mokslinius puslapius, susijusius su programoje esančiu pažymėtu straipsniu ar interneto puslapiu, todėl automatiškai juos atrinka ir pateikia jų metaduomenis. Programoje yra alternatyvi paslauga moksliniams straipsniams atrinkti – į specialią *Connotea* formą galima įrašyti straipsnio DOI (skaitmenį objekto identifikatorių). Programa automatiškai atrinks susijusius mokslinius straipsnius. Duomenis iš šios programos galima eksportuoti į bet kurią kitą citavimo programą.

Įdomu. Programa *Connotea* yra apdovanota Tarptautinės informacijos industrijos bei leidėjų asociacijų apdovanojimais už inovatyvumą.

Nemokamos informacijos tvarkymo programos pateikamos 1.1 lentelėje.

1.1 lentelė. Nemokamos informacijos tvarkymo programos

Programos pavadinimas, interneto adresas	Kūrėjas	Sukūrimo data	Naujausia versija	Pastabos
<i>Aigaion</i> < http://www.aigaion.nl/ >	<i>Aigaion</i>	2005	2.1.2 (2009-03)	Veikia internete (angl. <i>web based</i>)
<i>Bebop</i> < http://www.alari.ch/people/derino/Software/Bebop/index.php >	Lugano universitetas, ALaRI	2007	1.1 (2009-11)	Veikia internete
<i>Bibus</i> < http://bibus-biblio.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page >	<i>Bibus</i>	2004	1.5.0 (2009-10)	Integruojama į tekstų redaktorių <i>MS Word</i>
<i>Connotea</i> < http://www.connotea.org >	<i>Nature Publishing Group</i>	2004	1.1.7 (2006-02)	Veikia internete, centriname serveryje (angl. <i>centrally-hosted web</i>)

<i>GradeGuru Citation Manager</i> < http://www.gradeguru.com/tools/ >	<i>GradeGuru</i>	2009	1.0 (2009-12)	Veikia internete, centriniame serveryje
<i>I, Librarian</i> < http://www.bioinformatics.org/librarian >	<i>I, Librarian</i>	2003	2.0.10 (2010-02)	Veikia internete
<i>J!Research</i> < http://www.joomla-research.com/ >	<i>Luis Galarraga</i>	2008	1.1.4.3 (2010-03)	Veikia internete
<i>Jumper 2.0</i> < http://www.jumpernetworks.com/ >	<i>Jumper Networks</i>	2009	2.0.1.1 (2009-03)	Veikia internete
<i>Mendeley</i> < http://www.mendeley.com/ >	<i>Mendeley</i>	2008	0.9.6 (2010-02)	Veikia internete, gali būti įdiegta kompiuteryje
<i>Wikindx</i> < http://wikindx.sourceforge.net/index.html >	<i>Mark Grimshaw</i>	2004	3.8 (2008-02)	Veikia internete
<i>Zotero</i> < http://www.zotero.org >	<i>GMU</i>	2006	2.0.2 (2010-03)	<i>Firefox</i> plėtinys, integruojama į tekstų redaktorių <i>MS Word</i> , gali būti diegiama kompiuteryje, veikia internete

1.3.1.3. Programų panašumai ir skirtumai

Iš trumpo informacijos tvarkymo programų aprašymo matyti tam tikri jų skirtumai. Vienas programos galima įdiegti į asmeninius kompiuterius ir dirbti neprisijungus prie interneto, kitos programos veikia tik tinkle. Vienos yra integruojamos į *MS Word* ar kitus tekstų redaktorių, kitos šios funkcijos neturi. Programos skiriasi ir informacijos importavimo iš duomenų bazių kiekiu. Vartotojas rinkdamasis programą turi nuspręsti, kuri programa jam yra patogiausia ir labiausiai atitinka poreikius. Užsienio šalyse akademinės bendruomenės nariai dažniausiai naudojami universiteto prenumeruojamomis programomis. Daugelis Lietuvos universitetų kol kas tokių programų neprenumeruoja, todėl belieka rinktis tik iš laisvai internete prieinamų nemokamų programų.

Žemiau pateikiama kai kurių informacijos tvarkymo programų palyginimo lentelė (žr. 1.12 pav.), sudaryta nepriklausomo eksperto Martino Fenerio (Martin Fenner), joje matyti programų panašumai ir skirtumai².

² FENNER, Martin. *Reference Manager Overview* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 16 d.] Prieiga per internetą: <<http://tinyurl.com/qaqopb>>.

Informacijos tvarkymo programų apžvalga		Zotero	Endnote	Mendeley	Refworks	CiteULike	JabRef	Papers	Citavi
Paieška duomenų bazėse	Pubmed	■	■		■		■	■	■
	Scopus				■			■	■
	Web of Science	■	■		■			■	■
	Bookmarklet	■	■	■	■	■		■	■
Galimybė dalytis informacija	WWW	■	■	■	■	■			
	PDF files	■		■	■	■			
	Public folders			■	■	■			
	API	■				■			
Informacijos saugojimas kompiuteryje	Windows	■	■	■	■		■		■
	Macintosh			■				■	
	Linux	■		■			■		
	iPhone							■	
Importavimas, PDF failų tvarkymas	Extract metadata			■			■	■	
	Fulltext search	■		■	■			■	
	PDF viewer			■				■	
	File organizer			■				■	
Darbų rašymas, bibliografijos sudarymas, citavimas	Microsoft Word	■	■	■	■				■
	Open Office			■					
	LaTeX			■			■		
	Edit styles		■	■	■				■

1.12 pav. M. Fennerio sudaryta informacijos tvarkymo programų palyginimo lentelė

1.3.1.4. Programos *Zotero* naudojimo pagrindai

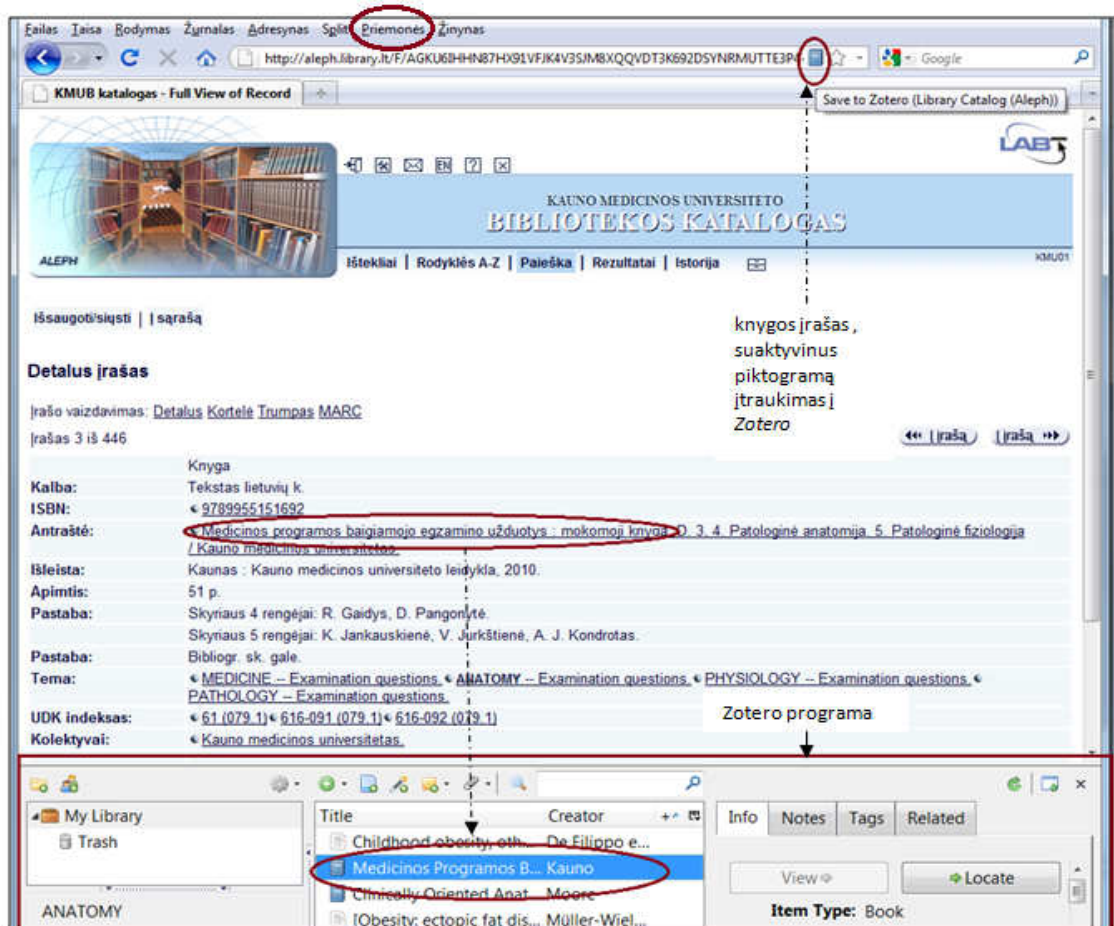
Kiekviena informacijos tvarkymo programa turi specifinių informacijos organizavimo ir naudojimo ypatumų, tačiau bendra naudojimosi tvarka yra panaši. Šiame skyrelyje trumpai aprašoma, kaip naudotis nemokama informacijos tvarkymo programa *Zotero*.

Pirmiausia reikėtų priminti, kad programa *Zotero* yra interneto naršyklės *Firefox* plėtinys. Todėl norint įdiegti programą *Zotero*, būtina turėti kompiuteryje įdiegtą naršyklę *Firefox Mozilla* <<http://firefox.lt>>.

Programa *Zotero* įdiegiama prisijungiant prie tinklalapio <<http://www.zotero.org>> ir pasirenkant programos atsisiuntimo piktogramą . Toliau reikia sekti ir vykdyti įdiegimo komandas.

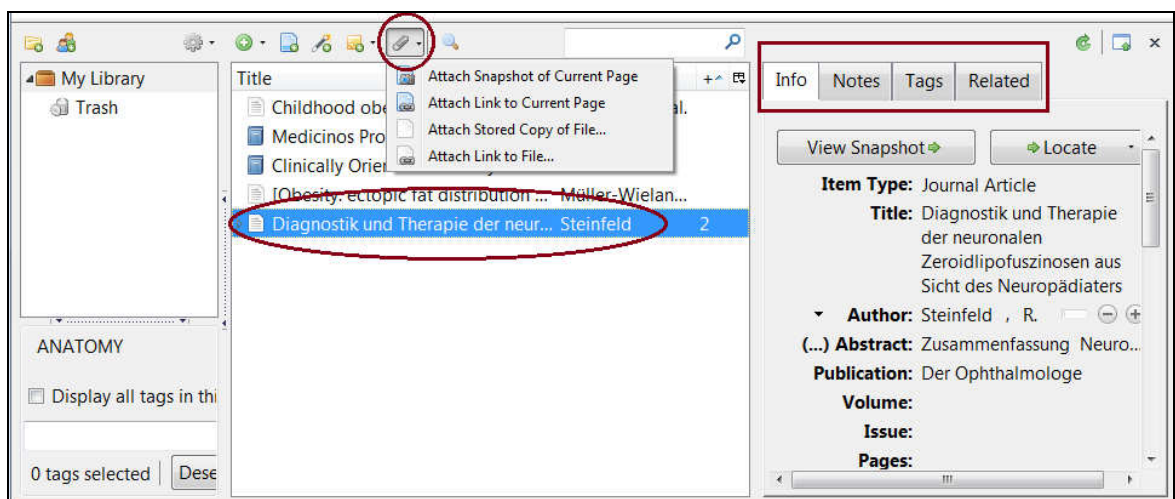
Jei, įsidiegę programą, naršyklės meniu eilutėje *Priemonės* pasirinksiame *Zotero*, tai puslapio apačioje matysime informacijos tvarkymo programoje esančius įrašus (žr. 1.13 pav.). Suaktyvinus dokumento, rasto naršant internete, atliekant paiešką duomenų bazėse ar bibliotekų kataloguose, įrašą, tinklalapio adreso lauko gale atsiranda piktograma – ją spragtelėjus, informacija apie skaitomą straipsnį nukopijuojama į informacijos tvarkymo programą *Zotero*. Piktogramų būna įvairių, jos priklauso nuo įrašo tipo: knyga, straipsnis, interneto puslapis ar kitas dokumentas.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

1.13 pav. Bibliotekos katalogo įrašo importavimas į programą Zotero

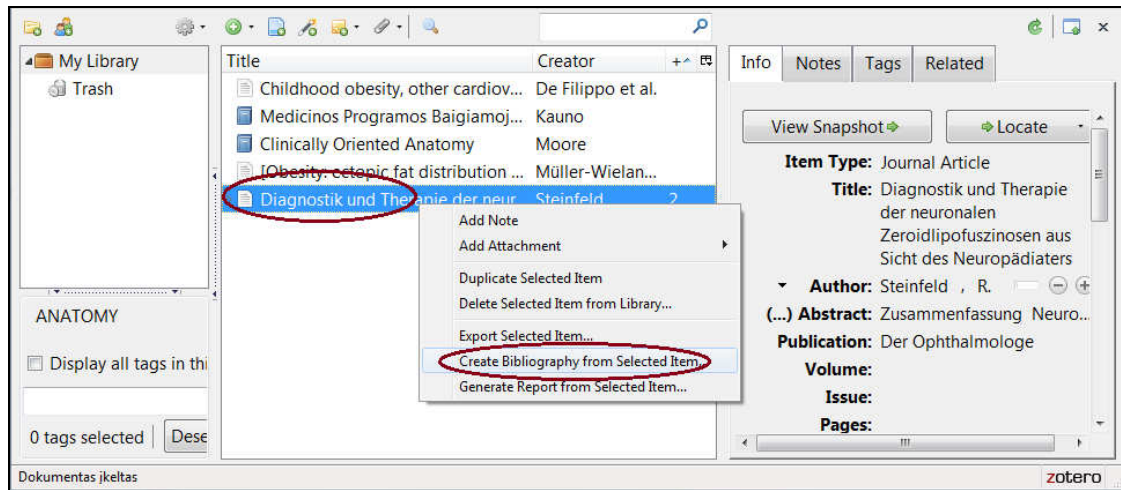
Tvarkyti informaciją naudojantis programa Zotero yra paprasta. Atvėrus programą matyti visi asmeninėje bibliotekoje sukaupti įrašai. Bibliotekoje galima atlikti paiešką, pridėti papildomos informacijos apie įrašus: nuorodą į viso teksto straipsnį duomenų bazėje ar į nukopijuotą failą kompiuteryje, prirašyti savo pastabų, žymių, rasti susijusių straipsnių ir t. t. (žr. 1.14 pav.).

1.14 pav. Asmeninės el. bibliotekos tvarkymas

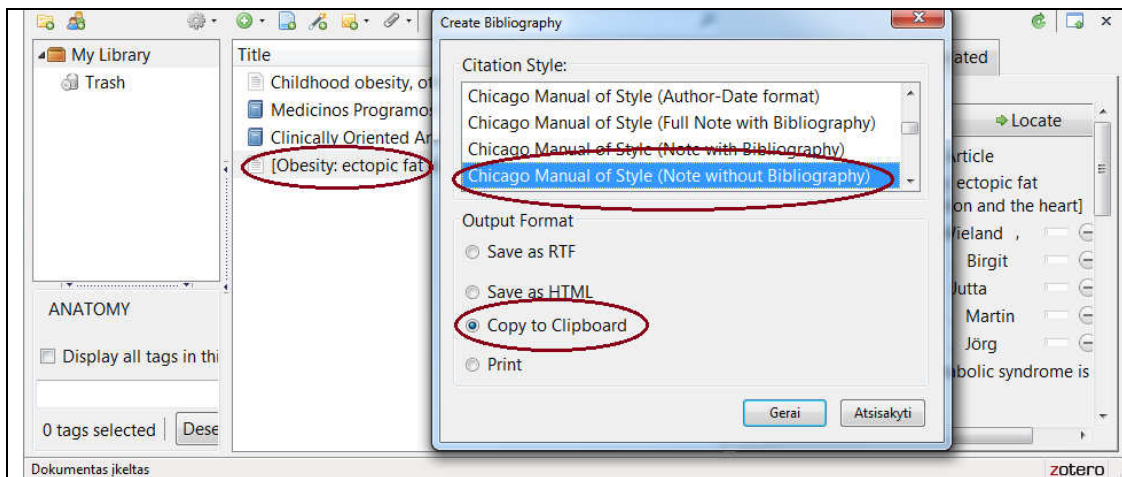
Rašydami darbą ir norėdami sudaryti bibliografijos sąrašą, turite pasižymėti norimą šaltinį ir dešiniuoju pelės klavišu pasirinkti *Create Bibliography from Selected Item* (sukurti bibliografijos sąrašą iš pasirinktų įrašų) (žr. 1.15 pav.).

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

1.15 pav. Bibliografijos sąrašo sudarymas

Atsivėrus naujam langeliui reikia pasirinkti citavimo stilių ir pažymėti *Copy to Clipboard* (nukopijuoti į iškarpinę) (žr. 1.16 pav.).

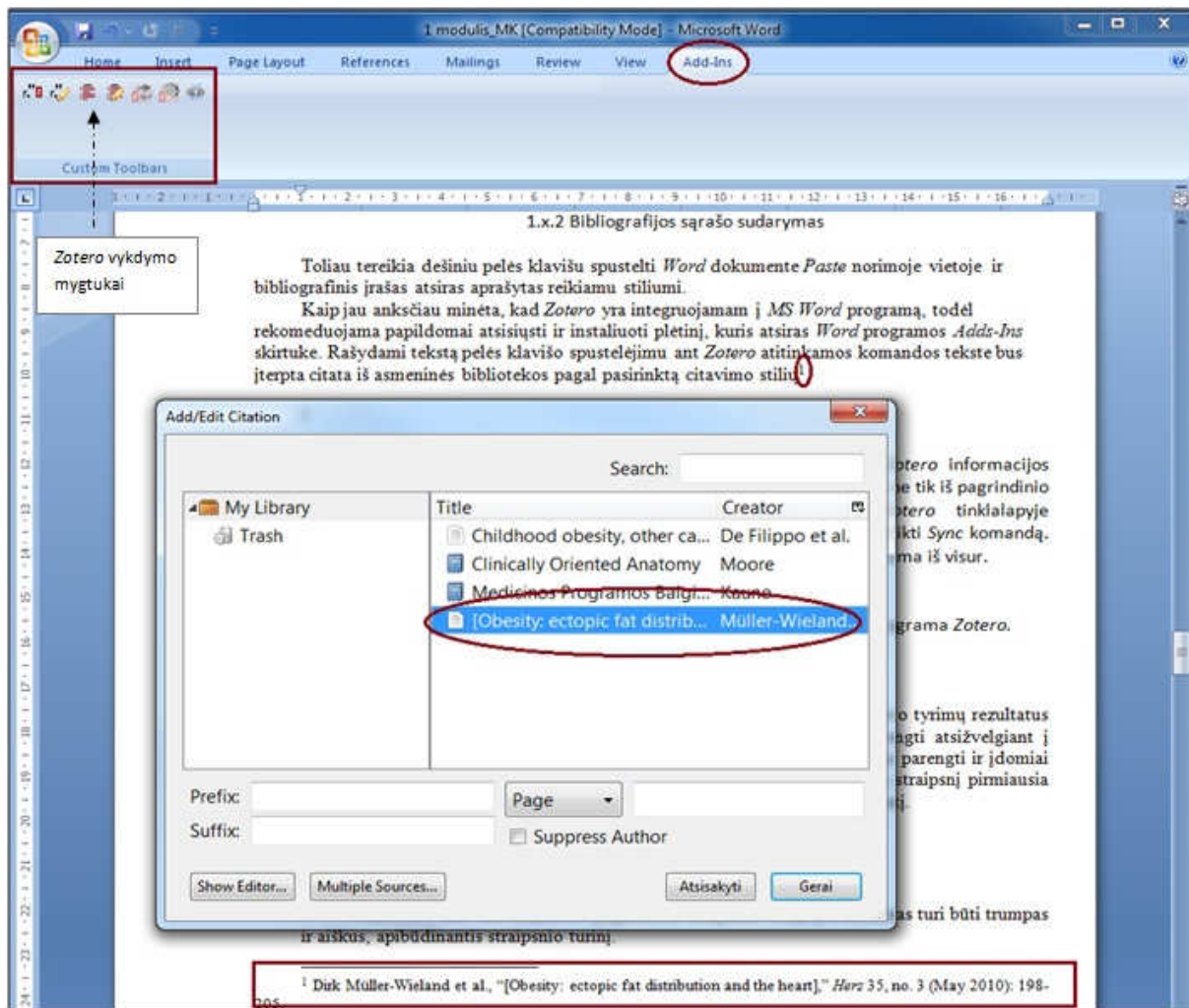

1.16 pav. Bibliografijos sąrašo sudarymas

Toliau tekstų redaktoriaus *MS Word* dokumente pažymėkite vietą, kurioje norite įterpti bibliografinį įrašą, spustelėkite dešinįjį pelės klavišą, pasirinkite *Paste* (įklijuoti) ir bibliografinis įrašas bus įterptas pasirinktu stiliumi.

Kaip jau minėta anksčiau, programa *Zotero* yra integruojama į *MS Word* programą, todėl patartina papildomai atsisiųsti ir įsidiegti plėtinį – jis atsiras *MS Word* programos meniu juostoje, skirtuke *Papildiniai* (angl. *Adds-Ins*).

Rašydami tekstą ir pelės klavišu spustelėję atitinkamą *Zotero* komandą, galite pasirinktu citavimo stiliumi įterpti cituojamą šaltinį iš programoje sukauptų bibliografinių įrašų (žr. 1.17 pav.).

1.17 pav. Programos Zotero integravimas į tekstų redaktorių MS Word

Daugelis žmonių dirba keletu kompiuterių ir įvairiose darbo vietose. Informacijos tvarkymo programa *Zotero* leidžia sinchronizuoti sukauptą informaciją ir naudotis ja ne tik iš pagrindinio, bet ir iš kitų kompiuterių. Tam reikia sukurti paskyrą *Zotero* tinklalapyje <<http://www.zotero.org>>, prisijungti prie serverio ir sinchronizuoti asmeninės bibliotekos duomenis – tada bus prieinama vienoda informacija iš visų kompiuterių.

Praktinės užduotys

1. Sukurkite asmeninę paskyrą informacijos tvarkymo programoje *Zotero* <<http://www.zotero.org>>.
2. Importuokite bibliografinį įrašą iš duomenų bazės *Science Direct* (<<http://www.sciencedirect.com>>) į informacijos tvarkymo programą *Zotero*.

1.3.2. Bibliografinio aprašo standartai

Rengiamame darbe cituojami šaltiniai privalo atsispindėti tiek tekste, tiek literatūros sąrašė. Rašydami mokslinį darbą ir naudodami kito autoriaus mintis, originalų tekstą ar atpasakodami idėjas, autoriai privalo nurodyti naudojamus ir cituojamus informacijos šaltinius. Tai gali būti knyga, žurnalo straipsnis, interneto tinklaraštis ar kitas dokumentas. Kiekvienas iš jų turi būti aprašytas remiantis bibliografinio aprašo standartais, nurodant pagrindinius bibliografinio aprašo elementus. Tiksliai pažodžiui cituojamos frazės turi būti rašomos kabutėse arba kursyvu ir pažymimos nuoroda

arba išnaša. Trumpa nuoroda gali būti įterpiama tekste skliaustuose arba puslapio apačioje. Tekste skliaustuose galima įterpti tik nuorodos numerį į bibliografijos sąrašą publikacijos gale.

Rengiant Lietuvoje cituojamų informacijos šaltinių nuorodas rekomenduojama vadovautis LST ISO 690 ir LST ISO 690-2 standartais, kurių naudojimo tvarka yra aprašyta O. Janonio knygelėje³. Tačiau tai nėra privalomas standartas, kiekvienas universitetas gali remtis savo patvirtintu mokslinių darbų bibliografinio aprašo standartu. Publikuojant darbus tarptautiniuose leidiniuose dažniausiai reikia naudoti tokį citavimo stilių, kokio reikalauja konkretaus leidinio bibliografinio aprašo standartas.

1.3.2.1. Citavimo stiliai

Bibliografinio aprašo elementai visur naudojami tie patys, gali skirtis tik jų pateikimo tvarka. Rengiant mokslinę publikaciją spausdinti, būtina susipažinti su konkretaus leidinio reikalaujama citavimo ir bibliografinio sąrašo sudarymo stiliumi. Populiariausi citavimo stiliai yra šie:

- Harvardo stilius. Tai vienas labiausiai paplitusių citavimo stilių. Jis ypatingas tuo, kad nei tekste, nei literatūros sąrašė nenaudojama numeracija. Tekste nurodoma autoriaus pavardė ir data, o literatūros sąrašas sudaromas pagal abėcėlę, pvz.:
tekste (O'Brien, 2005)
literatūros sąrašė: O'Brien, J. 1994. *Management*. Sydney : Prentice Hall.
- APA (*American Psychological Association*). Šį stilių dažniausiai naudoja socialinių mokslų mokslininkai ir studentai. Jis taip pat akcentuoja autorių ir metus, pvz.:
tekste (Crackton, 1987)
literatūros sąrašė: Crackton, P. (1987). The Loonie: God's long-awaited gift to colourful pocket change? *Canadian Change*, 64 (7), 34–37.
- MLA (*Modern Language Association*). Šį stilių dažniausiai naudoja humanitarinių mokslų mokslininkai ir studentai, pvz.:
tekste naudojama numeruota nuoroda ^[1], o išnaša pateikiama puslapio apačioje arba teksto pabaigoje
literatūros sąrašė: 1. Hotkinson, Tom. *How to be Idle*. New York: Harper, 2005. Print.
- Vankuverio stilius naudojamas rašant biomedicinos srities mokslinius darbus, taip pat yra populiarus fizikos srityje. Išsiskiria tuo, kad šio stiliaus aprašo pradmenyje gali būti rašoma iki 6 autorių, pvz.:
tekste nuorodos gali būti rašomos laužtiniuose [1] ar paprastuose (1) skliaustuose, superskriptu¹ arba superskriptu ir laužtiniuose skliaustuose^[1]
literatūros sąrašė: Rang HP, Dale MM, Ritter JM, Moore PK. *Pharmacology*. 5th ed. Edinburgh: Churchill Livingstone; 2003.
- CMS (*Chicago Manual of Style*). Tai lankstus stilius, leidžiantis naudoti kelis citavimo būdus ir tekste, ir išnašose. Taikant šį citavimo stilių netgi patariama maišyti citavimo stilius, kad skaitytojui būtų patogiau naudotis cituojama literatūra. Tame pačiame darbe išnašas galima naudoti ir puslapio apačioje, ir teksto pabaigoje, atsižvelgiant į panaudotos literatūros sąrašo apimtį. Toks būdas dažniausiai naudojamas Amerikos antropologijos, istorijos moksliniuose darbuose. Humanitarinių mokslų darbuose cituojant šaltinius naudojamos išnašos, o socialinių, fizinių ir technologijos mokslų – skliaustuose rašoma autoriaus pavardė ir data.
- IEEE citavimo stilius naudojamas publikuojant elektronikos ir inžinerijos mokslų srities mokslinius straipsnius, pvz.:
tekste [1] arba „Scholtz [2] argumentavo...“;
literatūros sąrašė: [1] W.-K. Scholtz, *Linear Networks and Systems*. Belmont, CA: Wadsworth, 1993, pp. 123-135.

³ JANONIS, O. *Bibliografinių nuorodų ir jų sąrašo sudarymo studijų bei mokslo darbuose metodika*. V.: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 51 p. ISBN 9986-19-775-9.

Autoriui, rengiančiam mokslinę publikaciją, kartais būna sudėtinga tinkamai cituoti ir sudaryti bibliografijos sąrašą. Todėl rekomenduojama naudoti kurią nors iš 1.3.1 skyriuje aprašytų informacijos tvarkymo programų, kurios užtikrina taisyklingą citavimą, bibliografijos sąrašo sudarymą ir labai palengvina darbą.

1.3.2.2. Bibliografinio aprašo pavyzdžiai

Nesvarbu, kokį bibliografinio aprašo standartą naudosite rengdami darbus, būtina žinoti pagrindinius bibliografinio aprašo elementus:

Knygos: autorius, antraštė, leidimas, leidimo vieta, leidimo metai, apimtis, ISBN numeris, pvz.:

KIBBON, A. *Evidence-Based Principles and Practice*. 3rd ed. London: B.C.Decker Inc., 1999. 121 p. ISBN1-55009-118-2.

Straipsnio iš knygos: autorius, antraštė, knygos, kurioje išspausdintas straipsnis, autorius, antraštė, leidimas, leidimo vieta, leidimo metai, straipsnio vieta knygoje, pvz.:

BULAVAS, Vladas; ir ŠERMOKAS, Albertas. Bibliotekinės informacijos sistemos aspektai, kuriant LIBIS suvestinį katalogą. Iš BULAVAS, V. *Idėjos virsta tikrove*. Vilnius, 2005, p. 137–141.

Disertacijos: autorius, antraštė, paantraštė, institucija, leidimo vieta, leidimo metai, apimtis, pvz.:

MOKŠIN, Vladimir. *Tepalų su skystaisiais kristalais tribologiniai tyrimai*: daktaro disertacijos santrauka. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius, 2001. 41 p.

Žurnalo straipsnio: autorius, straipsnio antraštė, žurnalo antraštė, leidimo metai, tomo numeris, puslapiai, pvz.:

GLOSIENĖ, A. Akademinės bendruomenės informacinės kompetencijos ugdymas: po dvidešimties metų. *Knygotyra*. 2006, t. 47, p. 186–203.

Interneto šaltinio: pavadinimas, dokumento tipas, metai, prisijungimo data, interneto adresas, pvz.:

SAILS: Standardized Assessment of Information Literacy Skills [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2009 m. lapkričio 24 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.projectsails.org>>.

Pastaba. Aprašo pavyzdžiai pateikti remiantis standartais LST ISO 690, LST ISO 690-2, pagal kuriuos autoriaus pavardė rašoma didžiosiomis raidėmis, o leidinio antraštė kursyvu.

Praktinės užduotys

1. Remdamiesi Lietuvoje priimtais bibliografinio aprašo standartais LST ISO 690 ir LST ISO 690-2, aprašykite E. Jaseliūno straipsnį, publikuotą žurnalo *Informacijos mokslai* 2009 m. 51 tome.
2. Pateikite citavimo pavyzdį tekste, naudodami standartą LST ISO 690.

1.4. Teisiškas ir etiškas informacijos panaudojimas

Interneto vartotojai, dirbantys virtualioje aplinkoje, privalo žinoti egzistuojančias etikos normas, įstatymus ir komunikacijos taisykles, turi jų laikytis ir užtikrinti savo saugumą internete.

1.4.1. Privatumas ir saugumas

Dėl spartaus informacinių technologijų tobulėjimo ir plitimo atsiranda daugiau pavojų asmens duomenų saugumui ir privatumui. Naršant internete iš aplankytų serverių atsiunčiami slapukai (angl. *cookies*), kurie supaprastina darbą pakartotinai lankantis toje svetainėje. Tačiau jie gali kelti ir pavojų. Su slapukais gali būti atsiunčiami virusai, šnipinėjimo programėlės, per kurias galima atsekti slaptažodžius, identifikuoti vartotoją. Daug interneto svetainių, sekdamos vartotojus, gautą informaciją naudoja reklamos tikslais, automatiškai parinkdamos ir siūlydamos vartotojo interesus atitinkančias paslaugas. Norint užtikrinti savo saugumą ir privatumą rekomenduojama:

- kur galima naršyklėje išjungti slapukų siuntimo funkciją;
- rinktis sudėtingesnius slaptažodžius;
- nustatyti užkardas (saugasienes);
- papildomai įdiegti antivirusines programas;
- saugotis šnipinėjimo programų (angl. *spywares*);
- naudoti legalias programas ir jas nuolat atnaujinti;
- ištrinti įtartinus laiškus dar neatvertus.

1.4.2. Tinklo etiketas

Tinklo etiketas (angl. *netiquette*) – tai terminas, apibrėžiantis etišką elgesį kompiuterių tinkle, naudojantis elektroniniu paštu, adresų sąrašais, dalyvaujant interneto pokalbiuose. Šis terminas apibrėžiamas kaip garbės kodeksas ir yra rekomendacinio pobūdžio.

Yra nusistovėjusios bendravimo elektroninėje erdvėje taisyklės:

- visada įrašyti laiško antraštę, atspindinčią laiško turinį;
- prieš išsiunčiant laišką patikrinti el. pašto gavėjų adresus;
- atsiklausti el. laiško siuntėjo dėl galimybės persiųsti jo laišką kitiems;
- nesiųsti didesnės nei 50 Kb apimties priedų;
- vengti frazeologizmų, kurių gali nesuprasti kiti;
- oficialiems laiškam siųsti naudotis institucijos el. paštu;
- nerašyti teksto didžiosiomis raidėmis, nes tai laikoma agresyvumo požymiu;
- atsakant į el. laišką, siųstą grupei žmonių, patartina perskaityti kitų parašytus laiškus;
- visuomet pasirašyti, nurodyti savo adresą, instituciją, pareigas, telefoną;
- nesivelti į nekorektišką bei įžeidžiantį bendravimą ir t. t.

Tobulėjant informacijos ir komunikacijos technologijoms bei augant jų vartotojų skaičiui, nebeužtenka laikytis tinklo etiketo. Atsirado poreikis pakeisti tinklo etiketo statusą įstatymu ir reglamentuoti viešą naudojimąsi kompiuterių tinklais. Kaip ir daugelyje kitų šalių, Lietuvoje nuo 2003 metų įsigaliojo LR Seimo patvirtintas įstatymas „Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo“⁴. Jis tarsi įteisina tinklo etiketą, įpareigoja laikytis taisyklių ir numato atsakomybę už skelbiamą informaciją. Šis dokumentas galioja tiek informacinės, tiek ir komunikacinės informacijos skleidimui.

⁴ Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 2003, Nr. 24-1002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=236105>.

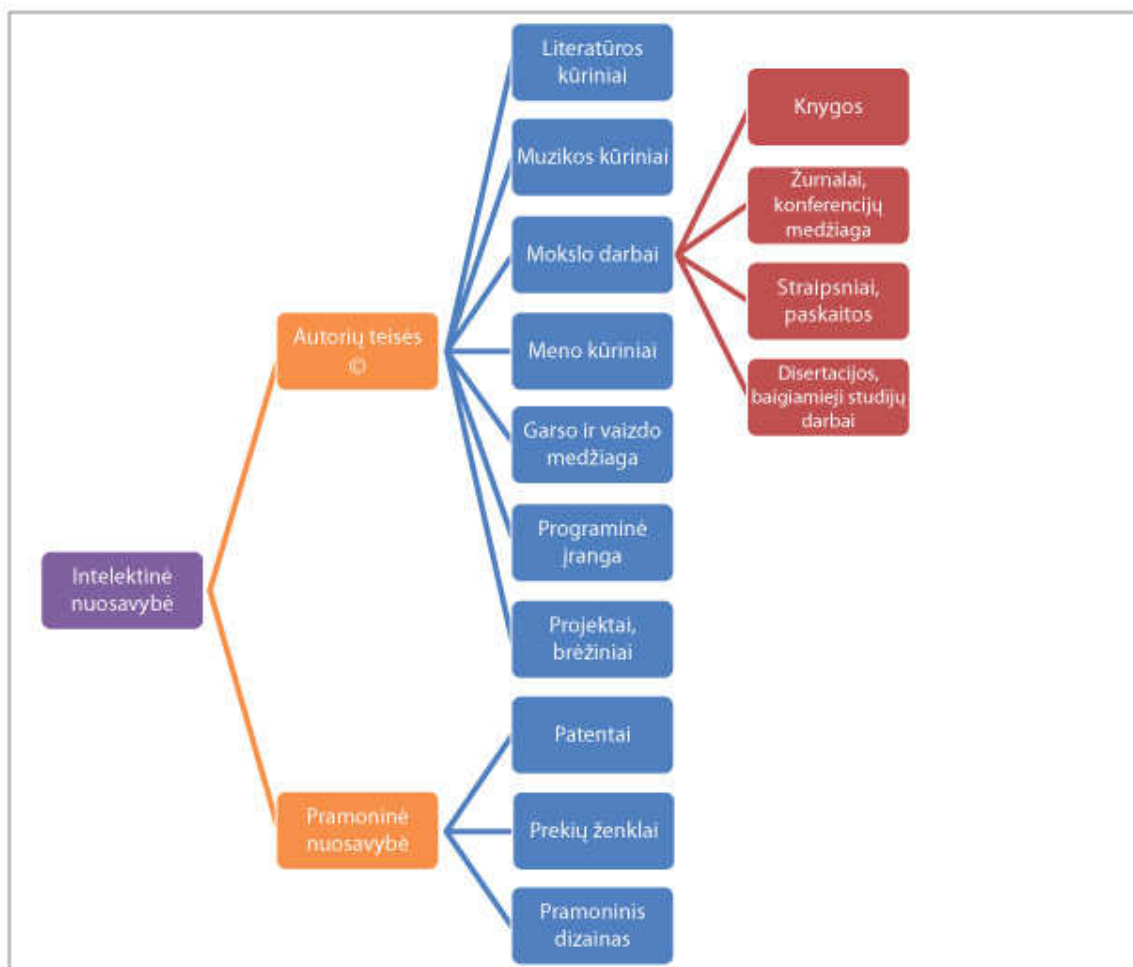

1.4.3. Intelektinė nuosavybė

Intelektinė nuosavybė (angl. *intellectual property*) – teisinis terminas, išreiškiantis idėją, kad nagrinėjamas klausimas yra susijęs su proto (intelektu, mąstymo, minties) produktu ir yra saugomas įstatymų, kaip ir bet kuri kita nuosavybės forma⁵. Intelektinę nuosavybę sudaro dvi dalys:

- industrinė nuosavybė, kurią sudaro patentai, prekių ženklai, pramoninis dizainas;
- autorių teisės, kurios reglamentuoja autoriaus teises į kūrinio autorystę ir apibrėžia autoriaus teisę į pajamas, gautas už kūrinio panaudojimą.

Intelektinės nuosavybės sandara pavaizduota 1.18 pav.

1.18 pav. Intelektinės nuosavybės sandara

Autorių teisių nebūtina registruoti, jos ginamos iš karto sukūrus originalų kūrinį. Tam, kad būtų ginamos pramoninės nuosavybės teisės, jos turi būti užregistruotos patentų biure. Pramoninei nuosavybei saugoti taikoma Paryžiaus konvencija ir specialūs nacionaliniai įstatymai.

Autorių teisėms taikomos Berno konvencijos nuostatos. Šią konvenciją yra pasirašiusios beveik visos pasaulio šalys. Lietuvoje autorių teises reglamentuoja *Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas*, priimtas 1999 metais⁶ ir papildytas 2000, 2003, 2006, 2008 metais bei poįstatyminiai aktai *Dėl*

⁵ Wikipedia. *Intelektinė nuosavybė* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Intelektin%C4%97_nuosavyb%C4%97>.

⁶ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 1999, Nr. 50-1598 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81676>.

autorinio atlyginimo už knygų ir kitų leidinių panaudą bibliotekose (2002, 2007 m.), Dėl autorinio atlyginimo už kūrinių atgaminimą reprografijos būdu (fotokopijavimo ar kitu būdu popieriuje (2002 m.).

Kūrinio autoriaus teisės žymimos:

©, autoriaus teisių savininko pavadinimas (vardas ir pavardė), pirmosios publikacijos metai.

Lietuvoje turtinės autoriaus teisės galioja visą autoriaus gyvenimą bei 70 metų po jo mirties ir gali būti perduotos paveldėjimo būdu. Teisės negalioja, jei yra pasibaigusios iki įstatymo priėmimo 1999 metais.

Autoriams taikoma jų teisių apsauga, jei kūrinys atitinka šiuos požymius:

- tai – originalus žmogaus kūrybinės veiklos rezultatas: kūrinys turi pasižymėti tam tikru unikalumu, jis turi būti žmogaus savarankiško kūrybinio darbo rezultatas – apsauga kūrinui nebus taikoma, jei jis bus nukopijuotas nuo kito kūrinio;
- kūrinys yra išreikštas objektyvia forma: jis turi būti išreikštas taip, kad jį galėtų išgirsti, perskaityti, pamatyti kitas asmuo, kitaip sakant, neišreikštos žmogaus mintys nėra saugomos;
- originalus kūrybinės veiklos rezultatas kūriniumi laikomas nepaisant jo meninės vertės: saugomi bet kokie kūriniai, net jei meno požiūriu jie nėra vertingi (t. y. saugomi ir žinomų, ir nežinomų autorių kūriniai, taip pat vaikų, mokinių, studentų originalūs kūriniai);
- kūrinys – bet kurios meno, mokslo ar literatūros srities kūrybinės veiklos rezultatas, nepaisant jo išraiškos būdo ar formos: saugomi įvairių mokslo, meno, literatūros sričių, įvairių žanrų kūriniai (paveikslai, skulptūros, grožinės ar mokslinės literatūros ir pan. kūriniai, taikomojo pobūdžio kūriniai – reklamos klipai, kino afišos, duomenų bazės ir pan.).

Autorių teisių objektų, t. y. saugomų kūrinių, sąrašas yra išvardytas Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4 str. 2, 3 dalyse:

- knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programas;
- kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto;
- audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai;
- architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);
- taikomosios dailės kūriniai ir kūriniai, neužregistruoti kaip pramoninis dizainas;
- iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tikslųjų mokslų sritimis;
- kiti kūriniai.

Be to, autorių teisių objektais laikomi:

- išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);

- kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas;
- teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų neoficialūs vertimai.

Autorių teisės netaikomos:

- idėjoms, procesams, koncepcijoms, veiklos metodams, duomenims;
- teisės aktams, oficialiems dokumentams;
- valstybės simboliams (vėliavoms, herbams, himnams, piniginiams ženklams);
- informaciniams pranešimams;
- liaudies meno kūriniams.

Užtikrinamos dviejų rūšių autorių teisės – turtinės ir neturtinės:

Autorius turi asmenines neturtines teises į kūrinį:

- teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį (autorystės teisė);
- teisę reikalauti, kad bet koku būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas, arba būtų nurodomas autoriaus pseudonimas (teisė į autoriaus vardą);
- teisę prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsinosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją (teisė į kūrinio neliečiamybę).

Pastaba. Šios teisės priklauso tik autoriui ir negali būti perduotos kitiems asmenims. Jos yra saugomos neterminuotai, t. y. visą laiką.

Autorius turi turtines teises:

- atgaminti kūrinį bet kokia forma ar būdu;
- išleisti kūrinį;
- versti kūrinį;
- adaptuoti, aranžuoti, inscenizuoti ar kitaip perdirbti kūrinį;
- platinti kūrinio originalą ar jo kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn arba valdyti, taip pat importuojant, eksportuojant;
- viešai rodyti kūrinio originalą ar kopijas;
- viešai atlikti kūrinį bet kokiais būdais ir priemonėmis;
- transliuoti, retransliuoti ir kitaip viešai skelbti kūrinį, įskaitant jo padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais (internete).

Siekiant teisėtai naudotis saugomais kūrinių būtina sudaryti autorines sutartis su autoriumi arba licencines sutartis su kolektyvinio autoriaus teisių administravimo organizacija.

Pastaba. Šios teisės yra išimtinio pobūdžio. Tai reiškia, kad kiekvieną iš pirmiau išvardytų veiksmų galima atlikti tik autoriui ar jo teisių perėmėjui leidus ir sumokėjus jam autorinį atlyginimą, išskyrus įstatymo numatytas išimtis.

Išsamiau apie autorių ir gretutinių teisių objektus ir jų apsaugą skaitykite *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme*

<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=207199>.

1.4.4. Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas

Kūrybinės bendrijos, arba Bendrasis kūrybinis judėjimas (angl. *Creative Commons*, toliau – CC) <<http://creativecommons.org>> yra ne pelno organizacija, kurios tikslas – padėti žmonėms dalytis savo kūriniais ir kurti kitų kūrinių pagrindus, nepažeidžiant autorių teisių. Organizacija įkurta 2001 m. Pateikia laisvas licencijas ir kitas teises priemones, atveriančias galimybę kitiems asmenims naudoti kūrinių – dalytis, keisti, naudoti komerciniais tikslais – jo autoriaus nustatytais būdais. Kūrinio autorius gali nurodyti naudoti kūrinių pagal vieną iš šešių CC licencijų. Kiekviena jų suteikia kūriniams skirtingo lygio teisinę apsaugą.

CC licencijų paskirtis:

- suteikti autoriams, mokslininkams, menininkams ir pedagogams galimybę patiems valdyti savo teises į kūrinių;
- didinti kultūrinį, mokomąjį, mokslinį kūrybiškumą bendruomenėje;
- suteikti autorių kūriniams laisvesnį prieinamumą ir naudojamumą, neatsisakant autorių teisių į kūrinių;
- sukurti „skaitmeninę bendruomenę“, kurioje kūrybinė medžiaga būtų laisvai naudojama, platinama, papildoma, laikantis tam tikrų CC licencijose numatytų sąlygų.

CC licencijų sistema, jau taikoma 52 pasaulio šalyse, o šiuo metu rengiama pritaikyti Lietuvoje ir daugelyje kitų šalių, yra orientuota į operatyvų ir teisėtą keitimąsi meno ir mokslo kūriniais internete. CC licencijos yra atsakas į teisėtumo problemą, kylančią dėl laisvo autorinių kūrinių prieinamumo ir sunkiai kontroliuojamo jų platinimo interneto erdvėje. Lietuvoje šiuo metu vykdomas projektas, kuris užtikrins CC licencijų sutarčių suderinamumą su Lietuvoje galiojančia intelektinės nuosavybės apsaugos sistema. Daugiau informacijos rasite adresu <<http://creativecommons.org>>.

Formuodami CC licenciją autoriai sudaro sąlygų rinkinį savo teisėms į kūrinius apsaugoti. Numatytos keturios pagrindinės sąlygos, kurias derinant sudaromas CC licencijos turinys (žr. 1.2 lentelę).

1.2 lentelė. CC licencijų naudojimo sąlygos

CC licencijų sąlygas išreiškiantis simbolis	Pagrindinės CC licencijų sąlygos
	Autorstė (angl. <i>attribution</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, atlikti autorių teisėmis pažymėtą darbą. Taip pat galimi išvestiniai kūriniai, paremti originalu, nepažeidžiant autoriaus numatytų reikalavimų.
	Dalijimasis (angl. <i>share alike</i>). Išvestinius kūrinius leidžiama platinti tik suteikiant jiems analogišką licenciją, kuria pažymėtas originalas.
	Nekomerciniai tikslai (angl. <i>noncommercial</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, atlikti, kurti išvestinius kūrinius, paremtus originalu, tik nekomerciniais tikslais.
	Išvestiniai kūriniai negalimi (angl. <i>no derivative works</i>). Leidžiama kopijuoti, platinti, demonstruoti, atlikti tik originalias darbo kopijas. Kurti išvestinių kūrinių neleidžiama.

CC licencijos gali būti 6 tipų – nuo visiškai laisvo iki riboto vartojimo (žr. 1.3 lentelę).

1.3 lentelė. CC licencijų tipai

CC licencijų tipai	Terminas anglų kalba	Naudojimosi nuostatos
	(angl. <i>attribution</i>)	Licencija leidžia platinti, atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Tai švelniausias sąlygas siūlanti CC licencija.
	(angl. <i>share alike</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius net komerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Išvestinis kūrinys turi būti pažymimas analogiška licencija, kurią numato originalas.
	(angl. <i>attribution no derivatives</i>)	Licencija leidžia darbus naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais tol, kol neatliekama jokių pakeitimų ir nuopelnai priskiriami originalo autoriui. Licencija draudžia kurti išvestinius kūrinius.
	(angl. <i>attribution non-commercial</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, kurti išvestinius kūrinius originalo pagrindu nekomerciniais tikslais. Nors išvestinių kūrinių autoriai turi nurodyti originalo autorių ir naudotis jo kūriniu nekomerciniais tikslais, jie neprivalo pažymėti išvestinių kūrinių analogiška licencija, kurią numato originalas.
	(angl. <i>attribution non-commercial share alike</i>)	Licencija leidžia atnaujinti, tobulinti, parsisiųsti, kurti išvestinius kūrinius, vertimus originalo pagrindu nekomerciniais tikslais tol, kol nuopelnai priskiriami originalo autoriui ir išvestiniai kūriniai žymimi analogiška licencija, kurią numato originalas. Kadangi išvestiniai kūriniai pažymimi analogiška licencija, kurią numato originalas, jie nebus platinami komerciniais tikslais.
	(angl. <i>attribution non-commercial no derivatives</i>)	Tai griežčiausias sąlygas numatanti CC licencija. Leidžiama tik platinti kūrinius. Dažnai ji vadinama „nemokamos reklamos“ įrankiu, nes leidžia kūrinius tik parsisiųsti ir pasidalyti su kitais tol, kol minimas originalo autorius. Kurti išvestinius kūrinius ar naudoti originalus komerciniais tikslais draudžiama.

Pastaba. Kūrinio naudojimo sąlygos gali būti netaikomos ar pakeistos, jei vartotojas, susisiekęs su autoriumi, gauna sutikimą naudoti kūrinių kitomis sąlygomis.

Remiantis Kūrybinių bendrijų organizacijos 2009 metų statistika, populiariausios yra BY-NC-ND ir BY-NC-SA licencijos. Tai rodo, kad autoriai vis dar griežtai kontroliuoja savo teises į kūrinius.

Taikydama Kūrybinių bendrijų filosofiją, pasaulio mokslo bendruomenė pradėjo daug naujų projektų, pvz., *Science Commons*, *Neurocommons*, *Scientific Commons*, *Digital Learning Commons*, kurių tikslas dalytis turimais mokslo bei mokymo ištekliais ir jų pagrindu kurti naujus.

Šiuo metu milijonai tinklalapių savo turiniui naudoja CC licencijas, pvz.: *Flickr*, *Wikipedia*, *Wikimedia Commons*, *Public Library of Science*, *Proceedings of Science*, *OpenStreet Map* ir t. t. Išsamią informaciją apie CC galima rasti tinklalapyje <<http://creativecommons.org>>.

1.4.5. Plagiatas ir jo prevencija

Plagiatas – tai svetimo kūrinio ar jo dalies autorystės pasisavinimas, kai naudojamas svetimas tekstas, meno, muzikos kūrinys ar kompiuterių programa be tikslios nuorodos į šaltinį arba su nuoroda, bet apimtis ir pobūdis kelia abejonių dėl kūrinio savarankiškumo. Plagiatu gali būti laikomas ir svetimos idėjos, nuomonės, teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savos. Plagiatu gali būti laikomas ir neteisingai cituojamas tekstas.

Plintant interneto paslaugoms plagiatas tampa vis didesne problema aukštosiose mokyklose. Padėti apsunkina ir tai, kad studentai kompiuteriniu raštingumu pranoksta dėstytojus ir rengdami darbus dažnai kopijuoja ištisus tekstus. Užsienio šalių universitetuose naudojamos specialios programos nuplagijuotiems tekstams atpažinti, o visi studijų baigiamieji darbai ir disertacijos dedamos į viešosios prieigos duomenų bazes, kurias automatiškai tikrina plagijavimo programos.

Lietuvos akademinėse bibliotekose taip pat diegiama plagiato atpažinimo programa, ja bus tikrinami eLABa viso teksto dokumentai, esantys Elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (ETD).

Nuorodos

Flickr vaizdų ir vaizdo įrašų masyvas <<http://www.flickr.com>>

YouTube vaizdo įrašų masyvas <<http://www.youtube.com>>

Tezaurus *Eurovoc* <<http://www3.lrs.lt/eurovoc>>

Humanities and Social Science Thesaurus (HASSET) <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>>

MeSH (Medical Subject Headings) <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>>

The Art & Architecture Thesaurus (AAT)

<http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/>

The European Education Thesaurus (EET) <<http://redined.r020.com.ar/en/>>

UNESCO tezaurus <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>>

Tarptautinis DOI fondas <<http://www.doi.org/>>

Informacinio raštingumo interneto svetainė <<http://www.ir.mb.vu.lt>>

Informacijos tvarkymo programos

Aigaion <<http://www.aigaion.nl>>

Bebop <<http://www.alari.ch/people/derino/Software/Bebop/index.php>>

Bibus bibliographic database <http://bibus-biblio.sourceforge.net/wiki/index.php/Main_Page>

Connotea <<http://www.connotea.org>>

GradeGuru Citation Manager <<http://www.gradeguru.com/tools>>

EndNote <<http://www.endnote.com>>

I, Librarian <<http://www.bioinformatics.org/librarian>>

J! Research <<http://www.joomla-research.com/>>

Jumper <<http://www.jumpnetworks.com/>>

Mendeley <<http://www.mendeley.com/>>

RefWorks <<https://www.refeokrs.com>>

Reference Manager <<http://www.refman.com>>

Wikindx <<http://wikindx.sourceforge.net/index.html>>

Zotero <<https://www.zotero.org>>

Naudotos literatūros sąrašas

1. *The Art & Architecture Thesaurus Online* [interaktyvus]. Los Angeles: J. Paul Getty Trust [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/>.
2. ASHBY, Mike. *How to write a paper* [interaktyvus]. 6 ed. Cambridge, University of Cambridge, 2005 [žiūrėta 2010 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mech.eng.cam.ac.uk/mmd/ashby-paper-V6.pdf>>.
3. *Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, p. 362–407. ISBN 978-9955-33-496-5.
4. Dėl viešo naudojimo kompiuterių tinkluose neskelbtinos informacijos kontrolės ir ribojamos viešosios informacijos platinimo tvarkos patvirtinimo. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 2003, Nr. 24-1002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=236105>.
5. *The DOI System* [interaktyvus]. [International DOI Foundation], 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.doi.org/>>.
6. *The European Education Thesaurus* [interaktyvus]. Council of Europe [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://redined.r020.com.ar/en/>>.
7. *Europos žodynas (tezasuras) „EUROVOC“* [interaktyvus]. Vilnius: Seimo kanceliarija [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1637&p_k=1>.
8. FENNER, Martin. *Reference Manager Overview* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 16 d.]. Prieiga per internetą: <<http://blogs.nature.com/mfenner/2009/03/15/reference-manager-overview>>.
9. *Humanities and Social Science Thesaurus (HASSET)* [interaktyvus]. Colchester: University of Essex, 2006 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>>.
10. *Informacinio raštingumo kursai* [interaktyvus]. Kaunas: Kauno technologijos universiteto biblioteka, 1999 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://internet.unib.ktu.lt/kursai/>>.
11. *Informacinio raštingumo interneto svetainė* [interaktyvus]. Vilnius: Vilniaus universiteto biblioteka, 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ir.mb.vu.lt>>.
12. JANONIS, O. *Bibliografinių nuorodų ir jų sąrašo sudarymo studijų bei mokslo darbuose metodika*. V.: Vilniaus universiteto leidykla, 2005. 51 p. ISBN 9986-19-775-9.
13. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios* [interaktyvus]. 1999, Nr. 50-1598 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=81676>.
14. *Medical Subject Headings* [interaktyvus]. Bethesda: U.S. National Library of Medicine, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nlm.nih.gov/mesh/>>.
15. MÜLLER, Jeanne Froidevaux. *A Librarian's Guide to the Internet*. Oxford: Chandos Publishing, 2003. 188 p. ISBN 1-84334-055-0.
16. STACEY, Alison; ir STACEY, Adrian. *Effective Information Retrieval from the Internet*. Oxford: Chandos Publishing, 2004. 310 p. ISBN 1-84334-077-1.
17. *UNESCO thesaurus* [interaktyvus]. UNESCO, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 22 d.]. Prieiga per internetą: <<http://databases.unesco.org/thesaurus/>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
1 modulis. J. Niauraitė, M. Kretavičienė. Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas.

18. *Wikipedia. Intelektinė nuosavybė* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 19 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Intelektin%C4%97_nuosavyb%C4%97>.

10 modulis. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams

Dr. Gintarė Tautkevičienė, Vilija Dzingienė

Turinys

Įvadas.....	396
10.1. Duomenų bazės ir Lietuvos patirtis jas licencijuoti	396
10.2. Duomenų bazių licencijavimo etapai	400
10.2.1. Duomenų bazių testavimas	402
10.2.2. Duomenų bazės vertinimas	404
10.2.3. Sprendimas dėl duomenų bazės prenumeratos	405
10.2.4. Derybos su leidėjais	406
10.2.5. Viešieji pirkimai	407
10.2.6. Licencinės sutarties pasirašymas	407
10.3. Licencinių sutarčių ypatumai ir jų taikymas praktikoje	408
10.4. Duomenų bazių prenumerata tarpininkaujant LMBA	412
10.5. Duomenų bazių naudojimas institucijoje	413
10.5.1. Informacijos sklaida ir reklama	414
10.5.2. Mokymai naudotis duomenų bazėmis ir pagalbinės medžiagos rengimas	415
10.5.3. Leidėjų seminarai	415
10.6. Duomenų bazių administravimas	416
10.6.1. Prieigos prie duomenų bazės nustatymo būdai	416
10.6.2. Duomenų bazių administravimo sritys	417
10.6.3. <i>EBSCO Publishing</i> sąsajoje esančių duomenų bazių administravimas	417
10.6.4. <i>Emerald</i> duomenų bazių administravimas	438
10.6.5. <i>Oxford</i> duomenų bazių administravimas	443
Praktinės užduotys	452
10.7. Duomenų bazių naudojimo statistika	453
10.8. LMBA interneto svetainė	454
10.8.1. Internete pateikiama informacija	454
10.8.2. Intranete pateikiama informacija	455
10.8.3. Informacijos apie LMBA narius pateikimas	455
Apibendrinamosios pastabos	456
Nuorodos	457
Rekomenduojama literatūra.....	458

Įvadas

Kuriant žinių visuomenę, siekiant užtikrinti geresnį vartotojų informacinį aprūpinimą, bibliotekos modernizuoja prieigą prie informacijos, tradicinių spausdintų leidinių fondą papildydamos elektroniniais ištekliais. Šiandieninė mokslinė biblioteka neįsivaizduojama be elektroninių išteklių, nes jie yra greitos ir patikimos informacijos pagrindas. **Šio modulio tikslas** – supažindinti su elektroninių išteklių – elektroninių mokslo duomenų bazių – licencijavimo ir administravimo ypatumais bibliotekoje, jų pristatymu bibliotekos vartotojams.

Duomenų bazių licencijavimas ir administravimas – viena iš naujų bibliotekos darbo sričių, susiformavusių paskutiniajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje. Šios temos kol kas nėra įtraukiamos į informacijos specialistų rengimo programas. Kita vertus, ši darbą turi dirbti bibliotekų specialistai, baigę mokslus anksčiau ir mokydamiesi nesinaudoję tokio tipo informacija, nesusipažinę su duomenų bazių licencijavimo ir administravimo klausimais. Todėl moduliui siekiama, kad mokymų dalyviai įgautų žinių ir gebėjimų apie elektroninių mokslo duomenų bazių (toliau – DB) licencijavimo aspektus: jų pasirinkimą, licencijavimo etapus, licencinių sutarčių ypatumus ir jų taikymą praktikoje. Šiame modulyje taip pat bus aiškinama, kaip vartotojams reikėtų pranešti apie naujas informacijos formas, kad jie galėtų išnaudoti visus elektroninių mokslo duomenų bazių privalumus, kaip užtikrinti nepertraukiamą aptarnavimą 24 val. per parą, 7 dienas per savaitę, kaip stebėti duomenų bazių naudojimo statistiką ir ją vertinti.

Lietuvos bibliotekos, sekdamos pasauline praktika, duomenų bazėms licencijuoti ir administravimui koordinuoti yra įkūrusios Lietuvos mokslinių bibliotekų asociaciją (toliau – LMBA). Šios organizacijos veikla ir jos interneto svetainė¹ – svari priemonė organizuojant duomenų bazių licencijavimą ir administravimą. Todėl modulyje bus pristatyta LMBA interneto svetainė ir kuriamo naujo portalo galimybės Lietuvos bibliotekų elektroninių mokslo duomenų bazių informacijai valdyti.

Susipažinti su mokymosi medžiaga skiriamos 2 akademinės valandos. Jei norite įsigilinti labiau ir įgyti praktinių gebėjimų, siūlome išstudijuoti medžiagą savarankiškai, konsultuojantis su LMBA duomenų bazių specialistu.

Prieš pradėdami dėstyti medžiagą norėtume atkreipti dėmesį į terminologiją. Yra įprasta, kad spausdintus leidinius bibliotekos perka (knygas, žinytus ir pan.) arba prenumeruoja (periodinius, tęstinius leidinius ir pan.). Kalbant apie prieigos prie elektroninių mokslo duomenų bazių įsigijimą, yra vartojami du terminai: licencijavimas ir prenumerata. Esminio skirtumo tarp šių terminų nėra. Bibliotekos dažniausiai duomenų bazių neperka, o įsigyja teisę jomis tam tikrą laiką naudotis ir suteikti prieigą savo vartotojams pagal licencinėje sutartyje nustatytas teises. Šis procesas vadinamas licencijavimu. Pagal analogiją su spausdintų leidinių prenumerata labai dažnai vartojamas ir terminas „duomenų bazių prenumerata“. Norėdami pabrėžti elektroninių duomenų bazių ypatumus, toliau tekste naudosime terminą „licencijavimas“.

10.1. Duomenų bazės ir Lietuvos patirtis jas licencijuoti

Informacinėms technologijoms įsitvirtinus beveik visose srityse, yra naudojamos įvairios duomenų bazės. Duomenų bazė (angl. *database*) – organizuotų duomenų (faktų, bibliografinių duomenų,

¹ Interneto adresas <http://www.lmba.lt/>

dokumentų, straipsnių ir kt.) visuma, kur pagal nustatytas sąlygas numatyti bendrieji duomenų aprašymo, laikymo ir naudojimo principai. Duomenų bazėje esantys duomenys yra susisteminti ir sutvarkyti taip, kad būtų lengva atlikti informacijos paiešką ir naudoti rastus informacijos šaltinius. Duomenų bazėje informacija yra organizuota taip, kad kompiuterio programa galėtų greitai atrinkti pageidaujamus duomenų segmentus. Paprastai duomenų bazėje esantys duomenys dedami į atskirus laukus, kiekviename lauke pildoma ir jame saugoma tam tikros rūšies informacija.

Šiame mokymo modulyje kalbėsime apie tas duomenų bazes, kurios yra kuriamos komercinių ir kitų (pvz., draugijų, asociacijų) tiekėjų ir yra naudojamos bibliotekose kaip informacijos išteklius. Tai tokios duomenų bazės, kuriomis galima naudotis tik pasirašius licencinę sutartį ir sumokėjus suderėtą kainą. Jose yra sukaupti el. mokslo žurnalai, el. knygos, kiti duomenys. Kartais duomenų bazėje yra kaupiami įvairūs el. leidiniai, kartais – tik, tarkim, vieno el. žurnalo straipsniai. Tai priklauso nuo duomenų bazės kūrėjų tikslų ir uždavinių. Konkrečios duomenų bazės ir jų ypatumai aptariami kituose šios mokomosios medžiagos moduluose.

Nėra tokios parduotuvės ar interneto svetainės, kurioje apsilankę galėtume rasti visas duomenų bazes, reikalingas bibliotekų vartotojams. Tokios informacijos galima rasti įvairiuose šaltiniuose: profesinėje spaudoje, reklaminiuose leidiniuose, internete, specialiose informacinėse DB, apie jas galima sužinoti konferencijose, kitų mokslo institucijų, profesinių asociacijų ir jų bibliotekų tinklalapiuose, iš kolegų. Todėl duomenų bazių ir kitos elektroninės informacijos paieška reikalauja tam tikrų įgūdžių bei patirties.

Lietuvos bibliotekos jau turi patirties duomenų bazių paieškos, atrankos ir prenumeratos klausimais, todėl jų specialistams nereikia pradėti šio darbo nuo pradžios. LMBA interneto tinklalapyje <<http://www.lmba.lt>> galima rasti sąrašą tų duomenų bazių, kurios jau yra licencijuojamos Lietuvos bibliotekose (pavyzdžiui, *Web of Science* (per *ISI Web of Knowledge* sąsają), *Science Direct*, *SpringerLINK*, *IEEE / IET Electronic Library* ir kt.). Kaip buvo konstatuota LMBA užsakyto tyrimo metu², šias duomenų bazes licencijuoja dauguma pasaulio bibliotekų. Vertingiausias ir populiariausias duomenų bazes paprastai gerai žino informacijos specialistai, jas savo dokumentuose vardija Lietuvos mokslo taryba³.

Be gerai žinomų universalių duomenų bazių, yra ir specializuotų, kuriose pateikiami siauros tematikos ar specializacijos informacijos šaltiniai. Siauros tematikos duomenų bazių geriau ieškoti profesinių asociacijų tinklalapiuose. Taip pat reikėtų konsultuotis su mokslininkais, kolegomis, informacija apie jas pristatoma profesinėje spaudoje, konferencijose. Neretai duomenų bazių leidėjai patys ieško bibliotekų ar bibliotekų konsorciūmų ir siūlo savo produktus.

Duomenų bazes licencijuoti gali tiek pavienės bibliotekos, tiek jų grupės, konsorciūmai. Duomenų bazių licencijavimas yra gana ilgas ir sudėtingas procesas, todėl pasaulyje įprasta duomenų bazes licencijuoti per bibliotekų konsorciūmus. Taip galima sutaupyti ne tik darbo sąnaudų, bet ir suderėti geresnę kainą. Lietuvoje duomenų bazių licencijavimu užsiima Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, kurios nariais 2010 m. pradžioje buvo 47 bibliotekos⁴. Per LMBA paprastai

² TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė ir kt. *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimtys ir sudėties mokslinis tyrimas: mokslo studija* [interaktyvus]. Vilnius, 2010. 211 p. Prieiga per internetą: <<http://www.lmba.lt/doc/tyrimas.pdf>>.

³ *Tarptautinių duomenų bazių, kuriose referuojamų leidinių moksliniai straipsniai gali būti pripažįstami tinkamai vertinant mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų kvalifikaciją, sąrašas*: Lietuvos mokslo tarybos 2005 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. VI-24 ir 2006 m. balandžio 24 d. nutarimas Nr. VI-30 [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos mokslo taryba [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lmt.lt/NAUJIENOS/Tarpt_duom_bazes_jungtinis.doc.

⁴ Naujausią LMBA narių sąrašą žr. internete <<http://www.lmba.lt/apie/liet/nariai.htm>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

licencijuojamos tokios duomenų bazės, kurių pageidauja bent kelios bibliotekos. Specifines, siauros paskirties duomenų bazes dažniausiai licencijuoja pačios bibliotekos savarankiškai arba susiburdamos į kelių institucijų konsorciumus (pvz., Teisės informacijos centrų ir teisės informacijos specialistų konsorciumas <<http://www.lawconsortium.lv/>>).

Duomenų bazės Lietuvos bibliotekose pradėtos prenumeruoti 1991–1997 m. Vienos pirmųjų jas pradėjo prenumeruoti Kauno medicinos universiteto biblioteka, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau – Nacionalinė biblioteka), Lietuvos medicinos biblioteka. Pirmosios duomenų bazės buvo gaunamos kompaktiniais diskais, o 1995–1996 m., pradėjus teikti interneto paslaugas, buvo pereita prie tiesioginės prieigos duomenų bazių internete.

Pirmosios Nacionalinės bibliotekos licencijuojamos duomenų bazės buvo *STN International*, *SpringerLINK*, *Reuters*. Duomenų bazės per *EBSCO Publishing* sąsają, tokios kaip *Academic Search Premier*, *Business Search Premier* ir kt., buvo pirmosios, kurios, Atviros Lietuvos fondo ir tarptautinės organizacijos EIFL (Electronic Information for Libraries <<http://www.eifl.net/>>) iniciatyva 1999 m. buvo užprenumeruotos daugumoje Lietuvos mokslinių, akademinėjų ir viešųjų bibliotekų.

10.1 lentelėje pateiktas duomenų bazių sąrašas, kuris rodo visą duomenų bazių licencijavimo eigą nuo 1999 iki 2008 m. 2009 m. pradėjus vykdyti projektą „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“, gerokai padidėjo tiek prenumeruojamų duomenų bazių, tiek jas prenumeruojančių bibliotekų sąrašas.

10.1 lentelė. 1999–2008 m. Lietuvos bibliotekų licencijuotų duomenų bazių sąrašas

Prenumeratos pradžia	DB pavadinimas	Pastabos
1999	<i>EBSCO Publishing eIFL.net package</i>	10 DB ⁵ : <i>Academic Search Premier, Business Source Complete, ERIC, GreenFILE, Health Source: Nursing / Academic Edition; Health Source-Consumer Edition, Library, Information Science & Technology Abstracts, MasterFILE Premier, MEDLINE, Newspaper Source</i> . Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
2002	<i>Science Direct</i>	Mokamas testavimas 1,5 metų.
	<i>Springer LINK</i>	2003 m. licencija nepratęsta.
2003	<i>Cambridge Journals Online</i>	2006 m. licencija nepratęsta, buvo licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>Oxford Reference Online</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.

⁵ Išvardytos 2010–2012 m. licencijuojamos duomenų bazės. Nuo 1999 iki 2010 m. DB, sudarančių paketą, pavadinimai truputį kito.

	<i>ProQuest</i>	11 DB: <i>ProQuest Digital Dissertations, ABI / INFORM Trade & Industry, Career and Technical Education, ProQuest Agriculture Journals, ProQuest Computing, ProQuest Education Journals, ProQuest General Science Full Text, ProQuest Medical Library, ProQuest Science Journals, ProQuest Social Science Journal, ProQuest Telecommunications</i> . 2006 m. licencija nepratęsta, buvo licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
2005	<i>Emerald Fulltext</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>Integrum Techno</i>	12 DB: <i>Библиотека мировой литературы, Библиотечные фонды, Законодательство, Мониторинг, Персоналии, СМИ: Журналы, СМИ: Интернет-издания, СМИ: Региональная пресса, СМИ: Центральные газеты, СМИ: Зарубежная пресса, СМИ: Компьютерная пресса, Статистическая информация, Финансовые и биржевые новости</i> . 2009 m. licencija nepratęsta. Buvo licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>GALE</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL. Nuo 2009 m. licencija nepratęsta.
	<i>Oxford University Press</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
2006	<i>Blackwell Publishing</i>	Nuo 2009 m. ši duomenų bazė yra prieinama per <i>Wiley-Blackwell</i> .
	<i>SpringerLINK su Kluwer</i>	
	<i>AMP Package</i>	6 DB, licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>American Institute of Physics</i>	
	<i>American Physical Society</i>	
	<i>Passport GMID (Global Market Information Database)</i>	
	<i>IOP Publishing (Institute of Physics)</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>SAGE</i>	Licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>Wiley</i>	Buvo licencijuojama tarpininkaujant EIFL. Nuo 2009 m. ši duomenų bazė įsigijo <i>Blackwell</i> leidinius ir vadinasi <i>Wiley-Blackwell</i> .
2007	<i>Grove Music Online</i>	Nuo 2009 m. <i>Oxford Music Online</i> .
	<i>Grove Art Online</i>	Nuo 2009 m. <i>Oxford Art Online</i> .
	<i>Oxford English Dictionary</i>	2010 m. licencija nepratęsta, buvo licencijuojama tarpininkaujant EIFL.
	<i>Annual Reviews</i>	
	<i>Lippincott Williams & Wilkins Custom</i>	

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

	Papildomos <i>EBSCO</i> DB	8 DB: <i>Computers & Applied Sciences Complete, Education Research Complete, Environment Complete, Humanities International Complete, Literary Reference Center, PsychARTICLES, SocINDEX with full-text, SportDiscus with Full text.</i>
	<i>SpringerLINK e-Books</i>	
	<i>SourceOECD</i>	
	<i>IEEE / IET</i>	
2008	<i>Ebrary</i>	
	<i>Emerald Engeneering eJournals</i>	
	<i>MD Consult</i>	

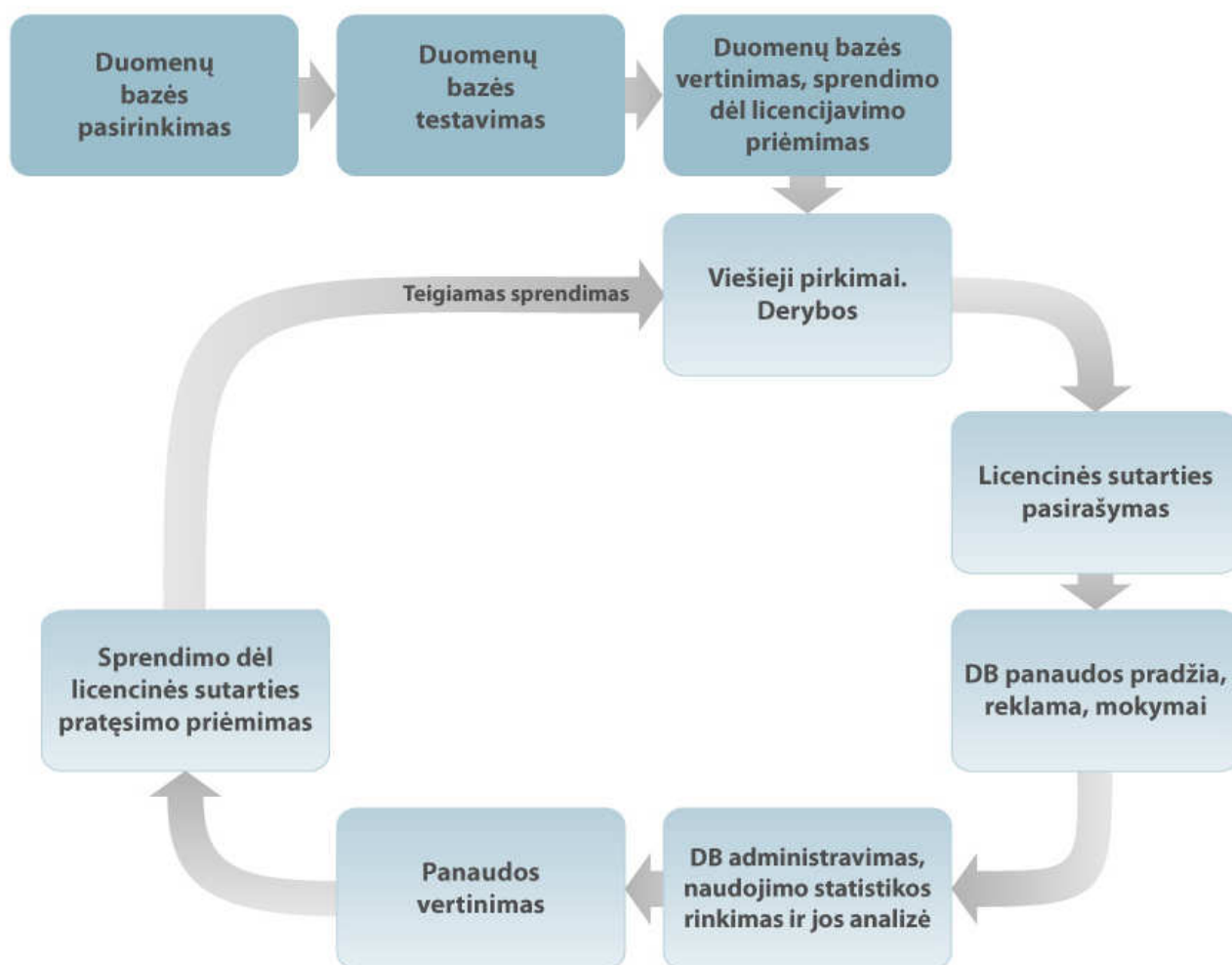
Dažniausiai Lietuvos bibliotekose licencijuojamos viso teksto duomenų bazės. Tai galima paaiškinti tuo, kad tyrėjams reikalinga prieiga prie viso mokslinių tyrimų aprašymo, o istoriškai Lietuvos bibliotekos prenumeravo nedaug mokslo žurnalų, todėl vartotojams labai trūko viso teksto mokslinės informacijos.

Reikia pasidžiaugti, kad projekto „eMoDB.LT“ pirkimų plane yra ir naujų pavadinimų duomenų bazių, tai: *ACM Digital Library, BMJ Clinical Evidence* ir *BMJ Journals, Cochrane Library* duomenų bazių paketas, *EconLit with Full texts, EDP Sciences, JSTOR Collections, Nature Publishing, Project MUSE, Science Online, Taylor & Francis*. Projekto metu pratęsta *Thomson Reuters* duomenų bazių *Conference Proceedings Citation Index, Journal Citation Reports, Web of Science* prenumerata. Visų per projektą licencijuojamų DB sąrašą žr. internete <<http://www.lmba.lt/eMoDB/index.htm>>.

10.2. Duomenų bazių licencijavimo etapai

Lietuvos mokslinės bibliotekos jau yra įgijusios didesnės ar mažesnės patirties duomenų bazių pasirinkimo ir jų licencijavimo klausimais. Šį darbą atliekantiems bibliotekos darbuotojams būtina žinoti bendrus DB pasirinkimo, licencijavimo ir pateikimo vartotojams principus bei etapus:

- Duomenų bazės pasirinkimas.
- Laikina nemokama duomenų bazės prieiga (testavimo laikotarpis).
- Duomenų bazės įvertinimas ir bibliotekos apsisprendimas dėl jos licencijavimo.
- Viešieji pirkimai, derybos su leidėju dėl licencinės sutarties sąlygų ir sutarties pasirašymas.
- Duomenų bazės pristatymas vartotojams, informacijos sklaida, mokymai.
- Duomenų bazės naudojimas institucijoje.
- Duomenų bazės administravimas, naudojimo statistikos rinkimas ir jos analizė.
- Panaudos statistikos vertinimas, sprendimo dėl licencinės sutarties pratęsimo priėmimas.

10.1 pav. Duomenų bazių licencijavimo ciklas

Duomenų bazės pasirinkimui įtakos turi įvairūs veiksniai. Vienas iš jų – bibliotekos vartotojų pasiūlymai licencijuoti tam tikrą DB. Mokslininkai, dalyvaudami konferencijose ar stažuotėse, gali įvertinti jos reikalingumą atliekamiems tyrimams ir studijoms, o grįžę apie tai informuoti savo biblioteką.

Kartais el. duomenų bazių pasirinkimą lemia ir komercinių leidėjų verslo strategija. Dažniausiai už prieigą prie el. leidinio kaina būna mažesnė, nei prenumeruojant spausdintą. Be to, licencijuojant visą el. leidinių kolekciją, už tą pačią kainą galima įsigyti įvairesnių leidinių.

Pasirinkimą licencijuoti el. leidinio versiją lemia ir galimybė naudotis juo visame institucijos tinkle. Dažniausiai tas pats leidinys yra reikalingas kelių fakultetų vartotojams, tad duomenų bazių licencijavimas užtikrina patogesnę vartotojų aptarnavimą, taupomas jų laikas.

Nerekomenduojama kasmet keisti licencijuojamų duomenų bazių sąrašo. Vartotojams dažnai prireikia ne vienerių metų, kad įprastų jomis naudotis, susipažintų su paieškos specifika. Jei vartotojas kasmet vietoje jau žinomos duomenų bazės ras vis kitą, jis tiesiog praras pasitikėjimą. Kita vertus, išsiaiškinę, kad padarėte klaidą ir užsiprenumeravote mažai naudojamą, vartotojams ir Jums nebūtiną duomenų bazę, nebeatnaujinkite licencinės sutarties. Geriau šiai bazei skirtas lėšas panaudokite reikalingesniems ištekliams įsigyti.

10.2.1. Duomenų bazių testavimas

Apie rinkoje esančias duomenų bazes galima sužinoti iš įvairiausių šaltinių. Jeigu manote, kad DB gali būti reikalinga Jūsų vartotojams, susirinkite apie ją kaip galima daugiau informacijos internete, pasižiūrėkite, kokios kitų šalių bibliotekos ją licencijuoja, paklauskite kolegų – gal kas nors šia baze jau naudojasi. Jų nuomonė turėtų būti svarbi, tačiau licencijuoti bazę remiantis tik gerais atsiliepimais neverta – prieš įsigyjant prieigą, reikėtų bazę įvertinti užsisakant testavimo prieigą, t. y. nemokamą bandomąjį laikotarpį. Testavimo prieiga – tai toks laikotarpis, kai biblioteka ar kelios bibliotekos gali naudotis duomenų baze nemokamai. Testavimo metu galima geriau susipažinti su duomenų bazės turiniu, funkcinėmis galimybėmis, sužinoti vartotojų nuomonę apie duomenų bazę.

Testavimo prieigą galima užsisakyti beveik kiekvienos duomenų bazės tinklalapyje. Prieigą dažnai pasiūlo patys komerciniai leidėjai: jie ieško naujų rinkų ir suradę biblioteką (arba šalį), kuri nelicencijuoja jų produkto, pasiūlo susipažinti su duomenų bazės turiniu ir galimybėmis. Jei gavote pasiūlymą iš leidėjo ar patys susiradote Jus dominančią duomenų bazę, svarbu nuspręsti, ar su baze susipažinsite individualiai, ar per LMBA (jeigu Jūsų biblioteka yra LMBA narė). Paprastai LMBA nariai duomenų bazių testavimo prieigą užsako per LMBA – t. y. praneša LMBA administracijai (lmba@lnb.lt), su kokia DB nori susipažinti, o toliau prieigos suteikimu rūpinasi LMBA. Jei duomenų bazė yra labai siauros srities ir manoma, kad ji sudomins tik Jūsų bibliotekos vartotojus, prašyti testavimo prieigos ir licencijuoti geriau individualiai. Būtų naudinga apie tokį sprendimą pranešti ir LMBA – jei atsirastų daugiau norinčių su baze iš pradžių susipažinti, o vėliau licencijuoti, tikėtina, kad susikoooperavusioms kelioms bibliotekoms būtų suderėta mažesnė kaina.

Nebūtina testavimo prieigos prašyti tik tų duomenų bazių, kurias ketinama licencijuoti. Kartais pravartu detaliau susipažinti ir su tokiomis duomenų bazėmis, kurios ne visai atitinka Jūsų bibliotekos profilį arba yra nepaprastai brangios ir iš anksto žinote, kad neturėsite lėšų joms įsigyti. Tačiau prašyti testavimo prieigos duomenų bazės, kuri nėra susijusi su Jūsų institucijos mokslo ir studijų sritimis bei komplektuojamų šaltinių tematika, neverta. Testavimo prieigos organizavimas reikalauja nemažai laiko sąnaudų tiek iš bibliotekų, tiek iš leidėjų. Be to, leidėjai, prieš suteikdami prieigą, renka informaciją apie bibliotekas, todėl galite prarasti pasitikėjimą, jei ateityje norėsite iš to paties leidėjo įsigyti tikrai reikalingą duomenų bazę.

Prieš suteikdami testavimo prieigą leidėjai arba LMBA informuoja, koku adresu jungtis, kokius naudoti slaptažodžius, kiek laiko ji truks. LMBA interneto svetainėje įdedama informacija apie testavimo prieigą.

Jei su duomenų baze nusprendėte susipažinti savarankiškai, susiraskite jos tinklalapį ir kontaktinę informaciją internete ar tiesiog užpildykite testavimo prieigos prašymą. Daugelis duomenų bazių tokias prašymo formas pateikia savo tinklalapiuose. Jei jos nėra – leidėjui reikia parašyti elektroninį laišką. Rašant laišką labai svarbu prisistatyti – nurodyti savo vardą, pavardę, instituciją, kuriai atstovaujate, nurodyti vartotojų skaičių. Dažnai leidėjai prašo nurodyti FTE (angl. *full time equivalent*) – potencialų vartotojų skaičių (akademinės bibliotekos pateikia oficialų studentų skaičių, kitos bibliotekos – registruotųjų vartotojų, išskyrus vaikus, skaičių) ir Jūsų institucijos kompiuterių tinklo išorinius IP adresus. Tai svarbi informacija, todėl būtina pateikti tikslūs duomenis.

Svarbu nurodyti laikotarpį – nuo kada iki kada pageidaujate susipažinti su duomenų baze. Dažniausiai leidėjai suteikia 4 savaitių trukmės prieigą. Kai kurie leidėjai suteikia tik 2 arba 3 savaites, tačiau būna ir tokių, kurie leidžia jų duomenų baze nemokamai naudotis iki 3 mėnesių. Kuo ilgesnis testavimo laikotarpis, tuo geriau – turėsite daugiau laiko susipažinti. Labai svarbu

tinkamai jį pasirinkti. Vasara, Kalėdų atostogos, sesijos, mokslo metų pradžia – netinkamas metas. Tuo metu dauguma potencialių duomenų bazės vartotojų yra užsiėmę kita veikla ir neturi laiko susipažinti su DB. Pasirinkite tokį laiką, kai tiek Jūs, tiek Jūsų vartotojai turės laiko susipažinti su duomenų baze.

Tarkime, pasirinkote spalio mėnesį ir suderinote tai su leidėju. Pasižymėkite kalendoriuje, kada suplanavote testuoti DB, kad tuo pačiu metu nepradėtumėte testuoti dar ir kitos duomenų bazės. Jei jau taip atsitiko, kad vienu metu imamos testuoti kelios DB, skirkite pakankamai laiko Jus dominančioms duomenų bazėms išsinagrinėti. Nepalikite šio darbo paskutinei savaitei, nes kaip tik tuo metu galite gauti netikėtų skubių darbų ir laiko susipažinti su DB gali nebeklikti. Kartais leidėjai prieigą pratęsia, bet tai greičiau išimtis, o ne taisyklė. Turėtumėte nurodyti labai rimtas priežastis, kodėl Jums reikia daugiau laiko susipažinti su duomenų baze.

LMBA kartais susipažįsta su keliomis duomenų bazėmis iškart. Nors testavimo laikotarpiai ir sutampa, tačiau duomenų bazių tematika dažniausiai būna skirtinga, todėl savaime suprantama, kad bibliotekos pasirinks būtent tas duomenų bazes, kurios labiau atitinka jų komplektavimo taisykles.

Tariantis dėl testavimo prieigos, reikėtų leidėjo paprašyti naudojimo statistikos. Ji parodys, kiek vartotojų jungėsi prie duomenų bazės, kiek straipsnių ar kitų dokumentų jie peržiūrėjo, kai kurie leidėjai pateikia informaciją, kokiais konkrečiais dokumentais vartotojai domėjosi. Testavimo prieigos statistiką pateikia ne visi leidėjai, o kai kurie leidėjai linkę ją labai sureikšminti.

Prieš atverdami testavimo prieigą, leidėjai atsiunčia elektroninį laišką, kuriame nurodo, kaip prisijungti ir naudotis duomenų baze, kiek laiko testavimas truks. Prieigą prie DB leidėjai suteikia pagal institucijos IP adresus arba pateikia prisijungimo slaptažodžius. Kai kurie leidėjai reikalauja pasirašyti terminuotosios prieigos sutartį. Nebijokite tokios sutarties, galite ją pasirašyti, tik atidžiai perskaitykite, ką pasirašote, – būna leidėjų, kurie įrašo punktą apie išsipareigojimą pasibaigus testavimo laikotarpiui bazę licencijuoti. Tokių išsipareigojimų pasirašyti nereikėtų.

Gavus prisijungimo prie duomenų bazės duomenis, pirmiausia reikia patikrinti, ar jie tikslūs ir ar galima prie duomenų bazės prisijungti. Jei dėl kokių nors priežasčių nepavyko prisijungti, informuokite leidėją apie iškilusias problemas. Patikrinus ryšį labai svarbu prisijungimo informacija pasidalyti su savo kolegomis ir vartotojais. Svarbu ne tik patiems susipažinti su duomenų baze, bet ir supažindinti su ja savo vartotojus. Jų nuomonė svarbi sprendžiant, ar licencijuosite duomenų bazę testavimo prieigai pasibaigus. Akademinėse bibliotekose labai patogu informaciją apie terminuotąją prieigą išplatinti elektroniniu paštu visiems vartotojams. Apie ją taip pat reikėtų paskelbti interneto svetainėje, skelbimų lentoje. Informuojant vartotojus reikėtų paprašyti atsiųsti atsiliepimų.

Įpusėjus terminuotajai prieigai leidėjai kartais pasiteirauja, kaip sekasi, kartais atsiunčia statistinius duomenis, reklaminės medžiagos. Palaikyti ryšį su leidėju svarbu. Nereikia bijoti kreiptis pagalbos, jei kas nesiseka ar iškyla problemų. Jei leidėjas atsiuntė vertingos informacijos – verta ją pasidalyti su duomenų bazę nagrinėjančiais kolegomis ir vartotojais. Net jei leidėjas nesidomi testavimo prieigos eiga, naudinga, jai įpusėjus ar likus savaitei iki pabaigos, priminti vartotojams apie prieigą prie duomenų bazės, paraginti pateikti savo atsiliepimų. Pasibaigus testavimo prieigai svarbu surinkti informaciją, ką vartotojai mano apie duomenų bazę.

Šiuo metu duomenų bazių funkcinės ir techninės galimybės yra gana geros. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į prisijungimo prie duomenų bazės laiką, ar gerai atsiveria visi straipsnių tekstai, lentelės ir grafikai (jei tai statistikos duomenų bazė) ir pan. Jei yra kokių techninių problemų, reikėtų apie jas informuoti leidėją duomenų bazės bandomojo laikotarpio metu. Kartais pasitaiko, kad pačių

bibliotekų kompiuterių tinklas nėra reikiamai sutvarkytas, todėl vartotojai negali patogiai naudotis duomenų baze. Tada reikėtų į pagalbą pasitelkti institucijos kompiuterių tinklo specialistus, nes tik jie gali padėti pašalinti šias problemas.

10.2.2. Duomenų bazės vertinimas

Prieš priimant sprendimą dėl duomenų bazės licencijavimo, būtina su ja geriau susipažinti ir ją visapusiškai įvertinti. Reikia: įvertinti, ar duomenų bazės turinys atitinka Jūsų poreikius, palyginti bazę su jau licencijuojamomis duomenų bazėmis, išanalizuoti funkcines ir technines bazės galimybes, licencijavimo sąlygas ir kainą.

Vartotojų nuomonė labai svarbi, bet sprendimą turi priimti bibliotekininkai, atsižvelgdami į vartotojų nuomonę, panaudos statistiką (jei leidėjas ją pateikia) ir įvertinę prašomą kainą (jei ji jau žinoma). Ne visuomet galima pasitikėti panaudos statistika – kai kurie vartotojai, suradę reikalingos informacijos, testavimo metu susikaupia archyvus ateičiai, dėl to statistika labai išauga. Tai ypač dažnai pasitaikydavo prieš dešimtmetį, kai Lietuvos vartotojai turėjo prieigą prie labai mažai licencijuojamų duomenų bazių.

Vertinant duomenų bazę, reikėtų palyginti jos turinį su jau turimomis duomenų bazėmis, nes kai kurios duomenų bazės suteikia prieigą prie tų pačių žurnalų. Jeigu dubliuojama tik dalis žurnalų, reikėtų įvertinti, kokia dalis žurnalų sutampa. Tarkime, ketinate licencijuoti duomenų bazę, kurioje yra 500 pavadinimų žurnalų, o prie 50 iš jų galite prieiti per kitą duomenų bazę. Vadinasi, licencijuodami naują duomenų bazę iš tiesų savo kolekciją papildysite ne 500, o tik 450 pavadinimų žurnalų.

Reikia įvertinti ne tik dubliavimąsi, bet ir datų režius. Kartais besidubliuojantys žurnalai skirtingose duomenų bazėse apima ne to paties laikotarpio informaciją. Tarkime, iš besidubliuojančių žurnalų, prie kurių turite prieigą per jau licencijuojamą duomenų bazę, prieiga prie viso teksto yra ribojama metų režiais – turite prieigą tik prie kelerių metų (pvz., 2000–2008 m.), o prie naujausių 2009–2010 m. numerių prieiga nesuteikta. Kai leidėjai nesuteikia prieigos prie naujausių žurnalų numerių, tai vadinama *embargo* laikotarpiu. Embargo laikotarpis gali trukti nuo 3 iki 12 mėn., kartais – net iki kelerių metų. Leidėjai tokius apribojimus taiko tam, kad priverstų bibliotekas prenumeruoti spausdintus žurnalus arba licencijuoti duomenų bazes tiesiai iš leidėjo, netaikančio embargo. Dažniausiai vartotojams labai svarbu turėti naujausią informaciją.

Žurnalų skaičius duomenų bazėje dažnai nėra svarbiausias rodiklis. Reikėtų įvertinti, kaip mokslo bendruomenė vertina žurnalą. Apie žurnalo pripažinimą galima spręsti pagal žurnalo referavimą duomenų bazėje *ISI Web of Science* ir *Journal Citation Reports* apskaičiuotą žurnalo citavimo indeksą (dar vadinamą svorio koeficientu).

Taip pat reikėtų pasidomėti, kokios kitos Lietuvos bibliotekos licenciuoja dominančią duomenų bazę. Labai patogu kiekvienai institucijai turėti prieigą prie visų informacijos šaltinių. Tačiau jei duomenų bazė labai brangi, galbūt verta pasiūlyti vartotojams naudotis kitos institucijos biblioteka, ypač jei ji yra tame pačiame mieste. LMBA svetainėje rasite duomenų bazių, licencijuojamų per LMBA, sąrašą, taip pat informaciją apie jos narių savarankiškai licencijuojamas duomenų bazes <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Kaina dažnai yra lemiamas veiksnys priimant sprendimą licencijuoti duomenų bazę. Pasitaiko, kad leidėjai nori išgirsti sprendimą dėl prenumeratos dar nepateikę informacijos apie kainą. Tačiau

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

bibliotekos galutinį sprendimą gali pasakyti tik sužinojusios kainą ir įvertinusios savo finansines galimybes.

Kaip jau minėjome anksčiau, nagrinėjant vieną ar kitą duomenų bazę, o ypač priimant sprendimą įsigyti prieigą prie jų, labai svarbu žinoti, kokie leidiniai ar informacija duomenų bazėje pateikiama, ar jose nesidubliuoja tie patys žurnalai ir pan. Duomenų bazėse esančių el. žurnalų sąrašams patikrinti, jiems palyginti ir įvertinti galima pasinaudoti tiek komercinėmis, tiek atvirosios prieigos sistemomis.

Nacionalinė biblioteka licencijuoja duomenų bazę *Ulrich's Web with Ulrich's Serials Analysis System* <<http://www.ulrichsweb.com/ulrichsweb/>>, kurioje yra ne tik informacijos apie spausdintus ir elektroninius periodinius leidinius bei jų leidėjus, bet ir duomenų bazių bei spausdintų periodinių leidinių analizės sistema *Ulrich's Serials Analysis System*. Joje galima analizuoti įvairias duomenų bazes, lyginti jose esančią informaciją su bibliotekos spausdintų leidinių fondu, nagrinėti recenzuojamų el. žurnalų sąrašus duomenų bazėse, rasti žurnalų citavimo indeksus, kuriuos pateikia *DB Journal Citation Reports* (per *ISI Web of Knowledge* sąsają). Duomenų baze *Ulrich's Web* galima naudotis Nacionalinėje bibliotekoje, registruotieji Nacionalinės bibliotekos vartotojai gali gauti individualius slaptažodžius naudotis šia duomenų baze ne bibliotekoje. Informaciją apie individualius slaptažodžius rasite Nacionalinės bibliotekos interneto svetainėje <<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do?docLocator=64BCD7B679D611D99691746164617373&inlanguage=lt>>.

Taip pat yra ne viena atvirosios prieigos interneto svetainė, kurioje yra priemonių el. leidiniams vertinti ir valdyti. Populiariausios yra:

- *CUFTS: Open Source Serials Management* <<http://researcher.sfu.ca/cufts>>. Joje yra sukaupta informacija apie daugiau nei 450 duomenų bazių. Bazes galima lyginti tarpusavyje, galima rasti informacijos, kokioje duomenų bazėje yra vienas ar kitas el. žurnalas. Ši priemonė yra nemokama, ją galima pritaikyti savo bibliotekos vartotojų poreikiams. Nacionalinė biblioteka jos pagrindu sukūrė serialinių el. leidinių paieškos priemonę <<http://pdb.libis.lt/CJDB/LNB/browse>>, kurią naudojant galima atlikti paiešką Lietuvos nacionalinės bibliotekos licencijuojamose užsienio duomenų bazėse ir atvirosios prieigos žurnalų kataloguose.
- *eIFL Journal Management System* <<http://kobson.nb.rs/eifl/>>. Tai Serbijos bibliotekų konsorciumo KoBSON sukurta duomenų bazių valdymo priemonė, kurioje žurnalų paieška pagal pavadinimą ar ISSN galima duomenų bazėse, kurias licencijuojant tarpininkauja EIFL.
- *JISC Academic Database Assessment Tool (ADAT)* <<http://www.jisc-adat.com/adat/home.pl>>. Didžiosios Britanijos konsorciumo JISC el. išteklių valdymo priemonė. Ja naudojantis galima palyginti duomenų bazių el. žurnalų sąrašus, el. žurnalų ir el. knygų sąsajas, peržiūrėti arba užsisakyti naujienas ir gauti informaciją apie duomenų bazių leidinių sąrašų atnaujinimą.

Daugiau informacijos apie nemokamą programinę įrangą bibliotekoms galima rasti tinklalapyje *reSearcher* <<http://researcher.sfu.ca/>>.

10.2.3. Sprendimas dėl duomenų bazės prenumeratos

Pasibaigus duomenų bazės bandomajam laikotarpiui reikia nuspręsti, ar biblioteka licencijuos duomenų bazę. Sprendimai turėtų būti priimami vertinant panaudos statistiką, vykdant vartotojų apklausas. Vieno ar kelių mėnesių statistiniai duomenys ne visuomet yra objektyvūs, nes vartotojai ne visuomet suspėja pasinaudoti DB arba, priešingai, stengiasi išsaugoti kaip galima daugiau

šaltinių, kartais ištikus numerius. Vartotojų apklausa šiuo atveju yra vertingesnė, nes jie išsako savo poreikius ir nuomonę apie DB. Taip pat naudinga pasidomėti, ar duomenų bazę licencijuoja analogiški universitetai ar bibliotekos užsienyje.

Svarbu įvertinti, ar vartotojai duomenų bazėje gali naudotis viso teksto dokumentais ar tik bibliografinė informacija. Dažniausiai vartotojų netenkina tos duomenų bazės, kuriose jie negali gauti viso teksto straipsnių.

Duomenų bazės kaina dažnai yra lemiamas veiksnys priimant sprendimą dėl DB licencijavimo. Net ir pati reikalingiausia duomenų bazė negali būti licencijuojama, jei biblioteka tam neturi pakankamai lėšų arba jei dėl duomenų bazės licencijavimo reikėtų atsisakyti kitų leidinių, kuriais vartotojai jau yra įpratę naudotis, prenumeratos.

Priėmus teigiamą sprendimą įsigyti prieigą prie elektroninės mokslo duomenų bazės, pradedamas licencijos pasirašymo etapas – jis irgi yra gana ilgas. Licencijos pasirašymas dar skirstomas į šiuos etapus: derybos su leidėjais dėl Jums priimtinos kainos, viešieji pirkimai ir licencinės sutarties pasirašymas.

10.2.4. Derybos su leidėjais

Pasibaigus duomenų bazės testavimo laikotarpiui, ją įvertinus ir nusprendus pasirašyti licenciją, pradedamos derybos su leidėju dėl kainos ir licencijavimo sąlygų. Jei nesusiderama dėl kainos, licencijavimo sąlygos tampa nebesvarbios. Derantis dėl kainos labai svarbu turėti rimtų ketinimų ir nepradėti derėtis, jei neketinate duomenų bazės licencijuoti. Reikia gerbti leidėjus ir taupyti savo ir jų laiką. Jei leidėjas pasakė labai didelę sumą už duomenų bazę, reikia atvirai jam pasakyti, kad kaina Jums per didelė. Turite žinoti savo finansines galimybes ir būti pasiruošę derėtis iki tam tikros sumos.

Kartais derybos dėl vienos bazės gali užtrukti net kelerius metus, jei leidėjas nesupras Jūsų finansinių galimybių ir reikalavimų sumos, kurią jis gauna iš kitų šalių. Reikia paaiškinti leidėjams savo finansines galimybes, pateikti įtikinamų argumentų. Dažnai leidėjai teiraujasi institucijos FTE skaičiaus ir juo vadovaujasi skaičiuodami kainą. Tačiau tam tikros DB vartotojai gali būti labai specifiniai, pvz., DB reikalinga tik vieno fakulteto specialistams, tada reikia nurodyti būtent jų skaičių. Gana svarus argumentas derantis dėl kainos yra tai, kad dalies vartotojų anglų kalbos žinios yra pernelyg menkos.

Būna atvejų, kai tiekėjai pasiūlo labai nedidelę duomenų bazės kainą pirmaisiais metais, neinformuodami, kad tai tik vadinamoji „įžanginė“ DB kaina. Po pirmųjų licencijavimo metų paaiškėja, kad kaina staiga pakyla kelis ar net keliolika kartų. Todėl derantis reikia aptarti, kiek duomenų bazė kainuos po metų ar dvejų, nors ir ketinate sutartį pasirašyti tik metams. Kartais leidėjai siūlo pasirašyti ilgalaikes sutartis⁶. Jei žinote, kad duomenų bazė jums bus reikalinga ir ateityje, ilgalaikės sutartys naudingos, nes jas pasirašant kaina auga mažiau, nei pasirašant sutartį metams. Pvz., pasirašant sutartį metams, kaina kitais metais gali pakilti 10–15 proc., o pasirašant trejiems metams iš karto – po 5–8 proc. kasmet. Kainų kilimas yra įprastas dalykas, nes kasmet duomenų bazės papildomos nauju turiniu, tačiau neturi būti peržengtos sveiko proto ribos.

---

⁶ Sutartis gali būti pasirašoma ne ilgesniam kaip 3 m. laikotarpiui.

Derybos yra menas, kartais jos sekasi lengviau, kartais – sunkiau. Derantis svarbu gerbti leidėjus, tiksliai žinoti, kokios yra Jūsų finansinės galimybės. Taip pat naudinga turėti partnerių – jei deratės kelių bibliotekų vardu, visuomet sutaupysite, nes pasirašydami licenciją su kelioms bibliotekoms tarpininkaujanti institucija, leidėjai linkę daryti nuolaidų

10.2.5. Viešieji pirkimai

Pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus, duomenų bazės, net jei jos perkamos iš vienintelio šaltinio (o taip dažniausiai ir būna), turi būti perkamos pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymą. Jei biblioteka yra savarankiška institucija, ji turi savo viešųjų pirkimų specialistą (didesnės bibliotekos – visą skyrių), kuris rūpinasi viešųjų pirkimų įstatymo taikymu institucijoje. Jei biblioteka yra tik tam tikros aukštosios mokyklos padalinys, viešuosius pirkimus reikia vykdyti bendradarbiaujant su savo institucijos viešųjų pirkimų skyriumi ir vadovaujantis institucijos patvirtintomis viešųjų pirkimų taisyklėmis.

Bet kuriuo atveju darbuotojai, atsakingi už prieigos prie duomenų bazių įsigijimą, turi parengti įsigyjamos paslaugos techninę specifikaciją. Joje labai svarbu tiksliai aprašyti įsigyjamą duomenų bazę – čia Jums labai pravers terminuotos prieigos metu gauta informacija. Taip pat būtina nurodyti, kokia yra perkama prieiga: pagal IP adresus, su slaptažodžiais, ar galės vartotojai ja naudotis ne bibliotekoje. Perkant iš vienintelio šaltinio reikia turėti tiekėjo laišką, įrodantį, kokia institucija turi išskirtines duomenų bazės platinimo teises mūsų šalyje.

Nors galutinė kaina suderama tik per viešuosius pirkimus, labai svarbu yra preliminariai žinoti ketinamos licencijuoti duomenų bazės kainą, nes nuo jos priklauso, kokį pirkimo būdą reikia pasirinkti. LMBA, licencijuodama duomenų bases, dažniausiai taiko neskelbiamas supaprastintas derybas. Toks pirkimo būdas taikomas tada, kai duomenų bazę ketinama įsigyti iš vienintelio tiekėjo ir yra tai patvirtinantis dokumentas. Jei tiekėjų yra daugiau, reikia skelbti viešą konkursą.

Labai didelė problema yra ta, kad užsienio tiekėjai, ypač jei jie yra vieninteliai savo duomenų bazės platintojai, nesupranta mūsų šalies viešųjų pirkimų reikalavimų, laiko juos nepagrįstais. Ypač daug keblumų kyla tada, kai pirkimai vykdomi elektroniniu būdu, tai yra per viešųjų pirkimų informacinę sistemą <<https://pirkimai.eviesiejipirkimai.lt/>>. Tokiu atveju leidėjas turi būti joje užsiregistravęs ir turėti saugų elektroninį parašą. Tai sudaro daug keblumų, labai ilgai užtrunka registracija ne tik dėl Viešųjų pirkimų tarnybos, bet ir dėl pačių leidėjų kaltės ir neoperatyvumo.

10.2.6. Licencinės sutarties pasirašymas

Sutvarkius viešųjų pirkimų dokumentus ir suderėjus galutinę kainą, reikia pasirašyti licencinę sutartį. Dažniausiai licencinės sutarties tekstą atsiunčia duomenų bazei atstovaujantis asmuo. Gavus sutartį nereikia skubėti jos pasirašyti, reikia susiderėti ne tik dėl kainos, bet ir dėl naudojimosi duomenų baze sąlygų. Dažniausiai siunčiama tipinė sutartis, todėl ją reikia atidžiai perskaityti ir pataisyti taip, kad sutartis atitiktų Jūsų institucijos (šalies) reikalavimus, tada gražinti leidėjui. Būtina žinoti, kad daugumą licencijų rašo teisininkai, jų profesinė kalba yra sudėtinga. Ypač svarbu suprasti, dėl ko yra tariamasi. Neatleistina klaida yra pasirašyti licencinę sutartį jos net neperskaičius, tokie veiksmai ateityje gali sukelti didelių problemų.

Leidėjas gali nesutikti su kai kuriais Jūsų reikalavimais, bet labai svarbu žinoti, ko Jūs norite ir reikalauti iš leidėjo tokių sąlygų, kurios tinkamos ir Jums. Dažniausiai su pagrįstais reikalavimais

leidėjai sutinka. Jei leidėjas su Jūsų reikalavimais nesutinka, turite nuspręsti, ką daryti – atsisakyti savo reikalavimų ir pasirašyti sutartį ar atsisakyti sutarties.

Bibliotekos ne visada suvokia, kad licencija gali anuliuoti autorių teisių apribojimus arba kad pasirašydamos licenciją jos atsisako nacionalinio autorių teisių įstatymo suteiktų teisių. Teisininkai vis dar nesutaria dėl autorių teisių apribojimų statuso ir vyriausybės atsakomybės už šią sritį. Todėl kol kas visiems, derinantiesiems tokias licencijas, teisininkė Emanuella Giavarra⁷ pataria į sutartį įrašyti tokį straipsnį: „*Laikoma, kad ši licencija papildo ir išplečia teises, kurias licenciatui suteikia nacionalinis Autorių teisių įstatymas, ir niekas šioje licencijoje negali tapti šio įstatymo ar bet kurios jo pataisos suteiktų licenciatui teisių atsisakymu numatomu laikotarpiu.*“

Labai pravartu turėti savo licencinės sutarties variantą. LMBA, licencijuodama duomenų bazes tarpininkaujama tarptautinės organizacijos EIFL⁸, dažniausiai naudodavo šios organizacijos profesionalių teisininkų parengtas ir su leidėju suderintas licencines sutartis. Tai buvo labai patogu, nes užtekdavo jas tik teisingai užpildyti. Licencijuojant duomenų bazes per projektą „eMoDB.LT“, ne visos EIFL pavyzdinių licencijų sąlygos atitinka projekto reikalavimus. Todėl projekto teisininko padedama LMBA yra parengusi tipinę licencinę sutartį, kurią siunčia leidėjams ir siūlo ją naudoti duomenų bazėms licencijuoti. Kai kuriems leidėjams ši sutartis yra priimtina ir, kiek patobulintą, ją pavyksta pasirašyti. Tai sutaupo nemaža laiko.

10.3. Licencinių sutarčių ypatumai ir jų taikymas praktikoje

Tipinę licencijos sutartį sudaro šie straipsniai⁹:

- šalys (leidėjas ir biblioteka / institucija arba asociacija),
- konstatuojamoji dalis,
- sutarties aiškinimas,
- apibrėžimai,
- įstatymų pasirinkimas,
- susitarimas,
- pagal licenciją suteikiamos teisės,
- naudojimo apribojimai,
- terminas ir pabaiga,
- licencijuotos medžiagos pristatymas ir prieiga prie jos,
- licencijos mokestis,
- licenciato (bibliotekos ir (arba) asociacijos) įsipareigojimai,
- įdiegimas ir įvertinimas,
- garantijos, įsipareigojimai, nuostolių atlyginimas,
- nenugalimos jėgos (*force major*) aplinkybės,
- teisių perdavimo sąlygos,
- pastabos,
- ginčų reguliavimas,
- priedai,
- parašai.

⁷ GIAVARRA, Emanuella. *Skaitmeninių išteklių licencijavimas: kaip išvengti juridinių spąstų* [interaktyvus]. Londonas, 2001 [žiūrėta 2010 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lbd.lt/reng/spastai.htm>.

⁸ LMBA yra tarptautinės organizacijos narė nuo 1999 metų.

⁹ BANIONYTĖ, Emilija. Duomenų bazių licencijavimas. Iš *Karjeros valdymo informacinių šaltinių vadovas konsultantui: metodinė priemonė*. 2008, p. 66–83.

Bibliotekoms pritaikytą licencinės sutarties aiškinimą yra parengusi EIFL teisininkė Emanuella Giavarra. Lietuvos bibliotekos gali su šiais apibūdinimais susipažinti lietuvių kalba internete <<http://www.lmba.lt/db/liet/Giavarra.htm>>. Tačiau išvardytais straipsniais nereikėtų vadovautis akiai ir pulti taisyti leidėjo atsiųstos sutarties, jei kai kurių straipsnių joje nėra ar jie kitaip įvardyti. Leidėjas galėjo kai kuriuos straipsnius sujungti ar kitaip pavadinti.

Ką būtina žinoti pasirašant licencinę sutartį?

Svarbiausias sutarties punktas yra susitarimas, jame turi būti aiškiai įvardyta, kas yra licencijuojama už kainą, nurodytą sutartyje. Neužtenka įrašyti tik kolekcijos pavadinimą, pvz., „Socialinių ir humanitarinių mokslų kolekcija“. Reikia išvardyti žurnalus, kurie į tą kolekciją įeina. Pavyzdžiui, jei gausite prieigą prie 460 pavadinimų žurnalų, visi jie turi būti išvardyti, tai gali būti padaryta ir priede. Jei yra datų rėžių apribojimai, jie irgi turi būti įvardyti (pvz., nuo 2000 m. iki naujausio numerio; nuo 2000 m. iki 2006 m. ir pan.). Jei atskirų žurnalų datų rėžiai skiriasi, jie turi būti išvardyti prie kiekvieno žurnalo pavadinimo.

Licencijoje turi būti išvardytos licencijos suteikiamos teisės, t. y., ką galima daryti su licencijuojama medžiaga. Teisininkų nuomone, nebūtina rašyti to, kas ir taip leidžiama Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo ar tarptautinių sutarčių. Tačiau bibliotekoms būna aiškiau, kai į licenciją įrašomi visi galimi ar draudžiami veiksmai, nes nedaugelis žino įstatymą ir tarptautines sutartis. Labai svarbu, kaip apibrėžiami įgaliojami vartotojai (angl. *authorised users*) ir prieigos prie licencijuojamos medžiagos vieta. Įgaliojami vartotojai skirtingose licencinėse sutartyse gali būti apibrėžiami skirtingai, todėl svarbu gerai išsiskaityti į licencijoje pateiktą apibrėžimą ir, jei į jį neįtraukti kokie nors Jūsų aptarnaujami vartotojai, būtina papildyti licencinę sutartį prieš ją pasirašant. Leidėjai labai griežtai kontroliuoja šį apibrėžimą, jiems svarbu, kad duomenų baze nesinaudotų tie, kurie neturi tokios teisės. Bibliotekai svarbu, kad visi jos vartotojai turėtų teisėtą prieigą prie licencijuojamos medžiagos.

Kitas labai svarbus punktas – vieta, iš kurios galima prieiga prie licencijuojamos medžiagos: ar prieiga galima tik bibliotekos patalpose ar visoje institucijoje, ar galima naudotis duomenų baze bendrabučiuose. Vieta gali būti suprantama kaip bibliotekos patalpos ir kitos vietos, kur įgaliojami vartotojai dirba ir studijuoja, įskaitant ir bendrabučius. Kadangi dažniausiai prieiga suteikiama pagal išorinius institucijos kompiuterių tinklo IP adresus, būtina į licencinę sutartį įrašyti visus institucijos kompiuterių tinklui priklausančius IP adresus. Būtina derėtis dėl prieigos prie licencijuojamos medžiagos nuotoliniams vartotojams, t. y. ne bibliotekos ar institucijos tinkle dirbantiems įgaliojamiems vartotojams (pvz., namuose dirbantiems dėstytojams, ne bendrabutyje gyvenantiems studentams). Kai kurie leidėjai leidžia tokią prieigą su jų sukurtais slaptažodžiais, kai kurie reikalauja turėti specialų įgaliojamą serverį (angl. *proxy*¹⁰), kai kurie leidžia patiems kurti slaptažodžius nuotoliniams vartotojams. Kai kurie duomenų bazių tiekėjai prieigos nuotoliniams vartotojams nesuteikia arba reikalauja naudoti tokiai prieigai specialią, Lietuvoje kol kas nenaudojamą, programinę įrangą (pvz., *Athens, Shibboleth*).

Derantis dėl licencijos suteikiamų teisių būtina susitarti dėl teisės siųsti straipsnių el. versijas per tarpbibliotekinį abonementą (TBA). TBA – spausdintų dokumentų skolinimas – yra įprasta bibliotekų veikla, o elektroninių dokumentų persiuntimas kitoms bibliotekoms nėra aiškiai apibrėžtas autorių teisių įstatymuose, todėl kelia kontroversiškų minčių ir sprendimų. Šis punktas yra svarbus, todėl reikia bandyti susitarti su leidėjais dėl teisės persiųsti elektroninius dokumentus kitoms bibliotekoms Lietuvos ribose. Praktika rodo, kad leidėjai, kol nėra aiškių autorių teisių

¹⁰ Kompiuterių tinklo tarnybinė stotis arba tarpinis serveris, užtikrinantis kitų institucijos kompiuterių prisijungimą arba vartotojų ne iš institucijos kompiuterių prisijungimą su slaptažodžiu prie išorės išteklių.

įstatymų šiuo klausimu, nėra linkę leisti persiųsti elektroninių dokumentų elektroniniu būdu, bet paprastai leidžia siųsti spausdintas elektroninių dokumentų kopijas.

Licencijoje išvardijama ne tik kas leidžiama daryti su licencijuojama medžiaga, bet ir kas draudžiama. Dažniausiai leidėjai draudžia licencijuotą medžiagą atgaminti, kopijuoti dideliais kiekiais, perparduoti, skolinti, sublicencijuoti ar kitaip naudoti komerciniais tikslais, draudžia medžiagą naudoti nelicencijuotiems vartotojams. Leidėjai griežtai kontroliuoja, kas daroma su licencijuojama medžiaga. Pastebėję siunčiamą didelį informacijos srautą, jie dažnai ne tik perspėja pažeidėjus, bet ir iškart nutraukia prieigą bibliotekai ar konkrečiam IP adresui, reikalauja pasiaiškinimų, grasina sankcijomis, jei pažeidimai kartosis. Todėl labai svarbu, kad visi vartotojai žinotų apie licencijos apribojimus ir laikytųsi licencijoje nurodytų sąlygų. Pranešti vartotojams apie licencinės sutarties sąlygas – bibliotekos pareiga. Vartotojas tikrai neskaitys visos licencinės sutarties (jam ir draudžiama tai daryti, nes sutartyje yra konfidencialios informacijos), tačiau jis turi būti supažindintas, ką su licencijuojama medžiaga galima daryti, o kas yra draudžiama.

Būtina kiekvienos licencinės sutarties dalis – licencijos trukmė. Pagal šalių susitarimą ji gali būti įvairi. Paprastai licencijos būna vienerių, dvejų ar trejų metų. Nesvarbu, kokios trukmės licenciją pasirašote, ji gali būti atnaujinama. Apie tai irgi tikslinga įrašyti licencinėje sutartyje. Licencijoje visada turi būti numatytos licencijos nutraukimo sąlygos ir aplinkybės. Tai apsaugo biblioteką nuo priverstinio sutarties laikymosi, mokesčio už licenciją arba už leidėjo nederamai teikiamą produktą bei paslaugas. Jei sutartis nutraukiama dėl leidėjo kaltės, tikslinga numatyti, kad leidėjas grąžintų bibliotekai tam tikrą licencijos mokesčio dalį, lygią užmokesčiui už laikotarpį, kuriuo duomenų bazė nebus naudojama. Šis straipsnis turi būti įtrauktas į sutarties pažeidimų dalį.

Labai svarbu numatyti nuolatinę prieigą prie licencijos laikotarpiu prieinamų leidinių numerių (licencijuotos medžiagos), sutarčiai pasibaigus. Nuolatinė prieiga nesuteikiama savaime, todėl į licenciją reikia įtraukti atskirą straipsnį. Paprastai leidėjai patys tokio straipsnio nesiūlo. Biblioteka turi prašyti, kad leidėjas suteiktų nuolatinę prieigą prie licencijuotos medžiagos arba leidėjo serveryje, arba per trečiąją šalį, arba pristatytų į biblioteką kompiuterinius failus fizinėse laikmenose (pvz., įrašus skaitmeniniuose vaizdo diskuose, USB atmintuke). Dažniausiai leidėjas nuolatinę prieigą bibliotekai suteikia tik su sąlyga, kad biblioteka ne tik toliau laikysis pagal licenciją suderėtų įsipareigojimų dėl turinio naudojimo, bet ir mokės tam tikrą sistemos eksploatavimo mokesį (jei bus naudojamos duomenimis iš leidėjo serverio arba per trečiąją šalį).

Paprastai prie licencijuojamos medžiagos vartotojai turi turėti prieigą 7 dienas per savaitę ir 24 valandas per parą – tai turi būti įvardyta licencijoje. Tačiau atsiranda įvairių techninių trikdžių, dėl kurių sistema kurį laiką neveikia, – licencijoje būtina nurodyti, per kiek laiko turi būti pašalinti gedimai. Tuo atveju, jei tam tikros licencijuotos medžiagos dalys būtų panaikintos arba negaminamos (pvz., vienas ar keli žurnalai nebeleidžiami, susijungia ar nuperkami kitų leidėjų), tikslinga įvesti nuostatą, kad biblioteka gali reikalauti leidėjo grąžinti tą dalį mokesčio, kuri atitinka panaikintos ar negaminamos licencijuotos medžiagos kainą.

Būtina kiekvienos licencinės sutarties dalis – licencijos mokesčiai. Šiai daliai gali būti skirtas pagrindinės sutarties straipsnis arba atskiras priedas. Užsitikrinkite, kad licencijos mokesčiai apimtų viską: visas leidėjo teikiamas paslaugas ir produktus, panaudos ir kitus mokesčius, kad vėliau nebūtų pareikalauta apmokėti vadinamuosius „paslėptus kaštus“. Taip dažnai atsitinka dėl PVM mokesčio, todėl būtina pasitikrinti, ar šis mokesčiai įskaičiuotas į bendrą mokesčių ar ne. Sutartyje tikslinga nurodyti, kada turi būti mokamas licencijos mokesčiai, o jei jis mokamas dalimis, įvardyti visų įmokų dažnumą ir dydį.

Kiekvienoje licencinėje sutartyje būtinai rasite bibliotekos įsipareigojimus. Ši dalis labai svarbi leidėjams, todėl jie pasistengia joje išvardyti visus įmanomus pažeidimus. Biblioteka įsipareigoja, kad naudos ir leis savo vartotojams naudoti licencijuojamą medžiagą tik pagal licencijoje numatytas taisykles ir sąlygas. Daug dėmesio skiriama autorių teisėms. Čia įrašomos nuostatos, kad nei biblioteka, nei vartotojai nepažeis autorių ar kitokių nuosavybės teisių, pavyzdžiui, pakeisdami, pritaikydami, perdirbdami, versdami licencijuotą medžiagą ar sukurdami išvestinius kūrinius iš jos ar jos dalių. Reikia patikrinti, kad nebūtų straipsnių, reikalaujančių iš bibliotekos per didelės atsakomybės už veiksmus, atliekamus ne pagal licenciją, pvz., už veiksmus, kurių ji negali tiesiogiai kontroliuoti. Tarkime, biblioteka negali atsakyti už tai, ką vartotojai daro su nukopijuota licencijuojama medžiaga, tačiau biblioteka privalo supažindinti vartotojus su licencinėje sutartyje išvardytais bibliotekos įsipareigojimais ir operatyviai reaguoti į leidėjų skundus.

Savo ruožtu leidėjas turi garantuoti, kad jis turi teisę teikti panaudai licencijuojamą medžiagą ir nepažeidžia autorių teisių. Svarbus yra punktas apie tai, kam atiteks autorių teisės, jei leidėjas sutarties galiojimo laikotarpiu susijungs su kitu leidėju, – ar turėsite prieigą prie licencijuojamos medžiagos iki licencijos galiojimo pabaigos. Tokių jungimųsi ypač padažnėjo pastaraisiais metais: pvz., CSA nusipirko *ProQuest*, *Wiley Interscience* įsigijo *Blackwell Publishing* ir pan.

Daugelyje licencinių sutarčių būna įrašyta nuostata, kad biblioteka neturi teisės sublicencijuoti duomenų bazės, t. y. perparduoti jos kitiems vartotojams. Tai svarbu žinoti, nes pasitaikė atvejų, kai bibliotekos ėmė pinigus net iš savo vartotojų, pavyzdžiui, už nuotolinės prieigos slaptažodžių suteikimą. Tokie veiksmai yra neleistini ir neteisėti.

Svarbi licencinės sutarties dalis yra ginčų nagrinėjimo tvarka. Leidėjai paprastai nurodo savo šalies teismą ir savo šalies teisinę sistemą, kuria vadovaujamosi sutartyje ir kuria bus vadovaujamosi, jei kils juridinių ginčų. Tai gana pavojinga nuostata, nes jei pažeisite sutartį ir leidėjas jus paduos į teismą, bylinėtis gali tekti, tarkime, JAV ar Jungtinės Karalystės teismuose. Tai reiškia, kad turėsite samdyti tų šalių jurisdikciją išmanantį teisininką, vykti į teismo posėdžius toje šalyje. Mažai tikėtina, kad leidėjai priimtų Jūsų reikalavimą įrašyti Lietuvos jurisdikciją vietoje savosios, bet pabandyti dėl to derėtis vertėtų.

Kiekviena sutartis turi priedus. Jie yra neatsiejama sutarties dalis, todėl pagrindiniuose sutarties straipsniuose turi būti įrašyta atskira nuostata apie priedų statusą. Dažniausiai prieduose pateikiami licencijuotos medžiagos sąrašai, pristatymo datos, pristatomos medžiagos formos ir priemonės bei sąrašai vietų, kuriose galima naudoti licencijuotą medžiagą. Priede gali būti pateiktas ir licencijuojamų leidinių sąrašas.

Derinant licencinę sutartį būtina patikrinti, ar visi reikalavimai, kurie buvo įrašyti viešųjų pirkimų dokumentuose, yra tokie, kurių buvo reikalaujama. Leidėjo pateiktą pasiūlymą kartu su technine specifikacija patartina pridėti prie licencinės sutarties kaip priedą.

Licencija galioja tik tuomet, kai ji yra pasirašyta sutartyje įvardytų šalių. Licencinės sutartis turi pasirašyti asmenys, turintys tam įgaliojimus. Paprastai sutartis pasirašo organizacijų vadovai (rektorai, prorektorai, direktoriai) ar jų įgalioti asmenys (bibliotekų direktoriai, vedėjai). Pasirašant sutartį būtina nurodyti ir sutarties pasirašymo datą. Licencinė sutartis yra labai rimtas dokumentas, todėl patartina prieš ją pasirašant pasikonsultuoti su teisininku.

Kai kurie bibliotekų konsorciumai yra parengę pavyzdines licencijas. Tokias licencijas bibliotekų užsakymu ruošė teisininkai, todėl į jas įtrauktos visos nuostatos, ginančios vartotojus. Naudojant

tokias licencijas, būtina atsižvelgti į savo šalies specifiką ir nekopijuoti licencijų akiai. Pateikiame keletą nuorodų, kur galima rasti pavyzdinių licencijų:

- <http://www.eifl.net/cps/sections/services/negotiations/model-licences> – pateikiamos EIFL konsorciumo pavyzdinės licencijos. Jos ypač naudingos Lietuvos bibliotekoms, nes Lietuva yra EIFL narė. Tačiau jose yra nuostatų, neatitinkančių Lietuvos įstatymų, todėl jas būtina pritaikyti prie Lietuvos jurisdikcijos.
- <http://www.nesli2.ac.uk/model.htm> – Jungtinėje Karalystėje akademinių bibliotekų naudojamos pavyzdinės licencijos.
- <http://www.library.yale.edu/~license/modlic.shtml> – Jeilio universiteto bibliotekos paruošta pavyzdinė licencija, ypač populiarė JAV.

LMBA, kaip jau minėjome anksčiau, turi parengusi pavyzdinę licenciją ir planuoja ją publikuoti naujai kuriamame LMBA portale, tik bibliotekininkams skirtoje srityje.

Suprasti licencijas ir derėtis dėl jų pritaikymo konkrečiu atveju gana sudėtinga. Todėl EIFL specialistai yra parengę el. leidinį ir specialų interaktyvų mokymosi kursą bibliotekininkams licencijavimo tema:

- Leidinys „EIFL Handbook on Copyright and Related Issues“ (EIFL autorių teisių vadovas bibliotekoms) <<http://www.eifl.net/cps/sections/services/eifl-ip/issues/eifl-handbook-on>>. Šį leidinį galite skaityti anglų, rusų, lenkų, prancūzų, arabų, moldavų ir armėnų kalbomis, jis jau verčiamas ir į lietuvių kalbą (bus publikuojamas LMBA interneto svetainėje).
- Interaktyvus mokymosi kursas anglų kalba „Copyright for Librarians“ (autorių teisės bibliotekininkams) <<http://cyber.law.harvard.edu/copyrightforlibrarians/>>.

10.4. Duomenų bazių prenumerata tarpininkaujant LMBA

Jau ne vieneri metai daugumą duomenų bazių Lietuvos bibliotekos licencijuoja tarpininkaujamos LMBA. Todėl trumpai supažindinsime su darbais, kuriuos reikia atlikti bibliotekų specialistams ruošiantis licencijuoti duomenų bazę.

Pasibaigus duomenų bazės testavimui, LMBA darbuotojai iš savo narių surenka informaciją, kurias bibliotekas domina nauja duomenų bazė. Tuo metu kaina dažniausiai dar būna nežinoma, todėl bibliotekų prašoma atsiųsti informaciją tik dėl poreikio. Sužinoję bibliotekų poreikius, LMBA darbuotojai informuoja leidėją, kurios bibliotekos domisi jų produktu ir klausia duomenų bazės kainos. Kartais kaina yra pasakoma iš karto, kartais leidėjai prašo papildomų duomenų, pavyzdžiui, kokius spausdintus tos leidyklos žurnalus prenumeruoja kiekviena biblioteka, kokių fakultetų vartotojams reikalinga ši duomenų bazė ir kiek juose yra studentų bei mokslo darbuotojų, ar biblioteka aptarnauja ligonines ir kiek jose yra lovų pacientams. Kartais bibliotekos turi užpildyti tam tikras anketas. Apie visus leidėjo prašomus atlikti darbus, susijusius su duomenų bazės licencijavimu, yra informuojami bibliotekų, ketinančių licencijuoti duomenų bazę, specialistai.

Pasitaiko atvejų, kai duomenų bazės kaina Lietuvos bibliotekoms priklauso nuo jų prenumeruojamų spausdintų leidinių, esančių duomenų bazėje. Tokiu atveju ypač daug laiko sąnaudų pareikalauja spausdintų leidinių prenumeratos ir apmokėjimo už juos tikrinimas. Pasitaiko atvejų, kai agentūros, per kurias bibliotekos prenumeruoja spausdintus leidinius, ne iš karto atsiskaito su leidinių tiekėjais, dėl to kyla papildomų problemų, sugaištama daug laiko.

Tikrindami spausdintų leidinių prenumeratą leidėjai iš savo duomenų bazių surenka kiek įmanoma daugiau duomenų apie prenumeratorius Lietuvoje, dažnai į sąrašus patenka institucijos, kurios nėra

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

LMBA nariai arba net pavieniai asmenys. Dėl kiekvieno konkretaus atvejo yra informuojamas leidėjas, sudaromas tikslus bibliotekų, priklausančių LMBA, sąrašas.

Baigiantis jau licencijuojamų duomenų bazių licencijų terminams taip pat atliekama bibliotekų apklausa, kurios iš jų planuoja tęsti prenumeratą. Dažnai jų sprendimą lemia tai, ar duomenų bazei bus skiriama ministerijų parama. Tokią paramą Kultūros ministerija skiria nuo 2001 metų, o Švietimo ir mokslo ministerija skyrė nuo 2002 iki 2008 m.; 2009 m. liepos 21 d. buvo pasirašyta sutartis dėl šios veiklos finansavimo iš ES struktūrinių fondų lėšų.

LMBA laikosi nuostatos, kad ji tarpininkauja licencijuojant tik tas duomenų bazės, kurių reikia bent dviem bibliotekoms. Jei DB reikia tik vienai bibliotekai, LMBA nedalyvauja licencijavimo procese.

Atlikus viešųjų pirkimų procedūras pasirašoma licencinė sutartis ir jos el. kopijos išsiunčiamos bibliotekoms. Kai kuriose licencinėse sutartyse yra numatyta, kad DB licencijuojanti biblioteka turi pasirašyti sublicencijas. Tokiu atveju sublicencijų ruošiniai su jų pildymo instrukcija yra išsiunčiami bibliotekoms. Jų specialistai sublicencijas užpildo, įrašo trūkstamus duomenis ir pasirašę reikiamą kopijų skaičių išsiunčia į LMBA būstinę. Dažniausiai sublicencijoje būna tik vienas – bibliotekos atstovo – parašas, todėl reikia nepamiršti vieną pasirašytą papildomą egzempliorių pasilikti bibliotekoje.

10.5. Duomenų bazių naudojimas institucijoje

Prasidėjus duomenų bazės licencijos galiojimo laikotarpiui, bibliotekų specialistai turėtų pasirūpinti, kad duomenų bazė būtų tinkamai naudojama. Pasirašius licencinę sutartį, leidėjas atveria prieigą prie duomenų bazės. Kai kurie leidėjai apie tai informuoja elektroniniu laišku, kai kurie – ne. Todėl svarbu žinoti, nuo kurios dienos turi prasidėti prenumerata ir patikrinti, ar prieiga jau yra suteikta. Paprastai nesklandumų nebūna – prieiga suteikiama laiku, bet pasitikrinti būtina. Jei viskas veikia tvarkingai, bibliotekos pareiga kuo greičiau informuoti vartotojus apie galimybę naudotis duomenų baze. Jei nepavyksta prisijungti prie licencijuojamos medžiagos ar jos dalies, būtina pirmiausia išsiaiškinti problemas su leidėju ir tik jas pašalinus apie prieigą informuoti vartotojus.

Paprastai, prisijungus prie licencijuojamos duomenų bazės, atsiranda užrašas, kokios institucijos vartotojas prisijungė. Kartais vartotojai atpažįstami pagal duomenų bazę licencijuojančią asociaciją. Tik nedaugelis duomenų bazių tokios informacijos nepateikia.

Vartotojus būtina informuoti, ar visas duomenų bazės turinys yra licencijuojamas (arba kokios kolekcijos yra licencijuojamos), kokio laikotarpio straipsnių galima skaityti visus tekstus (naudoti duomenis). Jei duomenų bazėje yra galimybė atlikti paiešką ar naršyti tik licencijuojamame turinyje – tai turėtų būti akcentuojama. Vartotojams pravartu parengti dažniausiai užduodamų klausimų ir atsakymų skyrelį.

Duomenų bazes naudoti bibliotekos ar institucijos patalpose pagal IP adresus yra patogiu dėl to, kad vartotojui nereikia žinoti registracijos vardų ir slaptažodžių, nes prie duomenų bazės prisijungiama automatiškai.

Nemažai vartotojų pageidauja licencijuojamomis duomenų bazėmis naudotis namie, todėl reikia pasirūpinti, kad tokia galimybė jiems būtų suteikta ir reklamuojama (daugiau žr. skyrelyje „Prieigos prie duomenų bazės nustatymo būdai“).

Dauguma vartotojų jau žino svarbiausias savo srities elektronines mokslo duomenų bases. Tačiau yra ir tokių, kurie susiduria su problema ieškodami, kurioje duomenų bazėje yra jiems reikalingas el. leidinys. Šiai problemai spręsti naudojami vadinamieji „vieni vartai“ – sąsaja, per kurią galima tai sužinoti. Tam yra kuriamos įvairios komercinės ir atvirosios (nemokamos) programos. Vienas iš pavyzdžių, kaip šią problemą sprendžia Nacionalinė biblioteka, – CUFTS programos pritaikymas bibliotekos poreikiams <<http://pdb.libis.lt/CJDB/LNB/browse>>.

Jei institucija licencijuoja tam tikras bibliografines arba jungtines duomenų bases, kurios yra susietos su viso teksto straipsniais kitose duomenų bazėse, reikėtų tai išnaudoti. Pavyzdžiui, per *EBSCO Publishing* administravimo sąsają galima parinkti, kad radus kurioje nors *EBSCO* sąsajoje esančioje duomenų bazėje tik bibliografinį įrašą, iš jo vartotojas būtų nukreiptas į viso teksto straipsnį kitoje duomenų bazėje. Tokia galimybė yra tik tuo atveju, jei biblioteka licencijuoja duomenų bazę (pvz., *Annual Reviews*, *Emerald* ir kt.), kurioje yra rastasis viso teksto straipsnis. Kitas pavyzdys – duomenų bazė *Web of Science* (licencijuoja Vilniaus universitetas ir Kauno technologijos universitetas). Bibliografinis įrašas yra susietas nuoroda su visu tekstu tik tuo atveju, kai biblioteka licencijuoja duomenų bazę, kurioje yra visas straipsnio tekstas. Tai dažnai klaidina vartotojus – jie mano, kad viso teksto straipsnis yra būtent, tarkim, duomenų bazėje *Web of Scienc*. Šiuos dalykus reikėtų paaiškinti ir vartotojams, nes pasitaiko atvejų, kai vartotojai priekaištauja, kodėl bibliotekos licencijuoja brangias viso teksto duomenų bases, jeigu bibliografinėse DB, pvz., *Web of Science*, „viskas prieinama“.

Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt>> planuoja įsigyti specialią programą *EZProxy*, per ją registruotieji vartotojai galės skaityti duomenų bazėse esančius viso teksto straipsnius ne tik institucijoje, bet ir iš bet kurios prie interneto prijungtos kompiuterizuotos darbo vietos. Apie tai bus informuotos LMBA bibliotekos el. paštu.

Vis daugiau leidėjų (pvz., EBSCO, JSTOR) informaciją apie savo duomenų bazėse esančius leidinius pateikia per *Google Scholar* arba *Google* paieškos sistemas. Tai reiškia, kad vartotojai, radę straipsnį vienoje iš minėtų paieškos sistemų ir dirbdami institucijos, prenumeruojančios tą duomenų bazę, tinkle, galės prisijungti prie viso straipsnio teksto.

Daugelis duomenų bazių pateikia licencijuojamų leidinių sąrašus. Visi šie sąrašai yra LMBA svetainėje, juos reikėtų pateikti ir institucijos tinklalapyje. Tai ypač svarbu, kai licencija pasirašoma ne dėl visos tam tikro leidėjo kolekcijos, o tik jos dalies.

Kartu su informacija apie duomenų bases vartotojai turėtų būti supažindinami su autorių teisių reikalavimais ir skatinami jų laikytis. Daugiau informacijos apie autorių teises pateikta ankstesniame skyriuje.

10.5.1. Informacijos sklaida ir reklama

Vartotojų informavimo būdų yra daug: galima nusiųsti elektroninį laišką, paskelbti informaciją elektroniniuose forumuose, savo svetainėje internete ir intranete, išleisti reklaminę medžiagą, lankstinukus, plakatus, brošiūras, kabinti skelbimus stenduose, sukurti reklaminį filmuką, išmarginti automobilį ir pan. Tačiau efektyviausia reklama yra gyvas žodis. Bibliotekininkai turi paraginti vartotojus naudotis elektroniniais ištekliais, parodyti, kaip tai padaryti. Tam reikėtų išnaudoti susitikimus su vartotojais, individualias konsultacijas, mokymus, seminarus.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Informaciją apie licencijuojamas duomenų bazes reikėtų pateikti atskirame tinklalapyje, nemaišyti jų su laisvai randama informacija internete arba bibliotekos kuriamomis duomenų bazėmis.

Kai kurios bibliotekos informaciją tiek apie licencijuojamas, tiek apie testuojamas duomenų bazes skelbia savo naujienlaiškiuose. Tokių skelbimų nuolat būna Nacionalinės bibliotekos naujienų biuletenyje <<http://www.lnb.lt/lnb/content/editionList.jsp?categoryId=40&editionType=44>>, platinamame el. paštu, Vilniaus universiteto bibliotekos naujienlaiškyje <<http://www.mb.vu.lt/naujienlaiskis>> ir kt.

10.5.2. Mokymai naudotis duomenų bazėmis ir pagalbinės medžiagos rengimas

Individualiai mokyti vartotojus ieškoti informacijos duomenų bazėse užima daug laiko, todėl pravartu organizuoti grupinius mokymus ar duomenų bazių pristatymus.

Jeigu rengiate mokymus, geresnių rezultatų pasieksite, jei neapsiribosite tik duomenų bazės pristatymu ekrane, o leisite vartotojams patiems išbandyti duomenų bazę. Pristačius bazę pravartu pateikti vartotojams praktinių užduočių. Tokie mokymai turi vykti kompiuterių klasėje arba naudojant nešiojamuosius kompiuterius. Abiem atvejais turi būti užtikrintas interneto ryšys ir nustatytas teisingas tinklas (jei prie duomenų bazės jungiamasi pagal IP adresus). Užduotims parengti bibliotekininkas turi skirti nemažai laiko ir pasistengti, kad jos būtų nenuobodžios. Būtina atsižvelgti į vartotojų poreikius.

Pravartu paruošti interaktyvų vadovą kaip ieškoti informacijos duomenų bazėse ir jį paskelbti internete, intranete ar virtualioje mokymosi erdvėje. Paruoštą medžiagą reikia nuolat atnaujinti, nes leidėjai nuolat ką nors keičia duomenų bazėje, todėl svarbu, kad mokymo ar reklaminė medžiaga nebūtų pasenusi.

10.5.3. Leidėjų seminarai

Užsiprenumeravus naują duomenų bazę, leidyklos atstovai atvyksta supažindinti vartotojų ir bibliotekininkų su savo produktu. Jei norite, kad leidėjai atvyktų kasmet, verta tai aptarti licencinėje sutartyje.

Jei duomenų bazės pristatyti atvyksta leidyklos atstovas, būtina iš anksto su juo suderinti, kokio pristatymo tikitės, kokia bus auditorija ir koks jos pasirengimo lygis. Jei pristatyme dalyvaus naujokai, niekada nesinaudoję duomenų bazėmis, jiems reikalingi paieškos DB pagrindai. Visai kitokio lygio pristatymas turi būti tiems, kurie jau žino, kas yra duomenų bazės ir yra naudojęsi ne viena jų. Juos domina tik naujos duomenų bazės specifika, todėl galite patirti nesėkmę, pradėję šiems vartotojams aiškinti paieškos pagrindus.

Leidėjai mokymus dažniausiai veda anglų kalba, tik nedaugelis gali juos vesti rusų, o tuo labiau lietuvių kalba. Apie tai, kokia kalba vyks renginys, dalyvius reikėtų informuoti iš anksto.

Atvykus leidėjui ar patiems surengus mokymus, reikia sukviesti visus suinteresuotus asmenis. Naudinga jungtis su kitomis duomenų bazę licencijuojančiomis bibliotekomis (jei tokių yra).

Leidėjai į duomenų bazės pristatymus paprastai atsiveža reklaminės medžiagos. Jei jos trūksta, nesivaržydami paprašykite leidėjų daugiau – jie mielai atsiųs. Leidėjų medžiaga būna labai naudinga, ji profesionaliai paruošta ir vartotojams patinka. Svarbu tokią medžiagą laikyti atvirose vietose, šalia kompiuterių, o ne saugoti stalčiuose ar segtuvuose. Jei sumanysite paruošti savo reklaminę medžiagą lietuvių kalba, galite pasiprašyti finansinės paramos iš leidėjų – kartais jie sutinka tokiam tikslui skirti lėšų.

10.6. Duomenų bazių administravimas

Kai kurios licencijuojamos duomenų bazės turi uždara sritį, skirtą bibliotekininkams, jose bibliotekų specialistai gali tvarkyti duomenų bazės vartotojo sąsają, atsisiųsti statistinę informaciją, atnaujinti duomenis apie biblioteką ir atlikti kitus veiksmus. Jei duomenų bazė tokią sritį turi, informacija apie tai LMBA specialistams arba tiesiog konkrečių bibliotekų specialistams yra atsiunčiama pasirašius licencinę sutartį.

Biblioteka šiam darbui turi skirti kvalifikuotą specialistą, kuris būtų atsakingas už duomenų bazės administravimą. Tik šis specialistas gauna administravimo slaptažodžius, kuriais gali jungtis prie bazės administravimo srities. Vienai bazei administruoti geriausia turėti vieną specialistą, jei administratoriai bus keli – gali kilti problemų. Suprantama, vienas specialistas gali administruoti kelias bazes, o jei bazių yra labai daug – jas gali administruoti keli specialistai.

Ką gali daryti administratoriai, informuoja leidėjai. Kai kurie leidėjai suteikia daug administravimo teisių, kiti leidžia tik peržiūrėti panaudos statistiką, nors administravimo modulyje yra numatyta ir daugiau galimų veiksmų. Yra leidėjų, kurie neleidžia administruoti DB, o statistiką atsiunčia patys.

Kiekvienos duomenų bazės administravimo sritis skiriasi, todėl leidėjai paprastai atsiunčia instrukcijas, kaip jų moduliui naudotis, arba apmoko administratorius individualiai. Dažniausiai yra parengiamos instrukcijos arba sukuriami trumpi filmukai, supažindinantys su duomenų bazės administravimo galimybėmis.

Didžiosios bibliotekos jau turi duomenų bazių administratorius, todėl norint ką nors duomenų bazėje keisti, reikia kreiptis į juos. Geriausias šaltinis, iš kurio galima sužinoti bibliotekų duomenų bazių administratorius – LMBA svetainė <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Čia prie kiekvienos duomenų bazės rasite ne tik bendrą informaciją apie ją, bet ir specialistų, administruojančių duomenų bazes jas licencijuojančiose bibliotekose, kontaktus.

LMBA taip pat turi duomenų bazių specialistų, kurie, be kitų darbų, rūpinasi per LMBA licencijuojamų duomenų bazių administravimu, teikia konsultacijas bibliotekoms, bendrauja su leidėjų atstovais. Jie teikia informaciją bibliotekoms apie per LMBA licencijuojamų duomenų bazių administravimo galimybes, siunčia slaptažodžius, konsultuoja.

Kituose skyreliuose pateiksime kai kurių duomenų bazių administravimo sričių aprašymus.

10.6.1. Prieigos prie duomenų bazės nustatymo būdai

Licencijuojant duomenų bazę kartais galima pasirinkti, kaip vartotojai prie jos jungsis. Paprastai yra siūloma prieiga pagal kompiuterių tinklo IP adresus arba naudojant slaptažodžius. Dažniausiai yra

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

suteikiama prieiga pagal kompiuterių tinklo IP adresus. Tokiu atveju vartotojai gali nevaržomai jungtis prie duomenų bazės iš savo institucijos kompiuterių tinklo, nereikia bibliotekoje teirautis slaptažodžių.

Jei šis prieigos nustatymo būdas negalimas arba leidėjas jo nesuteikia, prie duomenų bazės jungiamasi naudojant slaptažodžius. Būtina žinoti, kad slaptažodžių negalima publikuoti institucijos svetainėje. Pasitaiko atvejų (ne tik Lietuvoje), kai slaptažodžiai skelbiami kartu su duomenų bazės aprašymu interneto svetainėje. Reikia neužmiršti, kad to daryti negalima, apie slaptažodžius vartotojus reikia informuoti individualiai arba per slaptažodžiu apsaugotą institucijos tinklą.

Labai svarbu, kad duomenų baze galėtų naudotis ne tik vartotojai bibliotekoje ar institucijoje, bet ir nuotoliniai vartotojai, – mokslininkai dažnai mėgsta dirbti namie, vakarais ar savaitgaliais. Todėl visuomet reikia išsiaiškinti, ar yra galimybė prieigą prie duomenų bazių suteikti, pavyzdžiui, naudojant įgaliuotuosius (*proxy*) serverius, VPN (virtualųjį privatųjį tinklą) ar specialią programinę įrangą (pvz., *Athens*, *Shibboleth*).

10.6.2. Duomenų bazių administravimo sritys

Bibliotekos, prenumeruojančios duomenų bases, dažniausiai gauna prieigą prie jų administravimo sričių, todėl gali stebėti naudojimosi duomenų bazėmis statistiką, kurti vartotojams individualius slaptažodžius, nustatyti duomenų bazės sąsajos parametrus ir kt. Kiekvienos duomenų bazės savininkai nusprendžia, kokias funkcijas bibliotekos duomenų bazės administratorius galės atlikti. Vieni leidžia gana daug: atnaujinti kompiuterių tinklo IP adresus, atsisiųsti naudojimo statistiką, keisti duomenų bazės sąsajos kalbą ir kt.; kiti bibliotekoms aktyvina tik kai kurias funkcijas, pvz., tik naudojimo statistikos peržiūrą. Per LMBA licencijuojamų duomenų bazių administravimo informaciją bibliotekoms atsiunčia LMBA duomenų bazių specialistas.

Jei duomenų bazė administravimo srities neturi, visais. prieigos, statistikos ir kt. klausimais LMBA duomenų bazių specialistas kreipiasi į DB leidėją. Vėliau biblioteka informuojama, ar jai iškilusios problemos yra išspręstos, prašoma patikrinti prieigą, siunčiama kita informacija ar instrukcijos. Labai sudėtingais ar individualiais atvejais bendravimas su DB tiekėju perduodamas tiesiogiai bibliotekai.

Toliau pateiksime duomenų bazių administravimo sričių pavyzdžių.

10.6.3. EBSCO Publishing sąsajoje esančių duomenų bazių administravimas

Adresas <http://eadmin.ebscohost.com>

Administruojamos duomenų bazės: *Atla Religion database with Atla Serials, Computers & Applied Sciences Complete, EBSCO Publishing – EIFL 10 duomenų bazių paketas, EconLit with Full Text, Education Research Complete, Environment Complete, Humanities International Complete, Literary Reference Center, SocINDEX with Full-Text, SportDiscus with Full Text.*

Prieigos sąlygos. Prisijungti gali tik duomenų bases administruojantys bibliotekininkai. Laikinas registracijos vartotojo vardas (angl. *user ID*) ir slaptažodis (angl. *password*) atsiunčiami kartu su

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

pranešimu apie prenumeratą. Juos būtina pakeisti per 15 dienų. Pakeistas slaptažodis galios vienerius metus. Terminui baigiantis slaptažodį vėl reikia pasikeisti.

Svarbu. Jei nespėjote slaptažodžio pasikeisti nauju arba jį pamiršote, informuokite apie tai LMBA duomenų bazių specialistą.

Administravimo sistema leidžia suteikti prieigą virtualiems vartotojams, sukurti vartotojų grupes, sekti duomenų bazių naudojimo statistiką, kurti atskiras leidinių kolekcijas įvairiems vartotojams, kurti individualų vartotojo profilį, keisti sąsajos kalbą ir kt.

Šiame skyriuje susipažinsite su pagrindinėmis *EBSCO Publishing* duomenų bazių administravimo srities *EBSCOadmin* funkcijomis: administravimo slaptažodžio keitimo tvarka, vartotojų aplinkos nustatymu, nuotolinės prieigos suteikimo galimybėmis, statistikos peržiūros būdais, sužinosite, kaip administruoti sistemoje registruotus Jūsų bibliotekos kompiuterių tinklo IP adresus.

Pagalba. Apie kitas *EBSCO* administravimo srities galimybes galite sužinoti pagalbos puslapiuose, taip pat leidinyje „Paieškos duomenų bazėse EBSCO Publishing ir Springer LINK vadovas“¹¹. *EBSCO* administravimo sričiai skirtas antrasis šio leidinio skyrius.

Administravimo srities *EBSCOadmin* aplinka

Prisijungę prie *EBSCOadmin* pateksite į pagrindinį administravimo srities puslapį. Pagrindinės funkcijos išdėstytos viršutinėje meniu juostoje (žr. 10.2 pav.) ir atveriamos paspaudus reikiamą skirtuką. Kiekvienas administravimo langas turi papildomą skirtukų juostą, kurioje išdėstytos administravimo funkcijos.

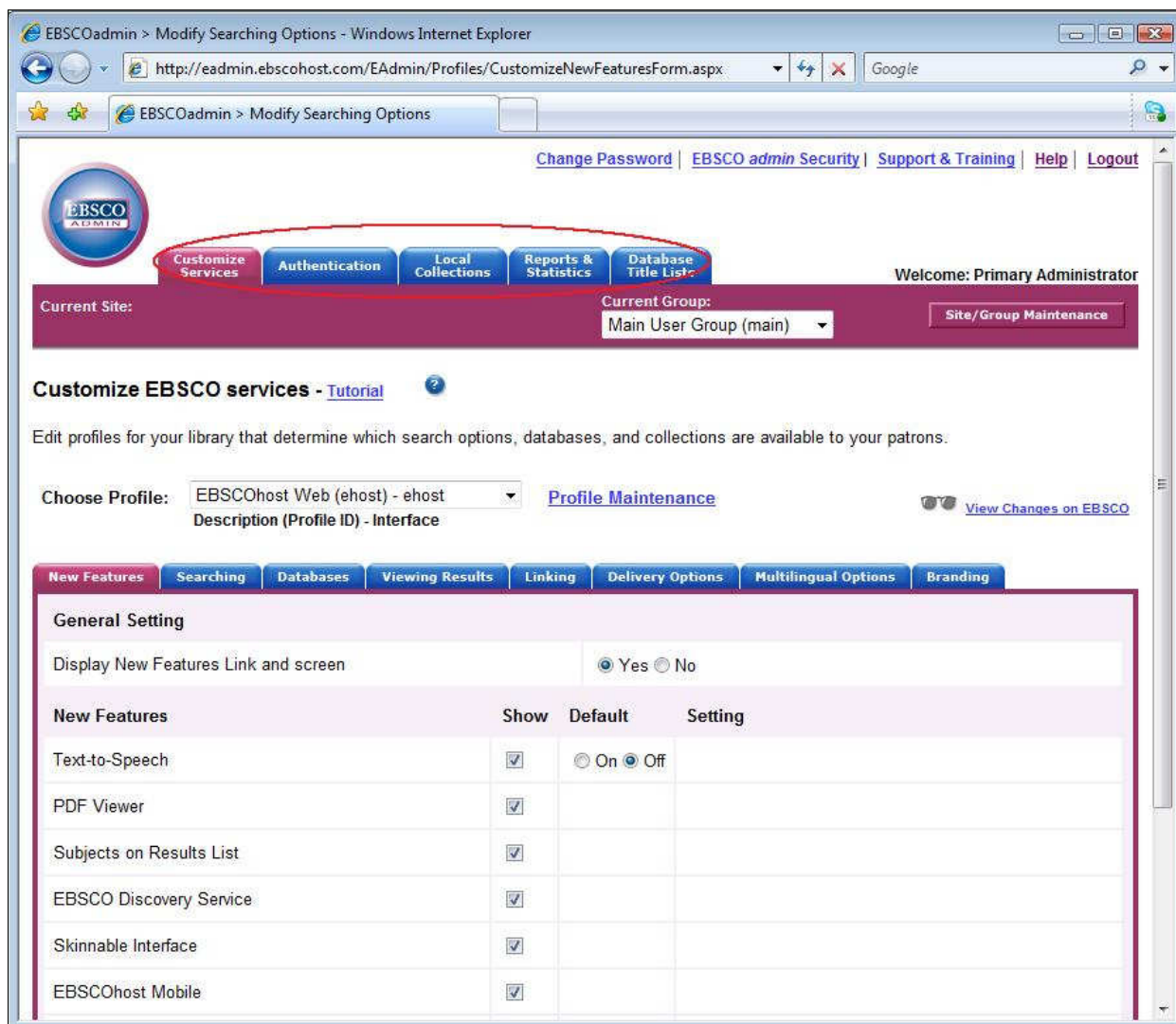
Svarbu. Baigę dirbti administravimo srityje neužmirškite jos tvarkingai užverti. Naudokite viršutinėje meniu juostoje esančią seanso pabaigos nuorodą *Logout*.

---

¹¹ KAUNAITĖ, Džeinara; KUBILIENĖ, Daiva; SABALIONYTĖ, Edita; TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė; VAŠKEVIČIENĖ, Aušra. *Paieškos duomenų bazėse EBSCO Publishing ir Springer LINK vadovas*. Kaunas: „Smaltijos“ leidykla, 2003. 96 p.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.2 pav. Pagrindinis EBSCO Publishing administravimo srities EBSCOadmin puslapis

Administravimo slaptažodžio keitimas

Norėdami pakeisti slaptažodį spustelėkite nuorodą *Change Password* (pakeisti slaptažodį), esančią viršutinėje meniu juostoje. Atsivėrusiame lange užpildykite reikiamus laukus.

Lauke *Old or Temporary Password* (senasis arba laikinas slaptažodis) įrašykite slaptažodį, kurio galiojimo laikas baigiasi, arba atsiųstą laikinąjį slaptažodį. Lauke *New Password* (naujas slaptažodis) įrašykite naują slaptažodį. Atkreipkite dėmesį, kad Jūsų sukurtas naujasis slaptažodis turi būti sudarytas iš ne mažiau nei 6 raidžių ar simbolių, jame turi būti bent vienas skaičius ar simbolis (! \$ % ^ * ( ) _ + = ? |] [{ }). Kitas slaptažodžio kūrimo taisyklės rasite skiltyje *Rules* (taisyklės). Sukurtą slaptažodį reikia pakartoti lauke *Confirm Password* (patvirtinti slaptažodį). Eilutėje *Secret Question* (slaptas klausimas) iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite klausimą, kuris Jums bus užduotas, jei sistemos administratoriaus prašysite priminti slaptažodį. Eilutėje *Secret Answer* (slaptas atsakymas) parašykite atsakymą į klausimą. Paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti) (žr. 10.3 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

EBSCOadmin > Change Password - Windows Internet Explorer

http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/Security/AdminSecurityPasswordChangeForm.a

EBSCOadmin > Change Password

Change Password | EBSCO admin Security | Support & Training | Help | Logout

EBSCO ADMIN

Customize Services | Authentication | Local Collections | Reports & Statistics | Database Title Lists

Welcome: Primary Administrator

Site/Group Maintenance

EBSCOadmin Security - Tutorial

Add New Administrator | Change Roles Globally

Change Password

User Name	Primary Administrator	<p>EBSCO realizes the need to protect EBSCOadmin from potentially damaging security attacks. In order to minimize the possibility of such an attack we have instituted a "strong password" program. Rules and guidelines below assure that your password will comply with this program.</p> <p>Rules:</p> <p>Your password must contain at least 6 total characters.</p> <p>Your password must include at least one number: 0-9, or one of the following symbols: ! \$ % ^ * ( ) _ + = ? [{ } }</p> <p>Your password must include at least one change in case, not all UPPER or all lower case.</p> <p>Your email address may not be used as a password.</p> <p>You may not "reuse" an expired password.</p> <p>If you do not use these rules when creating your password our system will reject your password and ask you to try again.</p>
User ID	s8437733	
Old or Temporary Password	<input type="text"/>	
New Password	<input type="text"/>	
Confirm Password	<input type="text"/>	
Secret Question	City of birth?	
Secret Answer	LNB ir vilnius <small>Used to identify your account if you forget your password.</small>	

Submit Cancel

10.3 pav. Slaptažodžio keitimas

Vartotojų aplinkos nustatymas

EBSCOadmin srityje galima sukurti įvairias vartotojų grupes, nustatyti įvairius paieškos ir rezultatų rodymo parametrus, suteikti vartotojams galimybę keisti aplinkos kalbą, atskiroms vartotojų grupėms parinkti prieinamų duomenų bazių sąrašą, aktyvinti nuorodas į kitas bibliotekos prenumeruojamas duomenų bases. Toliau visos išvardytos galimybės bus aptartos plačiau.

Vartotojų grupių kūrimas

Norėdami sukurti naują grupę, pagrindiniame *EBSCOadmin* lange spustelėkite mygtuką *Site / Group Maintenance* (svetainės / grupės priežiūra), o atsivėrusiame lange pasirinkite skirtuką *Group* (grupė). Atsivėrusiame lange galite kurti naujas, redaguoti ir panaikinti jau esamas grupes. Vartotojų grupes reikėtų kurti atsižvelgiant į skirtingus vartotojų poreikius arba skirtingas skaitytojų grupes, pvz., verslo atstovų, medicinos specialistų, vaikų ir pan. grupes.

Norėdami sukurti naują grupę spragtelėkite nuorodą *Add a New Group* (sukurti naują grupę). Atsivers langas, jame esančiame lauke *Group ID* (grupės identifikatorius) įrašykite kuriamos grupės pavadinimą. Jame turi būti ne mažiau kaip trys ir ne daugiau kaip aštuoni simboliai. Eilutėje *Group*

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Name (grupės pavadinimas) įrašykite grupės pavadinimą, o į lauką *Reports E-mail Address* (elektroninio pašto adresas ataskaitoms) įrašykite elektroninio pašto adresą, kuriuo bus siunčiama statistinė informacija apie tai, kaip ši grupė naudojami duomenų bazėmis. Užpildę visus laukus paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti) (žr. 10.4 pav.).

The screenshot shows the 'Modify Group' form in the EBSCOadmin interface. The form is titled 'Modify Group' and contains the following fields:

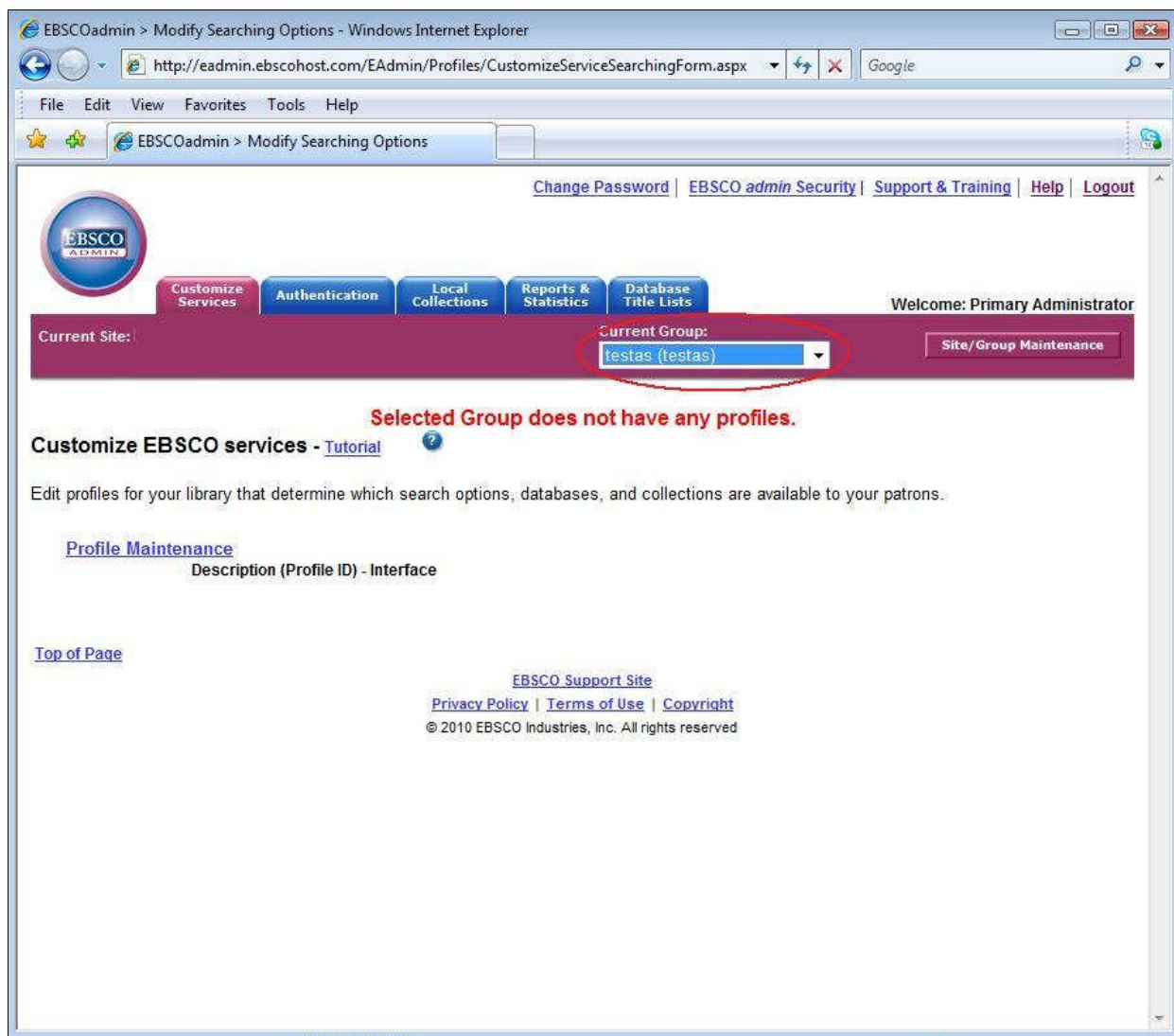
Site	
Group ID	testas
Group Name	testas
Reports E-mail Address	el.adresas@el.adresas.lt
"Select Service" Version	None
Personalization Allowed	☒
Profile for Linking In	None

At the bottom of the form are 'Submit' and 'Cancel' buttons. The browser address bar shows 'http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/SiteGroup/EditGroupForm.aspx?action=Edit&gn...'. The page header includes 'EBSCO ADMIN' and navigation links like 'Change Password', 'EBSCO admin Security', 'Support & Training', 'Help', and 'Logout'. A 'Welcome: Primary Administrator' message is visible on the right.

10.4 pav. Naujos vartotojų grupės kūrimas

Būtina sukurti naujai sukurtos grupės profilį. Langelyje *Current Group* (esama grupė) iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite naujai sukurtą grupę (žr. 10.5 pav.). Atsivėrusiame lange matysite užrašą, kad pasirinktai grupei nėra sukurtas profilis. Spustelėkite nuorodą *Profile Maintenance* (profilio valdymas), atsivėrusiame lange pasirinkite nuorodą *Add a New Profile* (sukurti naują profilį).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.5 pav. Grupės profilio kūrimas

Atsivėrusioje lentelėje *Profile ID* (profilio identifikatorius) įrašykite profilio pavadinimą, lauke *Description* (aprašymas) įrašykite grupės pavadinimą. Lauke *Interface* (sąsaja) numatytoji yra *EBSCOhost Research Databases* (*EBSCOhost* mokslinės DB) vartotojo sąsaja. Lauke *Language* (kalba) galite pasirinkti kalbą, o lauke *Profile style* (profilio stilius) – profilio stilių (žr. 10.6 pav.). Užpildę visus laukus paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti) ir naujas vartotojo profilis bus sukurtas. Vienai vartotojų grupei galima sukurti keletą skirtingų profilių. Skirtingų profilių vartotojams galima parinkti skirtingas duomenų bazines, nustatyti skirtingas kalbas ir kt. Pavyzdžiui, Jūsų biblioteka aptarnauja verslininkus. Vienų jų specializacija medicininės įrangos pardavimas, kitų – personalo valdymas. Norėdami kokybiškai juos aptarnauti, *EBSCO Publishing* administravimo srityje sukurkite vieną grupę *Verslininkai* ir jai priskirkite du skirtingus profilius. Pirmam profiliui parinkite duomenų bazines, susijusias su verslu ir medicina, antram – susijusias su personalo valdymu.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

EBSCOadmin > Add Profile - Windows Internet Explorer
http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/Profiles/AddProfileForm.aspx

Change Password | EBSCO admin Security | Support & Training | Help | Logout

EBSCO ADMIN

Customize Services | Authentication | Local Collections | Reports & Statistics | Database Title Lists

Welcome: Primary Administrator

Current Site: Current Group: testas (testas) Site/Group Maintenance

Profile Maintenance

[Back to Customize Services](#)

Add a New Profile | [Reorder Profiles](#) | [Copy Profiles](#)

Profile ID	testas
Description	testas
Interface	EBSCOhost Research Databases
Language	English
Profile Style	Public

Submit Cancel

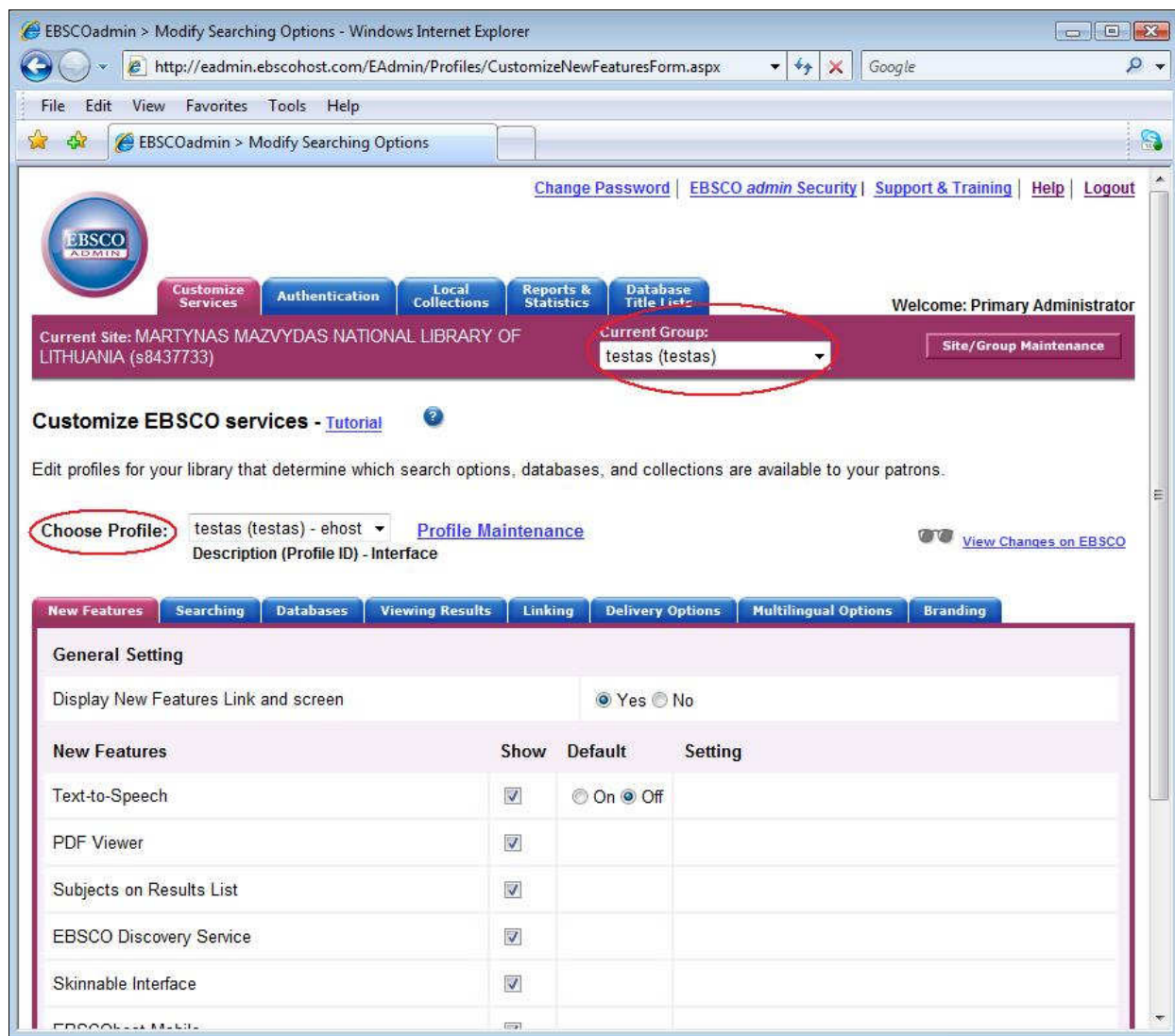
[Top of Page](#)

[EBSCO Support Site](#)
[Privacy Policy](#) | [Terms of Use](#) | [Copyright](#)
© 2010 EBSCO Industries, Inc. All rights reserved

10.6 pav. Grupės profilio parinktys

Naujai sukurtam vartotojo profiliui turi būti parenkamos duomenų bazės, paieškos parametrai, parenkami rezultatų rodymo parametrai, aktyvinama galimybė parinkti aplinkos kalbą, aktyvinamos nuorodos į kitus informacijos šaltinius (duomenų bazes ir bibliotekų katalogus). Visus šiuos parametrus galite tiek parinkti naujai sukurtoms grupėms, tiek keisti jau esančioms vartotojų grupėms. Grupės galite pasirinkti iš *Current Group* (esama grupė), o jų profilius – iš *Choose Profile* (pasirinkite profilį) langelių (žr. 10.7 pav.).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

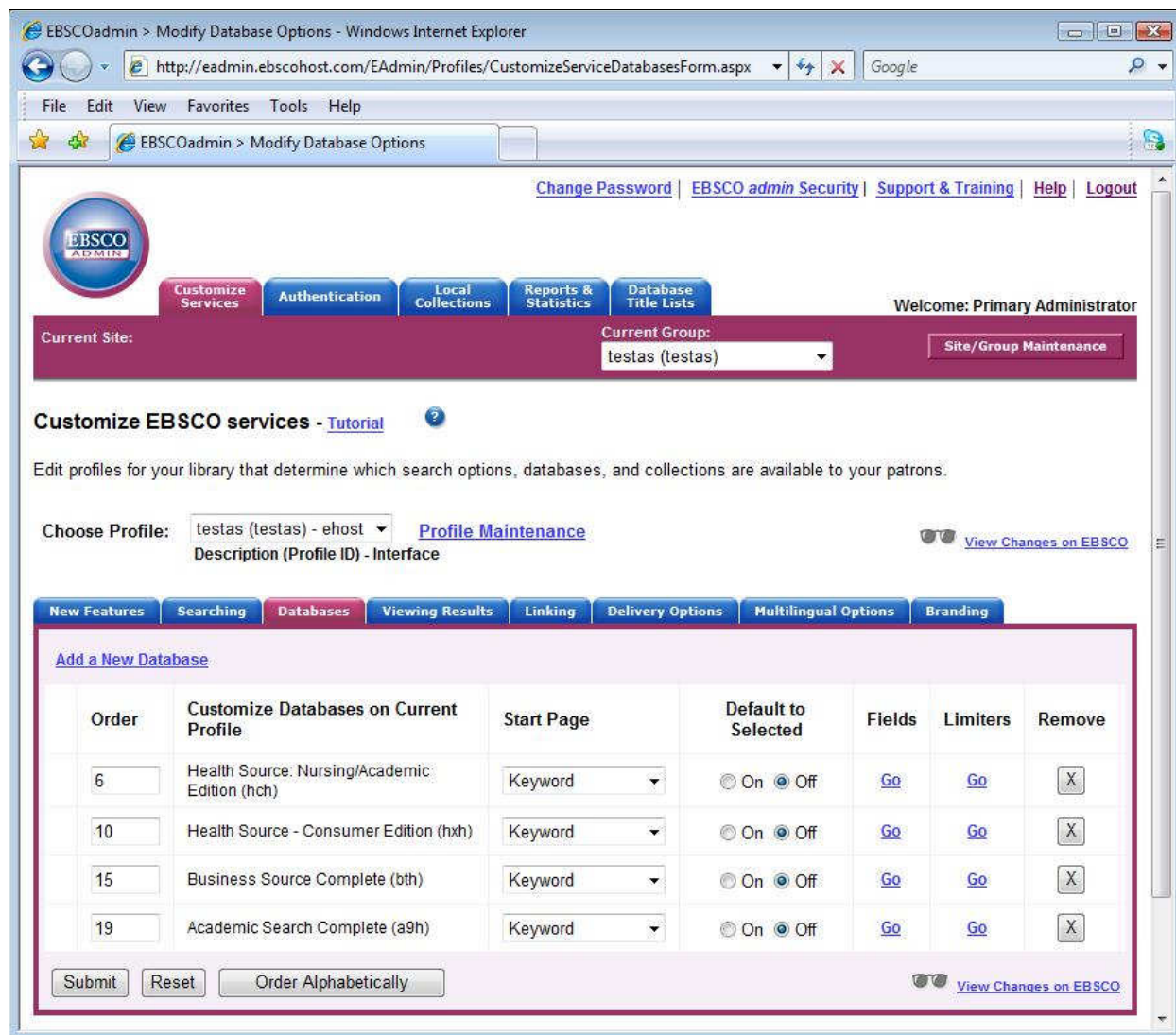

10.7 pav. Vartotojų grupių ir jų profilių parinkimas

Duomenų bazių parinkimas

Sukūrus naują grupę, reikia nurodyti, kokiomis bibliotekos licencijuojamomis duomenų bazėmis per *EBSCOhost* sąsają grupės vartotojai galės naudotis. Duomenų bazėms parinkti spauskite skirtuką *Databases* (duomenų bazės). Atsivėrusiame lange spragtelėkite nuorodą *Add a New Database* (pridėti naują duomenų bazę). Išvysite Jūsų bibliotekos licencijuojamų duomenų bazių sąrašą, jame varnelėmis pažymėkite tas duomenų bazes, kurios labiausiai atitinka sukurtos grupės poreikius. Jei norite, kad grupės vartotojai galėtų naudotis visomis duomenų bazėmis, pažymėkite visas duomenų bazes. Spustelėkite mygtuką *Submit* (pateikti) – atsivėrusiame lange pamatysite parinktų duomenų bazių sąrašą (žr. 10.8 pav.).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

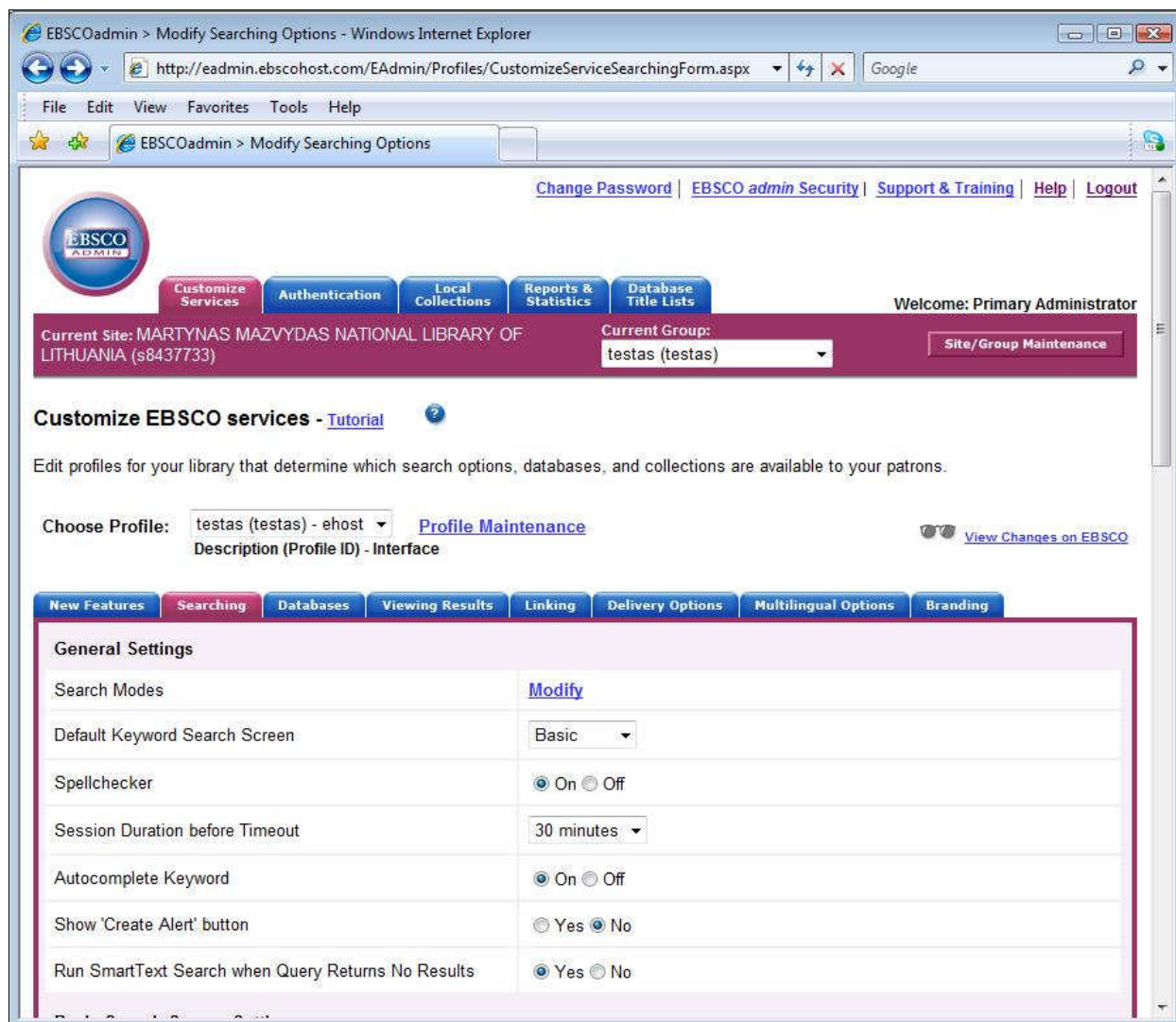
10.8 pav. Duomenų bazių parinkimas sukurtai grupei

Stulpelyje *Order* (eilė) sistema pateikia duomenų bazių numeraciją. Jei norite, ją galite pakeisti patys ir kiekvienos duomenų bazės eilės numerį įrašyti ranka. Jei norite, kad duomenų bazių sąrašas būtų pateiktas abėcėlės tvarka, spustelėkite mygtuką *Order Alphabetically* (rūšiuoti pagal abėcėlę). Lauke *Default to Selected* (numatytasis pasirinkimas) pažymėkite juodą taškelį prie *On* (įjungti) šalia tos duomenų bazės, kurią prisijungę vartotojai matys pirmąją. Atlikę reikiamus pakeitimus, paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti).

Paieškos parametrų nustatymas

Skirtingoms vartotojų grupėms galima parinkti paieškos parametrus, kuriuos prisijungę prie duomenų bazių vartotojai matys pirmiausia. Tam tikslui spustelėkite skirtuką *Searching* (paieška). Atsivėrusiame lange galite pasirinkti paieškos būdą. Lauke *Default Keyword Search Screen* (numatytoji paieška pagal reikšminį žodį) iš išskleidžiamojo meniu galite pasirinkti pagrindinę paiešką (angl. *Basic*), išplėstinę paiešką (angl. *Advanced*), vaizdinę paiešką (angl. *Visual*). Taip pat galite pasirinkti paieškos apribojimo kriterijus (angl. *Limiters*), įjungti arba išjungti rašybos tikrintuvę (angl. *Spellchecker*), parinkti kitus paieškos parametrus (žr. 10.9 pav.). Atlikę reikiamus pakeitimus paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.9 pav. Paieškos parametų parinkimas

Rezultatų peržiūros parametrai

Administravimo srityje galima parinkti rezultatų peržiūros parametrus. Spragtelėjus skirtuką *Viewing Result* (rezultatų peržiūra), atveriamas langas, kuriame galima:

- pasirinkti rezultatų puslapio parametrus (angl. *Page Layout*);
- pasirinkti, kad rezultatai būtų surikiuoti pagal šaltinių tipus (angl. „*Source Types*“ on the *Result List*): žurnalai, laikraščiai, knygos, vaizdo medžiaga ir kt.;
- nustatyti, kokio formato dokumentus matys vartotojai – PDF, MP3 ir kt.;
- nustatyti viename puslapyje rodomų paieškos rezultatų skaičių (angl. *Number of Results Per Page*);
- nustatyti, kad vartotojai matytų teksto iliustracijas (angl. *Display Images within Full Text*) ir kt.

Atlikę reikiamus pakeitimus spustelėkite mygtuką *Submit* (pateikti).

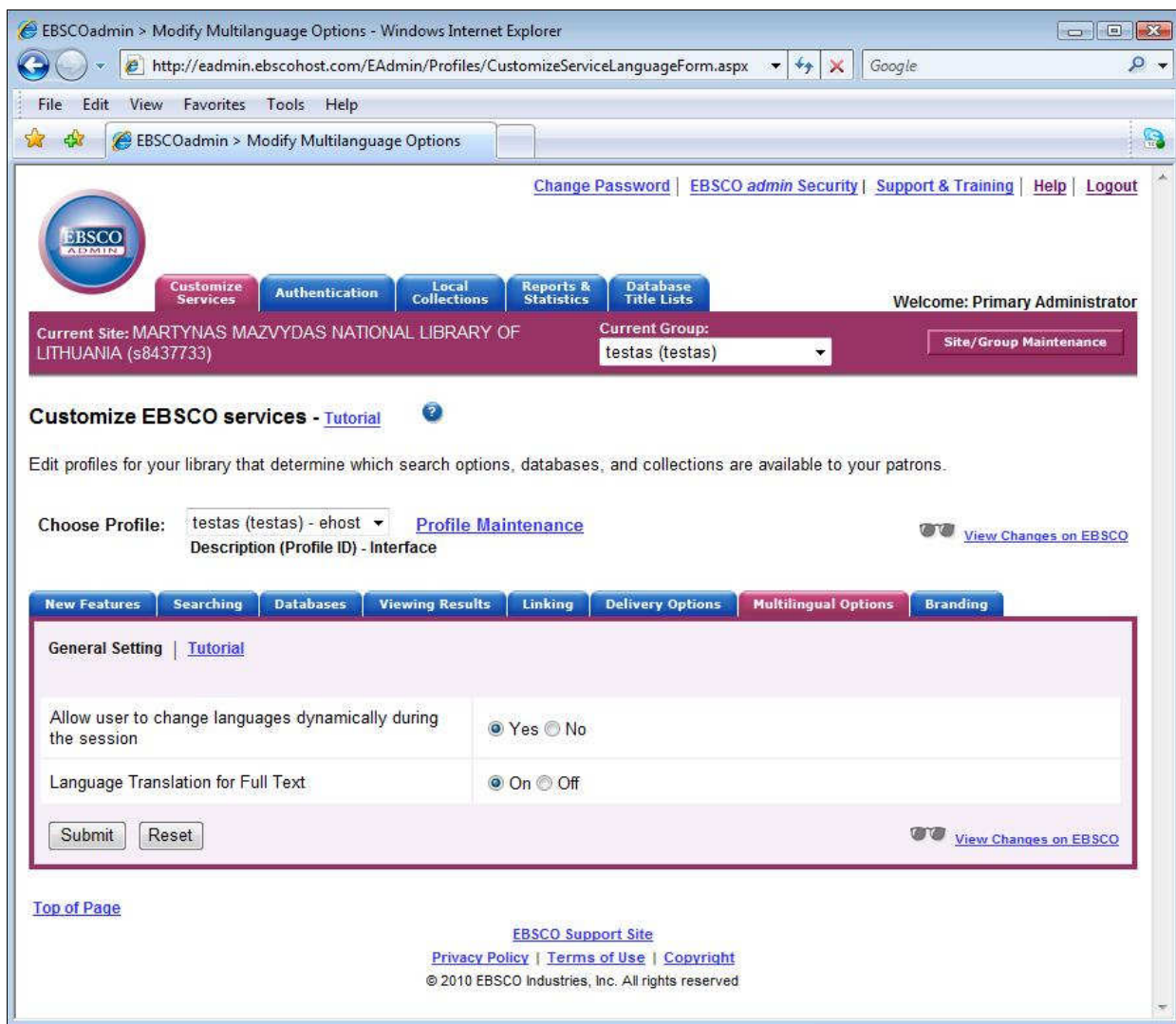
Straipsnių vertimas į kitas kalbas

Jeigu norite, kad vartotojai galėtų išsiversti visą straipsnio tekstą į kitą kalbą, pasirinkite skirtuką *Multilingual Options* (kalbų parinktys). Atsivėrusiame lange įjunkite automatinę straipsnių vertyklę (angl. *Language Translation for Full Text*) (žr. 10.10 pav.) ir paspauskite mygtuką *Submit*

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

(pateikti). Straipsnius galima versti į (iš) ispanų, prancūzų, vokiečių, portugalų, italų, norvegų, rusų ir kt. kalbas (-ų).

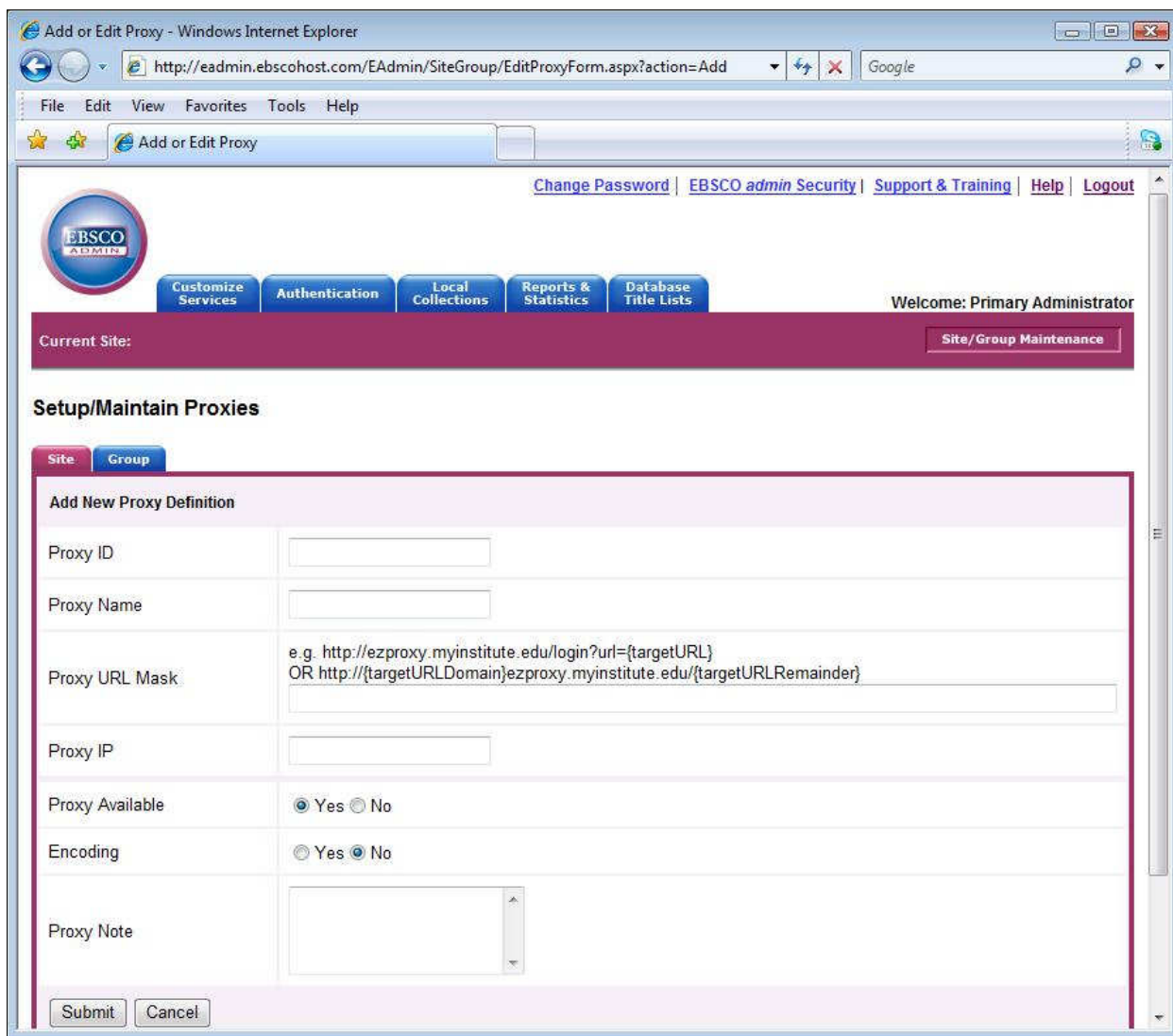
10.10 pav. Straipsnių vertimo į kitas kalbas aktyvinimas

Nuorodų sistemos parinktys

Skirtukas *Linking* (saistymas) leidžia nustatyti prieigą prie duomenų bazės per įgaliotuosius (*proxy*) serverius, aktyvinti nuorodas į kitas bibliotekos licencijuojamas duomenų bazes ir katalogus.

Lange *Linking* (saistymas) spragtelėję nuorodą *SetUp / Maintain Proxies* (įjungti / valdyti įgaliotojo serverio prieigą), po to – *Add New Proxy Definition* (sukurti naują įgaliotojo serverio apibrėžtį), atversite langą, kuriame reikės užpildyti tokius laukus: *Proxy ID* (įgaliotojo serverio identifikatorius), *Proxy Name* (įgaliotojo serverio vardas), *Proxy URL Mask* (įgaliotojo serverio adreso kaukė), *Proxy IP* (įgaliotojo serverio IP adresas) (žr. 10.11 pav.) Užpildę visus laukus ir paspaudę mygtuką *Submit* (pateikti), nustatysite prieigą prie duomenų bazių per įgaliotąjį serverį.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

The screenshot shows a web browser window titled "Add or Edit Proxy - Windows Internet Explorer". The address bar shows the URL: <http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/SiteGroup/EditProxyForm.aspx?action=Add>. The page header includes the EBSCO Admin logo and navigation links: [Change Password](#), [EBSCO admin Security](#), [Support & Training](#), [Help](#), and [Logout](#). Below the header are buttons for [Customize Services](#), [Authentication](#), [Local Collections](#), [Reports & Statistics](#), and [Database Title Lists](#). A welcome message reads "Welcome: Primary Administrator". A "Current Site:" section contains a "Site/Group Maintenance" button. The main content area is titled "Setup/Maintain Proxies" and has tabs for "Site" and "Group". Under the "Add New Proxy Definition" heading, there is a form with the following fields: "Proxy ID" (text input), "Proxy Name" (text input), "Proxy URL Mask" (text input with examples: "e.g. http://ezproxy.myinstitute.edu/login?url={targetURL}" and "OR http://{targetURLDomain}ezproxy.myinstitute.edu/{targetURLRemainder}"), "Proxy IP" (text input), "Proxy Available" (radio buttons for Yes and No, with Yes selected), "Encoding" (radio buttons for Yes and No, with No selected), and "Proxy Note" (text area). At the bottom of the form are "Submit" and "Cancel" buttons.

10.11 pav. Prieigos per įgaliojimą serverį nustatymas

Norėdami aktyvinti nuorodas į kitas bibliotekos licencijuojamas ir *EBSCO Publishing* sistemoje registruotas duomenų bazes, lango *Linking* (saistymas) lauke *Custom Link* (vartotojo nuorodos) spustelėkite nuorodą *Modify* (pakeisti), tada – *Add New Custom Link* (įtraukti naują vartotojo nuorodą). Atsivėrusiame lange matysite duomenų bazių ir katalogų, į kuriuos galite sukurti nuorodą, sąrašą (žr. 10.12 pav.). Pažymėkite reikiamas duomenų bazes varnele ir paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

EBSCOAdmin > Add CustomLinks To Profile - Windows Internet Explorer

http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/Profiles/AddProfileCustomLinksForm.aspx

Change Password | EBSCO admin Security | Support & Training | Help | Logout

Welcome: Primary Administrator

Current Site: Current Group: testas (testas) Site/Group Maintenance

Customize EBSCO services - Tutorial

Edit profiles for your library that determine which search options, databases, and collections are available to your patrons.

Choose Profile: testas (testas) - ehost Profile Maintenance View Changes on EBSCO

Description (Profile ID) - Interface

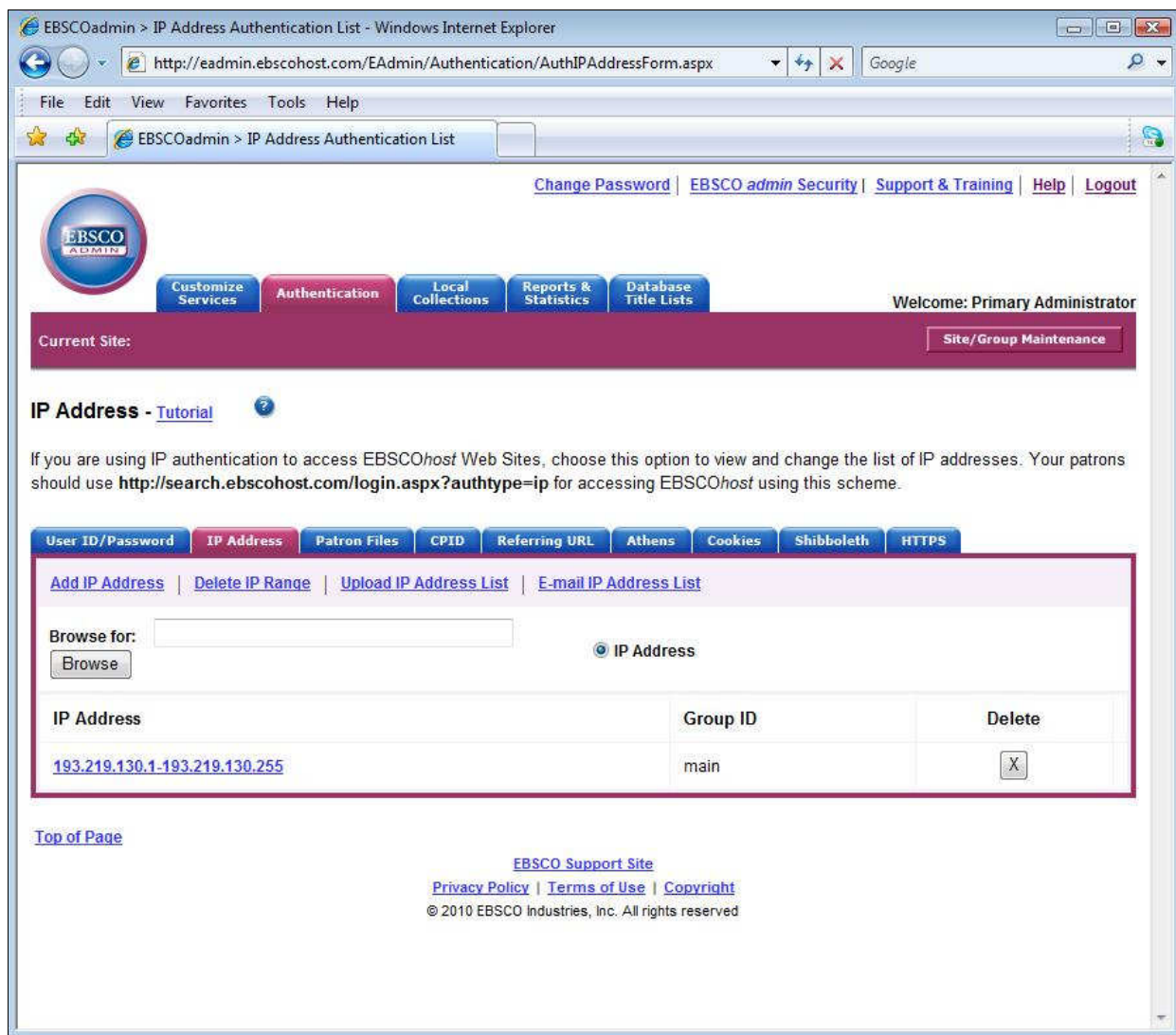
Select	Link Name	Owned By	Category	View Properties
☐	Annual Reviews	EBSCO	Full Text	Go
☐	Blackwell	EBSCO	Full Text	Go
☐	DOAJ: Journal level	EBSCO	Full Text	Go
☐	Emerald	EBSCO	Full Text	Go
☐	Hein Online	EBSCO	Full Text	Go
☐	Highwire Press	EBSCO	Full Text	Go

10.12 pav. Nuorodų į kitas duomenų bazes aktyvinimas

IP adresų atnaujinimas

Dėl institucijos kompiuterių tinklo IP adresų atnaujinimo ir pakeitimų sutrinka prieiga prie duomenų bazių. *EBSCO Publishing* administravimo srityje galima pridėti naujus ir ištrinti nebegaliojančius kompiuterių tinklo IP adresus. Norėdami redaguoti savo institucijos IP adresus, iš meniu lango *Authentication* (tapatumo nustatymas) pasirinkite skirtuką *IP Address* (IP adresai) (žr. 10.13 pav.).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.13 pav. IP adresų redagavimo langas

Norėdami įrašyti naują IP adresą, paspauskite nuorodą *Add IP Address* (pridėti naują IP adresą). Eilutėje *Group ID* (grupės identifikatorius) iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite vartotojų grupę. Eilutėje *IP Address* (IP adresai) įrašykite kompiuterio IP adresą ir paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti).

Svarbu. Komerchinius IP adresus registruoti sistemoje draudžiama.

Norėdami ištrinti nebegaliojantį IP adresą lange *IP Address* (IP adresai), spauskite šalia nebegaliojančio adreso esantį mygtuką . Jeigu norite panaikinti visą institucijos IP adresų grupę, pasirinkite nuorodą *Delete IP Range* (ištrinti IP adresų grupę).

Nuotolinės prieigos suteikimas

EBSCO Publishing duomenų bazėmis galima naudotis ne tik iš jas prenumeruojančių bibliotekų kompiuterių tinklo. Savo vartotojams galite sukurti individualius slaptažodžius, kuriais jie galės naudotis *EBSCO Publishing* duomenų bazėmis ne iš bibliotekos ar institucijos kompiuterių tinklo (pvz., namie). Individualius nuotolinės prieigos slaptažodžius galima sukurti pagal:

- bibliotekos vartotojo numerį ir slaptažodį;
- vartotojo vardą ir slaptažodį;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

- bibliotekos skaitytojo pažymėjimo numerį.

Duomenų bazių administratorius gali savarankiškai pasirinkti jam tinkamą būdą slaptažodžiams kurti. Pagrindiniame administravimo sistemos lange pasirinkite skirtuką *Authentication* (tapatumo nustatymas).

Individualaus slaptažodžio sukūrimas pagal bibliotekos vartotojo numerį ir slaptažodį

Jei norite sukurti individualų slaptažodį pagal bibliotekos vartotojo numerį, lange *Authentication* (tapatumo nustatymas) pasirinkite skirtuką *User ID / Password* (vartotojo identifikatorius / slaptažodis). Paspauskite nuorodą *Add New User* (sukurti naują vartotoją). Atsivėrusioje lentelėje turite užpildyti šiuos laukus (žr. 10.14 pav.):

- lauke *Group ID* (grupės identifikatorius) iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite grupę, kuriai norite priskirti kuriamą slaptažodį;
- lauke *User ID* (vartotojo identifikatorius) įrašykite skaitmeninį kodą, kuris buvo suteiktas *EBSCO Publishing* administratoriaus ir atsiųstas kartu su pranešimu apie prenumeratos pradžia;
- lauke *Password* (slaptažodis) įrašykite sugalvotą slaptažodį.

Užpildę laukus, paspauskite mygtuką *Submit* (pateikti).

Šiais individualiais slaptažodžiais vartotojai prie *EBSCO Publishing* duomenų bazių turi jungtis adresu <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=uid>. Apie prisijungimo adresą reikia informuoti vartotoją, kuriam skirtas individualus slaptažodis.

Svarbu. Vartotojo numeris – tai skaitmeninis kodas, kurį bibliotekai suteikia *EBSCO Publishing* administratorius Lietuvai ir kurį biblioteka gauna kartu su pranešimu apie prenumeratos pradžia. Vartotojo numerio keisti negalite, jis išlieka toks pat visoms vartotojų grupėms. Jei nežinote savo bibliotekos vartotojo numerio, susisiekite su LMBA duomenų bazių specialistu.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

EBSCOadmin > Add User ID / Password Authentication - Windows Internet Explorer

http://eadmin.ebscohost.com/EAdmin/Authentication/AuthUserIDAddForm.aspx

Change Password | EBSCO admin Security | Support & Training | Help | Logout

Customize Services | Authentication | Local Collections | Reports & Statistics | Database Title Lists

Welcome: Primary Administrator

Site/Group Maintenance

User ID/Password - Tutorial

This option allows you to view the user name and password assigned by EBSCO for accessing the EBSCOhost Web sites and change the passwords. Your patrons should use <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=uid> for accessing EBSCOhost using this scheme.

User ID/Password | IP Address | Patron Files | CPID | Referring URL | Athens | Cookies | Shibboleth | HTTPS

Add New User

Site Name

Group ID: Main User Group

User ID

Password

Submit Cancel

Top of Page

EBSCO Support Site

Privacy Policy | Terms of Use | Copyright

© 2010 EBSCO Industries, Inc. All rights reserved

10.14 pav. Individualaus slaptažodžio sukūrimas pagal bibliotekos vartotojo numerį ir slaptažodį

Individualaus slaptažodžio sukūrimas pagal vartotojo vardą ir slaptažodį

Jei norite sukurti individualų slaptažodį pagal vartotojo vardą ir slaptažodį, lange *Authentication* (tapatumo nustatymas) pasirinkite skirtuką *Patrons Files* (vartotojų failai) ir spragtelėkite nuorodą *Add Patron ID* (sukurti vartotojo vardą). Atsivers lentelė *Add New Patron ID* (sukurti naują vartotojo identifikatorių) (žr. 10.15 pav.).

Atsivėrusioje lentelėje užpildykite šiuos laukus:

- lauke *Group ID* (grupės identifikatorius) iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite grupę, kuriai norite priskirti kuriamą slaptažodį;
- lauke *Patron ID* (vartotojo identifikatorius) įrašykite sugalvotą vartotojo vardą;
- lauke *Password* (slaptažodis) įrašykite sugalvotą slaptažodį.

Užpildę laukus, spustelėkite mygtuką *Submit* (pateikti).

Norėdami ištrinti nebereikalingą (nebegaliojantį) vartotojo vardą ir slaptažodį, suraskite jį sąrašė ir paspauskite šalia jo esantį mygtuką .

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.15 pav. Individualaus slaptažodžio sukūrimas pagal vartotojo vardą ir slaptažodį

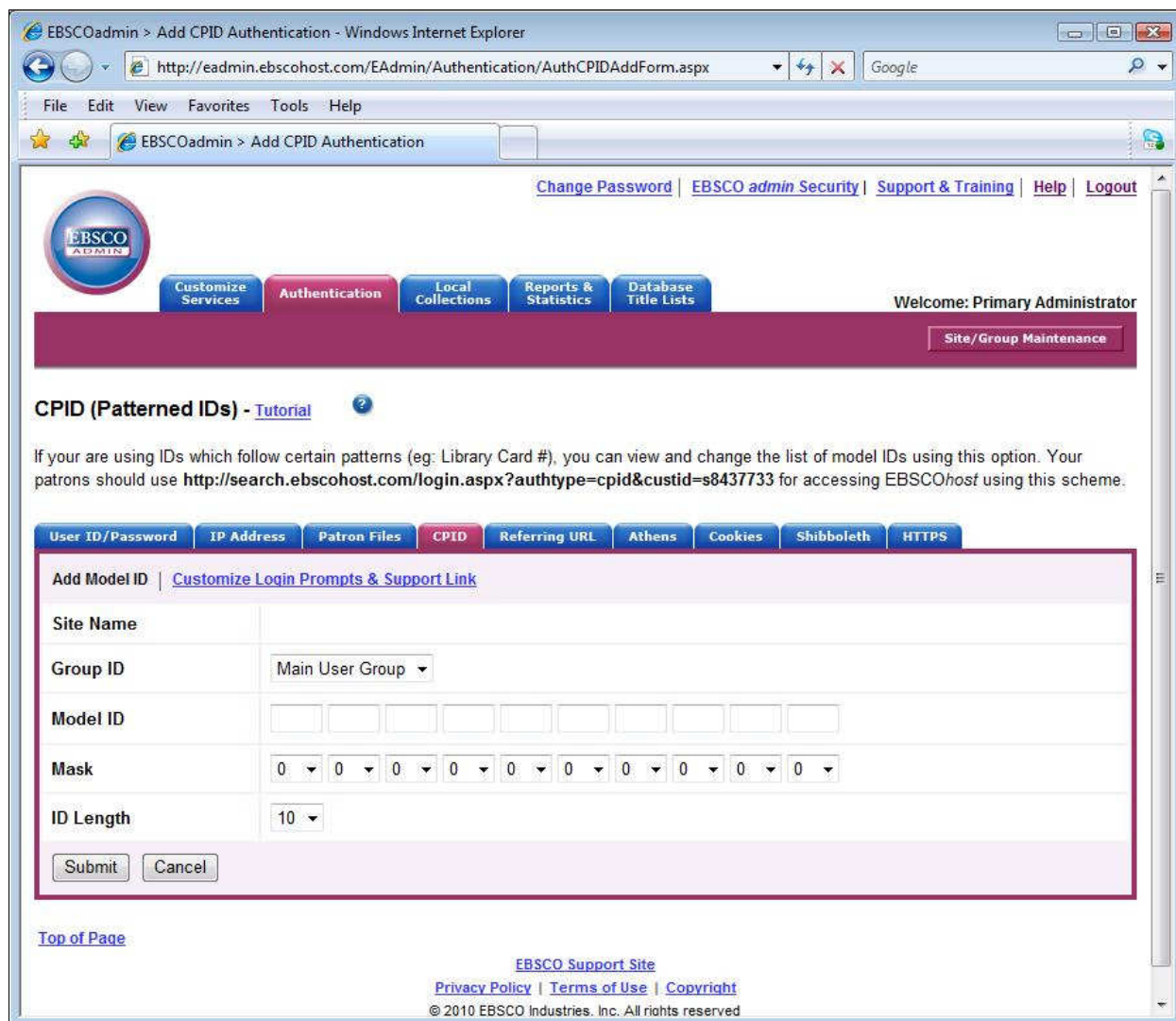
Šiais individualiais slaptažodžiais prie *EBSCO Publishing* duomenų bazių vartotojai gali jungtis adresu <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=custuid&custid=xxxxxxx> (vietoj xxxxxxx reikia įrašyti bibliotekos *EBSCO Publishing* vartotojo numerį arba nukopijuoti adresą iš lange matomo pranešimo). Apie prisijungimo adresą reikia informuoti vartotoją, kuriam skirtas individualus slaptažodis.

Individualaus slaptažodžio sukūrimas pagal bibliotekos skaitytojo pažymėjimo numerį

Individualiems slaptažodžiams kurti gali būti naudojami bibliotekos skaitytojo pažymėjimo numeriai. Šiam tikslui yra skirtas skirtukas *CPID*. Spragtelėjus nuorodą *Add Model ID* (sukurti pavyzdinį identifikatorių) atsivers langas (žr. 10.16 pav.), kurio lauke *Group ID* (grupės identifikatorius) iš išskleidžiamojo meniu reikia pasirinkite grupę. Langelyje *Model ID* (pavyzdinis identifikatorius) įrašykite simbolius, vienam simboliui skiriamas vienas langelis. Įrašyti galite didžiąsias arba mažąsias raides (tai svarbu naudojant slaptažodį) ir (arba) skaičius. Langeliuose *Mask* (kaukė) esančius nulius turite pakeisti vienetais. Jei kuriame nors langelyje nepasirinksite vieneto, vietoj tos raidės slaptažodyje bus galima rašyti bet kokią, todėl nebus užtikrintas slaptažodžio saugumas. Pavyzdžiui, jei slaptažodis bus *vasara* ir nepasirinksite nė vieno vieneto, tai vartotojai galės prisijungti naudodami bet kokią 6 raidžių ir (ar) skaičių kombinaciją.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Slaptažodžio simbolių skaičių galite pasirinkti patys. Kurdami slaptažodį pagalvokite, kiek raidžių ar ženklų jį sudarys, ir lauke *ID Length* (identifikatoriaus ilgis) pasirinkite reikiamą simbolių skaičių. Simbolių gali būti nuo 5 iki 30.

10.16 pav. Nuotolinės prieigos sukūrimas pagal bibliotekos skaitytojo pažymėjimo numerį

Norėdami ištrinti nereikalingą (nebegaliojantį) slaptažodį, suraskite jį sąrašė ir paspauskite šalia jo esantį mygtuką .

Šiais individualiais slaptažodžiais vartotojai prie *EBSCO Publishing* duomenų bazių gali jungtis adresu <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=cpid&custid=xxxxxxx> (vietoj xxxxxxxx reikia įrašyti bibliotekos *EBSCO Publishing* vartotojo numerį arba nukopijuoti adresą iš lange matomo pranešimo). Apie prisijungimo adresą reikia informuoti vartotoją, kuriam skirtas individualus slaptažodis.

EBSCO Publishing duomenų bazių naudojimo statistikos peržiūra

EBSCO Publishing administravimo srityje yra daug funkcijų, skirtų duomenų bazių naudojimo statistikai tvarkyti. Visas jas rasite pasirinkę skirtuką *Reports & Statistics* (ataskaitos ir statistika),

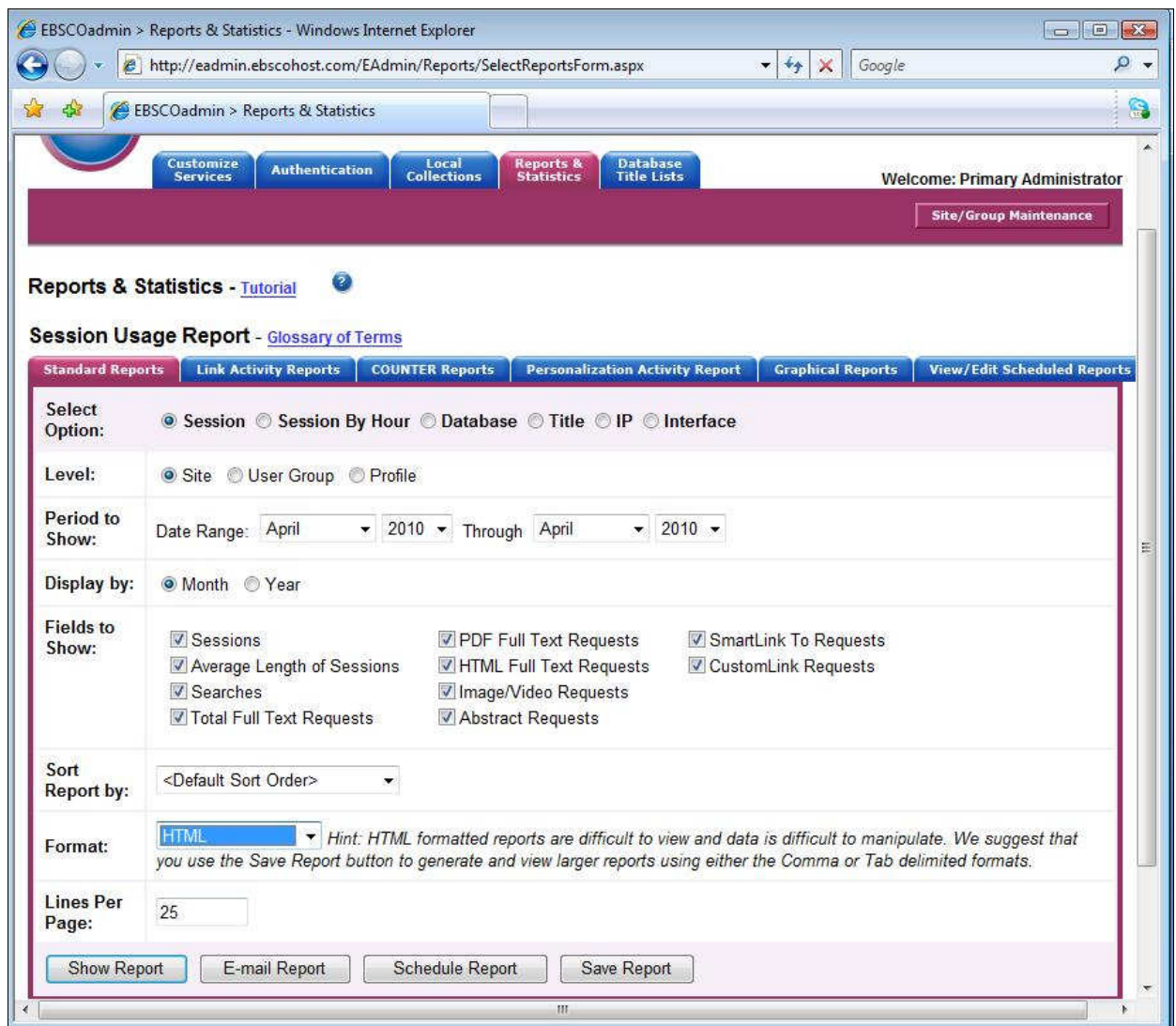

esantį viršutinėje administravimo srities juostoje (žr. 10.17 pav.). Statistiką galite peržiūrėti pagal: seansų skaičių, duomenų bazines, kompiuterių tinklo IP adresus, žurnalų pavadinimus. Statistinėse ataskaitose pateikiami prisijungimų, paieškų, peržiūrėtų viso teksto straipsnių, peržiūrėtų santraukų ir turinių skaičiai. Gali būti pateikti Jūsų pasirinkto laikotarpio statistiniai duomenys, pvz., mėnesio, kelių mėnesių, vienerių metų, kelerių metų ir pan. Statistines ataskaitas galite formuoti įvairiu formatu, jį reikia pasirinkti iš išskleidžiamojo meniu eilutėje *Format* (formatas):

- *.html formatas (numatytasis);
- *.csv formatas;
- *.tsv formatas.

Statistiniai duomenys gali būti:

- rodomi kompiuterio ekrane – pasirinkite mygtuką *Show Report* (rodyti ataskaitą);
- siunčiami elektroniniu paštu – pasirinkite mygtuką *E-Mail Report* (siųsti ataskaitą elektroniniu paštu);
- išsaugomi kompiuterio atmintyje – pasirinkite mygtuką *Save Report* (išsaugoti ataskaitą).

10.17 pav. Pagrindinis statistikos ataskaitų peržiūros langas

Norėdami sukurti (peržiūrėti) duomenų bazių naudojimo statistikos ataskaitą, lauke *Select Option* (parametrų parinkimas) pasirinkite, kokius parametrus norite sužinoti. Statistinę ataskaitą galima peržiūrėti pagal:

- seansų skaičių (angl. *Session*),
- seansų pagal valandas skaičių (angl. *Session by hour*),
- duomenų bazes (angl. *Database*),
- leidinių pavadinimus (angl. *Title*),
- kompiuterių tinklo IP adresus (angl. *IP*),
- naudojamą vartotojo sąsają (angl. *Interface*).

Eilutėje *Level* (lygis) pasirinkite požymius, pagal kuriuos norite sukurti naudojimo statistikos ataskaitą. Atvėrus statistikos peržiūros langą, taškeliu bus pažymėtas numatytasis variantas *Site* (vartotojas), t. y. bus rodomi visi Jūsų bibliotekos statistiniai duomenys. Norėdami patikrinti, kaip duomenų baze naudojasi konkreti vartotojų grupė (angl. *User Group*) arba individualūs vartotojai (angl. *Profile*), atitinkamai pažymėkite juos taškeliais. Toliau:

- lauke *Period to Show* (rodyti periodą) pasirinkite laikotarpį, kurio statistinius duomenis norite matyti;
- lauke *Fields to Show* (rodyti laukus) pažymėkite varnelėmis tuos parametrus, kurie turėtų atsispindėti statistikos ataskaitoje;
- eilutėje *Sort Report By* (rūšiuoti ataskaitą pagal) pasirinkite statistikos duomenų rūšiavimo būdą;
- eilutėje *Lines per Page* (eilutės puslapyje) nurodykite, kiek statistikos duomenų eilučių turi būti rodoma viename puslapyje;
- spustelėkite mygtuką *Show Report* (rodyti ataskaitą) arba pasirinkite kitą statistikos siuntimo būdą.

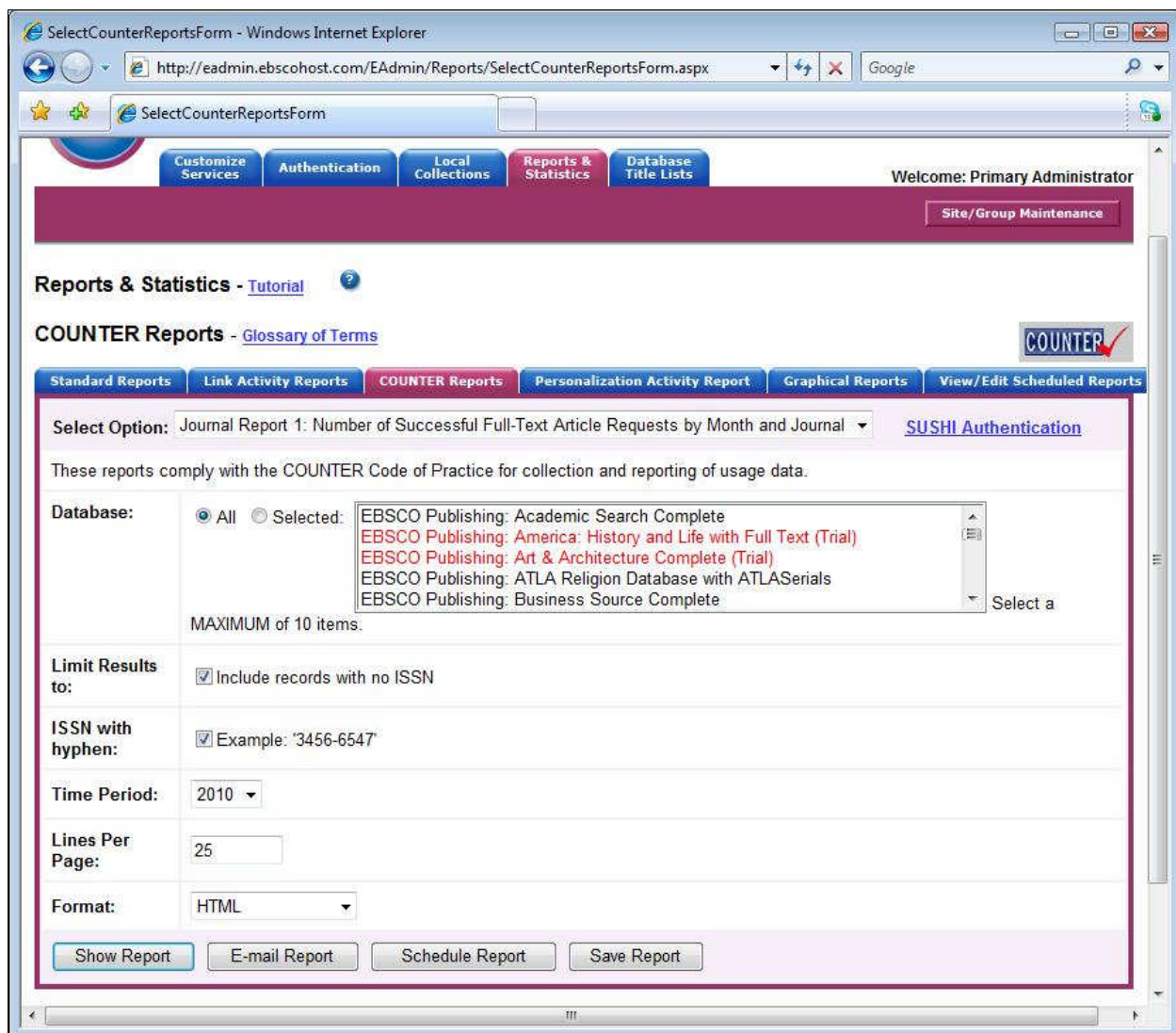
EBSCOadmin sistemoje taip pat galite peržiūrėti statistikos ataskaitas pagal COUNTER reikalavimus (žr. 10.18 pav.). Jas matysite pasirinkę skirtuką *COUNTER Reports* (COUNTER ataskaitos). Ataskaitai peržiūrėti lauke *Select Option* (parametrų parinkimas) pasirinkite ataskaitos rūšį. Iš viso galimos keturių rūšių ataskaitos:

- *Journal Report 1: Number of Successful Full-Text Article Requests by Month and Journal* – peržiūrėtų viso teksto straipsnių pagal mėnesius ir žurnalus statistika;
- *Database Report 1: Total Searches and Sessions by Month and Database* – seansų ir paieškų pagal mėnesius ir duomenų bazes statistika;
- *Database Report 2: Turnaways by Month and Database* – nepavykusių seansų skaičius pagal mėnesius ir duomenų bazes;
- *Database Report 1: Total Searches and Sessions by Month and Service* – nepavykusių seansų ir paieškų skaičius pagal mėnesius ir paslaugas.

Norėdami pasirinkti kitus ataskaitos parametrus, spauskite atitinkamą mygtuką:

- *Show Report* (rodyti ataskaitą),
- *E-mail Report* (siųsti ataskaitą el. paštu),
- *Schedule Report* (užsakyti ataskaitą – ji automatiškai bus siunčiama nurodytu el. paštu kas mėnesį).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

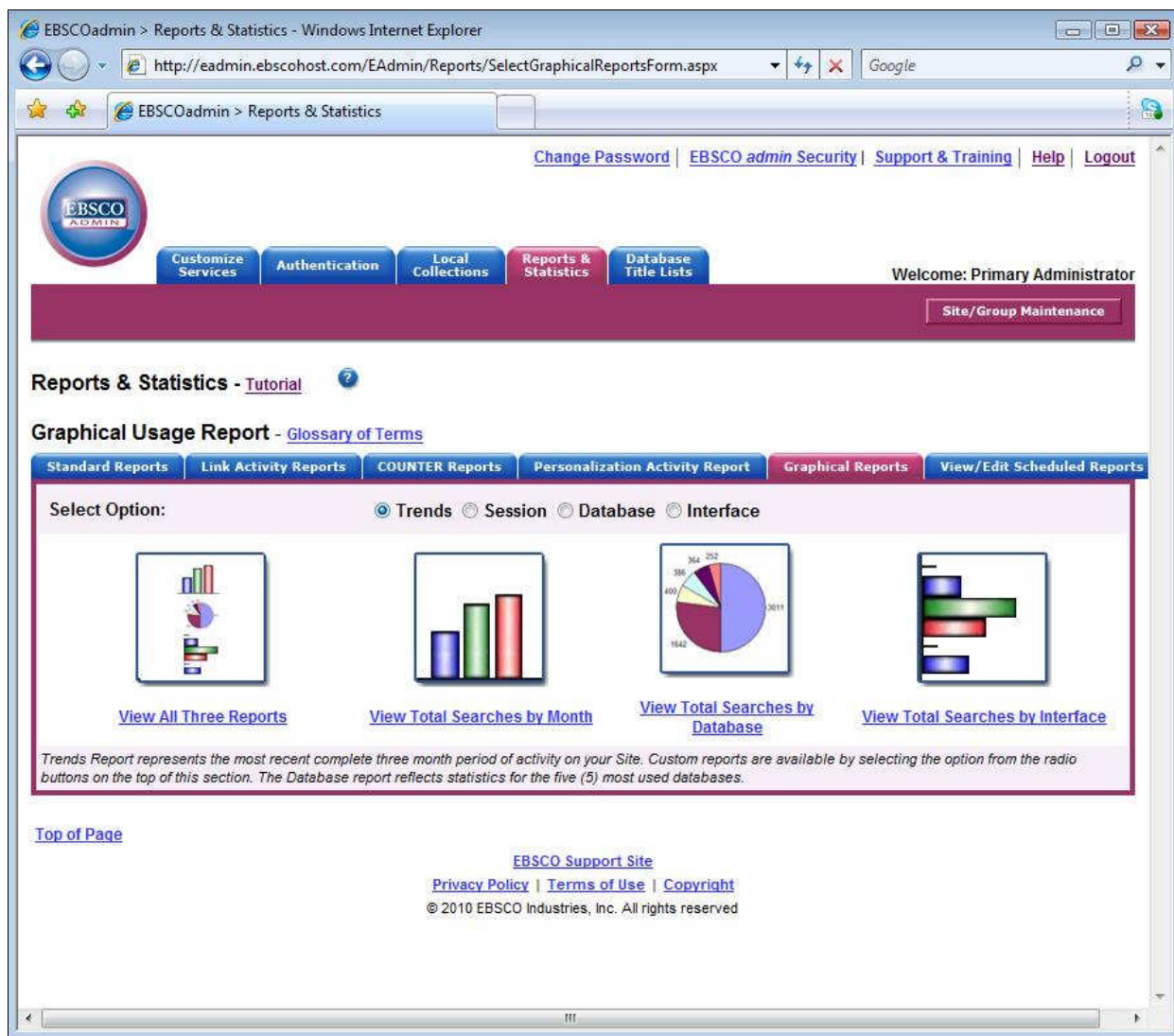

10.18 pav. COUNTER statistikos ataskaitų peržiūros langas

Jei reikia grafinės ataskaitos, pasirinkite skirtuką *Graphical Report* (grafinės ataskaitos) (žr. 10.19 pav.). Norėdami pamatyti bendras duomenų bazių naudojimo tendencijas, eilutėje *Select Option* (parametrų parinkimas) palikite taškelį ties užrašu *Trends* (tendencijos) ir pasirinkite norimą statistikos ataskaitą. Grafines ataskaitas taip pat galite peržiūrėti pagal:

- seansus – pažymėkite taškeliu lauką *Session* (seansas);
- duomenų bazes – pažymėkite taškeliu lauką *Databases* (duomenų bazės);
- vartotojo aplinką – pažymėkite taškeliu lauką *Interface* (aplinka).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.19 pav. Grafinės statistikos ataskaitų peržiūros langas

10.6.4. Emerald duomenų bazių administravimas

Adresas <http://www.emeraldinsight.com/stats>

Administruojamos duomenų bazės: *Emerald Management eJournals Collection* ir *Emerald Engineering eJournals Collection*.

Prieigos sąlygos. Prisijungti gali tik duomenų bazę administruojantys bibliotekininkai. Prisijungimui būtinas vartotojo vardas (angl. *user ID*) ir slaptažodis (angl. *password*) atsiunčiami kartu su pranešimu apie prenumeratą.

Svarbu. Jei pamiršote prisijungimo duomenis ar jie nustojo galioti, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

Administravimo sistema suteikia galimybę sekti naudojimosi duomenų baze statistiką, kurti nuotolinės prieigos slaptažodžius, patikrinti savo prenumeratos būseną, patikrinti *Emerald* administravimo sistemoje registruotus kompiuterių tinklo IP adresus ir kt. Šiame poskyryje bus

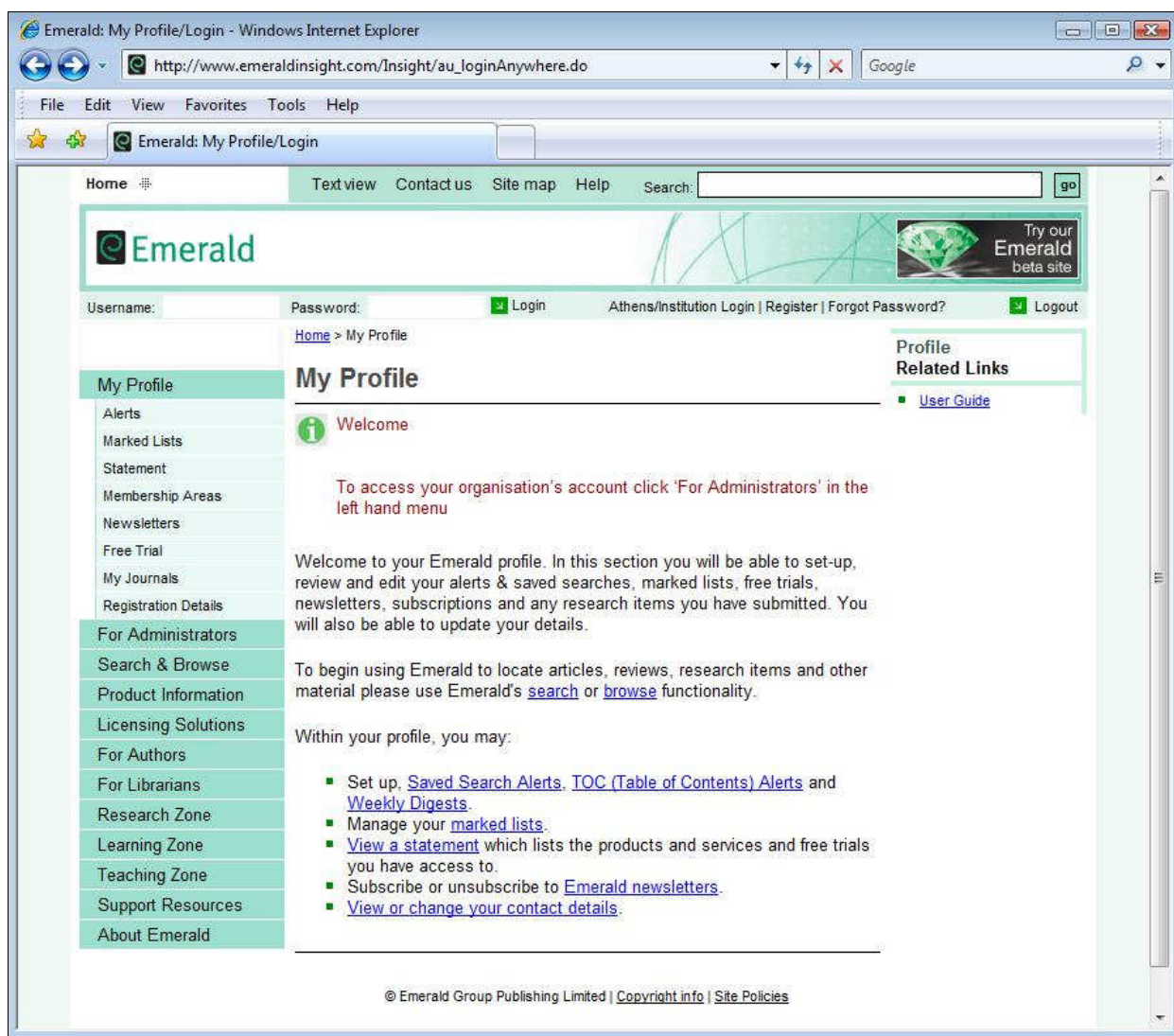
Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

išsamiai paaiškinta, kaip peržiūrėti statistinius duomenis, sukurti nuotolinės prieigos slaptažodžius ir patikrinti savo organizacijos administravimo sistemoje registruotus kompiuterių tinklo IP adresus.

Pagalba. Apie kitas administravimo galimybes (administravimo slaptažodžio keitimą, organizacijos logotipo ir svetainės adreso įkėlimą į duomenų bazės aplinką) skaitykite administravimo pagalbos puslapyje

<http://info.emeraldinsight.com/help/admin_help/details.htm>.

Įrašę vartotojo vardą ir slaptažodį, Jūs pateksite į uždarą administravimo sritį (žr. 10.20 pav.). Norėdami peržiūrėti duomenų bazės statistiką, sukurti nuotolinės prieigos slaptažodžius ar patikrinti registruotų kompiuterių tinklo IP adresus, spragtelėkite meniu punktą administratoriams (angl. *For Administrators*).

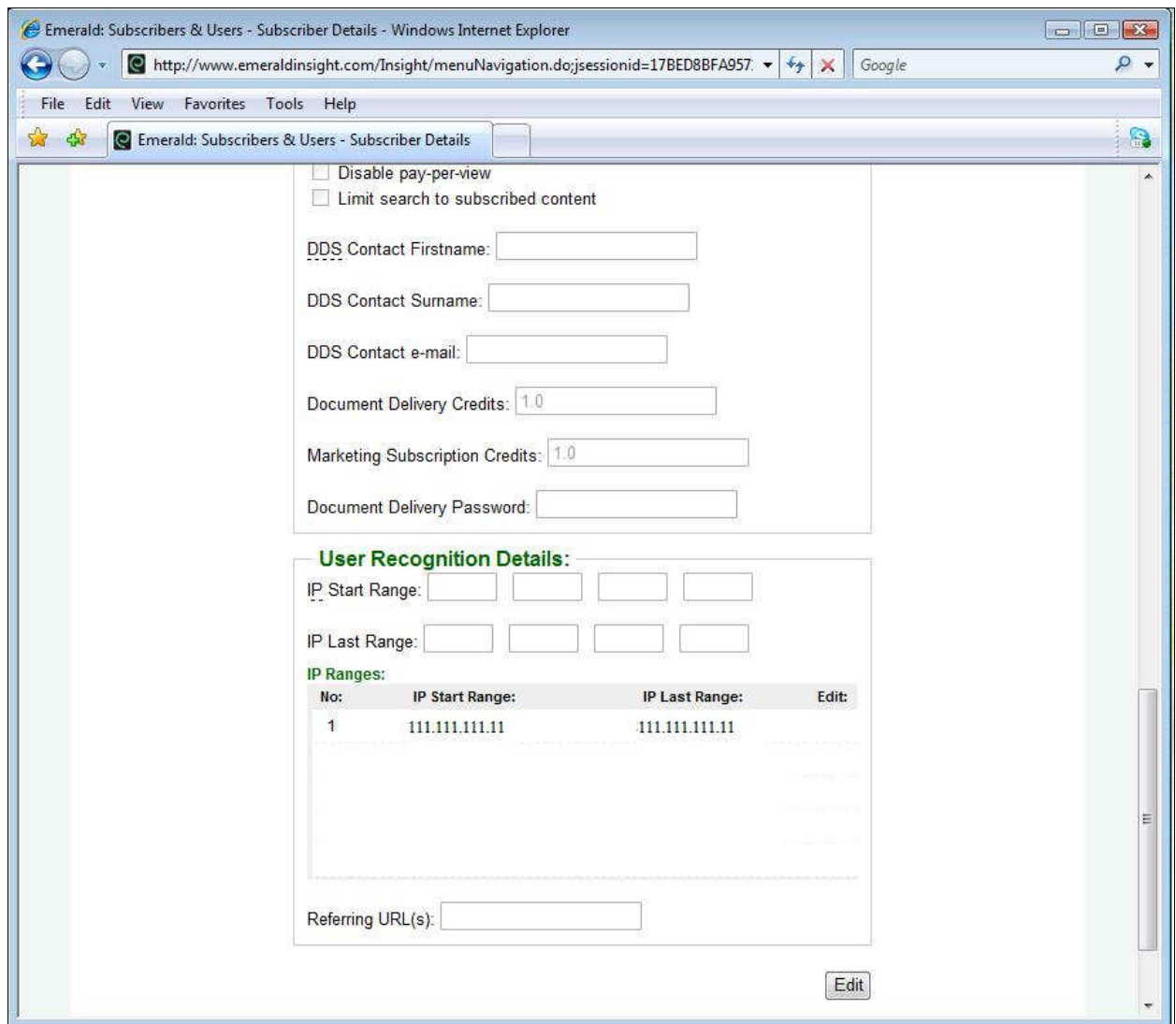
10.20 pav. Emerald administravimo sritis

Registruotųjų kompiuterių tinklo IP adresų patikrinimas

Norėdami patikrinti, kokie Jūsų organizacijos kompiuterių tinklo IP adresai yra registruoti sistemoje *Emerald*, administravimo puslapyje iš eilės pasirinkite nuorodas *Authentication* (tapatumo nustatymas) ir *Subscribers and Users* (prenumeratoriai ir vartotojai). Slenkamąja juosta nuėję į

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

puslapio apačią matysite užregistruotus kompiuterių tinklo IP adresus (žr. 10.21 pav.). Jei IP adresai yra pasikeitę, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

Emerald: Subscribers & Users - Subscriber Details - Windows Internet Explorer

http://www.emeraldinsight.com/Insight/menuNavigation.do;jsessionid=17BED8BFA957

File Edit View Favorites Tools Help

Emerald: Subscribers & Users - Subscriber Details

Disable pay-per-view
 Limit search to subscribed content

DDS Contact Firstname:

DDS Contact Surname:

DDS Contact e-mail:

Document Delivery Credits:

Marketing Subscription Credits:

Document Delivery Password:

User Recognition Details:

IP Start Range:

IP Last Range:

IP Ranges:

No:	IP Start Range:	IP Last Range:	Edit:
1	111.111.111.11	111.111.111.11	<input type="button" value="Edit"/>

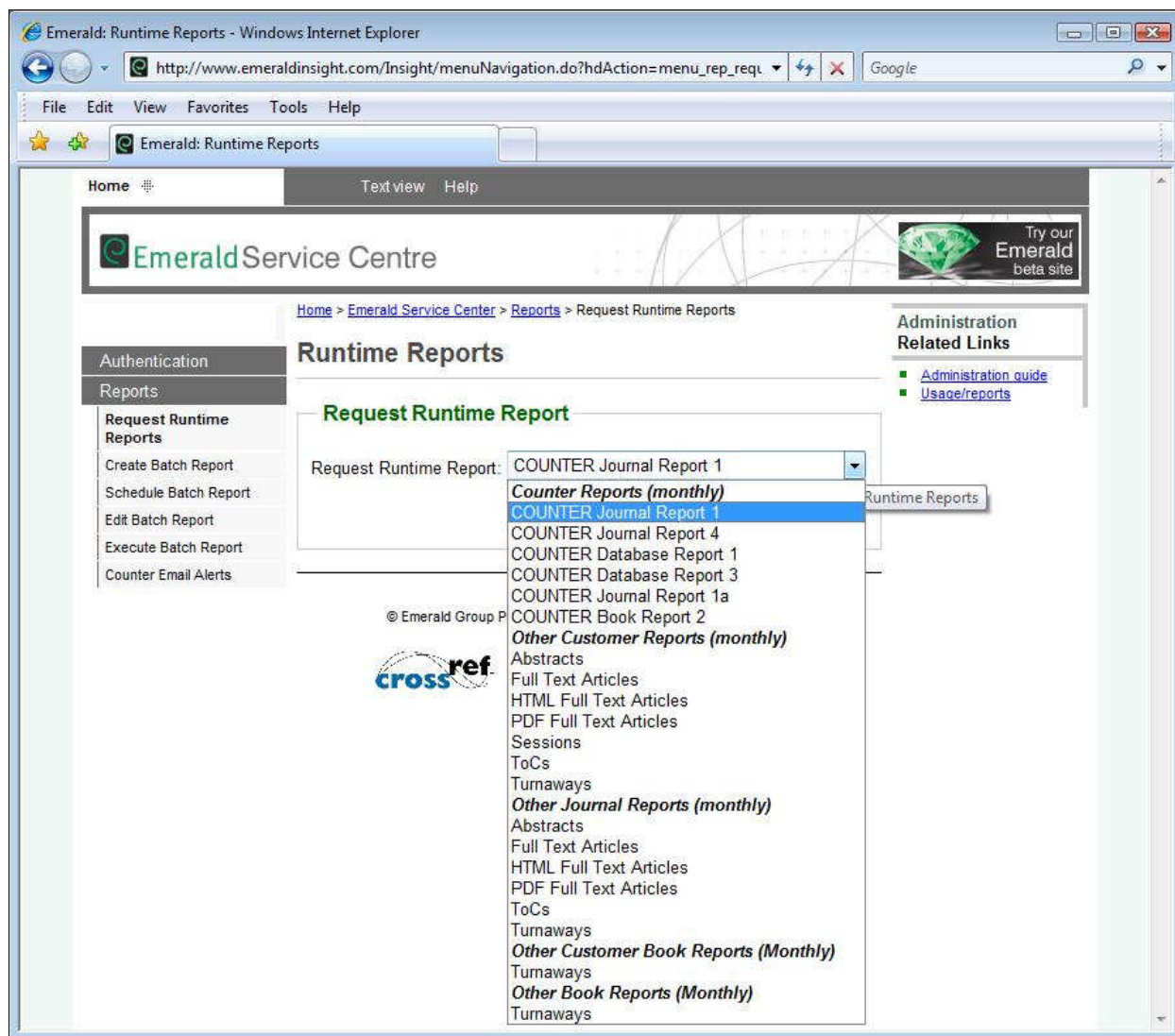
Referring URL(s):

10.21 pav. Institucijos kompiuterių tinklo IP adresų peržiūra

Duomenų bazių *Emerald Management eJournals Collection* ir *Emerald Engineering eJournals Collection* naudojimo statistikos peržiūra

Statistikai peržiūrėti administravimo puslapyje iš eilės pasirinkite nuorodas *ataskaitos* (angl. *Reports*) ir *prašyti einamosios atskaitos* (angl. *Request Runtime Report*). Iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite reikiamą statistikos ataskaitą (žr. 10.22 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.22 pav. Duomenų bazių *Emerald* statistikos ataskaitos

Emerald administravimo srityje galite pasirinkti tokias nurodyto laikotarpio statistines ataskaitas:

- *Journal Report 1* – atsisiųsti viso teksto straipsniai pagal žurnalus;
- *Journal Report 4* – atliktų paieškų skaičius;
- *Database Report 1* – seansų ir paieškų skaičius nurodytoje duomenų bazėje;
- *Database Report 3* – seansų ir paieškų skaičius;
- *Journal Report 1a* – atsisiųsti viso teksto straipsniai pagal žurnalus iš archyvo.

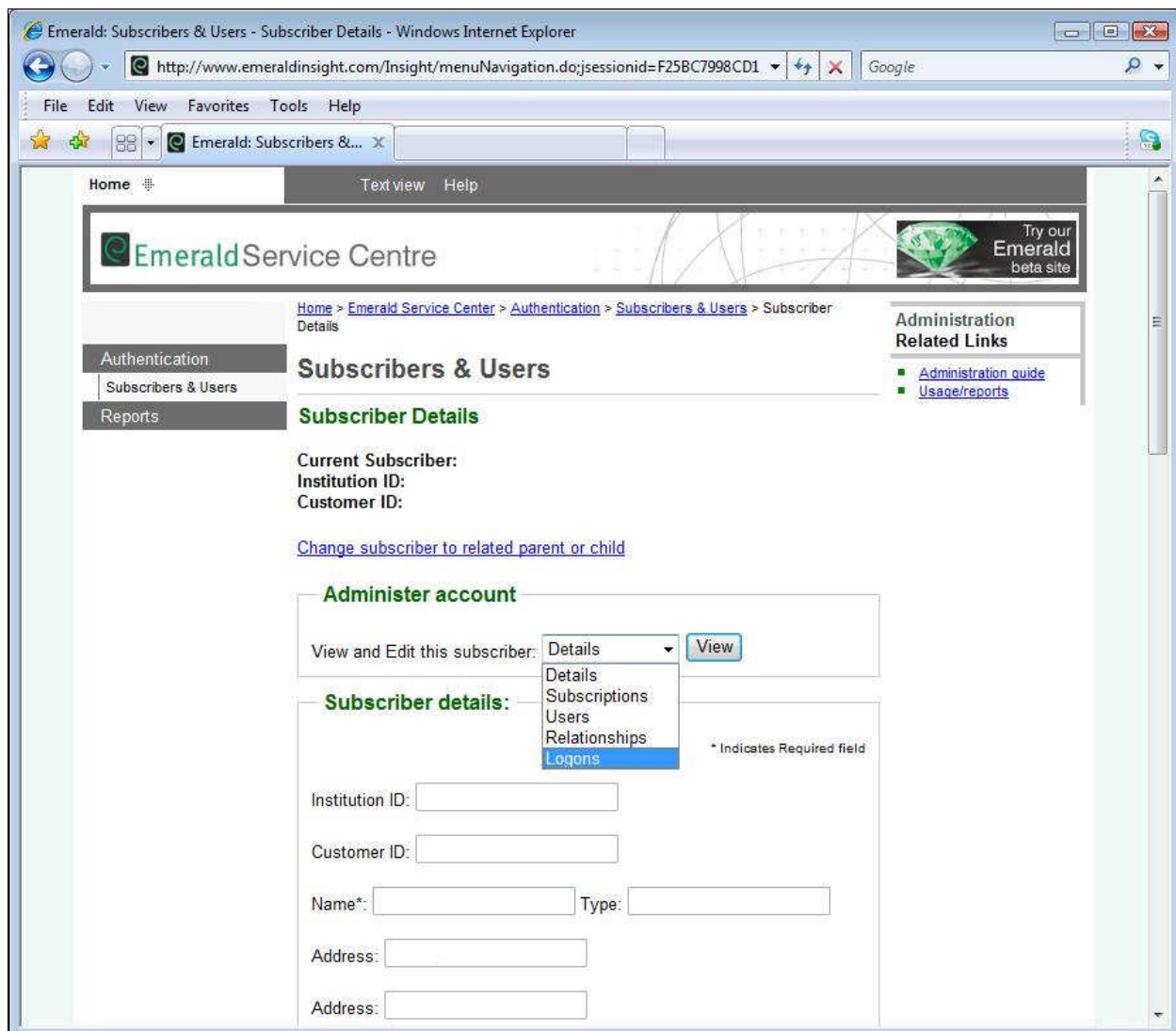
Taip pat galite parengti peržiūrėtų santraukų (angl. *Abstracts*), viso teksto dokumentų (angl. *Full Text Articles*), seansų (angl. *Sessions*), turinių (angl. santrumpa *ToCs*) ir nepavykusių seansų (angl. *Turnaways*) ataskaitas. Pasirinkę pageidaujamą ataskaitą paspauskite mygtuką *Request* (užklausa). Kitame lange pasirinkite pageidaujamą laikotarpį, ataskaitos formatą ir įrašykite elektroninio pašto adresą, į kurį bus atsiųsta ataskaita.

Daugiau statistikos peržiūros būdų rasite *Emerald* pagalbos puslapyje adresu http://info.emeraldinsight.com/help/pdf/stats_guide.doc.

Nuotolinės prieigos slaptažodžių kūrimas

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Administravimo puslapyje pasirinkite nuorodas *Authentication* (tapatumo nustatymas) ir *Subscribers and Users* (prenumeratoriai ir vartotojai). Atsivėrusiame lange iš išskleidžiamojo meniu pasirinkite *Logons* (prisijungti) ir paspauskite mygtuką *View* (žiūrėti) (žr. 10.23 pav.).

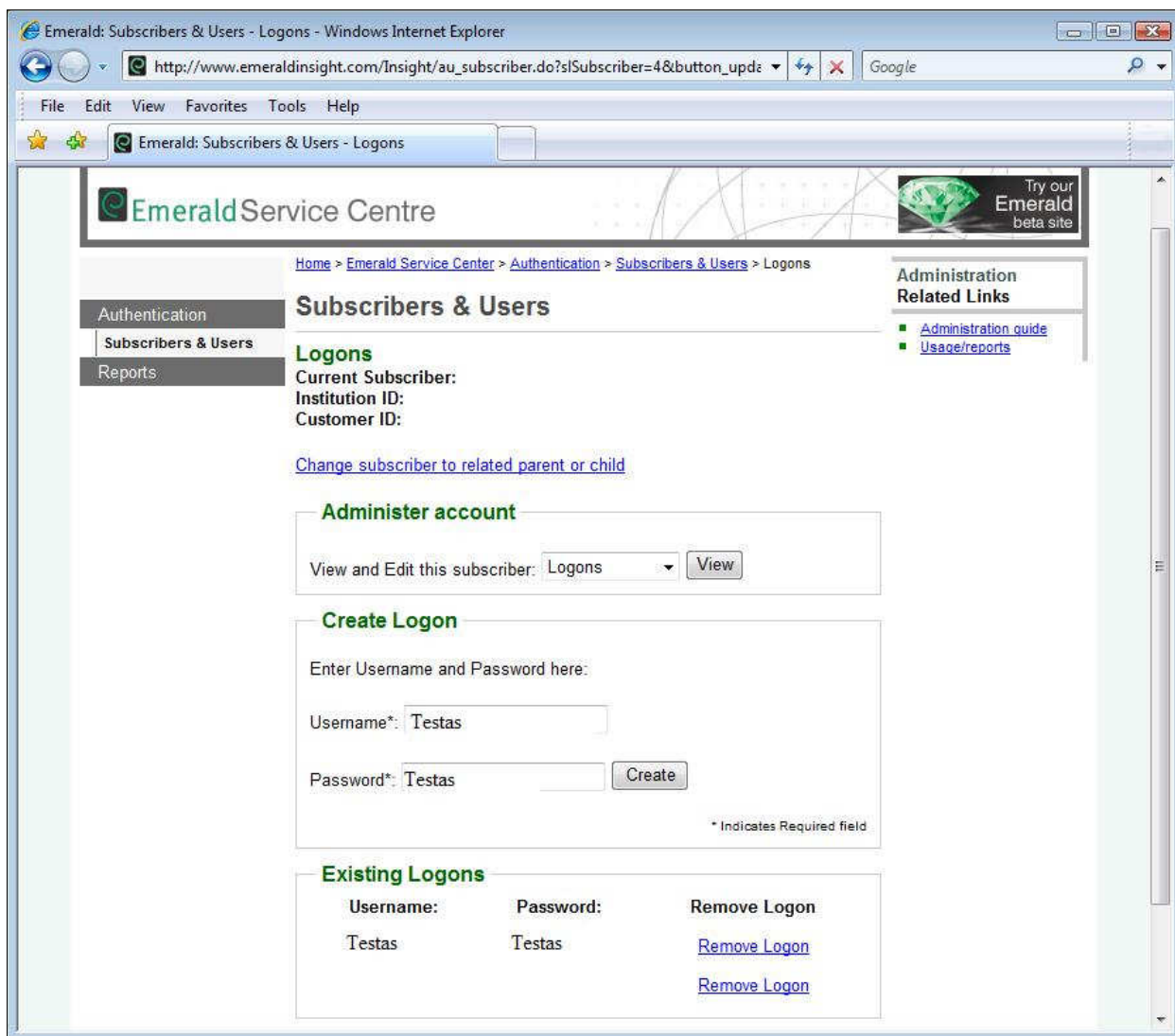

10.23 pav. Nuotolinės prieigos slaptažodžių kūrimas

Sugalvokite ir įrašykite vartotojo vardą (angl. *User name*) bei slaptažodį (angl. *Password*) ir paspauskite mygtuką *Create* (sukurti) (žr. 10.24 pav.). Sukurtus slaptažodžius matysite stulpelyje *Existing Logons* (sukurti slaptažodžiai). Norėdami ištrinti slaptažodį spustelėkite nuorodą *Remove Logon* (pašalinti slaptažodį), esančią prie norimo ištrinti slaptažodžio.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.24 pav. Nuotolinės prieigos slaptažodžių langas

10.6.5. Oxford duomenų bazių administravimas

Lietuvos bibliotekos prenumeruoja keturias *Oxford University Press* duomenų bases: *Oxford Art Online*, *Oxford Music Online*, *Oxford Reference Online* ir *Oxford Journals Online*. Pirmosios trys duomenų bazės administruojamos per bendrą administravimo sritį, o duomenų basei *Oxford Journals Online* yra sukurta atskira administravimo sritis.

Duomenų bazių *Oxford Art Online*, *Oxford Music Online* ir *Oxford Reference Online* administravimas

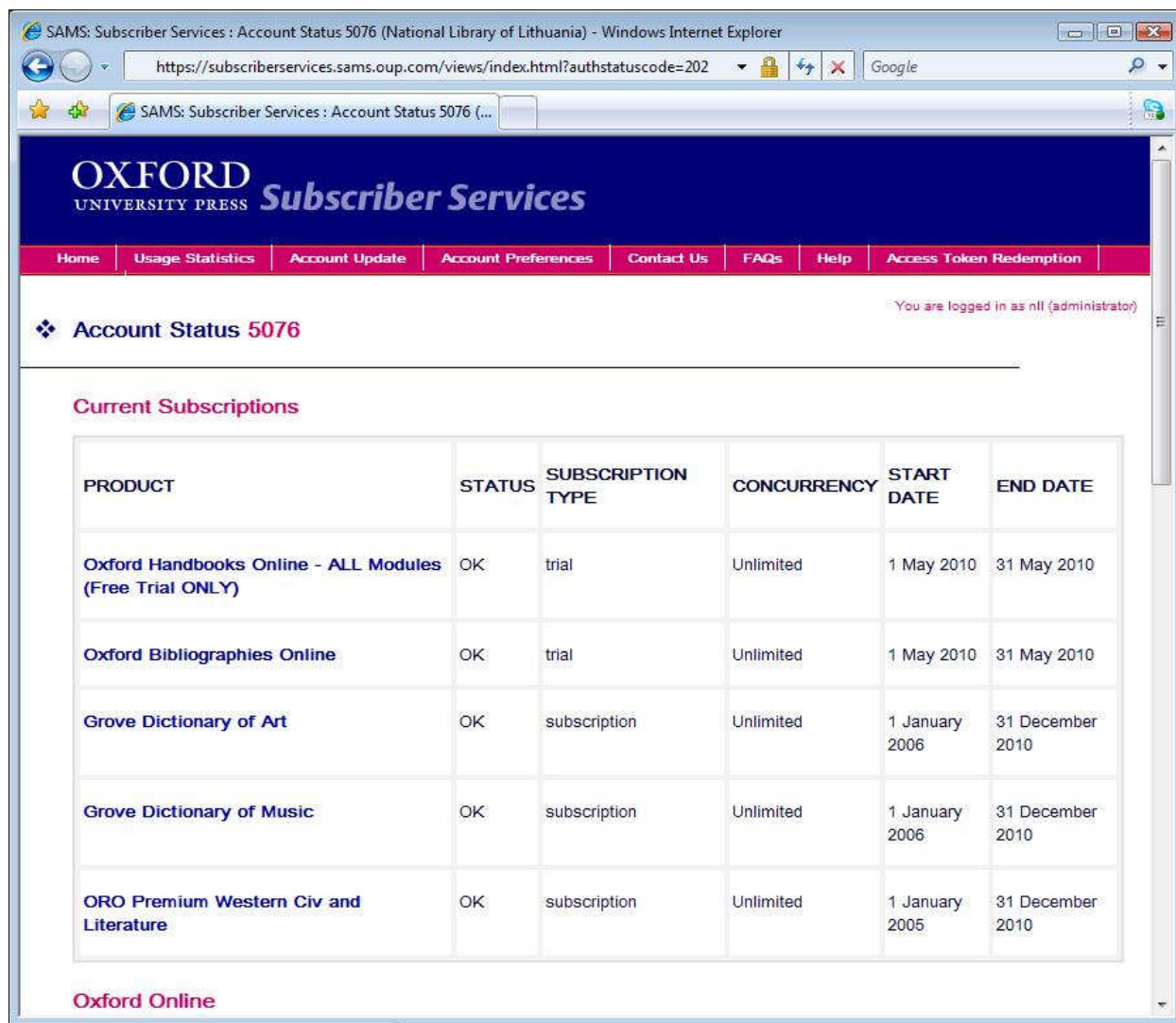
Adresas <https://subscriberservices.sams.oup.com>

Prieigos sąlygos. Prisijungti gali tik duomenų bazę administruojantys bibliotekininkai. Vartotojo vardas (angl. *Username*) ir slaptažodis (angl. *Password*) atsiunčiami kartu su pranešimu apie prenumeratą.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Svarbu. Jei pamiršote prisijungimo duomenis ar jie nustojo galioti, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

Administravimo tinklalapyje galima stebėti naudojimosi visomis trimis duomenų bazėmis statistiką ir patikrinti, ar teisingai pateikiami Jūsų bibliotekos duomenys bei licencijos laikotarpis. Prisijungę prie administravimo srities, matysite *Oxford* duomenų bazes, kurias Jūsų biblioteka licencijuoja arba prie kurių turi laikiną nemokamą prieigą (žr. 10.25 pav.).

The screenshot shows a web browser window displaying the 'Oxford Subscriber Services' page for account status 5076. The page features a navigation menu with links like Home, Usage Statistics, Account Update, etc. Below the menu, the account status is confirmed as 5076. A section titled 'Current Subscriptions' contains a table with the following data:

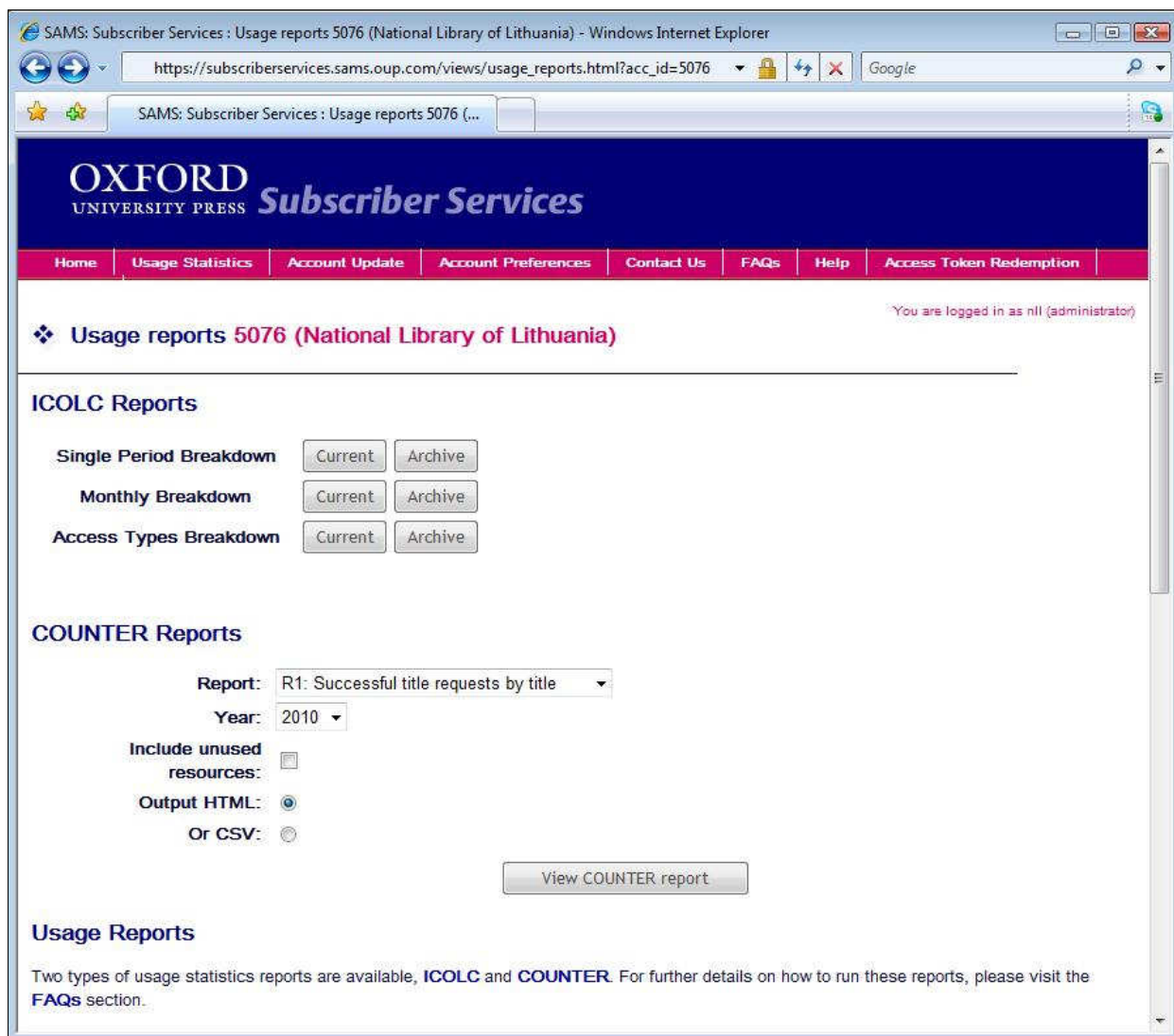
PRODUCT	STATUS	SUBSCRIPTION TYPE	CONCURRENCY	START DATE	END DATE
Oxford Handbooks Online - ALL Modules (Free Trial ONLY)	OK	trial	Unlimited	1 May 2010	31 May 2010
Oxford Bibliographies Online	OK	trial	Unlimited	1 May 2010	31 May 2010
Grove Dictionary of Art	OK	subscription	Unlimited	1 January 2006	31 December 2010
Grove Dictionary of Music	OK	subscription	Unlimited	1 January 2006	31 December 2010
ORO Premium Western Civ and Literature	OK	subscription	Unlimited	1 January 2005	31 December 2010

10.25 pav. Prenumeruojamų duomenų bazių sąrašas

Naudojimosi duomenų bazėmis statistikos peržiūra

Norėdami sužinoti naudojimosi duomenų bazėmis statistiką, viršutiniame menu spragtelėkite nuorodą *Usage Statistics* (naudojimo statistika). Atsivėrusiame lange galima pasirinkti vieną iš dviejų tipų ataskaitų – *ICOLC Reports* (ICOLC ataskaita) ar *COUNTER Report* (COUNTER ataskaita) (žr. 10.26 pav.). Lietuvos bibliotekoms prieinamos ICOLC ataskaitos funkcijos. Jos leidžia peržiūrėti duomenų bazių *Oxford Art Online*, *Oxford Music Online* ir *Oxford Reference Online* naudojimo statistiką nuo 2003 m. (arba nuo vėlesnių metų, jei biblioteka šias duomenų bazes pradėjo licencijuoti vėliau). Ataskaitos formatas suderintas su ICOLC (angl. *International Coalition of Library Consortia*) reikalavimais.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

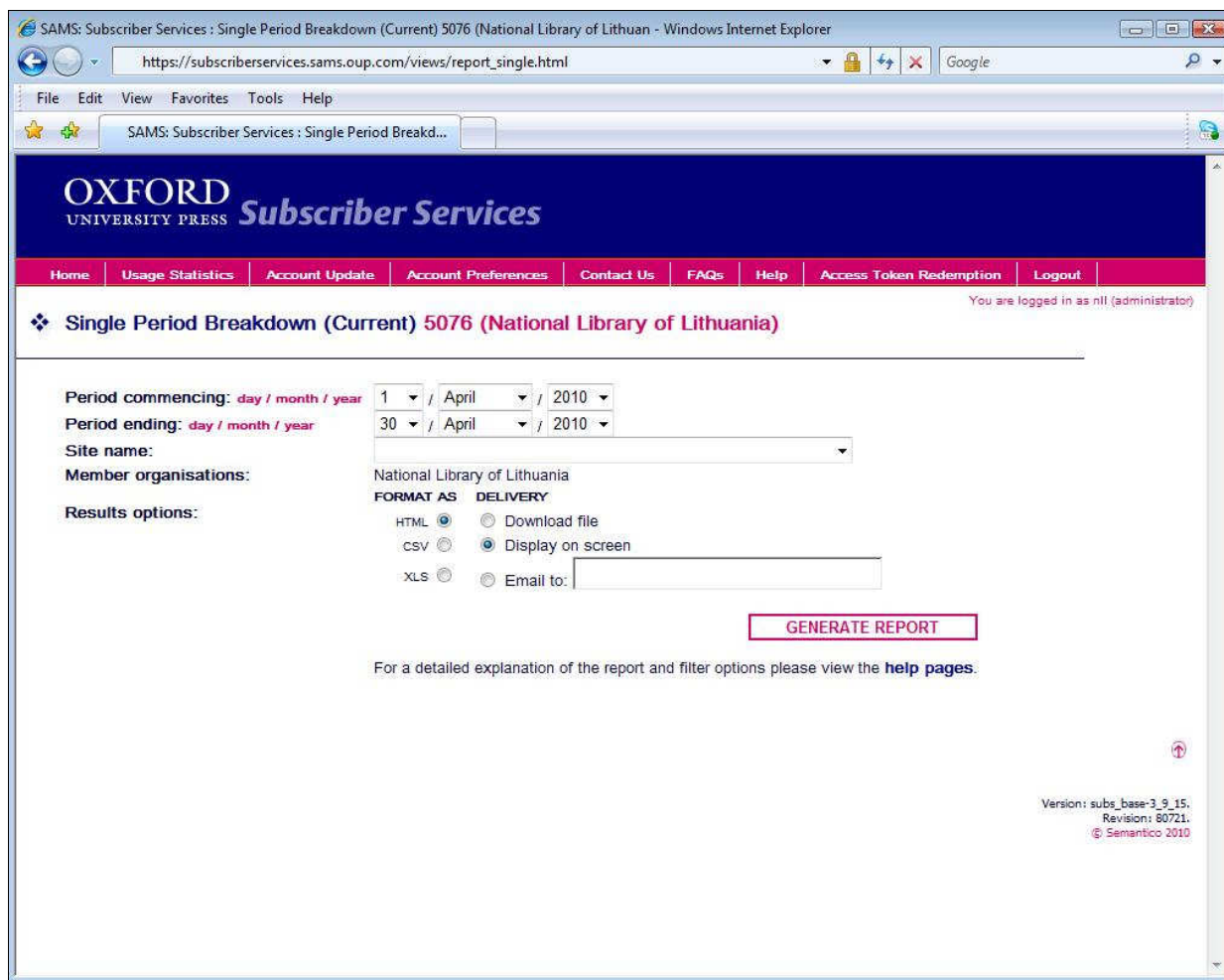

10.26 pav. Statistikos ataskaitų tinklalapis

Paspaudę mygtuką *Current* (esamasis) galėsite peržiūrėti trijų paskutinių mėnesių statistikos duomenis. Ankstesnio laikotarpio statistiką galite peržiūrėti paspaudę mygtuką *Archive* (archyvas).

Analizuodami tinklalapyje *Single period breakdown* (suskirstymas pagal laikotarpį) pateiktą statistiką, galite mėnesio (mygtukas *Archive*) ir dienos (mygtukas *Current*) tikslumu pasirinkti reikiamą laikotarpį. Pavyzdžiui, norėdami gauti vieno mėnesio duomenų bazių naudojimosi statistiką, pasirinkite reikiamą iš atsiveriančių menu: eilutėje *Period Commencing* (laikotarpio pradžia) pasirinkite pirmąją mėnesio dieną, o eilutėje *Period Ending* (laikotarpio pabaiga) – paskutiniąją mėnesio dieną (žr. 10.27 pav.). Jei prenumeruojate daugiau negu vieną *Oxford* duomenų bazę, eilutę *Product / edition name* (duomenų bazės pavadinimas) palikite tuščią – bus atsiųsta visų Jūsų bibliotekos prenumeruojamų *Oxford* duomenų bazių statistika.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.27 pav. Statistikos peržiūros langas

Tokiu pat būdu galite peržiūrėti mėnesio ataskaitas *Monthly Breakdown* (suskirstymas pagal mėnesius).

Pasirinkę ataskaitą pagal prieigos būdą *Access Types Breakdown* (suskirstymas pagal prieigos būdus), galėsite palyginti, kaip duomenų bazėmis naudojosi vartotojai bibliotekoje ir vartotojai, turintys individualius slaptažodžius naudotis duomenų bazėmis namie. Naudojimo statistiką galėsite peržiūrėti pagal duomenų bazių naudojimą, jungiantis prie jų:

- per slaptažodžiu apsaugotą bibliotekos tinklalapį (angl. *openURL*);
- iš bibliotekos kompiuterių tinklo (pagal IP adresus);
- su vartotojo vardu ir slaptažodžiu;
- pagal skaitytojo pažymėjimo (*library card*) numerį (žr. 10.28 pav.).

Lietuvos bibliotekos prie *Oxford* duomenų bazių gali prisijungti pagal bibliotekos kompiuterių tinklo IP adresus, o virtualūs vartotojai prieiga gali naudotis per slaptažodžiu apsaugotą bibliotekos tinklalapį (angl. *openURL*) arba jungdamiesi su individualiu pagal skaitytojo pažymėjimo numerį suteiktu slaptažodžiu.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

For a detailed explanation of the report and filter options please view the [help pages](#).

Results for 2010/02/1 to 2010/05/17

This report provides statistics by access type for individuals, institutions and consortia.

Your report has 3 rows in it.

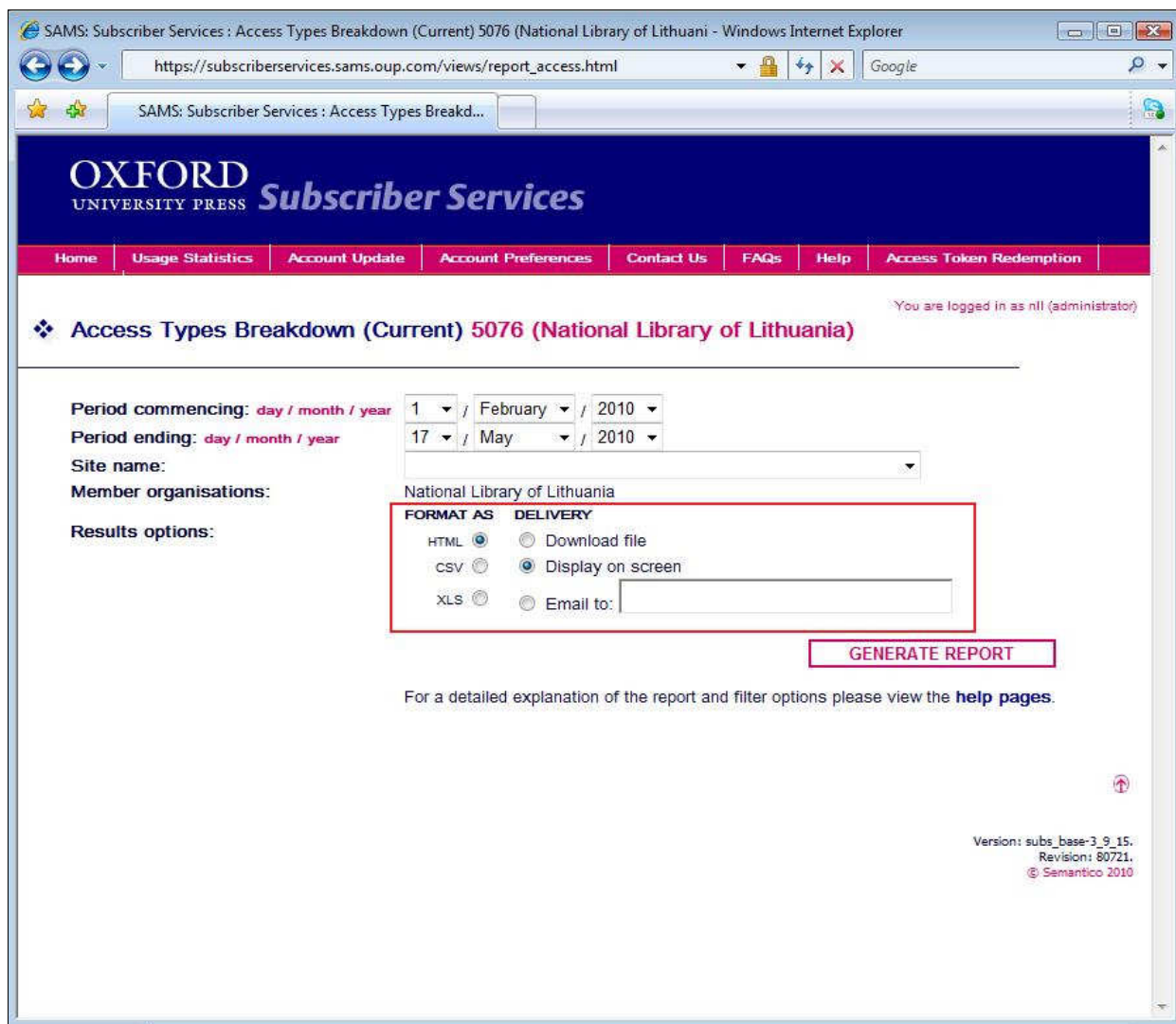
Site	Access Type	Member Organisation	Account ID	Session (Logins)	Total Session Time (days hh:mm:ss)	Average Session Time (days hh:mm:ss)	Average Pages per Session	Full-Content Units Requested	Web Pages Requested	Hits
Grove Art Online	ip_address	National Library of Lithuania	5076	65	03:26:32	00:03:10	5.0	111	387	2517
Grove Art Online	library_card	National Library of Lithuania	5076	27	02:14:16	00:04:58	6.0	70	183	893
Grove Art Online	username	National Library of Lithuania	5076	2	00:00:02	00:00:01	0.0	0	1	3
Totals				94	05:40:50	00:03:40	6.1	181	571	3413

Version: subs_base-3_9_15.
Revision: 80721.
© Semantic 2010

10.28 pav. Statistikos peržiūra pagal prieigos būdą

Statistikos peržiūros lange galima pasirinkti ataskaitos rodymo būdą ir formatą. Ataskaitas galima peržiūrėti kompiuterio ekrane (pažymėkite lauką *Display on screen*), išsisaugoti kompiuterinėje laikmenoje (pažymėkite lauką *Download file*) arba išsiųsti elektroniniu paštu (lauke *Email to* įrašykite elektroninio pašto, kuriuo norite išsiųsti ataskaitą, adresą). Taip pat galite pasirinkti ataskaitos formatą (pažymėkite reikiamą HTML, CSV arba XLS). Pasirinkę parinktis, spustelėkite mygtuką *Generate Report* (kurti ataskaitą) (žr. 10.29 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

10.29 pav. Statistikos rodymo būdo ir formato pasirinkimas

Nuotolinės prieigos suteikimas

Visos bibliotekos, prenumeruojančios duomenų bazes *Oxford Art Online*, *Oxford Music Online* ir *Oxford Reference Online*, gali leisti savo vartotojams duomenų bazėmis naudotis ne vien tik iš bibliotekos tinklo.

Svarbu. Prisijungti prie duomenų bazių *Oxford Art Online*, *Oxford Music Online* ir *Oxford Reference Online* naudojamas vienas slaptažodis. Individualių slaptažodžių kodai bibliotekoms atsiunčiami kartu su pranešimu apie licencijos galiojimo pradžią ir administravimo duomenis. Jei neturite savo bibliotekos individualių slaptažodžių kodų, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

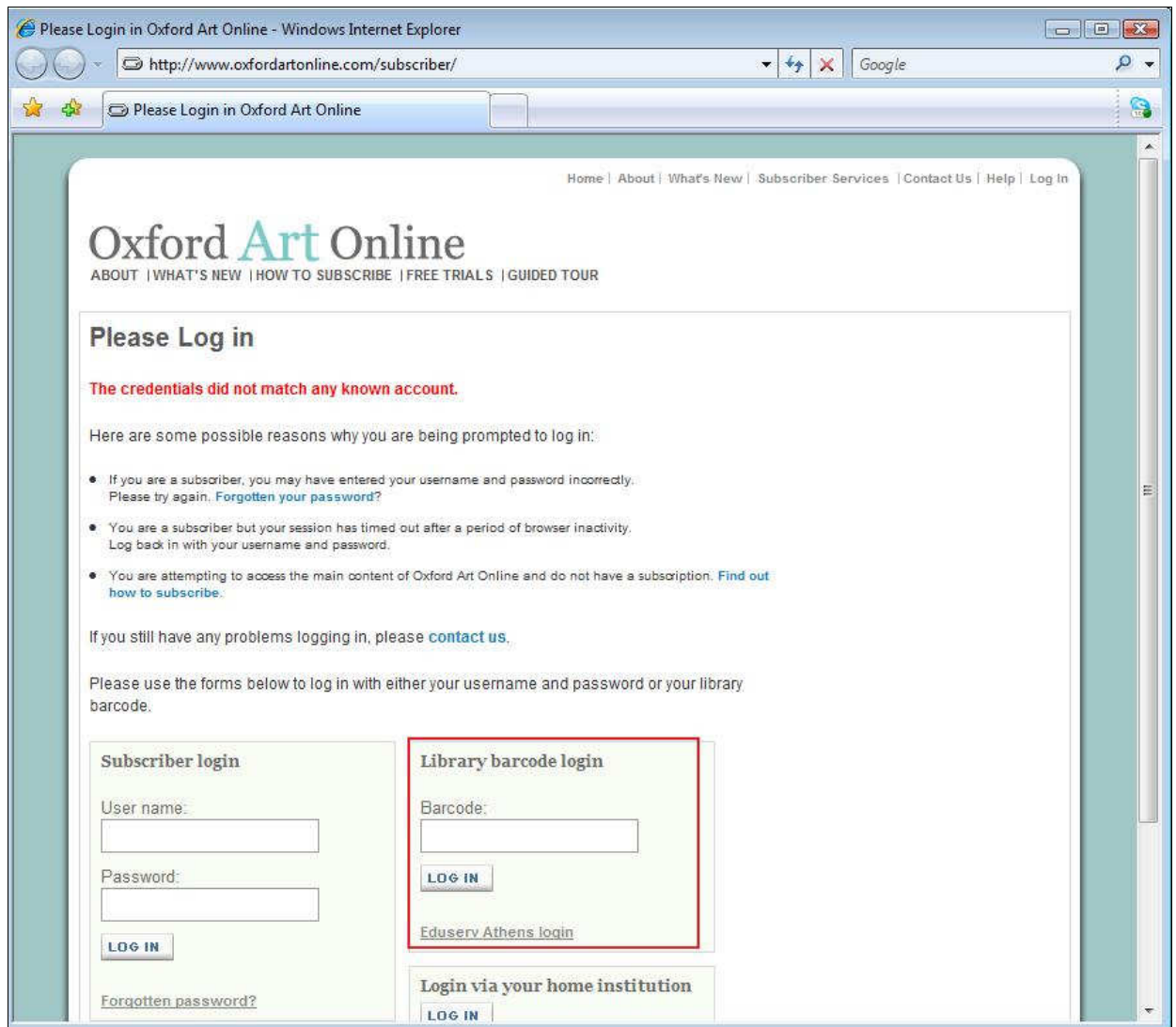
Patartina suteiktus nuotolinius slaptažodžius registruoti. Bibliotekos vartotojus reikia informuoti, kad slaptažodžius perduoti kitiems asmenims, skelbti internete ar kitaip platinti draudžiama, o duomenų bazėmis galima naudotis tik mokslo, mokymosi ar savišvietos tikslais.

Prisijungimas su individualiais slaptažodžiais:

- prisijungę prie duomenų bazės ne iš bibliotekos tinklalapio matysite 10.30 pav. pavaizduotą pranešimą;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

- į lauką *Library Barcode Login* (prisijungimas su bibliotekos kodu) įrašykite individualų slaptažodį;
- paspauskite mygtuką *LOG IN* (prisijungti).

10.30 pav. Prisijungimas prie duomenų bazės *Oxford Art Online* su individualiu slaptažodžiu

Duomenų bazės *Oxford Journals Online* administravimo modulis

Duomenų bazei *Oxford Journals Online* skirtas atskiras administravimo modulis. Jame galima stebėti duomenų bazės naudojimo statistiką ir patikrinti, ar teisingai surašyti Jūsų bibliotekos IP adresai. Kitos administravimo modulyje išvardytos funkcijos mūsų šalies bibliotekoms neprieinamos.

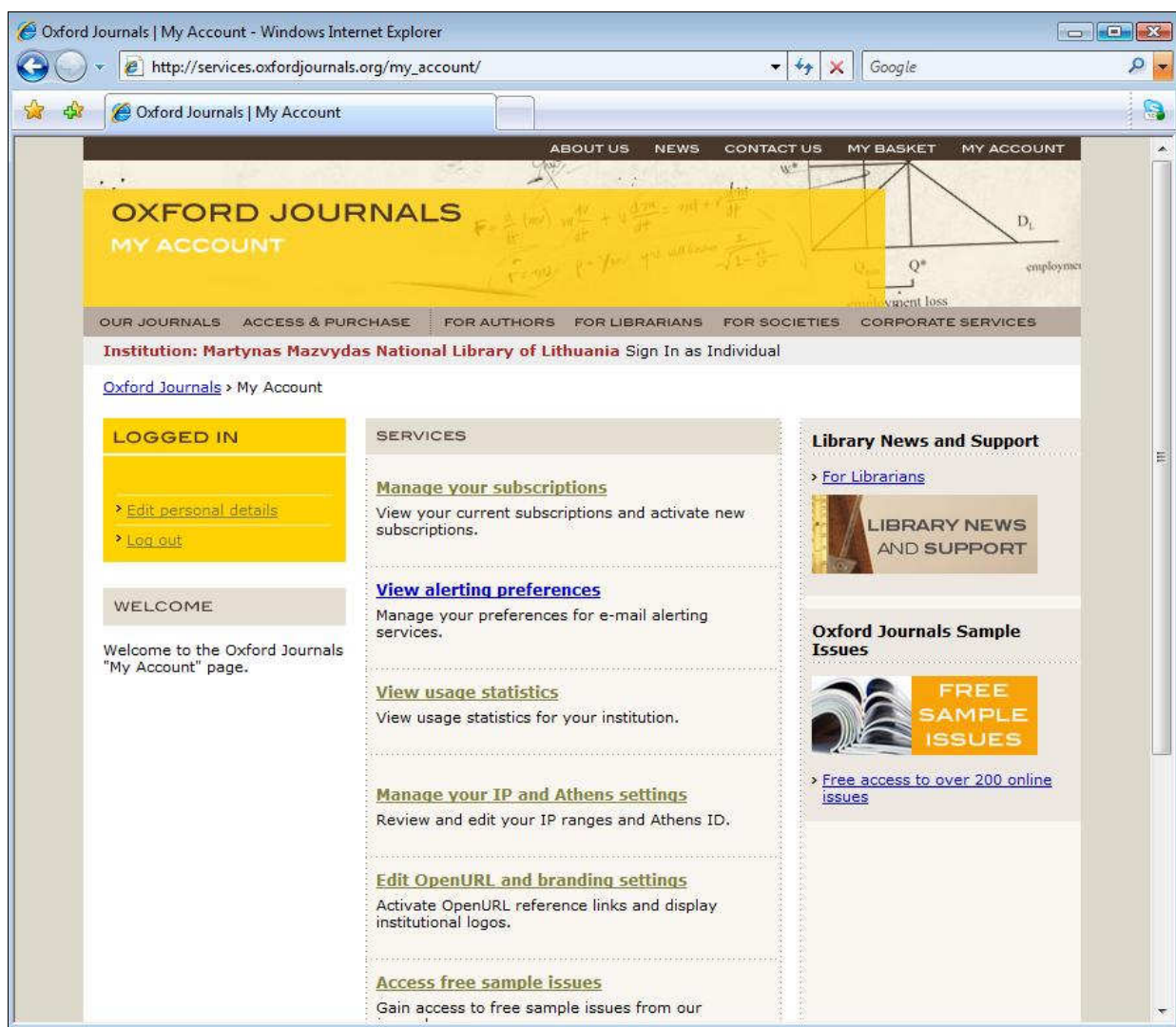
Adresas <https://access.oxfordjournals.org/oup/login/local.do>

Prieigos sąlygos. Prisijungti gali tik duomenų bazę administruojantys bibliotekininkai. Prisijungimo prie DB administravimo modulio vartotojo vardas (angl. *Username*) ir slaptažodis (angl. *Password*) atsiunčiami kartu su pranešimu apie prenumeratą.

Svarbu. Jei pamiršote prisijungimo duomenis ar jie nustojo galioti, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Prisijungę prie administravimo srities ir įrašę vartotojo vardą ir slaptažodį, Jūs pateksite į uždara administravimo sritį (žr. 10.31 pav.).

10.31 pav. Duomenų bazės *Oxford Journals Online* administravimo sritis

Norėdami patikrinti, ar sistemoje teisingai surašyti Jūsų bibliotekos IP adresai, paspauskite nuorodą *Manage your IP and Athens settings* (IP adresų ir nuostatų valdymas). Atsivėrusiame lange matysite užregistruotus Jūsų bibliotekos IP adresus. Jei yra neužregistruotų IP adresų arba jie pasikeitę, praneškite apie tai LMBA duomenų bazių specialistui.

Duomenų bazės *Oxford Journals Online* naudojimo statistikos peržiūra

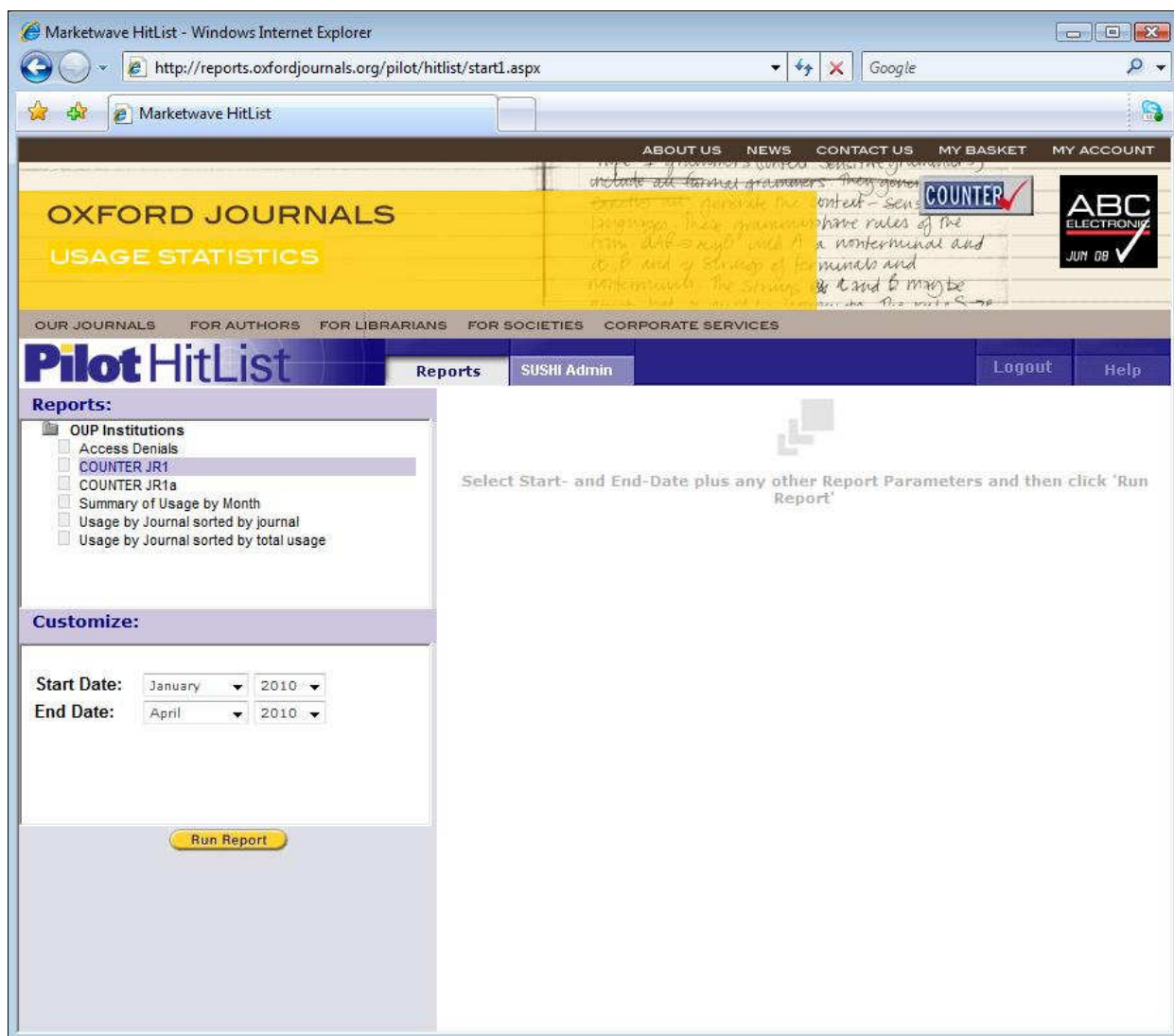
Norėdami peržiūrėti duomenų bazės *Oxford Journals Online* naudojimo statistiką, prisijunkite prie administravimo srities. Pasirinkite nuorodą *View usage statistics* (peržiūrėti naudojimo statistiką). Administravimo srityje galima pasirinkti tokias naudojimo statistikos ataskaitas:

- *Access Denials* – nepavykusių seansų skaičius;
- *COUNTER JR1* – peržiūrėti pasirinkto laikotarpio viso teksto straipsniai pagal žurnalus;
- *COUNTER JR1a* – peržiūrėti pasirinkto laikotarpio viso teksto straipsniai iš archyvo pagal žurnalus;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

- *Summary of Usage by Month* – statistikos suvestinė pagal mėnesius (pasirinkę šią ataskaitos rūšį, sužinosite seansų ir paieškų skaičių, taip pat žiūrėtų viso teksto straipsnių, santraukų ir turinių skaičių);
- *Usage by Journal sorted by journal* – žurnalų naudojimo ataskaita (seansų, paieškų, atsisiųstų viso teksto straipsnių, santraukų ir turinių skaičius) pagal žurnalus;
- *Usage by Journal sorted by total usage* – žurnalų naudojimo ataskaita (seansų, paieškų, atsisiųstų viso teksto straipsnių, santraukų ir turinių skaičius) pagal skaitomumą (žr. 10.32 pav.).

10.32 pav. Duomenų bazės *Oxford Journals Online* naudojimo statistikos peržiūros langas

Ataskaitai peržiūrėti langelyje *Reports* (ataskaitos) pasirinkite pageidaujama ataskaitą, langelyje *Customize* (pritaikyti sau) pasirinkite laikotarpį, kurio statistiką norite sužinoti, ir paspauskite mygtuką *Run Report* (rodyti ataskaitą). Ataskaitas galima išsaugoti įvairiu formatu. Ataskaitos viršuje spustelėkite mygtuką *Export* (eksportuoti) (žr. 10.33 pav.). Atsivėrusiame langelyje galite pasirinkti XLS, PDF, RTF, XML ar CSV formatą. Vykdydami kompiuterio ekrane pasirodančius nurodymus, išsaugokite ataskaitą pasirinktu formatu.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

The screenshot shows the Marketwave HitList web application. The main content area displays a 'Summary of Usage by Month' report for the period 2010-01-01 to 2010-04-30. The report is generated on 17 May 2010 at 03:32 PM. A red circle highlights the 'Export' button in the top right corner of the report area.

Content Type	Order	Totals	2010 01	2010 02
Searches	1	206	54	67
Home Pages	2	84	16	30
All TOC Pages	3	273	3	52
Current TOC Pages	4	18	2	5
Abstract Pages	5	70	3	14
Advance Access Abstract	6	6	4	1
HTML Full-text	7	42	3	18
Advance Access HTML	8	2	0	1
PDF Full-text	9	188	46	75
Advance Access PDF	10	8	3	4
Total Full-text	11	240	52	98

10.33 pav. Ataskaitos formato pasirinkimas

Praktinės užduotys

Praktinė užduotis Nr. 1 (tik *Oxford* duomenų bazės prenumeruojančių bibliotekų specialistams)

- Sužinokite Jūsų bibliotekos licencijuojamų *Oxford* duomenų bazių paskutinių trijų mėnesių naudojimo statistiką. Užduočiai atlikti naudokite savo bibliotekos administravimo srities prisijungimo vardą ir slaptažodį.
- Kiek kartų per šiuos tris mėnesius prie duomenų bazių buvo prisijungta ne iš bibliotekos kompiuterių tinklo?

Praktinė užduotis Nr. 2

- Patikrinkite, kiek viso teksto straipsnių Jūsų bibliotekos vartotojai peržiūrėjo *EBSCO Publishing* duomenų bazėse 2009 metais pagal mėnesius ir duomenų bazes. Kurį mėnesį bibliotekos vartotojai tokių straipsnių atsisiuntė daugiausia? Užduočiai atlikti naudokite savo bibliotekos administravimo srities prisijungimo vardą ir slaptažodį.
- Susikurkite individualų slaptažodį naudotis *EBSCO Publishing* duomenų bazėmis ne iš bibliotekos kompiuterių tinklo.

Praktinė užduotis Nr. 3

- Patikrinkite, kiek viso teksto straipsnių Jūsų bibliotekos vartotojai peržiūrėjo duomenų bazėje *Emerald Management eJournals Collection* 2010 m. pirmąjį ketvirtį. Užduočiai atlikti naudokite savo bibliotekos administravimo srities prisijungimo vardą ir slaptažodį.
- Susikurkite individualų slaptažodį naudotis duomenų baze *Emerald Management eJournals Collection* ne iš bibliotekos kompiuterių tinklo.

10.7. Duomenų bazių naudojimo statistika

Pasaulio bibliotekos jau daugelį metų siekia, kad leidėjai pateiktų duomenų bazių naudojimo statistinius duomenis pagal tuos pačius parametrus – tam tikslui sukurtas projektas COUNTER¹². Bibliotekoms svarbiausia žinoti seansų skaičių, paieškų skaičių, atsisiųstų viso teksto dokumentų skaičių, kokius konkrečiai žurnalus vartotojai skaitė, iš kokių IP adresų jungėsi, kada jungėsi, kiek ilgai truko jų paieška duomenų bazėje ir kt. parametrus.

Tarptautinis bibliotekų konsorciūmų susivienijimas (ICOLC) pateikia tokius minimalius reikalavimus statistiniams duomenims¹³:

- kiekvienas rodiklis turi būti skaičiuojamas kiekvienai duomenų bazei arba informacijos tiekėjui atskirai;
- turi būti galimybė stebėti, kaip yra naudojama duomenų bazė pagal kompiuterių IP adresus arba kitus specialius elementus, pvz., vartotojo numerį, instituciją arba konsorciumą;
- turi būti numatyta galimybė stebėti tam tikro laikotarpio panaudą, trumpiausias periodas – mėnuo. Taip pat pravartu, kai informacijos tiekėjai pateikia duomenis, kokiu paros metu duomenų bazės naudojamos labiausiai.

Svarbiausi statistiniai rodikliai yra šie:

- seansų skaičius,
- paieškų skaičius,
- peržiūrėtų (atsisiųstų) viso teksto dokumentų skaičius.

Statistiniai rodikliai labai priklauso ir nuo duomenų bazės turinio. Pavyzdžiui, jei duomenų bazėje yra kaupiami viso teksto žurnalai, svarbu žinoti ne tik atsisiųstų straipsnių skaičių, bet ir kokius žurnalus vartotojai skaito, kokių žurnalų turinius peržiūri. Jei duomenų bazėje yra kaupiamos el. knygos, kartais į apskaitą įtraukiama ne tik visa peržiūrėta knyga kaip vienetas, bet ir peržiūrėtų knygų skyriai. Informacinių leidinių skaičiuojami apibrėžimai, enciklopedijų straipsniai, biografijos ir pan. Netekstinės informacijos apskaita duomenų bazėse gali būti vykdoma, pvz., pagal atsisiųstų vaizdų, vaizdo ir garso įrašų skaičių, garso įrašų trukmę.

Bibliotekoms, pradėjusioms licencijuoti duomenų bases, svarbu žinoti, kaip tomis bazėmis yra naudojamosi. Tam renkama statistika, atliekamos vartotojų apklausos. Statistinius duomenis reikia ne tik rinkti, bet ir analizuoti. Vieno ar kelių mėnesių statistiniai duomenys dar mažai ką parodo, ypač pirmaisiais panaudos metais. Tačiau duomenis analizuoti būtina nuo pat panaudos pradžios – tai parodys, ar duomenų bazė naudojama, ar turi įtakos jos panaudai vartotojų mokymai, sesijos,

¹² COUNTER (*Counting Online Usage of Networked Electronic Resources*) [interaktyvus]. S.I. [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.projectcounter.org/>.

¹³ *Revised guidelines for statistical measures of usage of web-based information resources* (Initially released in November 1998, revised December 2001, September 2006) [interaktyvus]. International coalition of library consortia [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.library.yale.edu/consortia/webstats06.htm>.

šventės, turimų kompiuterių skaičius (ypač jei baze negalima naudotis namie) ir daugelis kitų veiksnių. Jei turite metų statistiką, svarbu apskaičiuoti, kiek kainavo parsisiųsti iš duomenų bazės vieną straipsnį. Jei pamatysite, kad panauda nėra didelė, o vieno straipsnio kaina didelė, pasvarstykite, ar verta pratęsti tokios duomenų bazės licenciją, gal labiau apsimoka naudotis elektroninių dokumentų pristatymo tarnybų ar tarpbibliotekinio abonemento paslaugomis.

Nors skaičiai gali pasakyti daug, vien jais pasitikėti neverta. Maža panauda ne visuomet rodo, kad duomenų bazė yra nereikalinga. Gal vartotojai paprasčiausiai apie ją nežino, gal per sudėtinga duomenų bazės paieška, gal duomenų bazė specializuota ir yra nedaug ja besidominčių vartotojų. Todėl šalia statistinių duomenų analizės pravartu išsiaiškinti, ką apie duomenų bazes mano vartotojai. Jų nuomonė turi būti labai svarbi vertinant panaudą.

Išanalizavus panaudos statistiką ir vartotojų nuomonę, būtina atsižvelgti į bibliotekos strateginius tikslus ir turimus finansinius išteklius jiems pasiekti, susipažinti su alternatyviais informacijos ištekliais (gal analogišką informaciją galima gauti kitoje bibliotekoje ar kitoje duomenų bazėje) ir tik tuomet spręsti – pratęsti licencinę sutartį ar ne.

Jei leidėjai prieigos prie duomenų bazės administravimo srities nesuteikia, statistinių duomenų galima paprašyti leidėjo. Licencinėje sutartyje reikia įtraukti punktą dėl statistikos pateikimo. Atsiunčiamus ar pačių susirastus duomenis reikia išsisaugoti kompiuteryje ir pasidaryti kopijų. Negalima pasitikėti vien leidėjo statistikos sąsaja, kad ir kokia puiki ji būtų. Leidėjas gali pakeisti statistikos duomenų skaičiavimo programinę įrangą arba tiesiog nebesaugoti ankstesnių metų duomenų. Abiem atvejais galite prarasti dalį informacijos. Tarkime, jums reikalinga 3 ar 5 metų panaudos analizė. Galite nemaloniai nustebti pamatę, kad iš leidėjo sąsajos galite gauti tik einamųjų ir praėjusių metų duomenis, o prie senesnių duomenų prieigos nebėra. Įsidėmėkite, kad leidėjai nėra įsipareigoję saugoti Jūsų bibliotekos panaudos statistikos duomenų amžinai, todėl tuo turite pasirūpinti patys. Geriausia duomenis saugoti skaičiuoklės lentelėse, nes taip lengviausia juos modeliuoti ir analizuoti įvairiais pjūviais.

10.8. LMBA interneto svetainė

Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos interneto svetainė <<http://www.lmba.lt/>> padeda skleisti informaciją apie organizaciją ir jos veiklą. Čia rasite LMBA įstatus, narių sąrašą, LMBA Tarybos sudėtį. Oficialiojoje dalyje „Apie LMBA“ skelbiama informacija apie vykdomus projektus ir viešuosius pirkimus, pateikiamos LMBA narių publikacijos apie bendrai vykdomus projektus bei asociacijos viešinimą.

10.8.1. Internete pateikiama informacija

Viena iš svarbiausių svetainės dalių – „Duomenų bazių“ skiltis. Čia pateikiama:

- šiuo metu licencijuojamų duomenų bazių tarpininkaujant LMBA sąrašas;
- šiuo metu bibliotekų savarankiškai licencijuojamų duomenų bazių sąrašas;
- sąrašas duomenų bazių, suteikusių testavimo prieigą LMBA bibliotekoms;
- sąrašas duomenų bazių, kurių licencijos nėra pratęstos.

Kiekviena prenumeruojama duomenų bazė yra trumpai aprašoma, pateikiamas jos interneto adresas, leidinių, kurie įrašyti į licencinę sutartį, sąrašai, bazę licencijuojančių bibliotekų sąrašai, asmenų,

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

atsakingų už duomenų bazės administravimą, pavardės ir kontaktai. Taigi net jei Jūsų biblioteka nelicencijuoja reikiamos duomenų bazės, savo vartotojams galite pasiūlyti apsilankyti arčiausiai Jūsų esančioje bibliotekoje. Šioje skiltyje taip pat pateikiamos nuorodos į atvirosios prieigos duomenų bazes, programas, skirtas duomenų bazėms lyginti ir analizuoti, informacija apie licencijavimą.

Svarbiausi renginiai ir įvykiai skelbiami skiltyje „Renginiai“. Svetainės lankytojai informuojami tiek apie viešus, tiek apie uždarus renginius, leidėjų seminarus, įvairius mokymus, čia fiksuojamos specialistų lankomos konferencijos ir kita svarbi informacija, susijusi su LMBA veikla. Vartotojams taip pat pateikiama LMBA renginių nuotraukų.

Daug dėmesio skiriama projektui „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ viešinti: pateikiama bendra informacija apie projektą, supažindinama su pagrindine veikla, publikuojamas vykdamas projektą atliktas tyrimas, čia rasite ir projekto metu parengtus mokymo medžiagos modulius. Atkreipkite dėmesį, kad per projektą licencijuojamos duomenų bazės yra skelbiamos skiltyje „Duomenų bazės“, jos pažymėtos specialiu Europos struktūrinių fondų paramos ženkliuku.

Projekte „eMoDB.LT“ yra numatyta atnaujinti svetainę, visa pirmiau išvardyta informacija bus perkelta į naujojo portalą analogiškas skiltis. Be to, svetainėje bus įdiegtos antros kartos saityno (anksčiau vadinto žiniatinkliu 2.0) technologijos, tokios kaip RSS naujienų prenumerata, tinklaraštis. Bus atnaujinta nuotraukų galerija.

10.8.2. Intranete pateikiama informacija

Numatomos atnaujintos LMBA svetainės naujiena yra uždara intraneto sritis specialistams – LMBA nariams. Joje bus skelbiama ta informacija, kurios negalima viešinti pagal įsipareigojimus leidėjams. Taip pat bus skelbiami įvairūs LMBA institucijų duomenys, tik specialistams skirta informacija ir dokumentai, duomenų bazių naudojimo statistika, duomenų bazių licencinės sutartys, leidėjų kontaktiniai duomenys ir kt.

Numatyta, kad intranete bus vykdomos bibliotekų apklausos, kurias šiuo metu LMBA atlieka el. paštu, vyks registracija į renginius, kuriuose dalyvių skaičius gali būti ribotas, ir skelbiami užsiregistravusiųjų sąrašai, kita informacija.

LMBA narių bibliotekų specialistai, atsakingi už duomenų bazių prenumeratą, gaus prieigos prie turinio valdymo sistemos slaptažodžius. Jų bus prašoma nuolat atnaujinti visą reikiamą informaciją apie savo instituciją lietuvių ir anglų kalbomis.

10.8.3. Informacijos apie LMBA narius pateikimas

2010 m. pavasarį LMBA vienijo 47 narius. Nuolat besikeičiančiai informacijai valdyti sugaištama daug laiko, todėl kuriant naują LMBA interneto portalą yra numatyta LMBA narių duomenų bazė, kurioje pačios bibliotekos galės atnaujinti reikiamą informaciją:

- institucijos pavadinimą lietuvių ir anglų kalbomis;
- bibliotekos pavadinimą lietuvių ir anglų kalbomis;
- bibliotekos adresą lietuvių ir anglų kalbomis;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

- įstaigos vadovo vardą ir pavardę, pareigas, el. pašto adresą ir kontaktinį telefoną, mobilųjį telefoną;
- už duomenų bazių prenumeratą atsakingo asmens (-ų) vardą (-us) ir pavardę (-es), el. pašto adresą (-us) ir kontaktinį (-ius) telefoną (-us);
- institucijos studentų arba registruotųjų vartotojų skaičių, vadinamąjį FTE;
- IP adresus. Sudarant sąrašą, IP adresų lauke įrašomi duomenys turės būti tikrinami dėl unikalumo ir pasikartojimo:
  - vienas IP adresas galės būti įrašytas tik vieną kartą visoje duomenų bazėje,
  - kiekvienas įrašytas IP adresas turės būti priskirtas tik vienai institucijai.

Sukūrus naują LMBA interneto portalą jos narių bibliotekų specialistai, atsakingi už duomenų bazių prenumeratą, gaus papildomos informacijos apie duomenų pateikimą.

Apibendrinamosios pastabos

Duomenų bazių bei kitos elektroninės informacijos paieška reikalauja tam tikrų įgūdžių ir patirties. Bibliotekų specialistai, atsakingi už duomenų bazių prenumeratą, turi žinoti svarbiausias mokslinės informacijos duomenų bazines, mokėti teisingai jas įvertinti ir pasirinkti pagal galimybę licencijuoti jas savo bibliotekos vartotojams.

Lietuvoje dauguma svarbiausių duomenų bazių yra licencijuojamos centralizuotai, tarpininkaujant LMBA. Tik nedidelę dalį specializuotų duomenų bazių bibliotekos licencijuoja individualiai. Nors ir ne visos bibliotekos licencijuoja papildomas duomenų bazines pačios, visgi duomenų bazių specialistas turėtų žinoti pagrindinius duomenų bazių licencijavimo etapus, derybų su leidėjais ir licencinės sutarties pasirašymo ypatumus.

Bibliotekininkas, atsakingas už duomenų bazių prenumeratą bei informacijos iš jų teikimą, turėtų mokėti analizuoti licencines sutartis ir užtikrinti, kad jo institucijos vartotojai laikytųsi licencinėje sutartyje numatytų reikalavimų. Tai reiškia, kad jis turėtų paaiškinti savo vartotojams, kas leidžiama ir kas draudžiama naudojantis duomenų bazėmis.

Licencijuojant duomenų bazines tarpininkaujant LMBA specialistams, svarbu mokėti dirbti komanda. Nereikia pamiršti, kad bendraujant el. paštu visada reikėtų laikytis el. pašto etiketo: pasirašyti laiškus vardu ir pavarde, nurodyti, kokiai institucijai atstovaujate, telefoną, kitus duomenis, jei manote, kad jie svarbūs, vengti įvairių santrumpų, kurios gali būti suprantamos tik Jums. LMBA specialistai dažniausiai bendrauja ne su vienu žmogumi iš institucijos, todėl prireikus papildomų duomenų jie turi iš karto rasti Jūsų telefoną, kad galėtų paskambinti ir operatyviai spręsti klausimus. Be to, jei sprendžiamos iškilusios problemos, pasistenkite į el. laiškus atsakyti greitai. Netinkamas bibliotekos atstovų bendravimas dažnai yra didelis trukdis tiek LMBA specialistams, tiek leidėjo atstovams.

Ruošiantis licencijuoti elektronines mokslo duomenų bazines, bibliotekų prenumeratorių dažnai prašoma patikrinti jų prenumeruojamų (prenumeruotų) spausdintų leidinių sąrašus, surinkti įvairius duomenis. Tokias užduotis reikėtų atlikti laiku, nes vėluojant stabdomas viso kolektyvo darbas, kartais gali kilti problemų bendraujant su duomenų bazių tiekėjais.

Jei licencijuojate duomenų bazę tarpininkaujami LMBA ir gaunate informaciją, kad licencinė sutartis pasirašyta, nedelsdami apie tai informuokite savo vartotojus, prieš tai patikrinę, ar prieiga veikia tvarkingai. Jei turite galimybę, išplatinkite informaciją savo institucijos el. pašto forume,

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 10 modulis. Dr. G. Tautkevičienė, V. Dzingienė. Duomenų bazių licencijavimas, administravimas ir pristatymas vartotojams.

Įdėkite ją į specialų bibliotekos tinklalapį. Labai svarbu rengti vartotojų mokymus, teikti individualias konsultacijas, pakviesti juos į leidėjų seminarus, jei tokie rengiami. Jei manote, kad paieška duomenų bazėje yra sudėtinga arba norite atkreipti vartotojų dėmesį į jos papildomas funkcijas, parenkite ir įdėkite į bibliotekos svetainę vartotojo vadovą, dažniausiai užduodamų klausimų ir atsakymų sąrašą ar kitą informaciją.

Svarbus darbo baras – licencijuojamų duomenų bazių administravimas. Šiame mokymo modulyje yra pateiktas išsamus kelių duomenų bazių administravimo sričių aprašymas. Tačiau nereikia užmiršti, kad šios sritys yra nuolat tobulinamos. Išanalizavus pateiktus administravimo sričių aprašymus, reikėtų išmokti tokias sritis nagrinėti savarankiškai.

Kviečiame nuolat lankytis LMBA interneto svetainėje <<http://www.lmba.lt/>>. Čia daug naudingos informacijos rasite ne tik Jūs, bet ir Jūsų vartotojai.

Nuorodos

Duomenų bazės ir Lietuvos patirtis jas licencijuoti

Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija <<http://www.lmba.lt/>>

EIFL: Electronic Information for Libraries <<http://www.eifl.net/>>

Duomenų bazių pasirinkimas

CUFTS: Open Source Serials Management <<http://researcher.sfu.ca/cufts>>

eIFL Journal Management System <<http://kobson.nb.rs/eifl>>

JISC Academic Database Assessment Tool (ADAT) <<http://www.jisc-adat.com/adat/home.pl>>

Duomenų bazių licencijavimo etapai

CVP IS: Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema <<https://pirkimai.eviesiejiipirkimai.lt/>>

Licencinių sutarčių ypatumai ir jų taikymas praktikoje

EIFL: eIFL Model Contract and Model License

<<http://www.eifl.net/cps/sections/services/negotiations/model-licences>>

Model NESLi2 Licence for Journals <<http://www.nesli2.ac.uk/model.htm>>

CLIR / DLF Model License <<http://www.library.yale.edu/~license/modlic.shtml>>

Duomenų bazių administravimas

EBSCOadmin <<http://eadmin.ebscohost.com>>

Emerald: My Profile/Login <<http://www.emeraldinsight.com/stats>>

Emerald: For administrators section <http://info.emeraldinsight.com/help/admin_help/details.htm>

Oxford University Press: Subscriber Services <<https://subscriberservices.sams.oup.com>>

Oxford Journals: My Account <<https://access.oxfordjournals.org/oup/login/local.do>>

Rekomenduojama literatūra

1. BANIONYTĖ, Emilija. Duomenų bazių licencijavimas. Iš *Karjeros valdymo informacinių šaltinių vadovas konsultantui: metodinė priemonė*. Vilnius, 2008, p. 66–83.
2. COUNTER (*Counting Online Usage of Networked Electronic Resources*) [interaktyvus]. S.l. [žiūrėta 2010 m. gegužės 18 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.projectcounter.org/>.
3. EBSCOadmin Help Sheet: Authentication Information [interaktyvus]. EBSCO industries [žiūrėta 2010 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą http://support.ebscohost.com/knowledge_base/detail.php?id=2512.
4. EBSCOadmin User Guide [interaktyvus]. EBSCO industries [žiūrėta 2010 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą <http://support.ebscohost.com/knowledge_base/detail.php?id=2507> .
5. eIFL-IP advocacy for access to knowledge: copyright and libraries : handbook on copyright and related issues for libraries [interaktyvus]. eIFL.net : Electronic Information for Libraries, 2006 [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą <http://plip.eifl.net/eifl-ip/issues/handbook/handbook-e>.
6. Emerald Usage Statistics: User guide [interaktyvus]. Bingley (UK): Emerald group publishing limited [žiūrėta 2010 m. gegužės 11 d.]. Prieiga per internetą <http://info.emeraldinsight.com/help/pdf/stats_guide.doc>.
7. GIAVARRA, Emanuella. *Skaitmeninių išteklių licencijavimas: kaip išvengti juridinių spąstų* [interaktyvus]. Londonas, 2001 [žiūrėta 2010 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lbd.lt/reng/spastai.htm>.
8. Revised Guidelines for Statistical Measures of Usage of Web-based Information Resources. [interaktyvus]. ICOLC, 2006, October 4 [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.library.yale.edu/consortia/webstats06.htm>.
9. *Tarptautinių duomenų bazių, kuriuose referuojamų leidinių moksliniai straipsniai gali būti pripažinti tinkamais vertinant mokslo darbuotojų, kitų tyrėjų ir dėstytojų kvalifikaciją, sąrašas*: Lietuvos mokslo tarybos 2005 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. VI-24 ir 2006 m. balandžio 24 d. nutarimas Nr. VI-30 [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos mokslo taryba [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.]. Prieiga per internetą <http://www.lmt.lt/NAUJIENOS/Tarpt_duom_bazes_jungtinis.doc> .
10. TAUTKEVIČIENĖ, Gintarė, et al. *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas*: mokslo studija. [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 12 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lmba.lt/doc/tyrimas.pdf>.

2 modulis. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos

Dr. Gintarė Tautkevičienė

Turinys

Įvadas.....	43
2.1. Mokslinės komunikacijos procesai	43
2.1.1. Mokslinės komunikacijos tipai	44
2.1.2. Atvirosios prieigos leidyba	46
2.1.2.1. Atvirosios prieigos žurnalai	47
2.1.2.2. Atvirosios prieigos talpyklos.....	48
2.1.2.3. Atvirosios prieigos plėtros kliūtys	49
2.1.2.4. Atvirosios prieigos iniciatyvos ir projektai	51
Praktinės užduotys.....	52
Nuorodos	52
2.2. Informacijos šaltinių klasifikacija	53
2.2.1. Pirminiai ir antriniai mokslo informacijos šaltiniai	53
2.2.2. Interaktyvių technologijų naudojimas	54
2.2.2.1. Naujienų užsakymas.....	56
2.2.2.2. Tinklaraščiai	59
2.2.2.3. Mokslininkų socialiniai tinklai.....	59
2.2.2.4. Vikis	61
2.2.2.5. Socialinių nuorodų dalijimosi programos	64
2.2.2.6. Turinio dalijimosi sistemos	65
Praktinės užduotys.....	68
Nuorodos	68
2.3. Mokslinės informacijos paieškos sistemos.....	72
2.3.1. Specializuotos paieškos sistemos	73
2.3.2. Teminės paieškos sistemos	74
2.3.3. Daugialypės paieškos sistemos.....	75
2.3.4. Teminiai katalogai	75
2.3.5. Virtualios bibliotekos.....	76
Praktinės užduotys.....	77
Nuorodos	77
2.4. Mokslinės informacijos duomenų bazės	78
2.4.1. Bibliografinės duomenų bazės.....	80
2.4.2. Viso teksto duomenų bazės	81
2.4.2.1. El. knygų duomenų bazės	82
2.4.2.2. El. straipsnių duomenų bazės	82
2.4.2.3. Patentų, standartų duomenų bazės	83
2.4.2.4. Statistinės informacijos duomenų bazės	83
2.4.2.5. Mišrios duomenų bazės.....	83
2.4.2.6. Jungtinės duomenų bazės	84
Praktinės užduotys.....	84
Nuorodos	84
2.5. Mokslo publikacijų vertinimo šaltiniai.....	86
2.5.1. Citavimo duomenų paieška, h indeksas	86
2.5.2. Žurnalų citavimo indeksas	91

2.5.3. Kiti mokslo publikacijų vertinimo rodikliai	92
Praktinės užduotys.....	93
Nuorodos	94
Apibendrinamosios pastabos	94
Žodynas	95
Naudota ir rekomenduojama literatūra.....	97

Įvadas

Žinių visuomenė akcentuoja informacijos ir naujų žinių reikšmę mokslo bei ekonomikos vystymuisi. Prieiga prie mokslinės informacijos yra reikšminga mokslo progresui, nes sukuria sąlygas efektyvesnei mokslinei komunikacijai ir naujų žinių kūrimui panaudojant kitų mokslinių tyrimų rezultatus, skatina naujus mokslinius atradimus. Nuolat augančios mokslo žurnalų kainos, ribotos institucijų finansinės lėšos neužtikrina galimybės gauti reikalingų mokslinės informacijos šaltinių ir taip stabdo mokslinių tyrimų plėtrą, o kartu ir ekonomikos progresą. Ilgus metus gyvavusi tradicinė leidyba nebetenkina mokslinės bendruomenės narių (mokslininkų, dėstytojų, doktorantų ir kitų tyrėjų) poreikių. Atsiranda naujų informacijos šaltinių formatų ir tipų, kurių vystymasis susijęs tiek su atvirosios prieigos iniciatyvomis, tiek su antros kartos saityno (angl. *web 2.0*) technologijų vystymusi. Mokslo vertinimui keliami reikalavimai daro didelę įtaką mokslinės informacijos kūrimo, publikavimo, saugojimo, sklaidos ir naudojimo procesams. Siekdami patenkinti keliamus reikalavimus, tyrėjai keičia informacinės veiklos įpročius. Pastaraisiais dešimtmečiais itin populiarius informacijos gavimo būdas yra mokslinės informacijos duomenų bazės, tampančios neatsiejama mokslinės komunikacijos dalimi.

Šio modulio tikslas – supažindinti su mokslinės komunikacijos procesais, tradiciniais ir interaktyviais mokslinės informacijos šaltiniais.

Susipažinę su šiuo moduliu, įgysite žinių apie mokslinės komunikacijos procesus, mokslinių procesų kaitos tendencijas, spausdintų ir elektroninių mokslinės informacijos šaltinių įvairovę, mokslo vertinimo šaltinius, atvirosios prieigos iniciatyvas ir šaltinius, interaktyvių interneto technologijų naudojimą mokslo žinių kūrimui, dalijimuisi ir sklaidai.

Modulį sudaro 5 temos. Kiekvienoje temoje pateikiama teorinė medžiaga, praktinės užduotys ir naudingos nuorodos. Moduliu perteikti skiriama 2 akademinės valandos auditorinių mokymų, iš jų 30 min. skiriama pratyboms. Žinioms įtvirtinti rekomenduojame savarankiškai atlikti pagal kiekvieną temą parengtas praktines užduotis.

2.1. Mokslinės komunikacijos procesai

Šioje temoje sužinosite apie mokslinės komunikacijos funkcijas, atvirosios prieigos leidybą, informacinių technologijų įtaką mokslinės komunikacijos procesų kaitai.

Mokslinė komunikacija yra mokslinių tyrimų rezultatų kaupimas ir sklaidimas, pasitelkiant techninius įrenginius, organizacines struktūras ir kt. priemones, bei tyrimų rezultatų vertimas praktinėmis žiniomis. Mokslinės komunikacijos sistema apima mokslo žinių kūrimą, saugojimą, sklaidą, tvarkymą, dalijimąsi jomis. Tradiciškai mokslinė komunikacija vyksta tarp mokslinės bendruomenės narių, taip pat įtraukiama mokslinius tyrimus praktinėje veikloje diegianti visuomenės dalis.

Mokslinės komunikacijos procesai apima ne tik mokslinių tyrimų rezultatų skelbimą, jų sklaidą, bet ir kokybės užtikrinimą bei mokslinių tyrimų rezultatų išsaugojimą ateities kartoms. H. Roosendaalis ir P. Geurtsas, analizuodami mokslinės komunikacijos vystymosi procesus, išskiria penkias mokslinės komunikacijos funkcijas (Roosendaal, Geurts 1997). Mokslinė komunikacija:

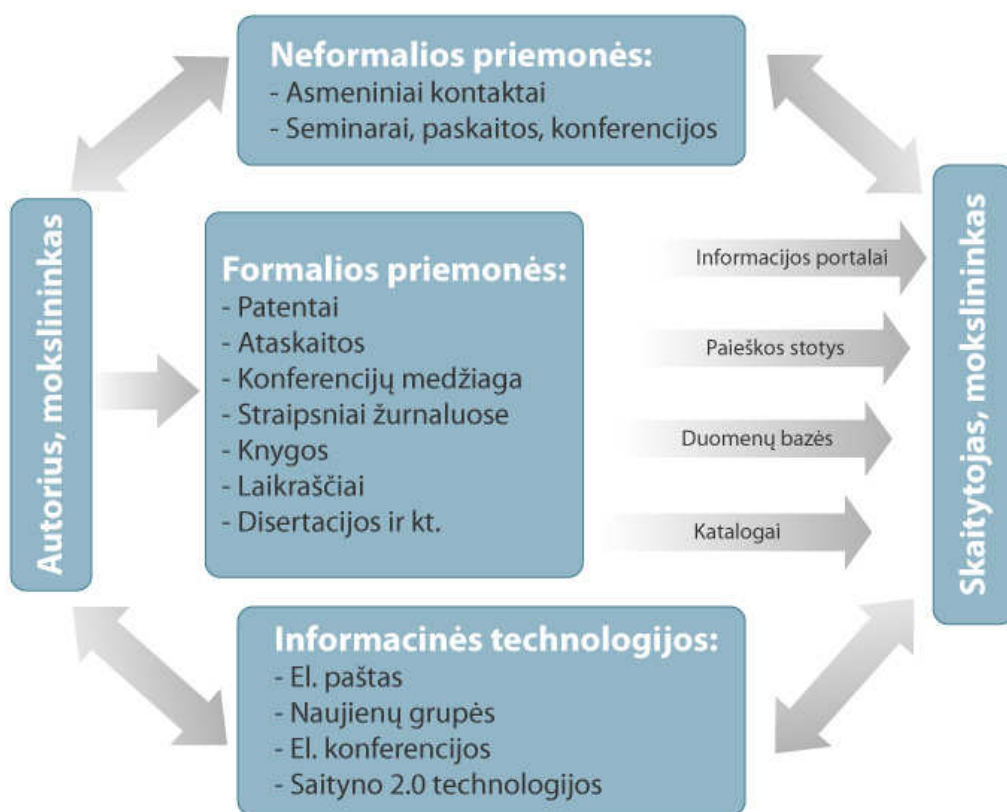
- registruoja sukurtų žinių autorystę;
- per mokslo publikacijų recenzavimo procesą užtikrina mokslinių tyrimų kokybę ir pagrįstumą,
- skatina mokslinių tyrimų matomumą pasaulinėje erdvėje;
- užtikrina ilgalaikį mokslinių tyrimų ir gautų rezultatų išsaugojimą;

- užtikrina autorių ir institucijų pripažinimą.

Toliau aptarsime pagrindinius mokslinės komunikacijos kanalus.

2.1.1. Mokslinės komunikacijos tipai

Tradiciškai skiriamos formalioji ir neformalioji mokslinė komunikacija. Formalioji mokslinė komunikacija yra susijusi su moksline leidyba, kaip autorių mokslinių idėjų kūrybine išraiška. Pagrindinės mokslinės publikacijos yra straipsniai, monografijos, konferencijų pranešimai, ataskaitos ir kt. Greta mokslinių šaltinių leidybos egzistuoja neformali komunikacija, kuri vyksta per mokslinius susitikimus, konferencijas, seminarus, tiesioginį bendravimą. Interneto technologijų vystymasis paskatino iš dalies formalios mokslinės komunikacijos atsiradimą, kai naudojamos informacinės technologijos (žr. 2.1 pav.).

2.1 pav. Mokslinės komunikacijos kanalai

Formaliosios komunikacijos kanalais sklindančios mokslo publikacijos dažniausiai prieinamos spausdinta forma. Dabartiniu metu daugėja el. formatu išsaugotų dokumentų. Pagrindinis reikalavimas el. publikacijoms – jos turi atitikti tuos pačius mokslo publikacijoms keliamus reikalavimus.

Formalių mokslinės informacijos kanalų privalumai:

- informacija plačiai paskleidžiama skaitytojams;
- informacija yra išsami: metodų aprašymai, lentelės, diagramos, rezultatai ir kt.;
- dokumentų informacija patikrinta ir kritiškai įvertinta;
- dokumentai lengvai prieinami;

- publikuoti dokumentai yra vienas svarbiausių akademinio darbo rodiklių, rodančių autoriaus darbų reikšmę.

Formalių mokslinės informacijos kanalų trūkumai:

- gaunama ne pati naujausia informacija;
- iškilusius klausimus sudėtinga išsiaiškinti tiesiogiai su autoriumi;
- informacijos įvertinimas ir publikavimas užtrunka pusmetį ar ilgiau;
- mokslo dokumentams rasti ir gauti gali prireikti laiko, įgūdžių ar net lėšų.

Formaliosios komunikacijos trūkumų atsiranda dėl svarbių priežasčių: mokslinius darbus reikia atrinkti, redaguoti, recenzuoti ir pristatyti skaitytojui įvairiais informacijos perdavimo kanalais.

Neformaliosios komunikacijos priemonės: asmeniniai kontaktai su kolegomis, mokslinės diskusijos, seminarai, konferencijos ir kt. Neformaliosios mokslinės komunikacijos priemonės kartais vadinamos žodiniais informacijos perdavimo kanalais.

Neformaliosios komunikacijos priemonių privalumai:

- gaunama pati naujausia dar nepublikuota informacija;
- abipusis bendradarbiavimas padeda suprasti tikrą informacijos poreikį, jos svarbumą;
- supaprastina ir palengvina informacijos perdavimą tarp žmonių, dirbančių skirtingose mokslo srityse;
- lengva bendrauti.

Neformaliosios komunikacijos priemonių trūkumai:

- tokios komunikacijos priemonės ne visiems prieinamos, nes trūksta lėšų konferencijų, seminarų, stažuočių išlaidoms apmokėti;
- dėl informacijos trūkumo ar kalbos barjero galima neteisingai suprasti reiškinį ar dalyką;
- dėl skirtingų ar nepakankamų žinių sunkiai vyksta mokslinė diskusija;
- ne visuomet užtikrinama kokybė.

Vis labiau populiarėja **interaktyvios mokslinės komunikacijos** priemonės (elektroninis paštas, elektroninės konferencijos, virtualios diskusijos, socialiniai tinklai, tinklaraščiai ir kt.), kurių egzistavimui reikalingos informacinės technologijos. Internetas suteikia priemonių, užtikrinančių efektyvesnius žinių valdymo procesus: bendravimą, dalijimąsi žiniomis, bendradarbiavimą, mokslo šaltinių paiešką, mokslinių tyrimų idėjų ir rezultatų sklaidą. Išaugusios prieigos prie mokslinių tyrimų rezultatų galimybės skatina mokslininkų ir jų tyrimų rezultatų matomumą ir pripažinimą. Interaktyvioji mokslinė komunikacija yra susijusi su šiuolaikinėmis informacijos ir komunikacijos sistemomis (informacinėmis technologijomis, elektronine leidyba, duomenų bazėmis, skaitmeninėmis bibliotekomis ir kt.), todėl ji gali susieti formaliosios ir neformaliosios komunikacijos priemones į bendrą visumą.

Interaktyvių mokslinės komunikacijos priemonių privalumai:

- bendradarbiavimas tarp mokslininkų nėra ribojamas geografiniu ir laiko aspektu, t. y. nepriklauso nuo vietos, atstumo ir laiko;
- lengva persiųsti dokumentus;
- dokumentus galima atsispausdinti arba išsaugoti;
- naudojant informacines technologijas (toliau – IT), gautus dokumentus galima analizuoti, recenzuoti, konsultuoti ir diskutuoti;
- gali būti kuriami ir platinami įvairūs duomenys: įvairių rūšių dokumentai, hipertekstiniai dokumentai, multimedijos dokumentai, kompiuterių programos;

- efektyvūs mokslinės komunikacijos procesai: greitas ir nuoseklus dokumentų pateikimas, tiesiogiai internete vykdomas recenzavimas; galimybė naudotis nuorodų sistema, susijusia su išoriniais šaltiniais; viso teksto dokumentų paieška; individualus ir grupinis darbas, daugiakryptė komunikacija; ryšys tarp formaliosios ir neformaliosios komunikacijos.

Interaktyvių mokslinės komunikacijos priemonių trūkumai:

- ne visuomet užtikrinama informacijos kokybė ir patikimumas;
- ne visi mokslininkai moka ar nori naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis;
- trūksta žinių apie šiuolaikines informacijos paieškos sistemas ir jų galimybes;
- vangiai diegiamos šiuolaikinės elektroninės leidybos, informacijos platinimo ir mokslinės informacijos vertinimo sistemos.

Veikiant interaktyvioms antros kartos saityno technologijoms, informacijos komunikacija vyksta daug greičiau, efektyviau, išauga konkurencija, tyrimų pakartojamumas, produktyvumas. Interaktyvios technologijos suteikia galimybę atvirai recenzuoti darbus ir užtikrina mokslinę diskusiją bei greitesnį grįžtamąjį ryšį. Atsiranda galimybė greičiau gauti ir naudoti kitų tyrėjų atliktų mokslinių tyrimų duomenis, juos savarankiškai analizuoti. Pvz., duomenų bazėje LIDA vartotojai gauna ne tik aprašytus tyrimų rezultatus, bet ir pačių tyrimų duomenis, kuriuos, naudodami specialią programą *Nesstar*, gali analizuoti, skaičiuoti statistinius rodiklius.

2.1.2. Atvirosios prieigos leidyba

Ilgus metus gyvavusi mokslinės komunikacijos sistema, kurios pagrindą sudarė komercinė leidyba, nebetenkina mokslo proceso dalyvių. Neatitikimas tarp formalios mokslinės komunikacijos galimybių ir išaugusių vartotojų lūkesčių yra susijęs su nuolat augančiom mokslinės informacijos šaltinių prenumeratos kainomis, pavėluota mokslinių tyrimų rezultatų prieiga, autorių teisėmis ir kt. klausimais. Diskusijų dažnai kyla dėl to, ar pagrįstai komerciniai leidėjai reikalauja didelių prieigos prie mokslinių publikacijų mokesčių. Mokslinių tyrimų rezultatai, kurie yra mokslinių publikacijų pagrindas, dažniausiai finansuojami iš visuomenės lėšų, todėl, daugelio nuomone, jie turėtų būti prieinami nemokamai. Leidybos išlaidų turi tiek komercinė, tiek atviroji prieiga, todėl finansavimas reikalingas abiem atvejais. Skirtumas yra tas, kad išsprendus atvirosios prieigos finansavimo, t. y. mokslinių tyrimų rezultatams publikuoti ar išleisti reikalingų lėšų, klausimą, vartotojams sudaromos sąlygos nemokamai naudotis mokslo publikacijomis. Todėl atvėrus prieigą nebereikia skirti lėšų joms prenumeruoti.

Atviroji prieiga reiškia galimybę skelbti mokslinius tyrimus ir susipažinti su jais nemokamai. Būtina pabrėžti tai, kad atviroji prieiga nėra recenzavimo proceso vengimas arba antrarūšės produkcijos skelbimas, todėl ji nėra siejama su autorių mokslinių tyrimų publikavimu savo interneto svetainėse arba serveriuose. Kitaip tariant, mokslinės leidybos procesams keliami reikalavimai išlieka tie patys. Iš esmės skiriasi tik tai, kas sumoka už mokslinių darbų paskelbimą viešai.

Atvirosios prieigos principai yra paskelbti trijuose pagrindiniuose dokumentuose: Budapešto deklaracijoje (2002), Betesdos atvirosios prieigos leidybos pareiškime (2003) ir Berlyno deklaracijoje (2003). Atvirosios prieigos publikacijos galutiniam vartotojui – mokslininkui, studentui ar visai visuomenei – yra prieinamos nemokamai. Peterio Suberio teigimu, vartotojams atviroji prieiga reiškia prieigos barjerų prie mokslo publikacijų panaikinimą ir išankstinį autorių leidimą naudotis jų darbais (Suber 2007). Publikacijų autoriams atviroji prieiga užtikrina jų darbų matomumą pasaulyje, didesnę jų skaitomumą, naudojimą kituose tyrimuose ir kartu jų citavimą.

Atvirosios prieigos publikacijos vartotojus pasiekia per atvirosios prieigos žurnalus ir (arba) talpyklas. Mokslinių darbų publikavimas atvirosios prieigos žurnaluose vadinamas *auksiniu atvirosios prieigos modeliu*. Atvirosios prieigos suteikimas per talpyklas vadinamas *žaliuoju atvirosios prieigos modeliu*.

2.1.2.1. Atvirosios prieigos žurnalai

Atvirosios prieigos žurnalai leidžiami atsižvelgiant į atvirosios prieigos principus. Pagrindinė atvirosios prieigos idėja yra ta, kad vartotojas gali nemokamai naudotis mokslinėmis publikacijomis, o autoriai, publikuodami savo mokslinių tyrimų rezultatus atvirosios prieigos žurnaluose, išsaugo autorių teises. Atvirosios prieigos žurnaluose, kaip ir komerciniuose, straipsniai būtinai recenzuojami, siekiant užtikrinti publikacijų kokybę. Atvirosios prieigos leidyba reikalauja nemažai finansinių išteklių, nes žurnalų leidybos išlaidas sudaro recenzavimo proceso organizacinės, straipsnių rengimo, serverių eksploatavimo, priežiūros išlaidos. Leidybos išlaidos gali būti padengiamos ugdymo ar mokslo institucijų, profesinių, mokslinių bendruomenių, projektų, retais atvejais mokslininkų lėšomis.

Egzistuoja įvairūs atvirosios prieigos žurnalų finansavimo modeliai. Kai kurių atvirosios prieigos žurnalų išlaidas apmoka patys straipsnius publikuojantys autoriai, jų institucijos ar rėmėjai. Tokių leidybos modelių taiko leidėjai *PloS*, *BiomedCentral*, *Hindawi*, *Co-Action Publishing*. Leidybos išlaidas gali apmokėti konsorciumo nariai (vyriausybės, mokslo institucijos), tada autoriams, jeigu jie yra konsorciumo organizacijos nariai, mokėti nereikia (pvz., fizikos mokslų srities konsorciumas *SCOAP3*).

Atvirosios prieigos žurnalų sąrašas pateikiamas Atvirosios prieigos žurnalų kataloge (angl. *Directory of Open Access Journals* <<http://www.doaj.org>>). Į šį katalogą įtraukti žurnalai užtikrina nemokamą prieigą prie viso teksto straipsnių, straipsnių kokybę kontroliuoja žurnalų redakcinės kolegijos. Šiuo metu į katalogą įtraukta beveik 5 tūkst. žurnalų¹, tarp jų 13 Lietuvos žurnalų².

Pastaraisiais metais daugėja komercinių leidėjų, kurių žurnalai prieigą prie viso teksto straipsnių užtikrina naudodami mišrų ir vėlesnės prieigos būdus:

- mišrios prieigos žurnalai (pvz., *Springer*, *APS*, *Elsevier*) suteikia atvirąją prieigą tik prie dalies straipsnių – tų, kurių leidybos išlaidas apmokėjo patys autoriai ar juos finansuojančios institucijos, tada straipsniai yra laisvai prieinami internete visiems interneto vartotojams, kiti to paties žurnalo straipsniai yra prieinami tik prenumeratoriams arba už atitinkamą mokestį;
- vėlesnės prieigos žurnalai suteikia galimybę laisvai naudotis naujausiais viso teksto straipsniais tik praėjus tam tikram laikotarpiui nuo to laiko, kai jie buvo paskelbti žurnale (angl. *period of embargo*), toks leidybos modelis taikomas leidyklos *HighWire Press* žurnalams.

Atlikti tyrimai rodo, kad atvirosios prieigos žurnalų vaidmuo mokslinės komunikacijos procese didėja (Kling, Callahan 2003). Atvirosios prieigos žurnalų skaičius duomenų bazėse *ISI Thomson Scientific* kasmet auga. Įtraukiami naujai pradėti leisti žurnalai, prieigą prie žurnalų straipsnių atveria referuojamieji žurnalai (McVeigh 2004). H. Sotudeh'as ir A. Horris, atlikę atvirosios prieigos žurnaluose esančių straipsnių citavimo analizę, pastebėjo, kad mokslinių tyrimų rezultatų, paskelbtų atvirosios prieigos šaltiniuose, citavimo skaičius išauga (Sotudeh, Horri 2007). Tai siejama su tuo, kad atvirosios prieigos žurnalai yra laisvai prieinami internete, todėl kiti tyrėjai gali juos lengviau gauti, naudoti savo tyrimuose, o kartu ir cituoti.

¹ 2010 05 12 duomenys.

² 2010 05 12 duomenys.

2.1.2.2. Atvirosios prieigos talpyklos

Atvirosios prieigos talpyklos yra svarbi atvirosios prieigos prie mokslo šaltinių dalis. Publikacijų autoriai patys įkelia arba duoda leidimą įkelti savo publikuotus straipsnius į atvirosios prieigos talpyklas. Šios publikacijos dažniausiai egzistuoja lygiagrečiai su tradicinės leidybos būdu publikuotais straipsniais, konferencijų medžiaga, knygų dalimis ir kt. Atvirosios prieigos talpyklos nerenzuoja publikacijų, bet užtikrina jų prieigą ir matomumą pasaulyje. Greta tradiciniu būdu publikuotų šaltinių talpyklose gali būti kaupiami nerenzuoti preprintai, recenzuoti postprintai arba abiejų tipų publikacijos. Talpyklos gali būti kuriamos instituciniu principu, t. y. priklausyti vienai institucijai ar institucijų tinklui, arba teminiu principu.

Atvirosios prieigos talpyklose gali būti kaupiami įvairių tipų dokumentai, pvz., recenzuojamieji straipsniai, konferencijų pranešimai, knygos, mokymosi kursų medžiaga, garso ir vaizdo įrašai, mokslinių tyrimų duomenys, nepublikuoti darbai (angl. *grey literature*), dar nerenzuotos (angl. *preprint*) arba jau recenzuotos (angl. *postprint*) publikacijos, ataskaitos, daktaro disertacijos ar magistro darbai, nepublikuoti konferencijų pranešimai ir kt.

Atvirosios prieigos talpyklos klasifikuojamos pagal įvairius požymius:

- pagal tipą: institucinės, teminės, tarpinstitucinės, jungtinės, vyriausybės ir kt.;
- pagal tematiką: daugiadalykės ir teminės, konkrečios mokslo krypties, pvz., istorijos ir archeologijos, teisės ir politikos mokslų, fizikos ir astronomijos ir t. t.;
- pagal kalbas – vienos ar kelių kalbų;
- pagal talpyklų programinės įrangos naudojimą.

Talpyklų registro *OpenDOAR* <<http://www.andoar.org>> duomenimis, dauguma užregistruotų talpyklų yra institucinės (angl. *institutional*) – daugiau kaip 80 proc. Teminės talpyklos (angl. *disciplinary*) sudaro apie 14 proc., jungtinės (angl. *aggregating*) – apie 4 proc., valstybinės (angl. *governmental*) – 2 proc.

Institucines talpyklas ypač aktyviai kuria universitetai. Jie sudaro sąlygas ar net reikalauja privaloma tvarka kaupti institucijos darbuotojų parengtus straipsnius, pranešimus, mokslinių tyrimų ataskaitas ir kt. publikuotus ar nepublikuotus dokumentus. Su talpyklose sukauptų dokumentų turiniu gali susipažinti visi mokslinės bendruomenės nariai. Taip institucija ir jos darbuotojai pristato savo mokslinę veiklą, o vartotojai turi unikalią galimybę naudotis mokslinių tyrimų rezultatais, pateikiamais vienoje vietoje. Be universitetų, galima paminėti ir kitas institucijas, kuriančias talpyklas, – mokslo tyrimo institutus, muziejus ir kt.

Teminėse talpyklose (kartais vadinamose archyvais) dokumentus kaupia įvairių institucijų mokslininkai, todėl tokios talpyklos traktuojamos kaip tarpinstitucinės teminės talpyklos. Teminių talpyklų pavyzdžiai:

- *ArXiv* <<http://arxiv.org>> – fizikos, matematikos, kompiuterijos ir kt. fiziniai mokslai;
- *Cogprints* <<http://cogprints.org>> – psichologija, neurologija, lingvistika, filosofija, logika, sociobiologija, elgesio genetika, dirbtinio intelekto, mokymosi, neurotinklų ir kt. mokslai;
- *CiteSeerX* <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>> – kompiuterijos ir informacijos mokslai;
- *RePEc* <<http://repec.org/>> – ekonomikos mokslai;
- *Social Science Research Network* <<http://ssrn.com/>> – socialiniai mokslai;
- *American Mineralogist Crystal Structure Database* <http://www.minsocam.org/MSA/Crystal_Database.html> – mineralogijos informacija;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

- *ARRT (Access to Research Resources for Teachers)* <<http://gtcni.openrepository.com/gtcni>> – edukologijos ištekliai.

Jungtinės talpyklos jungia kelių talpyklų duomenis. Jungtinių talpyklų pavyzdžiai:

- *NDLTD* (angl. *Networked Digital Library of Theses and Dissertations*) <<http://www.ndltd.org/find>> – įvairių šalių mokslo ir studijų institucijose apgintų elektroninių tezių ir disertacijų jungtinė talpykla, pradėta kurti 1996 m.;
- *DART-Europe* <<http://www.dart-europe.eu>> – bendra Europos elektroninių tezių ir disertacijų talpykla; elektroninių tezių ir disertacijų (toliau ETD) metaduomenis pateikia įvairių Europos šalių bibliotekos ir konsorciumai;
- *ALADIN Research Commons* <<http://aladinrc.wrlc.org/>> – Vašingtono mokslinių bibliotekų konsorciumo talpykla, kaupianti 7 universitetų mokslines publikacijas;
- *LARA (Libre Acces aux Rapports Scientifiques et Techniques)* <<http://lara.inist.fr>> – Prancūzijos mokslo ir technikos instituto (CNRS) kuriama įvairių institucijų dokumentų jungtinė talpykla, kaupianti mokslo ir technikos ataskaitas;
- *DiTeD (Depósito de Dissertações e Teses Digitais)* <<http://dited.bn.pt>> – daktaro disertacijų, jų santraukų ir studijų baigiamųjų darbų, parengtų 5 Portugalijos universitetuose, talpykla.

Valstybinės talpyklos saugo valstybinius dokumentus. Valstybinių talpyklų pavyzdžiai:

- *BDSF (Biblioteca Digital do Senado Federal)* <<http://www2.senado.gov.br/bdsf>> – Brazilijos Senato veiklos dokumentai;
- *DIGAR (Digitaalne Arhiiv)* <<http://digar.nlib.ee>> – Estijos nacionalinės bibliotekos archyvas;
- *NDAD (National Digital Archive of Datasets)* <<http://www.ndad.nationalarchives.gov.uk>> – Jungtinės Karalystės vyriausybės duomenų talpykla, veikianti nuo 1963 m.

Atvirosios prieigos talpyklų registruose *ROAR* <<http://roar.eprints.org>> ir *OpenDOAR* <<http://www.opendoar.org>> yra užregistruota per 1 700 talpyklų ir jų skaičius nuolat auga. Į atvirosios prieigos registrus įtraukiamos talpyklos iš viso pasaulio, talpyklas gali užregistruoti bet kuri institucija ar organizacija. Minėtuose registruose yra ir Lietuvos akademinė el. biblioteka eLABa <<http://www.elaba.lt>>, veikianti kaip nacionalinė jungtinė atvirosios prieigos talpykla.

Bendrą dokumentų paiešką daugumoje pasaulio atvirosios prieigos talpyklų galima atlikti naudojantis plačiai paplitusiu skaitmeninių išteklių pasauliniu katalogu *OAIster* (angl. *Union catalog of digital resources*) <<http://oaister.worldcat.org/>>. Katalogą *OAIster* 2002 m. pradėjo kurti Mičigano universitetas. Nuo 2009 m. spalio mėn. jis visas šio katalogo teises perdavė pasaulyje bibliotekinių el. paslaugų srityje gerai žinomai organizacijai OCLC (Online Computer Library Center <<http://www.oclc.org>>). Kataloge *OAIster* indeksuojama daugiau kaip 23 mln. įrašų iš daugiau kaip 1 100 įvairių pasaulio atvirosios prieigos talpyklų.

2.1.2.3. Atvirosios prieigos plėtros kliūtys

Analizuojant atvirosios prieigos talpyklų duomenis, galima pastebėti, kad daugelyje iš jų dokumentų nėra daug. Tai susiję su tuo, kad mokslinius tyrimus vykdančios institucijos, kurdamos atvirosios prieigos talpyklas, susiduria su mokslinių publikacijų autorių teisių problema, finansavimo, mokslininkų motyvacijos, valstybinės mokslo politikos reikalavimų ir reglamentavimo trūkumu ir kt. klausimais. Norint mokslinę produkciją sklandžiai tiekti į atvirosios prieigos žurnalus ir institucines talpyklas, šiuos klausimus reikia spręsti.

Mokslininkai skeptiškai vertina atvirosios prieigos iniciatyvą dėl kelių priežasčių:

1. Daugelio šalių mokslinės produkcijos vertinimo sistema atsižvelgia tik į tam tikrose duomenų bazėse referuojamas publikacijas, turinčias aukštus citavimo rodiklius. Didžiausią pripažinimą turi publikacijos, referuojamos duomenų bazėje *ISI Web of Science* ir publikuotos aukštus citavimo indeksus turinčiuose žurnaluose. Dėl šios priežasties mokslininkai siekia publikuoti būtent šiuose gerai vertinamuose žurnaluose.
2. Publikacijas įkelti į institucines ir temines talpyklas trukdo tai, kad autoriai, publikuodami straipsnius žurnaluose, pasirašo licencines sutartis, pagal kurias autorių teises perduoda leidykloms. Tokiu atveju jie savo teises laisvai skelbti ir įkelti mokslo publikacijas į atvirosios prieigos talpyklas atiduoda į leidėjų rankas.

Dažnai mokslininkai nėra susipažinę su įvairių prestižinių žurnalų leidėjų, mokslo bendruomenių ir konkrečių žurnalų nuostatomis dėl atvirosios prieigos. Projekto *SHERPA RoMEO* svetainėje <<http://www.sherpa.ac.uk/romeo/browse.php>> yra pateikta informacija apie leidėjų autorių teisių politiką ir leidėjų nuostatas dėl autorių straipsnių kaupimo institucinėse talpyklose. Dalis leidėjų duoda leidimą įkelti į talpyklas (archyvuoti) publikacijas be jokių apribojimų (pvz., *Academic Publishers, American Institute of Physics, IEEE* ir kt.). Kita dalis leidėjų (pvz., *American Heart Association, International Glaciological Society, Botanical Society of America, Cambridge University Press* ir kt.) leidžia įkelti publikacijas praėjus tam tikram laikotarpiui (pvz., praėjus 6–12 mėn. nuo publikavimo).

Atvirosios prieigos talpyklų kūrėjai dažnai inicijuoja projektus, palaiko ryšius su dėstytojais ir mokslininkais, skatindami ir padėdami jiems kaupti publikacijas atvirosios prieigos talpyklose. Įvairiose pasaulio šalyse mokslinius tyrimus finansuojančios institucijos, universitetai, mokslo institutai patvirtina dokumentus, įpareigojančius mokslo bendruomenę savo sukurtą mokslinę produkciją kaupti institucinėse talpyklose ir užtikrinti jų plėtrą.

Projekto *SHERPA JULIET* <<http://www.sherpa.ac.uk/juliet>> svetainėje pateikiami mokslo tyrimus finansuojančių institucijų reikalavimai dėl tyrimo rezultatų prieinamumo ir jų įkėlimo į atvirosios prieigos talpyklas.

Atvirosios prieigos judėjimas turi įvertinti mokslinės komunikacijos procese kylančias problemas ir savo veiklą nukreipti joms spręsti. Siekiant paskatinti atvirosios prieigos plėtrą, iniciatyva turi vykti trimis kryptimis:

- instituciniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu turi būti formuojama atvirosios prieigos politika ir priimami dokumentai, skatinantys bei palaikantys atvirąją prieigą;
- turi būti užtikrinta informacijos apie atvirosios prieigos naudą sklaida tarptautiniu, nacionaliniu, institucijų ir mokslo bendruomenės lygmenimis;
- turi būti aktyvinama atvirosios prieigos žurnalų leidyba ir teminių, institucinių bei jungtinių talpyklų kūrimas.

Parengta nemažai dokumentų, nuostatų ir rekomendacijų, skatinančių ir palaikančių atvirosios prieigos plėtrą tarptautiniu ir įvairių šalių vyriausybinio lygmeniu. Pagal Berlyno deklaraciją (2003), institucijos turi suformuluoti savo strategines nuostatas dėl atvirosios prieigos:

- įpareigoti institucijų mokslininkus kaupti jų publikuotų mokslinių tyrimų, finansuotų vyriausybės ar įvairių fondų lėšomis, kopijas atvirosios prieigos talpyklose;
- skatinti mokslininkus publikuoti savo mokslinius straipsnius atvirosios prieigos žurnaluose ir suteikti finansinę paramą publikavimo išlaidoms padengti.

Atvirosios prieigos iniciatyva palaikoma daugelyje pasaulio ir Europos universitetų ir mokslo tyrimų institutų, jie yra patvirtinę atvirosios prieigos prie jų institucijose atliktų mokslinių tyrimų

rezultatų politinius ir vykdomuosius dokumentus. Apie šalių ir konkrečių institucijų požiūrį į atvirosios prieigos iniciatyvą galima spręsti iš priimtų dokumentų, reglamentuojančių atvirosios prieigos klausimų sprendimą nacionaliniu ir instituciniu lygmenimis. Registre *ROARMAP (Registry of Open Access Repository Material Archiving Policies)* <<http://www.eprints.org/openaccess/policysignup>> galima rasti institucijų ir mokslinius tyrimus finansuojančių institucijų politikos dokumentus atvirosios prieigos klausimais. Šiuo metu registre³ pateikta 220 dokumentų.

Kuriant institucines talpyklas, susiduriama su finansinių ir žmogiškųjų išteklių problema. Nedidelės institucijos dažniausiai neturi reikiamų lėšų, techninės bei programinės įrangos ir kompetentingų specialistų, galinčių kurti atvirosios prieigos talpyklas ir jas prižiūrėti (Saarti 2005; Graham, Skaggs, Stevens 2005). Dėl šios priežasties, kuriant atvirosios prieigos talpyklas, ištekliai (talpyklų programinės įrangos kūrimas ar adaptavimas, talpyklos (-ų) infrastruktūros kūrimas, finansavimo šaltiniai) sujungiami ne tik kelių institucijų, bet ir visos šalies mastu, pvz., *ARROW (angl. Australian Research Repositories Online to the World)* <<http://www.arrow.edu.au/repositories>>, eLABa (Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka <<http://elaba.library.lt>>).

2.1.2.4. Atvirosios prieigos iniciatyvos ir projektai

Atvirosios prieigos talpyklų kūrimas ir jų plėtra gali būti vykdoma konkrečių institucijų arba per nacionalinius ir tarptautinius projektus. Atvirosios prieigos talpyklų kūrimas, priežiūra ir tvarkymas reikalauja didelių finansinių investicijų, todėl jos dažnai kuriamos nacionalinių ar tarptautinių institucijų lėšomis. Šioje temoje pristatomi projektai, kuriuos vykdančios Lietuvos atstovai.

OpenAIRE (angl. *Open Access Infrastructure for Research in Europe*) <<http://www.openaire.eu>> yra trejų metų projektas, finansuojamas 7-osios ES bendrosios programavimo programos, pradėtas vykdyti 2009 m. Jo tikslas – atvirosios prieigos plėtra Europoje. Dalyvauja 38 partneriai iš 27 Europos šalių, tarp jų Kauno technologijos universitetas. Šio projekto tikslas – sukurti atvirosios prieigos infrastuktūrą, kuri leistų mokslininkams skelbti savo mokslinių tyrimų rezultatus.

DRIVER (angl. *Digital Repository Infrastructure Vision for European Research*) <<http://www.driver-repository.eu/>> – projektas, finansuojamas pagal Europos Sąjungos struktūrinę programą FP6. Projekto tikslas – sukurti Europos mokslinių tyrimų žinių infrastruktūrą, sujungiant Europos Sąjungos šalių atvirosios prieigos talpyklas ir užtikrinant mokslinių tyrimų matomumą pasaulyje. Kuriamą infrastruktūrą sudaro virtualus fiziškai paskirstytų Europos mokslo ir studijų institucijose kuriamų talpyklų tinklas. Šiuo metu sukaupta daugiau kaip 1 mln. dokumentų metaduomenys. Šiame projekte dalyvauja Lietuvos elektroninė akademinė biblioteka eLABa.

PEER – Europos tyrimų publikavimas ir ekologija (angl. *Publishing and the Ecology of European Research*) <<http://www.peerproject.eu/>> – yra Europos Komisijos programos *eContent Plus* remiamas projektas, vykdomas 2008–2010 m. Projekte dalyvauja 11 leidėjų, leidžiančių apie 300 mokslo žurnalų. Projekto metu talpyklose kaupiami mokslo žurnalų straipsniai bei tiriama, ar prieiga prie šių straipsnių daro įtaką jų skaitomumui ir citavimui kitų autorių darbuose. Talpyklose sukaupti straipsniai prieinami po santykinai trumpo draudimo (angl. *period of embargo*) periodo – nuo 1 iki 12 mėn.

---

³ 2010 06 10 duomenys.

Praktinės užduotys

1. Atvirosios prieigos žurnalų kataloge *DOAJ (Directory of Open Access Journals)* <<http://www.doaj.org>> raskite ir peržiūrėkite savo mokslo krypties žurnalus.
2. Atlikite daktaro disertacijų ir tezių Jus dominančia tema paiešką duomenų bazėje *Dart-Europe* <<http://www.dart-europe.eu>>.

Nuorodos

Atvirosios prieigos žurnalai

DOAJ – Directory of Open Access Journals <<http://www.doaj.org/>>
HighWire Press <<http://highwire.stanford.edu/lists/freeart.dtl>>
PLoS <<http://www.plos.org/>>
PubMedCentral <<http://www.pubmedcentral.com>>
Hindawi <<http://www.hindawi.com/journals/>>
Co-Action Publishing <<http://www.co-action.net/>>
Open J-gate <<http://www.openj-gate.com/>>

Atvirosios prieigos talpyklų katalogai

OpenDOAR <<http://www.opendoar.org/>>
ROAR <<http://roar.eprints.org/>>
OAIster <<http://oaister.worldcat.org/>>

Institucinės talpyklos

e-Prints Soton <<http://eprints.soton.ac.uk>>
TSpace <<https://tspace.library.utoronto.ca/>>
eScholarship (California Digital Library) <<http://repositories.cdlib.org/escholarship>>
ARROW <<http://arrow.edu.au/repositories.php>>
NARCIS <<http://www.narcis.info/>>

Teminės talpyklos

ArXiv <<http://arxiv.org>>
Cogprints <<http://cogprints.org>>
CiteSeerX <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>>
RePEc <<http://repec.org/>>
Social Science Research Network <<http://ssrn.com/>>
American Mineralogist Crystal Structure Database
<http://www.minsocam.org/MSA/Crystal_Database.html>
ARRT (Access to Research Resources for Teachers) <<http://gtcni.openrepository.com/gtcni>>

Jungtinės talpyklos

ALADIN Research Commons <<http://aladinrc.wrlc.org/>>
LARA (Libre Acces aux Rapports Scientifiques et Techniques) <<http://lara.inist.fr>>
DiTeD (Depósito de Dissertações e Teses Digitais) <<http://dited.bn.pt>>
NDLTD: Networked Digital Library of Theses and Dissertations <<http://www.ndltd.org/find>>
BASE <<http://www.base-search.net/>>
DART-Europe <<http://www.dart-europe.eu>>

Valstybinės talpyklos

BDSF (Biblioteca Digital do Senado Federal) <<http://www2.senado.gov.br/bdsf>>

DIGAR (*Digitalne Arhiiv* – Estijos nacionalinės bibliotekos archyvas) <<http://digar.nlib.ee>>
 NDAD (*National Digital Archive of Datasets* – Jungtinės Karalystės vyriausybės duomenų talpykla) <<http://www.ndad.nationalarchives.gov.uk>>

Atvirosios prieigos iniciatyvos ir projektai

SHERPA RoMEO <<http://www.sherpa.ac.uk/romeo>>
 ROARMAP <<http://www.eprints.org/openaccess/policysignup>>
 SHERPA JULIET <<http://www.sherpa.ac.uk/juliet>>
 OpenAIRE <<http://www.openaire.eu>>
 DRIVER <<http://www.driver-repository.eu/>>
 PEER <<http://www.peerproject.eu/>>

2.2. Informacijos šaltinių klasifikacija

Mokslininkai vis labiau susiduria su dideliu spausdintos ir elektroninės informacijos kiekiu ir jos įvairove, todėl svarbu suvokti, kaip mokslinė literatūra yra struktūruota toje mokslo srityje ar kryptyje, kurioje mokslininkas atlieka mokslinius tyrimus.

Moksliniams tyrimams vykdyti ir literatūrai apžvelgti gali būti naudojami tradiciniai šaltiniai (žurnalai, monografijos, konferencijų medžiaga) arba naujai atsiradę, interaktyvūs informacijos šaltiniai: tinklaraščiai (angl. *blogs*), vikis (angl. *wiki*), socialiniai tinklai (angl. *social networks*), diskusijų grupės (angl. *discussion lists*).

Mokslinės informacijos šaltiniai gali būti spausdinti ir elektroniniai arba tas pats šaltinis gali būti prieinamas tiek spausdintu, tiek ir el. formatu. Elektroniniai mokslo šaltiniai gali būti laisvai pasiekiami internete ir atvirosios prieigos šaltiniuose arba prieinami tik registruotiesiems vartotojams ar už tam tikrą mokestį komercinių leidėjų duomenų bazėse.

2.2.1. Pirminiai ir antriniai mokslo informacijos šaltiniai

Mokslo šaltiniai yra skirstomi į pirminius ir antrinius informacijos šaltinius. Supratimas, kas yra pirminiai ir antriniai informacijos šaltiniai, skirtingose mokslo srityse gali skirtis. Pavyzdžiui, žurnalų straipsniai daugelyje mokslo sričių suvokiami kaip pirminiai, o knygos – antriniai šaltiniai. Tačiau humanitariniuose moksluose dažniausiai yra atvirkščiai – monografijos, knygos yra laikomos pirminiais šaltiniais, o žurnalų straipsniai – antriniais informacijos šaltiniais (žr. 2.1 lentelę). Todėl visada reikia įvertinti, kas yra pirminiai šaltiniai konkrečiai Jūsų mokslo disciplinoje.

2.1 lentelė. Pirminių ir antrinių informacijos šaltinių klasifikacija

Pirminiai šaltiniai	Apima santykinai naują, originalią mokslinę ir techninę informaciją.	<ul style="list-style-type: none"> • Žurnalų straipsniai, pateikiantys originalias idėjas ir mokslinius tyrimus • Konferencijų medžiaga • Patentai • Statistiniai, apklausų duomenys, interviu • Autobiografijos, dienoraščiai, originalūs rašiniai • Fotografijos, muzikos, meno kūriniai ir kt.
Antriniai šaltiniai	Analizuoja, interpretuoja, aprašo ir komentuoja pirminius informacijos šaltinius.	<ul style="list-style-type: none"> • Žurnalų straipsniai, analizuojantys ar apibendrinantys kitų atliktus tyrimus • Knygos, apžvelgiančios ar apibendrinančios temą • Informaciniai leidiniai (biografijos, apžvalgos, enciklopedijos, žodynai, žinynai, bibliografijos ir kt.)

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

Informaciniai leidiniai yra puikus būdas norint rasti pagrindinę, trumpą informaciją pasirinkta tema. Jie apima žodynus, žinytus, enciklopedijas, katalogus (žr. 2.2 lentelę). Daugelis jų yra prieinami el. formatu. Pvz., duomenų bazė *Oxford Reference Online* suteikia prieigą prie daugiau kaip 100 leidyklos *Oxford University Press* informacinių leidinių.

2.2 lentelė. Informacinių leidinių tipai

Dokumento tipas	Informacijos tipas	Pavyzdys
Almanachai (angl. <i>almanacs</i>)	Duomenų, faktų, skaičių rinkiniai.	<i>The World almanac and book of facts</i>
Bibliografijos (angl. <i>bibliographies</i>)	Tam tikros tematikos šaltinių sąrašai.	<i>The new Cambridge bibliography of English literature</i>
Biografiniai šaltiniai (angl. <i>biographical sources</i>)	Informacija apie asmenis, jų gyvenimą ir veiklą.	<i>World who's who</i> <i>Contemporary authors</i>
Enciklopedijos (angl. <i>encyclopaedias</i>)	Pateikia svarbiausių žinių visumą, sampratas, aprašymus; informacija dažniausiai pateikiama straipsniuose; skirstomos į universaliąsias ir specialiąsias (temines).	<i>Encyclopaedia Britannica online</i> <i>McGraw-Hill encyclopaedia of science and technology</i> <i>Grove dictionary of music and musicians online</i> <i>The free dictionary</i> <i>Encyclopedia.com</i>
Katalogai (angl. <i>directories</i>)	Sąrašai, pateikiantys organizacijų adresus, telefonus, informaciją apie veiklą ir kt.	<i>Kompass Online</i>
Metraščiai (angl. <i>year books and annuals</i>)	Kasmet leidžiami leidiniai, pateikiantys kronikinę, statistinę, bibliografinę ir kitą metinę informaciją.	<i>Europa world year book online</i>
Žinynai ir vadovai (angl. <i>handbooks and manuals</i>)	Pateikiamos glaustos susistemintos mokslo ar praktinės veiklos žinios: faktai, statistinė informacija, lentelės, grafikai, protokolai, procedūros.	<i>CRC handbook of chemistry and physics</i> <i>The Merck manual of diagnosis and therapy online</i>

Sunkiai prieinamai mokslo informacijai apibūdinti dažnai naudojamas terminas *pilkoji literatūra* (angl. *grey literature, gray literature*). Tai nepublikuoti informacijos šaltiniai arba tie, kurie, nors ir publikuoti, yra sunkiai prieinami. Prie šio tipo dokumentų priskiriamos mokslinių tyrimų ir techninės ataskaitos, preprintai ir kt. nepublikuoti mokslo dokumentai. Dabartiniu metu dauguma šio tipo dokumentų prieinami atvirosios prieigos ištekliuose arba specialiose duomenų bazėse.

Duomenų bazės kaupia mokslo šaltinius ir leidžia atlikti jų paiešką. Daugumos duomenų bazių specializacija yra konkreti mokslo sritis, todėl svarbu žinoti savo srities duomenų bazes ir jose esančius mokslo žurnalus. Duomenų bazės plačiau aptariamos temoje „Duomenų bazės“ ir teminiuose moduluose.

Šioje temoje aptarėme tradicinius spausdintus ir elektroninius informacijos šaltinius. Apie sparčiai besivystančius ir plintančius mokslinės informacijos šaltinius, kurių atsiradimas yra siejamas su antros (angl. *web 2.0*) ir trečios (angl. *web 3.0*) interneto kartos vystymusi, joms kurti ir prižiūrėti naudojamas interaktyvias technologijas bus kalbama skyrelyje „Interaktyvių technologijų naudojimas“.

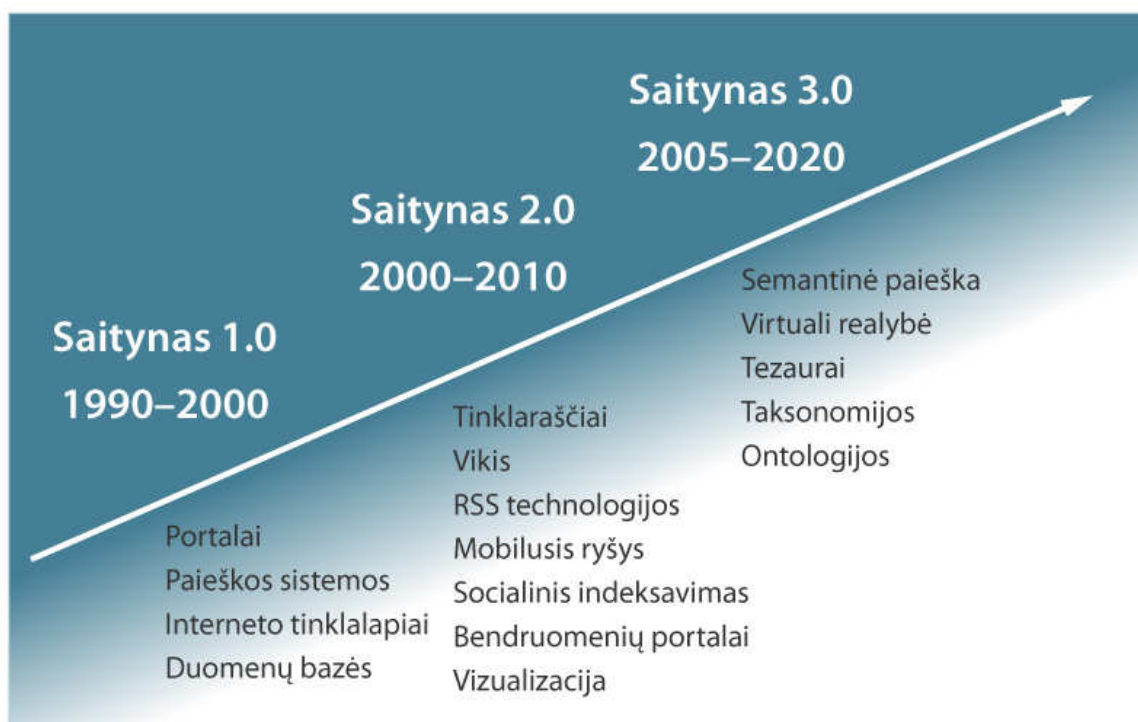
Mokslo šaltinių pavyzdžių pagal mokslo sritis rasite teminiuose moduluose.

2.2.2. Interaktyvių technologijų naudojimas

Pirmos kartos interneto *saityne* (angl. *web 1.0*) vyravo tradiciniai informacijos perteikimo būdai. Informaciją internete paprastai skelbdavo visuomeninės organizacijos, valstybės institucijos,

komercinės organizacijos, nes reikėjo specialių žinių hipertekstiniams dokumentams kurti ir skelbti. Be to, reikėjo turėti vietą serveryje šiai informacijai įkelti. Pavieniams vartotojams tai padaryti buvo sudėtinga. Atsiradus naujoms interaktyvioms antros kartos saityno (angl. *web 2.0*) technologijoms, informaciją įkelti į internetą tapo gana paprasta, pakanka elementarių naudojimosi naršykle gebėjimų, o saityno technologijos yra lengvai perprantamos. Dauguma paslaugų yra nemokamos.

Beveik kartu su antros kartos saityno technologijomis pradėjo vystytis trečios kartos saityno (angl. *web 3.0*) technologijos, kurios remiasi semantine paieška (angl. *semantic search*), ryšiams tarp sampratų aprašyti naudoja ontologijas (angl. *ontology*), tezaurus (angl. *thesauri*) ir taksonomijas (angl. *taxonomy*), hibridinius (angl. *mash ups*) dokumentus, virtualiąją realybę (angl. *virtual reality*). Šios technologijos užtikrina efektyvesnę mokslo šaltinių paiešką.

2.2 pav. Interneto technologijų vystymasis (Dutra 2007)

Internetu dokumentai sklinda sparčiau, greičiau ir pigiau gaunama informacija. Antros kartos saityno technologijos suteikia interaktyvaus bendravimo galimybę ir yra išskirtinis interneto, kaip komunikavimo priemonės, bruožas. Vystantis technologijoms mokslinė komunikavimo sistema kinta – atsiranda socialinė leidyba ir socialiniai tinklai Pagrindinę vertę sukuria ne internete kaupiamos duomenų bazės, o internete bendraujantys žmonės. Kolektyvinės išminties privalumas yra tas, kad bendravimo ir bendro darbo metu sukuriamos žinios, kurių atskiras individas, netgi būdamas labai didelis tam tikros srities ekspertas, negalėtų sukurti. Be to, naujos žinios sukuriamos nedalyvaujant formalioms organizacinėms struktūroms. Kolektyvinė išmintis sukuria pagrindą socialiniam bendradarbiavimui ir socialiniams tinklams, kuriais remiasi dauguma el. leidybos sričių.

Timo O'Reilly (2005) teigimu:

- naudojant interaktyvias technologijas, interneto šaltiniai pasipildo naujomis žiniomis, kartu auga ir jų vertė;
- galima sužinoti kitų vartotojų nuomonę, žinioms kurti panaudoti kolektyvinę išmintį;

- atsiranda galimybė kompetentingus ir patikimus vartotojus pakviesti būti kūrėjais.

Internatyvios technologijos yra plačiai naudojamos internete. Pastaraisiais metais komerciniai leidėjai taip pat diegia antros kartos saityno technologijas į savo leidybos procesus, naudoja atvirąjį recenzavimą (pavyzdžiui, leidyklos *Nature Publishing Group* įkurtos paslaugos *Nature Networks*, *Nature Precedings*, *Canntoea*, *Scintila*; duomenų bazės *ScienceDirect* įkurta bibliografinių nuorodų tvarkymo programa *2collab*).

Kad mokslinės informacijos komunikacija būtų efektyvi, reikia priemonių, užtikrinančių greitą ir veiksmingą informacijos paiešką, sklaidą ir bendravimo procesus. Mokslininkams reikalingos priemonės, pasižyminčios atvirumu, lankstumu, operatyvumu, bet kartu užtikrinančios saugumą ir intelektualinę nuosavybės teises. Daugelis šiuo metu itin populiarių socialinio bendravimo paslaugų negali visiškai patenkinti tyrėjų poreikių, todėl reikalingos specialios, mokslininkams bendrauti skirtos, priemonės. Pvz., internetinė bendruomenė *Facebook* puikiai tinka paauglių ar suaugusių žmonių asmeniniam bendravimui, tačiau mokslininkų komunikacijai ir bendrai veiklai užtikrinti jis nėra itin patogus, nes mokslininkų profesinis bendravimas skiriasi nuo jaunimo ar kitų visuomenės grupių bendravimo.

Interaktyvios technologijos diegiamos į mokslo bendruomenių svetaines, jos leidžia kurti teminius tinklus ir bendruomenes, diskusijų grupes, keistis idėjomis ir žiniomis. Šių organizacijų svetainėse pateikiamos tam tikros tematikos naujienos, mokslo ir profesiniai leidiniai, informacija apie profesinį tobulėjimą ar įsidarbinimo galimybes, vykstančias konferencijas, suteikiama galimybė užsisakyti naujienas. Dalyvavimas šių bendruomenių veikloje padeda išvengti mokslo izoliacijos ir skatina jo vystymąsi. Kai kurios mokslo bendruomenės reikalauja mokėti tam tikrą nario mokestį. Keletas mokslo bendruomenių pavyzdžių:

- *The IEEE Computer Society* <<http://www.computer.org>> – kompiuterijos mokslo bendruomenė, jungianti apie 85 tūkst. narių; veikla: mokslo rezultatų skelbimas, standartizavimas, konferencijų organizavimas ir pan.;
- *ACS (American Chemical Society)* <<http://portal.acs.org/>> – mokslo bendruomenė, jungianti chemijos mokslų mokslininkus ir specialistus;
- *APA (The American Psychological Association)* <<http://www.apa.org/>> – mokslinė ir profesinė bendruomenė, jungianti apie 150 tūkst. psichologijos mokslų specialistų.

Interaktyvių technologijų naudojimo privalumai:

- nepriklausomos ir įvairios nuomonės;
- žinių vertinimo decentralizavimas;
- kuriamos kolektyvinės žinios.

Interaktyvių technologijų naudojimo trūkumai:

- koordinavimo stoka;
- žinios nėra recenzuojamos ir vertinamos.

2.2.2.1. Naujienų užsakymas

Naujausių mokslinės informacijos šaltinių paiešką galite atlikti nuolat peržiūrėdami savo srities spausdintus ir el. žurnalus, mokslo bendruomenių svetaines ir kt. tinklalapius. Tačiau tam sugaišite nemažai laiko. Informacinės technologijos leidžia naujausių informaciją gauti į savo kompiuterį vos tik ji pasirodo internete. Tą galima atlikti dviem būdais:

- naujienas užsisakyti el. paštu,

- naudotis RSS technologijomis (angl. *Really Simple Syndication*).

Pastaba. Duomenų bazėse naujienas dažniausiai gali užsisakyti tik registruotieji vartotojai.

Užsisakant naujienas el. paštu reikia nurodyti el. pašto adresą, kuriuo norite naują informaciją gauti.

RSS technologija skirta automatiškai surinkti ir pateikti vartotojui naujausią informaciją iš įvairių interneto šaltinių. Dažniausiai informacijos santraukos grupuojamos teminiu principu (angl. *RSS feed, RSS stream, RSS channel, news feed*). Sklaidos kanalai turi savo adresą, todėl juos galima prenumeruoti. Galima nustatyti, kad naujienos būtų siunčiamos automatiškai.

RSS šaltinius yra priimta žymėti ženkliais , , , . Spragtelėjus šiuos ženklus, galima užsisakyti naujos informacijos siuntimą.

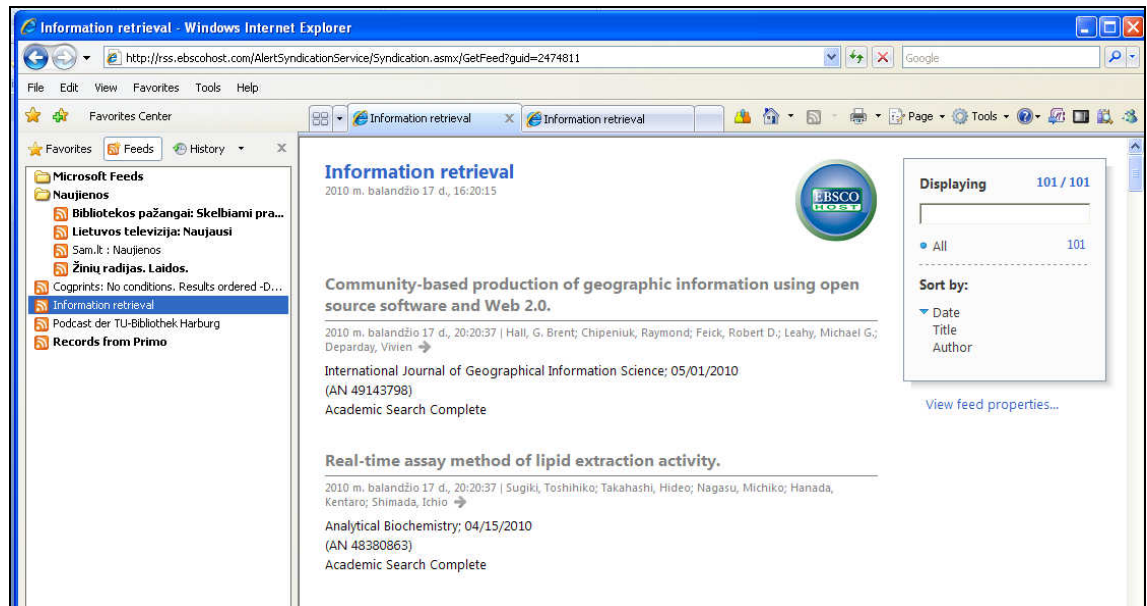
Naujienoms prenumeruoti ir tvarkyti naudojamos įvairios priemonės:

- sklaidos kanalų arba informacijos santraukų *skaitytuvės* (angl. *feed reader, news aggregator, feed aggregator*) (tam kompiuteryje įdiegiamos specialios programos, kai kurios iš jų yra nemokamos, pvz., *RSS Reader, Sharp Reader, Newz Crawler, Awasu, FeedDemon*);
- *specializuotos svetainės*, teikiančios naujienų prenumeratos ir tvarkymo paslaugas, pvz., *Bloglines, Google Reader, Netvibes, iGoogle*;
- naršyklės *Internet Explorer* informacijos santraukų prenumeratos priemonės.

Šios priemonės leidžia automatiškai gauti naujienų antraštę, trumpą aprašymą ir nuorodą į svetainės puslapį, kuriame paskelbtas naujienos tekstas. Paspaudus ant nuorodos galima perskaityti visą naujienos tekstą, tai gali būti bet kokia dažnai atnaujinama svetainės dalis (straipsnis, skelbimai ir kt.). Naudojant RSS technologijas naujai informacijai gauti, sutaupoma laiko.

Norėdami naudotis naršyklės RSS prenumeratos priemone ir peržiūrėti prenumeruojamas informacijos santraukas, pasirinkite ženkluką (žr. 2.3 pav.). Informacijos santraukos yra išsaugomos srityje *Informacijos santraukos* (angl. *feeds*). Prenumeruojamas informacijos santraukas galite tvarkyti, grupuoti į aplankus. Naujas aplankas yra sukuriamas išsaugant siuntinuką arba paspaudus dešiniąją pelės klavišą ir pasirinkus komandą *Kurti naują aplanką*. Norėdami atnaujinti prenumeruojamas informacijos santraukas, spragtelėkite aplanko pavadinimą.

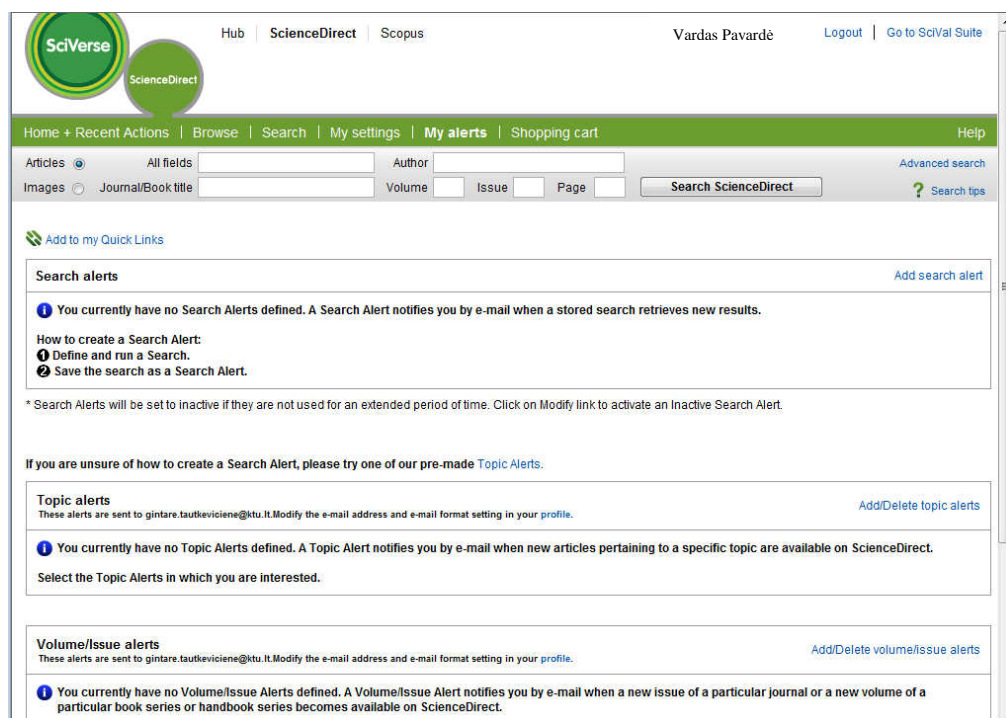
Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

2.3 pav. Naujienų užsakymas naudojant naršyklės įrankius

Duomenų bazėse ir kituose informacijos ištekliuose galima užsisakyti įvairias naujienas (žr. 2.4 pav.):

- informaciją apie naujai duomenų bazėje atsiradusius šaltinius, atitinkančius suformuluotą paieškos klausimą (angl. *Search Alerts*);
- naujai duomenų bazėse įdėtus pasirinktos tematikos informacijos šaltinius (angl. *Topic Alerts*);
- naujai išleisto žurnalo turinį (angl. *Journal / Volume / Issue Alerts*);
- informaciją apie tai, kas pacitavo dominantį straipsnį (angl. *Citation Alerts*).

2.4 pav. Naujienų užsakymas duomenų bazėje ScienceDirect

Scintilla <<http://scintilla.nature.com>> yra naujos informacijos filtravimo priemonė. Ji surenka duomenis iš mokslinių tinklaraščių, siuntinukų, žurnalų, duomenų bazių ir suteikia galimybę juos patogiai tvarkyti, dalytis ir rasti tiksliai tą informaciją, kuri reikalinga. Informacija surenkama

naudojant RSS kanalus. Numatytos socialinio bendravimo galimybės: vartotojai gali kurti tam tikrų temų grupes, kviesti kolegas prisijunti prie jų socialinio tinklo, pažymėti dominančius šaltinius ir rekomenduoti juos kitiems asmenims.

2.2.2.2. Tinklaraščiai

Tinklaraščiai – tai automatiškai formuojami naujienų puslapiai, kuriuose įrašai skelbiami chronologine seka. Tinklaraštis yra pateikiamas viešai, per jį galima bendrauti su kitais žmonėmis. Tinklaraščio skaitytojai gali skelbti savo komentarus ir keistis nuomonėmis. Registruotieji vartotojai gali užsisakyti RSS kanalus, informuojančius apie naujai atsiradusius įrašus.

Dažniausiai tinklaraščiai yra tekstiniai, nors galima rasti ir garso bei vaizdo tinklaraščių (angl. *videoblog*), nuotraukų tinklaraščių (angl. *photoblog*) ar internetinių nuorodų tinklaraščių. Tipinis tinklaraštis sudarytas iš teksto, paveikslėlių ir nuorodų į kitus tinklaraščius ar interneto išteklius, susijusius su tinklaraščio tema. Tinklaraščiai gali būti asmeninio pobūdžio, organizacijų ar bendruomenių. Pastarieji naudojami kaip ryšių su visuomene ar netgi karjeros priemonės. Dauguma socialinių tinklų integruoja tinklaraščius.

Tinklaraščiams ieškoti naudojamos specializuotos paieškos priemonės, pvz., *Google blogai* <<http://blogsearch.google.com/>>, *Technorati* <<http://www.technorati.com>>.

Dissertation Research Blog <<http://dissertationresearch.blogspot.com/>> – tinklaraštis, kurio tikslas padėti studentams mokytis. Pateikia informacijos išteklius, nuorodas į šaltinius, pagalbą rengiant darbus ir kt.

Science Careers Blog

ScienceCareersBlog <<http://blogs.sciencemag.org/>> – tinklaraštis, skirtas padėti įvairių mokslo kryptų mokslininkams planuoti savo karjerą. Mokslininkai gali rasti patarimų, nuomonių, naujienų, informacijos apie finansavimo galimybes, naudingų nuorodų į susijusius šaltinius.

Top 100 Education Blogs <<http://oedb.org/library/features/top-100-education-blogs>> skirtas pedagogams, studentams ir ugdymo proceso administratoriams. Pateikia 100 populiariausių tinklaraščių nuorodas.

Talking Science

TalkingScience photoblogs <<http://www.talkingscience.org/category/photoblogs/>> – tinklaraštis, jungiantis ne tik tekstą, bet ir paveikslus. *TalkingScience* yra ne pelno programa, jos tikslas suteikti erdvę, kurioje būtų diskutuojama apie naujausius mokslo ir technologijų atradimus, inovacijas, paradoksus.

ChemSpider Blog <<http://www.chemspider.com/blog/>> – tinklaraštis, skirtas chemijos mokslo bendruomenei. Integruoja paveikslėlius ir vaizdo įrašus. Galima rašyti komentarus, prenumeruoti naujienas. Pateikia nuorodas į kitus chemijos mokslų tinklaraščius.

2.2.2.3. Mokslininkų socialiniai tinklai

Socialiniai tinklai – tai interneto svetainės, kurių vartotojai gali burtis į bendruomenes, bendrauti ir palaikyti ryšius internetu. Socialinių tinklų svetainės leidžia integruoti įvairaus tipo informaciją

(tekstą, paveikslus, vaizdo įrašus) ir programas: naujienų paslaugas, pokalbių sritis, tinklaraščius ir kt. Socialiniuose tinkluose vartotojai gali susikurti savo profilį (angl. *profile*), pristatyti savo mokslinius interesus, rasti panašių interesų mokslininkų, dalytis idėjomis, naujienomis, informacija apie renginius. Neformaliai bendravimui dažniausiai naudojamos *Facebook*, *Bebo*, *Twitter*, *MySpace*, *LinkedIn* ir kitos socialinių tinklų svetainės. Jose galima rasti įvairios tematikos tinklų. Komerciniai leidėjai taip pat pateikia socialinių tinklų kūrimo platformas, pvz., *Researcher ID*, *Research GATE*, *CTSciNet*, *MySciNetm*, *Emerald Research Zone*, *Learning Zone*, *Teaching Zone*.

Sistema *Researcher ID* <<http://www.researcherid.com/>> įsteigta 2008 m. komercinio leidėjo *Thomson Reuters*, kuris žinomas kaip duomenų bazių *ISI Web of Knowledge* ir *Web of Science* kūrėjas. Mokslininkai gali susikurti savo profilį, atlikti kitų mokslininkų paiešką, savo įrašus, esančius duomenų bazėje *Web of Science*, susieti su savo virtualia tapatybe. Taip pat gali įkelti bibliografinius įrašus tų publikacijų, kurios nėra referuojamos duomenų bazėje *Web of Science*. Mokslininkai gali gauti savo publikacijų bibliometrinius rodiklius: h indeksą, citavimo skaičių, vidutinį citavimo skaičių ir kt. Šiame tinkle gali registruotis duomenų bazės *ISI Web of Knowledge* vartotojai.

Research GATE <<http://www.researchgate.net/>>. Registruotieji vartotojai mokslininkai gali susikurti savo virtualią tapatybę, atlikti panašių interesų mokslininkų paiešką, prisijungti prie tam tikros mokslo krypties tinklo, gali dalytis savo publikacijomis ir idėjomis su kitais. Tinkle įdiegta paieškos sistema leidžia ieškoti publikacijų duomenų bazėse *Pubmed*, *Citeseer*, *IEEE*, *NASA*, *RePeC*, *arXiv*. Paieška atliekama 35 mln. dokumentų archyve. Tinklų grafinio atvaizdavimo programa leidžia vizualiai pamatyti ryšius tarp straipsnių, mokslininkų ir jų grupių. Yra tinklaraštis *ResearchBLOG*, leidžiantis kurti asmeninius tinklaraščius.

MySciNet <<http://community.sciencecareers.org/myscinet/>> yra socialinis tinklas, kuriame įvairių mokslo krypčių mokslininkai ir studentai gali bendrauti, dalytis žiniomis ir informacijos ištekliais, kurti partnerystės tinklus. Tinklas jungia individualius mokslininkus ir organizacijas, jis įkurtas puikiai vertinamo žurnalo *Science* svetainėje.

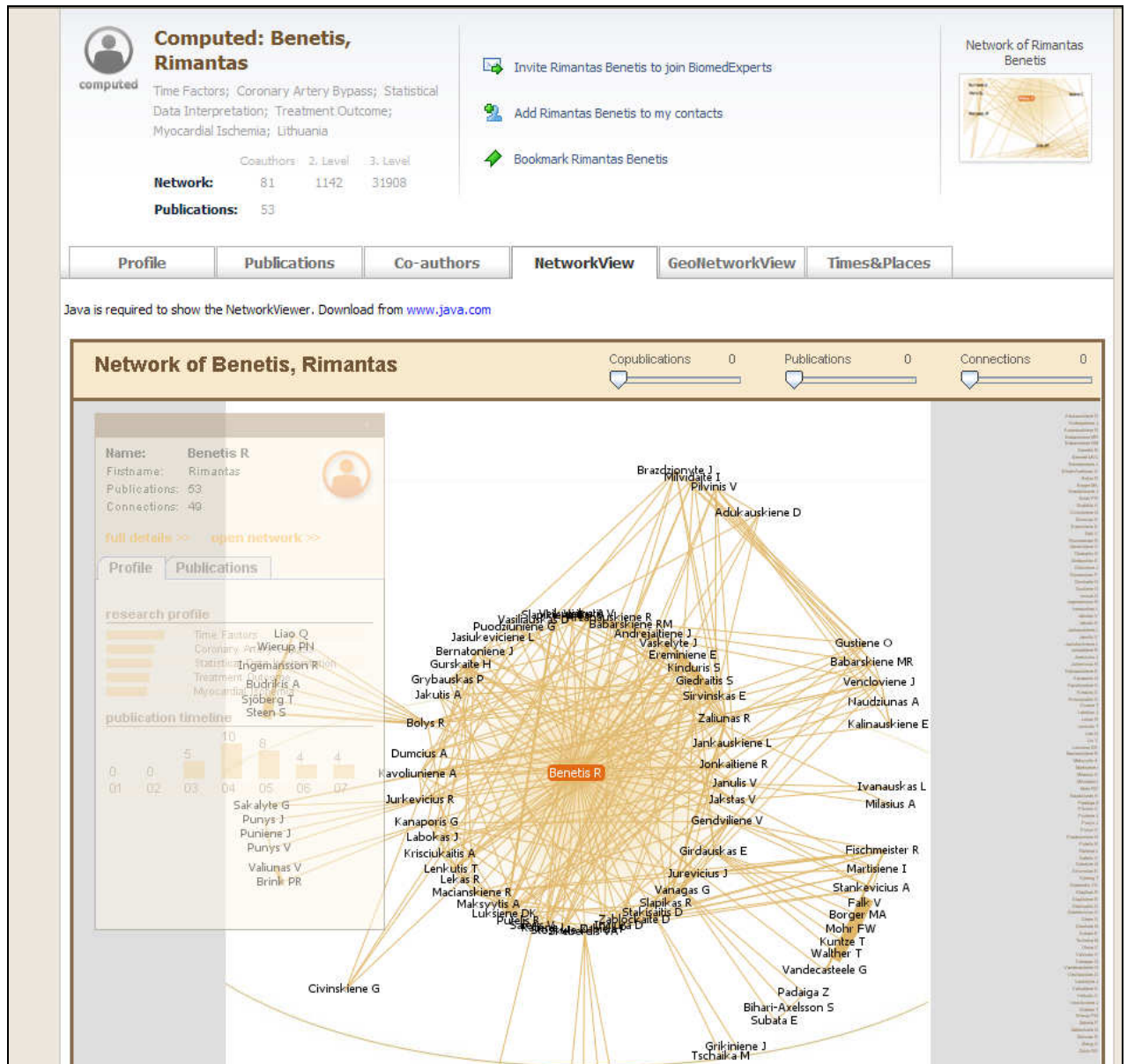

CTSciNet <<http://community.sciencecareers.org/ctscinet/>> – medicinos mokslų bendruomenės socialinis tinklas. Pateikia informacijos išteklių, bendravimo priemonių, informacijos apie karjeros ir tobulinimosi galimybes.

► Science Careers

ScienceCareers <<http://sciencecareers.sciencemag.org/>>. Svetainė pateikia straipsnių apie karjeros planavimą, informacijos apie doktorantūros programas, konsultacijų ir patarimų karjeros tema, per 3 000 kasdien atnaujinamų darbo pasiūlymų.

BiomedExperts <<http://www.biomedexperts.com/>> – biomedicinos mokslų srities tyrėjų socialinis tinklas, suteikiantis galimybę bendrauti ir bendradarbiauti. Tinkle pateikta apie 1,8 mln. ekspertų virtualių tapatybių, tarp kurių galima rasti bendraautorių bendriems tyrimams vykdyti ar straipsniams rengti. Tyrėjų ryšiams pavaizduoti naudojamos interaktyvios grafinės technologijos, užtikrinančios paprastą naršymą ir susijusių tyrėjų paiešką.

2.5 pav. Tyrėjų tinklo BiometExperts vizualizavimas

Socialinių tinklų privalumai:

- galima rasti panašių mokslinių interesų mokslininkų;
- galima kurti grupes, kuriose bendrauja panašių interesų mokslininkai;
- galima rašyti ir siųsti žinutes kitiems vartotojams.

Socialinių tinklų trūkumai:

- socialiniuose tinkluose dalyvauja nevienodos kompetencijos mokslininkai, todėl pateikiamas žinias ir informaciją reikia vertinti kritiškai;
- kyla grėsmė gauti itin didelį informacijos kiekį.

2.2.2.4. Vikis

Vikis (angl. *wiki*) yra atviroji programa, kuri suteikia galimybę bendradarbiauti ir kurti bendras žinias. Kiekvienoje vikio svetainėje dokumentus galima papildyti nauja informacija, sekti kitų

atliktus pakeitimus ir juos aptarti. Ši vikio ypatybė leidžia nuolat tobulinti kuriamų dokumentų turinį.

Vikį galima pritaikyti bet kokiam projektui, kuris jungia bendruomenę, siekiančią dalytis žiniomis ir patirtimi, atlikti bendrą darbą. Vertingiausias tokių projektų produktas – daugybė nuolat atnaujinamų pavyzdžių, pristatymų, idėjų ir minčių. Be to, visa medžiaga vikio svetainėje patogiai sutvarkyta ir pateikiama vienoje vietoje.

Vikis gali būti svetainė arba programinė įranga. Kad būtų aišku, ką šis terminas konkrečiu atveju reiškia, šiame skyriuje apibūdinami pagrindiniai vikio objektai.⁴

Vikio programinė įranga (angl. *wiki engine*) – tai programa, kurią įdiegus į kompiuterį, galima kurti vikį. Populiariausios vikio programos yra *Media Wiki*, *Pbwiki*, *MindTouch*, *TikiWiki*. Naudojant šias programas galima kurti vikį ir pritaikyti jį savo poreikiams, pavyzdžiui, sukurti asmeninį, įmonės arba projekto vikį. Toks vikio kūrimo būdas yra brangus, nes reikia turėti savo serverį, jį prižiūrėti, mokėti už interneto srities vardą ir t. t. Šis variantas tinkamiausias įmonėms ir komerciniams projektams.

Vikio serveriai (angl. *wiki farms*) – tai internete veikiančios vikio paslaugų serveriai, kuriuose kiekvienas nemokamai arba už tam tikrą mokestį gali susikurti vikį. Populiariausi vikio serveriai yra *Wikispaces*, *Wetpaint*, *Nextdo.com*, *Wikia*, *Google Sites* *Netcipia*. Toks vikio kūrimo būdas yra labai paprastas, nes nereikia rūpintis technine ir programine įranga.

Tipinėje vikio svetainėje pateikiamos įvairios priemonės, skirtos naršyti, ieškoti, redaguoti dokumentus ar jų dalis. Kiekvienoje vikio svetainėje (įvairiose svetainėse gali būti nedidelių skirtumų) yra:

1. Prisijungimo / vartotojo paskyros kūrimo priemonė, kuria naudodamiesi galite susikurti vartotojo paskyrą. Registracija yra būtina norint atlikti pakeitimus ir redaguojant vikio svetainę.
2. Naršymo ir paieškos priemonės, leidžiančios patogiai ir greitai naršyti svetainėje bei ieškoti informacijos.
3. Redagavimo priemonės, kuriomis naudodamiesi galite taisyti bei koreguoti informaciją, esančią vikio svetainėje ir kurti naujus straipsnius.
4. Įrankių meniu, suteikiantis galimybę vartotojams atlikti įvairius veiksmus. Pavyzdžiui, galima patogiai atsispausdinti straipsnį, pamatyti, kokie straipsniai, aptarimai pateikia nuorodą į tam tikrą straipsnį ir kt.

Vikio pavyzdžiai:

Wikipedija <<http://www.wikipedia.org/>> – didžiausias pasaulyje atvirasis vikio projektas (angl. *Wikipedia*). Tai enciklopedija, kuri yra kuriama interneto vartotojų iš įvairių pasaulio šalių. Wikipedijos projektas pradėtas 2001 m. sausio 15 d. Iš pradžių Wikipedija buvo kuriama tik anglų kalba, vėliau imta plėtoti Wikipedijos projektus kitomis kalbomis. 2003 m. vasarį pradėtas šios enciklopedijos projektas lietuvių kalba <<http://lt.wikipedia.org/>>.

---

⁴ WOODS, Dan; THOENY, Peter. *Wikis for Dummies*. New York: Wiley Publishing Inc., 2007. 336 p. ISBN 0470043997, 9780470043998.

Scholarpedia <<http://www.scholarpedia.org/>> – recenzuojama atvirosios prieigos enciklopedija, kurią rengia mokslininkai iš viso pasaulio. Šios enciklopedijos straipsniai yra parengti tam tikros srities ekspertų. Siekiant užtikrinti informacijos tikslumą ir kokybę, straipsniai anonimiškai recenzuojami. Kiekvienas straipsnis turi kuratorių, todėl bet kokie pakeitimai ar papildymai turi būti jo patvirtinami. Šios enciklopedijos pagrindinis privalumas yra tai, kad informacija nuolat atnaujinama ir papildoma.

WikiEducator <<http://wikieducator.org/>> – projektas, kurio tikslas, naudojant *Mediawiki* ir kitas technologijas, bendradarbiaujant įvairių pasaulio šalių dėstytojams, sukurti ugdymo turinį mokykloms, institutams, universitetams, profesinio ir neformalaus ugdymo specialistams. Projektas remiamas mokslinės visuomenės *Commonwealth of Learning* ir Otago politechnikos instituto (Naujoji Zelandija).

Wikiversity <<http://en.wikiversity.org/>> – projektas, skirtas mokymosi ištekliams, mokymosi projektams ir tyrimams įvairiuose ugdymo programų lygmenyse – nuo ikimokyklinio iki universitetinio ugdymo. Jis taip pat apima ir profesinį bei neformalųjį ugdymą. Dėstytojai, mokslininkai ir studentai yra kviečiami kurti atvirosios prieigos ugdymo išteklius ir mokymosi bendruomenes.

ResearchWikis <<http://researchwikis.com/>> yra verslo rinkodaros tyrimams skirtas vikis, pateikiantis straipsnių įvairia verslo tematika.

BiWiki <<http://biwiki.editme.com/>> – vikis, skirtas besidomintiems investicijomis.

BioWiki <<http://biowiki.org/>> – vikis, skirtas įvairiems biologijos projektams vykdyti.

Protopedia <<http://www.proteopedia.org/>> yra erdvinė (3D) interaktyvi proteinų, RNR, DNR ir kitų molekulių enciklopedija.

Wise Nano Project <<http://wise-nano.org/>> – projektas, kurio tikslas bendradarbiaujant studijuoti išvystytų nanotechnologijų faktus, jų įtaką ir pan.

Open Wetware <<http://openwetware.org/>> – vikis, kurio tikslas skatinti atvirus mokslinius tyrimus, ugdymą, publikavimą ir diskusijas biologijos ir inžinerijos mokslų srityse. Šis vikis yra pildomas daugiau kaip 100 mokslinių tyrimų laboratorijų iš daugiau kaip 40 institucijų, tarp jų Bostono, Kembridžo, Djuko ir kt. universitetų.

FluWiki <<http://www.fluwiki.info/>> vikio svetainės tikslas padėti visuomenei pasirengti ir įveikti kylančią gripo pandemiją. Pateikia patikimų šaltinių apie svarbius faktus, visuomenei naudingos informacijos.

OpenResearch <<http://openresearch.org/>> – semantinio vikio svetainė, kurios tikslas informaciją apie mokslo įvykius, mokslinių tyrimų grupes, priemones, žurnalus ir kt. padaryti matomesnę mokslo bendruomenei, ypač jauniems mokslininkams. *OpenResearch* pateikia platformą, leidžiančią mokslininkams rinkti, tvarkyti, dalytis ir skleisti mokslo informaciją struktūruotu būdu.

Vikio privalumai:

- suteikia galimybę mokslininkams, esantiems įvairiose pasaulio šalyse, atlikti bendrus tyrimus, kurti bendrus dokumentus ir naujus produktus;
- bendradarbiaujant pasiekama kokybiškesnių rezultatų, negu dirbant pavieniui.

Vikio trūkumai

- gali kilti kokybės užtikrinimo problemų.

2.2.2.5. Socialinių nuorodų dalijimosi programos

Socialinių nuorodų dalijimosi svetainėse išsaugotos nuorodos į vartotojui aktualias ir naudingas svetaines vadinamos socialinėmis nuorodomis (angl. *social bookmarks*). Nuorodų dalijimosi svetainėse išsaugotos nuorodos yra saugomos ne vartotojo kompiuteryje, bet serveryje ir yra prieinamos iš bet kurios kompiuterinės darbo vietos, prijungtos prie interneto. Nuorodas galima išsaugoti asmeniniam naudojimui, pasidalyti su kolegomis ar tinklo nariais, atverti visiems interneto vartotojams.

Išsaugotos nuorodos neskirtomos į griežtas temas ar kategorijas, jos pažymimos vartotojo laisvai pasirenkamais reikšminiais žodžiais arba žymėmis (angl. *tag*). Toks žymių suteikimas konkrečiam šaltiniui vadinamas socialiniu žymėjimu (angl. *social tagging*). Žymėjimas vadinamas socialiniu todėl, kad reikšminius žodžius konkrečiam šaltiniui priskiria patys vartotojai. Socialinis žymėjimas dažniausiai naudojamas svetainėse, skirtose bendrauti, dalytis įvairia informacija, failais ar nuorodomis. Socialinio žymėjimo privalumas yra tas, kad šaltinis, apibūdintas skirtingais reikšminiais žodžiais, yra lengviau surandamas interneto vartotojų. Iš vartotojų parinktų žymių yra sukuriamos socialinės klasifikacijos, kurios vadinamos folksonomijomis.

Žymių visuma, vadinamieji *žymių debesys* (angl. *tag clouds*) – tai vartotojo sukurtų žymių vaizdavimo būdas. *Žymių debesys* naudojami įvairiais tikslais. Pavyzdžiui, svetainėse neretai pateikiami populiariausių temų (pvz., straipsnių, diskusijų) *debesys*. Tinklaraščiuose įprasta tam tikriems pasisakymams ar diskusijoms suteikti reikšminius žodžius ir pavaizduoti juos *žymių debesyse*. *Žymių debesyse* dažniausiai nurodomas sąvokų populiarumas, jis išryškkinamas skirtingu šrifto dydžiu ar skirtingomis spalvomis.

Socialinių nuorodų dalijimosi programų privalumai:

- socialinis žymėjimas ir socialinės klasifikacijos išplečia paieškos galimybes;
- vartotojui reikalingos nuorodos yra prieinamos iš bet kurio kompiuterio, todėl jomis galima naudotis namie, darbe, keliaujant ir pan.;
- vienoje vietoje galima saugoti, klasifikuoti ir tvarkyti naudingus mokslo informacijos išteklius;
- galima rasti ir dalytis naujais mokslo šaltiniais;
- galima bendrauti su kitais tos pačios temos tyrėjais;
- galima dalyvauti uždarų grupių ar atvirose diskusijose.

Socialinių nuorodų dalijimosi programų trūkumai:

- kuriamos žymės kartais neatitinka aprašomo šaltinio tematikos;
- pasitaiko nemažai daugiareikšmiškumo atvejų (ta pati žymė skirtingose mokslo kryptyse ar nevienodame kontekste turi kitokią prasmę);
- daugybė tos pačios žymės versijų ir pan.

Socialinių nuorodų dalijimosi programų pavyzdžiai:

Connotea <<http://www.connotea.org>> yra leidyklos *Nature Publishing Group* sukurta socialinių nuorodų dalijimosi programa. Šioje programoje galima išsaugoti nuorodas į aktualius informacijos šaltinius, pasidalyti šiomis nuorodomis su savo grupės nariais ar visa internetine

bendruomene. Naudojant šią programą galima rasti kitų išsaugotas nuorodas į straipsnius ar interneto šaltinius. Kadangi ši programa orientuota į mokslinę auditoriją, daugelis duomenų bazių leidžia automatiškai įkelti bibliografinio įrašo elementus į programą *Connotea*.

2collab <<http://www.2collab.com/>> – 2007 m. leidyklos *Elsevier* sukurta informacijos išteklių valdymo programa, kuri gali būti naudojama straipsniams ir interneto nuorodoms išsaugoti ir tvarkyti bei socialiniams tinklams kurti ir bendrauti. *2collab* orientuota į fizinių, technologijos ir medicinos mokslų bendruomenių poreikius. Galima išsaugoti šaltinius iš įvairių leidėjų duomenų bazių, tinklaraščių, svetainių ir kt. Kadangi tinklas orientuotas į mokslininkų bendruomenę, jame galima sukurti bendromis temomis besidominčių mokslininkų grupes, dalytis tarpusavyje nuorodomis, vertinti ir komentuoti šaltinius, rasti kitų parašytus Jus dominančių šaltinių komentarus ir vertinimus.

Citeulike <<http://www.citeulike.org/>> – leidyklos *Springer* prižiūrima programa, skirta socialinėms nuorodomis saugoti, tvarkyti ir jomis dalytis. Vartotojai gali sukurti bendrą interesų grupes tam, kad galėtų dalytis surastais šaltiniais. Šią programą įsidiegę daugelis žinomų leidėjų, pvz., *ACS*, *Annual Reviews*, *BiomedCentral*, *JSTOR*, *ScienceDirect*, *PubMed*, *Social Science Research Network*, *ArXiv.org* ir kt. Galima automatiškai įkelti bibliografinius duomenis. Metaduomenis galima įvesti ir rankiniu būdu.

Delicious <<http://delicious.com>>. Viena plačiausiai paplitusių dalijimosi nuorodomis svetainių. Leidžia išsaugoti, kaupti, dalytis nuorodomis į dominančius interneto šaltinius su visais arba Jūsų pasirinktais vartotojais. Leidžia sukurti draugų adresų tinklą, dalytis su jais surastais šaltiniais. Surastiems šaltiniams galima priskirti žymes, pateikti trumpą anotaciją.

2.2.2.6. Turinio dalijimosi sistemos

Šiame poskyryje aptariamos kitos turinio dalijimosi priemonės: siuntinukai, nuotraukų, vaizdo įrašų dalijimosi svetainės.

Siuntinukai (angl. *podcast*) – garso ir vaizdo įrašų rinkiniai, kurie skleidžiami internete pasitelkiant RSS technologiją. Siuntinukų galima klausytis arba juos peržiūrėti naudojant nešiojamuosius įrenginius: mobiliuosius telefonus, delninius kompiuterius. Juos galima atsisiųsti į nešiojamuosius grotuvus (pvz., *iPod*, *iPhone*) arba asmeninius kompiuterius, įrašyti į kompiuterines laikmenas. Siuntinukas susideda iš epizodų, kurie grupuojami į sklaidos kanalus. Epizodas – tai vienas garso ar vaizdo įrašas, įeinantis į nuolat atnaujinamų įrašų seriją. Sklaidos kanalas – tai epizodų serijos, grupuojamos teminiu arba kitokiu principu. Siuntinukai kuriami siekiant nuolat atnaujinti informaciją, informuoti apie renginius, naujienų laidas ir kt. Siuntinukus galima prenumeruoti naudojant *Internet Explorer* priemonę *Parankiniai* arba specialias programas, pvz., *iTunes*. Siuntinukų paieškai internete naudojamos specializuotos paieškos sistemos, pvz., *Podcast.com* <<http://podcast.com>>, *Podcastdirectory* <<http://www.podcastdirectory.com>>.

Siuntinukų pavyzdžiai:

NPR: Science Friday Podcast <<http://www.npr.org/rss/podcast.php?id=510221>>

NPR: Podcat directory <http://www.npr.org/rss/podcast/podcast_directory.php?type=topic>

Nuotraukų dalijimosi (angl. *photo sharing*) svetainės leidžia įkelti, tvarkyti nuotraukas, dalytis jomis. Registruotieji vartotojai gali ne tik ieškoti nuotraukų, bet ir patys įkelti jas į nuotraukų dalijimosi sistemas. Vartotojai turi galimybę nuotraukas grupuoti į albumus. Nuotraukas ir jų rinkinius galima aprašyti, priskirti jiems reikšminius žodžius, pasidalyti nuotraukomis su kitais.

Nuotraukų dalijimosi programų pavyzdžiai:

Flickr <<http://www.flickr.com/>> – viena populiariausių nuotraukų dalijimosi svetainių. Joje leidžiama į nemokamą vartotojo paskyrą kas mėnesį įkelti 100 MB nuotraukų ir 2 vaizdo įrašus. Svetainėje *Flickr* yra daug vartotojams skirtų paslaugų: nuotraukų redagavimas, žymėjimas reikšminiais žodžiais, nuotraukų įkėlimas į žemėlapi, nuotraukų komentavimas. Įdomi *Flickr* paslauga yra geografinis žymėjimas (angl. *geotagging*). Ji leidžia susieti nuotrauką su jos sukūrimo vieta. Naudodamiesi šia paslauga, matysite nuotraukas žemėlapyje.

Picasa Web Albums <<http://picasaweb.google.com>> leidžia nemokamai įkelti nuotraukas. Nuotraukų atsiuntimas yra gana paprastas, tačiau svetainė pateikia mažai redagavimo įrankių. Paieškos priemonė elementari – ieškoti galima tik paprastuoju režimu (įrašius reikšminius žodžius į paieškos langelį). Paieška atliekama tik konkrečioje kito vartotojo paskyroje arba nuotraukų albumuose. Programą reikia įsidiegti kompiuteryje.

Vaizdo dalijimosi svetainės (angl. *video sharing*) suteikia galimybę įkelti ir dalytis vaizdo įrašais.

Vaizdo įrašų dalijimosi svetainių pavyzdžiai:

SciVee <<http://www.scivee.tv>> – svetainė, kurios tikslas paskatinti mokslininkus bendradarbiauti ir dalytis informacija. Mokslininkai gali įkelti ir dalytis vaizdo įrašais, susieti juos su mokslo šaltiniais, pateiktimis, plakatais (angl. *poster*). Neregistruoti vartotojai gali peržiūrėti vaizdo įrašus, panaudoti juos savo tinklalapiuose. Registruotieji vartotojai gali įkelti vaizdo įrašus, sieti juos su kitais mokslo šaltiniais, komentuoti, kurti bendruomenes arba prisijungti prie jau esamų.

Blip.tv <<http://www.blip.tv/>> – vaizdo įrašų dalijimosi svetainė. Joje galima atlikti vaizdo įrašų paiešką. Registruotieji vartotojai gali įkelti vaizdo įrašus.

YouTube <<http://www.youtube.com>> – viena populiariausių vaizdo įrašų dalijimosi svetainių. Joje galima išsaugoti savo sukurtus vaizdo įrašus, ieškoti kitų sukurtų įrašų, nuorodas į surastus įrašus išsaugoti, nusiųsti kitiems, komentuoti, vertinti ir pan.

Pateikčių dalijimosi svetainės

Pateikčių dalijimosi (angl. *slide sharing*) svetainės leidžia įkelti, peržiūrėti, ieškoti įvairių temų pateikčių; jos gali būti naudojamos mokymo ir mokymosi procese bei pristatymams. Šiose svetainėse pateiktis galima komentuoti, grupuoti pagal tematiką ar kitus požymius. Surastas pateiktis galima įterpti į asmeninius ar organizacijų tinklalapius, tinklaraščius, išsaugoti nuorodas socialinių nuorodų kūrimo svetainėse, socialiniuose tinkluose.

Pateikčių dalijimosi svetainių pavyzdžiai:

SlideShare <<http://www.slideshare.net/>>. Į svetainę galima įkelti pateiktis, dalytis idėjomis, bendrauti tarpusavyje. Svetainėje galima rasti įvairių temų pateikčių. Joms galima suteikti žymes, parsiųsti į savo kompiuterį, įdiegti į asmeninius ar organizacijų tinklalapius ar tinklaraščius. Pateiktis galima įgarsinti. Svetainėje įdėtas pateiktis galite naudoti asmeniškai arba skelbti jas viešai visai internetinei bendruomenei. Svetainėje sudėtomis pateiktimis galima dalytis per socialinių tinklų, socialinių nuorodų dalijimosi ir tinklaraščių svetaines. Galima kurti grupes arba prijungti prie jau esamų. Registruotieji vartotojai gali įdėti iki 100 MB pateikčių. *SlideShare* vartotojai svetainėje gali įkelti pateiktis (ppt, pps, pot, pptx, potx, ppsx), parengtas *OpenOffice* (odp, pdf), *Apple Keynote* (key, zip, pdf), taip pat programomis *Microsoft Office* (doc, docx, rtf, xls) ir *OpenOffice* (odt, ods, pdf) parengtus dokumentus. Įkėlus pateiktis į svetainę, jos automatiškai konvertuojamos į *Flash* formatą, kuris leidžia peržiūrėti pateiktis tiesiogiai naršyklėje.

AuthorSTREAM <<http://www.authorstream.com/>>. Svetainė skirta programos *PowerPoint* pateiktims dėti ir dalytis jomis internete. Pateiktis galima įkelti kaip vaizdo įrašus. Norint pateiktis įkelti į svetainę, reikia joje užsiregistruoti. Įkeltoms pateiktims yra suteikiamas unikalus URL adresas, todėl jas galima integruoti į tinklaraščius, svetaines, dėti į svetainę *YouTube* ar peržiūrėti nešiojamuosiose laikmenose, pvz., *iPODe*, skaitmeniniuose grotuvuose. Pateiktims peržiūrėti nereikia kompiuteryje įdiegti programos *PowerPoint*, jos peržiūrimos kaip *Flash* failai. Svetainėje esančias pateiktis galima naudoti individualiai arba dalytis jomis su kitais vartotojais.

SlideBoom <<http://www.slideboom.com/>> – *PowerPoint* pateikčių dalijimosi svetainė, kuri leidžia pateiktis konvertuoti į *Flash* failus. Pateiktys gali jungti tekstą, garsą ir vaizdą, animaciją ir specialiuosius efektus. Vartotojai gali komentuoti kitų pateiktis, kurti grupes, vienijančias tų pačių interesų žmones, integruoti pateiktis į tinklaraščius ir svetaines.

SlideServe <<http://www.SlideServe.com>>. Ši svetainė leidžia žmonėms dėti pateiktis serveryje ir dalytis jomis su kitais, dėti nuorodas asmeniniuose tinklalapiuose, tinklaraščiuose, siųsti jas į mobilius įrenginius ir el. paštą. Registruotieji vartotojai gali nemokamai naudotis programine įranga – pateikčių papildiniais *PowerFlashPoint*, kurie konvertuoja pateiktis į *Flash* failus. Svetainė leidžia išsaugoti specialiuosius efektus, pvz., komentarus, garsą ir vaizdą, animaciją, nuorodas į kitus dokumentus.

Dokumentų rengimo ir bendradarbiavimo priemonės

Internete yra labai daug turinio dalijimosi ir *bendradarbiavimo priemonių*, suteikiančių galimybę tyrėjams ne tik rasti informacijos šaltinius, bet ir bendromis pastangomis kurti ir redaguoti bendrus dokumentus, pateiktis, skaičiuoklių lenteles ir kt. dokumentus.

Writeboard < <http://writeboard.com/>> – bendrų dokumentų kūrimo svetainė, leidžianti kurti, redaguoti, peržiūrėti ir palyginti įvairias dokumentų versijas. Dokumentus galima prumeruoti naudojant RSS technologijas, programa atsiunčia žinutę apie atliktus dokumentų pataisymus.

Google Docs <<http://docs.google.com/>> yra laisvai prieinama internete dokumentų rengimo svetainė, kuri leidžia vartotojams kurti ir redaguoti dokumentus tinkle, bendradarbiauti su kitais vartotojais, kuriant bendrus dokumentus. Vartotojai gali rengti tekstinius dokumentus, naudoti skaičiuokles, rengti pristatymus.

Zoho <<http://www.zoho.com/>> – svetainė, kurioje galima bendrai kurti, redaguoti tekstinius dokumentus, skaičiuoklių lenteles, pristatymus, kurti vikį ir daugelį kitokių dokumentų.

Apibendrinant turinio dalijimosi programų ypatumus, galima išskirti šiuos privalumus:

- įkelti paveikslai, vaizdo įrašai, pateiktys ir kt. failai yra prieinami iš bet kokio kompiuterio;
- išsaugotus failus galima naudoti asmeniškai arba jais dalytis su kitais grupės nariais ar visais interneto vartotojais;
- įkeltus failus gali peržiūrėti, išsaugoti, komentuoti ar vertinti kiti vartotojai.

Praktinės užduotys

1. Apsilankykite duomenų bazėje *Emerald Fulltext* <<http://www.emeraldinsight.com/ft>> ir užsisakykite naujienų paslaugą pagal dominantį žurnalą.
2. Pasinaudokite naršyklės *Internet Explorer* RSS naujienų prenumeratos paslauga. Vienoje iš *EBSCO Publishing* duomenų bazių (pvz., *Academic Search Complete*) <<http://search.epnet.com/>> atlikite paiešką pagal Jūsų pasirinktus reikšminius žodžius (pvz., *higher education*). Užsakykite atliktos paieškos naujienų kanalą.
3. Pateikčių dalijimosi svetainėje *SlideShare* <<http://www.slideshare.net/>> raskite pateikčių Jus dominančia tema, pvz., *solar energy*.
4. Vaizdo įrašų dalijimosi svetainėje *YouTube* <<http://www.youtube.com/>> raskite vaizdo įrašų apie informacijos paiešką (angl. *information retrieval*) arba Jus dominančia tema.

Nuorodos

Knygos

Amazon.com <<http://www.amazon.com/>>

EBRARY <<http://www.ebrary.com/>>

Elsevier <<http://www.elsevier.com/>>

Free Science Books <<http://www.e-booksdirectory.com>>

Google Books <<http://books.google.com>>

Knygininkas <<http://www.knygininkas.lt>>

Science Books Online <<http://www.sciencebooksonline.info/>>

SpringerLINK <<http://www.springerlink.com>>

Technologijos leidykla <<http://leidykla.ktu.lt/main.php?ID=64&StrukturaID=38>>

VGTV leidykla <<http://www.ebooks.vgtu.lt>>

Mokslo straipsnių duomenų bazės

Emerald <<http://www.emeraldinsight.com>>

Oxford Journals <<http://www.oupjournals.org/>>

Sage Journals Online <<http://online.sagepub.com/>>

ScienceDirect <<http://www.sciencedirect.com>>

SpringerLINK <<http://www.springerlink.com>>

Wiley InterScience <<http://www.interscience.wiley.com>>

Informaciniai leidiniai

Contemporary authors <<http://www.contemporarywriters.com>>

CRC handbook of chemistry and physics <<http://www.crcnetbase.com/>>

Encyclopaedia Britannica online <<http://www.britannica.com/>>

Encyclopedia.com <<http://www.encyclopedia.com/>>

Europa world year book online <<http://www.europaworld.com/>>

Kompass Online <<http://lt.kompass.com/>>
McGraw-Hill encyclopaedia of science and technology <<http://www.accessscience.com/>>
Oxford Music online <<http://www.oxfordmusiconline.com>>
The free dictionary <<http://www.thefreedictionary.com/>>
The Merck manual of diagnosis and therapy online <<http://www.merck.com/mmpe/>>
The World almanac and book of facts <<http://www.worldalmanac.com/>>
World who's who <<http://www.worldwhoswho.com/>>

Disertacijos

BASE <<http://www.base-search.net/>>
ETD <<http://etd.library.lt>>
NDLTD: Networked Digital Library of Theses and Dissertations <<http://www.ndltd.org/find>>
ProQuest Digital Dissertations <<http://www.lib.umi.com/dissertations>>
Spires <<http://www.slac.stanford.edu/spires>>
The DART-Europe E-theses Portal <<http://www.dart-europe.eu>>

Konferencijų pranešimai, mokslo ataskaitos, preprintai

Arxiv.org <<http://arxiv.org/>>
CERN Document Server <<http://cdsweb.cern.ch/>>
Conference Proceedings Citation Index <<http://isiknowledge.com>>
EPJ Wb of Conferences <<http://www.epj-conferences.org>>
E-print Network <<http://www.osti.gov/eprints/>>
GreyNet International <<http://www.greynet.org/>>
ICTP Preprints Archive (International Centre for Theoretical Physics)
<<http://publications.ictp.it/preprints>>
JACoW – Joint Accelerator Conferences Website <<http://www.jacow.org/>>
Research Papers Online <<http://www.ezwrite.com/>>
SPIRES <<http://www.slac.stanford.edu/spires/>>
Web of Conferences <<http://www.webofconferences.org/>>

Patentai ir standartai

Derwent World Patents Index <<http://thomsonreuters.com/>>
European Patent Office <<http://www.epo.org/>>
FreePatentsOnline <<http://www.freepatentsonline.com/>>
Google Patents <<http://patents.google.com>>
IEEEExplore <<http://ieeexplore.ieee.org/>>
Japan Patent Office <<http://www.jpo.go.jp/>>
Lietuvos standartizacijos departamentas <<http://www.lsd.lt>>
Lietuvos technikos biblioteka <<http://www.tb.lt>>
US Patent and Trademark Office <<http://patft.uspto.gov/>>

Apžvalgos

Annual Reviews <<http://arjournals.annualreviews.org/>>
Nature Reviews Cancer <<http://www.nature.com/nrc>>

Oficialūs dokumentai

Infolex <<http://www.infolex.lt/>>
Litlex <<http://www.litlex.lt>>
Teisės aktų ir Seime įregistruotų teisės aktų projektų paieška
<http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_1.htm>

Periodika

Lexis Nexis, <<http://www.lexisnexis.com/>>

Lietuvos elektroninė periodika <<http://www.eperiodika.lt/>>

Statistikos duomenys

ECB (European Central Bank) <<http://www.ecb.int/stats>>

Eurostat <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>

Passport GMID (Euromonitor International) <<http://www.portal.euromonitor.com>>

LR statistikos departamentas <<http://www.stat.gov.lt/>>

Source OECD <<http://www.oecdilibrary.org/oecd/>>

UNECE <<http://w3.unece.org/pxweb/Dialog/>>

Vaizdų paieškos sistemos

Google vaizdai <<http://images.google.lt>>

WebPath <<http://library.med.utah.edu/WebPath>>

Mokslo bendruomenės

ACS (American Chemical Society) <<http://portal.acs.org/>>

APA (The American Psychological Association) <<http://www.apa.org/>>

The IEEE Computer Society <<http://www.computer.org>>

Naujienų paslauga (Alerts, RSS)

Awasu <<http://www.awasu.com/>>

Bloglines <<http://www.bloglines.com>>

FeedDemon <<http://www.newsgator.com/Individuals/FeedDemon>>

Gera diena <<http://www.geradiena.lt>>

Google reader <<http://www.google.lt/reader>>

iGoogle <<http://www.igoogle.com>>

Netvibes <<http://www.Netvibes.com>>

Newz Crawler <<http://www.newzcrawler.com/>>

RSS Reader <<http://www.rssreader.com/>>

Scintilla <<http://scintilla.nature.com>>

Sharp Reader <<http://www.sharpreader.net/>>

Tinklaraščiai

Google blogai <<http://blogsearch.google.com/>>

Technorati <<http://www.technorati.com>>

uFollow <<http://www.ufollow.com/>>

Dissertation Research Blog <<http://dissertationresearch.blogspot.com/>>

ScienceCareersBlog <<http://blogs.sciencemag.org/>>

Top 100 Education Blogs <<http://oedb.org/library/features/top-100-education-blogs>>

TalkingScience photoblogs <<http://www.talkingscience.org/category/photoblogs/>>

ChemSpider Blog <<http://www.chemspider.com/blog/>>

Mokslininkų socialiniai tinklai

Researcher ID <<http://www.researcherid.com/>>

Research GATE <<http://www.researchgate.net/>>

MySciNet <<http://community.sciencemag.org/myscinet/>>

CTSciNet <<http://community.sciencemag.org/ctscinet>>

ScienceCareers <<http://sciencecareers.sciencemag.org/>>

Vikis

BioWiki <<http://biowiki.org/>>
BiWiki <<http://biwiki.editme.com/>>
FluWiki <<http://www.fluwiki.info/>>
Google Sites <<http://sites.google.com/>>
Media Wiki <<http://www.mediawiki.org/>>
MindTouch <http://www.mindtouch.com/Products/MindTouch_Deki_Standard>
Netcipia <<http://www.netcipia.com/>>
Nextdo.com <<http://www.nextdo.com>>
Open Wetware <<http://openwetware.org>>
PBwiki <<http://pbwiki.com/>>
PBwiki <<http://pbwiki.com/>>
Protopedia <<http://www.proteopedia.org/>>
ResearchWikis <<http://researchwikis.com/>>
Scholarpedia <<http://www.scholarpedia.org/>>
Scholarpedia <<http://www.scholarpedia.org/>>
TikiWiki <<http://info.tikiwiki.org/tiki-index.php>>
Wikipedija <<http://www.wikipedia.org/>>
Wetpaint <<http://www.wetpaint.com>>
Wikia <<http://www.wikia.com/>>
WikiEducator <<http://wikieducator.org/>>
WikiEducator <<http://wikieducator.org/>>
Wikispaces <<http://www.wikispaces.com/>>
Wikiversity <<http://en.wikiversity.org>>
Wikiversity <<http://en.wikiversity.org>>
Wise Nano Project <<http://wise-nano.org/>>

Socialinių nuorodų dalijimosi programos

2collab <<http://www.2collab.com/>>
Citeulike <<http://www.citeulike.org/>>
Connotea <<http://www.connotea.org/>>
Delicious <<http://delicious.com/>>
EndNoteWeb <<http://isiknowledge.com>>
Mendeley <<http://www.mendeley.com/>>
RefWorks <<http://www.refworks.com/>>

Turinio dalijimosi sistemos

AuthorSTREAM <<http://www.authorstream.com/>>
Blip.tv <<http://www.blip.tv/>>
Flickr <<http://www.flickr.com/>>
YouTube <<http://www.youtube.com/>>
NPR: Podcat directory <http://www.npr.org/rss/podcast/podcast_directory.php?type=topic>
NPR: Science Friday Podcast <<http://www.npr.org/rss/podcast.php?id=510221>>
Picasa Web Albums <<http://picasaweb.google.com>>
PodCast <<http://podcast.com/>>
Podcastdirectory <<http://www.podcastdirectory.com>>
SciVee <<http://www.scivee.tv>>
SlideBoom <<http://www.slideboom.com/>>
SlideServe <<http://www.SlideServe.com>>
SlideShare <<http://www.slideshare.net/>>

SlideShare <<http://www.slideshare.net/>>

Videopodcasts.tv <<http://www.videopodcasts.tv/>>

Bendradarbiavimo priemonės

Writeboard <<http://writeboard.com/>>

Google Docs <<http://docs.google.com/>>

Zoho <<http://www.zoho.com/>>

TypeWith.me <<http://typewith.me/>>

2.3. Mokslinės informacijos paieškos sistemos

Siekiant rasti kokybiškų ir poreikius atitinkančių mokslinės informacijos šaltinių, labai svarbu tinkamai pasirinkti informacijos paieškos priemones. Tai atlikti dažnai yra gana sudėtinga, ypač jeigu tyrėjai nėra gerai informuoti apie savo srities mokslo šaltinius ir specializuotas mokslo šaltinių paieškos priemones. Šioje temoje aptarsime mokslo šaltinių paieškos priemones, dažniausiai naudojamas ieškant mokslinės informacijos.

Ieškodami mokslinės informacijos internete, dauguma mokslininkų naudoja universalias informacijos paieškos priemones. Atlikus mokslininkų ir kitų tyrėjų apklausas tiek užsienyje, tiek Lietuvoje (Saunders 2003; Tautkevičienė ir kt. 2010), nustatyta, kad visuose mokslinės informacijos paieškos etapuose dauguma tyrėjų naudoja universalias paieškos sistemas. Universalios paieškos sistemos yra patogus paieškos būdas ieškant populiarios, laisvalaikio informacijos, bet mokslinės informacijos paieška yra daug efektyvesnė tada, kai naudojamos specializuotos informacijos paieškos priemonės. Specializuotos paieškos sistemos sukurtos ieškoti tam tikro tipo (knygų, straipsnių, muzikos įrašų, mokslo publikacijų, teisės dokumentų ir kt.) arba tematikos (fizinių mokslų, chemijos, ekonomikos, menų ar kt. mokslų) dokumentų, todėl pasirenkant paieškos sistemas reikėtų įvertinti, kokio tipo ar tematikos informacijos reikia.

Paieškos sistemos (angl. *search engines*), atlikdamos šaltinių paiešką, naudoja specialias programas (angl. *spiders, robots*), kurios nuolat tikrina ir indeksuoja internete esančius informacijos šaltinius. Paieškos langelyje įrašius paieškos klausimą, paieškos sistemos atlieka paiešką savo serveryje sukurtoje duomenų bazėje, o ne realiu laiku internete, todėl paieškos rezultatus pateikia labai greitai.

Populiariausia ir dažniausiai naudojama paieškos sistema visame pasaulyje yra *Google*. Šią paieškos sistemą vartotojai dažniausiai pasirenka dėl jos paprastumo, vartotojui palankios aplinkos, siūlomų paslaugų patogumo ir jų gausos. Tačiau universalios paieškos sistemos nėra pačios tinkamiausios mokslinės paieškos priemonės. Jos greita vertingos ir kokybiškos mokslinės informacijos pateikia milžinišką kiekį su mokslu nesusijusių šaltinių, o tinkamiems šaktiniams atsirinkti sugaištama daug laiko. Jeigu vis dėlto nuspręsite naudoti universalias paieškos sistemas, reikėtų naudotis išplėstine paieška. Ši paieška leidžia tiksliau suformuluoti paieškos klausimą (nurodyti dokumento tipą, publikavimo datą, serverį, kuriame informacija saugoma, ir pan.) ir gauti tikslesnius paieškos rezultatus.

Universalijų paieškos sistemų privalumai:

- didelis suindeksuotų tinklalapių skaičius;
- greita paieška.

Universalijų paieškos sistemų trūkumai:

- tarp rezultatų patenka paieškos klausimo neatitinkančių informacijos šaltinių;
- pateikiama labai daug rezultatų, tarp jų sunku rasti labiausiai atitinkančius poreikius;

- daug svarbių ir naudingų informacijos šaltinių nepatenka tarp paieškos rezultatų, nes paieškos sistemos neturi teisės naršyti uždaroje ar registracijos reikalaujančiose srityse.

2.3.1. Specializuotos paieškos sistemos

Specializuotos paieškos sistemos ieško tam tikro tipo dokumentų, todėl tarp paieškos rezultatų nėra reklaminių, organizacijų ar kitų tinklalapių.

Google Scholar <<http://scholar.google.lt>> – specializuota mokslinės literatūros paieškos sistema. Atlieka įvairių mokslo sričių mokslo darbų, straipsnių, knygų, disertacijų ir kt. šaltinių paiešką. Pateikiami šaltiniai, kurie paskelbti įvairių mokslo leidyklų, bendrijų leidiniuose ar duomenų bazėse. Jeigu vartotojai jungiasi prie sistemos iš institucijos kompiuterių, jie gali gauti viso teksto mokslo šaltinius iš institucijos prenumeruojamų duomenų bazių, pvz., *EBSCO*, *JSTOR*. Gali būti pateikiama keletas to paties šaltinio versijų: preprintai, postprintai ir kt. Šaltiniai gali būti pateikiami įvairiu formatu arba pateikiami kaip kitų straipsnių cituojami šaltiniai. Galima pasižiūrėti, kokie kiti šaltiniai cituoja surastą šaltinį. Yra galimybė surastus šaltinius išsaugoti bibliografinių įrašų tvarkymo programoje.

Google Books <<http://books.google.com>> – specializuota knygų paieška. Jei knygos autorių teisės nesaugomos arba leidėjas suteikė teisę jomis naudotis, galėsite peržiūrėti ne tik knygos apžvalgą, bet gana dažnai ir visą jos tekstą. Apie kiekvieną knygą pateikiama pagrindinė bibliografinė informacija, pvz., knygos pavadinimas, autorius, išleidimo data, žanras. Kai kurių knygų pateikiama papildoma informacija, kaip antai: pagrindiniai reikšminiai žodžiai ir frazės, nuorodos į knygos kritikų publikacijas ir kitas knygas, skyrių pavadinimai ir susijusių knygų sąrašas. Prie kiekvienos knygos matysite saitus, nukreipiančius į knygynus, iš kurių galėsite įsigyti knygą, ir į bibliotekas, iš kurių galėsite ją pasiskolinti. Paieškos sistema suteikia 3 prieigos prie knygos variantus: visas tekstas, ribota peržiūra, iškarpu peržiūra. Kai kurių knygų peržiūra negalima, pateikiama tik bibliografinė informacija. Jei knyga priklauso viešajai nuosavybės sričiai (angl. *public domain*), galite nemokamai atsisiųsti knygos PDF kopiją.

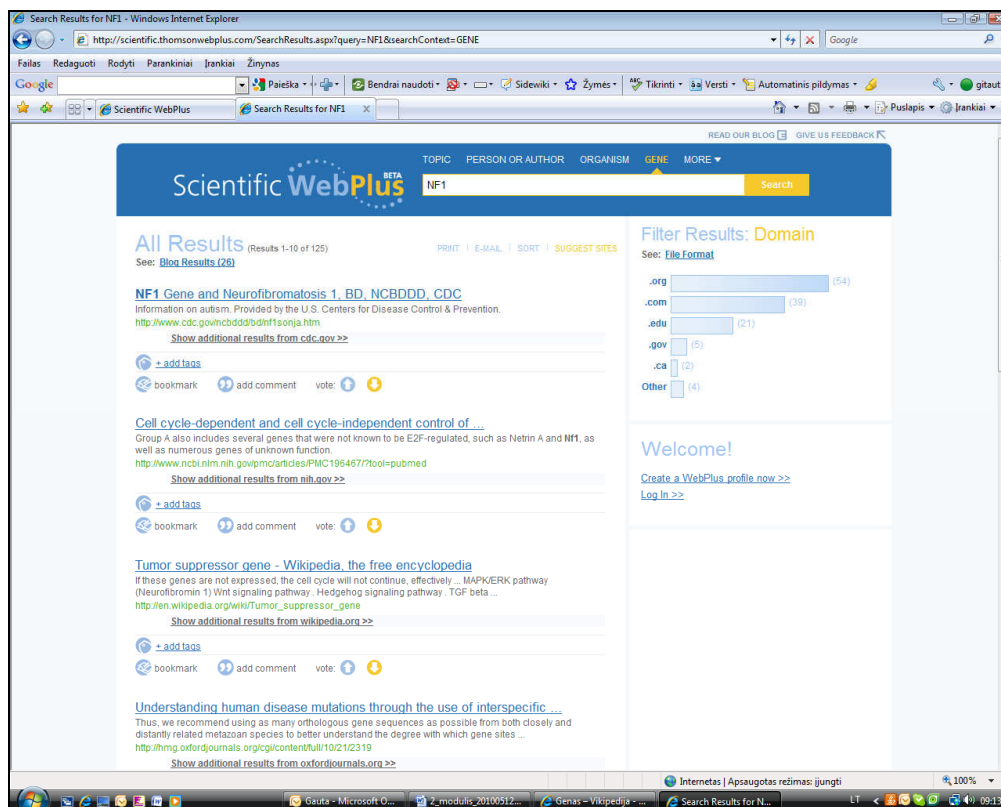
Google Patents <<http://www.google.com/patents>> – specializuota paieškos sistema, kuri atlieka patentų paiešką JAV patentų ir prekių ženklų tarnybos (angl. *USPTO – the United States Patent and Trademark Office*) duomenų bazėje. Paieška atliekama 7 mln. patentų archyve nuo 1790 metų iki dabar.

Scirus <<http://www.scirus.com/>> – mokslinės informacijos paieškos sistema. Atlieka paiešką daugiau kaip 380 mln. mokslinių šaltinių. Ieško žurnalų straipsnių, asmeninių tinklalapių, kursų medžiagos, preprintų, ataskaitų, patentų ir kt. interneto šaltinių. Paiešką atlieka atvirosios prieigos ir komercinėse duomenų bazėse.

Worldwidescience <<http://worldwidescience.org/>> – mokslinės informacijos paieškos sistema, atliekanti paiešką nacionalinėse ir tarptautinėse duomenų bazėse. Paieškos sistema sukurta ir prižiūrima *Office of Scientific and Technical Information (OSTI)*.

ScientificWebPlus <<http://scientific.thomsonwebplus.com/>> – agentūros *Thomson Reuters* sukurta paieškos sistema. Prie šios paieškos sistemos prisijungti galėsite tik tada, jeigu Jūsų institucija prenumeruoja duomenų bazę *ISI Web of Knowledge*. Paieškos rezultatuose pateikiama vertingų mokslo publikacijų. Numatyta specializuotos informacijos apie organizmus, genus, vaistus paieška. Paieškos sistema integruoja antros kartos saityno (*web 2.0*) technologijas, leidžiančias žymėti, komentuoti, vertinti surastus šaltinius, išsaugoti juos bibliografinių nuorodų tvarkymo programose.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

2.6 pav. Scientific WebPlus paieškos rezultatai

ScienceResearch.com <<http://www.scienceresearch.com/>> – mokslinės informacijos paieškos sistema. Paiešką atlieka 300 vertingų duomenų bazių ir mokslo šaltinių kolekcijų. Naudojantis išplėstine paieška galima ieškoti vienoje iš fizinių, technologijos ar medicinos mokslo krypčių.

2.3.2. Teminės paieškos sistemos

Teminės paieškos sistemos ieško tam tikros mokslo srities ar krypties mokslo šaltinių. Pateikiamuose rezultatuose nurodomi tam tikros tematikos kokybiški ir patikimi moksliniai šaltiniai.

Scitopia <<http://scitopia.org/scitopia/search.html>> – specializuota paieškos sistema, atliekanti jungtinę įvairių fizinių ir technologijos (fizikos, geofizikos, aeronautikos ir astronautikos, akustikos, mechaninės inžinerijos, medžiagų mokslo, elektrochemijos, elektronikos ir elektrotechnikos, kristalografijos ir kt.) mokslų šaltinių paiešką. Paiešką atlieka daugiau kaip 3,5 mln. dokumentų (recenzuojamų žurnalų straipsnių, konferencijų pranešimų, patentų, vyriausybės dokumentų) kolekcijoje. Šią paieškos sistemą kuria ir informaciją pateikia 21 mokslo ir technologijų bendruomenė.

Biznar <<http://biznar.com/biznar/>> – specializuota teminė paieškos sistema, atliekanti verslo šaltinių paiešką daugiau kaip 60 pripažintų verslo kolekcijų. Numatytos tikslinimo galimybės pagal temą, šaltinį, leidėją, metus ir kt. parametrus. Prenumeruojamų duomenų bazių viso teksto dokumentai prieinami tik prenumeratoriams.

ChemSpider <<http://www.chemspider.com/>> – specializuota teminė paieškos sistema, skirta chemijos mokslo šaltinių paieškai. Suteikia prieigą prie gausybės cheminių struktūrų ir kitų

chemijos srities specialistams skirtų paslaugų. Šios paieškos sistemos tikslas – viename paieškos lange atlikti paiešką įvairiose atvirosios prieigos ir komercinėse duomenų bazėse.

CiteSeer <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>> – kompiuterių ir informacijos mokslų paieškos sistema ir el. biblioteka. Joje galima ne tik atlikti mokslo šaltinių paiešką, bet ir rasti citavimo statistiką, citavimo indeksus, cituojamus šaltinius, susijusius dokumentus. Pateikiamos nuorodos į cituojamus šaltinius, esančius internete. Registruotieji vartotojai gali naudotis asmeninės aplinkos galimybėmis: kurti asmenines kolekcijas, naudotis RSS naujienų paslaugomis, socialinių tinklų galimybėmis.

Science Accelerator <<http://www.scienceaccelerator.gov>> yra JAV energijos departamento šaltinių paieškos sistema, pateikianti mokslinių tyrimų rezultatų ataskaitas, projektų aprašymus ir santraukas, mokslinių straipsnių preprintus, konferencijų pranešimus ir kt. šaltinius alternatyvių, atsinaujinančių energijos šaltinių tema.

2.3.3. Daugialypės paieškos sistemos

Tai paieškos priemonės, kurios pateiktą klausimą siunčia iš karto kelioms paieškos sistemoms ar rodyklėms, o ten rastus rezultatus sugrupuoja pagal naudotą paieškos sistemą arba kitu principu. Kartais rezultatai pateikiami pagal jų svarbą, o atitinkama paieškos sistema nurodoma rastų dokumentų referate.

Daugialypės paieškos sistemos privalumai:

- sutaupote laiko, nes paiešką atliekate keliuose sistemose iškart;
- galimybė gauti įvairesnius paieškos rezultatus;
- galimybė atlikti greitą tam tikros temos šaltinių, esančių internete, apžvalgą.

Daugialypės paieškos sistemos trūkumai

- negalima formuluoti sudėtingų užklausų, nes įvairiose paieškos sistemose paieškos klausimo formulavimo galimybės skirtingos.

Kngine <<http://www.kngine.com/>> – trečios kartos paieškos sistema, integruojanti trečios kartos saityno technologijas (semantinę paiešką, duomenų atvaizdavimo technologijas). Atlikdama paiešką ir pateikdama paieškos rezultatus, ieško prasminių ryšių tarp atskirų reikšminių žodžių ir sampratų. Vienoje vietoje pateikia susijusią įvairaus tipo informaciją, pvz., vaizdo įrašus, paveikslus, vartotojų apžvalgą ir kt. Pradėta kurti 2008 m. pabaigoje.

Zuula <<http://www.zuula.com/>> – greita ir patogi daugelio paieškos sistemų rezultatų paieška. Galima ieškoti paveikslų, vaizdo įrašų, naujienų, tinklaraščių; yra darbo vietų paieška.

Nginer <<http://www.nginer.com/>> – atlieka paiešką daugelio paieškos sistemų rezultatuose, galima ieškoti knygų, paveikslų, vaizdo įrašų, naujienų, tinklaraščių, muzikos įrašų, kompiuterių programų, darbo vietų.

2.3.4. Teminiai katalogai

Teminiai katalogai (angl. *subject directory*) informaciją grupuoja ir pateikia pagal temas. Kiekviena tema dar suskirstyta į potemius. Pasirinkus temą ir keliaujant hipernuorodomis, randamas reikalingas informacijos šaltinis. Naudojant teminius katalogus galima rasti daug naudingų informacijos šaltinių susijusia arba artima tematika. Kataloguose aprašomų šaltinių yra daug mažiau, negu pateikia paieškos sistemos, tačiau įtraukiami kokybiški, temą atitinkantys šaltiniai.

Teminių katalogų privalumai:

- šaltiniai klasifikuojami pagal temą;
- nėra atsitiktinių, temos neatitinkančių šaltinių.

Teminių katalogų trūkumai:

- teminiuose kataloguose randama keliolika ar net kelis šimtus kartų mažiau informacijos išteklių, negu naudojant paieškos sistemas;
- teminiame kataloge, kuriame informacija tikrinama ir atnaujinama retai, gali būti daug neveikiančių nuorodų.

Pavyzdys

Open Directory Project <<http://www.dmoz.org/>> – vienas didžiausių ir išsamiausių savanoriškai žmonių redaguojamų katalogų internete.

2.3.5. Virtualios bibliotekos

Informacijos šaltinių gausa internete paskatino kurti specializuotus informacijos portalus ir virtualias bibliotekas. Šios svetainės kaupia ir aprašo nuorodas į kokybiškus konkrečios tematikos tinklalapius ir dokumentus, kurie dažniausiai skiriami konkrečiai auditorijai, teikia kitas papildomas paslaugas. Atranką atlieka specialų pasirengimą turintys specialistai, dažnai turintys bibliotekinį ir konkrečios mokslo srities išsilavinimą. Atrenkant informacijos šaltinius į virtualias bibliotekas, paprastai vadovaujamosi tam tikrais apibrėžtais kriterijais. Virtualios bibliotekos dažnai pateikia šaltinių atrankos kriterijus, juos galima rasti internete. Kriterijai parengti įvertinant įvairius informacijos šaltinių kokybę nusakančius veiksnius, tarp jų tikslumą, naujumą, apimtį. Atrankos kriterijų peržiūra gali padėti nuspręsti, ar jie atitinka Jūsų kokybės vertinimo aspektus. Virtualios bibliotekos gali apimti įvairias mokslo sritis (pvz., *Intute, Infomine*) arba vieną mokslo sritį ar net kryptį (pvz., *SciCentral*).

Išsamų teminių ir daugiadalykių virtualių bibliotekų katalogą *Pinakes* rasite adresu <<http://www.hw.ac.uk/libwww/irn/pinakes/pinakes.html>>.

Virtualių bibliotekų privalumai:

- informacijos šaltinius atrenka specialistai, turintys konkrečios srities žinių; jie atrenka naudingą ir patikimą informaciją;
- atliekant paiešką taupomas laikas, nes į paieškos rezultatus nepatenka tūkstančiai pasenusių ir nenaudingų informacijos šaltinių;
- virtualios bibliotekos įtraukia įvairaus formato informacijos šaltinius – jose kaupiami ne vien internete laisvai prieinami šaltiniai, bet ir nuorodos į mokamus ar registracijos reikalaujančius informacijos šaltinius;
- šaltiniai atitinka tikslinės grupės vartotojų informacines reikmes.

Virtualių bibliotekų trūkumai:

- gana nedidelis informacijos šaltinių kiekis;
- jų paskirtis tenkinti siauros auditorijos poreikius nulemia nedidelį šių paieškos priemonių vartotojų skaičių.

Pavyzdžiai:

Intute <<http://www.intute.ac.uk>> – daugiadalykė virtuali biblioteka, kuri pateikia įvertintus ir suklasifikuotus įvairios tematikos interneto šaltinius.

Infomine <<http://infomine.ucr.edu/>> – virtuali interneto išteklių biblioteka, skirta universitetų dėstytojams, studentams ir mokslininkams.

SciCentral <<http://www.scicentral.com>> – virtuali fizinių, technologijos ir biomedicinos mokslų informacijos šaltinių biblioteka.

Praktinės užduotys

1. Atlikite Jus dominančios tematikos 2005–2010 m. laikotarpio naujausių mokslo šaltinių paiešką paieškos sistemoje *Google Scholar* <<http://scholar.google.lt>>, paieškai naudokite išplėstinę paiešką. Analogišką išplėstinę paiešką atlikite *Google* <<http://www.google.lt>> paieškos sistemoje. Palyginkite gautus rezultatus.
2. Jus dominančios tematikos mokslo šaltinių paiešką atlikite paieškos sistemoje *Scirus* <<http://www.scirus.com>>. Paieškos rezultatams tikslinti naudokite rezultatų lango kairėje pusėje pateikiamus filtrus.

Nuorodos

Specializuotos paieškos sistemos

Google Scholar <<http://scholar.google.lt>>

Google Books <<http://books.google.com>>

Google Patents <<http://www.google.com/patents>>

Scirus <<http://www.scirus.com/>>

Worldwidescience <<http://worldwidescience.org/>>

ScientificWebPlus <<http://scientific.thomsonwebplus.com/>>

ScienceResearch.com <<http://www.scienceresearch.com/>>

Teminės paieškos sistemos

Scitopia <<http://scitopia.org/scitopia/search.html>>

Biznar <<http://biznar.com/biznar/>>

ChemSpider <<http://www.chemspider.com/>>

Citeseerx <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>>

Science Accelerator <<http://www.scienceaccelerator.gov>>

Daugialypės paieškos sistemos

Kngine <<http://www.kngine.com/>>

Zuula <<http://www.zuula.com/>>

Nginer <<http://www.nginer.com/>>

Teminiai katalogai

Open Directory Project <<http://www.dmoz.org/>>

Virtualios bibliotekos

Infomine <<http://infomine.ucr.edu/>>

Intute <<http://www.intute.ac.uk>>

SciCentral <<http://www.scicentral.com>>

Pinakes <<http://www.hw.ac.uk/libwww/irn/pinakes/pinakes.html>>

2.4. Mokslinės informacijos duomenų bazės

Duomenų bazė (toliau – DB, angl. *database*) – organizuotų duomenų (faktų, bibliografinių duomenų, dokumentų, straipsnių ir kt.) visuma, kur pagal nustatytas sąlygas numatyti bendrieji duomenų aprašymo, laikymo ir naudojimo principai. Duomenų bazėje esantys duomenys yra susisteminti ir sutvarkyti taip, kad būtų lengva atlikti informacijos paiešką ir naudoti surastus informacijos šaltinius. Duomenų bazėje informacija yra taip organizuota, kad kompiuterio programa galėtų greitai atrinkti pageidaujamus duomenų segmentus. Paprastai duomenų bazėje esantys duomenys dedami į atskirus laukus. Kiekvienas laukas pildomas ir jame saugoma tam tikros rūšies informacija.

Duomenų bazės kaupia informaciją apie žurnalų straipsnius, konferencijų pranešimus, laikraščių straipsnius, knygų apžvalgas, garso ir vaizdo dokumentus, grafinius dokumentus, žemėlapius ir kt. dokumentus. Duomenų bazėse gali būti pateikiama tik dokumentus aprašanti informacija arba patys dokumentai, taip pat papildoma informacija: bibliografinė informacija, santraukos, citavimo duomenys, dalykiniai terminai, reikšminiai žodžiai, viso teksto dokumentai ir kt.

Duomenų bazės gali būti skirstomos pagal prieinamos informacijos išsamumą, tematiką, informacijos tipą, prieinamumą ir kt.

Pagal pateikiamos *informacijos išsamumą* duomenų bazės gali būti skirstomos į:

- bibliografinės,
- viso teksto (tekstai, paveikslai, garso ir vaizdo įrašai),
- mišrios (įvairaus pobūdžio informacija).

Pagal *dokumentų tipą* duomenų bazės gali būti skirstomos į knygų, žurnalų straipsnių, konferencijų pranešimų, ataskaitų, vadovėlių, disertacijų, patentų duomenų bazes. Labai dažnai duomenų bazėse kaupiami įvairaus tipo dokumentai.

Pagal saugomų dokumentų *tematiką* duomenų bazės gali būti skirstomos į temines ir daugiadalykes. Teminės duomenų bazės kaupia vienos ar kelių mokslo sričių informacijos šaltinius, pvz., *Eric*, *Inspec*, *IEEEExplore*. Daugiadalykės duomenų bazės, pvz., *Academic Search Complete*, *ScienceDirect*, *SpringerLINK* kaupia įvairių mokslo sričių informacijos šaltinius.

Pagal prieigos galimybes duomenų bazės gali būti laisvai prieinamos arba mokamos. Mokamomis duomenų bazėmis galima naudotis įsigyjant prieigos licencijas arba atskirai sumokant už kiekvieną atsisiųstą dokumentą. Lietuvos mokslo ir studijų institucijose licencijuojamų duomenų bazių sąrašą rasite Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Duomenų bazių vartotojo aplinka būna įvairi, tačiau dauguma duomenų bazių turi panašius paieškos principus, teikia panašias paslaugas. Tai palengvina darbą atliekant paiešką skirtingose duomenų bazėse. Duomenų bazėse dažniausiai yra:

- vienas arba keli paieškos langai reikšminiams žodžiams įrašyti;
- paprasta, išplėstinė, komandinė ir kt. paieška;
- loginių operatorių naudojimo galimybė paieškos klausimui formuluoti;

- paieškos klausimo tikslinimo parinktys (filtrai): pagal datą, kalbą, dokumento rūšį ir kt.;
- paieška pagal kontroliuojamo žodyno terminus arba tezaurus;
- keletas rezultatų pateikimo formatų;
- galimybė pasirinkti ir pažymėti reikiamus įrašus, sudaryti dokumentų sąrašus;
- galimybė pasirinktus įrašus ir pačius dokumentus atsispausdinti, siųsti el. paštu, išsaugoti įvairiose laikmenose, importuoti į bibliografinių įrašų tvarkymo programas;
- galimybė išsaugoti paieškos praeitį;
- informavimo ir naujienų užsakymo paslaugos;
- pagalba ir kt.

Paieškos aplinka ir galimybės įvairiose duomenų bazėse gali skirtis, tačiau paieškos ir gaunamų rezultatų laukai yra panašūs. Straipsnių duomenų bazėse pagrindiniai paieškos laukai, arba metaduomenys, dažniausiai yra tokie:

- straipsnio antraštė;
- autoriaus (-ių) pavardė (-s);
- leidinio antraštė;
- publikavimo data;
- šaltinio (žurnalo, knygos, konferencijų medžiagos) pavadinimas,
- santrauka;
- reikšminiai žodžiai, dalykiniai, tezauro terminai;
- publikacijos rūšis;
- kalba ir kt.

Kai kuriose duomenų bazėse aprašyti ne straipsniai, o kito tipo informacija (paveikslai, žemėlapiai, muzikos įrašai). Tokiose duomenų bazėse įrašų laukai yra kitokie, pritaikyti konkrečių dokumentų savybėms aprašyti.

Sėkmingai informacijos paieškai atlikti duomenų bazės siūlo įvairius informacijos paieškos būdus. Daugumoje duomenų bazių yra numatyta paieška pagal reikšminius žodžius:

- paprasta paieška (angl. *basic search*, *quick search*, *easy search*);
- išplėstinė paieška (angl. *advanced search*);
- komandinė paieška (angl. *command search*);
- paieška keliose duomenų bazėse (angl. *crossRef*, *crossRef search*);
- vaizdinė paieška (angl. *visual search*).

Daugelyje duomenų bazių numatytos papildomos paieškos galimybės:

- paieška pagal kontroliuojamo žodyno (angl. *index search*) terminus;
- paieška pagal tezauro terminus (angl. *thesaurus search*);
- paveikslų paieška (angl. *images search*);
- leidinių paieška (angl. *publication search*);
- žmonių paieška (angl. *people search*) ir kt.

Išplėstinėje paieškoje galima tiksliai suformuluoti paieškos klausimą, nurodyti, kokiuose paieškos laukuose reikėtų ieškoti įrašytų reikšminių žodžių. Visose duomenų bazėse paiešką galima tikslinti pagal temą, laikotarpį, publikacijų rūšį, papildomus reikšminius žodžius, atlikti paiešką gautuose rezultatuose.

Detalesnė informacija apie paieškos duomenų bazėse ypatumus pateikiama pirmajame modulyje „Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas“.

Duomenų bazių privalumai:

- indeksuoja mokslinius, recenzuojamus straipsnius ir kitas mokslo publikacijas;
- iš karto galima atlikti paiešką dideliame mokslo šaltinių kiekyje;
- galima ieškoti vertingų, dažniausiai recenzuotų mokslo šaltinių.

Duomenų bazių trūkumai:

- didelė duomenų bazių prenumeratos kaina;
- dažnai vienoje duomenų bazėje galima rasti tik nedidelę dalį dominančios temos šaltinių, todėl, norint atlikti išsamią mokslo šaltinių analizę ir apžvalgą, paiešką reikia atlikti daugelyje duomenų bazių.

2.4.1. Bibliografinės duomenų bazės

Bibliografinė duomenų bazė – bibliografinių įrašų rinkinys, kuriame aprašomi publikuoti ir nepublikuoti dokumentai (knygos, straipsniai, žemėlapiai ir kt.). Patogiausias ir greičiausias kelias ieškoti reikalingų informacijos šaltinių (knygų, žurnalų straipsnių ir pan.) – naudotis bibliografinėmis duomenų bazėmis. Jose sukaupta informacija apie pirminius informacijos šaltinius: bibliografiniai (autorius, antraštė, publikavimo vieta ir data ir kt.) ir papildomi (santrauka, reikšminiai žodžiai, dalykiniai terminai ir kt.) duomenys. Pagrindinis bibliografinių duomenų bazių požymis – nėra dokumentų tekstų. Šio tipo duomenų bazės dar dažnai vadinamos **rodyklėmis** (pvz., periodinių leidinių rodyklės).

Bibliografinių duomenų bazių grupei taip pat priskiriami bibliotekų katalogai. Kataloguose pateikiami ne tik bibliografiniai duomenys apie bibliotekoje saugomus dokumentus, bet ir nurodoma dokumentų saugojimo informacija.

Bibliografinės duomenų bazės gali būti daugiadalykės ir teminės. Į *daugiadalykes bibliografinės duomenų bazes* įtraukiami įvairių mokslo krypčių dokumentų bibliografiniai įrašai (pvz., KTU mokslo publikacijų duomenų bazė, Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės 1994–2002 m. archyvas, Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas). *Teminės* arba *specializuotos bibliografinės duomenų bazės* įtraukia konkrečios, dažnai gana siauros mokslo krypties bibliografinius įrašus (pvz., *Humanities Index*, *INSPEC*, *Chemical Abstracts*).

Dauguma bibliografinių duomenų bazių pateikia ne tik bibliografinę informaciją, bet ir trumpą dokumentų turinio aprašymą – santraukas arba apžvalgas. Tai gali būti pačių autorių pateiktos ar duomenų bazės kūrėjų parengtos santraukos. Tokių anotacijų pateikia duomenų bazės *LISA* (*Library and Information Science Abstracts*), *ERIC*, *INSPEC*, *Compendex*, *CAPlus*, *British Index*, *Sociological Abstracts* ir kt.

Dabartiniu metu daugelis bibliografinių duomenų bazių taip pat pateikia ryšius į viso teksto dokumentus. Viso teksto dokumentai vartotojams pasiekiami tik tuomet, jeigu jie yra laisvai prieinami internete arba institucija sumoka už prieigą prie komercinėje duomenų bazėje esančių šaltinių.

Kai kurios duomenų bazės pateikia ne tik bibliografinius, bet ir cituojamų šaltinių duomenis bei informaciją apie tai, kas cituoja šaltinį. Tai vadinamosios **citavimo duomenų bazės**, pvz., *Web of Science*, *Scopus*.

Bibliografinių duomenų bazių privalumai:

- dažniausiai galima atlikti išsamią tam tikros mokslo srities vertingų mokslo šaltinių paiešką;
- galima rasti informacijos apie pagrindinius tam tikros mokslo krypties autorius; ši informacija gaunama ieškant cituojamų arba susijusių šaltinių.

Bibliografinių duomenų bazių trūkumai

- surastų šaltinių visus straipsnių tekstus galima gauti tik tuomet, jeigu institucija prenumeruoja duomenų bazes, per kurias prieinami ieškomi dokumentai.

Su konkrečios mokslo srities bibliografinėmis duomenų bazėmis susipažinsite teminiuose moduliuose.

2.4.2. Viso teksto duomenų bazės

Bibliografinės ir referatinės duomenų bazės, pateikiančios dokumentų bibliografinę informaciją ir trumpus jų aprašymus, negali visiškai patenkinti vartotojų poreikių. Dažniausiai galutinis vartotojų tikslas – gauti viso teksto dokumentus, o tam neretai prireikia papildomų pastangų ar net finansinių lėšų. Moksliniams tyrimams reikalingų viso teksto dokumentų galima rasti viso teksto duomenų bazėse.

Viso teksto duomenų bazės – tai originalių tekstų rinkiniai (monografijos, pranešimai, žurnalų straipsniai ir kt.), spausdintiniai muzikos dokumentai (natos), kartografiniai ir grafiniai dokumentai. Jose, kaip ir bibliografinėse duomenų bazėse, pateikiama dokumentus apibūdinanti bibliografinė informacija ir visi dokumentų tekstai.

Daugumoje duomenų bazių viso teksto dokumentai pateikiami HTML arba PDF formatu (žr. 2.3 lentelę). Pvz., duomenų bazėse *ScienceDirect*, *Emerald*, *EBRARY* galima gauti viso teksto knygų, straipsnių iš žurnalų, konferencijų medžiagos, paveikslų, garso, vaizdo failų ir kt. Viso teksto duomenų bazės gali būti skirstomos pagal jose saugomų dokumentų tipą: knygų, straipsnių, patentų, standartų, statistinės informacijos ir kt. bazės.

2.3 lentelė. HTML ir PDF formatų palyginimas

	HTML	PDF
Privalumai	Greitai atveria dokumentą. Veikia hipernuorodos į cituojamus ar kitus šaltinius.	Atitinka originalią spausdinto dokumento versiją. Grafikai, lentelės, paveikslai pateikiami lygiai taip, kaip spausdintame dokumente. Patogu spausdinti.
Trūkumai	Dažniausiai nėra puslapių numeracijos. Grafikai, lentelės, paveikslai neatitinka originalios spausdinto dokumento versijos. Nepatogu spausdinti.	Ilgai užtrunka, kol dokumentas atveriamas ekrane. Ne visuomet veikia nuorodos į cituojamus šaltinius.

Informaciją apie Lietuvos mokslo ir studijų institucijose prieinamas viso teksto duomenų bazes rasite Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) svetainėje <<http://www.lmba.lt>>.

Kituose skyriuose pristatomos viso teksto duomenų bazės pagal duomenų bazėse prieinamų dokumentų rūšis.

2.4.2.1. El. knygų duomenų bazės

Bibliotekų katalogai pateikia informaciją apie bibliotekoje saugomus leidinius. Vartotojai, norėdami perskaityti bibliotekoje saugomą knygą, turi joje apsilankyti. El. knygų duomenų bazės suteikia prieigą prie knygų viso teksto, kurį leidėjai dažnai leidžia skaityti ne tik iš bibliotekos kompiuterių, bet ir iš bet kurių kitų kompiuterių, prijungtų prie interneto. El. knygų duomenų bazėse prieinamos įvairios arba tam tikros tematikos knygos. Knygas galima skaityti ekrane arba jų ištraukas kopijuoti, spausdinti, išsaugoti nuorodas ar teksto fragmentus Lietuvos mokslo ir studijų institucijose prenumeruojamose *EBRARY*, *Springer LINK*, *Synthesis Digital Library of Engineering and Computer Science* el. knygų duomenų bazėse. Detalesnė informacija pateikiama teminiuose moduluose.

2.4.2.2. El. straipsnių duomenų bazės

Mokslo žurnalų straipsniai yra populiariausi ir labiausiai vertinami mokslo šaltiniai, nes juose pateikiama nauja, įvertinta ir patikimumo kriterijus atitinkanti informacija. Žurnalų straipsniuose publikuojamą informaciją vertina nepriklausomi ekspertai. Tai, kad straipsnių turinį vertina tam tikros srities ekspertai, leidžia užtikrinti kokybę ir mokslinių tyrimų rezultatų patikimumą.

Dauguma komercinių leidėjų visiems interneto vartotojams leidžia nemokamai atlikti bibliografinių duomenų paiešką arba peržiūrą (pvz., *ScienceDirect*, *Sage*, *Emerald*, *SpringerLINK*), taip pat susipažinti su straipsnio santrauka. Norint atverti viso teksto dokumentus, reikia būti prenumeruojančios institucijos nariu. Prenumeruojančiose institucijose vartotojai viso teksto dokumentus gali gauti iš registruotų institucijos tinklo kompiuterinių darbo vietų arba, jei yra numatyta sutartyje, prieiga suteikiama ir nuotoliniams vartotojams.

Straipsnį įsigyti taip pat galima kreditine kortele sumokant mokesť už vienkartinį prisijungimą prie straipsnio (angl. *pay-per-view*). Straipsnio atsiuntimo kaina gali svyruoti nuo dešimties iki kelių dešimčių JAV dolerių, JK svarų sterlingų ar eurų, priklausomai nuo mokslo srities ir duomenų bazės, kurioje straipsnis yra. Straipsnį įsigyti galima tiesiogiai duomenų bazėje arba naudojantis dokumentų pristatymo tarnybų paslaugomis. Pvz., dokumentų pristatymo paslaugas teikianti tarnyba *IngentaConnect* prie leidėjo nustatyto mokesčio prideda 13 JAV dolerių pristatymo mokesť. Norint įsigyti leidyklos *Springer* žurnalo straipsnį reikėtų mokėti 47 JAV dolerius (be PVM), *Emerald* – 38 JAV dolerius (be PVM). Įsigyti straipsnį tiesiogiai iš leidėjo yra pigiau, pvz., *Springer* straipsnis kainuoja 34 JAV dolerius, *Emerald* – 13 JK svarų sterlingų, *Elsevier* (per *ScienceDirect*) – 31,5 JAV dolerio.

Kiekviena biblioteka teikia tarpbibliotekinio abonemento paslaugas, todėl, norėdami įsigyti straipsnį, galite kreiptis į savo institucijos biblioteką. Ji patars jums, kaip pigiausiai įsigyti straipsnį.

Institucijose prenumeruojamų duomenų bazių sąrašą ir prieigos sąlygas rasite tų institucijų bibliotekų svetainėse. Jeigu domina Lietuvoje prenumeruojamų mokslinių straipsnių duomenų bazės, jų sąrašus rasite LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt>>.

Daugiau informacijos apie mokslinių straipsnių duomenų bazes rasite teminiuose mokymo medžiagos moduluose.

2.4.2.3. Patentų, standartų duomenų bazės

Patentų duomenų bazės svarbios atliekant naujai registruojamų patentų ekspertizes, planuojant mokslinius tyrimus, nustatant jų prioritetus. Informacija apie patentus skelbiama biuleteniuose, o patentai saugomi patentų fonduose. Pagrindinę patento registravimo procedūrą reguliuoja 1883 metų Paryžiaus pramoninės nuosavybės konvencija. Ilgainiui patentavimo procedūra įvairių tarptautinių žinybų buvo vis labiau standartizuojama. Patento gavimas gana ilgas ir sudėtingas procesas, nes išradimą aprašanti paraiška turi būti atidžiai patikrinama oficialių patentų žinybų. Patentų paraiškų tikrinimo procedūra įvairiose šalyse skiriasi. Lietuvoje patentai registruojami *Lietuvos Respublikos valstybiniame patentų biure* <<http://www.vpb.lt/>>.

Lietuvos technikos bibliotekoje <<http://www.tb.lt>> įkurtas *Patentinės informacijos centras*, kuris yra Lietuvos, užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų patentinių dokumentų depozitinė biblioteka.

Europos patentų žinyba (angl. *The European Patent Office*) leidžia savaitinį dviejų dalių Europos patentų biuletinį, kuriame publikuojamos Europos ir tarptautinės patentų paraiškos ir išduoti patentai. Ši žinyba pateikia sąrašą, kur galima rasti informacijos apie patentus internete.

Daugelį patentų duomenų bazių galima rasti kompaktiniais diskais arba internete. Pavyzdžiui, Europos patentų žinyba leidžia keletą duomenų bazių, kuriose galima rasti viso teksto patentų su brėžiniais. Daugumos šalių patentai turi santraukas anglų kalba, tai palengvina paiešką pagal reikšminius žodžius.

Patentams identifikuoti pateikiama informacija apie paraiškovą, išradimo antraštę, šalį ar išleidusią įstaigą, patentinio dokumento rūšį, numerį, cituoto dokumento išleidimo datą.

Patentų galima ieškoti specializuotose duomenų bazėse, pvz. *Derwent World Patents Index*, *PatentScope*, *FreePatentsOnline*.

2.4.2.4. Statistinės informacijos duomenų bazės

Statistinės informacijos duomenų bazės priklauso faktografinių duomenų bazių tipui. *Faktografinės duomenų bazės* pateikia pirminę faktinę informaciją ir duomenis. Duomenys pateikiami skaičių lentelių, grafikų pavidalu taip, kad juos būtų galima panaudoti tiesiogiai, be papildomų pastangų. Duomenys tokiose duomenų bazėse gali būti toliau apdorojami ir naudojami analizėms, ataskaitoms rengti.

Daugelis oficialių valstybinių ar specializuotų institucijų statistinius duomenis pateikia nemokamai (pvz., Lietuvos Respublikos statistikos departamentas, *EUROSTAT*). Kitos duomenų bazės siūlo įsigyti prieigos licenciją (pvz., *SourceOECD*, *Passport GMID*).

2.4.2.5. Mišrios duomenų bazės

Daugelis duomenų bazių yra mišraus tipo ir pateikia įvairią informaciją: bibliografinius įrašus, tekstus, multimedijos dokumentus (pvz., *Academic Search Premier*, *Business Source Complete*). Tokiose duomenų bazėse dažniausiai pateikiama informacija apie duomenų prieigos sąlygas, t. y. kokio laikotarpio prieinama tik bibliografinė informacija, kokio – viso teksto dokumentai. Šios duomenų bazės pateikia įvairių tipų dokumentus: knygas, jų apžvalgas, straipsnius iš mokslo ar

profesinių žurnalų, laikraščių straipsnius, konferencijų pranešimus, patentus, standartus, ataskaitas ir kt. Vartotojai gali ieškoti įvairaus tipo ir formato arba konkretaus tipo dokumentų.

2.4.2.6 Jungtinės duomenų bazės

Jungtinės duomenų bazės (angl. *aggregate database*) suteikia galimybę iškart prisijungti prie kelių ar keliolikos duomenų bazių. Pagrindinis tokių duomenų bazių privalumas yra tas, kad per vieną paieškos sąsają galima atlikti paiešką keliuose ar daugelyje duomenų bazių (pvz., *EBSCOhost*, *ISI Web of Knowledge*).

Praktinės užduotys

1. Atverkite Lietuvos mokslininkų bibliotekų asociacijos svetainę <<http://www.lmba.lt>>. Peržiūrėkite per asociaciją ir savarankiškai institucijų prenumeruojamų duomenų bazių sąrašus. Įvertinkite, kiek radote Jums tinkamų duomenų bazių.
2. Ar jos prenumeruojamos Jūsų institucijoje? Kaip sužinoti, kurios duomenų bazės pateikiamos jungtinėse duomenų bazėse?

Nuorodos

Bibliografinės duomenų bazės

Web of Science (per *ISI Knowledge* sąsają) <<http://isiknowledge.com>>

Conference Proceedings Citation Index (per *ISI Knowledge* sąsają) <<http://isiknowledge.com>>

MEDLINE (per *EBSCO Publishing* sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

ERIC (per *EBSCO Publishing* sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

Library, Information Science & Technology Abstracts (per *EBSCO Publishing* sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

Knygų duomenų bazės

Ebrary <<http://www.ebrary.com/>>

Morgan & Claypool <<http://www.morganclaypool.com/>>

Springer LINK <<http://www.springerlink.com/>>

Informacinių leidinių duomenų bazės

Oxford Art Online <<http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>>

Oxford Music Online <<http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/>>

Oxford Reference Online <<http://www.oxfordreference.com>>

Straipsnių duomenų bazės

ACS Publications <<http://www.pubs.acs.org/>>

American Institute of Physics / American Physical Society <<http://www.aip.org/>>

Annual Reviews <<http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals>>

ATLA Religion Database with ATLASerials (per *EBSCO Publishing* sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

BMJ Journals Online Collection <<http://group.bmj.com/products/journals>>

Computers & Applied Sciences Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

EDP Sciences <<http://publications.edpsciences.org/>>

Emerald Engineering eJournals Collection <<http://www.emeraldinsight.com/ft>>

Emerald Management eJournals Collection <<http://www.emeraldinsight.com/ft>>
Environment Complete (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Humanities International Complete (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Institute of Physics Publishing <<http://www.iop.org/EJ/>>
JSTOR <<http://www.jstor.org/>>
Lippincott Williams & Wilkins Custom (per OVID sąsają) <<http://ovidsp.ovid.com/autologin.html>>
Nature Publishing <<http://www.nature.com/nature/index.html>>
Oxford Journals Online <<http://www.oxfordjournals.org/>>
PsychARTICLES (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
SAGE Journals Online <<http://online.sagepub.com/cgi/search/>>
Science Direct <<http://www.sciencedirect.com/>>
Science Online <<http://www.sciencemag.org/>>
SocINDEX with full-text (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
SportDiscus with Full Text (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Springer LINK (su Kluwer Academic Press) <<http://www.springerlink.com/>>
Wiley-Blackwell <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/home>>

Laikraščių straipsniai

MasterFILE Premier (per EBSCOhost sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Newspaper Source (per EBSCOhost sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

Statistinės duomenų bazės

Passport GMID (Global Market Indicators Database) <<http://www.euromonitor.com/>>
SourceOECD <<http://www.sourceoecd.org/>>
Lietuvos statistikos departamento duomenų bazės <<http://www.stat.gov.lt/lt>>
Eurostat <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>>
RBA Statistics <<http://www.rba.co.uk/sources/stats.htm>>
United Nations Statistics Division <<http://unstats.un.org/unsd/goodprac>>

Patentų duomenų bazės

The European Patent Office <<http://www.epo.org/>>
Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras <<http://www.vpb.lt/>>
Lietuvos technikos biblioteka <<http://www.tb.lt/>>
Derwent World Patents Index
<http://thomsonreuters.com/products_services/legal/legal_products/intellectual_property/DWPI>
PatentScope <<http://www.wipo.int/pctdb/en/>>
FreePatentsOnline <<http://www.freepatentsonline.com/>>

Mišrios duomenų bazės

Academic Search Complete (per EBSCOhost sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Business Source Complete (per EBSCOhost sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Health Source: Nursing/Academic Edition (per EBSCO Publishing sąsają)
<<http://search.epnet.com/>>
Health Source - Consumer Edition (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
Education Research Complete (per EBSCOhost sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
IEEE / IET Electronic Library <<http://ieeexplore.ieee.org/>>
Literary Reference Center (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
EconLIT with FT (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>
GreenFILE (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

Kitos duomenų bazės

BMJ Clinical Evidence <<http://clinicalevidence.bmj.com/ceweb/index.jsp>>

Cochrane Library <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/mrwhome/106568753/HOME>>

2.5. Mokslo publikacijų vertinimo šaltiniai

Šioje temoje susipažinsite su mokslo vertinimo šaltiniais. Mokslo vertinimas gali būti vykdomas naudojant arba derinant kiekybinius ir kokybinius vertinimo rodiklius. Formalusis vertinimas leidžia spręsti apie mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros darbų mastą, veiksmingumą, lėšas ir finansavimo šaltinius bei įtaką šalies ekonominei ir socialinei raidai. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM) ir Lietuvos mokslo tarybos (toliau – LMT) dokumentuose bibliometrinės analizės naudojimas mokslinei veiklai vertinti vadinamas „mokslinės produkcijos formaliuoju vertinimu“. Šis vertinimas atliekamas remiantis įvairiais tarptautiniu mastu pripažintais kiekybiniais kriterijais, tačiau, daugelio mokslininkų teigimu, jis nepakeičia ekspertinio vertinimo (Norvaiša, Račkauskas 2007). Mokslo šaltinių kokybė gali būti vertinama atliekant ekspertinį vertinimą, tačiau tokiam vertinimui atlikti reikalingos ekspertinės tam tikros mokslo srities žinios ir patirtis. Be to, kokybinis vertinimas pasižymi subjektyvumu. Todėl siekiant vertinimo objektyvumo yra naudojami kiekybiniai rodikliai. Šiuo metu galioja Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. liepos 10 d. patvirtintas įsakymas Nr. V-1128 „Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodika“ <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=40861>.

Aukščiausiai yra vertinamos publikacijos referuojamosios duomenų bazės *ISI Web of Science* užregistruotuose žurnaluose, turinčiuose citavimo indeksą (angl. *impact factor*). *ISI Web of Science* žurnalų sąrašas yra laisvai prieinamas svetainėje *Thomson Reuters* adresu <<http://science.thomsonreuters.com/mjl>>. Žurnalų paiešką galima atlikti pagal žodį pavadinime, ISSN arba mokslo kryptį.

Duomenų bazėse aprašomi mokslo publikacijų pagrindiniai metaduomenys (bibliografiniai duomenys) tam tikrais ryšiais yra siejami tarpusavyje. Šie ryšiai leidžia nustatyti autorių bei straipsnių citavimo skaičių ir apskaičiuoti kitus citavimo rodiklius. Citavimo analizė rodo, kiek kartų straipsnis ar autorius yra cituotas kitų mokslininkų, kas jį cituoja. Atliekant tokį vertinimą vadovaujamosi prielaida, kad tam tikroje mokslo kryptyje pripažinti ir įtakingi autoriai ar jų darbai yra cituojami dažniau, negu ne taip gerai žinomi autoriai (Moed 2005).

Šioje temoje pristatomi dažniausiai naudojami mokslo publikacijų vertinimo kiekybiniai rodikliai: žurnalų citavimo indeksas, autorių citavimo analizė ir h indeksas, mokslo krypčių, šalių ir kiti vertinimo rodikliai.

2.5.1. Citavimo duomenų paieška, h indeksas

Citavimo analizė yra svarbus mokslo vertinimo rodiklis, parodantis mokslininkų pripažinimą ir reikšmingumą, leidžiantis nustatyti mokslo krypties perspektyvumą ir kt. Citavimo indekso įkūrėjas Garfieldas (Moed 2005) citavimo duomenų reikšmingumą pagrindė knygoje „Citation indexing“. 1964 m. buvo paskelbta daugiadalykė citavimo duomenų rodyklė (angl. *Science Citation Index*), dabartiniu metu prieinama per duomenų bazę *ISI Web of Science*. Citavimo duomenis pateikia ir daugiau duomenų bazių:

- *Web of Science* (*Thomson Reuters*) trijose rodyklėse indeksuojama per 8 000 recenzuojamų žurnalų;
- *Scopus* (*Elsevier*) yra daugiau kaip 16 000 recenzuojamų mokslo žurnalų nuo 1996 m.;

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

- **Google Scholar** pateikia internete surastų šaltinių citavimo skaičių (angl. *cited by*);
- **Scimago Country & Journal Rank** pateikia žurnalų ir šalių citavimo rodiklius, kurie parengti naudojant *Scopus* duomenis;
- **INSPEC** ir kt.

EST MODUS IN REBUS
Horatio (Satire 1.1.1,106)

Country Rankings

Ranking Parameters

Subject Area: Engineering
Subject Category: Electrical and Electronic Engineering
Region: Eastern Europe
Year: 1996-2008
Order By: Documents
Display countries with at least: 0 Documents

Subject Area: Engineering.
Subject Category: Electrical and Electronic Engineering.
Region: Eastern Europe.
Period: 1996-2008.

Country	Documents	Citable documents	Citations	Self-Citations	Citations per Document	H Index
1 Russian Federation	21.335	21.274	44.084	18.634	1,95	58
2 Poland	7.934	7.826	20.713	7.085	2,70	45
3 Ukraine	5.828	5.781	7.604	3.492	1,36	29
4 Czech Republic	2.981	2.947	10.244	2.743	3,77	37
5 Romania	2.672	2.654	6.807	1.592	2,95	31
6 Hungary	1.766	1.730	7.986	1.752	4,38	36
7 Belarus	1.697	1.690	3.162	1.050	1,92	21
8 Slovenia	1.247	1.238	3.974	1.152	3,21	27
9 Bulgaria	1.172	1.161	3.343	918	3,17	23
10 Lithuania	756	743	3.000	1.014	4,39	25
11 Slovakia	736	728	2.861	542	5,15	24

2.7 pav. Duomenų bazė *Scimago Country&Journal Rank*

Pastaba. Būtina atsiminti, kad jokia duomenų bazė neparašo visų mokslo publikacijų, o citavimo skaičių pateikia įvertindama tik toje duomenų bazėje indeksuojamus šaltinius.

Web of Science (per *ISI Web of Knowledge* sąsają)

Adresas – <http://isiknowledge.com>

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis jas prenumeruojančių institucijų vartotojai (VU ir KTU).

Tipas – bibliografinė, citavimo duomenų.

Tematika – daugiadalykė.

Prieigos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriams prieinama informacija nuo 1990 m.

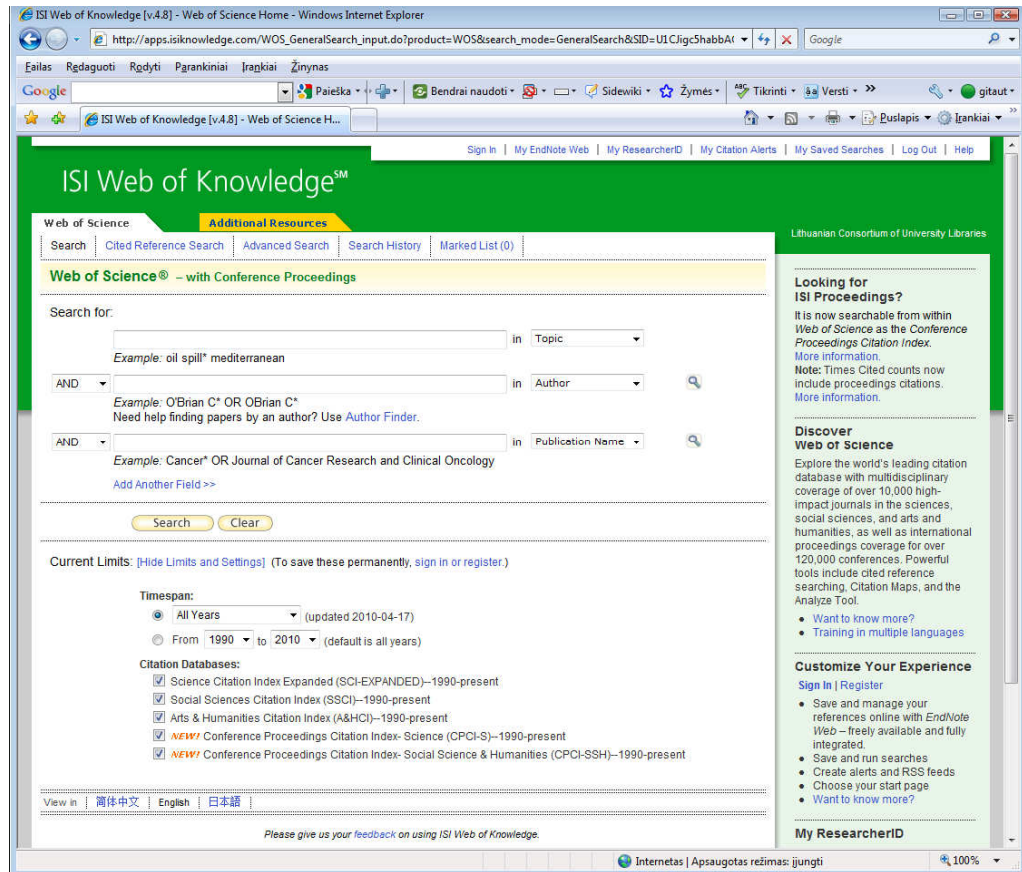
Prenumeratoriai – Kauno technologijos universitetas ir Vilniaus universitetas.

Duomenų bazę *Web of Science* sudaro 3 žurnalų ir 2 konferencijų pranešimų citavimo duomenų bazės:

- *Science Citation Index (SCI) Expanded* (nuo 1900 m. iki dabar) – fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų citavimo rodyklė, joje aprašyti 6 650-ties mokslo žurnalų straipsniai apima 150 mokslo krypčių;
- *Social Sciences Citation Index (SSCI)* (nuo 1956 m. iki dabar) – socialinių mokslų citavimo rodyklė, joje aprašyta 1 950 žurnalų straipsnių iš 50 mokslo krypčių;
- *Arts & Humanities Citation Index (A&HCI)* (nuo 1975 m. iki dabar) – humanitarinių mokslų citavimo rodyklė, joje aprašyti 1 160-ies meno ir humanitarinių mokslų žurnalų straipsniai ir atrinkti dokumentai;

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

- *Conference Proceedings Citation Index – Science* (nuo 1990 m. iki dabar) – fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų konferencijų, simpoziumų, seminarų pranešimų medžiaga;
- *Conference Proceedings Citation Index – Social Science & Humanities* (nuo 1990 m. iki dabar) – socialinių ir humanitarinių mokslų konferencijų, simpoziumų, seminarų pranešimų medžiaga.

2.8 pav. Duomenų bazė *Web of Science*

Duomenų bazėje galima atlikti cituojamų šaltinių paiešką (angl. *Cited Reference Search*), t. y. galima surasti straipsnius, cituojančius ieškomą autorių ar straipsnį. Tokia paieška leidžia rasti susijusias, t. y. panašios tematikos, publikacijas arba autorius, atliekančius artimų sričių tyrimus.

Privalumai:

- indeksuoja tik aukštus mokslo vertinimo kriterijus atitinkančius žurnalus;
- pateikia ryšius į viso teksto dokumentus.

Trūkumai:

- dėl didelės prenumeratos kainos ši bazė prenumeruojama tik dviejose institucijose – Kauno technologijos universitete ir Vilniaus universitete;
- viso teksto dokumentai prieinami tik iš prenumeruojamų duomenų bazių.

Svarbu:

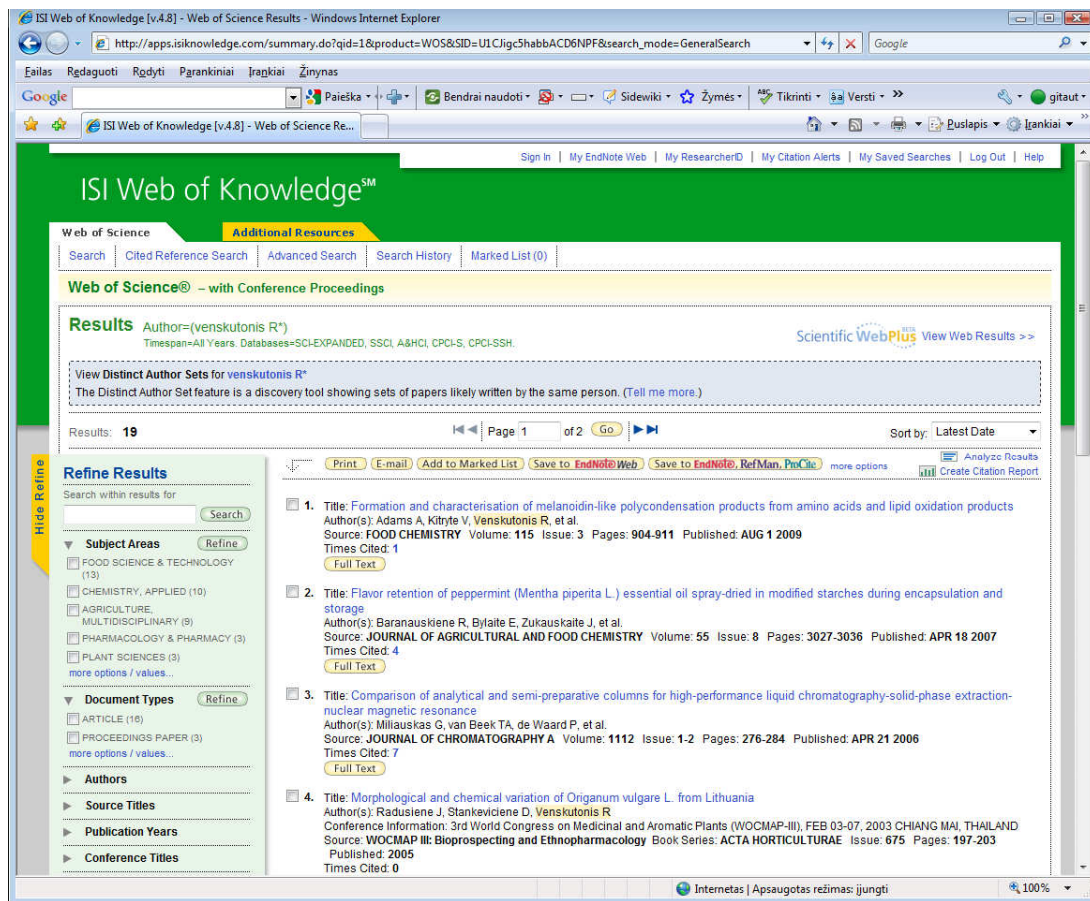
- duomenų bazėje *Web of Science* indeksuojamų žurnalų sąrašas laisvai prieinamas adresu <http://scientific.thomson.com/mjl/>;

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

- žurnalų vertinimo kriterijus rasite adresu http://thomsonreuters.com/products_services/science/free/essays/journal_selection_process/.

Atlikus paiešką duomenų bazėje pateikiami ne tik straipsnio bibliografiniai duomenys, bet ir informacija apie tai, kiek jis yra cituojamas kituose šioje duomenų bazėje indeksuojamuose straipsniuose. Citavimo skaičius pateikiamas pasirinkus nuorodą *Times Cited*.

2.9 pav. Paieškos rezultatų langas duomenų bazėje *Web of Science*

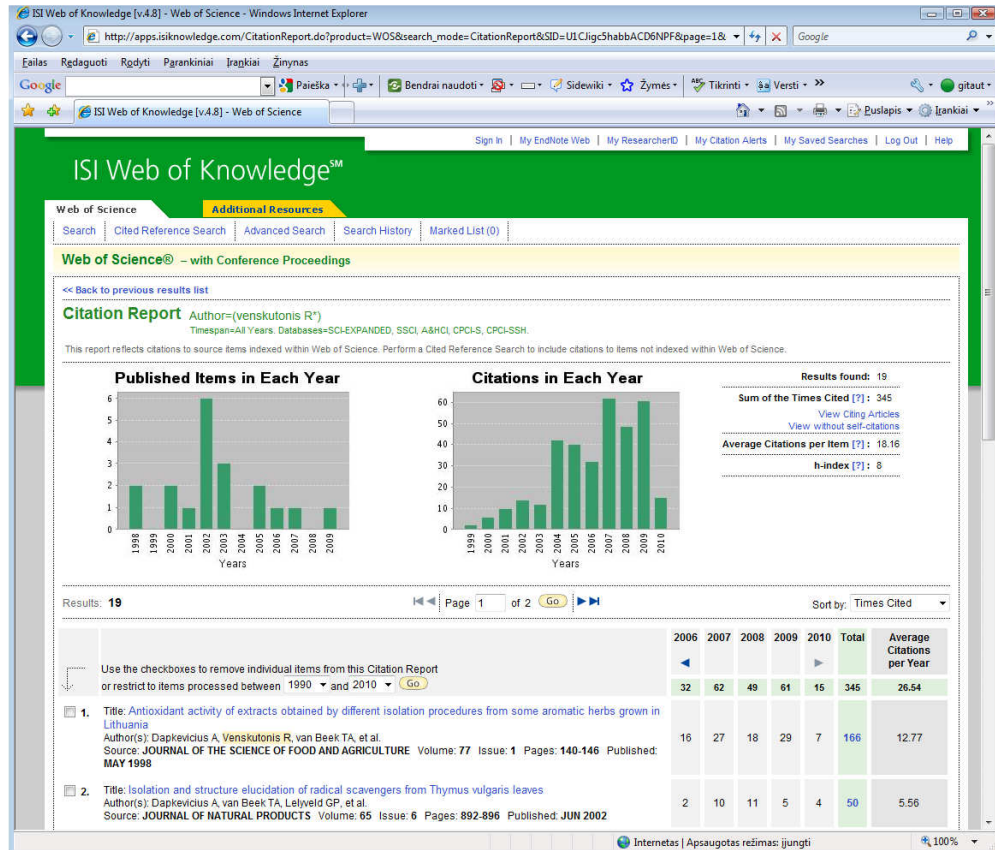
H indeksas parodo autorių publikacijų cituojamumą. Jis apibrėžiamas kaip maksimalus h skaičius publikacijų, kurios yra pacituotos bent h kartų. Pavyzdžiui, h indeksas 10 reiškia, kad mokslininkas yra paskelbęs 10 publikacijų ir kiekviena iš jų yra cituota ne mažiau kaip 10 kartų.

Norėdami rasti autoriaus h indeksą, atlikite autoriaus publikacijų paiešką. Į paieškos lauką įrašykite autoriaus pavardę bei vardo pirmąją raidę, trumpinimo ženkluką (*) ir nurodykite, kad norite ieškoti autoriaus (*Author*) lange. Atlikę paiešką, dešiniajame rezultatų lango kampe pasirinkite nuorodą *Create Citation Report* (kurti citavimo ataskaitą). Sistema pateikia rezultatų analizę: h indeksą ir kiekvienos publikacijos citavimo skaičių pagal metus.

Skaičiuodami autoriaus h indeksą nurodykite, kokio laikotarpio indeksą norite sužinoti. Lietuvos prenumeratoriai citavimo duomenis gali gauti nuo 1990 m.

Svarbu. Jeigu autoriaus pavardė yra populiari, būtina peržiūrėti, ar visos pateiktos publikacijos priklauso ieškomam autoriui.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

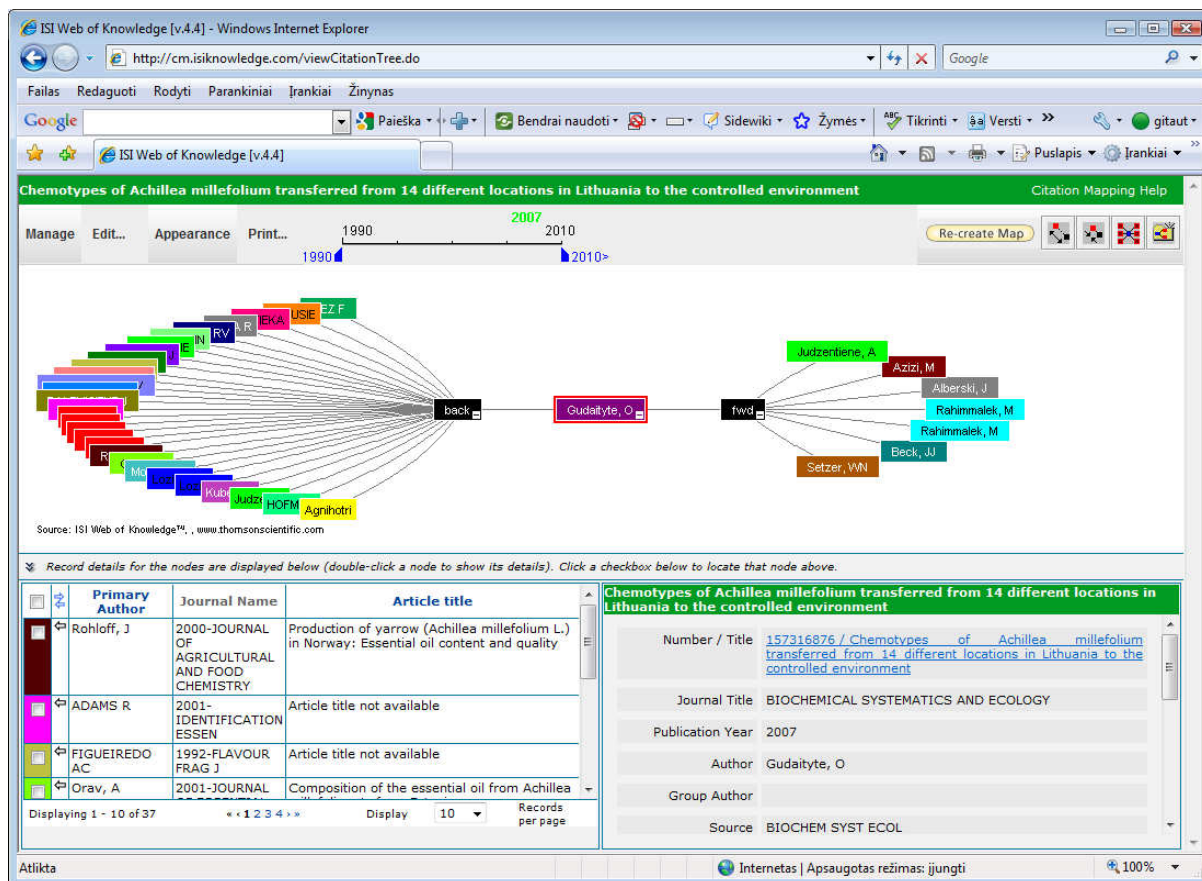

2.10 pav. Citavimo duomenų ataskaita ir h indeksas duomenų bazėje Web of Science

Citavimo žemėlapiai

Citavimo žemėlapiai vizualizuoja ryšius tarp straipsnių ar jų autorių ir jų cituojamų šaltinių. Vaizdumui užtikrinti citavimo ryšiai pateikiami skirtingomis spalvomis. Citavimo žemėlapis yra pateikiamas iš straipsnio išsamaus įrašo. Naudojant citavimo žemėlapius galima rasti susijusius autorius ir straipsnius, rasti tam tikros tematikos tyrimus atliekančius mokslininkus.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

2.11 pav. Straipsnio citavimo žemėlapis duomenų bazėje *Web of Science*

2.5.2. Žurnalų citavimo indeksas

Journal Citation Reports (per *ISI Web of Knowledge* sąsają)

Adresas – <http://isiknowledge.com>

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai (VU ir KTU).

Tipas – žurnalų vertinimo duomenys.

Tematika – daugiadalykė.

Prieigos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriams prieinama informacija nuo 2002 m.

Prenumeratoriai – Kauno technologijos universitetas ir Vilniaus universitetas.

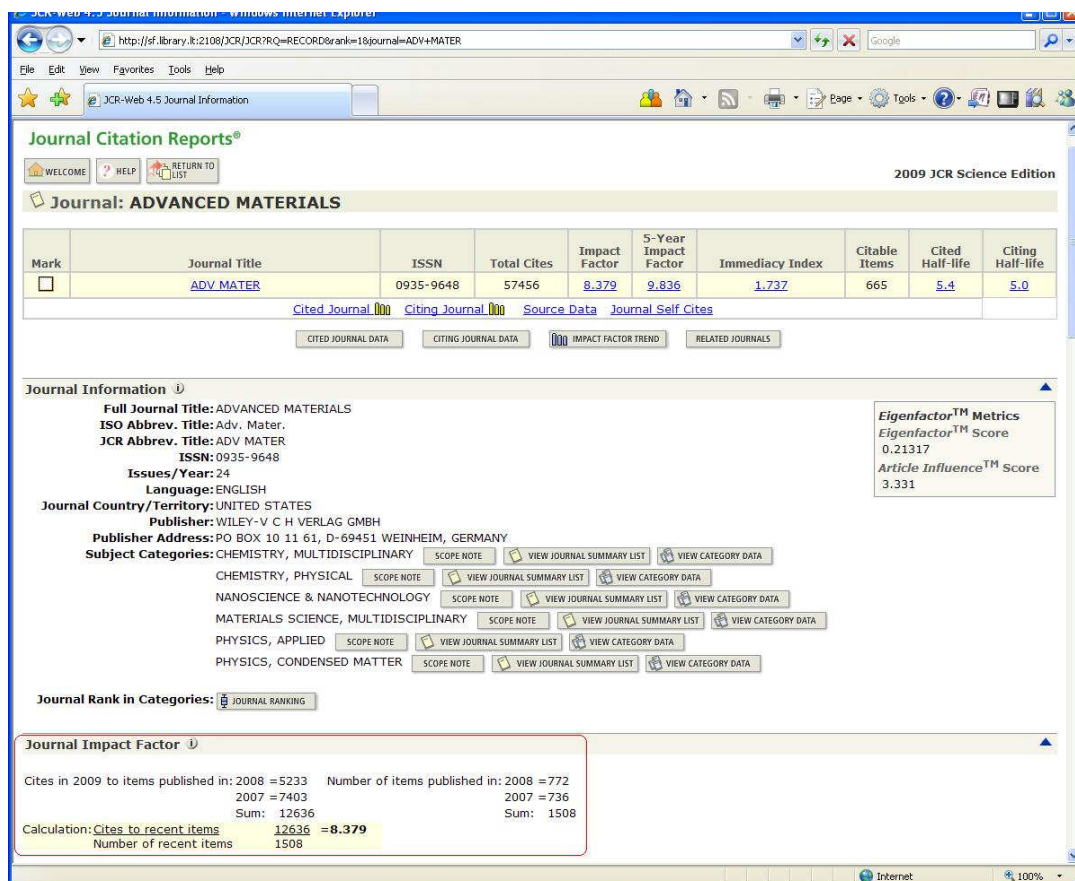
Duomenų bazė pateikia žurnalų citavimo rodiklius ir leidžia įvertinti bei palyginti žurnalus. Duomenų bazė pagal mokslų sritis skiriama į 2 bazes: *Science Edition* (fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų žurnalai) ir *Social Sciences Edition* (socialiniai ir humanitariniai mokslai). Dažniausiai naudojami rodikliai:

- žurnalo citavimo indeksas (angl. *impact factor*),
- operatyvumo indeksas (angl. *immediacy index*),
- mokslo krypties citavimo rodikliai (angl. *category data*),
- dažniausiai cituojami mokslo krypties žurnalai,
- susiję žurnalai (angl. *related journals*).

Žurnalų citavimo indeksas parodo, kiek vidutiniškai kartų žurnalo straipsniai, publikuoti per dvejus prieš tai buvusius metus, buvo cituoti einamaisiais metais.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 2 modulis. Dr. G. Tautkevičienė. Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos.

Žurnalo citavimo indeksas gaunamas per paskutinius dvejus metus publikuotų straipsnių citavimo skaičių skaičiuojamais metais dalijant iš bendro straipsnių, publikuotų per paskutinius dvejus metus, skaičiaus. Pavyzdžiui, 2009 m. žurnalų svorio koeficientas skaičiuojamas naudojant 2007 ir 2008 m. duomenis. Nustatomas straipsnių, publikuotų 2007 ir 2008 m., citavimo 2009 m. skaičius ir jis dalijamas iš 2007 ir 2008 m. publikuotų žurnalų skaičiaus.

The screenshot displays the 'Journal Citation Reports' interface for the journal 'ADVANCED MATERIALS'. The main table shows the following data:

Mark	Journal Title	ISSN	Total Cites	Impact Factor	5-Year Impact Factor	Immediacy Index	Citable Items	Cited Half-life	Citing Half-life
☐	ADV. MATER	0935-9648	57456	8.379	9.836	1.737	665	5.4	5.0

Below the table, there are links for 'Cited Journal', 'Citing Journal', 'Source Data', and 'Journal Self Cites'. A 'Journal Information' section provides details such as 'Full Journal Title: ADVANCED MATERIALS', 'ISO Abbrev. Title: Adv. Mater.', 'JCR Abbrev. Title: ADV. MATER', 'ISSN: 0935-9648', 'Issues/Year: 24', 'Language: ENGLISH', 'Journal Country/Territory: UNITED STATES', 'Publisher: WILEY-VCH VERLAG GMBH', and 'Publisher Address: PO BOX 10 11 61, D-69451 WEINHEIM, GERMANY'. It also lists 'Subject Categories' like 'CHEMISTRY, MULTIDISCIPLINARY', 'CHEMISTRY, PHYSICAL', 'NANOSCIENCE & NANOTECHNOLOGY', 'MATERIALS SCIENCE, MULTIDISCIPLINARY', 'PHYSICS, APPLIED', and 'PHYSICS, CONDENSED MATTER'. A 'Journal Rank in Categories' section shows 'JOURNAL RANKING'. A 'Journal Impact Factor' section details the calculation: 'Cites in 2009 to items published in: 2008 = 5233, 2007 = 7403, Sum = 12636' and 'Number of items published in: 2008 = 772, 2007 = 736, Sum = 1508'. The final calculation is 'Cites to recent items 12636 / Number of recent items 1508 = 8.379'. 'Eigenfactor™ Metrics' are also shown: 'Eigenfactor™ Score 0.21317' and 'Article Influence™ Score 3.331'.

2.12 pav. Žurnalo citavimo indeksas

Žurnalų citavimo indeksas pradamas skaičiuoti tik trečiaisiais metais nuo to laiko, kai žurnalas įtraukiamas į duomenų bazę *Web of Science*. Tai reiškia, kad duomenų bazėje *Web of Science* naujai indeksuojami žurnalai neturi citavimo indekso.

Žurnalų mokslo kategorijos citavimo indeksas parodo tos kategorijos žurnalų vidutinį cituojamumą. Jį galima rasti spragtelėjus mygtuką *View Category Data*. Žurnalas gali priklausyti kelioms mokslo kategorijoms.

2.5.3. Kiti mokslo publikacijų vertinimo rodikliai

Duomenų bazėje *Essential Science Indicator* (prieinama per *Web of Knowledge* sąsają) pateikiami šalių, mokslininkų, institucijų, žurnalų, mokslo kryptų reitingavimo ir kiti duomenys. Duomenys gali būti rikiuojami pagal publikuotų straipsnių skaičių, citavimo skaičių, vidutinį straipsnių citavimo skaičių.

	View	Field	Papers	Citations	Citations Per Paper
1		MOLECULAR BIOLOGY & GENETICS	115	1,578	13.72
2		IMMUNOLOGY	79	922	11.67
3		BIOLOGY & BIOCHEMISTRY	464	4,913	10.59
4		MICROBIOLOGY	126	1,173	9.31
5		PHARMACOLOGY & TOXICOLOGY	66	613	9.29
6		NEUROSCIENCE & BEHAVIOR	74	588	7.95
7		CLINICAL MEDICINE	949	7,389	7.79
8		PSYCHIATRY/PSYCHOLOGY	58	397	6.84
9		GEOSCIENCES	133	895	6.73
10		SPACE SCIENCE	171	931	5.44
11		CHEMISTRY	1,267	6,355	5.02
12		PHYSICS	1,535	7,411	4.83
13		AGRICULTURAL SCIENCES	188	772	4.11
14		PLANT & ANIMAL SCIENCE	540	1,995	3.69
15		ENVIRONMENT/ECOLOGY	290	881	3.04

2.13 pav. Mokslo krypties reitingavimas pagal šalį duomenų bazėje *Web of Science*

ISI Highly Cited (prieinama per *Web of Knowledge* sąsają)

Duomenų bazėje pateikiama išsami informacija apie žinomiausius, dažniausiai cituojamus mokslininkus ir tyrėjus. Paiešką galima atlikti pagal pavardę, mokslo kryptį, šalį arba institucijos, kuriai atstovauja tyrėjas, pavadinimą. Duomenys pateikiami apie tyrėjus, įnešusius didžiausią indėlį į mokslo ir technologijų vystymą nuo 1981 m. iki dabar.

Įdomu. „Žurnalo citavimo indeksą naudoti vertinant mokslininkus yra pavojinga. Idealiame pasaulyje vertintojai turėtų perskaityti kiekvieną straipsnį ir atlikti asmeninį vertinimą“ (Garfieldas 2006).

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje *Journal Citation Reports* <<http://isiknowledge.com>> raskite savo tyrimo krypties mokslo žurnalą, turintį didžiausią citavimo indeksą. Pateikite žurnalo pavadinimą ir citavimo indekso reikšmę.
2. Duomenų bazėje *Essential Science Indicator* <<http://isiknowledge.com>> išanalizuokite, kokią reitingo poziciją užima mokslo kryptis, kurioje Jūs atliekate tyrimus. Pateikite Lietuvos duomenis.
3. Paieškos sistemoje *Google Scholar* <<http://scholar.google.lt>> atlikite paiešką Jus dominančia tema. Pasižiūrėkite, kiek ir kokie šaltiniai cituoja Jūsų rastą šaltinį.
4. Kompanijos *Thomson Reuters* tinklalapyje <<http://scientific.thomson.com/mjl/>> raskite savo srities mokslo žurnalus, indeksuojamus *Web of Science* duomenų bazėse.

Nuorodos

Mokslo vertinimo šaltiniai

Mokslo ir studijų institucijų mokslo (meno) darbų vertinimo metodika (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. liepos 10 d. patvirtintas įsakymas Nr. V-1128) <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.dok_priedas?p_id=40861>

Lietuvos mokslo taryba <<http://www.lmt.lt/>>

ISI Web of Knowledge <<http://isiknowledge.com>>

Journal Citation Reports (per *ISI Knowledge* sąsają) <<http://isiknowledge.com>>

Master Journal List <<http://scientific.thomson.com/mjl/>>

Scopus <<http://www.scopus.com>>

Scimago Country & Journal Rank <<http://www.scimagojr.com/>>

Google Scholar <<http://scholar.google.lt>>

Apibendrinamosios pastabos

Šiame modulyje susipažinote su mokslinės komunikacijos procesais ir jų kaita, sužinojote, kaip jų veikiama formuojasi atvirosios prieigos leidyba, kaip kuriamos atvirosios prieigos talpyklos, galėjote įvertinti įvairių publikavimo būdų privalumus ir trūkumus. Taip pat sužinojote apie mokslo šaltinių klasifikaciją, tradicinius (knygos, straipsniai, disertacijos, konferencijų pranešimai ir kt.) ir interaktyvius (tinklaraščiai, vikis, socialiniai tinklai ir kt.) mokslo informacijos šaltinius. Išstudijavę šios temos mokymosi medžiagą, turėsite žinių apie specializuotas ir temines informacijos paieškos priemones, mokslo duomenų bases. Žinosite, kaip prisijungti prie mokslininkų bendradarbiavimo tinklų, kaip dalyvauti vykdant bendrus tyrimus ir kuriant naujas mokslo žinias, kaip dalytis mokslo žiniomis ir šaltiniais (pateiktimis, vaizdo, garso įrašais ir kt.), efektyviai gauti naujausią informaciją. Šiame modulyje taip pat pateikiama informacija apie mokslo vertinimo šaltinius ir rodiklius: žurnalų citavimo indeksą, autorių h indeksą, mokslo kryptių, šalių, institucijų bei kitus vertinimo rodiklius.

Žodynas

Informacijos šaltinių terminų žodynas

Knyga išsamiai ir sistemiškai pateikia tam tikros temos informaciją, pagrindinius principus, faktus, teorijas. Knygos skirstomos į monografijas, vadovėlius, mokomąsias knygas ir kt. Knygų paiešką galima atlikti bibliotekų kataloguose, specializuotose paieškos sistemose (pvz., *Google Books*), komercinių leidėjų el. knygų (pvz., *SpringerLINK*, *EBRARY*) ir laisvai prieinamose duomenų bazėse (pvz., *Science Books Online*, *Free Science Books*), leidėjų tinklalapiuose (pvz., *Elsevier*, *VGTV*, *KTU leidyklos*), elektroniniuose knygynuose (pvz., *Knygininkas*, *Amazon.com*).

Mokslinis straipsnis – moksliniame leidinyje išspausdintas straipsnis, skirtas mokslo srities (krypties, šakos) problemai spręsti. Jame pateikiama problema, apžvelgiami ankstesni problemos tyrimai, vykdytų tyrimų metodika ir rezultatai bei išvados, taip pat nuorodos, atskleidžiančios atliktų darbų sąryšį su kitų autorių tyrimais. Straipsnis turi aiškiai apibrėžtą struktūrą ir turi atitikti mokslinio straipsnio reikalavimus. Žurnalų straipsniai yra pagrindiniai mokslo informacijos šaltiniai. Jie pateikia naujausią informaciją apie tam tikros, dažnai labai siauros, mokslo tematikos tyrimus. Dešimtis tūkstančių mokslo žurnalų galima rasti komercinių leidėjų duomenų bazėse (pvz., *Emerald*, *Sage*, *Oxford*, *ScienceDirect*, *SpringerLINK*, *Wiley InterScience* ir kt.), atvirosios prieigos talpyklose arba laisvai internete.

Konferencijų medžiaga. Mokslinių tyrinėjimų duomenys pirmiausia yra pateikiami įvairiose tarptautinėse konferencijose, kongresuose, simpoziumuose, seminaruose. Konferencijų pranešimai spausdinami atskiru leidiniu, vadinamu **konferencijos medžiaga** (angl. *conference proceedings*). Konferencijų pranešimai yra įtraukiami į daugelį teminių (pvz., *INSPEC*, *IEEE*) ir daugiadalykių (pvz., *Conference Proceedings Citation Index*) duomenų bazių, randami internete atvirosios prieigos šaltiniuose (pvz., *JACoW*, *EPJ Web of Conference*).

Informaciniai / žinyiniai leidiniai (angl. *reference material*) trumpai pateikia pagrindines mokslo, mokslo populiariąsias ar taikomojo pobūdžio susistemintas žinias apie spaudinius ir nepublikuotus darbus. Tai bibliografiniai, referatiniai, apžvalginiai leidiniai arba leidiniai, pateikiantys sampratą, faktus, statistinius duomenis, nuorodas į kitus šaltinius.

Pilkoji literatūra (angl. *grey literature* arba *gray literature*) – tai nepublikuoti informacijos šaltiniai arba tie, kurie, nors ir publikuoti, yra sunkiai prieinami, pvz., mokslinių tyrimų ir techninės ataskaitos, preprintai ir kt. nepublikuoti mokslo dokumentai. Šio tipo šaltinių galima ieškoti specialiose arba atvirosios prieigos duomenų bazėse. Pvz., svetainėje *GreyNet International* <<http://www.greynet.org/>> pateikiamas *GreySource Index*, kuriame šaltiniai klasifikuojami naudojant klasifikacijos sistemas COSATI (American) ir SIGLE (European).

Disertacija – mokslinis darbas, pasižymintis vidine darna, pateikiantis mokslinių tyrimų rezultatų visumą ir mokslines prielaidas. Jas darbo autorius iškelia viešam gynimui. Tai rodo autoriaus mokslinio darbo kokybę ir jo indėlį į mokslą. Šis mokslinis darbas pateikiamas mokslo laipsniui įgyti ir viešai ginamas disertanto (Knygotyra 1997). Disertacijų ir jų santraukų galima ieškoti šalies nacionalinėse ir mokslo bei studijų institucijų, kuriose buvo apginta daktaro disertacija, bibliotekose. Disertacijų ir jų santraukų taip pat galima ieškoti insitucijų arba jungtinėse talpyklose (pvz., *NDLTD*, *Dart-Europe*) ir duomenų bazėse (pvz., *ProQuest Digital Dissertations*). Lietuvoje daktaro disertacijos, magistro darbai ir jų santraukos kaupiami Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje Lit-ETD.

Preprintas – teksto atspaudas, skirtas specialistams susipažinti prieš išleidžiant leidinį, kuriame tas tekstas bus paskelbtas. Jų paiešką galima atlikti specializuotose duomenų bazėse arba atvirosios prieigos ištekliuose, pvz., *Arxiv.org*, *CERN Document Server*, *ICTP (International Centre for Theoretical Physics) Preprints Archive*.

Mokslinė ataskaita yra baigto kurios nors mokslo ar technikos šakos mokslinio darbo rezultatai (Knygotyra 1997). Dažniausiai mokslinės ataskaitos pateikia vertingos pirminės informacijos ir neretai lieka vieninteliu informacijos šaltiniu. Paiešką galima atlikti duomenų bazėse ir atvirosios prieigos šaltiniuose, pvz., *CERN Document Server*, *Research Papers Online*.

Patentai – dokumentai, patvirtinantys išradimo autorystę ir patento savininko išimtinę teisę tuo išradimu disponuoti. Išradimai yra patentuoti, jeigu jie yra nauji, išradimo lygio ir turi pramoninį pritaikomumą. Patentas yra įstatymo tvarka apsaugotas tam tikram laikotarpiui (daugiausia iki 20 metų). Patentas yra juridinis dokumentas, kuriuo patvirtinama uždavinio techninio sprendimo pripažinimas išradimu, prioritetas, išradėjo autorystė ir patento savininko išimtinė teisė. Patentų galima ieškoti specializuotų organizacijų svetainėse (*European Patent Office*, *Japan Patent Office*, *US Patent and Trademark Office*), duomenų bazėse (pvz., *FreePatentsOnline*, *Derwent World Patents Index*, *IEEEExplore*), paieškos sistemose (pvz., *Google Patents*) arba specializuotų bibliotekų kataloguose (pvz., Lietuvos technikos bibliotekos).

Standartai – dokumentai, kurie nustato vienodus reikalavimus žaliavoms, leidiniams, procedūroms, suvienodina svarbiausius mokslo ir technikos terminus. Standartus rengia įmonės ir organizacijos, tvirtina standartizacijos departamentas. Standartų paiešką galima atlikti specializuotuose puslapiuose arba duomenų bazėse, pvz., Lietuvos standartizacijos departamento svetainėje, *IEEEExplore* ir kt.

Apžvalgos – tai antriniai dokumentai, kuriuose pateikiama dokumentų, skirtų vienai temai, problemai arba mokslinei sričiai, išsami analizė, jų kritinis vertinimas, išvados ar rekomendacijos, kaip panaudoti nagrinėjamus dalykus priklausomai nuo tikslų, keliamų rengiamai apžvalgai (Knygotyra 1997). Apžvalgų galima ieškoti specialiai tam skirtuose žurnaluose (pvz., *Annual Reviews*, *Nature Reviews*), bendrojo tipo duomenų bazėse *Inspec*, *Compendex* ir kt.

Oficialūs dokumentai – vyriausybiniai, biudžeto dokumentai, spaudos pranešimai ir kt. Šių dokumentų galima ieškoti specialiose duomenų bazėse, pvz. *Litlex-Internet*, *Infolex*, LR Seimo dokumentų duomenų bazėje.

Laikraščiai – naujausia informacija apie valstybines iniciatyvas, pasaulines problemas, mokslinius tyrimus. Tarptautinių laikraščių galima ieškoti duomenų bazėse, pvz., *Lietuvos elektroninė periodika*, *Lexis Nexis*, *Newspaper Source* (per *EBSCO*), *Regional Business News* (per *EBSCO*).

Naudota ir rekomenduojama literatūra

1. *Budapest Open Access Initiative* [interaktyvus]. Budapeštas, 2002 [žiūrėta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>>.
2. DUTRA, J. Re-thinking search in a web 2.0 world. *Applying Web 2.0: Innovation, Impact and Implementation*. Inmark Communications. 2007, p. 181–183. ISBN 1-900239-83-3.
3. FJÄLLBRANT, N. (1998). *Communication in Science and Technology - An Introduction* [interaktyvus]. Goteburgas, 1994 [žiūrėta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://internet.unib.ktu.lt/physics/TEXTS/communication/communic.htm>>.
4. GARFIELD, E. The History and Meaning of the Journal Impact Factor. *JAMA*, 2006, 295 (1), p. 90–93.
5. *Gossary. The Community Guide* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.thecommunityguide.org/about/glossary.html>>.
6. *Graduate information literacy module*. [interaktyvus]. S.l. [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.informationliteracy.ie/>>.
7. GRAHAM, B.; SKAGGS, L.; STEVEN, K. W. Digitizing a gap: a state-wide institutional repository project. *Reference Services Review*, 2005, 33 (3), p. 337–345.
8. KLING, R.; & CALLAHAN, E. Electronic journals, the internet, and scholarly communication. In CRONIN, B. & SHAW, D. (Eds.). *Annual review of information science and technology*. Medford, NJ: InformationToday, Inc. 2003, 37, p.127–177.
9. KRETAVIČIENĖ, M.; TAUTKEVIČIENĖ, G. Mokslinės informacijos atvira prieiga: situacija, tendencijos, problemos. In *Bibliotekos elektroninės informacijos infrastruktūros kūrimas ir e. paslaugos mokslui, studijoms, visuomenei ir verslui: seminaras* [interaktyvus]. 2008 lapkričio 18 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lnb.lt/stotisFiles/meile200810213749.ppt>>.
10. *Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija* [interaktyvus]. Vilnius, 2002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmba.lt>>.
11. MASKELIŪNAS, S. Žinių technologijų terminų žodynelis [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eta.ktl.mii.lt/~mask/LIKS-IS/Z'iniu_tehnologiju_z'odyne'lis\(2009-04-02\).doc](http://eta.ktl.mii.lt/~mask/LIKS-IS/Z'iniu_tehnologiju_z'odyne'lis(2009-04-02).doc)>.
12. MCVEIGH, M. E. *Open Access Journals in the ISI Citation Databases: Analysis of Impact Factors and Citation Patterns* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://science.thomsonreuters.com/m/pdfs/openaccesscitations2.pdf>>.
13. MOED, H. F. Citation analysis in research evaluation. *Dodrecht: Springer*, 2005. ISBN 1-4020-3713-9.
14. NORVAIŠA, R.; RAČKAUSKAS, A. Apie mokslo ir studijų institucijų mokslinės veiklos vertinimą. *Mokslo Lietuva*. 2007 m. lapkričio 1–21 d., nr. 19 (375).
15. O'REILLY, T. *What is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://oreilly.com/web2/archive/what-is-web-20.html>>.
16. *Open Archives Initiative* [interaktyvus]. 1999 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.openarchives.org/>>.
17. PARK, J.; QIN, J. Exploring the willingness of scholars to accept open access: a grounded theory approach. *Journal of Scholarly Publishing*, 2007, no. 38 (2), p.55–84.
18. ROOSEDAAL, H.; AND GEURTS, P. Forces and functions in scientific communication: an analysis of their interplay. In *Cooperative Research Information Systems in Physics* [interaktyvus]. Oldenburg, Germany, August 31–September 4 1997 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.physik.uni-oldenburg.de/conferences/crisp97/roosendaal.html>>.

19. SAARTI, J. From printed world to a digital environment: the role of repository libraries in a changing environment. *Library Management*, 2005, 36 (1), p. 26–31.
20. SAUNDERS, J. P.; MONTY, A.; TAJALLI, E. Educational researchers' use of information services on the World Wide Web: a first report on the PERINE survey of educational researchers in 8 European nations during 2001 and 2002. In *European Educational Research Journal* [interaktyvus]. 2003 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003243.htm>>
21. SOTUDEH, H.; HORRI, A. The citation performance of open access journals: A disciplinary investigation of citation distribution models. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 2007, 58 (13), p. 2145–2156.
22. SUBER, P. *Open Access Overview* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.earham.edu/~peters/fos/overview.htm>>.
23. TAUTKEVICIENE, G.; JUCEVICIENE, P.; MARKEVICIENE, A. *Lithuanian researchers as users of the internet: looking for positive changes* [interaktyvus]. 2005 [žiūrėta 2009 m. gruodžio 14 d.]. Prieiga per Education-line: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003834.htm>>.
24. VAN DE SOMPEL, H. *et al.* Rethinking Scholarly Communication. Building the System that Scholars Deserve. *D-Lib Magazine* [interaktyvus]. 2004, 10 (9) [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.dlib.org/dlib/september04/vandesompel/09vandesompel.html>>.
25. WEINTRAUB, I. *The Role of Grey Literature in the Sciences* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://chapters.council.mlanet.org/roundtables/2006/GreyLit.pdf>>.

3 modulis: Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse

Dr. Lina Šarlauskienė

Turinys

Įvadas.....	100
3.1. Lietuvos bibliotekų elektroniniai katalogai ir Nacionalinės bibliotekos duomenų bazės	100
3.1.1. Lietuvos akademinė bibliotekų elektroniniai katalogai.....	101
3.1.2. LIBIS suvestinis katalogas ir Nacionalinės bibliotekos duomenų bazės.....	102
Praktinės užduotys.....	104
3.2. Lietuvos mokslinės viso teksto publikacijos	104
3.2.1. Duomenų bazė eLABa.....	104
3.2.2. Informacijos įkėlimas į duomenų bazę eLABa.....	106
Praktinės užduotys	107
3.3. Lietuvos mokslininkų publikacijos.....	107
3.3.1. Lietuvos mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų duomenų bazės (PDB)....	107
3.3.2. Informacijos pateikimas į PDB	109
Praktinės užduotys	110
3.4. Lietuvos elektroninės tezės ir disertacijos	110
3.4.1. Duomenų bazė Lit-ETD.....	111
3.4.2. Informacijos įkėlimas į duomenų bazę Lit-ETD	112
Praktinės užduotys	113
3.5. Lituanistikos mokslinės informacijos paieška.....	113
3.5.1. Duomenų bazė <i>Lituanistika</i>	113
3.5.2. Publikacijų įkėlimas į duomenų bazę <i>Lituanistika</i>	114
Praktinės užduotys	115
3.6. Socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų empirinių duomenų paieška	115
3.6.1. Informacijos paieška duomenų bazėje LiDA.....	115
3.6.2. Duomenų bazės LiDA paslaugos registruotiesiems vartotojams.....	116
Praktinės užduotys	117
3.7. Lietuvos virtuali biblioteka.....	117
3.7.1. Lietuvos virtualios bibliotekos informacijos ištekliai.....	117
3.7.2. Informacijos paieška Lietuvos virtualioje bibliotekoje.....	119
Praktinės užduotys	120
Apibendrinamosios pastabos	121
Nuorodos	121
Naudota ir rekomenduojama literatūra	122

Įvadas

Lietuvos akademinės institucijos siūlo įvairių kokybiškų ir patikimų informacijos išteklių, skirtų studijoms ir mokslui. Turint žinių apie šias duomenų bases, galima nemokamai ir greitai surasti moksliniams tyrimams atlikti reikalingų šaltinių bibliografinę informaciją, gauti viso teksto dokumentų, empirinių duomenų. Šių duomenų bazių naudojimas turi teigiamos įtakos studijų sėkmei ir mokslo darbų rezultatams.

Šio modulio **tikslas** – suteikti žinių apie svarbiausias Lietuvos duomenų bases, skirtas studijoms ir moksliniams tyrimams, bei ugdyti praktinius gebėjimus naudotis jomis.

Susipažinę su mokymosi medžiaga ir atlikę praktines užduotis, gebėsite:

- naudotis elektroniniais akademinėse bibliotekų katalogais, LIBIS suvestiniu katalogu ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau – Nacionalinė biblioteka) rengiamomis duomenų bazėmis;
- rasti Lietuvos autorių viso teksto mokslines publikacijas duomenų bazėje eLABa ir kituose informacijos ištekliuose;
- atlikti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų paiešką ir sudaryti publikacijų sąrašus;
- rasti magistro baigiamuosius darbus, daktaro disertacijas ir jų santraukas, meno aspirantų darbus, įkelti informaciją į Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazę;
- naudotis tarptautine mokslinė duomenų baze *Lituanistika*, taip pat įgysite žinių apie publikacijų pateikimo principus;
- rasti informacijos ir empirinių duomenų Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyve LiDA, naudotis registruotiesiems vartotojams skirtomis paslaugomis;
- atlikti paiešką Lietuvos virtualioje bibliotekoje, teikiančioje prieigą prie Lietuvos akademinėse bibliotekų informacijos išteklių, naudotis registruotiesiems vartotojams teikiamomis paslaugomis.

Modulį sudaro 7 temos, kuriose pateikiama teorinė medžiaga ir po dvi praktines užduotis. Modulio pabaigoje rasite apibendrinamąsias pastabas, duomenų bazių nuorodų sąrašą ir rekomenduojamos literatūros sąrašą. Modulio mokomoji medžiaga turėtų būti perteikta per 2 akademinės valandas.

3.1. Lietuvos bibliotekų elektroniniai katalogai ir Nacionalinės bibliotekos duomenų bazės

Bibliotekose yra kaupiami įvairių rūšių informacijos šaltiniai lietuvių ir užsienio kalbomis. Šioje temoje sužinosite apie Lietuvos bibliotekose esančius mokslinės informacijos šaltinius, jų paieškos ir naudojimosi jais galimybes.

Informaciją apie daugelį bibliotekose esančių šaltinių galima rasti bibliotekų elektroniniuose kataloguose. Lietuvoje veikia dvi pagrindinės bibliotekų informacinės sistemos:

- Lietuvos universitetų, kolegijų, institutų ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekose yra naudojama integrali bibliotekų sistema ALEPH 500;
- Nacionalinėje bibliotekoje, viešosiose, valstybinės reikšmės ir muziejų bibliotekose naudojama Lietuvos integrali bibliotekų informacijos sistema LIBIS.

Informacijos paiešką galima atlikti kiekvienos konkrečios bibliotekos elektroniniame kataloge arba suvestiniuose bibliotekų kataloguose.

3.1.1. Lietuvos akademinė bibliotekų elektroniniai katalogai

Bibliotekose galima rasti įvairių mokslo informacijos šaltinių: monografijų, mokslo žurnalų ir tęstinių leidinių, konferencijų medžiagos, disertacijų ir jų santraukų, mokslo tyrimo darbų ataskaitų, mokslo studijų ir kt. Taip pat rasime kitų informacijos šaltinių, reikalingų mokslo tiriamiesiems darbams: normatyvinių dokumentų, statistikos rinkinių ir kt. Bibliotekose informacijos šaltiniai kaupiami atsižvelgiant į kiekvienos akademinės institucijos mokslo ir studijų kryptis, čia saugomos ir vertingos rankraščių bei retų spaudinių kolekcijos.

Lietuvos akademinės bibliotekos naudojami bibliotekų sistema ALEPH 500, todėl visų el. katalogų aplinka, paieška ir kitos funkcijos yra vienodos. 2010 m. duomenimis, šia sistema naudojami 16 Lietuvos universitetų bibliotekų, 18 kolegijų bibliotekos, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir 39 valstybinių mokslo institutų bibliotekos.

Akademinė bibliotekų el. katalogai

Adresas – http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html. El. katalogų nuorodas galima rasti ir bibliotekų interneto svetainėse.

Tipas – bibliografinių duomenų.

Tematika – daugiadalykiai.

Naudojimosi sąlygos – el. kataloguose informacijos ieškoti gali visi interneto vartotojai; registruotieji bibliotekų vartotojai dar gali užsisakyti leidinius, pasitikslinti ir pratęsti leidinių skolinimo terminus, e. lentynoje išsaugoti leidinių bibliografinę informaciją ir kt.

Pagalba. Galite naudotis el. katalogo pagalbos puslapiams, bibliotekų interneto svetainėse pateikiamomis instrukcijomis ar mokomaisiais filmukais, pavyzdžiui, VGTU bibliotekos <<http://www.youtube.com/watch?v=JknzqAUuqxo&feature=related>>.

Patarimai. Bet kurios bibliotekos el. kataloge spragtelėję nuorodą *Ištekliai*, atsivėrusiame tinklalapyje rasite visų akademinė bibliotekų el. katalogų nuorodas.

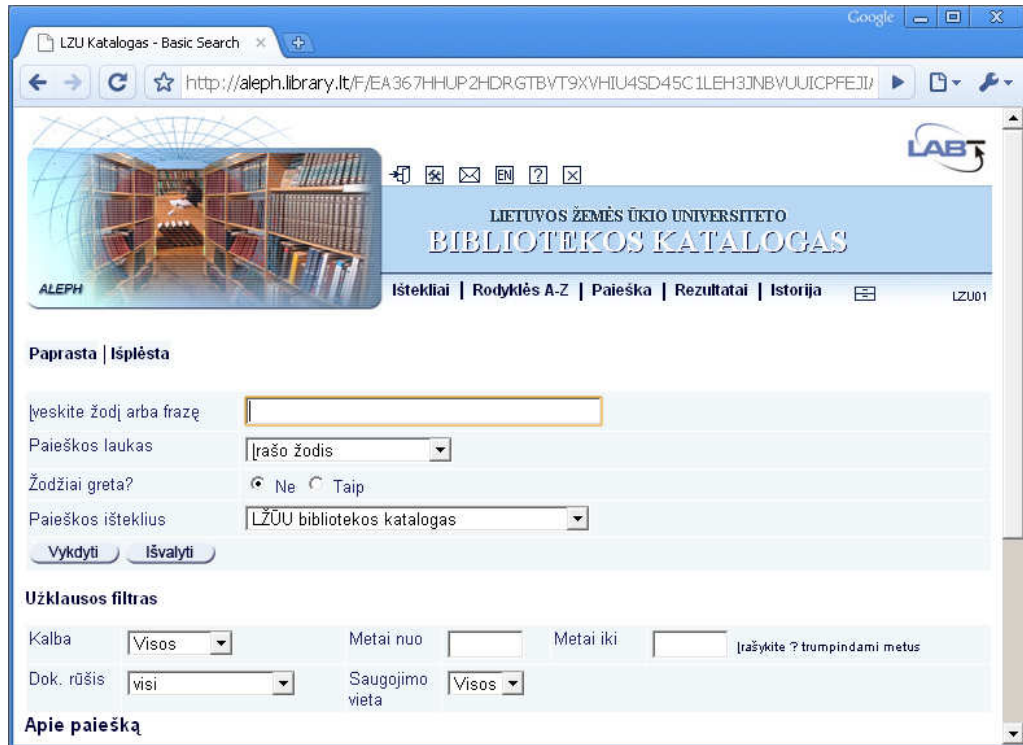
Atlikus paiešką el. kataloge, rezultatuose pateikiami surastų informacijos šaltinių bibliografiniai aprašai, gali būti nuorodų į el. knygas ar kitus viso teksto dokumentus.

Akademinė bibliotekų el. katalogų privalumai:

- katalogai laisvai prieinami visiems interneto vartotojams;
- galima užsisakyti ir rezervuoti leidinius internetu;
- galima sužinoti informaciją apie leidinio naudojimo sąlygas (skaityti bibliotekoje, pasiskolinti į namus), taip pat galima sužinoti, ar leidinys laisvas;
- galima pratęsti leidinių grąžinimo terminą;
- gali būti pateikiamos nuorodos į internete laisvai prieinamus viso teksto dokumentus.

Trūkumai

- el. kataloguose aprašyti ne visi bibliotekų fondai; informacijos apie seniai išleistus leidinius ar išskirtines dokumentų kolekcijas dar reikėtų ieškoti bibliotekų kortelių kataloguose.

3.1 pav. Lietuvos akademinė bibliotekų el. katalogo pavyzdys

3.1.2. LIBIS suvestinis katalogas ir Nacionalinės bibliotekos duomenų bazės

Mokslinės informacijos šaltinių galite rasti *Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS)* suvestiniame kataloge, į kurį įtraukti Nacionalinės bibliotekos, Lietuvos viešųjų, valstybinės reikšmės ir muziejų bibliotekų leidiniai. 2010 m. gegužės mėn. duomenimis, į LIBIS suvestinį katalogą įrašus teikia per 80 Lietuvos bibliotekų.

LIBIS suvestinis katalogas

Adresas – <http://www.libis.lt>

Tipas – bibliografinių duomenų.

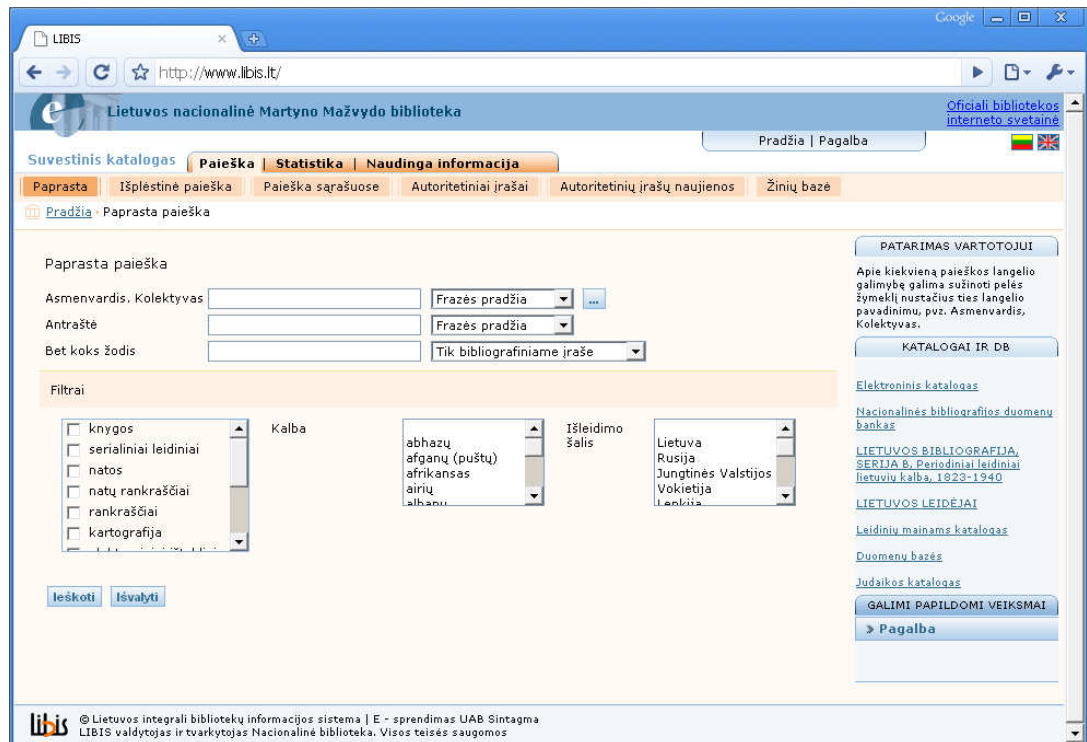
Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – informacijos paieška gali naudotis visi interneto vartotojai; užsakyti knygas internetu, pasižiūrėti ir pratęsti leidinių skolinimo terminą gali tik registruotieji bibliotekų vartotojai (suradus kataloge knygos įrašą ir pasirinkus jame bibliotekos nuorodą, galima spragtelėti nuorodą *Užsakyti* ir prisijungti kaip registruotajam vartotojui).

Pagalba

<http://kursai.bibliotekospazangai.lt/cms/app?service=external/VideoGalleryViewVideo&sp=12110&sp=7083&sp=742>.

Patarimas. Šiame kataloge galima rasti informaciją apie visas Lietuvoje apgintas disertacijas (paieškos langelyje *Bet koks žodis* įrašykite *disertacija*).

3.2 pav. LIBIS suvestinis katalogas

LIBIS suvestinio katalogo privalumai:

- galima vienu metu atlikti paiešką Nacionalinės bibliotekos, Lietuvos viešųjų, valstybinės reikšmės ir muziejų bibliotekų el. kataloguose;
- galima užsakyti knygas internetu (jei esate vienos iš bibliotekų skaitytojas) ir naudotis kitomis paslaugomis;
- gali būti nuorodų į viso teksto dokumentus;
- Nacionalinė biblioteka ir dar 5 Lietuvos bibliotekos (Kauno apskrities viešoji biblioteka, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos aklųjų biblioteka, Lietuvos technikos biblioteka) gauna Lietuvoje leidžiamų leidinių privalomuosius egzempliorius <http://www.libis.lt:8088/priv_egz.html>, todėl LIBIS suvestiniame kataloge rasite informaciją apie visus Lietuvoje išleistus leidinius.

Trūkumai

- į el. katalogus įtraukti ne visi bibliotekų fondai; informacijos apie seniai išleistus leidinius ar išskirtines dokumentų kolekcijas dar reikėtų ieškoti bibliotekų kortelių vaizdų ar kituose kataloguose.

Galite naudotis ir kitomis Nacionalinės bibliotekos kuriamomis duomenų bazėmis. Nuorodas į jas ir aprašymus rasite adresu <http://www.lnb.lt/>, toliau rinkitės tinklalapį *Katalogai ir DB*.

Nacionalinės bibliografijos duomenų banke <<http://www.libis.lt:8082/>> rasite bibliografinę informaciją:

- dokumentų (knygų, brošiūrų, natų, dailės albumų, plakatų, portretų, reprodukcijų, atvirukų, žemėlapių, serialinių leidinių, garso ir vaizdo įrašų, elektroninių išteklių, leidinių Brailio raštu), išleistų Lietuvoje nuo 1998 m.;
- straipsnių ir monografijų dalių, publikuotų nuo 2003 m.;
- lituanikos leidinių (užsienyje išleistų ir su Lietuva kalba, autoryste ar tematika susijusių knygų, serialinių leidinių ir jų dalių), publikuotų nuo 2003 m.;

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 3 modulis. Dr. L. Šarlauskienė. Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse.

- kitų leidinių.

Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės 1994–2002 m. archyve <http://www3.lrs.lt:10000/pls/bkc/bkc_web.search_result> rasite apie 768 000 straipsnių, publikuotų 1994–2002 m., bibliografinius aprašus. Reikalinga registracija.

Bibliografinėje Europos Sąjungos oficialiųjų dokumentų duomenų bazėje <http://www3.lrs.lt/pls/esaa/esaa_web.login> pateikta informacija apie ES teisės aktus ir oficialiuosius dokumentus, esančius Nacionalinės bibliotekos fonde.

Nacionalinės bibliotekos kortelių vaizdų katalogu <<http://vaizdai.libis.lt/>> reikėtų naudotis, kai reikalinga informacija apie knygas ir kitus dokumentus, gautus bibliotekoje iki 1998 m. Pastaba. Visos lietuviškos knygos, nesvarbu kada gautos, jau yra įtrauktos į Nacionalinės bibliotekos elektroninį katalogą <<http://www.libis.lt:8080/>>.

Jūs galite naudotis visomis teikiamomis paslaugomis bibliotekose, kurių registruotieji vartotojai esate. Kitose Lietuvos bibliotekose informacijos šaltiniais galite naudotis skaityklose (negalite skolintis knygų į namus).

Svarbu. Norėdami pasiskolinti knygas arba gauti straipsnių kopijas iš kitų Lietuvos bibliotekų, naudokitės tarpbibliotekiniu abonementu (TBA). Jei Jums reikalingų knygų nėra Lietuvos bibliotekose, galite pasinaudoti tarptautiniu tarpbibliotekiniu abonementu (TTBA) ir pasiskolinti knygų iš užsienio bibliotekų.

Praktinės užduotys

1. Savo akademinės bibliotekos el. kataloge raskite reikiamą knygą, sužinokite jos naudojimo sąlygas. Jeigu galima, užsisakykite ją internetu.
2. LIBIS kataloge raskite <<http://www.libis.lt>> leidinį, tinkantį Jūsų tyrimo temai, ir sužinokite, kuriose viešosiose bibliotekose jis saugomas.

3.2. Lietuvos mokslinės viso teksto publikacijos

Šioje temoje sužinosite apie duomenų bazėje eLABa kaupiamus informacijos šaltinius, informacijos įkėlimo į eLABa principus ir apie kitus informacijos išteklius, kuriuose galima rasti Lietuvos mokslinių viso teksto publikacijų.

3.2.1. Duomenų bazė eLABa

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka (eLABa) – Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių viso teksto dokumentų talpykla. eLABa kuriama plėtojant *Lietuvos akademinė bibliotekų tinklo (LABT)* informacinę sistemą ir įgyvendinant Europos Sąjungos struktūrinių fondų projektus.

Adresas – <http://elaba.library.lt>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – duomenų bazėje publikacijos pradėtos kaupti nuo 1996 m., bet pasitaiko ir anksčiau išleistų publikacijų.

eLABa sudaro šešios dokumentų kolekcijos:

- knygos (monografijos, vadovėliai ir kt.);
- mokslo žurnalai ir jų straipsniai;
- konferencijų ir seminarų pranešimai;
- mokslinės ataskaitos;
- magistro baigiamieji darbai, daktaro disertacijos ir jų santraukos iš *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazės (Lit-ETD)*;
- empirinių tyrimų duomenys iš *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo (LiDA)* (Štreimikis ir kt. 2007).

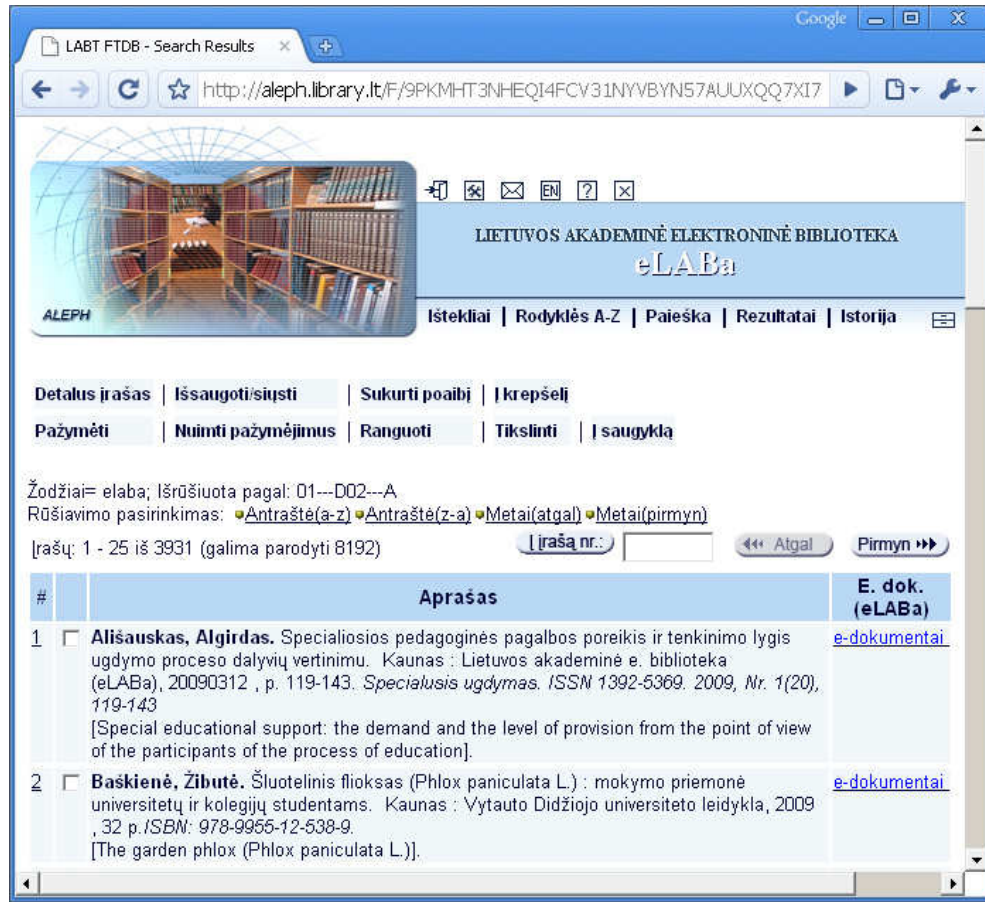
2010 m. duomenų bazėje buvo apie 16 500 dokumentų. Didžiausia kolekcija – *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė (Lit-ETD)*, joje buvo per 12 000 dokumentų.

Duomenų base gali naudotis visi interneto vartotojai. Duomenų bazėje kaupiami viso teksto dokumentai. Keturių kolekcijų (knygų, mokslo žurnalų ir straipsnių, konferencijų ir seminarų pranešimų, mokslinių ataskaitų) viso teksto dokumentai yra prieinami internete visiems be apribojimų adresu <http://elaba.library.lt>. Duomenų bazėje Lit-ETD <<http://etd.library.lt>> bibliografinę informaciją gali gauti visi interneto vartotojai, viso teksto dokumentus galima gauti pagal autorių nustatytą prieigos statusą (apie tai žr. 3.4.1 potemyje „Duomenų bazė Lit-ETD“). Archyve LiDA <<http://lida.library.lt>> informacijos paieška gali naudotis visi interneto vartotojai; norint atlikti duomenų analizę ar parsisiųsti duomenis, reikia užsiregistruoti (apie tai žr. 3.6.2 potemyje „Paslaugos registruotiesiems vartotojams“).

3.3 pav. eLABa kolekcijos ir prieigos prie viso teksto dokumentų sąlygos

Bendrą informacijos paiešką visų kolekcijų dokumentuose galima atlikti portale *Lietuvos virtuali biblioteka* <<http://www.lvb.lt>> (skaitykite 3.7 temoje „Lietuvos virtuali biblioteka“).

3.4 pav. Duomenų bazės eLABa paieškos rezultatų sąrašo fragmentas

Duomenų bazės eLABa privalumai:

- galima prieiga prie Lietuvos autorių parengtų įvairių rūšių mokslinių publikacijų (knygų, straipsnių, mokslinių ataskaitų, konferencijų pranešimų ir kt.);
- prieiga tik prie viso teksto publikacijų.

Trūkumai

- duomenų bazėje prieinama tik nedidelė dalis elektroninių Lietuvos mokslo žurnalų ir jų straipsnių, kurie dažniausiai publikuojami mokslo ir studijų institucijų svetainėse (Šarlauskienė 2009).

Patarimas. Norėdami rasti daugiau internete publikuojamų Lietuvos mokslo žurnalų ir jų straipsnių, pasinaudokite šiais nuorodų tinklalapiais:

<<http://www.eperiodika.lt/index.php?id=moksl>>, <http://www.mab.lt/pdb_msdl.html>.

3.2.2. Informacijos įkėlimas į duomenų bazę eLABa

eLABa valdytojas yra Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. Informacija į eLABa įkeliama pagal patvirtintus eLABa nuostatus, specifikaciją ir kitus norminius dokumentus („Dėl Lietuvos mokslo...“ 2006).

Duomenų bazėje kaupiami, saugomi ir skelbiami eLABa duomenų teikėjų įkelti el. dokumentai, kurių rūšys minėtos ankstesniame potemyje. Atsižvelgiant į autorių teises, į eLABa įkeliamos tik tos publikacijos, su kurių autoriais sudaromos licencinės sutartys.

Pagrindiniai eLABa duomenų teikėjai yra Lietuvos mokslo ir studijų institucijos, kurių autoriai rengia mokslines ir studijų publikacijas. eLABa duomenų teikėjams atstovauja institucijų leidyklos, el. leidybos padaliniai arba akademinės bibliotekos. Jų atstovai yra baigę eLABa duomenų tvarkytojo organizuotus el. leidybos specialistų mokymus, todėl gali publikacijas aprašyti ir įkelti į eLABa.

Straipsniai iš tų Lietuvos mokslo žurnalų, kuriems publikuoti internete yra naudojama programa *Open Journal Systems*, gali būti automatiškai įkeliami į duomenų bazę eLABa.

Dėl sudėtingos informacijos įkėlimo procedūros autoriams nėra suteikta galimybė patiems įkelti publikacijas, išskyrus studijų baigiamųjų darbų, disertacijų ir jų santraukų autorius – jie savo darbus publikuoja savarankiškai (žr. 3.4.2 potemyje „Informacijos įkėlimas į duomenų bazę Lit-ETD“).

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje eLABa <<http://elaba.library.lt>> atlikite paiešką pagal reikšminius žodžius, tinkančius Jūsų tyrimo temai. Atlikę užduotį, parašykite pasirinktus reikšminius žodžius, rastų dokumentų skaičių, dokumentų rūšis.
2. Duomenų bazėje eLABa <<http://elaba.library.lt>> raskite mokslinį straipsnį, tinkantį Jūsų tyrimo temai, ir išsaugokite surastą viso teksto dokumentą.

3.3. Lietuvos mokslininkų publikacijos

Šioje temoje sužinosite apie publikacijų duomenų bazines, kuriose galima ieškoti Lietuvos mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų ir sudaryti jų sąrašus.

3.3.1. Lietuvos mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų duomenų bazės (PDB)

Lietuvos mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų duomenų bazėse (PDB) yra pateikiama informacija apie mokslo ir studijų institucijų darbuotojų paskelbtas publikacijas (monografijas, mokymo priemones, mokslinius straipsnius, konferencijų pranešimus, mokslines ataskaitas, studijas ir kt.). Kiekviena institucija (aukštosios mokyklos, mokslo institutai) rengia savo darbuotojų publikacijų duomenų bazines.

Svarbu. Publikacijų duomenų bazių įrašus rengia akademinės bibliotekos pagal mokslo ir studijų institucijų nustatytą tvarką, ji institucijose gali skirtis (Blovesčiūnienė 2008a).

PDB yra naudojamos dviem tikslais:

- **PDB katalogai Lietuvos autorių mokslo publikacijų paieškai.** Šiose duomenų bazėse paiešką gali atlikti visi interneto vartotojai.
- **PDB mokslui vertinti ir administruoti.** Šiam tikslui sukurta bendra publikacijų duomenų bazė PDB <<http://pdb.library.lt>>, į kurią informacija automatiškai perduodama iš visų institucijų publikacijų duomenų bazių (PDB katalogų). Šia duomenų baze gali naudotis registruotieji vartotojai.

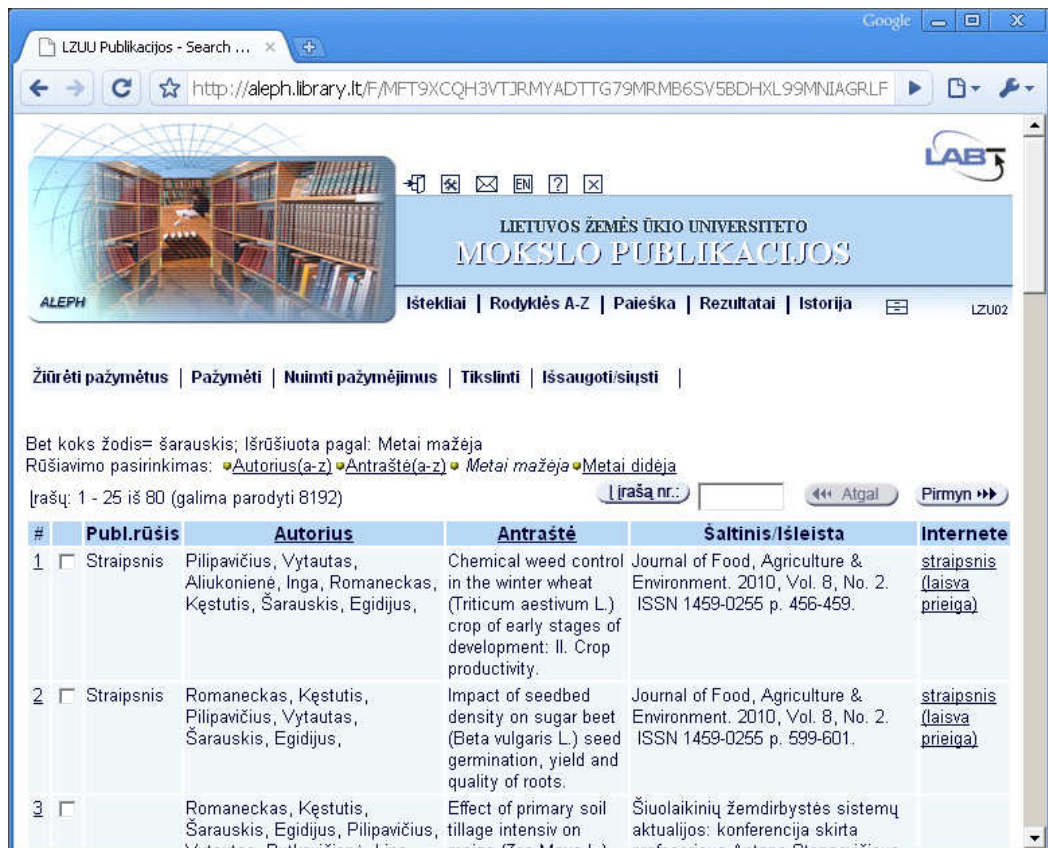
PDB katalogai

Adresas – http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm (Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslinių publikacijų duomenų bazių nuorodos).

Tipas – bibliografinių duomenų.

Tematika – daugiadalykiai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai.

The screenshot shows the website of the Lithuanian Agricultural University (LZUU) PDB catalog. The page features a search bar at the top, navigation links, and a table of search results. The table columns are: #, Publ.rūšis, Autorius, Antraštė, Šaltinis/Išleista, and Internetė. Three results are visible, each with a checkbox in the first column.

#	Publ.rūšis	Autorius	Antraštė	Šaltinis/Išleista	Internetė
1	☐ Straipsnis	Pilipavičius, Vytautas, Aliukonienė, Inga, Romaneckas, Kęstutis, Šarauskis, Egidijus,	Chemical weed control in the winter wheat (<i>Triticum aestivum</i> L.) crop of early stages of development: II. Crop productivity.	Journal of Food, Agriculture & Environment. 2010, Vol. 8, No. 2. ISSN 1459-0255 p. 456-459.	straipsnis (laisva prieiga)
2	☐ Straipsnis	Romaneckas, Kęstutis, Pilipavičius, Vytautas, Šarauskis, Egidijus,	Impact of seedbed density on sugar beet (<i>Beta vulgaris</i> L.) seed germination, yield and quality of roots.	Journal of Food, Agriculture & Environment. 2010, Vol. 8, No. 2. ISSN 1459-0255 p. 599-601.	straipsnis (laisva prieiga)
3	☐	Romaneckas, Kęstutis, Šarauskis, Egidijus, Pilipavičius, Vytautas, Rutavičius, Lina,	Effect of primary soil tillage intensiv on maize (<i>Zea Mays</i> L.)	Šiuolaikinių žemdirbystės sistemų aktualijos: konferencija skirta profesoriui Antanui Čiuparaišiui	

3.5 pav. PDB katalogo pavyzdys

PDB kataloguose galima atlikti mokslinių publikacijų paiešką dominančia tema arba ieškoti konkretaus darbuotojo mokslinių publikacijų. Informacijos paieškos ir rezultatų pateikimo principai tokie patys kaip akademinė bibliotekų el. kataloguose.

Patarimas. Bet kurios akademinės bibliotekos el. katalogo ar mokslinių publikacijų duomenų bazės tinklalapyje, pasirinkus nuorodą *Ištekliai*, galima rasti nuorodas į visų institucijų PDB katalogus.

PDB katalogų privalumai:

- gali naudotis visi interneto vartotojai;
- galima atlikti paiešką pagal įvairius kriterijus;
- gali būti nuorodų į viso teksto publikacijas.

Trūkumai

- nepritaikyta publikacijų sąrašams rengti.

PDB mokslui vertinti ir administruoti

Adresas – <http://pdb.library.lt>

Tipas – bibliografinė, mokslo vertinimo.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis registruotieji vartotojai.

Prie šios duomenų bazės gali prisijungti tik registruotieji vartotojai: publikacijų autoriai, institucijų ir jų padalinių atstovai, naudodami jiems suteiktus prisijungimo duomenis. Jie gali parengti konkrečių darbuotojų ar padalinių publikacijų sąrašus ir ataskaitas.

Publikacijų autoriai (mokslo ir studijų institucijų darbuotojai) gali prisijungti prie duomenų bazės įrašydami vartotojo vardą (tabelio numerį) ir vartotojo slaptažodį (asmens kodą). Jeigu nepavyksta prisijungti, reikėtų kreiptis į institucijų bibliotekose dirbančius darbuotojus, atsakingus už PDB.

Šioje duomenų bazėje įrašai iš PDB katalogų yra siejami su universitetų informacinių sistemų administraciniais duomenimis, todėl publikacijas galima analizuoti įvairiais aspektais, sudaryti statistines ataskaitas ir publikacijų bibliografinius sąrašus (Blovėsčiūnienė 2008b).

Pagalba <http://pdb.laba.lt/pdb_hlp/index.html>.

Svarbu. Šia duomenų baze taip pat naudojasi Mokslo ir studijų departamentas prie Švietimo ir mokslo ministerijos, analizuodamas visos Lietuvos ar konkrečių mokslo ir studijų institucijų publikacijų statistines ataskaitas, ir institucijos, rengdamos darbuotojų publikacijų sąrašus bei atliktamos statistinę analizę.

Patarimas. Jeigu nesiseka parengti tinkamo publikacijų sąrašo ar sąrašė nerandate publikuotų straipsnių įrašų, kreipkitės į savo institucijos bibliotekos darbuotojus, atsakingus už PDB.

PDB mokslui vertinti ir administruoti privalumai

- galima parengti statistines ataskaitas ar publikacijų sąrašus pasirenkant metus, publikacijų rūšis ar pateiktas formas.

3.3.2. Informacijos pateikimas į PDB

Informaciją publikacijų duomenų bazėms renka ir įrašus rengia akademinės bibliotekos. Publikacijų bibliografiniai įrašai yra papildomi kita duomenims valdyti reikalinga informacija (pvz.: darbuotojo tabelio numeris, publikacijos rūšis, mokslo kryptis ir kt.).

Mokslo ir studijų institucijų darbuotojai savo institucijos bibliotekos darbuotojams, atsakingiems už PDB, turi:

- pateikti publikacijų originalus arba kopijas,
- nurodyti mokslo kryptį, universiteto padalinį, kuriam turi būti priskirta publikacija.

Svarbu. Mokslo publikacijų registravimo ir pateikimo tvarka dažniausiai yra numatyta patvirtintuose institucijų dokumentuose, juos galite rasti institucijų bibliotekų interneto svetainėse.

Praktinės užduotys

1. Savo institucijos publikacijų duomenų bazėje http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm raskite savo arba Jus dominančio autoriaus publikacijų sąrašą. Parašykite autoriaus pavardę, vardą, instituciją ir rastų publikacijų skaičių.
2. Prisijunkite prie duomenų bazės <http://pdb.library.lt> ir, naudodami formą *Sąrašas (visos autoriaus publikacijos)*, parenkite savo publikacijų sąrašą.

3.4. Lietuvos elektroninės tezės ir disertacijos

Šioje temoje sužinosite, kaip susirasti magistrantūros studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų, jų santraukų, meno aspirantų darbų ir kaip įkelti informaciją į Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazę.

Lietuvoje magistrantūros studijų baigiamųjų darbų saugojimo ir prieigos prie jų sąlygas nustato kiekviena mokslo ir studijų institucija individualiai. Vienose institucijose šie darbai saugomi katedrose, kitose – bibliotekose. Kai kurios institucijos šiuos darbus saugo magistro darbų duomenų bazėse (pvz., Vytauto Didžiojo universitetas). Dauguma mokslo ir studijų institucijų studijų baigiamuosius darbus teikia į Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazę (Lit-ETD) (žr. 3.4.1 potemį).

Disertacijų ir jų santraukų galima rasti bibliotekose, el. disertacijų ir jų santraukų – Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (Lit-ETD).

Disertacijos yra saugomos mokslo ir studijų institucijų, kuriose buvo apgintos, bibliotekose. Disertacijų santraukos – daugelyje mokslo ir studijų institucijų bibliotekų. Disertacijų ir jų santraukų paiešką galima atlikti bibliotekų el. kataloguose. Jų nuorodas rasite bibliotekų interneto svetainėse arba galite pasinaudoti nuorodomis tinklalapyje adresu http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html. El. kataloguose disertacijų galite rasti pagal reikšminius žodžius ar paieškos langelyje įrašę žodį *disertacija*.

Patarimas. Jeigu norite rasti disertacijų dominančia tema, el. katalogo paieškos lange pasirinkite nuorodą *Išplėsta*. Atsivėrusio tinklalapio viename paieškos langelyje įrašykite *disertacija*, o kitame – dominančios temos reikšminius žodžius.

Visos Lietuvos disertacijos privaloma tvarka saugomos Nacionalinėje bibliotekoje, todėl informaciją apie jas galite rasti bibliotekos el. kataloge <http://www.libis.lt:8080/>, paieškos langelyje *Bet koks žodis* įrašę žodį *disertacija*.

Patarimas. Disertacijų dominančia tema rasite, jei paieškos langelyje *Bet koks žodis* įrašysite *disertacija*, o langelyje *Antraštė* – dominančios temos reikšminius žodžius (šalia paieškos langelio pasirinkite paieškos kriterijų *Bet kuris iš žodžių*).

Svarbu. Rankraštines disertacijas galima skaityti tik bibliotekų skaityklose.

3.4.1. Duomenų bazė Lit-ETD

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (Lit-ETD) galima rasti Lietuvos magistrantūros studijų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų, meno aspirantų darbų elektroninių kopijų.

Adresas – <http://etd.library.lt>

Tipas – viso teksto elektroninių tezių ir disertacijų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – bibliografinę informaciją gali gauti visi interneto vartotojai, viso teksto dokumentus galima gauti pagal autorių nustatytą prieigos statusą.

Pagalba <<http://distance.ktu.lt/cdk/courses/2748/fcontent.html>>.

Lit-ETD pradėta kurti 2003 m. aukštųjų mokyklų iniciatyva. Duomenų bazės kūrimo tikslai pagerinti baigiamųjų darbų kokybę ir suteikti prieigą prie mokslo tyrimų rezultatų. 2004 m. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinti šios duomenų bazės kūrimo nuostatai. Nuo 2006 m. Lit-ETD yra nacionalinės talpyklos eLABa dalis („Dėl Lietuvos mokslo...“ 2006). Todėl Lit-ETD dokumentus galima rasti Lit-ETD duomenų bazėje <<http://etd.library.lt>> ir Lietuvos virtualioje bibliotekoje <<http://www.lvb.lt>>.

2010 m. sausio mėn. duomenimis, Lit-ETD duomenų bazėje buvo daugiau kaip 12 000 viso teksto dokumentų. Lietuvos aukštųjų mokyklų, kurios teikia darbus į Lit-ETD, sąrašą ir detalią naujausią statistiką galite rasti tinklalapyje <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/ETD.htm>.

Svarbu. Kiekviena aukštoji mokykla darbų prieigos statusą nustato pagal „Magistrantūros baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų informacijos sistemos nuostatus“ (juos rasite <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/ETD.htm>).

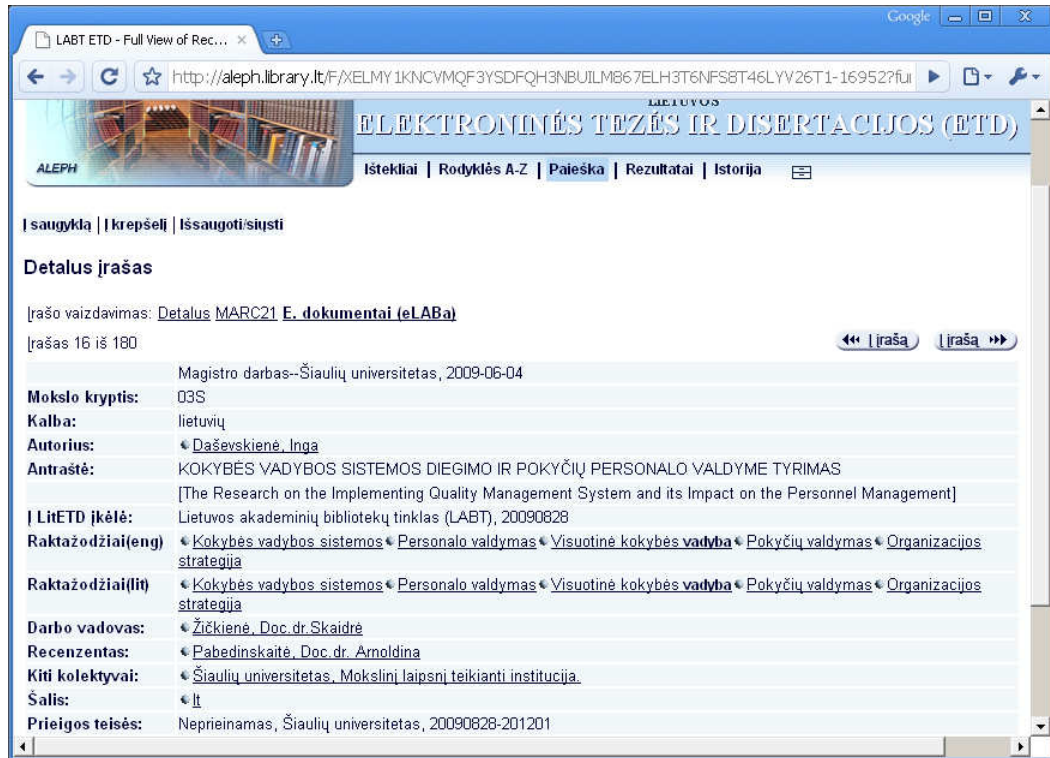
Pagal prieigos statusą (prieigos teisę) dokumentas gali būti:

- **laisvai prieinamas internete;**
- **neprieinamas** (laikina prieiga gali būti apribota nuo vienerių iki penkerių metų, pasibaigus šiam laikotarpiui darbai yra laisvai prieinami internete);
- **prieinamas tik institucijos intranete** (prieiga gali būti laikina apribota tik institucijos intranete nuo vienerių iki penkerių metų, pasibaigus šiam laikotarpiui darbai yra laisvai prieinami internete).

Išimties atvejais, kai darbe yra viešai neskelbtinų duomenų ir darbą teikianti institucija pasirašo sutartį su duomenų bazę Lit-ETD administruojančia institucija, prieiga gali būti apribota ilgesniam laikotarpiui.

Patarimai:

- jeigu negalite atverti viso teksto dokumento, detalijame įrašė atkreipkite dėmesį, kokios yra prieigos teisės;
- galima pasirinkti dokumentus pagal prieigos teises (paieškos lange pasirinkite užklausos filtrą *Prieigos statusas*).

3.6 pav. Dokumento detalūs įrašas duomenų bazėje Lit-ETD

Įdomu. Lit-ETD dokumentai įtraukti į tarptautinį el. tezių ir disertacijų suvestinį katalogą *The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)* <<http://www.ndltd.org/find>>, *Dart-Europe* <<http://www.dart-europe.eu/>> ir kitus atvirosios prieigos suvestinius katalogus, nes kuriant Lit-ETD buvo pasirinkti pasaulyje naudojami ETD dokumentų ir jų metaduomenų pateikimo, saugojimo ir paieškos formatai bei standartai (Franckevičius 2005).

Privalumai:

- galima vienoje vietoje surasti visas Lietuvos el. tezes ir disertacijas;
- atviroji prieiga prie daugumos viso teksto publikacijų.

3.4.2. Informacijos įkėlimas į duomenų bazę Lit-ETD

Studijų baigiamųjų darbų ar disertacijų autoriai informaciją į duomenų bazę Lit-ETD įkelia savarankiškai. Jiems padeda ir darbų publikavimo kokybę tikrina už šį darbą atsakingi akademinė bibliotekininkų darbuotojai.

Darbai publikuojami Lietuvos *ETD informacijos sistemoje (ETD IS)*, prie kurios galima prisijungti adresu <<http://etd.elaba.lt>>.

Darbai publikuojami pagal kiekvienoje institucijoje patvirtintus „Magistrantūros baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų informacijos sistemos nuostatus“ <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/ETD.htm>.

Dokumentų įkėlimo į ETD IS etapai:

- prisijungimas prie ETD IS;
- *Pradėti* įkėlimą arba *Tęsti* jau pradėtą įkėlimą;
- informacijos apie autorių pateikimas;

- informacijos apie dokumentą pateikimas;
- informacijos apie kitus atsakinguosius asmenis pateikimas;
- informacijos apie prieigą pateikimas;
- įrašytos informacijos peržiūra;
- dokumentų įkėlimas (PDF formatu);
- duomenų patikrinimas ir perdavimas bibliotekai;
- bibliotekos pranešimų apie klaidas tvarkymas ir patvirtinimo laukimas;
- licenzijos spausdinimas.

Pagalba <http://etd.laba.lt/web/docs/ETD_pateikimo_instrukcija_studentams.pdf>.

Informacijos ir dokumentų įkėlimo į Lit-ETD instrukcijas galite rasti ir kai kurių aukštųjų mokyklų bibliotekų svetainėse.

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje Lit-ETD <<http://etd.library.lt>> raskite magistrantūros studijų baigiamuosius darbus, tinkančius Jūsų tyrimo temai.
2. Duomenų bazėje Lit-ETD <<http://etd.library.lt>> raskite daktaro disertaciją, kurios prieigos statusas *Laisvai prieinamas internete*; išsaugokite viso teksto dokumentą.

3.5. Lituanistikos mokslinės informacijos paieška

Šioje temoje sužinosite apie tarptautinę mokslinę duomenų bazę *Lituanistika*, jos išteklius, publikacijų pateikimo ir atrankos principus.

3.5.1. Duomenų bazė *Lituanistika*

Adresas – <http://lituanistika.library.lt>

Tipas – mišraus tipo (bibliografinė, viso teksto).

Tematika – humanitariniai ir socialiniai mokslai, lituanistika.

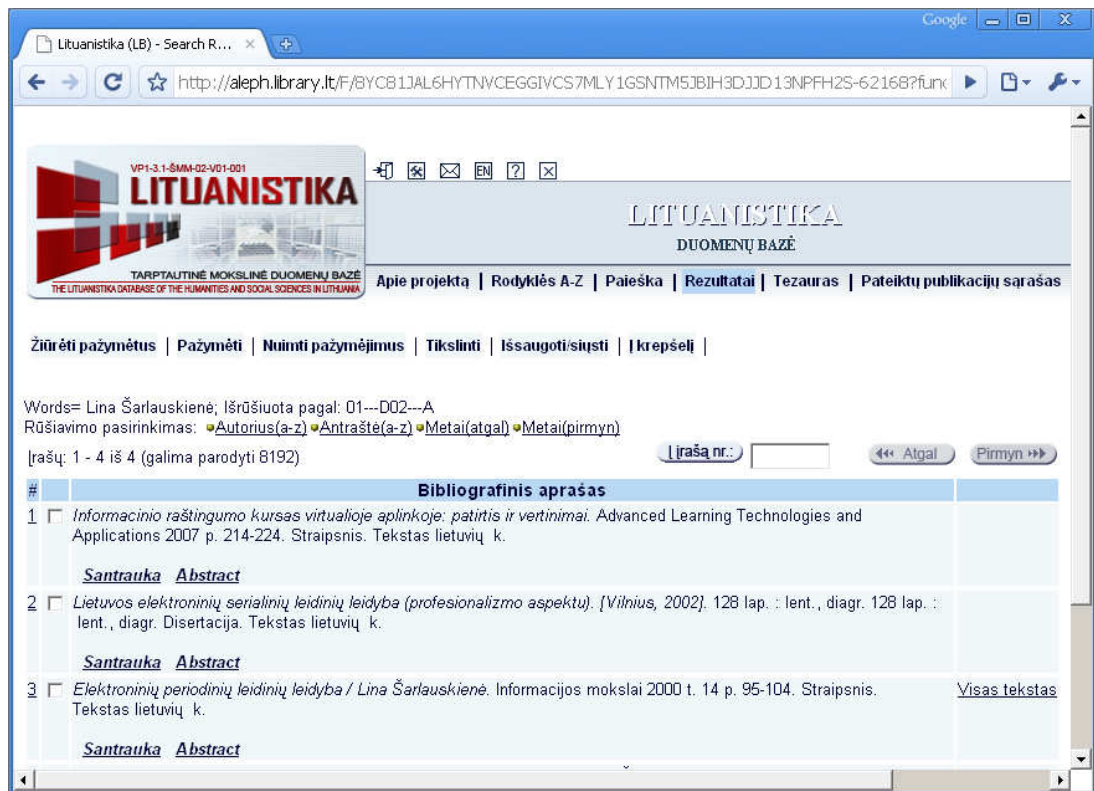
Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai.

Pagalba <<http://www.minfolit.lt/index.php?file=files/titulinis.html>>.

Lituanistika yra humanitarinių ir socialinių mokslų tyrimai, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, lietuvių tautos, kalbos raida ir dabartis. Duomenų bazė *Lituanistika* yra kuriama, norint užtikrinti lituanistikos mokslinių tyrimų matomumą ir sklaidą Lietuvoje bei pasaulyje (Adomėnas ir kt. 2007).

Lituanistikos duomenų bazėje galite rasti lituanistikos mokslo darbų, atitinkančių ekspertinio vertinimo kriterijus, bibliografinius aprašus bei santraukas lietuvių ir anglų kalbomis. 2010 m. duomenų bazėje buvo 13 500 ekspertinio vertinimo kriterijus atitinkančių mokslo darbų bibliografinių įrašų iš 20 200 pateiktų.

Nuo 2009 m., leidėjams sutikus, duomenų bazėje pateikiamos Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų žurnalų viso teksto publikacijos. Žurnalų sąrašą galite rasti adresu <http://www.minfolit.lt/index.php?file=files/ekspertams/leidiniai_db.html>. Nuorodos į viso teksto dokumentus taip pat pateikiamos ir tų publikacijų, kurios yra laisvai prieinamos internete.

3.7 pav. Duomenų bazės *Lituanistika* paieškos rezultatų tinklalapis

Patarimas. Galima atlikti paiešką ne tik pagal tradicinius paieškos kriterijus (reikšminius žodžius ir pan.), bet ir pagal mokslų klasifikacijos kodus (mokslo kryptis ir mokslo šakas), mokslo darbų žanrus, cituojamus autorius ir cituojamus kūrinius.

Svarbu. Visos įvertinti pateiktos publikacijos rodomos duomenų bazėje *Pateiktos publikacijos*, kurią rasite pasirinkę nuorodą *Pateiktų publikacijų sąrašas*. Joje galima atlikti paiešką ir patikrinti, ar publikacija yra sąrašė, kokia šiuo metu yra jos vertinimo stadija.

Duomenų bazės *Lituanistika* privalumai:

- informacija apie kriterijus atitinkančias publikacijas pateikiama tik įvertinta ekspertų;
- informacija apie lituanistikos mokslo darbus kaupiama vienoje vietoje;
- galima rasti Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų žurnalų viso teksto publikacijų;
- galima naudotis mokslo darbų santraukomis lietuvių ir anglų kalbomis.

Trūkumai

- informacija pateikiama apie mokslo darbus, publikuotus nuo 2000 m.

3.5.2. Publikacijų įkėlimas į duomenų bazę *Lituanistika*

Nuo 2009 m. atsakingieji Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos darbuotojai nuolat peržiūri bibliotekoje gaunamą naują literatūrą (privalomąjį Lietuvoje leidžiamos spaudos egzempliorių), atrenka lituanistikos objektą, tematiką bei žanrą atitinkančius mokslo darbus ir papildo duomenų bazę naujais ekspertuotinais mokslo darbais. Retrospektyviai įrašomi nuo 2000 m. paskelbti mokslo darbai.

Mokslo darbus duomenų bazei gali siūlyti visi norintys, bet darbai turi atitikti lituanistikos objektą ir žanrą. Mokslo darbai (spausdiniai, popierinės ar el. kopijos) priimami Lietuvos mokslų akademijos

bibliotekoje 25A kambaryje (Žygimantų 1/8, Vilnius). Jus galima siųsti paštu. Kiekvieną duomenų bazę pasiūlytą mokslo darbą vertina ekspertai.

Tinklapyje *Vartotojams* <<http://www.minfolit.lt/files/vartotojams/teikimas.html>> galima sužinoti:

- ar publikacija įrašyta duomenų bazėje, ar pateikta vertinti, kaip įvertinta;
- kokios tematikos ir žanro publikacijos priimamos;
- kokiais kriterijais remiantis publikacijos vertinamos.

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje *Lituanistika* <http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli> suraskite monografijas Lietuvos istorijos tema.
2. Duomenų bazės *Lituanistika* <http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli> *Pateiktų publikacijų sąraše* atlikite paiešką pagal reikšminius žodžius *informacinis raštingumas* ir sužinokite dokumentų, kurie atlikus vertinimą nepateko į duomenų bazę, skaičių.

3.6. Socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų empirinių duomenų paieška

Šioje temoje sužinosite apie Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvą (duomenų bazę LiDA), empirinių duomenų paiešką joje ir registruotiesiems vartotojams teikiamas paslaugas.

3.6.1. Informacijos paieška duomenų bazėje LiDA

Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvas (LiDA) pradėtas kurti 2006 m. ir plėtojamas vykdamas ES fondų finansuojamus projektus. Jame galima rasti pirminius socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų rezultatus – empirinius duomenis (Krupavičius 2009).

Adresas – <http://lida.library.lt/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – humanitariniai ir socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – informacijos paieška gali naudotis visi interneto vartotojai; norint atlikti duomenų analizę ar parsisiųsti duomenis, reikia užsiregistruoti.

Duomenų bazėje yra įvairių tyrimų duomenų rinkinių:

- LiDA kiekybinių tyrimų duomenų rinkiniai,
- Tarpuniversitetinio politinių ir socialinių tyrimų konsorciumo (angl. *Inter-University Consortium for Political and Social Research*) archyvas (Žvaliauskas 2009).

Informacija apie duomenų rinkinių serijas lietuvių ir anglų kalbomis

<http://www.lidata.eu/files/2009-12-11/HSM_duomenu_rinkiniai_LiDA_ICPSR_prieiga.pdf>.

LiDA yra sudėtinė eLABa dalis, todėl paieškos principai yra tokie patys, kaip ir kitose akademinėse bibliotekų duomenų bazėse. Informacijos paieškos rezultatų tinklalapyje ar detalijame įrašė pasirinkę nuorodą *el. dokumentai*, rasite informaciją apie pasirinktą informacijos šaltinį, santrauką, nuorodas į empirinius duomenis (jais galima naudotis tik užsiregistravus) ir kitus susijusius dokumentus (pvz., anketą).

Patarimas. Galima atlikti paiešką ne tik pagal tradicinius paieškos kriterijus (reikšminius žodžius ir pan.), bet ir pagal tiriamąją šalį, tyrimo laikotarpį.

Svarbu. Informacijos paieškai tikslinti naudokitės LiDA tezauro <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezauras>.

Pagalba <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_analize>.

3.6.2. Duomenų bazės LiDA paslaugos registruotiesiems vartotojams

Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyve registruotiesiems vartotojams teikiamos šios paslaugos:

- empirinių duomenų publikavimo,
- empirinių duomenų paieškos ir analizės.

Duomenų teikėjais gali būti įvairios šalies ir tarptautinės institucijos: mokslo ir mokymo įstaigos, mokslo fondai ir asociacijos, rinkos bei viešosios nuomonės tyrimo įmonės, valstybės ir vyriausybės organizacijos. Individualūs tyrėjai taip pat gali kreiptis į archyvą norėdami paskelbti, parengti ar parduoti savo duomenis. Duomenų teikimo sąlygos detalios aprašytos *Duomenų įsigijimo ir apsaugos vadove* <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_taisykles_vadovas>.

Tyrėjai ir institucijos empirinių tyrimų duomenis gali pasiūlyti užpildydami specialią formą <http://www.lidata.eu/page.php?page=pagalba_siulau>. Empirinių tyrimų duomenų savininkai, norėdami įdėti duomenis į archyvą, pirmiausiai turi užpildyti studijų ar tyrimų dokumentavimo ir aprašymo formą <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_taisykles_forma>.

Duomenų bazėje esantys empiriniai duomenys ir su jais susiję dokumentai, jeigu nėra nurodyta kitaip, gali būti naudojami mokslo ir mokymo tikslais. Norint atlikti duomenų analizę ar parsisiųsti duomenis, būtina užsiregistruoti. Tinklalapyje <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_katalogas> galite rasti ir užpildyti vartotojo registracijos formą, susipažinti su naudojimosi taisyklėmis, prisijungti prie duomenų bazės.

3.8 pav. Duomenų bazės LiDA vartotojų tinklalapis

Registruotieji vartotojai gali tiesiogiai jungtis adresu <<http://archive.lidata.eu/webview>>.

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazės LiDA kataloge <<http://lida.library.lt/>> raskite informacinės visuomenės tema atliktus tyrimus.
2. Duomenų bazėje LiDA <<http://archive.lidata.eu/webview>> raskite tyrimų apie Lietuvos įvaizdį empirinių duomenų (jeigu nesate registruotasis vartotojas, užpildykite registracijos formą <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_katalogas>).

3.7. Lietuvos virtuali biblioteka

Šioje temoje sužinosite apie paieškos portalą *Lietuvos virtuali biblioteka (LVB)*, teikiantį prieigą prie informacijos išteklių, esančių bibliotekų elektroniniuose kataloguose, Lietuvos ir užsienio duomenų bazėse. Gebėsite naudotis paslaugomis, teikiamomis registruotiesiems vartotojams.

Lietuvos virtualios bibliotekos (LVB) portale įdiegtos šiuolaikiškos integruotos paieškos galimybės. Šiame portale naudojama informacinė sistema *Primo*, kurią turi įdiegę nemažai užsienio bibliotekų ir konsorciūmų (Šarlauskienė 2010).

3.7.1. Lietuvos virtualios bibliotekos informacijos ištekliai

LVB <<http://www.lvb.lt/>> yra vieno langelio principu veikianti informacijos išteklių paieškos ir pateikimo vartotojams sistema.

Pagrindiniame portalo tinklalapyje yra trys paieškos kortelės (žr. 3.10 pav.):

- *Knygos ir kt.*,
- *Straipsniai ir duomenų bazės*,
- *eLABa*.

Pasirinkę **pirmąją paieškos kortelę** *Knygos ir kt.*, rasite bibliografinę informaciją ar viso teksto leidinius iš šių duomenų bazių:

- *Lietuvos akademinė bibliotekų el. katalogų*,
- *Lietuvos mokslo publikacijų duomenų bazių (PDB)*,
- *Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa)*.

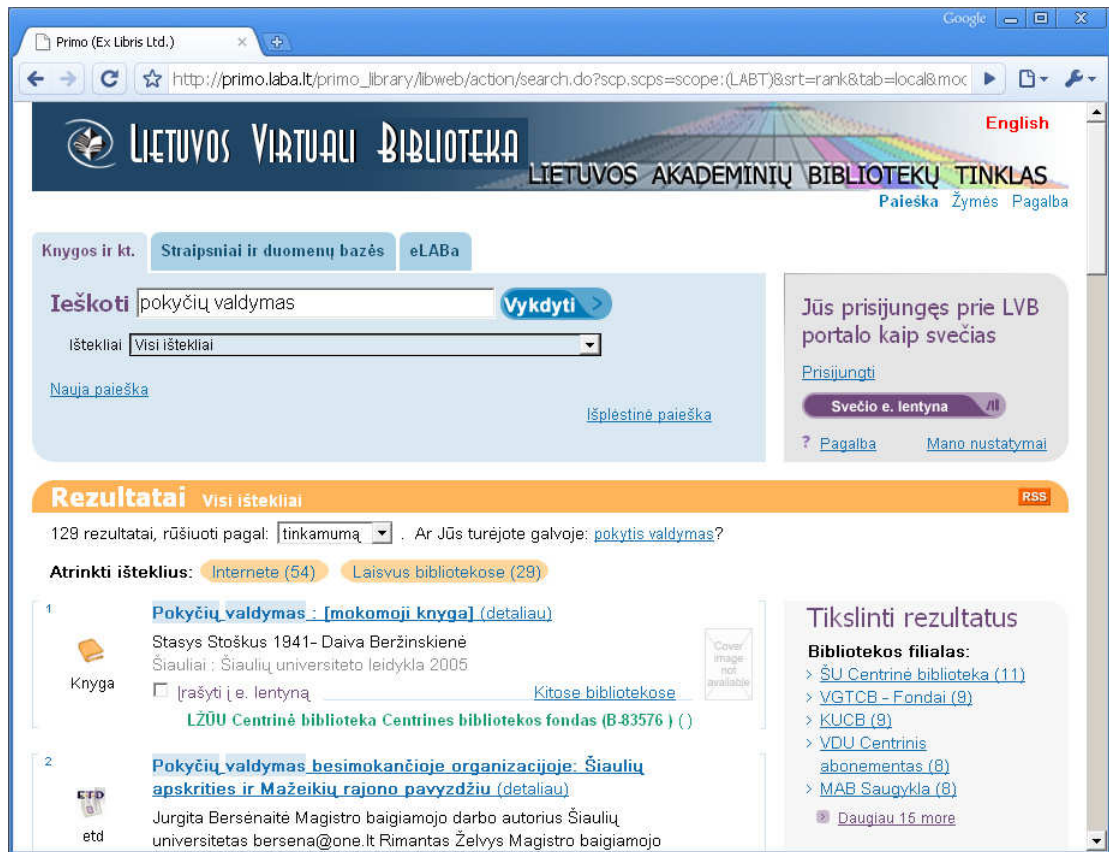
Jūs galite rasti:

- knygų ir kitų dokumentų, esančių Lietuvos akademinėse bibliotekose, aprašus ir nuorodas į atvirosios prieigos viso teksto dokumentus internete;
- mokslo ir studijų institucijų darbuotojų publikacijų (monografijų, mokymo priemonių, mokslinių straipsnių, konferencijų pranešimų ir kt.) aprašus ir nuorodas į atvirosios prieigos viso teksto dokumentus internete;
- el. knygas (monografijas, vadovėlius ir kt.), Lietuvos mokslo žurnalų straipsnius, konferencijų ir seminarų pranešimus, mokslines ataskaitas;
- magistro baigiamuosius darbus, daktaro disertacijas ir jų santraukas iš *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazės (Lit-ETD)*;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 3 modulis. Dr. L. Šarlauskienė. Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse.

- empirinių tyrimų duomenis iš *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo (LiDA)*.

Šiais ištekliais gali naudotis visi interneto vartotojai.

3.9 pav. Paieškos rezultatų fragmentas Lietuvos virtualios bibliotekos portale

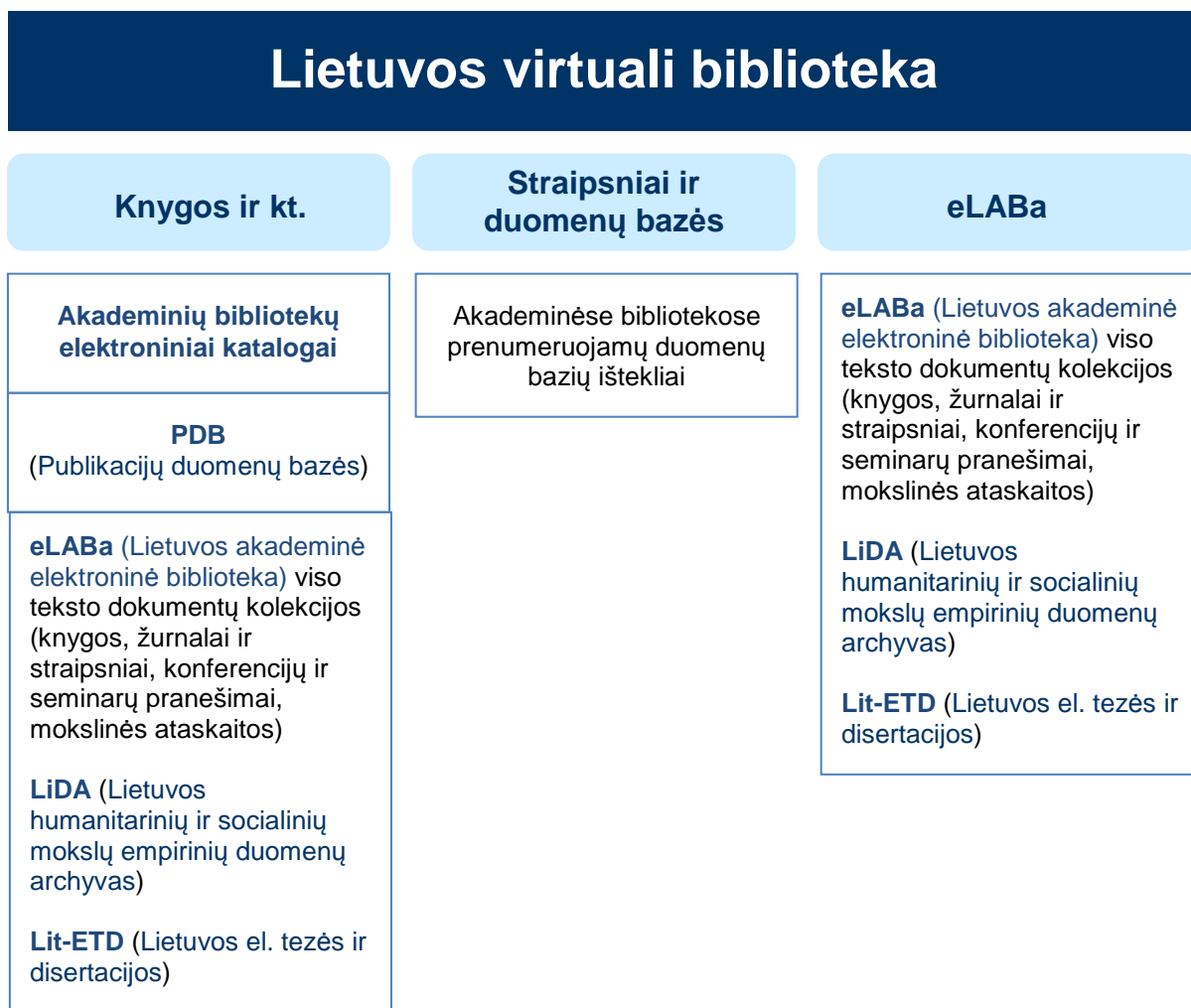
Portale pasirinkę **antrąją kortelę** *Straipsniai ir duomenų bazės*, rasite viso teksto mokslinių straipsnių, el. knygų ir kitų dokumentų iš tarptautinių duomenų bazių, kurias prenumeruoja akademinės bibliotekos. Kokios duomenų bazės prenumeruojamos bibliotekose, galite sužinoti tinklalapyje <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Šiais ištekliais gali naudotis mokslo ir studijų institucijų darbuotojai ir studentai, prisijungę prie portalo iš institucijos kompiuterių tinklo.

Portale pasirinkę **trečiąją kortelę** *eLABa*, rasite tik *Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa)* išteklius:

- knygas (monografijas, vadovėlius ir kt.);
- mokslo žurnalų straipsnius;
- konferencijų ir seminarų pranešimus;
- mokslines ataskaitas;
- magistro baigiamuosius darbus, daktaro disertacijas ir jų santraukas iš *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazės (Lit-ETD)*;
- empirinių tyrimų duomenis iš *Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvo (LiDA)*.

Šiais ištekliais gali naudotis visi interneto vartotojai.

3.10 pav. Lietuvos virtualios bibliotekos ištekliai

3.7.2. Informacijos paieška Lietuvos virtualioje bibliotekoje

Adresas – <http://www.lyb.lt/>

Tipas – bibliografinė, viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai; akademinių bibliotekų skaitytojams teikiamos papildomos paslaugos; tarptautinėmis duomenų bazėmis gali naudotis jas prenumeruojančių akademinių institucijų studentai ir darbuotojai.

Patarimai. LVB paiešką galima atlikti pagal įvairius kriterijus. Atlikę paiešką matysite surastų dokumentų sąrašą ir pagrindinę informaciją apie juos (bibliografinė informacija, rūšis, saugojimo vieta ar interneto adresas ir kt.). Šalia surastos informacijos nurodyta, koks tai dokumentas (knyga, straipsnis, disertacija ir pan.), kur jį galima gauti (internete, kurioje bibliotekoje ir pan.).

LVB portalu galima naudotis svečio teisėmis (neužsiregistravus) ar registruotojo vartotojo teisėmis. Visi interneto vartotojai, naudodamiesi portalu svečio teisėmis, gali:

- atlikti informacijos paiešką;
- tikslinti rezultatus;
- naudotis siūlomais informacijos paieškos patarimais;
- naudotis atvirosios prieigos ištekliais internete;
- naudotis *svečio e. lentyna*, t. y. peržiūrėti informacijos paieškos užklausas, laikinai išsaugoti surastų dokumentų aprašus, siųsti šių aprašų sąrašus el. paštu, spausdinti ar išsaugoti informacijos tvarkymo priemonėmis (*RefWorks*, *EndNote* ir kt.); informacija svečio e. lentynoje saugoma laikinai – kol užversite LVB tinklalapį;
- naudotis RSS.

Mokslo ir studijų institucijų darbuotojai ir studentai gali prisijungti prie LVB naudodami tuos pačius vartotojų vardus ir slaptažodžius, kaip ir prisijungdami prie savo akademinės bibliotekos el. katalogo. Prisijungus galima naudotis papildomomis paslaugomis:

- užsisakyti knygas internetu iš savo bibliotekos;
- kurti ir informacijos paieškoje naudoti žymes;
- rašyti komentarus;
- naudotis savo e. lentyna:
  - peržiūrėti vykdytos informacijos paieškos sesijos užklausas (aplanke *Užklausos*),
  - peržiūrėti visas išsaugotas vykdytos ar praėjusių sesijų užklausas, naudoti RSS (aplanke *Išsaugotos užklausos ir išpėjimai*),
  - išsaugoti surastų dokumentų aprašus (aplanke *Krepšelis*),
  - prirašyti komentarus šalia išsaugotų dokumentų aprašų (aplanke *Krepšelis*).

Patarimas. Kaip naudotis šiomis paslaugomis, išsamiau galite sužinoti tinklalapyje *e. lentyna* (rinkitės nuorodą *Kas yra e. lentyna?*).

Lietuvos virtualios bibliotekos privalumai:

- portalas veikia vieno langelio principu – paieška atliekama iš karto daugelyje duomenų bazių;
- pateikiami susisteminti paieškos rezultatai;
- galima rasti įvairių rūšių informacijos šaltinių (bibliografinės informacijos, viso teksto dokumentų), įvairių rūšių dokumentų (knygų, straipsnių, el. tezių ir disertacijų ir kt.);
- užsiregistravus galima naudotis įvairiomis interaktyviomis paslaugomis (užsisakyti knygas internetu, rašyti komentarus, naudoti žymes, išsaugoti paieškos rezultatų sąrašus ir kt.).

Trūkumai:

- nepatogi informacijos paieška prenumeruojamose duomenų bazėse;
- nėra informacijos apie duomenų bazes, todėl vartotojams neaišku, kuriuose ištekliuose galima atlikti paiešką.

Praktinės užduotys

1. Lietuvos virtualios bibliotekos portale <<http://www.lvb.lt/>> raskite dokumentų savo tyrimo tema ir išsaugokite po vieną bent 5 skirtingų dokumentų (pvz., knygos, straipsnio, straipsnio internete, ETD dokumento, žurnalo, teksto ištekliaus ir kt.) bibliografinį aprašą savo e. lentynoje.

2. Lietuvos virtualios bibliotekos portale <<http://www.lvb.lt/>> raskite Jūsų tyrimo temą atitinkančias knygas, esančias Jūsų institucijos bibliotekoje, ir iš jų atrinkite laisvas (nepaimtas į namus).

Apibendrinamosios pastabos

Šiame modulyje sužinojote apie Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazes (bibliotekų el. katalogus, eLABa, Lit-ETD, *Lituanistika*, LiDA, PDB) ir Lietuvos virtualios bibliotekos portalą, jų išteklius, naudojimo ypatumus, prieigos galimybes, privalumus ir trūkumus. Lietuvos duomenų bazėse galite ieškoti įvairių rūšių informacijos (bibliografinės, viso teksto, empirinių duomenų), įvairių rūšių dokumentų (monografijų, vadovėlių, mokslinių straipsnių, studijų baigiamųjų darbų, disertacijų, mokslinių ataskaitų, konferencijų medžiagos ir kt.) pagal savo informacinius poreikius.

Apibendrinant modulyje pateiktą informaciją, galima padaryti tokias išvadas:

- dauguma duomenų bazių yra daugiadalykės, dvi duomenų bazės (*Lituanistika*, LiDA) yra humanitarinių ir socialinių mokslų srities;
- visose aprašytose duomenų bazėse kaupiama bibliografinė informacija, dviejose duomenų bazėse (eLABa, Lit-ETD) – viso teksto dokumentai, duomenų bazėje LiDA – empiriniai tyrimų duomenys; duomenų bazėse gali būti ir kitos reikalingos informacijos (dokumentų santraukos, mokslų sritys ir kryptys, studijų darbų gynimo komisija ir kt.);
- visos Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazės akademinė institucijų studentams ir darbuotojams yra laisvai prieinamos internete; norint naudotis kai kurioms paslaugoms, reikia užsiregistruoti;
- duomenų bazėse galima ne tik ieškoti informacijos, bet ir naudotis kitomis paslaugomis (pvz., užsisakyti leidinius internetu, pasitikslinti ir pratęsti leidinių skolinimo terminus, e. lentynoje išsisaugoti leidinių bibliografinę informaciją ir kt.);
- duomenų bazės kuriamos tikslingai ir kiekviena iš jų teikia unikalias paslaugas akademinė institucijų studentams ir darbuotojams (publikacijų sąrašų sudarymo, publikacijų pateikimo, dokumentų įkėlimo, bibliotekų knygų užsakymo internetu ir kt.);
- taupant laiką galima pasinaudoti Lietuvos virtualia biblioteka ir atlikti paiešką visų aptartų duomenų bazių ištekliuose iškart bei pasinaudoti šiuolaikiškais interaktyviomis paslaugomis;
- Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazės yra nuolat atnaujinamos ir pildomos nauja informacija bei dokumentais;
- informacijos paieška duomenų bazėse yra lengvai suprantama vartotojui: dauguma duomenų bazių kuriamos naudojant programinę įrangą ALEPH, todėl informacijos paieškos, rezultatų pateikimo ir kitų teikiamų paslaugų principai duomenų bazėse yra tokie patys; iškilus klausimams galima naudotis šioje medžiagoje pateikiamomis nuorodomis į pagalbos tinklalapius ar naudotis kitomis pagalbos priemonėmis (konsultacijomis, kursais, seminarais, interaktyviomis instrukcijomis internete ir kt.), kurias siūlo akademinės bibliotekos.

Nuorodos

Mokslo ir studijų institucijų bibliotekų interneto svetainių nuorodos

<http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt>>

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka <<http://www.lnb.lt/>>

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka eLABa <<http://elaba.library.lt>>

Mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazių nuorodos

<http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>

Publikacijų duomenų bazė (PDB) <<http://pdb.library.lt>>
Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD <<http://etd.library.lt>>
Lietuvos ETD informacijos sistema <<http://etd.elaba.lt>>
Tarpautinė mokslinė duomenų bazė *Lituanistika* <<http://lituanistika.library.lt>>
Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvas LiDA <<http://lida.library.lt/>>
Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt/>>

Naudota ir rekomenduojama literatūra

1. ADOMĖNAS, M., *et al.* *Tarpautinė mokslinė duomenų bazė Lituanistika: galimybių studija* [interaktyvus]. Kaunas: Technologija, 2007 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.minfolit.lt/files/TM_DB_Lituanistika.pdf>. ISBN 978-9955-25-497-3.
2. BLOVESČIŪNIENĖ, L. *Publikacijų duomenų bazės (PDB) bibliografiniai duomenys (metaduomenys)* [interaktyvus]. 2008a [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labt.lt/renginiai/20080516/20080516_Blovesciuniene_1.pps>.
3. BLOVESČIŪNIENĖ, L. *Publikacijų duomenų bazės (PDB) ataskaitos* [interaktyvus]. 2008b [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.labt.lt/renginiai/20080516/20080516_Blovesciuniene_2.pps>.
4. Dėl Lietuvos mokslo ir studijų elektroninių dokumentų informacinės sistemos (eLABa) įsteigimo: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. ISAK-1506. *Valstybės žinios*, 2006, nr. 81–3212.
5. FRANCKEVIČIUS, A. *Lietuvos akademinė bibliotekų tinklas: Lietuvos magistrantūros studentų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų informacijos sistema*: magistro darbas [interaktyvus]. Lietuvos akademinė bibliotekų tinklas (LABT), 2005 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2005~D_20050712_141952-87978/DS.005.0.02.ETD>.
6. KRUPAVIČIUS, A. *Lietuvos HSM duomenų archyvo plėtra (LiDA)* [interaktyvus]. Kaunas, 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.lidata.eu/files/2009-12-11/LIETUVOS%20HSM%20ARCHYVAS%20\(LIDA\)%202009%2012%202009.pdf](http://www.lidata.eu/files/2009-12-11/LIETUVOS%20HSM%20ARCHYVAS%20(LIDA)%202009%2012%202009.pdf)>.
7. ŠARLAUSKIENĖ, L. Lietuvos mokslo žurnalų ir tęstinių leidinių atviroji prieiga. In *Innovation and Creativity in e-Learning: international conference proceedings* [CD]. Kaunas: Kaunas University of Technology, 2009. ISBN 978-9955-25-736-3.
8. ŠARLAUSKIENĖ, L. Lietuvos virtuali biblioteka – informacijos paieškos vartai. *Būk bibliotekininku!* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://bukbibliotekininku.blogspot.com/2010/01/lietuvos-virtuali-biblioteka.html>>.
9. ŠTREIMIKIS, A., *et al.* Lietuvos akademinė e. biblioteka (eLABa). *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2007, t. 40, p. 9–24 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/40/9-24.pdf>.
10. ŽVALIAUSKAS, G. *HSM duomenų rinkiniai: LiDA ir ICPSR prieiga* [interaktyvus]. Kaunas, 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lidata.eu/files/2009-12-11/HSM_duomenu_rinkiniai_LiDA_ICPSR_prieiga.pdf>.

4 modulis. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška

Irena **Kuzminskienė**

Turinys

Įvadas.....	124
4.1. Humanitarinių mokslų informacijos paieškos ypatumai	124
Praktinės užduotys.....	126
4.2. Humanitarinių mokslų knygų paieška.....	127
4.2.1. Humanitarinių mokslų knygų paieška elektroniniuose kataloguose	127
4.2.2. Prenumeruojamos humanitarinių mokslų elektroninių knygų duomenų bazės	131
4.2.3 Humanitarinių mokslų elektroninių knygų paieška laisvai prieinamose duomenų bazėse ir kolekcijose	132
4.2.4. Kur dar internete ieškoti humanitarinių mokslų knygų?	135
4.2.4.1. Knygų paieškos sistemos	135
4.2.4.2. Leidyklų interneto svetainės	135
4.2.4.3. Elektroniniai knygynai	137
Praktinės užduotys.....	138
4.3. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška	138
4.3.1. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse	138
4.3.2. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse	143
4.3.3. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose	152
Praktinės užduotys.....	154
4.4. Humanitarinių mokslų daktaro disertacijų ir magistro darbų paieška.....	154
4.4.1. Humanitarinių mokslų disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose	154
4.4.2. Humanitarinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse	155
Praktinės užduotys.....	156
4.5. Humanitarinių mokslų interneto šaltinių paieška	156
4.5.1. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose.....	156
4.5.2. Kiti humanitarinių mokslų interneto šaltiniai	159
Praktinės užduotys.....	160
Apibendrinamosios pastabos	160
Nuorodos	161
Naudota literatūra	166

Įvadas

Technologinė pažanga atveria mokslininkams ir kitiems akademinės bendruomenės nariams naujas informacijos paieškos galimybes. Naudojantis elektroniniais katalogais, duomenų bazėmis, paieškos sistemomis galima greitai sužinoti, kur yra reikiama informacija ir kokios yra prieigos prie jos galimybės. Modernios technologijos ir tinkama kompiuterinė technika sudaro sąlygas gauti tokių šaltinių, kaip iliustracijos, garso medžiaga ir pan.

Modulio tikslas – suteikti žinių apie humanitariniams mokslams skirtos informacijos šaltinių paiešką bibliotekų kataloguose, duomenų bazėse ir internete.

Modulio uždaviniai yra šie:

- supažindinti su humanitarinių mokslų informacijos paieškos ypatumais;
- suteikti žinių apie humanitarinių mokslų knygų paieškos galimybes;
- suteikti žinių apie išteklius, kuriuose galima rasti humanitarinių mokslų straipsnių;
- suteikti žinių apie humanitarinių mokslų daktaro disertacijų ir magistro darbų paieškos galimybes;
- supažindinti su humanitarinių mokslų interneto šaltinių paieškos galimybėmis.

Šio modulio medžiaga skirta humanitarinių mokslų atstovams: mokslo darbuotojams, dėstytojams, studentams ir visiems kitiems, besidomintiems humanitarinių mokslų informacijos paieškos galimybėmis. Praktiniams įgūdžiams įgyti ir žinioms įtvirtinti kiekvieno skyriaus pabaigoje pateikiamos užduotys, o modulio pabaigoje – naudingų nuorodų sąrašas.

Modulio medžiaga turėtų būti perteikta per 2 akademines valandas, iš jų 1 val. skirta teorijai ir 30 min. – pratyboms.

4.1. Humanitarinių mokslų informacijos paieškos ypatumai

Pradedant ieškoti informacijos svarbu išsiaiškinti, kokio laikotarpio informacija reikalinga (retrospektyvi ar einamoji), kokių informacijos šaltinių ieškosite (originalių dokumentų, straipsnių, monografijų, metodinės medžiagos, bibliografinės informacijos), taip pat reikia teisingai pasirinkti paieškos reikšminius žodžius.

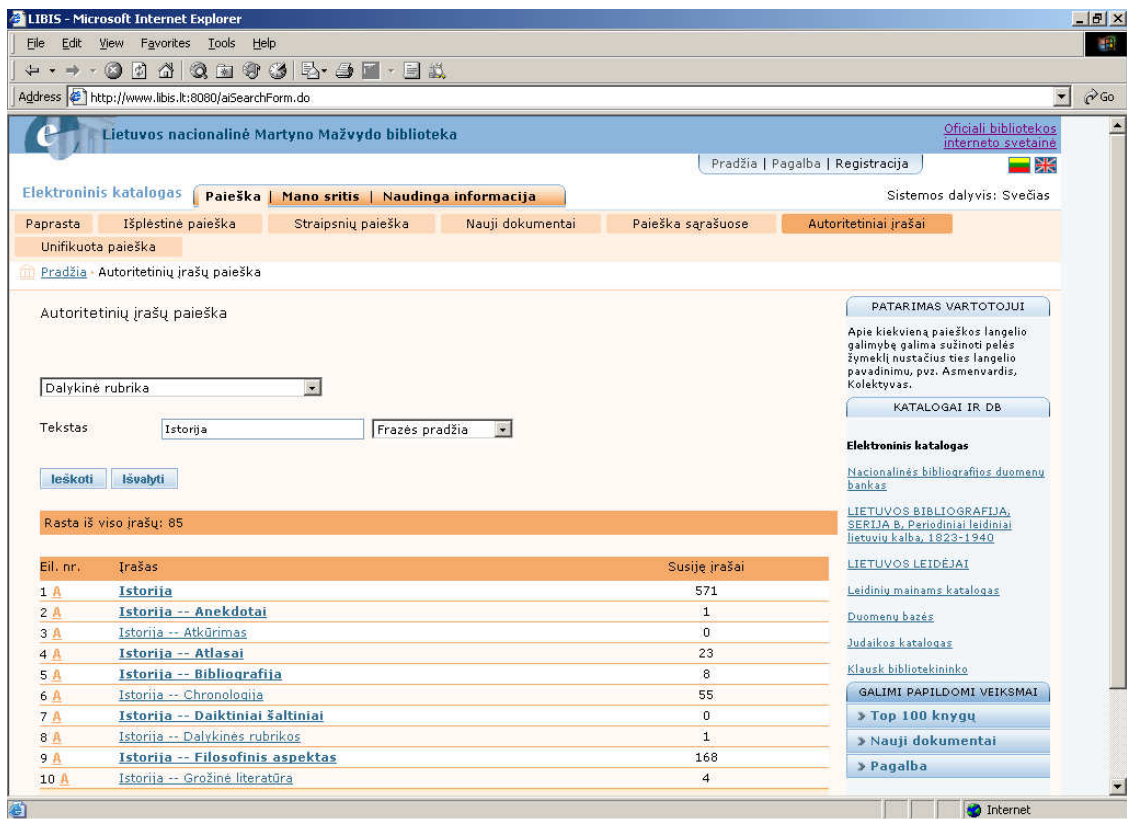
Vienas iš svarbiausių sėkmingos paieškos kriterijų – teisingai pasirinkti reikšminiai žodžiai ir jų sinonimai. Išsiaiškinti terminus gali pagelbėti aiškinamieji, tarptautinių žodžių ir kt. žodynai, pavyzdžiui, *Lietuvių kalbos žodynas* <<http://www.lkz.lt>>, tarptautinių žodžių žodynas *INTERLEXIS®*. Sinonimams, siauresnės ar platesnės reikšmės terminams nustatyti galima pasinaudoti tezaurais, kaip antai:

- *Thesaurus.com* <<http://www.thesaurus.com>>,
- *Eurovoc* <<http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main>>.

Naudingos yra ir autoritetinių įrašų rodyklės. Jos yra integruotos į duomenų bases, elektroninius katalogus. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau – Nacionalinė biblioteka) rengia *Autoritetinių įrašų rodyklę*, kurią galima rasti Nacionalinės bibliotekos elektroniniame kataloge <<http://www.libis.lt:8080/>>, LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt/>>, akademiųjų bibliotekų kataloguose ir kt.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Autoritetinių įrašų rodyklėje galima rasti ir patikslinti asmenvardžius, dalykinius terminus. Pavyzdžiui, Nacionalinės bibliotekos elektriniame kataloge pasirinkę terminą *istorija*, gausite visus su šiuo terminu susijusius smulkesnės klasifikacijos terminus. Šalia nurodomas su terminu susijusių kataloge esančių įrašų skaičius (žr. 4.1 pav.).

The screenshot shows the LIBIS website search interface. The search term 'istorija' is entered in the 'Tekstas' field. The results show 85 items found. A table lists the following terms and their counts:

Eil. nr.	Įrašas	Susiję įrašai
1	istorija	571
2	istorija -- Anekdotai	1
3	istorija -- Atkūrimas	0
4	istorija -- Atlasai	23
5	istorija -- Bibliografija	8
6	istorija -- Chronologija	55
7	istorija -- Daiktiniai šaltiniai	0
8	istorija -- Dalykinės rubrikos	1
9	istorija -- Filosofinis aspektas	168
10	istorija -- Grožinė literatūra	4

4.1 pav. Paieškos terminų tikslinimas Autoritetinių įrašų rodyklėje

Svarbu. Nacionalinės bibliotekos *Autoritetinių įrašų Dalykinių rubrikų* rodyklėje galima ne tik patikslinti terminus lietuvių kalba, bet ir išversti juos į anglų kalbą. Termino atitikmuo anglų kalba rodomas paspaudus šalia termino esančią raidę [A](#).

Terminams versti į anglų ar kitas kalbas galima naudoti spausdintus dvikalbius žodynus, kuriuos rasite bibliotekose, elektrinius žodynus, platinamus kompaktiniais diskais, tarkim, *ANGLONAS*®, *FRANKONAS*®, žodynus, laisvai prieinamus internete (pvz., *OneLook*® *Dictionary* <<http://www.onelook.com>>) ir prenumeruojamose duomenų bazėse, pavyzdžiui, *Oxford Reference Online* (daugiau informacijos apie šią duomenų bazę pateikiama šio modulio skyriuje „Prenumeruojamos humanitarinių mokslų elektrinių knygų duomenų bazės“). Taip pat galima naudotis internete esančiomis vertyklėmis, pavyzdžiui, *Google Language Tools* <http://www.google.com/language_tools>.

Rengiant mokslo darbus dažnai prisireikia rasti terminų apibūdinimų, apibrėžimų, informacijos apie įvairius asmenis. Šios informacijos galima rasti enciklopedijose ir žinyuose, jos taip pat galima ieškoti bibliotekų kataloguose ar duomenų bazėse. Pavyzdžiui, daugelyje Lietuvos bibliotekų prenumeruojamos

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

duomenų bazės *Oxford Reference Online*, *Oxford Music Online*, *Oxford Art Online*, o internete galima naudotis nemokamomis enciklopedijomis, pavyzdžiui:

- *Krugosvet* <<http://www.krugosvet.ru/index.htm>>,
- *A Dictionary of Philosophical Terms and Names* <<http://www.philosophypages.com/dy/>>,
- *Lietuvių literatūros enciklopedija* <<http://www.lle.lt/search3.htm>> ir kt.

Humanitarams svarbūs originalūs informacijos šaltiniai: rankraščiai, archyviniai dokumentai, garso bei vaizdo įrašai ir pan. Kuriose bibliotekose saugomi originalūs dokumentai ir kokios galimybės jais naudotis, galima sužinoti iš bibliotekų katalogų ar kartotekų.

Bibliotekos, mokslo institutai skaitmenina savo fonduose sukauptas senų, retų leidinių kolekcijas, kraštotyrinę medžiagą, kuria jų duomenų bazės, todėl ieškant šios informacijos verta apsilankyti mokslo ir studijų institucijų bei viešųjų bibliotekų tinklalapiuose. Pavyzdžiui,

- Vilniaus universiteto bibliotekos tinklalapyje yra VUB skaitmeninės kolekcijos <<http://www.mb.vu.lt/sk-kolekcijos>>;
- Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos tinklalapyje pateikiamos šios bibliotekos sudarytos skaitmeninės kolekcijos <<http://www.mab.lt/katalogai.html>>;
- Lietuvių kalbos instituto tinklalapyje – suskaitmenintų senųjų lietuviškų raštų duomenų bazė *Senieji raštai* <<http://www.lki.lt/seniejirastai/home.php>>;
- Klaipėdos apskrities viešosios I. Simonaitytės bibliotekos tinklalapyje rasite nuorodų į bibliotekos vykdomus skaitmeninimo ir kt. projektus <<http://www.klavb.lt/>>.

Rašant mokslo darbus ir apžvalgas svarbu surinkti kuo daugiau informacijos apie atliktus tyrimus. Ieškant šios informacijos tikslinga naudotis bibliografinėmis duomenų bazėmis (katalogais, prenumeruojamomis ar laisvai prieinamomis duomenų bazėmis), atvirosios prieigos šaltiniais. Retrospektyvios informacijos apie atliktus tyrimus galima rasti archyvuose (pavyzdžiui, *JSTOR* <<http://www.jstor.org>>) ar duomenų bazėse, kaupiančiose ne tik einamąją, bet ir retrospektyviąją informaciją (pavyzdžiui, duomenų bazėje *Academic Search Complete* <<http://search.ebscohost.com>> rasite informacijos nuo 1887 m., *ATLA Religion Database*^{TM} <<http://search.ebscohost.com>> – nuo 1949 m.).

Naujausios informacijos galima ieškoti elektroniniuose kataloguose, įvairiose duomenų bazėse ir leidyklų interneto svetainėse, tinklaraščiuose, forumuose.

Svarbu. Prieš atliekant paiešką, šaltinių pagalbos puslapiuose būtina susipažinti su paieškos sintakse.

Praktinės užduotys

1. Kokį termino *šiuolaikinė era* sinonimą pateikia tezasas *Eurovoc* <<http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main>>?
2. Kokios informacinių leidinių duomenų bazės prenumeruojamos per Lietuvos mokslinių bibliotekų asociaciją (LMBA) <<http://www.lmba.lt>>?

4.2. Humanitarinių mokslų knygų paieška

Šiame skyriuje susipažinsime su įvairiomis humanitarinių mokslų knygų paieškos galimybėmis: knygų paieška kataloguose, leidyklų svetainėse, elektroniniuose knygynuose, elektroninių knygų paieška internete ir prenumeruojamose duomenų bazėse.

Knygų paieškos būdą lemia tai, kokios formos knygos ieškoma – spausdintos, rankraštinės ar elektroninės. Rankraštinių bei spausdintų knygų paieškai skirti bibliotekų korteliniai ir elektroniniai katalogai (akademių bibliotekų katalogai, LIBIS suvestinis katalogas, Nacionalinės bibliotekos elektroninis katalogas ir kt.). Naujausią informaciją apie išleistas ir ketinamas leisti knygas galima rasti leidyklų interneto svetainėse, Nacionalinės bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro leidžiamame informaciniame biuletenyje „Numatomos leisti knygos“ <<http://www.lnb.lt/lnb/content/editionList.jsp?categoryId=20&editionType=24>>.

Elektroninių knygų paieškos galimybių yra įvairių. Didelės elektroninių knygų kolekcijos sukauptos prenumeruojamose elektroninių knygų duomenų bazėse, pavyzdžiui, *SpringerLINK E-Books* <<http://www.springerlink.com/home/main.mpx>>, *Ebrary* <<http://www.ebrary.com/corp/>>. Elektroninių knygų galima ieškoti įvairių institucijų sudarytose skaitmeninėse kolekcijose, pavyzdžiui, Vilniaus universiteto bibliotekos interneto svetainėje pateikiamoje VUB skaitmeninėje kolekcijoje <<http://www.mb.vu.lt/sk-kolekcijos>> bei įvairių projektų, skirtų knygoms skaitmeninti, interneto svetainėse, pavyzdžiui, *Project Gutenberg* <http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page>. Elektroninių knygų galima ieškoti ir naudojantis specializuotomis elektroninių knygų paieškos sistemomis – *pdf Search Engine* <<http://www.pdf-search-engine.com/>> ir kt.

Knygų paieška priklauso ir nuo paieškos tikslo, ir nuo turimos pradinės informacijos. Bibliotekų elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse, paieškos sistemose, leidyklų svetainėse galima knygų paieška pagal autorių, pavadinimą, knygos leidimo duomenis. Jei reikalinga literatūra tam tikra tema, galima ieškoti pagal dalykus.

4.2.1. Humanitarinių mokslų knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Spausdintų knygų galima ieškoti bibliotekų elektroniniuose kataloguose. Ieškant reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kokių rūšių knygų (monografijų, vadovėlių, grožinės literatūros ar kt.) reikia, nes įvairių bibliotekų fondai skiriasi. Pavyzdžiui, senų, retų dokumentų reikėtų ieškoti Nacionalinėje bibliotekoje, Vilniaus universiteto bibliotekoje, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje ir kt., grožinės literatūros – Nacionalinėje bibliotekoje, viešosiose ir akademinėse bibliotekose. Viešosios bibliotekos komplektuoja ne tik populiarias knygas bei periodinę literatūrą, bet ir kraštotyrinę medžiagą, savo krašto žymių žmonių dovanotas vertingas knygas, meno kūrinius. Humanitarams skirtą mokslinę literatūrą komplektuoja tos akademinės bibliotekos, kuriose dėstomos šios mokslų srities disciplinos, taip pat Nacionalinė biblioteka, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir kt. Daug vertingos informacijos šaltinių galima rasti informacijos, kultūros centrų bibliotekose prie įvairių šalių ambasadų, pavyzdžiui, Amerikos informacijos centre prie JAV ambasadų <<http://vilnius.usembassy.gov/irc.html>>.

Šiame skyriuje aptarsime, kaip ieškoti knygų bibliotekų elektroniniuose kataloguose. Elektroniniai katalogai leidžia atlikti paiešką, užsisakyti knygas, pasitikrinti savo formuliarą iš bet kurio kompiuterio,

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

turinčio prieigą prie interneto. Kataloguose galima rasti nuorodų į knygos turinį ar viso teksto dokumentą, atsispausdinti ar išsiųsti paieškos rezultatus.

Knygų galima ieškoti tiek konkrečių bibliotekų elektroniniuose kataloguose, tiek ir suvestiniuose kataloguose. Šiame skyriuje susipažinsime su įvairiomis galimybėmis.

Lietuvos akademinų bibliotekų katalogai

Adresas. Nuorodos į kiekvienos aukštosios mokyklos elektroninį katalogą reikėtų ieškoti aukštųjų mokyklų bibliotekų interneto svetainėse.

Naudojimosi sąlygos. Paiešką elektroniniuose bibliotekų kataloguose gali atlikti visi interneto vartotojai. Registruotieji vartotojai gali užsisakyti knygas skaityti skaityklose ar namuose.

Lietuvos aukštosios mokyklos bibliotekų fondams tvarkyti naudoja integruotą bibliotekų sistemą ALEPH, kuri pateikia informaciją apie bibliotekoje saugomas knygas ir leidžia jas užsisakyti.

Ieškant knygų galima naudotis tiek išplėstine, tiek paprasta paieška. Tai priklauso nuo to, kokios informacijos ieškote ir ką apie ieškomą knygą jau žinote.

Patarimai:

- jei kataloge norite ieškoti tik vienos kurios nors rūšies dokumentų (pvz., knygų) ar informacijos viena kalba, naudokite užklausoje filtrus;
- jei norite rasti knygų pagal dalyką, išplėstinėje paieškoje pažymėkite, kad reikšminio žodžio būtų ieškoma bibliografinio aprašo lauke *Tema*;
- dalykų terminams patikslinti galima naudotis Nacionalinės bibliotekos *Autoritetinių įrašų rodyklėmis*, jas rasite spragtelėję skirtuką *Rodyklės A–Z*;
- naudotos literatūros sąrašui ar rodyklei sudaryti patogiau naudoti trumpą informacinio šaltinio bibliografinį aprašą, kurį rasite detalajame įrašė pasirinkę nuorodą *Trumpas* – jį tereiks pakoreguoti pagal sąrašui sudaryti naudojamą standartą.

Svarbu. Kiekvienos akademinės bibliotekos elektroninio katalogo paieškos laukai ir kriterijai yra skirtingi, jie atitinka konkrečios institucijos poreikius.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos katalogai ir kolekcijos

Adresas <http://www.mab.lt/katalogai.html>

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos kataloguose bei kolekcijose pateikiama informacija ir apie bibliotekoje saugomus humanitarinių mokslų šaltinius. Knygų bei kitų bibliotekoje saugomų dokumentų paieškai skirti *Bendrasis* ir *Rankraščių katalogai*. Kataloguose galima paprasta ir daugiaaspektė paieška. Paiešką kataloguose ir kolekcijose gali atlikti visi interneto vartotojai, knygas ar kitus šaltinius užsisakyti gali tik registruotieji vartotojai.

Kad vartotojams būtų patogiau ieškoti ir jie greičiau rastų norimą dokumentą, *Rankraščių kataloge* yra pateikiamas bibliotekoje saugomų fondų sąrašas, kurį išskleidus iš karto matyti visi tame fonde ar kolekcijoje esantys dokumentai, pvz.:

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Literatūrinių rankraščių kolekcija* <http://aleph.library.lt/F/?func=find-b&request=F29*&find_code=SHL&local_base=mab04mns> ,
- *Biržiškos Mykolo fondas* <http://aleph.library.lt/F/?func=find-b&request=F165*&find_code=SHL&local_base=mab04mns> ,
- *Sirijos Giros Vytauto fondas* <http://aleph.library.lt/F/?func=find-b&request=F349*&find_code=SHL&local_base=mab04mns> ir kt.

Knygų bei kitų šaltinių paiešką ir peržiūrą galima atlikti specialiose bibliotekos kolekcijose¹:

- *Senosios knygos* – kolekcijoje yra daugiau nei 1 100 įrašų, senųjų knygų katalogas yra pildomas XVIII a. leidinių, buvusių Vrublevskių bibliotekoje, aprašais;
- *Atvirukų rinkiniai* – atvirukai su Lietuvos miestų ir miestelių vaizdais (XIX a. 2-oji pusė –XX a.);
- *Pergamentų skaitmeninių vaizdų archyvas* – 123 suskaitmeninti pergamentiniai 1187–1500 m. dokumentai;
- *Musicalia* – kolekcijoje pateikiami suskaitmeninti senieji muzikos rankraščiai, galima pasiklausyti muzikos įrašų;
- *Lietuvos evangelikų liuteronų ir reformatų spaudos XVI–XVIII a. parodos kolekcija* – parodos katalogas.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos kortelių vaizdų katalogas

Adresas – <http://vaizdai.libis.lt/>

Tipas – bibliografinis.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – paiešką kataloge gali atlikti visi interneto vartotojai.

Nacionalinės bibliotekos kortelių vaizdų kataloge yra pateikiama informacija apie iki 1998 m. gautas knygas. Vaizdų katalogą sudaro²:

- knygos rusų kalba,
- knygos kitomis užsienio kalbomis,
- plokštelės ir natos,
- nacionalinės bibliografijos leidiniai,
- vietovių kartoteka,
- personalijų kartoteka.

Knygų lietuvių kalba bibliografinių įrašų reikia ieškoti Nacionalinės bibliotekos el. kataloge.

Kortelių vaizdų kataloge kortelių grafiniai vaizdai yra sudėti pagal dokumento autorių ar antraštę abėcėlės tvarka. Kad ieškoti būtų patogiau, tarp kortelių yra iškelti skirtukai, kurie rodo tam tikrą už skirtuko esančios kortelės informacijos dalį (žodį, skiemenį).

¹ *Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka : elektroniniai katalogai* [interaktyvus]. LMAVB, 2002–2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mab.lt/katalogai.html>>.

² *Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka : kortelių vaizdų katalogas* [interaktyvus]. LNB, 2004 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vaizdai.libis.lt/apie/struktura>>.

Patarimai:

- jei norite atlikti paiešką kortelių vaizdų kataloge, pirmiausia pasirinkite katalogą, o jame atitinkamą abėcėlės raidę, kuria prasideda Jūsų ieškomos knygos autoriaus pavardė ar knygos antraštė;
- jei norite sužinoti knygos šifrą ar perskaityti detalesnį bibliografinį aprašą, spragtelėkite skirtuką, už kurio (pagal abėcėlę) turėtų būti padėta jūsų ieškomos knygos kortelė.

Jei nežinote, kurioje Lietuvos ar užsienio bibliotekoje yra Jus dominanti knyga, pasinaudokite paieškos suvestiniuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose galimybe. Sužinoti, kurioje Lietuvos bibliotekoje yra knyga, galite naudodamiesi LIBIS suvestiniu katalogu <<http://www.libis.lt/>> ir Lietuvos virtualia biblioteka <<http://www.lvb.lt>>. Informaciją apie užsienio šalių bibliotekų fonduose esančias knygas rasite užsienio šalių suvestiniuose kataloguose, pvz., Švedijos bibliotekų suvestiniame kataloge LIBRIS <http://libris.kb.se/form_extended.jsp?f=ext>, Lenkijos bibliotekų suvestiniame kataloge *KaRo* <<http://karo.umk.pl/Karo/>> ir kt.

LIBIS suvestinis katalogas

Adresas <http://www.libis.lt>

LIBIS suvestiniame kataloge galite ieškoti knygų, esančių Nacionalinėje bibliotekoje, Lietuvos viešosiose, muziejų ir kai kurių universitetų bei institutų bibliotekose. LIBIS suvestiniu katalogu gali naudotis visi interneto vartotojai, knygas užsakyti gali tik registruotieji bibliotekų vartotojai. Daugiau informacijos galima rasti *Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) vieningo skaitytojo pažymėjimo naudojimo taisyklėse* <<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do?docLocator=391&inlanguage=lt&pathId=59>>.

Šiame suvestiniame kataloge galima naudotis kelių tipų paieška: paprasta, išplėstine ir paieška sąrašuose.

Patarimai:

- paieškai patikslinti naudokite filtrus (pvz., jei ieškote knygų ar rankraščių, pažymėkite varnelę ties tų šaltinių pavadinimais; taip pat galite nurodyti, kokia kalba ieškote knygos, kurioje šalyje ji išleista);
- ieškant knygų pagal asmenvardį ar kolektyvą, patartina naudotis *Autoritetinių įrašų rodykle* – tai padės išvengti klaidų rašant autoriaus pavardę; autoritetinių įrašų rodyklę rasite paspaudę šalia paieškos lauko esantį mygtuką ;
- ieškant humanitarinių mokslų knygų, galima naudotis išplėstinės paieškos lauku pagal UDK (universalios dešimtainės klasifikacijos) indeksus <<http://www.udcc.org/>> (pvz., į paieškos lauką įrašę UDK indeksą 217, skirtą religijos kultui, ir nurodę, kad ieškote knygų tik lietuvių kalba, rasite knygas, atitinkančias šiuos kriterijus).

Lietuvos virtuali biblioteka

Adresas <http://www.lvb.lt>

Per Lietuvos virtualios bibliotekos portalą galima ieškoti knygų visuose Lietuvos akademinių bibliotekų kataloguose. Paiešką galima atlikti ir vienos pasirinktos institucijos kataloge. Knygų bibliografinius aprašus bei nuorodas į leidinius turinčias bibliotekas rasite pasirinkę paieškos kortelę *Knygos ir kt.* ir nurodę dokumento rūšį *Knygos*.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

LIBRIS

Adresas http://libris.kb.se/form_extended.jsp?f=ext

LIBRIS – Švedijos universitetų ir mokslinių bibliotekų bei daugiau nei 20 viešųjų bibliotekų suvestinis katalogas, pateikiantis bibliografinę informaciją apie tose bibliotekose saugomas knygas, periodinius leidinius, straipsnius, žemėlapius, elektroninius išteklius. Galima paieška pagal autorių, knygos pavadinimą, reikšminius žodžius, dalykus, ISSN ar ISBN numerius ir kt.

Karlsruher Virtueller Katalog (KVK)

Adresas http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk/kvk/kvk_en.html

Per Karlsruhės technologijų instituto (*Karlsruher Institute of Technology (KIT)*, Vokietija) sukurta virtualųjį katalogą galima ieškoti knygų bei kitų informacijos šaltinių Vokietijos, Austrijos, Šveicarijos ir kitų pasaulio šalių nacionalinių bibliotekų bei suvestiniuose kataloguose. Katalogo el. sąsaja yra vokiečių, anglų, prancūzų, italų ir ispanų kalbomis, jame galima ieškoti ne tik spausdintų, bet ir elektroninių knygų. Prieiga prie viso teksto knygų galima tik tada, jei knyga yra laisvai prieinama internete. Paieška galima pagal autorių, šaltinio pavadinimą, leidimo metus, reikšminius žodžius ir kt.

Spausdintas knygas iš kitų Lietuvos ir užsienio bibliotekų galima užsisakyti naudojantis Tarpbibliotekinio abonemento (TBA) arba Tarptautinio tarpbibliotekinio abonemento (TTBA) paslauga. Apie TBA ar TTBA paslaugą detaliau reikėtų teirautis kiekvienoje bibliotekoje, nes knygų atsiuntimo sąlygos ir mokestis įvairiose bibliotekose skiriasi.

4.2.2. Prenumeruojamos humanitarinių mokslų elektroninių knygų duomenų bazės

Šiame skyriuje susipažinsime su elektroninių knygų duomenų bazėmis, kurias prenumeruoja Lietuvos bibliotekos.

Lietuvos bibliotekos, tarpininkaujamos Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA), prenumeruoja el. knygų duomenų bazines *SpringerLink E-books* ir *Ebrary Academic Complete*, kuriose yra elektroninių knygų humanitarinių mokslų tematika, bei informacinių leidinių duomenų bazę *Oxford Reference Online*.

SpringerLink E-books

Adresas – <http://www.springerlink.com/books/>

Tematika – daugiadalykė.

Tipas – elektroninės knygos.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai tik iš institucijos kompiuterių.

Prenumeratoriai – kolekciją *Humanities, Social Science & Law Library* prenumeruoja Vilniaus universitetas.

Svarbu:

- atkreipkite dėmesį, kad duomenų bazėje *SpringerLink E-books* pateikiamos visos knygos;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- knygos, prie kurių turite prieigą, duomenų bazėje bus pažymėtos ženklų .

Ebrary Academic Complete

Adresas – <http://www.ebrary.com>

Tematika – daugiadalykė.

Ebrary Academic Complete – tai viso teksto elektroninių knygų duomenų bazė, kurioje pateikiama įvairių disciplinų elektroninių knygų kolekcija. Humanitariniams mokslams svarbios šios duomenų bazėje esančių elektroninių knygų teminės kolekcijos: visuotinė ir Europos istorija, Amerikos istorija, literatūra ir kalba, filosofija, psichologija, religija ir kt.

Svarbu. Griežtai draudžiama kopijuoti ar spausdinti visą knygą.

Oxford Reference Online

Adresas – <http://www.oxfordreference.com>

Tipas – informacinių viso teksto knygų duomenų bazė.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/oro.htm>>.

Duomenų bazėje *Oxford Reference Online* yra bendro pobūdžio žinynų, enciklopedijų, citatų žodynų, kalbų žodynų, socialinių, humanitarinių, gamtos ir tikslųjų mokslų informacinių leidinių. Humanitariniams mokslams skirti šie leidiniai:

- 18 dvikalbių žodynų;
- 10 anglų kalbos žodynų ir tezaurų;
- 16 informacinių leidinių, skirtų lingvistikai;
- 31 informacinis leidinys, skirtas istorijai ir archeologijai;
- 18 informacinių leidinių, skirtų literatūrai;
- 3 žemėlapių, vėliavų ir iliustracijų informaciniai leidiniai.

Duomenų bazė nuolat papildoma nauja informacija ir naujais leidiniais.

Privalumai:

- duomenų baze vartotojai gali naudotis ne tik iš institucijos, bet ir iš namų kompiuterių, nuotolinės prieigos slaptažodžių reikėtų teirautis bazę prenumeruojančios institucijos bibliotekoje;
- duomenų bazėje prie kiekvienos knygos ar dalyko termino pateikiamos nuorodos į interneto šaltinius, susijusius su tos knygos tematika ar dalykų terminais;
- galima faktografinės medžiagos peržiūra naudojantis laikaskale;
- kiekvieno įrašo apačioje pateikiamas jo bibliografinis aprašas informacijai cituoti.

4.2.3 Humanitarinių mokslų elektroninių knygų paieška laisvai prieinamose duomenų bazėse ir kolekcijose

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Elektroninių knygų taip pat galima ieškoti laisvai prieinamose elektroninių knygų duomenų bazėse ir kolekcijose. Ieškant elektroninių knygų naudinga apsilankyti bibliotekų interneto svetainėse, nes daugelis bibliotekų jau skaitmenina savo turimus šaltinius, ypač retus ir senus leidinius, kraštotyrinę medžiagą. Šiame skyriuje pateiksime laisvai internete prieinamų elektroninių knygų duomenų bazių pavyzdžių.

Lietuvių literatūros antologija

Adresas – <http://www.antologija.lt/index.html>

Tipas – viso teksto knygos.

Tematika – lietuvių klasikinė literatūra.

Naudojimosi sąlygos – laisvai prieinama internete.

Lietuvių klasikinės literatūros antologija apima 64 lietuvių autorių kūrinius nuo seniausių dokumentų iki šiuolaikinės literatūros.

Privalumai:

- kūrinių rodyklė – chronologinis kūrinių sąrašas;
- autorių rodyklė;
- saityno adresynai: pasaulio literatūra, lietuvių literatūra.

Trūkumai

- informacija seniai nebeatnaujinama, neveikia kai kurios „WWW adresyno“ nuorodos.

VUB skaitmeninės kolekcijos

Adresas – <http://www.mb.vu.lt/sk-kolekcijos>

Tipas – viso teksto knygos, žemėlapiai, pergamentai, nuotraukos, autografi ir kt.

Tematika – daugiadalysės.

Naudojimosi sąlygos – laisvai prieinama internete.

VUB skaitmeninę kolekciją sudaro³:

- *Pirmoji lietuviška knyga*;
- *VUB pergamentų kolekcija*, apimanti Lietuvos didikų kunigaikščių ir Lenkijos karalių pasirašytas privilegijas, dokumentus ir raštus;
- *Kunigo V. Mincevičiaus (1915–1992) kartografijos kolekcija (XVI–XX a.)*, kurią sudaro XVI–XIX a. pasaulio, Europos, atskirų regionų žemėlapiai ir miestų planai, sukurti garsių to meto autorių bei leidėjų;
- *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teismų knygos*, t. y. 1540–1845 m. teismų aktų knygos;
- *Autografų kolekcija*, kurią sudaro Lenkijos bei Lietuvos ir kitų valdovų, didikų bei jų giminių, lenkų rašytojų ir visuomenės veikėjų autografi;
- *LDK didikų giminių archyvai*, apimantys turtingų ir įtakingų LDK bei Žečpospolitos didikų Radvilų ir Sapiegų giminių dokumentus bei korespondenciją;

³ VU bibliotekos skaitmeninės kolekcijos [interaktyvus]. Vilniaus universiteto biblioteka, 2008–2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mb.vu.lt/sk-kolekcijos>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Leibowicz Radiviliana kolekcija* sudaro meno kūriniai, šiuo metu suskaitmeninti ir peržiūrai internete pateikti portretų raižytojo Hiršo Leibovičiaus darbai;
- *Fotografijų rinkinys*, kurį sudaro Lietuvos ir kitų šalių fotografų darytos Lietuvos vietovių, statinių bei istorinių asmenybių nuotraukos.

Svarbu. VU bibliotekos skaitmeninėse kolekcijose galima tik šaltinių peržiūra.

Project Gutenberg

Adresas – http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page

Tipas – viso teksto knygų duomenų bazė.

Tematika – humanitariniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – laisvai prieinama internete.

Project Gutenberg – vienas iš didžiausių projektų, skirtų knygoms skaitmeninti ir pateikti jas visiems interneto vartotojams. Projektas pradėtas vykdyti 1971 m. Duomenų bazėje pateikiama daugiau nei 30 000 laisvai prieinamų elektroninių knygų. Paieška galima pagal autorių, pavadinimą, kalbą, knygos rūšį, temines grupes. Galima išplėstinė ir paprasta paieška. Dauguma pateiktų elektroninių knygų yra išspausdintos iki 1923 metų.

Электронная библиотека

Adresas – <http://elibrary.rsl.ru/>

Tipas – viso teksto knygos, disertacijos, istoriniai šaltiniai.

Tematika – humanitariniai ir socialiniai mokslai.

Электронная библиотека – tai Rusijos valstybinės bibliotekos sudaryta ir tvarkoma viso teksto knygų ir disertacijų duomenų bazė. Duomenų bazės sandara:

- *Библиотека диссертаций* – elektroninė disertacijų biblioteka;
- *Старопечатные книги* – kolekciją sudaro Rusijos valstybinės bibliotekos fondų leidiniai, išspausdinti iki 1830 m. – tai pirmieji Rusijos spausdinti leidiniai, išleisti Lenkijos, Juodkalnijos, Venecijos, Prahos spaustuose; taip pat yra XVII a. Maskvos spaustuose išleistų leidinių, Petro I, Jekaterinos II leistų teisės norminių dokumentų ir įstatymų galios aktų; duomenų bazėje pateikiami tokie reti dokumentai, kaip М. В. Ломоносов *Древняя российская история от начала российского народа до кончины великого князя Ярослава Первого или до 1054 года*, В. Н. Татищев *История российская с самых древнейших времен*, М. М. Щербатов *История российская от древнейших времен* ir kt.;
- *Универсальное собрание* – leidiniai, susiję su Rusijos istorija, Rusijos valstybingumu, kultūra; kolekcijos dydis – 69 612 dokumentų, išspausdintų nuo 1830 m. Rusijos federacijos ir užsienio šalių kalbomis, tai XIX–XX a. autorių kūriniai, enciklopedijos, informaciniai leidiniai, kitos unikalios knygos; galima prieiga ir prie kai kurių šiuolaikinių kūrinių, su kurių autoriais biblioteka yra sudariusi sutartis; kolekcija skirta tiek visuomenei, tiek mokslininkams;
- *Нотная коллекция* – skaitmeninė XVIII–XIX a. natų, saugomų Rusijos valstybinėje bibliotekoje, kolekcija (prieiga internete apribota).

4.2.4. Kur dar internete ieškoti humanitarinių mokslų knygų?

Knygų (spausdintų, elektroninių) galima ieškoti naršant leidyklų interneto svetainėse ar elektroniniuose knygynuose, knygų paieškos sistemose. Čia galima rasti norimą knygą, perskaityti jos aprašymą, sužinoti kainą, įsigijimo ar gavimo sąlygas ir ją nusipirkti ar atsisiųsti. Toliau pateiksime knygų paieškos sistemų, leidyklų interneto svetainių ir el. knygynų pavyzdžių.

4.2.4.1. Knygų paieškos sistemos

Google books

Adresas <http://books.google.com/>

Google books – tai elektroninių knygų paieškos internete sistema. Yra paprasta ir išplėstinė paieška pagal autorių, pavadinimą, kalbą, ISBN ir kitus kriterijus. Paieškos rezultatai gali būti įvairūs – tiek laisvai prieinamos viso teksto elektroninės knygos, tiek iš dalies prieinamos knygos, kurių prieigą riboja autorių teisės. Taip pat galima sužinoti daugiau informacijos apie knygą: kur ją galima įsigyti, kokių yra panašių knygų, galima perskaityti recenzijų. Į šią paieškos sistemą yra įtraukta informacija iš LIBIS suvestinio katalogo.

Pdf Search Engine

Adresas <http://www.pdf-search-engine.com/>

Pdf Search Engine – tai el. knygų paieškos sistema, kuria naudodamiesi galite rasti knygų įvairiuose interneto ištekliuose: interneto svetainėse, forumuose ir kt. Paieškos rezultatai pateikiami su nuorodomis į dokumentą ir reikšminiais žodžiais, apibūdinančiais knygą. Galima prieiga prie daugiau nei 285 000 el. knygų.

Free ebooks.com

Adresas <http://www.free-ebooks.net/>

Free ebooks.com – tai atvirosios prieigos elektroninių knygų paieškos sistema. Humanitarinių mokslų knygas galima peržiūrėti pagal šias temines grupes: istorija, filosofija, poezija, religija. Paieška atliekama vieno langelio principu (panašiai kaip *Google*), todėl ją paprasta naudotis. Elektronines knygas galima atsisiųsti ir skaityti internete tik užsiregistravus.

4.2.4.2. Leidyklų interneto svetainės

Ieškoti knygų galima ir leidyklų interneto svetainėse. Šis paieškos būdas naudingas ketinant įsigyti knygų ar norint sužinoti naujienas – kokios knygos neseniai išleistos, kokios ketinamos leisti. Leidyklų yra įvairių rūšių – vienos leidžia įvairaus pobūdžio dokumentus, kitų specializacija konkrečios srities literatūra (grožinė literatūra, istorija, mokomoji literatūra, menas), dar yra institucijų (universitetų, institutų, muziejų ir kt.) specializuotų leidyklų.

Informacijos apie Lietuvos leidyklą galite rasti Nacionalinės bibliotekos sudarytame Lietuvos leidėjų kataloge *Lietuvos leidėjai* <<http://www.libis.lt:8088>> ir Lietuvos leidėjų asociacijos (LLA) tinklalapyje <<http://www.lla.lt/lt/nariai>>. Informacijos apie pasaulio leidėjus rasite kataloge *Publisher's Catalogues*

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

<<http://www.lights.ca/publisher/>> arba *Publishers* *Global*
<<http://www.publishersglobal.com/directory/>> tinklalapiuose.

Susipažinsime su keliomis Lietuvos ir pasaulio leidyklomis, kurių specializacija yra humanitariniai mokslai.

Baltos lankos

Adresas <http://www.baltoslankos.lt/>

Leidykla *Baltos lankos* leidžia akademines humanitarinių mokslų knygas, vadovėlius, knygas užsienio kalbomis, Lietuvos ir užsienio šalių autorių grožinę literatūrą, pažintinius gidus po Lietuvą ir kt. Leidyklos interneto svetainėje galima atlikti paprastą arba detaliąją paiešką. Paprastos paieškos pasirinktys yra pavadinimas arba autorius, detaliosios – pavadinimas, autorius, serija, metai, ISBN, kalba, kategorija. Pateikiama informacija apie naujausias ir numatomas išleisti knygas. Norimas knygas galima įsigyti elektroniniu būdu.

Aidai

Adresas <http://www.aidai.lt/>

Leidykla *Aidai* leidžia knygas klasikinės filosofijos bei literatūros, kultūros ir meno istorijos, religijos bei teologijos tematika. Knygų galima ieškoti pagal autorių, metus ir tematiką. Pateikiamas išleistų knygų sąrašas (galima grupuoti pagal metus, autorių, sudarytoją, antraštę), jų aprašymas, išskirta naujausių knygų grupė. Atskirai pateikiamas abėcėlinis autorių sąrašas.

Katalikų pasaulio leidiniai

Adresas http://www.katalikuleidiniai.lt/index.php?lng=lt&content=pages&page_id=16

Leidyklos *Katalikų pasaulio leidiniai* specializacija – teologijos, filosofijos, psichologijos knygų leidyba. Leidykla taip pat leidžia svarbiausius Vatikano dokumentus ir tikybos vadovėlius. Leidyklos interneto svetainėje pateikiama informacija apie naujausias ir planuojamas leisti leidinius, yra teminis leidinių katalogas. Pateikiama informacija apie leidyklos knygyną. Yra galimybė knygas užsisakyti el. paštu. Knygos pristatomos paštu pagal Lietuvoje galiojančius tarifus.

Euroknyga

Adresas <http://www.euroknyga.lt/lt/>

Euroknyga – leidykla, leidžianti įvairias kalbų mokymo priemones. Interneto svetainėje pateikiamas išleistų kompaktinių plokštelių bei knygų sąrašas ir adresai knygynų, kuriuose galima įsigyti leidyklos išleistų leidinių. Pateikiamas užsienio šalių leidėjų, kurių vadovėlius ir mokymo priemones galima užsisakyti, sąrašas. Yra galimybė nemokamai atlikti kalbos mokėjimo testą. Pateikiama informacija apie vertimo paslaugas.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Lietuvių kalbos instituto leidykla

Adresas http://www.lki.lt/LKI_LT/index.php?option=com_content&view=article&id=66&Itemid=45
Lietuvių kalbos instituto leidykla leidžia instituto leidinius, darbuotojų knygas, daktaro disertacijų santraukas ir habilitacinių darbų referatus lietuvių kalbos mokslo tematika. Yra leidinių katalogas su leidinių aprašymais. Pateikiamas sąrašas leidinių, kuriuos galima nusipirkti Lietuvių kalbos institute.

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras

Adresas <http://www.melc.lt/>

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras (MELC) – tai Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos įsteigta valstybinė mokslo leidybos įstaiga, leidžianti įvairios tematikos mokslinius ir informacinius leidinius: monografijas, žodynus, vadovėlius, mokslo populiarinimo knygas, užsienio autorių mokslo darbus, elektroninius žodynus. Svarbiausias centro leidinys – „Visuotinė lietuvių enciklopedija“, kurią galima užsisakyti ir internetu. Taip pat internetu galima užsisakyti bei užsiprenumeruoti ir kitus leidinius. Svetainėje rasite naujų ir greitai planuojamų išleisti leidinių sąrašus. Atskirai pateikiami istorijos mokslo ir lituanistinių leidinių katalogai, yra leidinių aprašymai.

Brepols Publishers

Adresas <http://www.brepols.net/Pages/Home.aspx>

Brepols Publishers yra tarptautinis akademinės humanitarinių mokslų literatūros leidėjas. Didžioji dalis šios leidyklos leidžiamų leidinių apima antiką, viduramžius ir ankstyvąjį modernizmą. Leidykla leidžia dokumentus originalo kalba, taip pat enciklopedijas, biografijas, monografijas, vadovėlius. Pagrindinės humanitarinių mokslų tematika leidžiamų leidinių sritys: istorija, archeologija, kalbos ir literatūra, muzika, menas bei architektūros istorija. Interneto svetainėje yra leidinių katalogas, kuriame nurodyti planuojami išleisti ir naujausi leidiniai. Leidinių galima ieškoti pagal įvairius kriterijus: reikšminius žodžius, autorių, pavadinimą, ISBN, seriją, leidinio rūšį, kalbą. Pateikiama informacija, kaip užsisakyti norimą leidinį.

4.2.4.3. Elektroniniai knygynai

Dar viena knygų paieškos alternatyva – elektroniniai knygynai, kuriuose galima rasti informacijos apie knygas ir elektroniniu būdu jų įsigyti.

Humanitas

Adresas <http://www.humanitas.lt/>

Humanitas – tai vienas didžiausių užsienio autorių knygų importuotojų ir platintojų, turinčių knygynų tinklą Lietuvoje. Šio knygyno specializacija – akademinė ir mokslinė literatūra, užsienio kalbų mokymo priemonės, meno bei populiarioji grožinė literatūra. Interneto svetainėje leidiniai pateikiami pagal tematiką, taip pat galima paieška pagal reikšminius žodžius, leidėją ir kategoriją. Yra naujienų ir akcijų skiltys.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Knygininkas

Adresas <http://www.knygininkas.lt/main.php?ID=002>

Knygininkas – tai elektroninis knygynas, kuriame galima įsigyti KTU, KMU, MRU, VDU, VGTU leidžiamų leidinių. Kataloge knygos pateikiamos pagal temas ir leidyklas. Išskirtos populiariausios bei naujausios knygos. Galima naujų knygų atranka pagal laikotarpį, paprasta ir išplėstinė paieška pagal sritį, universitetą, pavadinimą, autorių, ISBN, leidimo metus.

Sena.lt

Adresas <http://www.sena.lt/>

Sena.lt – tai parduodamų ar dovanojamų perskaitytų knygų internetinis knygynas. Pardavėjai informaciją apie siūlomas knygas skelbia nemokamai. Katalogas susideda iš 17 teminių kategorijų, knygos įsigijamos tiesiai iš pardavėjo.

AbeBooks (*Advanced Book Exchange*)

Adresas <http://www.abebooks.co.uk/>

AbeBooks – internetinis knygynas, kuriame prekiaujama tiek naudotomis, tiek naujomis knygomis. Vartotojams pateikiama daugiau nei 100 mln. knygų iš 57 šalių. Knygų galima ieškoti pagal autorių, knygos pavadinimą, ISBN, temą ar dalyką. Išskirtos šios humanitarinių mokslų teminės grupės: istorija, kalba ir kultūra, literatūra, religija ir teologija.

Praktinės užduotys

1. Raskite Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje <<http://www.lnb.lt>> saugomos 1978 m. išleistos Burschell, Friedrich knygos apie Friedrichą Šillerį „Friedrich Shiller“ šifrą.
2. Kokios laisvai prieinamų interneto šaltinių nuorodos siūlomos duomenų bazėje *Oxford Reference Online* <<http://www.oxfordreference.com>> šalia informacinio leidinio *Who's Who in the Classical World?* Nurodykite 5 pirmąsias nuorodas.

4.3. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška

Straipsnis yra svarbus mokslo tiriamųjų darbų rezultatų publikavimo šaltinis. Šiame skyriuje susipažinsite su straipsnių paieška bibliografinėse, viso teksto duomenų bazėse ir atvirosios prieigos šaltiniuose.

4.3.1. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Bibliografinėse duomenų bazėse pateikiama pagrindinė informacija apie straipsnius: autorius, straipsnio antraštė, šaltinis, leidimo metai. Dauguma bibliografinių duomenų bazių yra mokamos, todėl jomis naudotis galima tik institucijose, kurios šias bazes prenumeruoja, arba namuose, jei bibliotekos savo vartotojams suteikia individualius nuotolinės prieigos slaptažodžius.

Informacijos apie humanitarinių mokslų tematikos straipsnius galima ieškoti daugiadalykėse ir specializuotose bibliografinėse duomenų bazėse. Išsamų bibliografinių bei viso teksto duomenų bazių

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

sąrašą rasite mokslo studijoje „Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas“ (2010) <<http://www.lmba.lt/doc/tyrimas.pdf>>.

Bibliografinėse duomenų bazėse rasti straipsniai pateikiami spausdintuose ar elektroniniuose periodiniuose ir tęstiniuose leidiniuose. Spausdinti serialiniai leidiniai saugomi bibliotekų fonduose, todėl informacijos apie jų saugojimo vietą ir prieigos galimybes reikėtų ieškoti bibliotekų korteliniuose kataloguose ar kartotekose bei elektroniniuose kataloguose. Jeigu norimo periodinio leidinio kurioje nors bibliotekoje nėra, straipsnį ar jo kopiją galima užsisakyti ir atsisiųsti iš kitos bibliotekos, t. y. pasinaudoti TBA ar TTBA paslauga.

Elektroninio straipsnio, rasto bibliografinėje duomenų bazėje, galima ieškoti prenumeruojamose viso teksto duomenų bazėse. Taip pat reikėtų pasidomėti, gal šaltinis, kuriame pateiktas straipsnis, yra laisvai prieinamas internete.

Šiame skyriuje apžvelgsime bibliografinės duomenų bazes, kuriose patariame ieškoti informacijos apie publikuotus straipsnius.

Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės 1994–2002 m. archyvas

Adresas – http://www3.lrs.lt:10000/pls/bkc/bkc_web.search_result

Tipas – bibliografinių duomenų.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – prieiga internete nemokamai suteikiama užsiregistravus Nacionalinėje bibliotekoje

<<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do;jsessionid=24C8EEDA7DD2B258C7789D1E5B251724?docLocator=81&inlanguage=lt&pathId=2#archyvas>>. Bazė platinama ir kompaktiniais diskais.

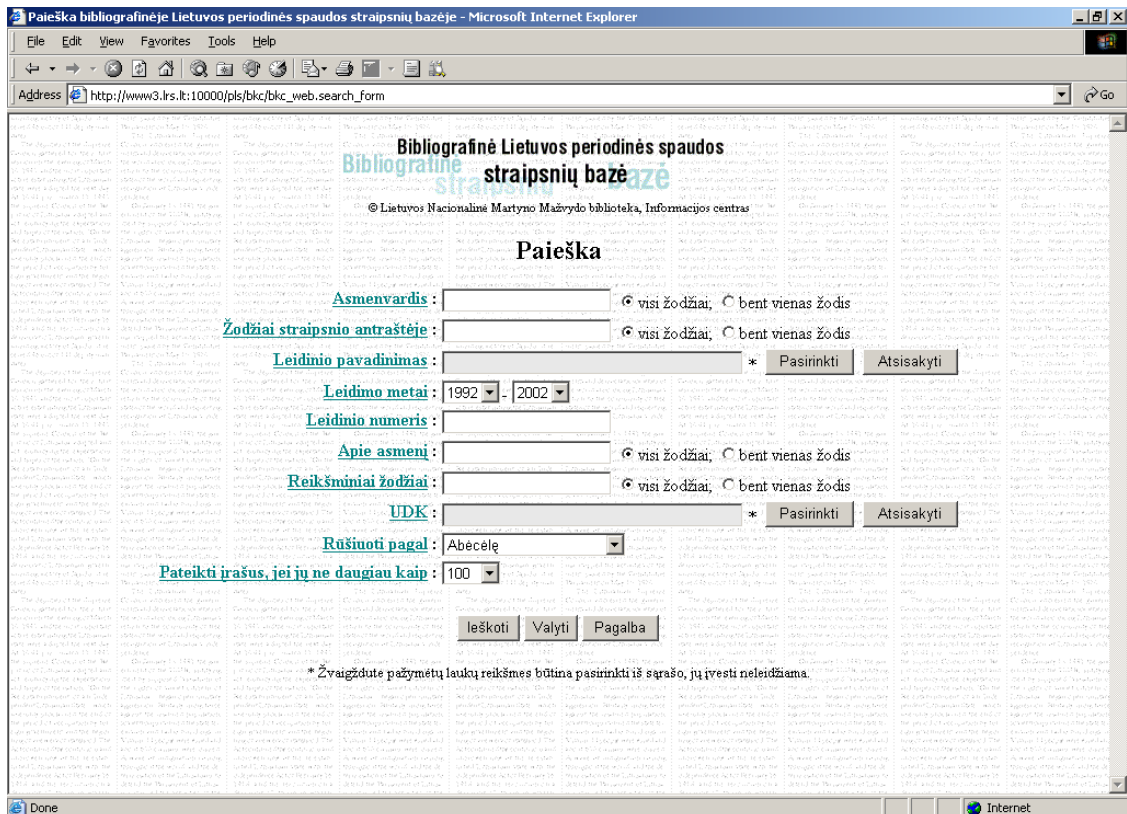
Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės archyve pateikiami bibliografiniai įrašai straipsnių iš Lietuvoje 1994–2002 m. leistų žurnalų, mokslo darbų, laikraščių (žr. 4.2 pav). Nuo 2003 m. bazė nebepildoma, įrašai kaupiami *Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)*.

Privalumai:

- paprasta ir aiški paieška;
- galima informacijos apie asmenį paieška;
- paieškos laukų pavadinimai aktyvūs – pateikiama paieškos tame laukelyje pagalba.

Svarbu. Paieškos laukai *Leidinio pavadinimas* ir *UDK* tiesiogiai neredaguojami.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.2 pav. Paieška Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės 1994–2002 m. archyve

Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas (NBDB)

Adresas – <http://www.libis.lt:8082/>

Tipas – bibliografinių duomenų.

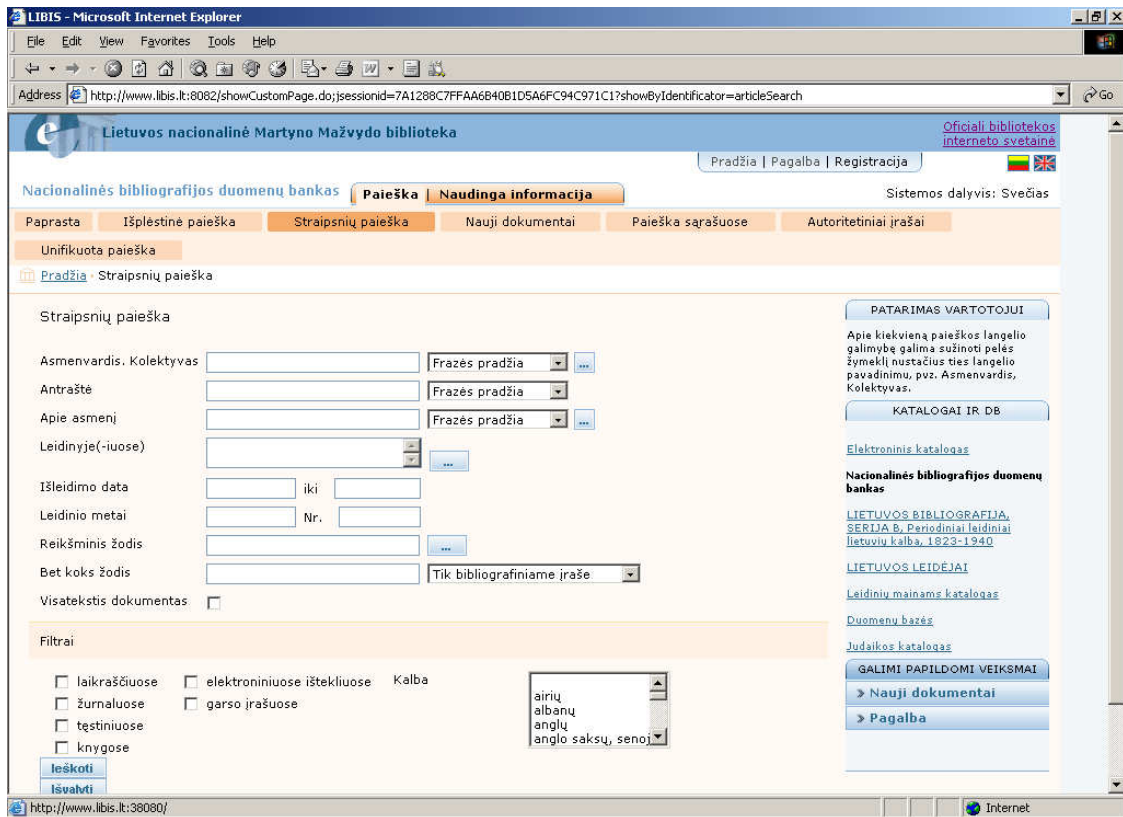
Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – laisvai prieinamas internete.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – dokumentų sudedamųjų dalių įrašai kaupiami nuo 2003 m.

Duomenų bazę kuria Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. Šioje bazėje galima ieškoti straipsnių iš Lietuvoje išleistų žurnalų, laikraščių, almanachų, mokslo darbų (spustelėkite skirtuką *Straipsnių paieška* (žr. 4.3 pav.).

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.3 pav. Straipsnių paieška NBDB

Patarimai:

- jei norite atlikti paiešką tam tikroje išteklių grupėje ar atrinkti straipsnius viena kalba, naudokite paieškos apribojimo filtrus;
- jei straipsnių ieškote leidinyje, kurio pavadinimą žinote, leidinį pasirinkite iš šaltinių rodyklės, kurią rasite spragtelėję ženkliuką (leidinio pavadinimo patys įrašyti negalėsite, nes langelis *Leidinyje (-iuose)* neaktyvus);
- apie kiekvieno paieškos langelio galimybes galima sužinoti pelės žymekliu spragtelėjus ties langelio pavadinimu, pvz., *Asmenvardis. Kolektyvas*;
- jei atlikę paiešką norite sudaryti jums tinkančių informacijos šaltinių bibliografinį sąrašą, pažymėkite dominančius leidinius ir pasirinkite tinklalapio dešinėje pusėje esančią nuorodą *Sąrašas*.

Privalumai:

- duomenų bazėje yra pateikiamos ne tik periodinių leidinių, bet ir monografijų, konferencijų sudedamosios dalys;
- jei straipsnis yra laisvai prieinamas internete ir galima peržiūrėti visą straipsnio tekstą, bibliografiniame apraše pateikiama nuoroda į jį; tokie straipsniai pažymėti ženkliuku .

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazės

Adresas – http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm (nuorodos į akademinių institucijų publikacijų duomenų bazes).

Tipas – bibliografinės.

Tematika – daugiadalykės.

Lietuvos mokslo ir studijų institucijos kaupia savo darbuotojų mokslo publikacijų duomenis. Mokslo publikacijų bibliografiniai duomenys yra rengiami atskirai kiekvienoje bibliotekoje. Duomenų bazėse registruojami institucijos darbuotojų straipsniai, knygos, konferencijų pranešimai, tezės ir kita mokslinė produkcija.

Paieška duomenų bazėje galima pagal autoriaus pavardę, publikacijos antraštę, temą, publikacijos rūšį. Publikacijų duomenų bazėse pateikiama bibliografinė informacija, santraukos bei reikšminiai žodžiai lietuvių ir anglų kalbomis, nuorodos į viso teksto straipsnius, jei jie yra laisvai prieinami internete, autoriaus el. pašto adresas.

Lituanistikos paveldo informacinė sistema „Aruodai“

Adresas – <http://www.aruodai.lt>

Tipas – informacinė sistema.

Tematika – Lietuvos kultūros paveldas.

Naudojimosi sąlygos – viešai prieinama internete.

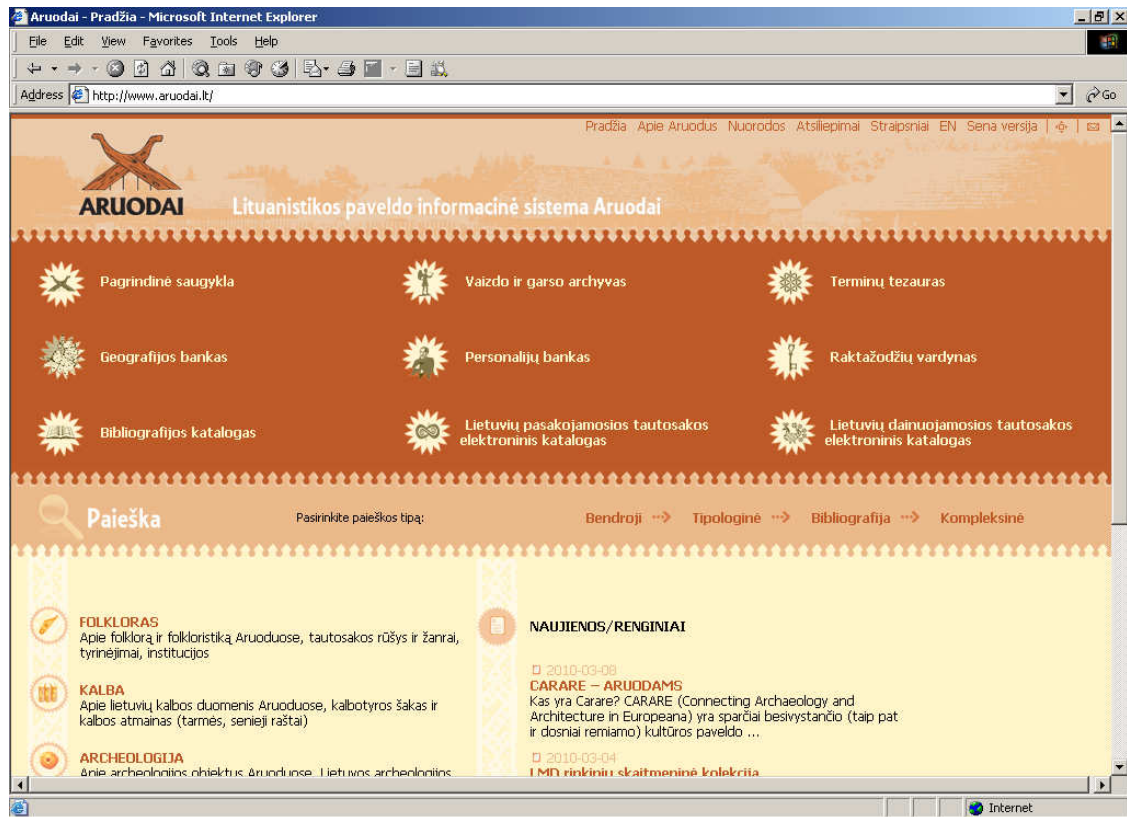
Lituanistikos paveldo informacinė sistema „Aruodai“ – tai informacinė sistema, skirta lituanistikos paveldui kaupti. *Aruoduose* pristatomos penkios mokslo sritys – archeologija, etnologija, folkloristika, istorija ir kalbotyra. *Aruodus* sudaro: pagrindinė saugykla, geografijos bankas, vaizdo ir garso archyvas, personalijų bankas, raktažodžių vardynas, terminų tezasauras, lietuvių pasakojamosios tautosakos elektroninis katalogas, lietuvių dainuojamosios tautosakos elektroninis katalogas ir bibliografijos katalogas (žr. 4.4 pav.).

„*Aruodų*“ bibliografijos katalogas⁴ – tai *Aruodų* informacinei sistemai aktualių leidinių ir straipsnių duomenų bazė. Čia kaupiami visų *Aruoduose* pateikiamų tekstinių, vaizdo ir garso publikacijų bibliografiniai įrašai.

---

⁴ *Aruodai: bibliografijos katalogas* [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuvių kalbos institutas, Lietuvos istorijos institutas, Matematikos ir informatikos institutas, 2003–2007 [žiūrėta 2010 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aruodai.lt>>.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.4 pav. Lituaniškos paveldo informacinė sistema Aruodai

Privalumai⁵:

- visi archeologijos, etnologijos, folkloristikos, istorijos ir kalbotyros srities įrašai hierarchiškai tvarkomi naudojant *Terminų tezaur* terminus (kitai – *Aruodų* rubrikas), tai leidžia vartotojui surasti leidinius pagal stambesnės, smulkesnės ar net labai detalios mokslinės klasifikacijos terminus;
- katalogas sujungtas su pagrindine *Aruodų* saugykla bei Vaizdo ir garso archyvu, todėl galima iškart pasiekti visus *Aruodų* tekstus, vaizdo ar garso dokumentus;
- duomenų bazei kurti naudojama programinė įranga ALEPH, todėl paieška labai panaši į įprastinių akademinų bibliotekų katalogų.

4.3.2. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Viso teksto duomenų bazėse pateikiami viso teksto dokumentai: straipsniai iš žurnalų, knygos, garso ir vaizdo įrašai, nuotraukos, paveikslai. Šios bazės gali būti prenumeruojamos ir atvirosios prieigos, specializuotos ir daugiadalykės. Humanitarinės tematikos straipsnių galima ieškoti visų minėtų tipų viso teksto duomenų bazėse.

⁵ *Aruodai: bibliografijos katalogas* [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, Lietuvių kalbos institutas, Lietuvos istorijos institutas, Matematikos ir informatikos institutas, 2003–2007 [žiūrėta 2010 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.aruodai.lt>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Informaciją, kokios duomenų bazės prenumeruojamos tarpininkaujant LMBA ir kokias prenumeruoja pačios bibliotekos, galima rasti LMBA tinklalapyje adresu <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Šiame skyriuje apžvelgsime kelias humanitarinių mokslų specialistams svarbias užsienio viso teksto duomenų bazines, kurias prenumeruoja Lietuvos bibliotekos.

Academic Search Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebsco.htm>>.

Duomenų bazės *Academic Search Complete* humanitarinių mokslų srities žurnalai:

- filologija – 224 šaltinių pavadinimai;
- literatūra ir literatūros kritika – 490 šaltinių pavadinimų;
- istorija – 634 šaltinių pavadinimai;
- filosofija – 189 šaltinių pavadinimai;
- religija ir teologija – 412 šaltinių pavadinimų.

Duomenų bazė nuolat papildoma nauja informacija ir naujais leidiniais.

Duomenų bazės *Academic Search Complete* žurnalų sąrašą pagal dalykus galima rasti adresu <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebsco.htm>>.

Patarimai:

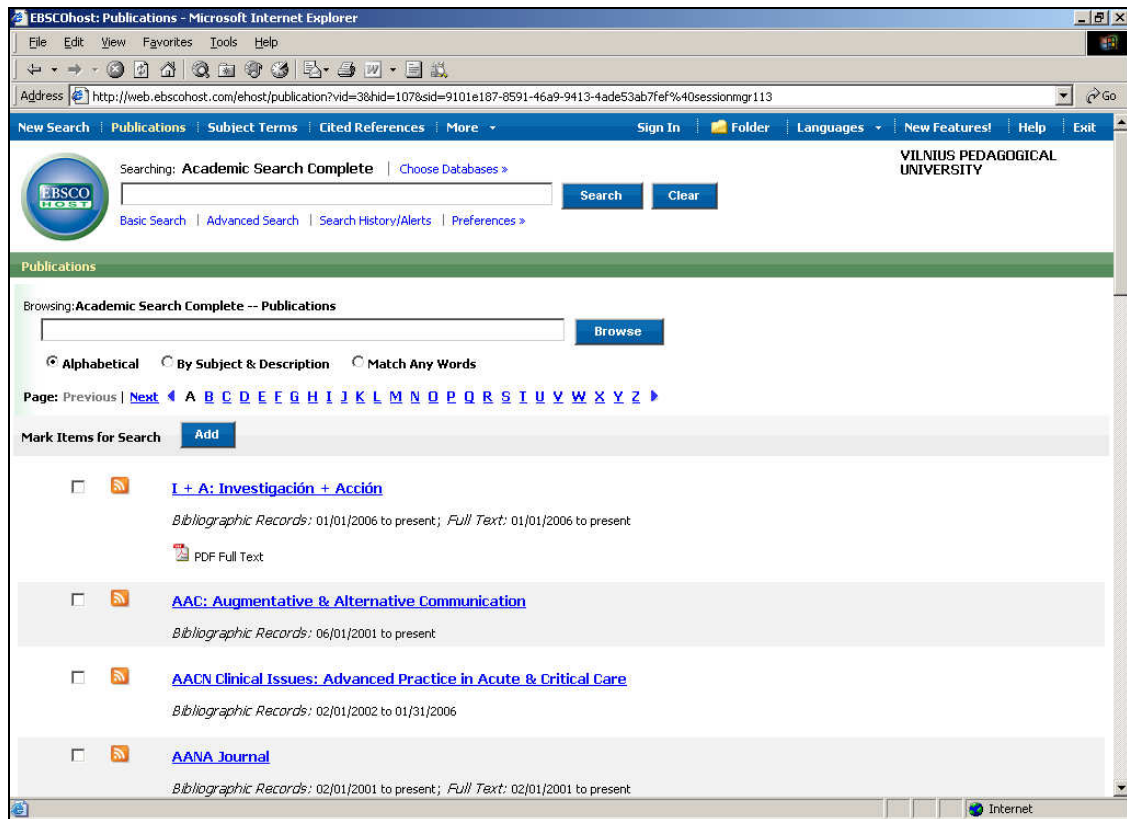
- jei tiksliai nežinote, kaip formuluoti užklausą, kokius reikšminius žodžius pasirinkti, pasinaudokite *Terminų* (angl. *Subject Terms*) rodykle;
- leidinius, atitinkančius kurią nors humanitarinių mokslų sritį, galite rasti *Leidinių sąrašė* (angl. *Publications*), pasirinkę leidinių pateikimą *Pagal dalyką ir paaiškinimą* (angl. *By Subject & Description*); jei žinote leidinio pavadinimą, ieškokite jo pagal *Abėcėlę* (angl. *Alphabetical*) (žr. 4.5 pav.).

Privalumai:

- duomenų baze galima naudotis ir iš namų kompiuterių, slaptažodžių reikėtų teirautis prenumeruojančios institucijos bibliotekoje;
- prie prenumeruojamų *EBSCO Publishing* duomenų bazių vartotojai gali jungtis per bendrą *EBSCOhost* elektroninę sąsają.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.5 pav. Leidinių paieška duomenų bazėje *Academic Search Complete*

EBSCOhost elektroninės sąsajos privalumai:

- galima keisti elektroninės sąsajos kalbą, informacijos atvaizdavimo būdą, pateikiamų rezultatų skaičių;
- galima atlikti paiešką iškart keliose duomenų bazėse;
- galima citavimo duomenų paieška;
- galima versti straipsnių tekstus, pateiktus HTML formatu, į kitas kalbas (ispanų, vokiečių, portugalų, rusų, italų ir kt.);
- galima skaityti viso teksto straipsnius, esančius kitose institucijos prenumeruojamose *EBSCO Publishing* bei kitų leidėjų duomenų bazėse;
- yra rašybos tikrintuvė;
- galima susikurti asmeninę aplinką (angl. *My EBSCOhost*), leidžiančią grupuoti, saugoti, siųsti, spausdinti paieškos rezultatus, užsisakyti naujienas į el. paštą, išsaugoti paieškos praeitį ir kt.;
- visi *EBSCOhost* vartotojai gali naudotis *Page Composer* paslauga; apie ją plačiau skaitykite *How do I use Page Composer?* <http://support.epnet.com/knowledge_base/detail.php?faq=1276>, *Page Composer User Guide* <http://support.epnet.com/uploads/CustSupport/UserDocumentation/ebs_2063.pdf>.

Trūkumai

- kai kuriems duomenų bazėje esantiems viso teksto straipsniams taikomas embargo laikotarpis, t. y. 6–12 mėn. ar kt. terminui apribojama prieiga.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

ATLA Religion Database™ with ATLASerials™ (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – religija.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – LCC tarptautinis universitetas, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarija, Vilniaus universiteto biblioteka.

ATLA Religion Database™ with ATLASerials™ – teologijos mokslų krypties duomenų bazė. Temos: religija, bendroji, sisteminė ir praktinė krikščionių teologija, teologijos filosofija, krikščionių bažnyčios istorija, Biblija, kanonų teisė ir kt. Bazėje daugiau nei 1,3 mln. bibliografinių įrašų: 555 000 straipsnių iš daugiau nei 1 656 žurnalų, 232 000 esė, 511 tūkst. knygų apžvalgų. Nors skelbiama, kad bazėje leidiniai publikuojami nuo 1949 m., yra leidinių, siekiančių net XIX amžių.

Privalumai

- suteikiami slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie, slaptažodžių teiraukitės bazę prenumeruojančios institucijos bibliotekoje.

Central and Eastern European Online Library (CEEOL)

Adresas – <http://www.ceeol.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Central and Eastern European Online Library – tai Vidurio ir Rytų Europos periodinių leidinių duomenų bazė. Šioje duomenų bazėje yra daug šaltinių, apimančių humanitarinius ir socialinius mokslus: antropologiją, archeologiją, kultūrą, ekonomiką, menus, folklorą, filologiją, kalbotyrą, kultūros istoriją, fotografiją ir kt. Straipsnių bibliografinė informacija ir santraukos yra laisvai prieinamos. Kai kurių straipsnių laisvai prieinamas visas tekstas. Norint skaityti visus bazėje esančius straipsnius, duomenų bazę reikia prenumeruoti ar mokėti už kiekvieną straipsnį atskirai (prie kiekvieno straipsnio yra nurodoma jo kaina). Duomenų bazėje *CEEOL* referatai ir bibliografinė straipsnių informacija pateikiama anglų, o straipsniai – originalo kalba.

Humanities International Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – humanitariniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – duomenų bazę prenumeruoja Klaipėdos universiteto biblioteka, LCC tarptautinis universitetas, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Šiaulių universiteto biblioteka, Vilniaus pedagoginio universiteto biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka.

Humanities International Complete – tai humanitarinių mokslų duomenų bazė, skirta mokslininkams, studentams, mokytojams, bibliotekininkams. Duomenų bazėje pateikiama viso teksto informacija iš

knygų, žurnalų, kitų publikuotų šaltinių. Duomenų bazė apima bibliografinę informaciją iš duomenų bazės *Humanities International Index*, kurioje publikuojama daugiau kaip 2 200 žurnalų ir 2,8 mln. bibliografinių įrašų. Šioje duomenų bazėje esanti informacija yra unikali – jos nėra jokioje kitoje duomenų bazėje. Viso teksto straipsniai pateikiami iš daugiau nei 1 140 žurnalų, straipsnių archyvas siekia 1929 m. Duomenų bazėje galima rasti straipsnių anglų, vokiečių, rusų, prancūzų, lietuvių, lotynų, lenkų ir kt. kalbomis.

Patarimai:

- jei tiksliai nežinote, kaip formuluoti užklausa, kokius reikšminius žodžius pasirinkti, pasinaudokite *Tezauru* (angl. *Thesaurus*); atliekant paiešką pagal tezauro terminus, galima nurodyti, kokia tvarka sąrašė pateikti ieškomus terminus:
  - *Term Begins With* – terminas turi prasidėti Jūsų nurodytu žodžiu,
  - *Term Contains* – Jūsų nurodytas žodis gali būti bet kurioje frazės vietoje,
  - *Relevancy Ranked* – pateikia Jūsų pageidaujamą žodį atitinkančius tezauro terminus ir surikiuoja juos pagal tinkamumą;
- jei norite rasti informacijos apie autorių, jo mokslinių interesų sritis, kontaktus, straipsnius, naudokitės *Autorių rodykle* (angl. *Author Profiles*).

Privalumai

- suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie, slaptažodžių teiraukitės bazę prenumeruojančios institucijos bibliotekoje.

JSTOR

Adresas – <http://www.jstor.org/>

Tipas – viso teksto, archyvas.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/jstor.htm>>.

JSTOR – mokslo žurnalų archyvas, kuriame kaupiami įvairių mokslo ir meno disciplinų viso teksto straipsniai.

Lietuvos bibliotekos prenumeruoja šias humanitariniams mokslams skirtas kolekcijas:

- *Arts & Sciences I* – kolekcija, į kurią įeina 119 pavadinimų žurnalai, skirti socialiniams ir humanitariniams mokslams;
- *Arts & Sciences II* sudaro 127 žurnalai, skirti archeologijai, klasikinei filologijai; jie papildo *Arts & Sciences I* kolekcijos žurnalų tematiką;
- *Arts & Sciences III* – kolekcija (151 žurnalas), skirta filologijai, muzikai, kinui, folklorui, religijai, scenos menui, dailei, architektūros teorijai ir istorijai;
- *Arts & Sciences V* – 121 pavadinimo žurnalai, skirti humanitariniams mokslams: filosofijai, klasikinei literatūrai, religijai, kalboms, literatūrai;
- *Arts & Sciences* – kolekcijoje yra žurnalų, skirtų lingvistikai, nors bazė skirta daugiausia socialiniams mokslams;
- *Arts & Sciences VII* – kolekcija, skirta menui, humanitariniams ir socialiniams mokslams;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Language & Literature* sudaro 28 pavadinimų literatūrai skirti žurnalai įvairiomis kalbomis (arabų, italų, vokiečių); šioje kolekcijoje yra žurnalų iš kolekcijų *Arts & Sciences I* ir *Arts & Sciences III*.

Duomenų bazės *JSTOR* kolekcijos nuolat papildomos ir atnaujinamos.

Literary Reference Center™ (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – literatūra ir literatūros kritika.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/litrefc.htm>>.

Literary Reference Center – viso teksto duomenų bazė, skirta literatūros mokslui nuo antikos laikų iki šių dienų. Informacija pateikiama iš žurnalų, knygų, monografijų, enciklopedijų ir kitų unikalių informacijos šaltinių, prieinamų tik per šią duomenų bazę (pvz., straipsniai iš tokių šaltinių, kaip *Twentieth-Century Literary Criticism*, *Shakespearean Criticism*). Duomenų bazę sudaro daugiau nei 31 000 santraukų ir apžvalgų, apie 100 000 literatūros kritikos straipsnių, daugiau nei 179 000 autorių biografijų, apie 450 literatūros žurnalų, daugiau nei 644 000 knygų apžvalgų, daugiau nei 18 000 klasikinių bei šiuolaikinių kūrinių, daugiau nei 58 000 autorių.

Svarbu. Galima dvejopa prieiga prie šios duomenų bazės. Nuorodą į duomenų bazę galima rasti *EBSCOhost* duomenų bazių sąrašė ir pagrindiniame *EBSCOhost* elektroninės sąsajos lange, kuriame pateikiama nuoroda į specialiai šiai duomenų bazei sukurtą sąsają. Vartotojas gali rinktis, kur jam patogiau atlikti paiešką.

Patarimas. Specialioje duomenų bazės platformoje išplėstinei paieškai skirta tik viena paieškos eilutė, todėl paieškai patikslinti naudokite specialias paieškos apribojimo ar išplėtimo funkcijas *Limiters* ar *Expanders*. Norėdami atlikti paiešką vieno tipo šaltinyje (pvz., tik *Literary Criticism*), pažymėkite šį šaltinį varnele.

Privalumai:

- suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie, slaptažodžių reikia teirautis bazę prenumeruojančios institucijos bibliotekoje;
- pateikiamas specialių literatūros terminų žodynas *Literary Glossary*;
- galima informacijos peržiūra pagal autorius (angl. *Browse Authors*), populiariausius autorius (angl. *Browse Most Studied Authors*), kūrinius (angl. *Browse Works*) ir populiariausius kūrinius (angl. *Browse Most Studied Works*).

Oxford Journals Online

Adresas – <http://www.oxfordjournals.org/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/ojo.htm>>.

Daugiadalykė duomenų bazė *Oxford Journals Online* apima viso teksto straipsnius iš leidyklos *Oxford University Press* mokslo žurnalų, skirtų ir humanitariniams mokslams: filosofijai, kalbotyrai, istorijai, religijai, literatūrai. Bazėje pateikiama išsami informacija apie kiekvieną žurnalą, jo indeksavimą kitose duomenų bazėse.

Svarbu. Prenumeruojamų žurnalų sąrašą rasite LMBA svetainėje <http://www.lmba.lt/doc/OJO_sarasas2005.doc>.

Privalumai:

- informacijos galima ieškoti tik humanitariniams mokslams skirtuose žurnaluose, tam *Išplėstinėje paieškoje* (angl. *Advanced Search*) pažymėkite lauką *Humanities*;
- galima žurnalų, skirtų humanitariniams mokslams, peržiūra pagal terminą *Humanities*;
- galima paieška kiekviename žurnalo numeryje atskirai;
- galima gauti informacijos apie naują žurnalo numerį (angl. *Alert me to new issues of the journal*) ar straipsnio citavimą (angl. *Alert me when this article is cited*).

Trūkumai:

- duomenų baze galima naudotis tik iš bazę prenumeruojančios institucijos kompiuterių, nėra nuotolinės prieigos galimybių;
- nėra tezauro ar dalykinės rodyklės;
- sistema neieško raidžių, kurių nėra anglų kalbos abėcėlėje.

SAGE Journals Online

Adresas – <http://online.sagepub.com/cgi/search/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/sage.htm>>.

SAGE Journals Online – tai leidyklos *SAGE Publisher* duomenų bazė, kurioje kaupiami viso teksto elektroniniai žurnalai. Duomenų bazėje yra ir humanitarinių mokslų sričių žurnalų. Lietuvos aukštosios mokyklos prenumeruoja šios duomenų bazės 524 pavadinimų viso teksto žurnalus.

Informaciją, nuo kurių metų galima prieiga prie viso teksto straipsnių, rasite žurnalų sąrašė adresu <http://www.lmba.lt/doc/SAGE_sarasas.doc>.

Patarimai:

- jei norite, kad informacijos būtų ieškoma tik prenumeruojamuose žurnaluose, išplėstinės paieškos (angl. *Advanced Search*) tinklalapyje taškeliu pažymėkite parinktį *SAGE Content Available to Me* (liet. – *SAGE turinys, kurį galiu matyti*);
- jei norite, kad paieškos rezultatai tiksliau atitiktų Jūsų užklausą, pasirinkite, kad sistema reikšminių žodžių ieškotų santraukos (angl. *Abstract*) arba reikšminių žodžių (angl. *Key Words*) srityse;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- jei norite, kad būtų ieškoma tik tam tikruose žurnaluose, išplėstinės paieškos tinklalapyje pažymėkite juos;
- jei norite ieškoti informacijos kituose moksliniuose ištekliuose, esančiuose ne duomenų bazėje *SAGE*, pasinaudokite paslauga *CrossRef Search* (paieška kitose duomenų bazėse).

Privalumai:

- galima skaityti ir neprenumeruojamų žurnalų bibliografinius aprašus bei straipsnių santraukas;
- galima ieškoti straipsnių, panašių į rastąjį, tam paieškos rezultatų tinklalapyje reikia pasirinkti paieškos priemonę *MatchMaker*;
- prieiga prie duomenų bazės galima ir iš nuotolinių kompiuterių, slaptažodžių reikia teirautis bazę prenumeruojančios institucijos bibliotekoje.

Trūkumai

- duomenų bazėje sudėtinga išskirti tik humanitarinių mokslų sričių išteklius, galima tik žurnalų sąrašo peržiūra.

ScienceDirect

Adresas – <http://www.sciencedirect.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai iš institucijos kompiuterių.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/science.htm>>.

ScienceDirect – viena didžiausių ir brangiausių duomenų bazių, kurioje galima prieiga prie bibliografinės ir viso teksto informacijos. Iš daugiau kaip 2 000 daugiadalykių žurnalų humanitariniams mokslams skirta apie 40 pavadinimų žurnalų.

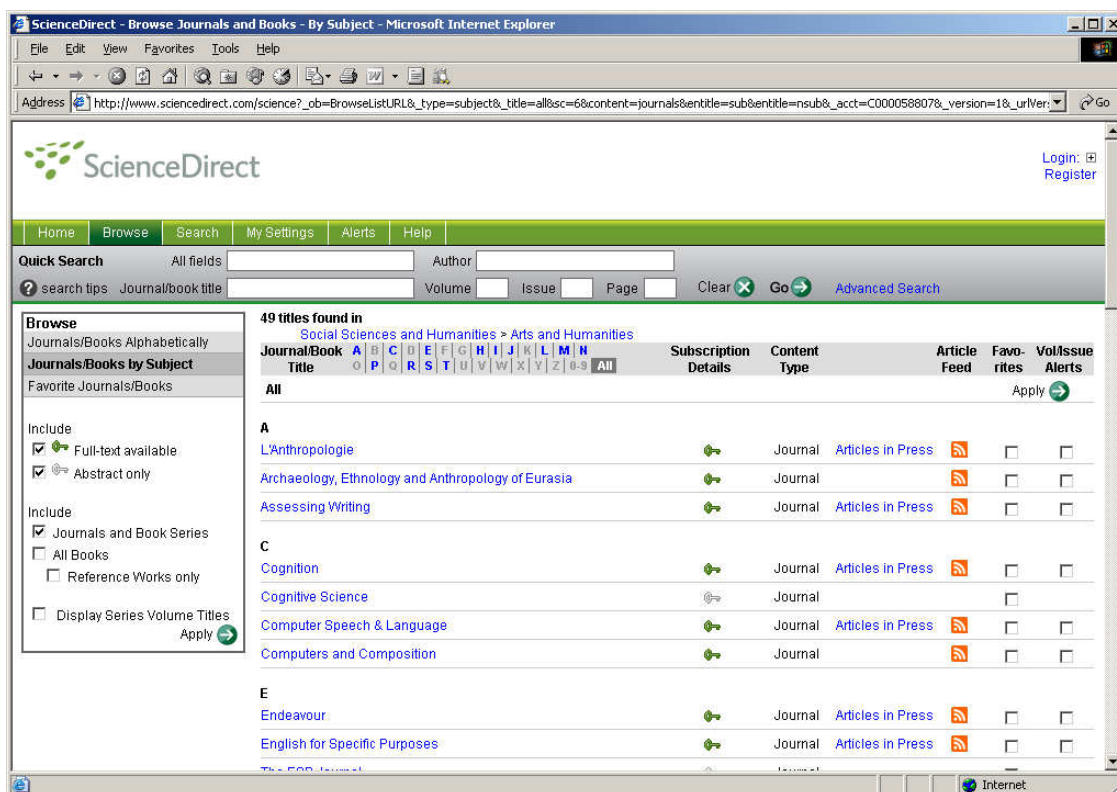
Svarbu:

- piktogramos ir žymi Lietuvos institucijose neprenumeruojamus žurnalus, galima naudotis tik jų bibliografinė informacija ir straipsnių santraukomis;
- piktogramos ir žymi prieigą prie viso teksto straipsnių (žr. 4.6 pav.).

Patarimai:

- jei norite sužinoti, kokie humanitarinių mokslų žurnalai yra prenumeruojami, pasirinkite žurnalų peržiūros funkciją *Browse* (naršyti), nurodykite mokslo sritį *Social Sciences and Humanities – Arts and Humanities* ir pažymėkite, kad sistema atrinktų tik viso teksto šaltinius, pažymėtus *Full-text available* (yra visas tekstas);
- jei norite, kad paieškos rezultatai būtų pateikti tik iš humanitarinių mokslų sričių žurnalų, išplėstinėje paieškoje (angl. *Advanced Search*) nurodykite, kad sistema ieškotų meno ir humanitarinių mokslų (*Arts and Humanities*) šaltiniuose;
- jei norite ieškoti tik viso teksto straipsnių (t. y. tik jūsų institucijai prieinamų žurnalų), išplėstinėje paieškoje nurodykite, kad būtų ieškoma tik prenumeruojamuose šaltiniuose (angl. *Subscribed Sources*).

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.6 pav. Prieigos prie viso teksto straipsnių žymėjimas duomenų bazėje ScienceDirect

Privalumai:

- galima užsisakyti, kad į el. paštą būtų siunčiama informacija apie pasirodžiusius naujausius straipsnius, atitinkančius anksčiau atliktą paiešką (angl. *Search Alerts*), informacija apie išėjusį naują leidinio numerį (angl. *Volume / Issue Alerts*), informacija apie tai, kas citavo Jus dominantį straipsnį (angl. *Citation Alerts*);
- visi interneto vartotojai gali laisvai peržiūrėti bibliografinę informaciją ir straipsnių santraukas.

Wiley Online Library

Adresas – <http://onlinelibrary.wiley.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai. **Prenumeratoriai** – socialinių ir humanitarinių mokslų kolekciją (*Social Science and Humanities – SSH*) prenumeruoja Mykolo Romerio universiteto biblioteka, Vilniaus pedagoginio universiteto biblioteka, Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka, Klaipėdos universiteto biblioteka, Kauno technologijos universiteto biblioteka, Šiaulių universiteto biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Duomenų bazę *Wiley Online Library* sudaro leidyklų *Wiley* (483 žurnalai) ir *Blackwell Publishing* žurnalų kolekcijos *Social Science and Humanities – SSH* ir *Science Technology Medicine – STM*. Humanitarinių mokslų leidiniai kaupiami kolekcijoje *Social Sciences and Humanities (SSH)* – 370

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

pavadinimų žurnalai. Duomenų bazėje galima žurnalų peržiūra pagal dalykus, dokumentų atranka pagal rūšį (žurnalai, elektroninės knygos)⁶.

Svarbu. Prenumeruojamų žurnalų sąrašą rasite adresu http://www.lmba.lt/doc/Wiley_Blackwell_sarasas.doc.

Privalumai:

- bibliografinius aprašus ir santraukas gali skaityti ir duomenų bazės neprenumeruojantys vartotojai;
- galima prieiga ir iš nuotolinių kompiuterių, tereikia susikurti asmeninę aplinką „My Profile“ – tai galima padaryti tik iš duomenų bazę prenumeruojančios institucijos kompiuterių, slaptažodžiai galioja tik 3 mėnesius (pagalbą, kaip tai padaryti, galima rasti KTU bibliotekos svetainėje adresu http://biblioteka.ktu.edu/db/wiley_prieiga.htm).

Trūkumai

- informacijos galima ieškoti tik visoje duomenų bazėje, paieškos vien prenumeruojamuose žurnaluose nėra.

4.3.3. Humanitarinių mokslų straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose

Didelės prenumeruojamų duomenų bazių kainos neleidžia vartotojams prieiti prie visos mokslinės informacijos. Atvirosios prieigos mokslo žurnalai suteikia didesnes galimybes naudotis moksline informacija, todėl tokie ištekliai tampa vis populiareni.

Daugiau informacijos apie atvirosios prieigos iniciatyvas rasite LMBA svetainėje adresu <http://www.lmba.lt/OA/liet/oa.htm>, taip pat mokymosi modulyje „Mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios paslaugos“.

Šiame skyriuje susipažinsime su humanitarinių mokslų srities atvirosios prieigos šaltiniais internete, atvirosios prieigos žurnalų katalogais ir atvirosios prieigos talpyklų registrais.

Informaciją, kurie Lietuvos mokslo leidiniai palaiko atvirosios prieigos iniciatyvą, galima rasti Lietuvos elektroninės periodikos tinklalapyje, skyriuje *Mokslo leidiniai* <http://www.eperiodika.lt/>.

Humanitarinių mokslų atvirosios prieigos šaltinių galite ieškoti Lietuvos ištekliuose: Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa <http://elaba.library.lt>, Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyve LiDA <http://lida.library.lt>, tarptautinėje mokslinėje duomenų bazėje *Lituanistika* <http://lituanistika.library.lt> arba pasaulio atvirosios prieigos žurnalų kataloguose ir talpyklų registruose: *DOAJ*, *Social and Human Sciences Online Periodicals*, *Open J-Gate*, *OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories*, *Registry of Open Access Repositories (ROAR)*.

DOAJ

Adresas <http://www.doaj.org/>

---

⁶ El. knygų Lietuvos institucijos neprenumeruoja.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Žurnalų kataloge pateikiami įvairių šalių atvirosios prieigos žurnalai. 2010 m. gegužės 7 d. duomenimis, literatūrai ir kalboms buvo skirta 182 žurnalai, istorijai – 136, archeologijai – 25, religijai – 63, filosofijai – 120 žurnalų. Duomenų bazė nuolat papildoma naujais leidiniais.

Paieškos galimybės – straipsnių paieška, žurnalų paieška. Galima katalogo peržiūra pagal temas.

Privalumas – patogi ir greita paieška.

Social and Human Sciences Online Periodicals

Adresas <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/news/>

Social and Human Sciences Online Periodicals – tai UNESCO socialinių ir humanitarinių mokslų atvirosios prieigos elektroninių žurnalų kolekcija.

Open J-Gate

Adresas <http://www.openj-gate.com/>

Šioje duomenų bazėje humanitariniams mokslams skirta:

- istorijai – 204 žurnalai,
- kalbai ir kalbotyrai – 184 žurnalai,
- literatūrai – 187 žurnalai,
- filosofijai – 196 žurnalai,
- religijai – 119 žurnalai .

Privalumas – šalia žurnalo pavadinimo nurodoma, ar žurnalas recenzuojamas (žr. 4.7 pav.).

The screenshot shows the Open J-Gate website interface. At the top, it says "World's biggest Open Access English Language Journals Portal - OPEN J-Gate - Mozilla Firefox". The browser address bar shows "http://www.openj-gate.com/BrowseBySubject.aspx". Below the browser, there's a navigation bar with "Getting Started", "Latest Headlines", "signup.g", and "A guide to privacy...". The main content area features a search bar and a list of subject categories on the left. The right side displays search results for "Total journals found for the selected subjects 1220". The results table has columns for "#", "Journal Title", and "Journal Type". The first few results are:

#	Journal Title	Journal Type
1	@ this point	
2	19 : Interdisciplinary Studies in the Long Nineteenth Century	Peer Reviewed
3	3L: Language, Linguistics, Literature	Peer Reviewed
4	3rd Muse Poetry Journal	
5	49th Parallel	Peer Reviewed
6	AASA Journal of Scholarship & Practice	Peer Reviewed
7	AAUP Journal of Academic Freedom	
8	Ab Aeterno	Peer Reviewed
9	Abaco Journal	
10	Abstract: Language, Mind and Action	Peer Reviewed
11	Academe	Peer Reviewed
12	Academic Leadership	Peer Reviewed
13	ACE Journal	
14	Across the Disciplines	Peer Reviewed
15	Acta Facultatis Medicae Naissensis	
16	Acta Literaria	Peer Reviewed
17	Acta Médica Costarricense	
18	Acta Scientiarum: Language and Culture	Peer Reviewed
19	Action, Criticism & Theory for Music Education	Peer Reviewed
20	AD2000	
21	Addiction Treatment Forum	Peer Reviewed
22	Adelaide Review	Peer Reviewed
23	Administrative & Regulatory Law News	
24	Adult Education and Development	Peer Reviewed
25	Advancing Women in Leadership	Peer Reviewed

4.7 pav. Paieškos rezultatų pateikimas atvirosios prieigos žurnalų duomenų bazėje *Open J-Gate*

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories

Adresas <http://www.opendoar.org>

Duomenų bazėje humanitariniai mokslai suskirstyti į sritis, prie kiekvienos iš jų nurodyta, kiek institucinių talpyklų kuriai skirta, pvz.:

- istorijai ir archeologijai – 104,
- filosofijai ir religijai – 42,
- kalboms ir literatūrai – 36 talpyklos.

Praktinės užduotys

1. Kiek pavadinimų žurnalų, skirtų menams ir humanitariniams mokslams (angl. *Arts and Humanities*), prenumeruoja Lietuvos bibliotekos per duomenų bazę *ScienceDirect* <<http://www.sciencedirect.com/>>?
2. Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB) <<http://www.libis.lt:8082>> raskite straipsnius apie Vydūną, išspausdintus žurnaluose 2005 metais.
3. Duomenų bazėje *Humanities International Complete* <<http://search.ebscohost.com>> raskite Fessenden, Tracy straipsnį *Religion, Literature, and Method* (2010). Kuriame leidinyje jis buvo išspausdintas? Išsiųskite trumpą šio straipsnio bibliografinį aprašą ir nuorodą sau ar savo draugui.

4.4. Humanitarinių mokslų daktaro disertacijų ir magistro darbų paieška

Mokslininkams ar studentams, rašantiems disertacijas, magistro darbus, svarbu susipažinti su kitais panašios tematikos darbais, juose pateikiamais tyrimais, naudotos literatūros sąrašais ir kt. Šiame skyriuje susipažinsime su daktaro disertacijų paieška bibliotekose ir duomenų bazėse.

4.4.1. Humanitarinių mokslų disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose

Disertacijos bei informacija apie jas kaupiama ir saugoma bibliotekose, todėl norint susipažinti su reikiamos tematikos disertacijomis, jų reikėtų ieškoti elektroniniuose bibliotekų kataloguose.

Lietuvoje apgintos disertacijos saugomos Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraščių fonde. Ieškodami jų bibliotekos elektroniniame kataloge, paieškos lauke *Bet koks žodis* nurodykite, kad ieškote disertacijos.

Lietuvos aukštųjų mokyklų bibliotekos saugo savo institucijose gintas disertacijas. Jų galima ieškoti kiekvienos institucijos elektroniniame kataloge. Pvz., VPU elektroniniame kataloge ieškant disertacijų tam tikra tema (jei nežinote kitų duomenų), reikėtų *Išplėstos* paieškos tinklalapyje nurodyti temą (pvz., *istorija*), o paieškos lauke *Irašo žodis* įrašyti *disertacija*.

4.4.2. Humanitarinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse

Informacijos apie Lietuvoje ir užsienyje apgintas disertacijas tikslinga ieškoti elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse. Jose kaupiamos disertacijų ir magistro darbų elektroninės versijos. Disertacijų ar tezių duomenų bazės aprėpia konkrečios aukštosios mokyklos arba kelių aukštųjų mokyklų disertacijas ir magistro darbus. Šiose duomenų bazėse, autoriui sutikus, suteikiama prieiga prie disertacijų ar magistro darbų viso teksto.

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD

Adresas <http://etd.library.lt>

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD – tai duomenų bazė, kurioje yra magistro darbų bei disertacijų, apgintų Lietuvoje nuo 2003 m. Galima paprasta arba išplėstinė paieška pagal reikšminį žodį, autorių, antraštę, metus, instituciją. Yra užklausos filtras pagal kalbą, metus, dokumento rūšį, saugojimo vietą. Autoriui sutikus, galima skaityti visą disertacijos ar magistro darbo tekstą. Prie kai kurių darbų prieiga yra apribota ar galima tik iš institucijos kompiuterių tinklo.

The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)

Adresas <http://www.ndltd.org/>

The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD) – tai elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė. Joje yra daugiau nei milijonas elektroninių tezių ir disertacijų įrašų. Paieškai yra skirti du paieškos įrankiai: *Scirus ETD Search* ir *VTLS Visualizer*.

Scirus ETD Search – tai mokslinės paieškos įrankis, kuris leidžia pasirinkti daugelį paieškos kriterijų: autorių, antraštę, kalbą, leidėją, dokumento formatą ir kt.

Visualizer (Visionary Technology in Library Solutions) – tai sistema, leidžianti peržiūrėti disertacijas ir tezes pagal kalbą, šalį, datą, dokumento formatą ir instituciją. Informaciją galima grupuoti pagal aktualumą, pavadinimą ir datą (nuo seniausių iki naujausių dokumentų ir atvirkščiai).

Australasian Digital Theses Program (ADT)

Adresas <http://adt.caul.edu.au/>

Australasian Digital Theses Program (ADT) – tai Australijos universitetų daktaro disertacijų ir magistro darbų duomenų bazė.

DART-Europe E-theses Portal

Adresas <http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>

DART-Europe E-theses Portal – Europos tezių paieškos portalas. Naudojantis šia paieškos sistema, daktaro disertacijų ir magistro darbų galima ieškoti 269 universitetuose 17-oje šalių. Portale yra galima paprasta ir išplėstinė paieška. Rodoma paieškos praeitis. Darbus galima skaityti ir išsisaugoti savo kompiuteryje nemokamai.

Academic Archive Online (DiVA)

Adresas <http://www.diva-portal.org/smash/search.jsf>

Duomenų bazėje *Academic Archive Online (DiVA)* galima ieškoti mokslo publikacijų ir studentų magistro darbų tezių iš 26 aukštųjų mokyklų (daugiausia Skandinavijos). Galima paprasta ir specializuota mokslo publikacijų arba studentų darbų tezių paieška pagal įvairius kriterijus.

Praktinės užduotys

1. Raskite Nacionalinėje bibliotekoje <<http://www.lnb.lt>> saugomas disertacijas etnografijos tema. Sudarykite jų sąrašą.
2. Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje Lit-ETD <<http://etd.library.lt>> raskite Lauros Butkutės disertacijos „Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje“ (2010 m.) visą tekstą ir išsaugokite jį savo kompiuteryje.

4.5. Humanitarinių mokslų interneto šaltinių paieška

Šiame skyriuje susipažinsime su humanitarinių mokslų interneto šaltinių paieška teminiuose kataloguose, mokslinės informacijos paieškos sistemose, tinklaraščiuose, pateiksime informacijos apie konferencijas, diskusijų grupes.

4.5.1. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Daug humanitarinių mokslų informacijos šaltinių galima rasti internete. Dėl informacijos gausos ir turinio įvairovės, ieškant interneto šaltinių, verta pasinaudoti sudarytomis interneto šaltinių kolekcijomis – teminiais katalogais bei virtualiomis bibliotekomis. Katalogus ir virtualias bibliotekas kuria specialistai, todėl į juos įtraukiami patikimi šaltiniai, nuorodos dažnai pateikiamos su trumpais aprašais. Dažniausiai virtualias bibliotekas administruoja kuri nors institucija, todėl informacija atrenkama ir atnaujinama reguliariai. Norint rasti informacijos humanitarinių mokslų klausimais, pirmiausia reikia pasirinkti atitinkamą virtualios bibliotekos kategoriją.

Trūkumas

- katalogai ir virtualios bibliotekos labai dažnai sudaromi per įvairius projektus, o jiems pasibaigus informacija nebeatnaujinama, todėl visada reikia atkreipti dėmesį, ar katalogas yra tvarkomas nuolat ir kada paskutinį kartą buvo atnaujinta informacija.

Academic Info

Adresas <http://www.academicinfo.net/esl.html>

Katalogas *Academic Info* sukurtas 1998 m. Teminiame nuorodų kataloge (angl. *Online Subject Guides*) abėcėles seka pateikiamos teminės interneto šaltinių grupės, tarp kurių yra ir humanitariniams mokslams svarbių temų, pavyzdžiui, filosofija, Biblijos studijos, Lotynų Amerikos kalbos ir literatūra, Japonijos, Indijos studijos ir kt. Taip pat pateikiama informacija, kaip nuotoliniu būdu galima įgyti išsilavinimą. Humanitariniams mokslams svarbi yra šios informacijos grupė *Online Humanities & Social Sciences Degree Programs & Schools* (humanitarinių ir socialinių mokslų programos ir paskaitos internete).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Informaciją galima filtruoti pagal mokslo laipsnį ir konkretų dalyką. Kataloge *Academic Info* yra naudingos informacijos apie mokymo (-si) procesą, galima peržiūrėti paskaitų vaizdo įrašus. Svetainėje yra sparčioji paieška pagal reikšminius žodžius.

Bubl Link

Adresas <http://bubl.ac.uk/>

Interneto šaltinių kataloge *Bubl Link* informacijos galima ieškoti naudojantis sparčiąja arba išplėstine paieška. Pateikiama abėcėlinė šaltinių rodyklė. Šaltinius galima peržiūrėti pagal dalykus, šalis, šaltinių tipus. Kataloge *Bubl Link* humanitarinių mokslų šaltiniai grupuojami pagal šias temas: filosofija, religija, kalba, literatūra ir istorija. Interneto šaltiniai klasifikuojami remiantis universaliąja dešimtaine klasifikacija (UDK).

EpistemeLinks

Adresas <http://www.epistemelinks.com/>

EpistemeLinks – tai filosofijos srities interneto šaltinių katalogas, kuriame šiuo metu yra daugiau nei 19 000 nuorodų į įvairius filosofijai skirtus šaltinius, sugrupuotus pagal smulkesnes filosofijos mokslo temas. Atskirai pateikiami interneto šaltiniai, skirti žymiesiems filosofams. Svetainėje galima sparčioji paieška pagal reikšminius žodžius.

Europeana

Adresas <http://www.europeana.eu/portal/index.html>

Europeana: think culture – Europos Komisijos finansuojamas tinklalapis, skirtas Europos šalių kultūrai. Jį sudaro apie 6 mln. skaitmeninių objektų: paveikslai, žemėlapiai, muziejų eksponatų nuotraukos, knygos, laikraščiai, laiški, archyviniai dokumentai, muzika, filmai, kronikos, TV transliacijos ir kt. Projekto partneriai yra įvairių šalių bibliotekos, archyvai, muziejai bei galerijos.

Historical Maps

Adresas <http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/index.html>

Historical Maps – Teksaso universiteto bibliotekos tinklalapio nuorodų skiltis, skirta įvairaus laikotarpio istoriniams žemėlapiams. Nuorodos į žemėlapius sugrupuotos pagal šalis, regionus, laikotarpį ir kt. Pateikiama informacija, iš kokio literatūros šaltinio konkretus žemėlapis yra paimtas. Taip pat pateikiamos nuorodos į kitas žemėlapiams skirtas interneto svetaines.

HyperHistory Online

Adresas http://www.hyperhistory.com/online_n2/History_n2/a.html

HyperHistory Online – interneto svetainė, kurioje kaupiama įvairaus pobūdžio istorijos mokslui skirta informacija: interaktyvios istorinės lentelės, žemėlapiai, laiko juostos. Yra abėcėlinė rodyklė, skirta istorinėms asmenybėms, įvykiams; pateikiamos knygų ištraukos.

Intute: Humanities

Adresas <http://www.intute.ac.uk/humanities/>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Intute: Humanities – virtuali interneto šaltinių biblioteka, kurioje kaupiami įvairūs ištekliai. Biblioteką *Intute* kuria 7 universitetai ir jų partneriai. Galima paprasta ir išplėstinė interneto šaltinių paieška. Dalykinėje rodyklėje išskirta humanitarinių mokslų grupė. Šaltinius galima pasirinkti pagal reikšminį žodį, tipą ir periodą. Paieškos rezultatuose pateikiamas šaltinio aprašas.

Infomine: Social Sciences and Humanities

Adresas <http://infomine.ucr.edu/cgi-bin/search?category=liberal>

Virtualioje bibliotekoje *Infomine* galima rasti nuorodų į įvairius naudingus interneto šaltinius: duomenų bazes, elektroninius žurnalus, knygas, straipsnius, mokslininkų interneto svetaines, katalogus ir t. t. Ši virtuali biblioteka sukurta bibliotekininkų iš Kalifornijos, Detroito Mercy ir kitų universitetų bei aukštųjų mokyklų. Galima paprasta, išplėstinė paieška ir paieška pagal dalyką. Humanitarinių ir socialinių mokslų interneto šaltiniai pateikiami drauge.

ipl2

Adresas <http://www.ipl.org/>

ipl2 – tai internetinė biblioteka ir mokymo bei mokymosi aplinka, sukurta sujungus interneto išteklių kolekcijas *Internet Public Library (IPL)* ir *Librarians' Internet Index*. Informacijos galima ieškoti naudojantis paprasta paieška pagal reikšminius žodžius. Šaltiniai grupuojami pagal temas, humanitariniams mokslams skirta teminė grupė *Menai ir humanitariniai mokslai* (angl. *Arts & Humanities*). Norint susiaurinti paiešką kataloge, galima rinktis konkretesnę temą (pavyzdžiui, literatūra ar kt.). Taip pat galima peržiūrėti šaltinius pagal specialias kolekcijas, humanitariniams mokslams skirtos šios: literatūros kritika, parodos, Irako karas, Amerikos autoriai, tinklaraščiai ir kt. Pateikiami trumpi šaltinių aprašai.

Library of Congress

Adresas <http://www.loc.gov/index.html>

Library of Congress – tai viena didžiausių pasaulio bibliotekų, sukaupusi didelę informacijos šaltinių kolekciją, kurią sudaro knygos, nuotraukos, rankraščiai, žemėlapiai ir kt. Ši biblioteka yra sudariusi išsamias humanitarinių mokslų tematikos skaitmenines kolekcijas, skirtas istorijai, kultūrai, dailei, fotografijai, folklorui ir kt.

Perseus Digital Library

Adresas <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

Perseus Digital Library – tai specializuota istorijai, literatūrai ir kultūrai skirta virtuali biblioteka, sukurta kaip projekto *Perseus* dalis. Daug informacijos skiriama antikos laikams. Šioje bibliotekoje sukaupta: viso teksto dokumentai įvairiomis kalbomis, enciklopedijų medžiaga, žodynai, istorinių objektų nuotraukos su aprašymais, virtualios parodos ir kt. Virtualioje bibliotekoje *Perseus* yra galimybė pasirinkti dokumento versiją, pavyzdžiui, „Iliadą“ originalo kalba arba vertimą. Taip pat yra vertyklė, kuria galima išversti senosios graikų ir lotynų kalbų žodžius.

Voice of the Shuttle (VoS)

Adresas <http://vos.ucsb.edu/>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Voice of the Shuttle (VoS) – interneto svetainė, skirta humanitariniams mokslams. Joje pateikiamos interneto šaltinių nuorodos, sugrupuotos pagal:

- tematiką,
- šaltinio rūšį.

Šaltiniai trumpai apibūdinami. Galima atlikti paiešką pagal reikšminius žodžius.

WWW Virtual Library: Humanities and Humanistic Studies

Adresas <http://vlib.org/Humanities>

Virtualios bibliotekos *WWW Virtual Library* dalis *WWW Virtual Library: Humanities and Humanistic Studies* skirta humanitariniams mokslams. Ji apima siauresnes sritis: kalbas, filosofiją, istoriją, literatūrą, kultūrą ir kt. Pateikiamas kiekvieno interneto šaltinio aprašas. Galima sparčioji (angl. *quick search*) paieška. Paieškos rezultatas – interneto šaltinių nuorodos.

4.5.2. Kiti humanitarinių mokslų interneto šaltiniai

Antros kartos saityno technologijų atsiradimas bei plėtra sudaro sąlygas akademinės visuomenės nariams bendrauti. Diskusijos, forumai, interneto dienoraščiai leidžia mokslininkams keistis informacija internete. Čia galima rasti ir nuorodų į naudingus interneto šaltinius.

Nuorodų į akademinės bendruomenės tinklaraščius galima rasti tinklaraščių nuorodų portale *Academic blogs* <<http://www.academicblogs.org>>. Portale tinklaraščiai pateikiami pagal temas: humanitarinių, socialinių ir kt. mokslų. Temų nuorodos pateikiamos abėcėlės seka. Susipažinsime su keletu humanitarinių mokslų specialistams skirtų tinklaraščių ir forumų.

Diskusijos.lt: filosofija, psichologija, religija

Adresas <http://www.diskusijos.lt/viewforum.php?f=47>

Diskusijos.lt: filosofija, psichologija, religija – tai interneto svetainės *Diskusijos.lt* dalis, kurioje galima diskutuoti, skaityti žinutes filosofijos, psichologijos, religijos temomis. Norint tapti dalyviu, reikia užsiregistruoti ir prisijungti. Yra paprasta ir išplėstinė paieška, galima užsiprenumeruoti diskusijų temas.

Humanities and Social Sciences Online H-net

Adresas <http://www.h-net.org/>

H-net – portalas, kurio tikslas plėtoti interneto pedagoginį bei mokymosi potencialą ir skatinti naudotis naujomis technologijomis, kai keičiamasi akademinėmis idėjomis ir moksliniais šaltiniais. *H-Net* specializacija – menai, humanitariniai ir socialinių mokslai. Registruotieji nariai ir redaktoriai bendrauja elektroninio pašto grupių principu. Šiuo metu *H-net* turi daugiau nei 100 000 registruotųjų narių iš daugiau nei 90 šalių.

Talking Philosophy

Adresas <http://blog.talkingphilosophy.com/>

Talking Philosophy – tai žurnalo *TPM: The Philosophers' Magazine* tinklaraštis. Čia dedami straipsniai ir rašomos individualios žinutės filosofijos tematika. Žinutes ir straipsnius galima komentuoti, ieškoti komentarų pagal reikšminius žodžius. Žinutės yra suklasifikuotos pagal tematiką. Šiame tinklaraštyje yra ir filosofijai skirtų naudingų nuorodų sąrašas.

Naujienas apie vykstančias konferencijas galima sužinoti tinklalapyje *Conference Alerts* <<http://www.conferencealerts.com/index.htm>>. Konferencijų galima ieškoti pagal temas arba pagal šalį, kurioje vyks konferencija. Humanitariniams mokslams skirtas skyrius *Social Sciences and Humanities* (socialiniai ir humanitariniai mokslai). Galima užsisakyti naujienas apie būsimas konferencijas, įdėti savo informaciją apie konferenciją.

Praktinės užduotys

1. Aprašykite, kaip virtualioje bibliotekoje *Intute* <<http://www.intute.ac.uk/humanities/>> ieškosite nuorodų į el. knygų šaltinius prancūzų kalba. Kiek šaltinių radote?
2. Kokios pagrindinės informacijos šaltinių grupės pateikiamos interneto šaltinių bibliotekoje *ipl2* <<http://www.ipl.org/>>? Skiltyje *Resource by Subject* peržiūrėkite meno ir humanitarinių mokslų šaltinius (angl. *Arts & Humanities*). Pateikite dviejų šaltinių, skirtų literatūrai, pavadinimus ir el. adresus.

Apibendrinamosios pastabos

Siekiant produktyvios ir rezultatus atitinkančios paieškos labai svarbu aiškiai nustatyti paieškos tikslą bei ieškomos informacijos pobūdį, pasirinkti tinkamus paieškos kriterijus.

Šiame modulyje pateikta informacija skirta supažindinti humanitarinių mokslų atstovus su jiems aktualios informacijos šaltinių paieškos galimybėmis. Nagrinėjama informacija turėtų būti naudinga atliekantiems mokslinius tyrimus, studijuojantiems humanitarinius mokslus ar gilinantiems šios srities žinias.

4.1 skyriuje „Humanitarinių mokslų informacijos paieškos ypatumai“ aptariama, kokie informacijos šaltiniai gali padėti pasirinkti tinkamus paieškos reikšminius žodžius, kaip rasti jų sinonimus, kas gali padėti reikšminius žodžius išversti į anglų ar kitą užsienio kalbą. Nurodomi informacinių leidinių šaltiniai, kuriuose galima rasti apibrėžimų, kitos faktografinės informacijos. Aptariama, kur galima ieškoti retrospektyvios ar einamosios informacijos, originalių šaltinių ir skaitmeninių dokumentų.

4.2 skyriuje „Humanitarinių mokslų knygų paieška“ pateikiama informacija apie įvairias knygų paieškos galimybes. Pristatoma spausdintų knygų paieška elektroniniuose bibliotekų kataloguose, elektroninių knygų paieška prenumeruojamose ir atvirosios prieigos duomenų bazėse. Aptariama knygų paieška leidyklų interneto svetainėse, specialiuose interneto ištekliuose, apžvelgiamos humanitarinių mokslų knygų paieškos galimybės naudojantis specializuotomis knygų paieškos sistemomis.

4.3 skyriuje „Humanitarinių mokslų straipsnių paieška“ pristatomos humanitarinių mokslų srities straipsnių paieškos galimybės bibliografinėse, viso teksto, prenumeruojamose duomenų bazėse ir atvirosios prieigos interneto ištekliuose.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

4.4 skyriuje „Humanitarinių mokslų daktaro disertacijų ir magistro darbų paieška“ pateikiama informacija apie spausdintų humanitarinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paiešką Lietuvos bibliotekose, taip pat elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse Lietuvoje bei pasaulyje.

4.5 skyriuje „Humanitarinių mokslų interneto šaltinių paieška“ supažindinama su informacijos paieška virtualiose bibliotekose bei teminiuose kataloguose ir komunikacijos galimybėmis tinklaraščiuose bei forumuose.

Nuorodos

Katalogai

Lietuvoje

American Information Resource Center online catalog

<<http://69.63.217.25/U20019Staff/OPAC/index.asp>>

Lietuvos bibliotekų katalogai

<<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do;jsessionid=49260FB78F5E058BB6A344E6709D37CE?docLocator=179&inlanguage=lt&pathId=31>>

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos katalogai <<http://www.mab.lt/katalogai.html>>

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos katalogas

<<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do?docLocator=81>>

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto elektroninis katalogas <<http://www.liti.lt/lt/katalogai>>

Prancūzų kultūros centro mediatekos katalogas

<<http://www.centrefrancais.lt/spip.php?rubrique93&lang=lt>>

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt/>>

Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt>>

Pasaulyje

BIBSYS – Norvegijos bibliotekų suvestinis katalogas <<http://ask.bibsys.no/ask/action/resources>>

COPAC – Didžiosios Britanijos ir Airijos universitetų bibliotekų jungtinis katalogas

<<http://copac.ac.uk/search?f=f&form=A/T&id=3292346>>

HELKA – Helsinkio universiteto bibliotekų suvestinis katalogas

<<https://helka.linneanet.fi/webvoye.htm>>

JAV Kongreso bibliotekos katalogas <<http://catalog.loc.gov/>>

JAV Kongreso bibliotekos nuorodos į kitus bibliotekų katalogus <<http://www.loc.gov/z3950/>>

Jungtinis Šiaurės ir Baltijos šalių serialinių leidinių katalogas (NOSP)

<<http://www.nb.no/nosp/english.html>>

KaRo – Lenkijos bibliotekų suvestinis katalogas <<http://karo.umk.pl/Karo>>

KVK – Karlsruhės virtualus katalogas <<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>>

LIBDEX – pasaulio bibliotekų ir bibliotekų katalogų sąrašas <<http://www.libdex.com/>>

LIBRIS – Švedijos bibliotekų suvestinis katalogas <<http://www.libris.kb.se/english/indexeng.jsp>>

Rusijos valstybinės bibliotekos katalogai <<http://www.rsl.ru/ru/s97/>>

Sigla – Rusijos virtuali biblioteka <<http://www.sigla.ru/>>

Knygų paieškos sistemos

AddALL <<http://www.addall.com/AddBooks/About.html>>

BASE <<http://www.base-search.net/index.php?i=b&l=en>>

BookFinder.com <<http://www.bookfinder.com/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Free ebooks.com <<http://www.free-ebooks.net/>>
Google books <<http://books.google.com/>>
pdf Search Engine <<http://www.pdf-search-engine.com/>>

Leidyklų interneto svetainės

Lietuvoje

Aidai <<http://www.aidai.lt>>
Alma littera <<http://www.almali.lt/lt.php>>
Baltos lankos <<http://www.baltoslankos.lt/>>
Eugrimas <<http://www.eugrimas.lt/>>
Vaga <<http://www.vaga.lt/>>

Pasaulyje

Blackwell <<http://bookshop.blackwell.co.uk/jsp/welcome.jsp>>
Elsevier Science <http://www.elsevier.com/wps/find/homepage.cws_home>
Publishers' Catalogues <<http://www.lights.ca/publisher/>>
Publishers Global <<http://www.publishersglobal.com/directory/>>
Sage Publications <<http://www.uk.sagepub.com/home.nav>>
Taylor and Francis <<http://www.taylorandfrancis.com/>>

Elektroniniai knygynai

Amazon.com <<http://www.amazon.com/books-used-books-textbooks/b?ie=UTF8&node=283155>>
Manoknyga.lt <<http://www.manoknyga.lt/>>
OZON <http://www.ozon.ru/context/div_book/>.
Super.lt <<http://super.lt/>>
Visos knygos <<http://www.visosknygos.lt/>>

Duomenų bazės

Lietuvoje

Bibliografinė Lietuvos periodinės spaudos straipsnių bazė 1992–2002
<http://www3.lrs.lt:10000/pls/bkc/bkc_web.search_result>
Lietuvių kalbos tarmių archyvo duomenų bazė <<http://tarmes.mch.mii.lt/>>
Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka eLABa <<http://elaba.library.lt>>
Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD <<http://etd.library.lt>>
Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvas LiDA <<http://lida.library.lt>>
Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt>>
Lituanistikos paveldo informacinė sistema ARUODAI <<http://www.aruodai.lt/>>
Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas (NBDB) <<http://www.libis.lt:8082/>>
Publikacijų duomenų bazė (PDB) <<http://pdb.laba.lt/login.php5>>
Tarptautinė mokslinė duomenų bazė LITUANISTIKA <<http://lituanistika.library.lt>>

Pasaulyje

Academic Search Complete (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.ebscohost.com/>>
ATLA Religion Database with ATLASerials (per EBSCO Publishing sąsają)
<<http://search.ebscohost.com/>>
Central and Eastern European Online Library <<http://www.ceeol.com/>>
Ebrary & Morgan & Claypool <<http://www.ebrary.com/>>
Humanities International Complete (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.ebscohost.com/>>
JSTOR <<http://www.jstor.org/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Literary Reference Center (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.ebscohost.com/>>
Oxford Journals Online <<http://www.oxfordjournals.org/>>
Oxford Reference Online <<http://www.oxfordreference.com>>
SAGE Journals Online <<http://online.sagepub.com/cgi/search/>>
Science Direct <<http://www.sciencedirect.com/>>
SpringerLink E-books <<http://www.springerlink.com>>
Wiley-Blackwell <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/home>>

Atvirosios prieigos žurnalai, žurnalų katalogai, duomenų bazės, talpyklų registrai Lietuvoje

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka eLABa <<http://etd.elaba.lt>>
Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvas LiDa <<http://lida.library.lt>>

Pasaulyje

DOAJ <<http://www.doaj.org/>>
Open J-Gate <<http://www.openj-gate.com/Search/QuickSearch.aspx>>
OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories <<http://www.opendoar.org/index.html>>
Registry of Open Access Repositories (ROAR) <<http://roar.eprints.org/>>
Scientific Journals International (SJI) <http://www.scientificjournals.org/current_issue.htm>
Social and Human Sciences Online Periodicals <<http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/news/>>

Bendrieji interneto šaltinių katalogai

BUBL LINK Catalogue of Internet Resources <<http://bubl.ac.uk/>>
Digital Librarian <<http://www.digital-librarian.com/movies.html>>
Edsitement <<http://edsitement.neh.gov/>>
Europeana <<http://www.europeana.eu/portal/index.html>>
H-Net <<http://www.h-net.org/>>
Humanities Text Initiative <<http://www.hti.umich.edu/>>
Humanities Web <<http://www.humanitiesweb.org/>>
Internet Public Library: Humanities <<http://www.ipl.org/div/subject/>>
Intute: Arts and Humanities <<http://www.intute.ac.uk/>>
Library of Congress <<http://www.loc.gov/index.html>>
The European Library <<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>>
The WWW Virtual Library <<http://vlib.org/>>
Voice of the Shuttle <<http://vos.ucsb.edu/>>

Specializuoti humanitarinių mokslų interneto šaltiniai, šaltinių katalogai Filologija (kalba)

Lietuvoje

Apie kalbą.lt <<http://www.apiekalba.lt>>
Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas <http://donelaitis.vdu.lt/main.php?id=4&nr=1_1_2>
Gerbkime žodį <<http://ualgiman.dtiltas.lt/>>
Klaidutis <<http://www.klaidutis.lt>>
Letonika – lietuvių–latvių, latvių–lietuvių kalbų žodynas <<http://www.letonika.lv/lvlt/>>
Lietuvių kalbininkų sąvadas <<http://www.ipc.lt/21z/mokymas/intermok/projektai/kalbininkai/>>
Lietuvių kalbos institutas <<http://www.lki.lt>>
Lietuvių kalbos žodynas <<http://www.lkz.lt/>>

Valstybinė lietuvių kalbos komisija <<http://www.vlkk.lt/>>

Valstybinės kalbos inspekcija <<http://vki.lrs.lt/>>

Pasaulyje

Athena <<http://un2sg4.unige.ch/athena/html/francaut.html>>

German Studies Trails on the Internet – UNC – Greensboro
<<http://www.uncg.edu/~lixlpurc/german.html>>

Internet Resources for Latin America – NMSU <<http://lib.nmsu.edu/subject/bord/laguia/>>

Poesie Francaise <<http://poesie.webnet.fr/home/index.html>>

Portals to the World: France <<http://www.loc.gov/rr/international/european/france/fr.html>>

Portals to the World: Germany <<http://www.loc.gov/rr/international/european/germany/de.html>>

Revues.org <<http://www.revues.org/>>

Tennessee Bob's Famous French Links <<http://www.utm.edu/departments/french/french.html>>

UTSA French Class Resources <http://flan.utsa.edu/french_class/links.htm>

Filologija (literatūra)

Lietuvoje

Klasikinė lietuvių literatūra: antologija <<http://anthology.lms.lt/index.html>>

Lietuvių ir kitų šalių autorių kūriniai <<http://katekizmas.group.lt/index2.html>>

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas <<http://www.llti.lt>>

Literatūra – mokslo darbai <<http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/literatura>>

Literatūra ir menas <<http://ct.svs.lt/lmenas>>

Nemunas <<http://test.svs.lt/?Nemunas>>

rašyk.lt <<http://www.rasyk.lt>>

Rašytojai.lt <<http://www.rasytojai.lt/>>

Šiaurės Atėnai <<http://ct.svs.lt/satenai/>>

tekstai.lt <<http://www.tekstai.lt>>

Žalia.Žolė.lt <<http://www.zaliazole.lt/>>

Pasaulyje

Cambridge History of English and American Literature: An Encyclopedia in Eighteen Volumes
<<http://www.bartleby.com/cambridge/>>

Celebration of Women Writers <<http://www.digital.library.upenn.edu/women/writers.html>>

Famous Quotes & Authors <<http://www.famousquotesandauthors.com/>>

History of the English Language <<http://ebbs.english.vt.edu/hel/hel.html>>

Idiomsite.com – Idioms and Sayings <<http://www.idiomsite.com/>>

Literary Resources on the Net <<http://andromeda.rutgers.edu/~jlynch/Lit/>>

Project Gutenberg <http://www.gutenberg.org/wiki/Main_Page>

Romantic Circles <<http://www.rc.umd.edu>>

Istorija

Lietuvoje

Lietuvos archeologijos draugija <<http://www.lad.lt/>>

Lietuvos istorijos institutas <<http://www.istorija.lt/html/nuorodos.html>>

Lietuvos Seimų istorija <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=3804&p_k=1>

Lietuvos valstybės įsitvirtinimas tarptautinėje arenoje

<http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4590&p_k=1>

Pasaulyje

Africa – History <<http://www-sul.stanford.edu/depts/ssrg/africa/history.html>>

American notes: travels in America, 1750–1920

<<http://lcweb2.loc.gov/ammem/lhtnhtml/lhtnhome.html>>

Best of History Web Sites <<http://www.besthistorysites.net/>>

Chronology of Russian History <<http://www.bucknell.edu/x20136.xml>>

Core Documents of U.S. Democracy <<http://www.gpoaccess.gov/coredocs.html>>

Documents in Russian History <http://academic.shu.edu/russianhistory/index.php/Main_Page>

EuroDocs <http://eudocs.lib.byu.edu/index.php/Main_Page>

Eye Witness <<http://www.eyewitnesstohistory.com/>>

Historical Maps <<http://www.lib.utexas.edu/maps/historical/index.html>>

History Matters <<http://historymatters.gmu.edu/browse/manypasts/>>

HyperHistory Online <http://www.hyperhistory.com/online_n2/History_n2/a.html>

Liberty, equality, fraternity <<http://chnm.gmu.edu/revolution/>>

Medieval Studies – Labyrinth <<http://labyrinth.georgetown.edu/>>

Proceedings of the Old Bailey, London, 1674–1834

<<http://www.oldbaileyonline.org/static/Proceedings.jsp>>

U.S. Historical Documents <<http://www.law.ou.edu/hist/>>

World History Archives <<http://www.hartford-hwp.com/archives/>>

Filosofija

Lietuvoje

Filosofija Lietuvoje <<http://www.filosofija.vu.lt>>

Lietuvos kultūros tyrimų institutas <<http://www.kfmi.lt>>

Pasaulyje

Ereignis <<http://www.beyng.com/ereignis.html>>

Erratic Impact - The Philosophy Research Base <<http://www.erraticimpact.com/default.htm>>

EServer – Philosophy <<http://philosophy.eserver.org/>>

Internet Encyclopedia of Philosophy <<http://www.iep.utm.edu/>>

PhiloSophos.com <<http://www.philosophos.com/>>

Philosophy Resources on the Internet <<http://www.epistemelinks.com/>>

Philosophy Web <<http://www.whitworth.edu/library/PF-Philosophy.aspx>>

Phylosophy <<http://www.phylosophy.com>>

Refdesk.com – Philosophy Resources <<http://www.refdesk.com/philos.html>>

The Philosophers' Imprint <<http://www.philosophersimprint.org>>

Religija, teologija

Lietuvoje

Katalikų bažnyčia Lietuvoje <<http://www.katalikai.lt>>

Lietuviškos katalikų bažnyčios svetainės <<http://www.lcn.lt/bl/jungtys/lt>>

Lietuvos Romuva <<http://www.romuva.lt/new>>

Religija.lt <<http://www.religija.lt>>

Pasaulyje

Best Information on the Net - Religion <<http://library.sau.edu/bestinfo/Majors/Religion/reindex.htm>>

Bible Gateway <<http://www.biblegateway.com/>>

Catholic Social Thought <<http://www.saintmarys.edu/~incandel/cst.html>>

Internet Islamic History Sourcebook <<http://www.fordham.edu/halsall/islam/islamsbook.html>>

Jewish Virtual Library <<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource>>

New Testament Gateway <<http://www.ntgateway.com>>

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
4 modulis. I. Kuzminskienė. Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Papal Archive <http://www.vatican.va/holy_father/index.htm>

ReligiousTolerance.org <<http://www.religioustolerance.org>>

Resources on Social Ethics <<http://site.xavier.edu/sniegocj/resources.htm>>

Virtual Religion Index <<http://virtualreligion.net/vri>>

Naudota literatūra

1. BROCKMAN, William S.; NEUMANN, Laura; PALMER, Carole L.; TIDLINE, Tonyia J. Scholarly Work in the Humanities and the Evolving Information Environment. In *CLIR Reports* [interaktyvus]. 2001, p. 46 [žiūrėta 2010 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.clir.org/pubs/reports/pub104/pub104.pdf>>.
2. *Informacijos ištekliai šiuolaikinėms studijoms ir mokslui* [interaktyvus] [žiūrėta 2010 m. gegužės 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://biblioteka.ktu.edu/kursas/default.html>>.
3. *Knygotyra: vadovėlis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. 399 p. ISBN 978-9986-19-928-1.
4. LAMANAUSKIENĖ, Gražina. *Akademinė biblioteka studijų procese*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2006. 202 p. ISBN 9986-38-696-9.
5. MAŽEIKIENĖ, Natalija ir kt. *Informacinių gebėjimų ugdymas: mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008. 399 p. ISBN 978-9986-38-884-5.
6. PETRAUSKIENĖ, Žibutė. Elektroniniai ištekliai humanitarams. Iš *Knygotyra* [interaktyvus]. 2006, Nr. 47 [žiūrėta 2010 m. gegužės 6 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Knygotyra/47/ZIBUTE_PETRAUSKIENE.pdf>.
7. STEBELMAN, Scott. English and American Literature Internet Resources: A Selective List. In *Journal of Library Administration* [interaktyvus]. 2000, vol. 30 Issue 1/2, p. 209 [žiūrėta 2010 m. gegužės 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ehh&AN=4046092&site=ehost-live>>.

5 modulis. Menų informacijos šaltinių paieška

Džeinara **Kaunaitė**

Turinys

Įvadas.....	168
5.1. Menų informacijos paieškos ypatumai.....	168
Praktinės užduotys.....	170
5.2. Knygų meno tema paieška	170
5.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose.....	170
5.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse.....	171
5.2.3. Knygų paieška internete	172
5.2.3.1. El. knygų paieška pasitelkiant paieškos sistemas	172
5.2.3.2. Knygų paieška leidyklų interneto svetainėse	173
5.2.3.3. Knygų paieška elektroniniuose knygynuose.....	175
Praktinės užduotys.....	176
5.3. Straipsnių meno tema paieška	176
5.3.1. Informacijos paieška bibliografinėse duomenų bazėse	176
5.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse	181
5.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose.....	188
5.3.3.1. Mokslo publikacijos, skelbiamos atvirosios prieigos žurnaluose	188
5.3.3.2. Informacijos išteklių paieška institucinėse talpyklose	188
5.3.3.3. Informacijos išteklių paieška teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose	190
Praktinės užduotys.....	192
5.4. Disertacijų ir magistro darbų meno tema paieška	193
5.4.1. Spausdintų disertacijų ir rankraščių paieška Lietuvos bibliotekose	193
5.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška	193
Praktinės užduotys.....	194
5.5. Meno informacijos šaltinių paieška internete.....	194
5.5.1. Dailė.....	194
5.5.2. Dizainas	196
5.5.3. Muzika	197
5.5.4. Teatras ir kinas.....	200
5.5.5. Šokis	201
5.5.6. Fotografija ir medijos	201
5.5.7. Architektūra	201
5.5.8. Kiti interneto šaltiniai meno tema.....	202
Praktinės užduotys.....	202
Apibendrinamosios pastabos.....	202
Nuorodos	202
Rekomenduojama literatūra	207

Įvadas

Sparčiai kintančiam pasaulyje vis aktualesnė tampa elektroninė erdvė. Kūrybiškai asmenybei tai dar viena galimybė atsiskleisti, patirti naujų įspūdžių, susipažinti su kitų kūrėjų veiklos rezultatais ir juos įvertinti. Modernios technologijos sudaro sąlygas susipažinti su skaitmeniniuose archyvuose pateikiamais retais ir vertingais dokumentais, virtualiose ekspozicijose pamatyti muziejuose bei galerijose saugomus meno kūrinius, užfiksuoti savo arba stebėti kitų menininkų kūrybos procesą, klausytis įvairių atlikėjų atliekamų kūrinių ir t. t. Informacinės technologijos padeda surasti informaciją ir ją skleisti.

Modulio tikslas – suteikti žinių apie tradicinių ir elektroninių meno informacijos šaltinių paiešką internete.

Šio modulio uždaviniai:

- supažindinti su meno informacijos paieškos ypatumais;
- suteikti žinių apie įvairių meno sričių šaltinių paiešką bibliotekų elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse, leidyklų svetainėse, elektroniniuose knygynuose ir internete;
- suteikti žinių apie mokslinių straipsnių meno temomis paiešką Lietuvos akademinė institucijų mokslo publikacijų bazėse, bibliografinėse ir viso teksto duomenų bazėse, atvirosios prieigos ištekliuose, teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose;
- suteikti žinių apie įvairių meno sričių daktaro disertacijų paiešką Lietuvos bibliotekose, Lietuvos ir užsienio disertacijų duomenų bazėse;
- suteikti žinių apie kitų informacijos šaltinių, tokių kaip naujienų grupės, konferencijos, renginiai, socialiniai tinklai, paiešką saityne.

Susipažinę su šio modulio mokymo medžiaga ir atlikę praktines užduotis gebėsite:

- rasti meno knygų elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse, internete;
- rasti mokslinių straipsnių laisvai prieinamose ir prenumeruojamose bibliografinėse ar viso teksto duomenų bazėse, atvirosios prieigos šaltiniuose;
- rasti daktaro disertacijas, saugomas Lietuvos bibliotekose bei Lietuvos ir užsienio disertacijų duomenų bazėse;
- rasti meno informacijos teminiuose kataloguose, virtualiose bibliotekose;
- rasti socialinių tinklų, naujienų grupių, taip pat informacijos apie menui skirtas konferencijas, seminarus ir kt.

Modulio medžiaga turėtų būti perteikta per 2 akademinės valandas, iš jų 0,5 akademinės valandos skirta pratyboms.

5.1. Menų informacijos paieškos ypatumai

Menas yra kūrybinis tikrovės perteikimas vaizdu ir garsu¹. Menas, atspindėdamas kiekvienos tautos, kiekvienos etninės grupės dvasinės kultūros lygį, yra vienas iš svarbiausių kultūros raidos pažinimo elementų². Visos meno sritys – dailė, muzika, teatras, šokis, architektūra, fotografija, dizainas ir kt. –

¹ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Lietuvių kalbos institutas; redaktorių kolegija: Stasys Keinys (vyr. redaktorius)... [et al.]. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos inst., 2000. XXIV, 967 p. ISBN 5-420-01242-1.

² Menas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. XIV. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 661–662. ISBN 5-420-01486-6.

yra labai savitos. Jos skiriasi savo formomis, technika, išraiškos priemonėmis. Ši įvairovė atsispindi ir mokslo šaltiniuose elektroninėje erdvėje.

Nuo ko pradėti mokslinės tam tikros meno srities informacijos paiešką? Kokius paieškos įrankius pasirinkti?

Pirmiausia išsiaiškinkite, kokios informacijos Jums reikia.

Paieškos planavimo etapai:

1. Prieš pradėdami paiešką, suformuluokite, apibrėžkite tyrimo temą.
2. Išsiaiškinkite pagrindinius temos aspektus, kryptis.
3. Nustatykite temą nusakančius reikšminius žodžius. Juos pasirenkant reikėtų apgalvoti ne tik pagrindinius tiriamos srities terminus, bet ir surasti jų sinonimų, pagalvoti, kaip būtų galima temą nusakyti plačiau ar priešingai — sukonkretinti. Ieškodami terminų, reikšminių žodžių pasinaudokite universaliomis ir specializuotomis meno enciklopedijomis ar žodynais, pvz., *Muzikos enciklopedija* (2000), *Dailės žodynu* (1999).
4. Mokslinė informacija internete ir duomenų bazėse dažniausiai yra pateikiama anglų kalba. Tad kitas labai svarbus pasiruošimo paieškai etapas – surasti terminus anglų kalba, naudojant specializuotus arba daugiakalbius žodynus. Patogu naudotis elektroniniais žodynais bei žinynais, esančiais internete, pvz.:
  - *ArtLex* <<http://www.artlex.com>>,
  - *MerriamWebster Online* <<http://www.merriam-webster.com/netdict.htm>>,
  - *Virginia Tech Multimedia Music Dictionary* <<http://www.music.vt.edu/musicdictionary/>>,
  - *Music Thesaurus* <<http://thesaurus.com/browse/music>> ir kt.
5. Pagalvokite, kaip reikšminius žodžius sujungsite ir kokias užklauso formulavimo galimybes panaudosite (Bulio loginius operatorius AND, OR, NOT ar specialius ženklus).
6. Nuspręskite, kokių tyrimo objektų (kūrinių) ieškosite.
7. Apibrėžkite laikotarpį. Kokį laikotarpį tyrinėsite arba koku laikotarpiu paskelbtos publikacijos domintų labiausiai?
8. Pasirinkite galimas ieškomų mokslinės informacijos dokumentų rūšis (pvz, straipsniai, disertacijos, natos, recenzijos).
9. Pagalvokite apie ieškomų dokumentų tipą ir formatus (pvz., vaizdai, garso įrašai, virtualios parodos, kompiuterių programos).

Pasirinkti reikšminiai žodžiai, tiriamasis objektas, ieškomų informacijos šaltinių pobūdis lemia, kokį paieškos įrankį pasirinkti.

Pirmiausia pasidomėkite, kas Jūsų tyrimo srityje jau atlikta, kokie kitų mokslininkų darbai jau yra paskelbti. Mokslinės informacijos ieškokite bibliotekų kataloguose, naudokite specializuotas mokslinės informacijos paieškos sistemas, tokias kaip *Google Scholar* <<http://scholar.google.com>>, *Academic Index* <<http://www.academicindex.net/>>, *Scirus* <<http://www.scirus.com>>, virtualias bibliotekas, teminius katalogus, bibliografines ir viso teksto duomenų bazes.

Neapsiribokite tik tradiciniais šaltiniais. Daug meno informacijos (virtualių parodų, muzikos kūrinių, natų, architektūros pavyzdžių, šokių schemų ir kt.) rasite internete naudodamiesi *Google* paieškos sistema <<http://www.google.com>>. Šiuo atveju geriau naudoti išplėstinę paiešką, ji padės tiksliau suformuluoti paieškos klausimą.

Norėdami išgirsti vieną ar kitą atliekamą kūrinį, pamatyti koncerto vaizdo įrašą, pasinaudokite *Youtube* <<http://youtube.com>>, prireikęs vaizdų – paiešką atlikite *Flickr* <<http://www.flickr.com>>, *Google* <<http://www.google.com>> arba *EBSCO Publishing* <<http://search.ebscohost.com>> vaizdų paieškose.

Mokslo darbams rengti yra svarbūs ir pirminiai, ir antriniai šaltiniai. Meno tyrėjams tenka ieškoti ne tik tekstinės informacijos, paskelbtos įvairiuose šaltiniuose, domėtis kitų Lietuvos ir užsienio mokslininkų mokslinės veiklos rezultatais – jiems reikalingi ir pirminiai šaltiniai, patys tyrimo objektai, t. y. meno kūriniai (pjesės, natos, garso įrašai, dailės kūriniai arba jų reprodukcijos ir pan.) bei informacija apie jų kūrimo techniką. Svarbios ir meno kūriniais naudojamos medžiagos, kūriniais atvaizduoti būtinios technologijos, kompiuterių programos (pvz., natų atvaizdavimo programa *Finale*).

Pagalba. Išsamiau apie tai – temose „Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas“ bei „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“.

Praktinės užduotys

1. Apibrėžkite savo tyrimo temą (arba dėstomą dalyką) ir išvardykite pagrindinius terminus ir reikšminius žodžius, kuriuos naudotumėte paieškai.
2. Pasirinkite paieškos reikšminius žodžius anglų kalba.

5.2. Knygų meno tema paieška

Atliekant mokslo tiriamąjį darbą tenka pasinaudoti įvairiais informacijos šaltiniais. Vienas jų 1,2,7,8 ir 9 knygos. Meno srityje knygos dažniausiai yra antrinis informacijos šaltinis, analizuojantis arba apibendrinantis pirminių šaltinių duomenis ir informaciją.

Šioje temoje susipažinsite su tradicinių knygų paieška ir sužinosite, kaip ieškoti populiarijančių elektroninių knygų, esančių mokslinėse duomenų bazėse arba laisvai prieinamų internete.

5.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Bibliotekų fonduose kaupiamos knygos yra įtrauktos į bibliotekų katalogus. Tai vienas iš informacijos apie tradicinius šaltinius (knygas, serialinius leidinius, mokslo darbus ir kt.) paieškos būdų.

Mokslinius meno informacijos fondus kaupia ir saugo mokslo institucijų, kuriose dėstomos meno disciplinos, bibliotekos. Tačiau jų galima rasti beveik visose akademinėse, viešosiose, apskričių bibliotekose ir Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (toliau – Nacionalinė biblioteka).

Lietuvoje meno išteklių reikėtų ieškoti akademinėse (Lietuvos dailės akademijos, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos, Klaipėdos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto, Vilniaus universiteto, Šiaulių universiteto) bibliotekų kataloguose. Jų sąrašas pateikiamas adresu <http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html> (išsamiau – temoje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“).

Naudotis akademinėse bibliotekų katalogais patogiau dėl vienodos jų aplinkos. Spaudinių galima ieškoti pagal įvairius požymius, pvz., autorių, antraštę, reikšminį žodį arba dalyką, leidėją ir kt. Paiešką

galima apriboti nurodant dokumento rūšį, pvz., knygos, natos, vaizdo įrašai, elektroniniai dokumentai ir pan.

Paieška elektroniniuose bibliotekų kataloguose yra prieinama kiekvienam ieškančiam informacijos. Papildomos paslaugos – leidinių užsakymas ir rezervavimas, leidinių grąžinimo termino pratęsimas – suteikiamos tik registruotiesiems institucijos vartotojams.

Patarimas. Bibliotekos el. kataloge pasirinkę nuorodą *Ištekliai*, rasite visų bibliotekos rengiamų katalogų sąrašą ir nuorodas į kitų institucijų katalogus bei duomenų bases.

Daug vertingų šaltinių iš įvairių meno sričių rasite LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt>>, į kurį įtraukti Nacionalinės bibliotekos, valstybinės reikšmės Lietuvos bibliotekų, viešųjų bibliotekų fondai.

Įsidėmėkite:

- Elektroniniuose kataloguose yra tik dalis informacijos apie bibliotekose turimus leidinius. Informacijos apie seniau išgytas knygas ir kitus specifinius dokumentus reikėtų ieškoti korteliniuose bibliotekų kataloguose.
- Nacionalinėje bibliotekoje saugomos natos ir plokštelės matomos ne tik LIBIS, bet ir skenuotų katalogo kortelių *Vaizdų kataloge* <<http://vaizdai.libis.lt/>>. Šiame kataloge rasite meno knygų rusų ir kitomis užsienio kalbomis kortelių vaizdus. Taip pat galėsite peržiūrėti skaitmeninius nacionalinės bibliografijos leidinius, kuriuose buvo registruojamos ne tik knygos, bet ir natos, vaizduojamojo meno spaudiniai.

Svarbu. Jei Jums reikalingų knygų nėra bibliotekoje, kurios registruotasis skaitytojas esate, jų galite pasiskolinti iš kitų Lietuvos bibliotekų, naudodamiesi tarpbibliotekiniu abonementu (TBA). Jei knygų nėra Lietuvos bibliotekose, per tarptautinį tarpbibliotekinį abonementą (TTBA) galite pasiskolinti knygų iš užsienio bibliotekų.

5.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse

Lietuvoje vis populiareesnės tampa elektroninės knygos.

Pagrindiniai privalumai. Lengva naudotis, greita paieška ir el. knygos peržiūra, papildomos funkcijos leidžia pasižymėti svarbius puslapius ar iliustracijas, įrašyti asmenines pastabas ir kt. Reikiamą knygą galima išsaugoti asmeniniame kompiuteryje ir vėliau ją skaityti atsijungus nuo interneto (angl. *off line*).

Trūkumai. Kai kuriose duomenų bazėse el. knygoms peržiūrėti reikalingos specialios programos; dėl autorių teisių apsaugos neleidžiama spausdinti visos knygos (tik pasirinktus puslapius ar knygos dalį).

Lietuvos bibliotekos prenumeruoja šias duomenų bases, kuriose yra viso teksto knygų meno tema:

Ebrary Academic Complete

Adresas – <http://www.ebrary.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – viso teksto knygomis gali naudotis tik ją prenumeruojančių bibliotekų vartotojai.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebrary.htm>>.

Duomenų bazėje yra knygų interjero dizaino, muzikos, šokio, teatro, dramaturgijos, dailės, architektūros ir kt. meno temomis.

SpringerLINK e-books

Adresas – <http://www.springerlink.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – bibliografiniai duomenys prieinami visiems interneto vartotojams. Viso teksto knygomis gali naudotis tik jų prenumeruojančių bibliotekų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring.htm>>.

Svarbu:

- bibliotekos prenumeruoja atskiras įvairių mokslo sričių kolekcijas, meno elektroninių knygų yra kolekciroje *Architecture, Design & Arts*;
- yra sukurtas bendras Lietuvoje prieinamų duomenų bazės *SpringerLINK* el. knygų katalogas <http://aleph.library.lt/F/func=find-b-0&local_base=spr01>.

5.2.3. Knygų paieška internete

Interneto technologijos paspartina informacijos sklaidą, jos atnaujinimą, todėl norint susipažinti su knygų pasaulio naujienomis ar įsigyti konkretų leidinį, jau nebūtina eiti į tradicinius knygynus. Galima peržiūrėti leidyklų svetaines, el. katalogus, apsilankyti el. knygynuose.

Tiems, kas domisi naujomis Lietuvoje leidžiamomis knygomis, pravartu susipažinti su Nacionalinės bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro kiekvieną savaitę leidžiamu informaciniu biuleteni „Numatomos leisti knygos“

<<http://www.lnb.lt/lnb/content/editionList.jsp?categoryId=20&editionType=24>>.

5.2.3.1. El. knygų paieška pasitelkiant paieškos sistemas

Viso teksto mokslinių knygų galima rasti ne tik brangiose prenumeruojamose duomenų bazėse. Internete yra ir nemokamai, laisvai prieinamų, ypač senesnių metų knygų, kurioms negalioja autorių teisių apribojimai. Jas surasti padės specializuota knygų paieškos sistema *Google Books* <<http://books.google.com>>. Ši sistema yra panaši į bendrąją paieškos įrankį *Google*, todėl ja labai paprasta naudotis.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

5.1 pav. Paieškos sistemoje Google Books rastos el. knygos pavyzdys

Google Books suteikia specifinių paieškos galimybių ir funkcijų, pvz., galima pasirinkti tik viso teksto knygų paiešką; nuoroda *Ieškoti bibliotekoje* padės išsiaiškinti, kuriose Lietuvos bibliotekose šis leidinys yra; nuoroda *Visi pardavėjai* pateikia informaciją, kur sudominusį leidinį galima įsigyti.

Bendroji Google paieškos sistema padės surasti internete esančius grožinės literatūros kūrinius ir kitų knygų kolekcijas. Rekomenduojame naudotis specialiomis kolekcijomis:

Alex Catalogue of Electronic Texts <<http://infomotions.com/alex>>,
Bartleby.com <<http://www.bartleby.com>>,
IPL2 <<http://www.ipl.org/>>,
Online Books Page <<http://onlinebooks.library.upenn.edu/>>,
Project Gutenberg <<http://www.gutenberg.net>>,
The E Server <<http://eserver.org>>.

5.2.3.2. Knygų paieška leidyklų interneto svetainėse

Savo produkciją bei leidybos naujienas pristato ir pačios leidyklos. *Leidėjų kataloge* <<http://www.libis.lt:8088>>, kurį rengia Nacionalinė biblioteka, rasime informacijos apie Lietuvos leidėjus. Mūsų šalies leidyklų sąrašą ir nuorodų į leidyklų interneto svetaines pateikia *Lietuvos leidėjų asociacija* <<http://www.lla.lt/lt/nariai>>.

Svarbu. Leidyklų aprašymuose nurodoma jos leidžiamų leidinių tematika.

Dailės, muzikos knygų leidėja *Kronta* savo svetainėje <<http://www.kronta.lt>> pateikia leidinių katalogą, atskira rubrika pristato naujienas. Pateikiamas knygos viršelio vaizdas, anotacija, kaina. Yra

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

autorių pavardžių rodyklė, galima paieška pagal autorius, antraštes, dalyką, formatą, kalbą, kainą, pagal tai, leidinys spalvotas ar ne, su iliustracijomis ar be jų ir kt. požymius.

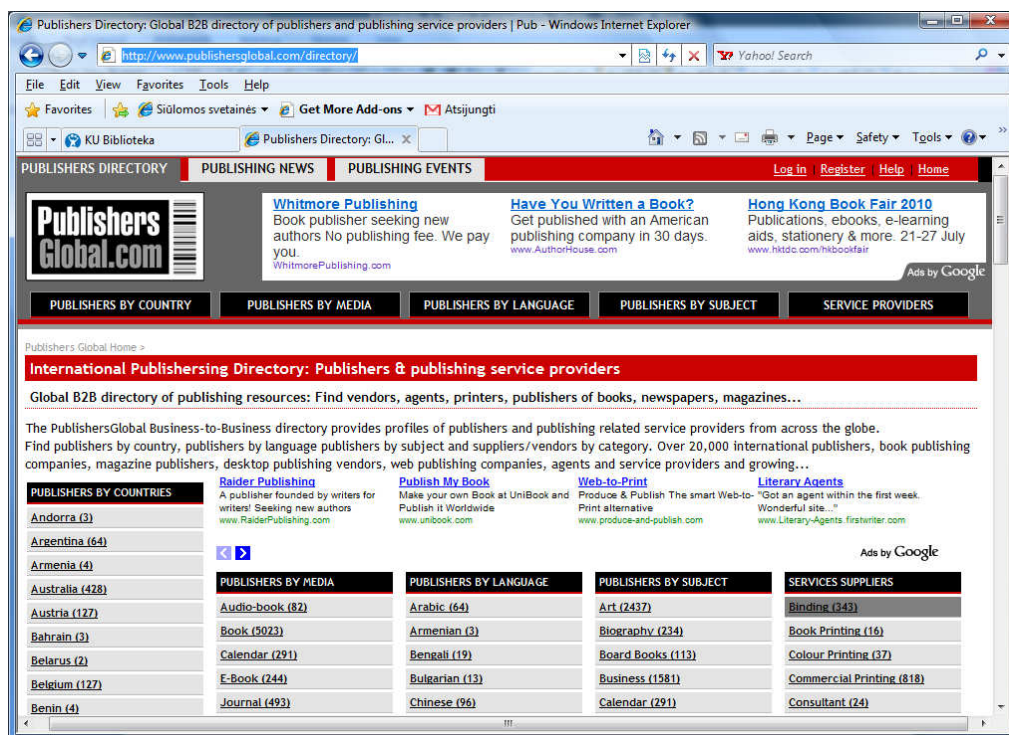
Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro svetainėje <<http://www.meli.lt>> yra ne tik leidinių katalogas, bet ir suteikiama galimybė įsigyti bei užsiprenumeruoti leidinius internetu.

Muzikos informacijos ir leidybos centro <<http://www.mic.lt/lt/home>> svetainėje galima rasti informacijos apie šio centro ir kitų leidėjų produkciją. Pasirinkus nuorodą *Klasikinė / Šiuolaikinė*, atsiveria duomenų bazė, kurioje galima ieškoti kūrinių, natų, muzikos įrašų. Pateikiamas leidinio turinys arba anotacija, nurodomi leidimo duomenys ir kaina.

Norintiems susipažinti su užsienio šalių mokslo leidybos produkcija, sužinoti, kokie meno leidiniai, natos, garso ar vaizdo įrašai pasirodė pastaruoju metu, kur galima įsigyti ne tik naujausių, bet ir seniau išleistų knygų, reikėtų pasinaudoti kitų šalių leidyklų interneto svetainėmis.

Kataloge *Publishers Global* <<http://www.publishersglobal.com/directory/>> pateikiama informacija apie viso pasaulio leidėjus ir tiekėjus. Katalogą sudaro keturios dalys: peržiūra pagal šalis, leidinių rūšis (pvz., knygų, žurnalų, laikraščių, medijos leidėjai), dalykus, paslaugų tiekėjus. Pasirinkus tam tikrą grupę, pateikiamas leidėjų sąrašas ir pagrindiniai duomenys (šalis, leidinių tematika ir leidėjo adresas).

Trūkumai. Leidėjų interneto svetainių adresai ir elektroninio pašto adresai prieinami tik registruotiesiems vartotojams. Tačiau ir neužsiregistravusiems šis portalas yra labai naudingas – išsiaiškinus meno informacijos ar meno leidinių leidyklų pavadinimus, jų svetainių interneto adresus (URL) galima sužinoti pasitelkiant *Google* <<http://www.google.com>>.

5.2 pav. Katalogo *Publishers Global* interneto svetainė

5.2.3.3. Knygų paieška elektroniniuose knygynuose

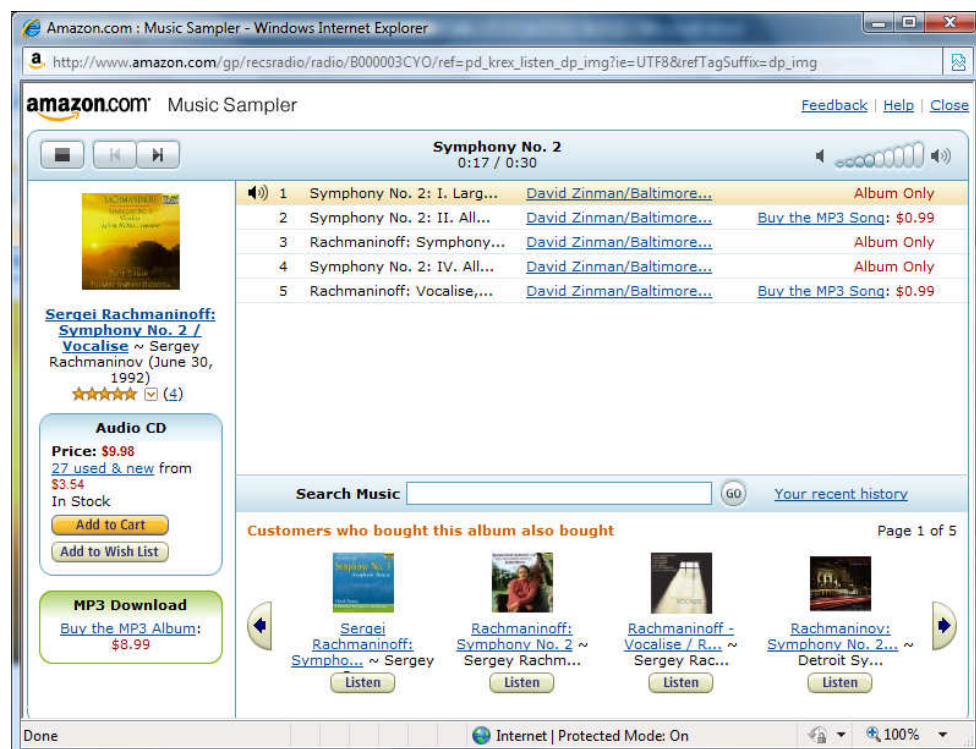
Įvairių meno sričių knygų galima įsigyti nuotoliniu būdu, neišeinant iš namų.

KTU, VGTU, MRU, VDU, KMU leidyklų leidžiamų mokslinių leidinių galima įsigyti elektroniniame knygyne *Knygininkas* <<http://www.knygininkas.lt>>. Šiame knygyne rasite ir menui skirtą kiltį, joje yra knygų paieška, taip pat galima katalogo peržiūra pagal dalykus. Pateikiami pagrindiniai leidinio bibliografiniai duomenys, anotacija, turinys, nurodoma kaina. Sudominusį leidinį galima nusipirkti naudojantis elektronine bankininkyste arba apmokant sąskaitą banko skyriuose. Pirkėjas pasirenka jam patogiausią pristatymo būdą – atsiumti pašto skyriuje arba nurodytu adresu.

Knygyne *Visos knygos* <<http://www.visosknygos.lt>> parduodami meno albumai, grožinės literatūros kūriniai, pjesės. Kultūros, meno leidinių, enciklopedijų, žodynų ir žinytų rasite internetinėje parduotuvėje *Penki: pirk* <<http://pirk.penki.lt>>.

Patarimas. Norint įsigyti mokslinių knygų, vertėtų apsilankyti ir universitetų leidyklų interneto svetainėse.

Vienas iš pirmųjų ir geriausiai pasaulyje žinomų elektroninių knygynų *Amazon.com* <<http://www.amazon.com>> siūlo ne tik įsigyti knygų, kompaktinių diskų, bet ir daug papildomos informacijos bei paslaugų: pateikia redaktoriaus recenziją, kitų lankytojų vertinimus, nuorodas į kitus panašios tematikos leidinius ar to paties autoriaus darbus, nurodo, kokias kitas knygas pirko Jus dominantį leidinį įsigiję knygyno lankytojai.

5.3 pav. Elektroninio knygyno *Amazon.com* pristatoma parduodama kompaktinė plokštelė

Ieškoti leidinių galima pasirenkant dalyką kataloge arba atliekant paiešką pagal reikšminius žodžius.

Norint pirkti *Amazon.com* ar kituose elektroniniuose knygynuose, būtina juose užsiregistruoti. Prekių pristatymo kainos ir terminai priklauso nuo pristatymo būdo ir regiono.

Ieškantys koncertų įrašų, konkrečių kompozitorių kūriniių ar konkrečių atlikėjų atliekamų kūriniių, ras ir kompaktinės plokštelės anotaciją bei turinį, galės pasiklausti paties kūrinio elektroninio knygyno grotuvu.

Svarbu. Prieš įsigydami knygų ar kompaktinių plokštelių, išstudijuokite pagalbos puslapį *Help*. Susipažinkite su prekių įsigijimo ir apmokėjimo taisyklėmis. Atkreipkite dėmesį į pastabas dėl tarptautinio pristatymo (angl. *International Shipping*).

Pasirinktus leidinius reikia susidėti į krepšelį (angl. *Add to Shopping Cart*) ir patvirtinti apmokėjimą. Atsiskaityti galima kortelėmis *American Express, Diners Club, Discover, JCB, MasterCard, Eurocard, Visa, Visa Check Cards, Amazon Store*.

Praktinės užduotys

1. Paieškos sistemoje *Google Books* <<http://books.google.com>> raskite 3 savo tyrimo srities (ar dėstomo dalyko) viso teksto knygas.
2. Nurodykite 3 įvairių meno sričių leidinius, kuriuos planuojama išleisti Lietuvoje artimiausiu metu.

5.3. Straipsnių meno tema paieška

Šioje temoje susipažinsite su informacijos paieška bibliografinėse ir viso teksto duomenų bazėse (toliau – DB), atvirosios prieigos ištekliuose, virtualiose bibliotekose ir teminiuose kataloguose, aptarsime šaltinius, laisvai prieinamus internete. Šiame skyriuje pristatomos svarbiausios įvairių meno sričių duomenų bazės.

Bibliografinės duomenų bazes sudaro informacijos šaltinių bibliografiniai duomenys ir santraukos. Viso teksto straipsniai yra pateikiami viso teksto duomenų bazėse, kurios gali būti laisvai prieinamos arba prenumeruojamos, daugiadalykės arba vienos mokslo krypties (teminės).

5.3.1. Informacijos paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Bibliografinės duomenų bazės pateikia pagrindinius informacijos šaltinio bibliografinius duomenis, kurie yra būtini publikacijai identifikuoti ir jos vietai nustatyti. Tai autorius, antraštė, leidinio, kuriame straipsnis paskelbtas, pavadinimas, publikavimo metai, numeris, puslapių skaičius, ISBN, ISSN, anotacija. Jei publikacija turi elektroninę versiją, bibliografinėse duomenų bazėse dažniausiai galime rasti ir nuorodas į visą dokumento tekstą.

Svarbu. Radus dominančio straipsnio bibliografinį įrašą ir norint susipažinti su pačia publikacija, bibliotekos elektriniame kataloge reikia patikrinti, ar bibliotekos fonduose šis leidinys yra. Jei nėra, straipsnio kopiją iš kitos bibliotekos galima užsisakyti naudojantis tarpbibliotekinio abonemento (TBA) paslauga. Paiešką taip pat galima atlikti viso teksto straipsnių duomenų bazėse.

Šioje temoje apžvelgiamos Lietuvoje rengiamos ir geriausiai pasaulyje žinomos, plačiausiai naudojamos užsienio meno informacijos bazės.

Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas

Adresas – <http://www.libis.lt:8082/> (pasirinkti skirtuką *Straipsnių paieška*).

Tipas – bibliografinių duomenų.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – straipsnių bibliografiniai įrašai pradėti kaupiti nuo 2003 m. 2010 m. gegužės mėn. duomenimis, bazėje yra daugiau kaip 1 365 900 bibliografinių įrašų publikacijų, paskelbtų Lietuvoje leidžiamuose žurnaluose, almanachuose, mokslo darbuose, monografijose ir kt. leidiniuose.

Privalumai – yra nuorodų į visą elektroninio dokumento tekstą, jei to nedraudžia autorių teisės.

Trūkumai – pateikiama informacija apie straipsnius, paskelbtus nuo 2003 m. Jei domina seniau skelbtos publikacijos, jų bibliografinių duomenų reikia ieškoti duomenų bazėje *Lietuvos periodinės spaudos bibliografinės straipsnių bazės 1994–2002 m. archyvas* arba einamosios bibliografijos leidiniuose *Spaudos metraštis* ir *Bibliografijos žinios*.

Nacionalinės bibliografijos duomenų banke straipsnių bibliografinių įrašų galima ieškoti pagal autorių, antraštę, reikšminį žodį arba bet kokį įrašo žodį, leidinį (pateikiama leidinių rodyklė), galima pasirinkti tik viso teksto publikacijų paiešką arba paiešką tam tikros rūšies leidiniuose (pvz., tęstiniuose) ir kt.

Mokslo publikacijų duomenų bazė (PDB)

Adresas – <http://pdb.library.lt>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Privalumas – yra nuorodų į viso teksto publikacijas.

Lietuvos universitetai ir mokslo institutai rengia savo institucijos darbuotojų mokslo publikacijų duomenų bazes (PDB) (išsamiau – temoje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“), kuriose registruojamos monografijos, vadovėliai, disertacijos, straipsniai iš Lietuvos ir užsienio mokslo leidinių bei recenzuojamų žurnalų, konferencijų medžiaga ir tezės.

Meno srities publikacijų rekomenduojama ieškoti VU, KU, VDU, ŠU, KTU, VGTU, Lietuvos mokslo institutų PDB. Konkrečių Lietuvos mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazių nuorodos pateikiamos adresu http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm.

Bazėje informacijos galima ieškoti pagal pačius įvairiausius požymius: autoriaus pavardę, asmenvardį, publikacijos bei šaltinio antraštes, reikšminius žodžius (*Bet koks įrašo žodis*), temą, leidėją ar publikacijos rūšį. Paiešką galima siaurinti nurodant laikotarpį, kalbą, dokumento rūšį (pvz., knygos, serialiniai leidiniai, natos ir kt.).

Iš vienos institucijos PDB lengvai galima pereiti į kitų institucijų mokslinės veiklos rezultatus atspindinčias bazes (pasirinkite *Ištekliai*).

Tarptautinė mokslinė duomenų bazė „Lituanistika“

Adresas – <http://lituanistika.library.lt>

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

Tipas – bibliografinė.

Tematika – lituanistika, socialiniai ir humanitariniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Privalumai – įtraukiamos ekspertų teigiamai įvertintos publikacijos. Yra nuorodų į viso teksto publikacijas.

Duomenų bazė *Lituanistika* pateikia įvairių meno sričių informacijos <http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli> (išsamiau – „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“).

Lietuvoje didžiausias dėmesys skiriamas viso teksto duomenų bazių prenumeratai. Dėl lėšų stygiaus įsigyti itin vertingų, mokslininkams ir tyrėjams reikalingų teminių bibliografinių išteklių yra gana sudėtinga. Tokius išteklius licencijuoja tik pavienės bibliotekos. Toliau šiame skyriuje aptariamos svarbiausios užsienio bibliografinės DB.

Art Index Retrospective: 1929–1984 (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – menas, archeologija, architektūra ir architektūros istorija, dailės istorija, rankdarbiai, dailieji menai, rūbų dizainas, kinematografija, muziejininkystė, fotografija, skulptūra, televizija, tekstilė.

Trūkumai – ši DB Lietuvoje neprenumeruojama.

Leidyklos *H. W. Wilson* rengiamą bazę sudaro informacija iš 600 leidinių³ (periodinių leidinių, metraščių, muziejų brošiūrų) apie straipsnius, interviu, filmų knygų recenzijas, parodų katalogus, bibliografijas, konferencijų medžiagą, antologijas, kūrinių reprodukcijas, konkursus ir apdovanojimus ir kt.

Index to Printed Music (IPM) (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – muzika.

Trūkumai – Lietuvoje ši bazė neprenumeruojama.

Index to Printed Music – patikimas paieškos įrankis, leidžiantis surasti kūrinių, publikuotų įvairiuose natų leidiniuose, bibliografinius duomenis (307 000 muzikos kūrinių bibliografinių įrašų)⁴. Indeksuojama informacija apie kompozitorius, formatus, žanrus, libreto autorius, poetus ir kt.

³ 2010 m. gegužės 3 d. duomenys.

⁴ 2010 m. balandžio 20 d. duomenys.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

Music Index Online (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – muzika.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – archyvas nuo 1952 m.

Privalumai – autorių, antraščių, dalykų, geografinių rubrikų ir kt. rodyklės.

Trūkumai – Lietuvoje ši bazė neprenumeruojama.

Pateikia informaciją iš 470 periodinių leidinių⁵, knygų recenzijas, apžvalgas, nekrologus, straipsnius ir naujienas apie muziką, muzikus, muzikos pramonę, naujus periodinius leidinius.

RILM Abstracts of Music Literature (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – mišri.

Tematika – muzika.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – archyvas nuo 1967 m., konferencijų medžiaga – nuo 1835 m.

Prenumeratoriai – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka <<http://www.lnb.lt>>.

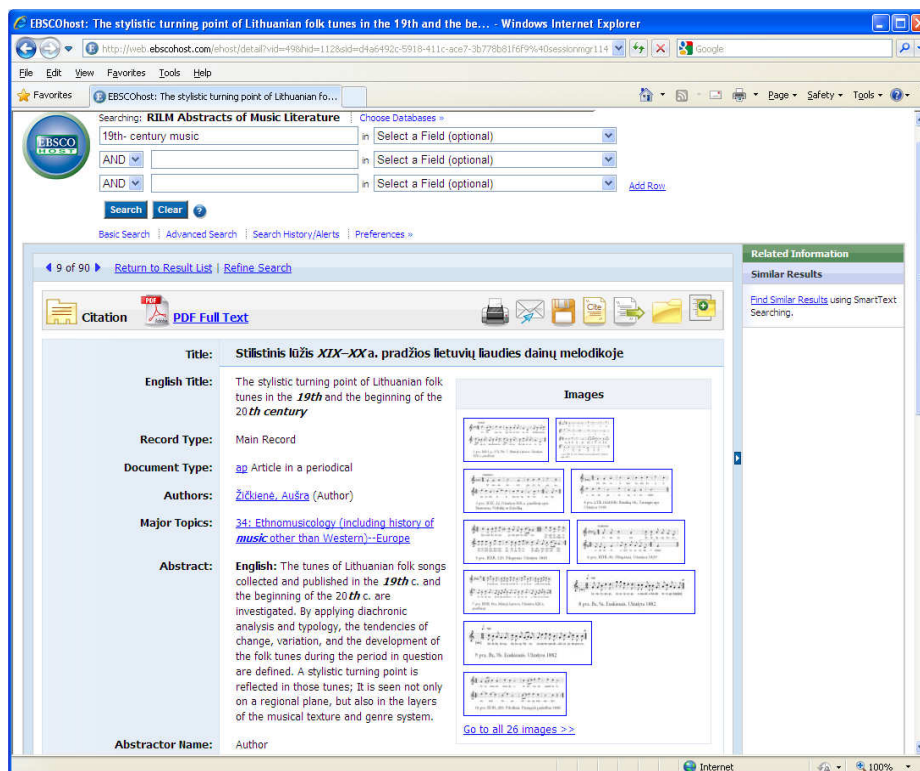
Bazę sudaro 550 000 bibliografinių įrašų⁶. Aprašomi straipsniai, konferencijų medžiaga, skaitmeniniai dokumentai, disertacijos, monografijos, elektroniniai ištekliai, bibliografiniai informaciniai leidiniai, apžvalgos, pateikiami muzikos instrumentų aprašymai, įtraukiami ir mokslinės veiklos rezultatus iliustruojantys garso bei vaizdo įrašai. Pateikiama informacija apie šaltinius, publikuotus 151 šalyje (214 kalbų). Tematika: nuo klasikinės iki šiuolaikinės muzikos, nuo mokomosios medžiagos iki muzikos teorijos darbų, nuo etnomuzikologijos iki muzikos terapijos.

---

⁵ 2010 m. balandžio 20 d. duomenys.

⁶ 2010 m. gegužės 5 d. duomenys.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

5.4 pav. Duomenų bazės *RILM Abstracts of Music Literature* straipsnio santrauka

RIPM Retrospective Index to Music Periodicals (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – muzika, kultūra.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – 1800–1950 m.

Privalumai – išsamus indeksavimas, kontekstinė paieška.

Trūkumai – Lietuvoje ši bazė neprenumeruojama.

Tarptautinės muzikologų draugijos (angl. *International Musicological Society*) ir Tarptautinės muzikos bibliotekų, archyvų ir dokumentų centrų asociacijos (angl. *International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres*) rengiama duomenų bazė pateikia informaciją iš 120 muzikos leidinių, publikuojamų 20 šalių (mokslinius straipsnius, spaudos apžvalgas, recenzijas, iliustracijas, muzikos pavyzdžius ir kt.)⁷. Tai unikalus pirminės informacijos apie muziką ir muzikinį gyvenimą 1800–1950 m. šaltinis.

RISM Series A/II: Music Manuscripts after 1600 (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – muzika.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – archyvas nuo 1600 m.

⁷ 2010 m. balandžio 20 d. duomenys.

Prenumeratoriai – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka <<http://www.lnb.lt>>.

Duomenų bazė *RISM-Series A/II: Music manuscripts after 1600* yra išsamiausias anotuotas muzikos išteklius, kuriame yra per 620 000 įrašų, aprėpiančių apie 22 500 kompozitorių rankraščių, esančių 32 pasaulio šalių bibliotekose ir archyvuose⁸.

Šią duomenų bazę rengia 1952 m. Paryžiuje įkurta tarptautinė ne pelno organizacija *Répertoire International des Sources Musicales*, kurios tikslas dokumentuoti pasaulio muzikos informaciją, rankraščius ir spaudinius, muzikos teorijos šaltinius, libretus, saugomus bažnyčiose, mokyklose ir privačiose kolekcijose. Organizacija *RISM* pateikia informaciją apie egzistuojančius muzikos dokumentus ir nurodo, kur jie saugomi.

5.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Viso teksto DB pateikia bibliografinius straipsnių duomenis, išsamiau turinį atskleidžiančias santraukas bei pačius viso teksto dokumentus. Nedidelę Lietuvos mokslininkų ir tyrėjų viso teksto publikacijų dalį rasime *Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa* adresu <<http://elaba.library.lt>> (išsamiau – „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“). Lietuvos mokslininkų straipsnių, publikuotų užsienio žurnaluose ir prieinamų per užsienio DB, galima ieškoti *Lietuvos virtualioje bibliotekoje (LVB)* <<http://www.lvb.lt>> (pasirinkite *Straipsniai ir duomenų bazės*).

Svarbu. Naudojantis LVB, prieiga prie viso teksto straipsnių užsienio duomenų bazėse bus suteikiama tik jungiantis iš šias bazes prenumeruojančių institucijų kompiuterių tinklo.

Kokiose užsienio duomenų bazėse reikėtų ieškoti viso teksto straipsnių muzikos, šokio, teatro, dramaturgijos, kino, dailės, architektūros, dizaino ir kt. meno temomis?

Daugiausia teminių elektroninių išteklių pateikia kompanija *EBSCO Publishing* <<http://www.ebscohost.com>>. Jos rengiamos bazės Lietuvoje prenumeruojamos nuo 1999 m. *EBSCO Publishing* rengia ir bibliografines, ir viso teksto duomenų bazes.

Privalumai:

- vartotojui vieno langelio principu suteikiama prieiga prie keleto skirtingų DB;
- bendra vartotojo sąsaja;
- visose DB veikia vienodos paieškos ir peržiūros funkcijos;
- asmeninės aplinkos (angl. *Preferences*) ir kalbos (angl. *Language*) parinktys;
- papildomos paslaugos registruotiesiems vartotojams: asmeninė aplinka, atliktos paieškos išsaugojimas ir informavimo apie naujas publikacijas pagal suformuluotą užklausą užsakymas (angl. *Save Search / Alerts*), paieškos praeitis (angl. *Search history*);
- paiešką palengvinančios leidinių (angl. *Publications*) ir dalykinė (angl. *Subject Terms*) rodyklės;
- rezultatai pateikiami pagal:
  - publikacijos paskelbimo datą – nuo naujausių iki seniausių straipsnių (angl. *Date Descending*) arba atvirkščiai (angl. *Date Ascending*),
  - autorių pavardes,
  - šaltinį,
  - relevantiškumą;
- pasirinktus straipsnius galima išsaugoti asmeniniame aplanke (angl. *Folder*).

⁸ 2010 m. gegužės 5 d. duomenys.

Prie toliau aptariamų Lietuvoje prenumeruojamų DB jungiamasi per bendrą *EBSCO Publishing* sąsają <<http://search.ebscohost.com/>>. Prisijungus prie *EBSCO Publishing* ir spragtelėjus nuorodą *EBSCOhost Web*, atsivers institucijos licencijuojamų DB sąrašas. Galima ieškoti konkrečioje DB arba pažymėti keletą jų ir spustelėti *Continue* (tęsti) – tada paieška pagal reikšminius žodžius bus atliekama kelete bazių vienu metu.

Academic Search Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2009 12 29–2012 07 21.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebsco.htm>>.

Trūkumai – leidėjai taiko prieigos prie kai kurių žurnalų naujausių numerių apribojimus (embargo laikotarpis).

Duomenų bazė *Academic Search Complete* pateikia 7 100 viso teksto periodinių leidinių (iš jų 6 100 yra recenzuojami mokslo žurnalai), 11 200 indeksuojamų žurnalų, 11 700 monografijų⁹, ataskaitų, konferencijų medžiagos ir kt. publikacijų bibliografinius duomenis.

Art & Architecture Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – dailė, dailės istorija, architektūra, interjero ir aplinkos dizainas.

Trūkumai – ši DB Lietuvoje neprenumeruojama.

Duomenų bazė *Art & Architecture Complete* pateikia 215 viso teksto knygų ir straipsnių iš 330 viso teksto žurnalų, bibliografinę informaciją iš 730 mokslo bei populiarių žurnalų ir 70 atrinktų kitų leidinių, 64 000 vaizdų kolekciją¹⁰.

Humanities International Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – humanitariniai mokslai (teatras, scenografija, režisūra, vaidyba, kinas, teatro kostiumo istorija, rūbų dizainas).

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – archyvas nuo 1929 m.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2009 12 29–2012 07 21.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/human.htm>>.

⁹ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

¹⁰ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

Duomenų bazė *Humanities International Complete* suteikia prieigą prie 1 140 viso teksto žurnalų, knygų ir kitų unikalių publikuotų šaltinių, kurių nėra kitose DB. Bazėje indeksuojama per 2 200 žurnalų, iš viso yra 2,8 mln. įrašų¹¹.

International Bibliography of Theatre & Dance (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – teatras, šokis.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lnb.lt>>.

International Bibliography of Theatre & Dance tai viso teksto duomenų bazė, pateikianti 170 žurnalų, tarp kurių yra *Canadian Theatre Review*, *Dance Chronicle*, *Dance Teacher*, *Modern Drama*, *PAJ: A Journal of Performance and Art*, *Research in Dance Education*, *Research in Drama Education*, *Studies in Theatre and Performance*, *TDR: The Drama Review*, *Theater* ir kt.); 330 knygų bei monografijų (*Avant Garde Theatre*, *British Realist Theatre*, *History of European Drama and Theatre*, *Learning Through Theatre*, *Opera*, *Performance Theory*, *Shakespeare, Theory and Performance*, *Theatre and the World*, *Twentieth-Century Actor Training*, *Who's Who in Contemporary World Theatre* ir kt.). Bazėje sukurta informacija iš 126 šalių – 60 000 straipsnių¹², knygų, disertacijų santraukų visomis teatro ir šokio temomis.

RIPM Online Archive of Music Periodicals (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://www.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – muzika.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – archyvas nuo 1973 m., įtraukti ir kai kurie 1962–1972 m. įrašai.

Privalumai:

- intuityvus puslapių naršymas;
- galima pasižymėti reikiamą puslapį;
- galima skaityti informaciją dviejuose naršyklės languose, kad būtų matomi du skirtingi paieškos rezultatai arba anotuotas kalendorius ir susijęs tekstas.

Trūkumai – ši DB Lietuvoje neprenumeruojama.

Kitos Lietuvoje licencijuojamos viso teksto duomenų bazės:

JSTOR

Adresas – <http://www.jstor.org/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – duomenų baze gali naudotis ją prenumeruojančių bibliotekų vartotojai.

¹¹ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

¹² 2010 m. gegužės 10 d. duomenys.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/jstor.htm>>. **Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis** – 2010 03 16–2010 12 31.

Svarbu. Lietuvos bibliotekos prenumeruoja atskiras kolekcijas.

Privalumai:

- vartotojai, norintys duomenų baze naudotis namie, iš DB prenumeruojančios institucijos kompiuterių turi sistemoje užsiregistruoti ir susikurti savo vartotojo vardą bei slaptažodį. Išsamesnę informaciją apie nuotolinę prieigą rasite adresu <http://support.jstor.org/us/JSTOR_shared_token_path.pdf>;
- galima paieška, peržiūra pagal dalyką, leidėją, pavadinimą.

Trūkumai – neprenumeruojant bazės negalima net bibliografinių duomenų peržiūra.

Duomenų bazė *JSTOR* – tai mokslo žurnalų archyvas, kuriame kaupiami įvairių mokslo disciplinų viso teksto straipsniai. Lietuvoje prenumeruojama 14 *JSTOR* kolekcijų, tačiau meno (muzikos, scenos meno, kino, dailės ir architektūros teorijos bei istorijos ir kt. sričių) informacijos daugiausia pateikia tik kolekcija *Arts & Sciences III*. Ją sudaro 151 žurnalas¹³, žr.

<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=asiii>>.

Naxos Music Library

Adresas – <http://mmnl.naxosmusiclibrary.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – muzika.

Naudojimosi sąlygos – duomenų baze gali naudotis ją prenumerujančių bibliotekų vartotojai.

Prenumeratoriai – Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka <<http://www.lnb.lt>>.

Privalumai:

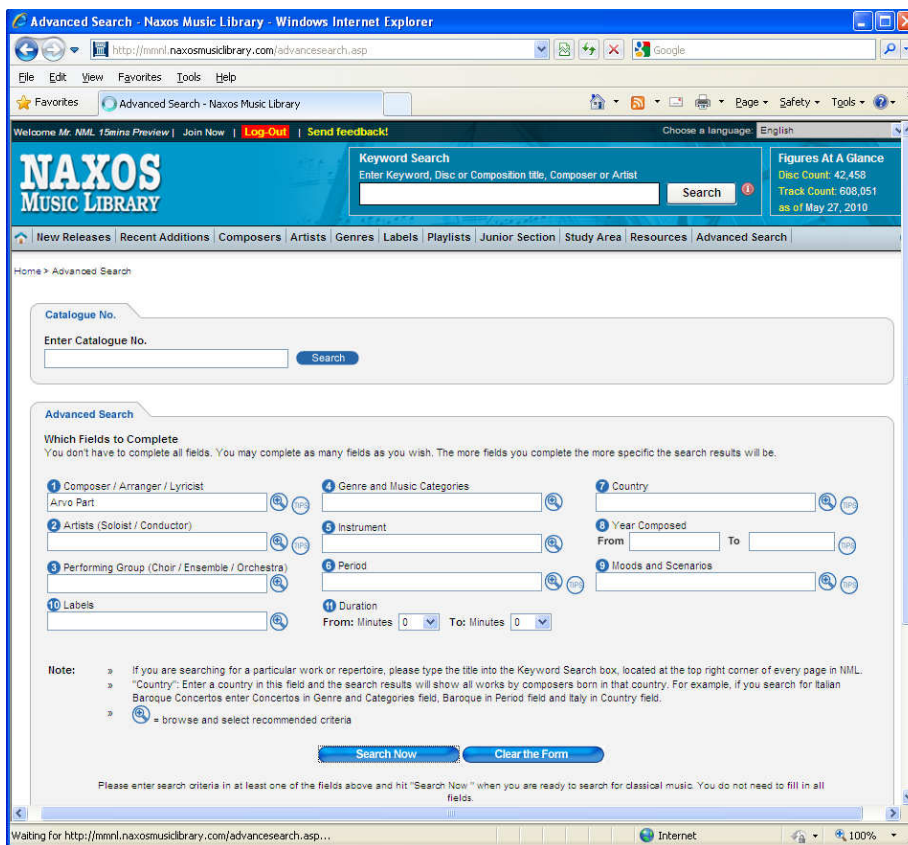
- paieška pagal kompozitorius, atlikėjus, laikotarpį, kūrinio sukūrimo datą, instrumentą bei žanrą;
- pasirinktų kūrinių galima pasiklausyti, grotuve galima pasirinkti norimą garso kokybę;
- prenumeratoriai gali susikurti asmeninį grojaraštį;
- prie garso įrašų ir kompaktinių plokštelių pateikiamos nuorodos į pardavėjų interneto svetaines (<<http://www.classicsonline.com>> ir <<http://www.naxos.com>>).

Informacija apie 7 000 kompozitorių, atlikėjų, operų apžvalgos, muzikos terminų žodynas, visi *Naxos*, *Marco Polo*, *Dacapo* ir kitų leidėjų katalogai, apie 42 460 kompaktinių plokštelių, kurias sudaro 608 100 garso takelių. Tai išsami klasikinės muzikos kolekcija internete, joje yra per 233 tūkst. kūrinių¹⁴. Pateikiami klasikinės, džiaz, pasaulio tautų folkloro, šiuolaikinės populiariosios, roko muzikos įrašai bei informacija apie kompozitorius ir atlikėjus.

¹³ 2010 m. gegužės 5 d. duomenys.

¹⁴ 2010 m. gegužės 5 d. duomenys.

5.5 pav. Duomenų bazės *Naxos Music Library* paieškos langas

Oxford Art Online

Adresas – <http://www.oxfordartonline.com/subscriber>

Tipas – viso teksto.

Tematika – vaizduojamasis menas, dailė, architektūra.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2010 01 01–2010 12 31.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/Art.htm>>.

Privalumai:

- kūrybinių paieška;
- bibliografijos paieška;
- 23 000 dalykinių rubrikų rodyklė;
- laikaskalė (angl. *Timelines of World Art*) – peržiūra pagal geografinius regionus ir pagal metus;
- papildomos rodyklės (pvz., santrumpų);
- teminiai vadovai, pateikiantys:
  - trumpą temos, pvz., „siurrealizmas“, aprašymą ir nuorodas į bazėje esančią informaciją,
  - susistemintus mokslinius muzikos informacijos išteklius;
- nuorodos į patikimas nemokamas interneto svetaines.

Trūkumai – straipsniai nedidelės apimties, tik informacinio pobūdžio.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

Leidyklos *Oxford University Press* rengiamą bazę sudaro 4 šios leidyklos leidžiami žodynai: *The Dictionary of Art*, *The Encyclopedia of Aesthetics*, *The Concise Oxford Dictionary of Art Terms*, *The Concise Oxford Dictionary of Art Terms*.

Bazė pateikia daugiau kaip 50 000 straipsnių įvairiais meno klausimais, 5 000 vaizdų, 500 000 bibliografinių įrašų, 21 000 menininkų ir kritikų biografijų¹⁵, interneto nuorodų į pasaulio meno muziejų, galerijų, vaizdų archyvų svetainėse esančius vaizdus.

Oxford Music Online

Adresas – <http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – muzika.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2010 01 01–2010 12 31.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/music.htm>>.

Privalumai:

- kontekstinė paieška;
- bibliografijos paieška;
- muzikos laikaskalės (angl. *Music Timelines*) – peržiūra pagal metus;
- papildomos rodyklės (santrumpų, operos vaidmenų ir kt);
- teminiai vadovai (muzikos istorijos periodai; moterys kompozitorės);
- susisteminti moksliniai muzikos informacijos ištekliai;
- nuorodos į patikimas nemokamas interneto svetaines.

Trūkumai:

- straipsniai nedidelės apimties, tik informacinio pobūdžio;
- negalima išklausyti viso muzikos kūrinio.

Šią leidyklos *Oxford University Press* rengiamą duomenų bazę sudaro 3 žodynai: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, *The New Grove Dictionary of Opera*, *The New Grove Dictionary of Jazz*.

Bazė pateikia daugiau kaip 50 000 straipsnių įvairiomis muzikos temomis, 20 000 klasikinės bei šiuolaikinės muzikos kompozitorių ir atlikėjų biografijų, 500 garso įrašų fragmentus, 3 000 nuorodų į kitas interneto svetaines¹⁶, garso įrašų bei vaizdų archyvus.

Oxford Reference Online

Adresas – <http://www.oxfordreference.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – muzika.

Naudojimosi sąlygos – prieiga iš institucijos kompiuterių tinklo, taip pat suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2010 01 01–2010 12 31.

¹⁵ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

¹⁶ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/oro.htm>>.

Privalumai:

- paprasta ir išplėstinė paieška;
- kontekstinė paieška;
- paieška visuose arba tik tam tikros srities informaciniuose leidiniuose;
- peržiūra pagal temas ir leidinius (angl. *Subjects & Books*);
- laikaskalė (angl. *Timelines*) – peržiūra pagal metus, pasirenkant regioną arba temą;
- teminė nuorodų į kitus patikimus nemokamus informacijos šaltinius kolekcija;
- įvairiuose informaciniuose leidiniuose surasti rezultatai pateikiami bendrame sąraše.

Trūkumai – straipsniai nedidelės apimties, tik informacinio pobūdžio.

Oxford University Press rengiamą duomenų bazę sudaro šios leidyklos leidžiami universalūs žinynai ir enciklopedijos, citatų, kalbų žodynai, socialinių, humanitarinių, gamtos bei tikslųjų mokslų informaciniai leidiniai.

Science Direct

Adresas – <http://www.sciencedirect.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – *Elsevier Science, Academic Press* ir kitų mokslinių leidyklų žurnalų straipsniai nuo 2006 m.

Duomenų bazės prenumeratos laikotarpis – 2010 02 01–2012 07 21.

Prenumeratoriai – bibliotekų prenumeratorių sąrašą žr.

<<http://www.lmba.lt/db/liet/science.htm>>.

Privalumai – papildomos paslaugos registruotiesiems vartotojams: asmeninė aplinka, naujių srautas (RSS), atliktos paieškos išsaugojimas (angl. *Save Search*), informavimo apie naujas publikacijas pagal atliktą užklausą užsakymas (angl. *Save as Search Alert*), galima žurnalą ar straipsnį įtraukti į asmeninių nuorodų sąrašą (angl. *Add to my Quick Links*), atsisiųsti surastą informaciją į el. paštą ir kt.

Svarbu. Lietuvos vartotojams prieinami viso teksto žurnalai ir jų straipsniai pažymėti ženkliu , straipsniai – . Kiti žurnalai pateikia tik bibliografinę informaciją, santraukas ir nuorodas į susijusius straipsnius (angl. *Related Articles*).

Patarimas. Šioje bazėje ieškokite informacijos meno terapijos, muzikos poveikio, architektūros, kompiuterinės grafikos, kraštovaizdžio, urbanistikos ir kt. temomis.

Pastaba. Lietuvoje licencijuojamų užsienio DB ir jas prenumeruojančių bibliotekų sąrašas yra LMBA svetainėje adresu <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Prieigos prie konkrečios DB sąlygų reikia teirautis bibliotekoje.

Prieš pradėdant straipsnių paiešką svarbu išsiaiškinti pasirinktos DB tematiką, kokias mokslo kryptis, sritis ji atspindi. Net jei ir yra teminių bazių, pravartu informacijos dominančiu klausimu paieškoti ir universaliose DB bei kitų mokslo krypčių ištekliuose (pvz., muzikos terapijos – biomedicinos bazėse, architektūros – technologijos mokslų DB ir pan.).

5.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose

Siekiant užtikrinti mokslinių darbų matomumą, mokslinių tyrimų rezultatų sklaidą, suteikti galimybę laisvai ir be jokių apribojimų su jais susipažinti mokslo bendruomenei, mokslo publikacijos skelbiamos atvirosios prieigos šaltiniuose.

Atvirosios prieigos ištekliai gali būti daugiadalykiai arba teminiai, pateikiantys vienos ar keleto gretutinių mokslo sričių informaciją.

5.3.3.1. Mokslo publikacijos, skelbiamos atvirosios prieigos žurnaluose

Atvirosios prieigos žurnalai – laisvai (nemokamai) prieinami recenzuojami mokslo žurnalai.

Internete galima ieškoti konkrečių atvirosios prieigos žurnalų, tačiau tokioms paieškoms tenka sugaišti daug laiko. Išsiaiškinti Lietuvoje leidžiamus atvirosios prieigos žurnalus padės *Lietuvos elektroninės periodikos* katalogas <<http://www.eperiodika.lt>>, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvoje leidžiamus periodinius leidinius. Pasirinkus skyrių *Mokslo leidiniai* atsivers mokslo žurnalų sąrašas, kuriame nurodomi žurnalų leidimo ir turinio duomenys bei nuorodos į viso teksto straipsnius.

Užsienio atvirosios prieigos mokslo žurnalus rasite atvirosios prieigos žurnalų kataloge DOAJ (*Directory of Open Access Journals*) <<http://www.doaj.org>>.

Kataloge DOAJ žurnalų galima ieškoti naudojantis abėcėline žurnalų pavadinimų rodykle arba pagal dalykus. Į šį katalogą įtraukti įvairių šalių žurnalai. Atlikus paiešką pagal reikšminius žodžius, rezultatų sąrašė pateikiami žurnalų aprašymai (pavadinimas, leidimo šalis, kalba, dalykas, žurnalo tematiką nusakantys reikšminiai žodžiai, nuoroda į žurnalo svetainę ir kt.). Kataloge indeksuojami ne tik patys žurnalai, bet ir jų turiniai (straipsniai).

Ženklu **DOAJ Content** žymimi žurnalai, kuriuose paieška pagal reikšminius žodžius atliekama visame tekste. Iš daugiau kaip 5 tūkst. žurnalų tokio pobūdžio paiešką galima atlikti tik šiek tiek daugiau kaip 2 tūkst. leidinių. Kiti žurnalai naršomi tik peržiūros būdu arba atliekant reikšminių žodžių paiešką žurnalų bibliografiniuose duomenyse.

Skyriuje *New Titles* (nauji pavadinimai) skelbiama informacija apie katalogo papildymus. Čia sužinosite, kiek ir kokių sričių atvirosios prieigos žurnalų buvo įtraukta į katalogą per pasirinktą laikotarpį.

Meno informacijos rasime ir kituose atvirosios prieigos ištekliuose:

- *Open J-Gate* <<http://www.openj-gate.com>> (6 856 atvirosios prieigos leidiniai, tarp jų 188 architektūros, vaizduojamojo meno, dailės, teatro žurnalai, 79 iš jų – recenzuojami);
- *Scientific Journals International* <<http://www.scientificjournals.org>>.

5.3.3.2. Informacijos išteklių paieška institucinėse talpyklose

Institucinėse talpyklose pateikiami moksliniai straipsniai, konferencijų medžiaga, daktaro disertacijos ir tezės, mokslinių tyrimų, projektų ataskaitos ir nepublikuoti dokumentai.

Atvirosios prieigos institucinių talpyklų katalogą *OpenDOAR* <<http://www.opendoar.org/>> sudaro 4 dalys: institucinių talpyklų paieška (angl. *Search for repositories*), paieška institucinėse

talpyklose (angl. *Search repository contents*), institucinių talpyklų sąrašas (angl. *List of Repositories*) ir institucinių talpyklų statistika (angl. *Repository Statistics*).

5.6 pav. Katalogo *OpenDOAR* institucinių talpyklų paieškos rezultatų langas

Institucinių talpyklų galima ieškoti pagal šalį, institucinės talpyklos tipą, dokumentų rūšį, konkretų talpyklos pavadinimą arba reikšminius žodžius; rezultatų sąrašė bus pateikta informacija ir nuorodos į atitinkamas institucines talpyklas.

Kataloge *OpenDOAR* yra 46 teminės meno talpyklos¹⁷, kuriose pateikiama disertacijų, straipsnių, muzikos įrašų, natų, vaizduojamojo meno kūrinių.

Natų kolekcijas rasite *The Werner Icking Music Archive* adresu <<http://icking-music-archive.org/index.php>>, *Historic American Sheet Music* <<http://library.duke.edu/digitalcollections/hasm/>>, *Mutopia* <<http://www.mutopiaproject.org>>. *Pandektis* <<http://pandektis.ekt.gr/dspace/?locale=en>> – graikų istorijai ir civilizacijai skirtoje talpykloje – rasime ir vaizduojamojo meno kūrinių, *Metropolitan Museum of Art The Collections Database* <http://www.metmuseum.org/works_of_art/collection_database/> pristato muziejaus fonduose saugomus taikomosios dailės, tekstilės, skulptūros, kostiumų, papuošalų, muzikos instrumentų ir kt. eksponatus, pateikia jų aprašymus. *VADS (Visaul Arts Data Service)* <<http://vads.ac.uk/>> pateikia vaizduojamojo meno kūrinius, *Trinity Digital Collections* <<http://trinity.cdmhost.com/>> – istorinių nuotraukų ir scenos meno vaizdų kolekcijas. Talpykla *Folkstream* <<http://www.folkstreams.net/>> suteikia galimybę peržiūrėti dokumentinių filmų vaizdo įrašų kolekciją ir susipažinti su Amerikos tautomis.

¹⁷ 2010 m. balandžio 17 d. duomenys.

Atvirosios prieigos talpyklų registre *Registry of Open Access Repositories (ROAR)* <<http://roar.eprints.org/>> registruojamos institucinės talpyklos. Registre yra paieška pagal šalį, pavadinimą, galima ieškoti atvirosios prieigos dokumentų pagal reikšminius žodžius, talpyklos tipą (pvz., disertacijų).

5.3.3.3. Informacijos išteklių paieška teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Teminės paieškos sistemos, katalogai ir virtualios bibliotekos yra kuriamos teminiu principu. Saityno išteklius atrenka, susistemina bibliotekininkai, redaktoriai, atskirų mokslo sričių specialistai. Rengiant tokius išteklius didžiausias dėmesys skiriamas atrankai – šaltinio turiniui, aktualumui, patikimumui. Tokio pobūdžio ištekliuose apibrėžiami dokumentų ir interneto svetainių komplektavimo ir kokybės vertinimo kriterijai, pateikiamos nuorodos į kitas panašias paieškos sistemas, bibliotekas.

Teminiai katalogai ir virtualios bibliotekos yra palyginti nedidelės apimties duomenų bazės, tačiau į juos įtraukiami tik vertingi informacijos šaltiniai, tam tikros temos nuorodų kolekcijos. Ištekliai pateikiami pagal temas hierarchiniu principu. Temos suskirstytos į siauresnes dalykines rubrikas. Informacijos galima ieškoti peržiūrint pasirinktos mokslo srities temą ar potemį.

Teminių katalogų ir virtualių bibliotekų, kaupiančių įvairių meno sričių informacijos šaltinius, pavyzdžiai:

Infomine

Adresas – <http://infomine.ucr.edu/>

Tipas – virtuali biblioteka.

Tematika – daugiadalykė.

Infomine – bibliotekininkų kuriama virtuali biblioteka – pateikia informaciją apie duomenų bazes, elektroninius žurnalus ir knygas, naujienų tarnybas, bibliotekų, mokslininkų katalogus ir kt. rūšies išteklius. Peržiūra atliekama pagal temas, paieška – pagal autorių, pavadinimą, dalyką, reikšminį žodį. Paiešką galima atlikti visame kataloge arba pasirinktoje temoje, pvz., *Visual & Performing Arts* (vaizduojamasis ir scenos menas).

Intute

Adresas – <http://www.intute.ac.uk/>

Tipas – teminė biblioteka.

Tematika – daugiadalykė.

Privalumai – daug papildomų paslaugų:

- *Intute* tinklaraštis (angl. *Intute Blog*) – skelbia teminės bibliotekos naujienas;
- registruotieji vartotojai skiltyje *MyIntute* gali išsisaugoti atliktas paieškas, užsisakyti informavimo apie naujus įrašus bibliotekoje paslaugą *Alert*, eksportuoti surastus šaltinius į savo interneto svetaines, išsaugoti juos kaip socialines nuorodas ir kt.;
- skyriuje *Internet training* (internetu mokymai) pateikiama 60 laisvai prieinamų mokymo vadovų, skirtų paieškos internete gebėjimams ugdyti;
- skyriuje *All services* (visos paslaugos) – informacija apie visas bibliotekos *Intute* paslaugas. Čia yra nuorodų į konferencijas, pasaulio vadovą (angl. *World Guide*), kuriame rasime

geografinių, demografinių duomenų, interaktyvių žemėlapių, nuorodų į šaltinius apie įvairias pasaulio šalis.

Teminę biblioteką *Intute* kuria Jungtinės Karalystės universitetų tinklas ir jų partneriai. Įvairių mokslo sričių specialistai atrinka vertingiausius mokslui bei studijoms skirtus išteklius ir išsamiai juos aprašo. Galima dalykų ir siauresnių potemių peržiūra bei paieška pagal reikšminius žodžius.

Dmoz

Adresas – <http://www.dmoz.org/>

Tipas – teminis katalogas.

Tematika – daugiadalykė.

Dmoz – tai didžiausias žmonių kuriamas teminis katalogas. Paieška – pagal temas ir siauresnius potemius. Kiekviename potemyje galima pasirinkti šaltinius pagal kalbas, pateikiamos nuorodos į kitas, susijusias rubrikas.

Internet Public Library (Ipl2)

Adresas – <http://www.ipl.org/>

Tipas – virtuali biblioteka.

Tematika – daugiadalykė.

Virtualioje bibliotekoje *Ipl2* informacijos galima ieškoti pagal reikšminius žodžius arba peržiūrėti pasirinktas dominančias sritis (angl. *Resources by Subject*). Meno informacija pateikiama temoje *Menas ir humanitariniai mokslai* (angl. *Arts & Humanities*), visi šaltiniai suskirstyti į siauresnius potemius, pvz., dailė, fotografija ir kt. Bibliotekos specializuotų kolekcijų skyriuje (angl. *Special Collections Created by Ipl2*) pateikiami tam tikros srities susistemintų nuorodų sąrašai ir jų anotacijos. Čia rasite informaciją apie meno tinklaraščius, įvairių sričių asociacijas, muziejus, parodas ir kt.

Sapling.Info

Adresas – <http://www.sapling.info/>

Tipas – architektūros, kraštovaizdžio planavimo šaltinių paieškos sistema.

Tematika – daugiadalykė.

Sapling.Info pateikia per 1 000 nuorodų į recenzuotus informacijos šaltinius architektūros, kraštovaizdžio, urbanistikos klausimais.

Scout Reports Archyve

Adresas – <http://scout.wisc.edu/Archives/index.php>

Tipas – archyvas.

Tematika – daugiadalykė.

Nuo 1994 m. vykdomo projekto *The Internet Scout* tikslas – sukurti informacijos paieškai, filtravimui ir metaduomenų pateikimui internete skirtus įrankius. Archyvas pateikia projekto leidinyje *Internet Scout Report* skelbiamą informaciją, per 26 000 anotuotų, kruopščiai atrinktų

interneto šaltinių. Paprasta ir išplėstinė paieška leidžia ieškoti informacijos pagal reikšminius žodžius, autorių pavardes, temas, leidėją, interneto adresą (URL), anotaciją.

World Wide Art Resources

Adresas – <http://wwar.com/>

Tipas – teminis katalogas.

Tematika – menas.

Privalumai – yra ir parduodamų dailės kūrinių katalogas.

Tai didžiausias teminis meno katalogas, kuriame pristatoma 170 000 šiuolaikinio meno kūrinių, meno istorijos skiltyje – per 200 000 senųjų meistrų darbų. Susisteminta dailės, meno istorijos, meninio ugdymo, muziejų ir galerijų informacija, pateikiamos nuorodos į jų svetaines, įtraukti teatro bei šokio internetiniai ištekliai.

WWW Virtual Library

Adresas – <http://vlib.org>

Tipas – virtuali biblioteka.

Tematika – daugiadalykė.

Trūkumai – kai kurios temos nebeatnaujinamos.

Ši biblioteka yra viena iš seniausių virtualių bibliotekų, ji veikia nuo 1991 m.

The WWW Virtual Library for Theatre and Drama

Adresas – <http://vl-theatre.com>

Tipas – virtuali biblioteka.

Tematika – teatras, dramaturgija.

Virtuali biblioteka pateikia susistemintą informaciją iš 50 šalių. Teatro šaltiniai yra suskirstyti į 18 temų. Tai nuorodos į teatro akademijų, teatro organizacijų svetaines, elektroninius viso teksto dramos kūrinius, pjeses, teatro vaizdų kolekcijas internete, konferencijas, naujienų ir diskusijų grupes, informaciją apie scenos menui skirtas mokslines knygas ir kt.

Meno informacijos taip pat galima ieškoti universaliuose kataloguose:

- *Yahoo* <<http://www.yahoo.com>>,
- *Google* <<http://www.google.lt/dirhp?hl=lt&tab=wd>>.

Praktinės užduotys

1. Pasirinktoje viso teksto duomenų bazėje, pvz., *Academic Search Complete* <<http://search.ebscohost.com>> arba *Oxford Music Online* <<http://www.oxfordmusiconline.com/>> raskite straipsnių apie šiuolaikinį estų kompozitorių Arvo Pärtą (Arvo Pärt).
2. Kiek atvirosios prieigos meno žurnalų buvo užregistruota kataloge *DOAJ* <<http://www.doaj.org>> nuo 2010 m. balandžio 1 d. iki gegužės 1 d.?

5.4. Disertacijų ir magistro darbų meno tema paieška

Šioje temoje susipažinsite su daktaro disertacijų ir magistro darbų paieška.

Disertacijos ir magistro darbai, pristatantys atliktų mokslinių tyrimų rezultatus, yra itin vertingi mokslinės informacijos šaltiniai. Visos daktaro disertacijos yra saugomos Nacionalinėje bibliotekoje bei institucijų, kuriose buvo apgintos, bibliotekose. Disertacijų tezių galima rasti ir kitose akademinėse bibliotekose. Magistro darbai dažniausiai saugomi numatyta laikotarpį universitetų, kuriuose buvo apginti, katedrose.

Lietuvoje ir užsienyje yra kuriamos elektroninių disertacijų ir tezių DB. Jos užtikrina mokslinių tyrimų matomumą, daro įtaką mokslinių darbų kokybei, skatina mokslininkų ir institucijų bendradarbiavimą.

5.4.1. Spausdintų disertacijų ir rankraščių paieška Lietuvos bibliotekose

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt>> pateikia informaciją apie visas Lietuvoje apgintas daktaro disertacijas. Norint atlikti jų paiešką, lauke *Bet koks žodis* reikia įrašyti *disertacija*.

Universitetų bibliotekose saugomų disertacijų galima ieškoti per Lietuvos virtualią biblioteką (LVB) <<http://www.lvb.lt>>. Paieškos lauke reikėtų įrašyti žodį *disertacija* ir po loginio jungtuko AND nurodyti mokslo sritį. Pvz., įrašius *disertacija AND architektūra*, rezultatų sąrašė pateikiamos architektūros disertacijos ir nuorodos, kuriose bibliotekose disertacijos ar tezės yra saugomos. Paiešką galima apriboti pasirenkant konkretų išteklių (konkrečios bibliotekos katalogą). Tokiu atveju rezultatų bus mažiau, nes bus pateikiamos tik toje bibliotekoje saugomos daktaro disertacijos ir tezės.

Spausdintų disertacijų bei jų tezių galima ieškoti ir atskirų akademinų bibliotekų kataloguose ALEPH <http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>.

5.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška

Nuo 2003 m. Lietuvoje pradėta kurti *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD (ETD)* <<http://etd.library.lt>> (išsamiau žr. „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“). Duomenų bazėje ETD yra tos pačios paieškos ir peržiūros galimybės bei užklausų pateikimo būdai, kaip ir akademinų bibliotekų kataloguose.

Lietuvos ETD duomenys pateikiami į pasaulinę disertacijų ir tezių duomenų bazę *The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)* <<http://www.ndltd.org/find>>. 2010 m. gegužės 7 d. duomenimis, čia yra daugiau kaip 1,5 mln. elektroninių disertacijų, tezių ir magistro darbų, iš jų – per 14 000 lietuvių kalba.

Disertacijų bei tezių paieškai yra skirti 2 paieškos įrankiai: peržiūra naudojantis funkcija *VTLS Visualizer (Visionary Technology in Library Solutions)* ir paieška naudojantis funkcija *Scirus ETD Search*.

Sistema *VTLS Visualizer* leidžia peržiūrėti mokslo darbus pagal šalį, kalbą, datą, instituciją, dokumento formatą. Rezultatus galima rūšiuoti pagal reliavantiškumą, pavadinimų abėcėlės seką, datą (nuo naujausių iki seniausių ir atvirkščiai).

Pasitelkiant mokslinės informacijos paieškos įrankį *Scirus ETD Search*, ieškoti galima pagal autorių, antraštę, leidėją, dokumento formatą, kalbą ir kitus kriterijus.

Pastaba. Prieiga galima ne prie visų į šią DB įtrauktų disertacijų ar magistro darbų tekstų. Pateikdamas darbą į ETD sistemą ir pasirašydamas sutartį, mokslinio darbo autorius nurodo prieigos prie dokumento statusą: laisva prieiga, prieiga iš institucijos tinklo, prieiga internete pasibaigus nustatytam terminui. Taigi jungiantis iš namų kompiuterių ir universiteto kompiuterių tinklo ETD bazėje rastų viso teksto dokumentų skaičius gali skirtis.

Praktinės užduotys

1. Kiek architektūros disertacijų buvo apginta Lietuvoje 2009 m.? Paiešką atlikite LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt>> ir duomenų bazėje ETD <<http://etd.library.lt>>.
2. Išsiaiškinkite, kiek duomenų bazėje *The Networked Digital Library Of Theses and Dissertations* (NDLTD) <<http://www.ndltd.org/find>> yra užregistruota vaizduojamojo meno srities disertacijų lietuvių kalba.

5.5. Meno informacijos šaltinių paieška internete

Šioje temoje pristatomi kiti meno informacijos ištekliai internete, skaitmeninimo projektai, suteikiantys galimybę susipažinti su itin retais ir vertingais informacijos šaltiniais, saugomais bibliotekų ar muziejų fonduose, bei nuorodos į konkrečių meno sričių kolekcijas.

Svarbu. Internete paskelbta daug įvairių sričių teminių nuorodų kolekcijų, tačiau ne visos jos patikimos, ne visos yra atnaujinamos. Reikėtų atkreipti dėmesį į atsakomybės duomenis (ar nurodytas kolekcijos rengėjas – asmuo ar institucija), ar pateikta nuorodų sąrašo, teminių bibliotekų sukūrimo ir atnaujinimo data.

Atrinktų, susistemintų ir anotuočių šaltinių sąrašai pateikiami tarptautinių organizacijų, įvairių įstaigų (bibliotekų, akademinų institucijų, muziejų ir t. t.) svetainėse.

Dėl didelės meno sričių informacijos išteklių gausos šioje temoje pateikiama informacija tik apie pagrindinius vienos ar kitos srities šaltinius. Kartu tai iliustruoja interneto išteklių įvairovę ir parodo, kokio pobūdžio informacijos galime ieškoti.

5.5.1. Dailė

Visiems, kurie domisi šia meno sritimi, ypač svarbu aplankyti virtualias muziejų ir bibliotekų parodas bei susipažinti su el. paveldą pristatančiomis DB. Jos suteikia prieigą prie skaitmeninių kultūros ir meno dokumentų (knygų, dailės kūrinių reprodukcijų ir kt.).

E. paveldas

Adresas – <http://www.epaveldas.lt/>

Tipas – skaitmeninių objektų archyvas.

Tematika – menas, kultūra, istorija.

Nuo 2005 m., bendradarbiaujant Nacionalinei bibliotekai, Lietuvos dailės muziejui ir Lietuvos archyvų departamentui, kuriama Lietuvos kultūros paveldo virtuali biblioteka *E. paveldas* <<http://www.epaveldas.lt/>>, kurioje kaupiami skaitmeninti bibliotekose, archyvuose ir muziejuose

saugomi kultūros paveldo objektai. *E. pavelde* yra per 3 mln. skaitmenintų originalių rankraščių, laikraščių, senų knygų, metrikų, metraščių, taip pat kitų itin vertingų, didelę istorinę vertę turinčių dokumentų. Pateikiami dailės parodų katalogai, Lietuvos dailės muziejaus archyvas, grafikos darbai, liaudies grafikos kūriniai, meninės fotografijos eksponatai, negatyvai, tekstilės, tapybos ir kt. darbai.

Dailininkų duomenų bazė

Adresas – <http://www.ldm.lt/LDMDailininkai/DBaze/Paieska.htm>

Tipas – biobibliografinė.

Tematika – dailė.

Nuo 2006 m. Lietuvos dailės muziejaus <<http://www.ldm.lt/>> kuriamą *Dailininkų duomenų bazę* <<http://www.ldm.lt/LDMDailininkai/DBaze/Paieska.htm>> sudaro dailininkų, kurių darbų muziejus yra įsigijęs, biografijos ir bibliografija. 2010 m. birželio 3 d. duomenimis, bazėje yra informacijos apie 840 dailininkų.

Duomenų bazėje gausu paieškos galimybių: paieška pagal dailininko vardą, pavardę ar slapyvardį, vietovardį, menininko veiklos sritį, kūrybos laikotarpį.

The European Library

Adresas – <http://www.theeuropeanlibrary.org/>

Tipas – bibliotekų portalas.

Tematika – daugiadalykis.

Norintys susipažinti su kitų šalių kultūros paveldo skaitmeninėmis kolekcijomis informacijos ras Europos šalių nacionalinių bibliotekų portale *The European Library* <<http://www.theeuropeanlibrary.org/>>. Čia meno informacijos galima ieškoti kitų šalių nacionalinių bibliotekų kataloguose, viso teksto ištekliuose, natų, vaizdų, rankraščių kolekcijose. Taip pat galima pasirinkti ieškomų dokumentų rūšis (žurnalai, disertacijos, asmeninės kolekcijos ir kt.).

Library of Congress Digital Collections

Adresas – <http://www.loc.gov/library/libarch-digital.html>

Tipas – elektroninis katalogas, skaitmeninis archyvas.

Tematika – menas, kultūra, istorija.

Kongreso biblioteka (angl. *Library of Congress*) suteikia prieigą prie bibliotekos fonduose saugomų dokumentų, fotografijų skaitmeninių archyvų. Dailės, šokio, teatro, muzikos, folkloro informacijos, fotografijų galima ieškoti teminėse kolekcijose, pvz., *American History & Culture*, *Performing Arts*, *Prints and Photographs*. Ieškoti reikiamos informacijos galima pasirenkant potėmį arba naudojantis elektroniniu katalogu. Pvz., vaizdų, fotografijų paieškai yra skirtas specializuotas katalogas *Prints & Photographs Online Catalog* <<http://www.loc.gov/pictures>>.

Pateikiami išsamūs kolekcijų (pvz. *The Leonard Bernstein Collection*) aprašymai, nuorodos į Kongreso bibliotekos skaitmeninius dokumentus, kitas susijusias svetaines: artistų, atlikėjų, kompozitorių biografijas, diskografiją. Galima klausytis ne tik kūrinių, bet ir menininkų pasakojimų, pokalbių, diskusijų garso įrašų, rasti menininkų nuotraukų kolekcijų ir kt.

Muziejų portalai

Prireikus informacijos apie Lietuvos muziejus, jų vykdomus projektus, leidžiamus leidinius ir organizuojamus renginius, edukacines programas, virtualias parodas, padės *Lietuvos muziejų portalas* <<http://www.muzejai.lt/>>. Čia rasite ir nuorodų į kitų šalių muziejų išteklius.

Vienas iš didžiausių ir reikšmingiausių bibliotekų, archyvų ir muziejų bendradarbiavimo projektų yra *Europeana* <<http://www.europeana.eu>>. Ji pateikia milijonus skaitmeninių dokumentų iš įvairių Europos bibliotekų, archyvų ir muziejų fondų.

Privalumai:

- galima pasirinkti portalo sąsajos kalbą (yra ir lietuvių k.);
- laikaskalė – pasirinkto laikotarpio šaltinių paieška.

Kiti informacijos apie muziejus šaltiniai:

- *Art Museums Worldwide* <<http://www.artcyclopedia.com/museums.html>>,
- *European Museum Guide* <<http://www.europeanmuseumguide.com/>>,
- *Museums & Galleries* <<http://witcombe.sbc.edu/ARTHLinks6.html>>,
- *Yahoo: Museums & Exhibits*
<http://dir.yahoo.com/Society_and_Culture/Museums_and_Exhibits/>.

Meno galerijos

Internete galima rasti informacijos apie įvairių šalių meno galerijas, taip pat apie internete veikiančias, meno kūrinius eksponuojančias ir juos parduodančias virtualias galerijas.

Lietuvos meno galerijos pristatomos svetainėje <<http://www.culture.lt/galleries>>.

Kitų šalių galerijų rasite portaluose:

- *Art Galleries & Art Museums* <<http://www.linkism.com/art-galleries/>>,
- *ArtInfo* <<http://www.artinfo.com>>.

Keletas virtualių užsienio meno galerijų pavyzdžių (čia patikusius darbus galima ir įsigyti):

- *Art Online* <<http://www.artonline.lt/>>,
- *Art Links Directory*
<http://www.theartlist.com/dir/art_directory/Art_Galleries/Art_Galleries.html>,
- *Artabus* <<http://www.artabus.com>>,
- *ArtNet* <<http://www.artnet.com>>,
- *Fine-Art.com: Marketplace and Community for Fine Art* <<http://www.fine-art.com>>.

5.5.2. Dizainas

Dizainas yra plastinio meno rūšis, apimanti įvairių gaminių meninį konstravimą, gyvenamosios aplinkos formavimą. Kaip savarankiškos šakos yra išskiriamas drabužių ir baldų dizainas. Dizainas glaudžiai susijęs su kitomis meno sritimis (daile, fotografija, grafika ir kt.) ir technologiniu procesu. Kuriant dizaino projektus, naudojamos ir kitų meno sričių išraiškos priemonės bei įvairios kompiuterių programos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

Tarptautinių nuorodų kolekciijoje *Design Directory* <<http://www.dexigner.com/directory>> rasite susistemintus įvairiausių dizaino sričių šaltinius (apie mados, leidybos, interjero, aplinkos, interneto dizainą ir kt.). Pateikiami dizaino tinklaraščių, renginių, muziejų nuorodų sąrašai.

Core 77 Design Directory <<http://www.designdirectory.com>> pateikia nuorodų į įvairių dizaino rūšių išteklius, informaciją apie dizaino vadybą.

Dizainas yra skirstomas į pramoninį (masiniu būdu gaminamų daiktų meninis konstravimas ir projektų įgyvendinimas) ir grafinį dizainą (informacinių priemonių grafinis apipavidalinimas).

Daug vertingos informacijos pateikiama tarptautinių dizaino organizacijų svetainėse:

- *International Council of Graphic Design Associations* <<http://www.icograda.org>> labai išsamiai pristato grafinio dizaino naujienas, projektus, renginius, pateikia nuorodų kolekciją į kitus interneto išteklius; didelis dėmesys skiriamas tinklaraščiams, forumams, naujienų diskusijoms;
- *Graphic Design Archive Online* <<http://library.rit.edu/gda>> – išsamus grafinio dizaino informacijos šaltinis;
- *International Council of Societies of Industrial Design (ICSID)* svetainėje <<http://www.icsid.org/>> rasite informacijos apie pramoninį dizainą;
- *International Federation of Interior Designers/Architects (IFI)* <<http://www.ifiworld.org/#Homepage>> – informacija apie interjero dizainą.

Informacijos apie įvairių epochų, šalių ar regionų kostiumo istoriją, rūbų dizainą rasite šiuose ištekliuose:

- *Contemporary Fashion Archive* <<http://www.contemporaryfashion.net>>,
- *Costume Gallery's Encyclopedia Database* <<http://www.costumegallery.com>>,
- *Costume History* <http://www.cwu.edu/~robinsos/ppages/resources/Costume_History/index.htm>,
- *Fashion – Era* <<http://www.fashion-era.com>>,
- *Fashion Encyclopedia* <<http://www.fashionencyclopedia.com>>,
- *The Costume Page* <<http://www.costumepage.org>>,
- *The International Costumers' Guild* <<http://www.costume.org>>.

5.5.3. Muzika

Naudojantis bendrosiomis paieškos sistemomis, pvz., *Google* <<http://www.google.com>>, muzikos informacijos internete galima ieškoti pagal įvairiausius požymius: žanrus, atlikėjus, instrumentus, kompozitorius, aranžuotojus ir t. t. Rasime tarptautinių, tokių kaip *IAML: International Association of Music Libraries* <<http://www.iaml.info/>>, *International Musicology Society* <<http://www.ims-online.ch>>, *International Council for Traditional Music* <<http://www.ictmusic.org/ICTM>>, ir nacionalinių organizacijų, pvz., Lietuvos kompozitorių sąjungos <<http://www.lks.lt>> svetaines; susistemintas muzikos šaltinių nuorodų kolekcijas, mokymui ir savarankiškam mokymuisi skirtų šaltinių, natų, garso takelių ir kt.

Pvz., išsamų etnomuzikologijos nuorodų katalogą pateikia Vašingtono universiteto biblioteka <<http://guides.lib.washington.edu/ethnomusicology>>. Tačiau vertingiausios mokslinės informacijos muzikos klausimais rasite duomenų bazėse, recenzuojamuose mokslo žurnaluose.

Musicalia

Adresas – <http://www.musicalia.lt>

Tipas – skaitmeninių objektų archyvas.

Tematika – muzika.

Tai unikalus Lietuvoje saugomų muzikos rankraščių aprašų ir vaizdų skaitmeninis archyvas.

Musicalia yra Europos tyrimų plėtros ir bendradarbiavimo programos *EUREKA* projekto *ECH:TOPICC* lietuviškosios dalies svetainė internete. Ji suteikia prieigą prie Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriuje saugomų senųjų muzikos rankraščių aprašų ir vaizdų skaitmeninio archyvo. Muzikos rankraščiai yra ypač vertinga rašytinio dokumentinio palikimo dalis, dominanti ne tik muzikos istorikus, bet ir dailėtyrininkus.

Su archyvo šaltiniais susipažinti galima peržiūros būdu arba ieškant rankraščių pagal pavadinimą, autorių, laikotarpį, kalbą. Pateikiamas išsamus rankraščio aprašymas, atskleidžiamas jo turinys, saugojimo vieta, istorija, rankraščio kelio į bibliotekos fondus istorija, dokumento būklė. Pateikiamas skaitmeninis rankraštis; jei yra garso įrašas, galima jį išklaisyti arba atsisiųsti į kompiuterį.

Muzikos informacijos ir leidybos centras (MIC)

Adresas – <http://mxi.lt/lt/>

Tipas – interneto svetainė, duomenų bazė.

Tematika – muzika.

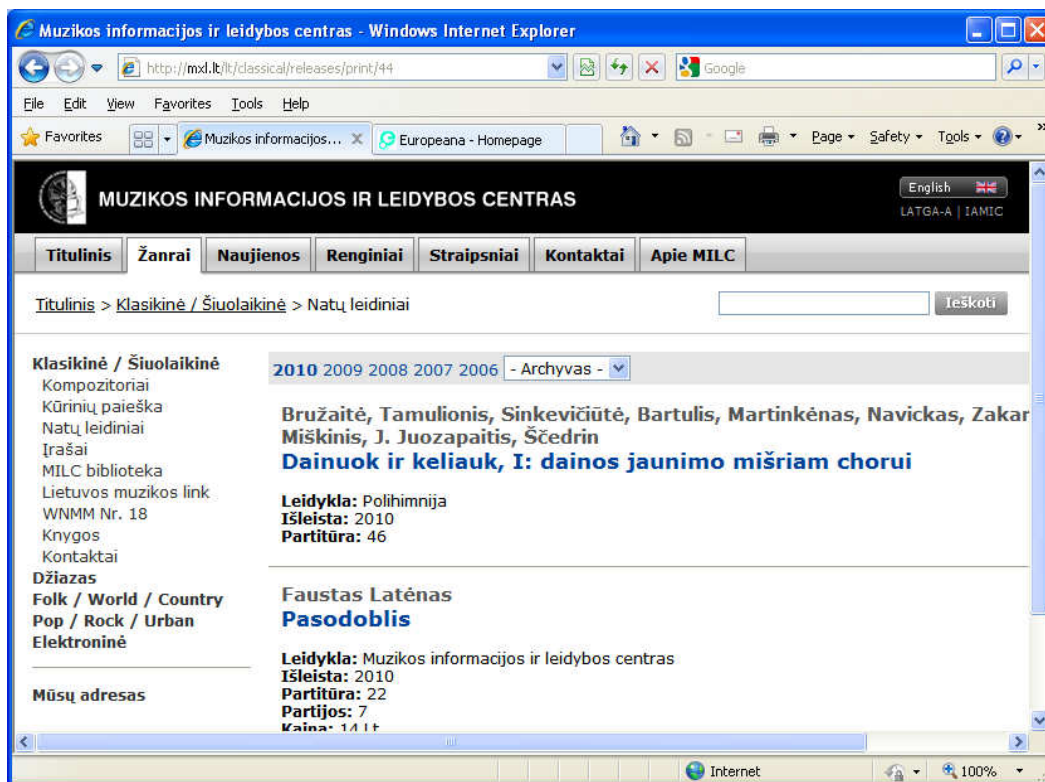
Muzikos informacijos ir leidybos centro (MIC) svetainėje skelbiamos muzikinio gyvenimo naujienos, renginiai, straipsniai, išsamiai pristatomi lietuviškos muzikos autoriai ir jų kūriniai. Apžvelgiami žanrai, laikotarpiai, pateikiamos kompozitorių biografijos, nuotraukos ir kūrinių sąrašai, diskografija.

MIC svetainėje skelbiama informacija apie garso įrašų studijas, muzikos informacijos leidėjus, festivalių organizatorius ir kt., MIC leidžiamus leidinius.

Lietuviškos muzikos bazėje galima paieška pagal kompozitorių ir atlikėjų pavardes, žanrus, kūrinius, yra natų leidinių rodyklė.

Svarbu. Galima pasiklausyti kūrinių fragmentų bei peržiūrėti partitūras.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 5 modulis. Dž. Kaunaitė. Menų informacijos šaltinių paieška.

5.7 pav. Natų leidinių rodyklė MIC svetainėje

Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras

Adresas – <http://www.musicperformers.lt>

Tipas – interneto svetainė.

Tematika – muzika.

Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras kaupia ir skleidžia žinias apie Lietuvos muzikos atlikėjus, pristato atlikėjus Lietuvos ir užsienio koncertų agentūroms, įrašų kompanijoms, festivalių, konkursų rengėjams ir edukacinėms struktūroms. Centras leidžia informacinius leidinius, kompaktines plokšteles, rengia Lietuvos atlikėjų interneto puslapius.

Paieška duomenų bazėje galima pagal atlikimo rūšis (dirigentai, perkusininkai ir kt.), reikšminius žodžius, žanrus, atlikėjų pavardes. Pateikiama abėcėlinė atlikėjų pavardžių rodyklė, atlikėjų nuotraukų galerija.

Gaidų kolekcijos

Dėl autorių teisių apsaugos internete viso teksto natų leidinių ar natų rinkinių rasime ne itin daug. Yra laisvai prieinamų natų kolekcijų, bet tai daugiausia klasikų arba gerai visame pasaulyje žinomų muzikos kūrinių natos, jų fragmentai.

Internetu yra gausu svetainių, kuriose natų galima įsigyti.

Svarbu. Naudojantis tokio pobūdžio svetainėmis, reikėtų atidžiai susipažinti su apmokėjimo ir prekių pristatymo taisyklėmis, įvertinti, kiek patikimas yra paslaugos tiekėjas, kam priklauso rastoji svetainė (leidyklai ar privačiam asmeniui), išsiaiškinti, ar pirkinys bus pristatytas į Lietuvą.

Natų kolekcijos:

- *Bach Central Station* <<http://www.jsbach.net/bcs>>,
- *Free Choral Sheet Music* <http://www2.cpd.org/wiki/index.php/Main_Page>,
- *Free Piano Music* <<http://www.pianoworld.com/freepianomusic.htm>>,
- *Freesheetmusic.net* <<http://www.freesheetmusic.net>>,
- *Repertoire Online* <<http://www.repertoireonline.com/>>,
- *Hornexcerpts* <<http://www.hornexcerpts.org>>,
- *Sheet Music Collections* <<http://library.duke.edu/music/sheetmusic/collections.html>>,
- *Variations Prototype: Online Musical Scores*
<<http://www.dlib.indiana.edu/variations/scores>>.

Garso įrašų kolekcijos

Internete gausu išteklių, kuriuose galima pasiklausyti muzikos kūrinių ar jų fragmentų, susipažinti su įvairių kompozitorių kūryba arba atlikėjų įrašais, pvz., jau anksčiau pristatytose duomenų bazėse *Naxos* <<http://www.naxos.com>> *Oxford Music Online* <<http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber>>, *Naxos Music Library* <<http://mmnl.naxosmusiclibrary.com>>.

Vienas didžiausių muzikos informacijos išteklių ir garso įrašų (takelių) pardavėjų internete yra *ClassicsOnline* <<http://www.classiconline.com>>. Portale pateikiama informacija apie daugiau kaip 36 000 kompaktinių plokštelių ir 660 000 garso takelių. Paieška atliekama pagal žanrus, instrumentus, kompozitorius, aranžuotojus, teksto autorius, atlikėjus, ansamblius, laikotarpius, šalį, kurioje kompozitorius gyvena.

5.5.4. Teatras ir kinas

Menų faktūra <<http://www.menufaktura.lt>> yra Lietuvos teatro portalas, pristatantis Lietuvos teatrus, jų naujienas, repertuarą. Pateikia informaciją apie režisierius, aktorius, kompozitorius, scenografus, dailininkus ir kt. Svetainėje rasime nuorodų ir į užsienio teatrus <<http://www.menufaktura.lt/?i=1589>>.

Kiti ištekliai teatro temomis:

- *Theatre History on the Web* <<http://www.videoccasions-nw.com/history/jack.html>>,
- *Theatre History* <<http://www.theatrehistory.com>>.

Lietuvių filmų centro svetainėje <<http://www.lfc.lt>> – informacija apie lietuviškus filmus, kino aktorius ir režisierius, pristatomi nauji filmai, žurnalo *Kinas* straipsniai. Svetainėje esantis filmų archyvas siekia 1921 metus. Jame yra vaidybinių, dokumentinių, trumpametražių animacinių filmų aprašymų (filmografija, turinys ir svarbesnės publikacijos apie filmą). Sužinosite, kokiuose festivaliuose filmas buvo pristatytas ir kokius apdovanojimus pelnė.

Informacijos teatro ir kino temomis galima rasti anksčiau pristatytose prenumeruojamose DB, atvirosios prieigos ištekliuose ir teminiuose kataloguose. Dramos kūrinių tekstų galima ieškoti elektroninių knygų kolekcijose, kurios buvo aptartos skyriuje „Knygų paieška internete“.

Vienas iš filmų kolekcijų internete pavyzdžių – duomenų bazė *Internet Movies Database* <<http://www.imdb.com>>.

Knygų teatro temomis galima įsigyti elektroniniame teatro leidinių knygyne *The Internet Theatre Bookshop* <<http://www.stageplays.com>>.

5.5.5. Šokis

Internete, pasitelkiant bendrąsias paieškos sistemas (pvz., *Google*), galima ieškoti informacijos apie tam tikros epochos šokius arba konkretų šokį (pvz., polką), rasti šokio aprašymų, žingsnių schemų bei šokio pamokų vaizdo įrašų, nacionalinių ir tarptautinių šokio organizacijų, mokyklų interneto svetainių ir pan.:

- *Lietuvos šokio informacijos centro* svetainėje <<http://www.dance.lt/>> rasite šokių spektaklių anonsus, įvairių trupių repertuarus, informaciją apie projektus, choreografus, trupes, šokėjus;
- *Šiuolaikinio šokio asociacija* <<http://www.lcda.lt/lt/>> skelbia šiuolaikinio šokio naujienas;
- *Lietuvių liaudies kultūros centras* <<http://www.llkc.lt/index.php?1286060906>> pateikia folkloro informaciją;
- Dainų ir šokių šventės repertuarą rasite Lietuvos tūkstantmečio dainų šventės „Amžių sutartinė 2009“ svetainėje <<http://www.dainusvente.lt/index.php?-62435121#>>.

5.5.6. Fotografija ir medijos

Lietuvos fotomenininkų sąjungos portale *Lietuvos fotografija* <<http://www.photography.lt/>> pateikiama informacija apie fotografijos meną, pristatomi šios tematikos leidiniai, Lietuvoje vykstantys renginiai, parodos. Čia galima susipažinti su šiuolaikiniais Lietuvos fotografais, rasti nuorodų į kitas panašios tematikos svetaines:

- *ArtsDirnet* <<http://www.artsdir.net>> – pateikia nuorodas į susistemintus meno išteklius internete;
- *History of Art Visual Resource Collection (HAVRC)* <<http://www.mip.berkeley.edu/vrc>> – didelė fotografijų kolekcija;
- *The Photography Directory Project* <<http://www.photographydirectoryproject.com/Photography-Organisations>> – pristatomos fotografijos organizacijos;
- *Yahoo Directory: Photography* <http://dir.yahoo.com/Arts/Visual_Arts/Photography?skw=photography>.

5.5.7. Architektūra

Architektūros informacijos reikėtų ieškoti jau aptartuose prenumeruojamuose ir atvirosios prieigos meno ištekliuose. Kai kurioms tyrinėjamoms temoms naudingi gali būti ir technologijų mokslo ištekliai (apie medžiagas, konstrukcijas ir t. t.). Tokio pobūdžio nuorodų yra NBS (*National Building Specification*) kataloge *AECportico: Your Guide to Architecture, Engineering and Construction* <<http://amser.org/index.php?P=AMSER--ResourceFrame&resourceId=512>>.

Besidomintiems architektūra yra svarbūs ir pirminiai šaltiniai – architektūros pavyzdžiai. Jų paieška galima *Slide & Photograph Image Retrieval Online (SPIRO)* <http://www.mip.berkeley.edu/query_forms/browse_spiro_form.html>.

Didelę fotografijų kolekciją pateikia Britanijos Karališkojo architektų instituto (angl. *the British Architectural Library at the Royal Institute of British Architects*) duomenų bazė *RIBAPix* <<http://www.ribapix.com>>.

5.5.8. Kiti interneto šaltiniai meno tema

Informacijos apie įvairių meno sričių naujienas, konferencijas, renginius, festivalius, apdovanojimus, naujienų ir diskusijų grupes pateikia svetainės:

- *Theatre Without Borders* <<http://www.theatrewithoutborders.com/intl-resource-list>>,
- *Photo blogs* <<http://www.photoblogs.org>>,
- *Photo.net* <<http://photo.net>>.

Praktinės užduotys

1. Suraskite šiuolaikinio lietuvių kompozitoriaus (pvz., Vytauto V. Barkausko) kūrinio garso įrašą Muzikos informacijos ir leidybos centro (MIC) duomenų bazėje <<http://mxl.lt/lt>>.
2. Išsiaiškinkite, kokios virtualios dailės parodos šiuo metu eksponuojamos Lietuvoje.

Apibendrinamosios pastabos

Modulyje pristatyta informacijos išteklių įvairovė: bibliografiniai ir viso teksto, laisvos prieigos ir prenumeruojami, moksliniai ir komerciniai, teminiai bei universalūs ištekliai; tarptautinių organizacijų svetainėse pateikiami adresynai, skaitmeninių dokumentų archyvai; spausdintų ir elektroninių dokumentų paieškos priemonės.

Apžvelgta tik nedidelė meno informacijos išteklių dalis. Daugiau šios srities šaltinių rasite pasinaudodami pateiktomis nuorodomis. Šiame modulyje įgytas žinias įtvirtinsite atlikdami praktines užduotis.

Nuorodos

Žodynai, žinynai, tezaurai

ArtLex <<http://www.artlex.com>>

Tezaurus *Eurovoc* <<http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main>>

Google Language Tools <http://www.google.com/language_tools>

Music Thesaurus <<http://thesaurus.com/browse/music>>

Merriam–Webster Online <<http://www.merriam-webster.com/netdict.htm>>

The Art & Architecture Thesaurus (AAT)

<http://www.getty.edu/research/conducting_research/vocabularies/aat/>

Virginia Tech Multimedia Music Dictionary <<http://www.music.vt.edu/musicdictionary/>>

Bibliotekos, bibliotekų katalogai

Lietuvoje

Lietuvos ETD sistema <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/ETD.htm>

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt>>

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka <<http://www.lnb.lt>>

LNB Vaizdų katalogas <<http://vaizdai.libis.lt/>>

Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija <<http://www.lmba.lt>>

Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt>>

Mokslo ir studijų institucijų bibliotekų interneto svetainių nuorodos

<http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>

Mokslo ir studijų institucijų bibliotekų publikacijų duomenų bazių nuorodos

<http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>

Pasaulyje

IAML – International Association of Music Libraries, Archives and Documentation

<<http://www.iaml.info>>

Libdex <<http://www.libdex.com>>

Library of Congress Online Catalog <<http://catalog.loc.gov>>

Единый электронный каталог Российской государственной библиотеки

<<http://www.rsl.ru/ru/s97/s339>>

Duomenų bazės, atvirosios prieigos ištekliai

Lietuvoje

Bibliografinė Lietuvos periodinės spaudos straipsnių bazė

<http://www3.lrs.lt:10000/pls/bkc/bkc_web.search_result>

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka eLABa <<http://elaba.library.lt>>

Lietuvos elektroninė periodika <<http://www.eperiodika.lt>>

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD <<http://etd.library.lt>>

Lituanistikos paveldo informacinė sistema ARUODAI <<http://www.aruodai.lt>>

MUSICALIA <<http://www.musicalia.lt>>

Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas <<http://www.libis.lt:8082>>

Tarptautinė mokslinė duomenų bazė LITUANISTIKA <http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli>

Pasaulyje

Academic Search Complete <<http://search.ebscohost.com>>

Art & Architecture Complete <<http://www.ebscohost.com>>

Art Index Retrospective: 1929–1984 <<http://www.ebscohost.com>>

DOAJ <<http://www.doaj.org>>

EBSCO Publishing <<http://search.ebscohost.com>>

Ebrary Academic Complete <<http://www.ebrary.com>>

Talpykla Folkstream <<http://www.folkstreams.net/>>

Historic American Sheet Music <<http://library.duke.edu/digitalcollections/hasm/>>

Humanities International Complete <<http://search.ebscohost.com>>

Index to Printed Music (IPM) <<http://www.ebscohost.com>>

International Bibliography of Theatre & Dance <<http://search.ebscohost.com>>

JSTOR <<http://www.jstor.org>>

Metropolitan Museum of Art The Collections Database

<http://www.metmuseum.org/works_of_art/collection_database/>

Music Index Online <<http://www.ebscohost.com>>

Mutopia <<http://www.mutopiaproject.org>>

Naxos Music Library <<http://mmnl.naxosmusiclibrary.com>>

OpenDOAR <<http://www.opendoar.org/>>

Oxford Art Online <<http://www.oxfordartonline.com/subscriber>>

Oxford Music Online <<http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber>>

Oxford Reference Online <<http://www.oxfordreference.com>>

Pandektis <<http://pandektis.ekt.gr/dspace/?locale=en>>

Registry of Open Access Repositories (ROAR) <<http://roar.eprints.org/>>

RILM Abstracts of Music Literature <<http://search.ebscohost.com>>

RIPM Online Archive of Music Periodicals <<http://www.ebscohost.com>>

RIPM Retrospective Index to Music Periodicals <<http://www.ebscohost.com>>

RISM Series A/II: Music Manuscripts after 1600 <<http://search.ebscohost.com>>

ScienceDirect <<http://www.sciencedirect.com>>

SpringerLINK e-books <<http://www.springerlink.com>>

The Werner Icking Music Archive <<http://icking-music-archive.org/index.php>>

Trinity Digital Collections <<http://trinity.cdmhost.com/>>

VADS: the resource for visual arts <<http://vads.ac.uk/>>

Mokslinės informacijos paieškos sistemos

Academic Index <<http://www.academicindex.net/>>

Scholar Google <<http://scholar.google.com>>

Scirus <<http://www.scirus.com>>

Paieškos sistemos, teminės ir virtualios bibliotekos

Dmoz <<http://www.dmoz.org>>

Flickr <<http://www.flickr.com>>

Google <<http://www.google.com>>

Google Books <<http://books.google.com>>

Google katalogas <<http://www.google.lt/dirhp?hl=lt&tab=wd>>

Images Google <<http://images.google.com/imghp?tab=bi>>

Infomine <<http://infomine.ucr.edu>>

Intute <<http://www.intute.ac.uk>>

IPL2 <<http://www.ipl.org>>

PicSearch <<http://www.picsearch.com/>>

Sapling.Info <<http://www.sapling.info>>

Scout Reports Archyve <<http://scout.wisc.edu/Archives/index.php>>

The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD) <<http://www.ndltd.org/>>

Vidipedia <<http://www.vidipedia.org/>>

World Wide Art Resources <<http://wwar.com>>

WWW Virtual Library <<http://vlib.org>>

WWW Virtual Library for Theatre and Drama <<http://vl-theatre.com>>

Yahoo <<http://www.yahoo.com>>

Youtube <<http://youtube.com>>

Leidėjai, leidyklos, el. knygynai

Lietuvoje

Knygininkas <<http://www.knygininkas.lt>>

Lietuvos leidėjai <<http://www.libis.lt:8088>>

Lietuvos leidėjų asociacija <<http://www.lla.lt/lt/nariai>>

Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras <<http://www.meli.lt>>

Muzikos informacijos ir leidybos centras <<http://www.mic.lt/lt/home>>

Numatomos leisti knygos: informacinis biuletenis

<<http://www.lnb.lt/lnb/content/editionList.jsp?categoryId=20&editionType=24>>

Visos knygos <<http://www.visosknygos.lt>>

Pasaulyje

Amazon.com <<http://www.amazon.com>>

Classics Online <<http://www.classiconline.com>>

Directory of Music Publishers <http://mpa.org/directories/music_publishers/>

Ebooks.com <<http://www.ebooks.com>>

Naxos <<http://www.naxos.com>>

Publishers Global <<http://www.publishersglobal.com/directory/>>

El. knygos

Alex Catalogue of Electronic Texts <<http://infomotions.com/alex>>

Bartleby.com <<http://www.bartleby.com>>
Internet Archive <<http://www.archive.org/details/texts>>
Lib.ru: Библиотека Максима Мошкова <<http://www.lib.ru/>>
Online Books Page <<http://onlinebooks.library.upenn.edu/>>
Project Gutenberg <<http://www.gutenberg.net>>
The E Server <<http://eserver.org>>

Dailė

Lietuvoje

Dailininkų duomenų bazė <<http://www.ldm.lt/LDMDailininkai/DBaze/Paieska.htm>>
E. paveldas <<http://www.epaveldas.lt/>>
Lietuvos dailės muziejus <<http://www.ldm.lt/>>
Lietuvos meno galerijos <<http://www.culture.lt/galleries>>
Lietuvos muziejų portalas <<http://www.muziejai.lt/>>

Pasaulyje

Art Galleries & Art Museums <<http://www.linkism.com/art-galleries/>>
Art Links Directory
<http://www.theartlist.com/dir/art_directory/Art_Galleries/Art_Galleries.html>
Art Museums Worldwide <<http://www.artcyclopedia.com/museums.html>>
Art Online <<http://www.artonline.lt/>>
Artabus <<http://www.artabus.com>>
ArtInfo <<http://www.artinfo.com>>
ArtNet <<http://www.artnet.com>>
dArt <<http://www.fine-art.com>>
European Museum Guide <<http://www.europeanmuseumguide.com/>>
Europeana <<http://www.europeana.eu>>
Library of Congress Digital Collections <<http://www.loc.gov/library/libarch-digital.html>>
Museums & Galleries <<http://witcombe.sbc.edu/ARTHLinks6.html>>
Prints & Photographs Online Catalog <<http://www.loc.gov/pictures>>
The European Library <<http://www.theeuropeanlibrary.org/>>
Yahoo: Museums & Exhibits
<http://dir.yahoo.com/Society_and_Culture/Museums_and_Exhibits/>

Dizainas

Contemporary Fashion Archive <<http://www.contemporaryfashion.net>>
Core 77 Design Directory <<http://www.designdirectory.com>>
Costume Gallery's Encyclopedia Database <<http://www.costumegallery.com>>
Costume History <http://www.cwu.edu/~robinsos/ppages/resources/Costume_History/index.htm>
Design Directory <<http://www.dexigner.com/directory>>
Fashion – Era <<http://www.fashion-era.com>>
Fashion Encyclopedia <<http://www.fashionencyclopedia.com>>
Graphic Design Archive Online <<http://library.rit.edu/gda/>>
International Council of Graphic Design Associations <<http://www.icograda.org>>
International Council of Societies of Industrial Design (ICSID) <<http://www.icsid.org/>>
International Federation of Interior Designers/Architects (IFI)
<<http://www.ifiworld.org/#Homepage>>
The Costume Page <<http://www.costumepage.org>>
The International Costumers' Guild <<http://www.costume.org>>

Muzika

Lietuvoje

Lietuvos kompozitorių sąjunga <<http://www.lks.lt/>>

Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras <<http://www.musicperformers.lt>>

MUSICALIA <<http://www.musicalia.lt>>

Muzikos informacijos ir leidybos centras (MIC) <<http://mxl.lt/lt/>>

Pasaulyje

Bach Central Station <<http://www.jsbach.net/bcs>>

ClassicsOnline <<http://www.classicsonline.com>>

Free Choral Sheet Music <http://www2.cpd.l.org/wiki/index.php/Main_Page>

Free Piano Music <<http://www.pianoworld.com/freepianomusic.htm>>

Freesheetmusic.net <<http://www.freesheetmusic.net>>

Repertoire Online <<http://www.repertoireonline.com/>>

Hornexcerpts <<http://www.hornexcerpts.org>>

IAML: International Association of Music Libraries <<http://www.iaml.info/>>

International Council for Traditional Music <<http://www.ictmusic.org/ICTM>>

International Musicology Society <<http://www.ims-online.ch>>

Naxos <<http://www.naxos.com>>

Sheet Music Collections <<http://library.duke.edu/music/sheetmusic/collections.html>>

Variations Prototype: Online Musical Scores <<http://www.dlib.indiana.edu/variations/scores>>

University Libraries of University Washington

<<http://guides.lib.washington.edu/ethnomusicology>>

Teatras ir kinas

Lietuvoje

Lietuvių filmų centras <<http://www.lfc.lt>>

Menų faktūra <<http://www.menufaktura.lt/>>

Pasaulyje

Internet Movies Database <<http://www.Imdb.com>>

The Internet Theatre Bookshop <<http://www.stageplays.com>>

Theatre History on the Web <<http://www.videoccasions-nw.com/history/jack.html>>

Theatre History <<http://www.theatrehistory.com>>

Šokis

Lietuvių liaudies kultūros centras <<http://www.llkc.lt/index.php?1286060906>>

Lietuvos tūkstantmečio dainų šventės „Amžių sutartinė 2009“ repertuaras

<<http://www.dainusvente.lt/index.php?-62435121#>>

Lietuvos šokio informacijos centras <<http://www.dance.lt/>>

Šiuolaikinio šokio asociacija <<http://www.lcda.lt/lt/>>

Fotografija ir medijos

Lietuvos fotografija <<http://www.photography.lt/>>

ArtsDirnet <<http://www.artsdir.net>>

History of Art Visual Resource Collection (HAVRC) <<http://www.mip.berkeley.edu/vrc>>

The Photography Directory Project <<http://www.photographydirectoryproject.com/Photography-Organisations>>

Yahoo Directory: Photography

<http://dir.yahoo.com/Arts/Visual_Arts/Photography?skw=photography>

Architektūra

AECportico: Your Guide to Architecture, Engineering and Construction

<<http://amser.org/index.php?P=AMSER--ResourceFrame&resourceId=512>>

Slide & Photograph Image Retrieval Online (SPIRO)

<http://www.mip.berkeley.edu/query_forms/browse_spiro_form.html>

RIBAPix <<http://www.ribapix.com>>

Kiti meno šaltiniai internete

Teatre Without Borders <<http://www.theatrewithoutborders.com/intl-resource-list>>

Photo blogs <<http://www.photoblogs.org>>

Photo.net <<http://photo.net>>

Rekomenduojama literatūra

1. *Apie atvirą prieigą* [interaktyvus]. Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmba.lt/OA/liet/oa.htm>>.
2. *Budapest Open Access Initiative* [interaktyvus]. S.I. [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.soros.org/openaccess/read.shtml>>.
3. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Lietuvių kalbos institutas; redaktorių kolegija: Stasys Keinys (vyr. redaktorius)... [et al.]. 4-asis leid. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos inst., 2000. XXIV, 967 p. ISBN 5-420-01242-1.
4. *Dailės žodynas*. Kultūros ir meno institutas. Vilniaus dailės akademija; redaktorių kolegija: Jolita Mulevičiūtė (atsakomoji redaktorė)... [et al.]. Vilnius: VDA 1-la, 1999. 495 p.: iliustr. ISBN 9986-571-44-8.
5. HARRIS, Cyril Manton. *Iliustruotas architektūros istorijos žodynas: anglų-lietuvių kalbomis*. [Sudarytoja ir mokslinė redaktorė Algė Jankevičienė; iš anglų kalbos vertė Zina Mažeikaitė (A–H) ir Jūratė Jurevičienė (I–Z)]. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007. 591 p.: iliustr. ISBN 5-420-01555-2.
6. *Informacijos ištekliai šiuolaikiniam mokslui ir studijoms* [interaktyvus]. [Kaunas]: KTU biblioteka [žiūrėta 2010 m. balandžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://biblioteka.ktu.edu/kursas/default.html>>.
7. *Informacinis raštingumas* [interaktyvus]. Vilniaus universiteto biblioteka [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-paieska>>.
8. KENNEDY, Michael. *The Oxford dictionary of music*. Associate editor Joyce Bourne. [2nd] rev. ed. Oxford: Oxford University Press, 1998. xvi, 985 p. ISBN 0-19-869162-9.
9. KITKAUSKIENĖ, Laimutė; KITKAUSKAS, Napalys. *Anglų-lietuvių aiškinamasis architektūros žodynas: apie 3000 terminų*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Technika, 2004. 231, [1] p.: iliustr. ISBN 9986-05-679-9.
10. *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos katalogai* [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2004 [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do;jsessionid=24C8EEDA7DD2B258C7789D1E5B251724?docLocator=81&inlanguage=lt&pathId=2#archyvas>>.
11. *Lietuvos periodinės spaudos bibliografinė straipsnių bazė 1994–2002 m. (archyvas)* [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do;jsessionid=24C8EEDA7DD2B258C7789D1E5B251724?docLocator=81&inlanguage=lt&pathId=2#archyvas>>.
12. Menas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. XIV. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008, p. 661–662. ISBN 5-420-01486-6.

13. *Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, 2010 [žiūrėta 2010 m. balandžio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmba.lt/doc/tyrimas.pdf>>.
14. *Musicalia* [interaktyvus]. [Vilnius]: Lietuvos MA biblioteka, Matematikos ir informatikos institutas [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.musicalia.lt/index.htm>>.
15. *Muzikos enciklopedija*. [Mokslinė redakcinė taryba: Juozas Antanavičius (pirmininkas) ... [et al.]. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000–2007. 3 t.: iliustr. ISBN 5-420-01468-8.
16. *Tarptautinė mokslinė duomenų bazė LITUANISTIKA* [interaktyvus]. Lietuvos mokslo taryba, 2009 [žiūrėta 2010 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.minfolit.lt/>>.
17. TAYLOR, John Russell. *The Penguin dictionary of the theatre*. 3rd ed. Harmondsworth: Penguin Books, 1993. 349 p. ISBN 014-051287-X.
18. *The Oxford dictionary of Art*. Edited by Ian Chilvers and Harold Osborne; consultant editor Dennis Farr. Oxford: Oxford University Press, 1994. x, 548 p. ISBN 0-19-280022-1.
19. *Universalus meno žodynas: nuo seniausiųjų laikų iki dabarties*. Iš vokiečių kalbos vertė Osvaldas Aleksa, Jurgis Kunčinas, Laima Veršulienė. Kaunas: Šviesa, 1998. 447 p.: iliustr. ISBN 5-430-02499-6.

6 modulis. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška

Gražina Lamanauskienė, Rita Jakutienė, Loreta Burbaitė

Turinys

Įvadas.....	210
6.1. Socialinių mokslų informacijos paieškos ypatumai	210
Praktinės užduotys.....	212
6.2. Socialinių mokslų knygų paieška	212
6.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose.....	212
6.2.2. Elektroninių knygų paieška prenumeruojamose duomenų bazėse	214
6.2.3. Atvirosios prieigos el. knygų duomenų bazės	216
6.2.4. Socialinių mokslų knygų paieška leidyklų interneto svetainėse.....	217
6.2.5. Knygų paieška elektroniniuose knygynuose	218
Praktinės užduotys.....	220
6.3. Socialinių mokslų straipsnių paieška	220
6.3.1. Socialinių mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse	220
6.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse	222
6.3.3. Socialinių mokslų žurnalai atvirosios prieigos ištekliuose	229
Praktinės užduotys.....	231
6.4. Socialinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška.....	231
6.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose	231
6.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška	232
Praktinės užduotys.....	233
6.5. Empirinių ir statistinių duomenų paieška.....	234
6.5.1. Duomenų archyvai kaip pagrindinis empirinių duomenų šaltinis	234
6.5.2. Statistinių duomenų paieškos šaltiniai.....	238
Praktinės užduotys.....	242
6.6. Socialinių mokslų šaltinių paieška internete	242
6.6.1. Socialinių mokslų šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose	243
6.6.2. Socialinių mokslų šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose	243
6.6.3. Socialinių mokslų šaltinių paieška kituose interneto šaltiniuose.....	245
6.6.4. Informacijos apie konferencijas paieška.....	246
Praktinės užduotys.....	246
Apibendrinamosios pastabos	246
Nuorodos	247
Rekomenduojama literatūra	250

Ivadas

Elektroniniai mokslinės informacijos ištekliai, jų paieškos galimybės tapo vienu iš pagrindinių mokslinės komunikacijos procesą ir jo kaitą lemiančių veiksnių, o gebėjimai efektyviai jais naudotis – vienu iš pagrindinių mokslinės veiklos kokybės kriterijų.

Pagrindinis modulio tikslas – plėtoti socialinių mokslų informacijos valdymo kompetencijas, būtinas mokslo ir efektyvios tiriamosios veiklos uždaviniams spręsti.

Susipažinę su šiame modulyje pateikta teorine medžiaga ir atlikę praktines užduotis tyrėjai:

- įgis žinių apie socialinių mokslų srities informacijos išteklius ir prieigos prie jų būdus, mokslinės informacijos paieškos sistemas ir įrankius, atvirosios prieigos būdus ir galimybes;
- plėtos informacijos paieškos, organizacinius įgūdžius, atsiskleidžiančius mokėjimu taikyti mokslo tiriamosios veiklos procese veiksmingus ir savalaikius informacijos valdymo modelius;
- gebės planuoti efektyvesnę informacijos išteklių paiešką; vykdyti sudėtingesnes informacinių išteklių paieškos strategijas mokslinės informacijos duomenų bazėse; naudoti informacines technologijas mokslinei informacijai gauti (užsisakyti naujienas el. paštu, naudoti RSS technologijas).

Modulį sudaro 6 temos, kuriose pateikiama teorinė medžiaga. Kiekvienos temos pabaigoje siūloma atlikti po dvi praktines užduotis mokėjimams ir įgūdžiams plėtoti. Modulio pabaigoje – apibendrinamosios pastabos, nuorodos į socialinių mokslų informacijos šaltinius, rekomenduojamų informacijos šaltinių sąrašas, skirtas individualiai tyrėjų informacinei kompetencijai tobulinti bei tikslinių grupių informaciniams poreikiams tenkinti.

Modulio mokymo medžiagai perteikti skiriamos 2 akademinės valandos auditorinių užsiėmimų, iš jų 0,5 akademinės valandos – pratyboms.

6.1. Socialinių mokslų informacijos paieškos ypatumai

Socialinių mokslų specifiką iš esmės lemia jų koherentiškumas ir tai, kad didžioji dalis mokslinių tyrimų vykdoma šalies ar regioniniu lygiu, kas turi įtakos rengiamoms publikacijoms ir iš dalies lemia informacijos paieškos ypatumus. Todėl socialinių mokslų informacijos paieškos procese ypač svarbūs paieškos reikšminių žodžių nustatymo aspektai.

Socialiniuose moksluose naudojami reikšminiai terminai ir jų atitikmenys kitomis kalbomis gali turėti papildomų prasminių reikšmių ir trukdyti atlikti reikiamų relevantiškų informacijos šaltinių paiešką užsienio kalbomis. Todėl ieškant informacijos būtina kuo tiksliau pasirinkti reikšminius žodžius. Tezaurų, žodynų, žinytų ir enciklopedijų naudojimas yra vienas iš efektyvių informacijos paiešką garantuojančių veiksnių. Tai vienas pagrindinių informacijos paieškos įrankių, siekiant apibrėžti socialinių mokslų informacijos paieškos tikslą, nustatyti paieškai naudingus loginius ryšius ir greitai rasti tinkamus šaltinius.

Socialinių mokslų informacijos paieškai reikalingiems loginiams ryšiams ir santykiams atspindėti, terminams, tinkamiems sąvokai apibrėžti ar nustatyti naudojami specializuoti tezaurai. Pateiksime jų pavyzdžių:

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *LiDA tezaurus* <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezaurus> – dvikalbis anglų–lietuvių kalbų kontroliuojamas žodynas, kuris apima daugelį humanitarinių ir socialinių mokslų sričių; tezaure fiksuojami sinoniminiai, gimininiai (rūšiniai, asociaciniai) terminų santykiai, prieiga prie tezauro galima ir per Lietuvos virtualios bibliotekos portalą;
- *UNESCO Thesaurus* <<http://www2.ulcc.ac.uk/unesco/>> – trikalbis (anglų, prancūzų, ispanų) Jungtinių Tautų tezaurus, apimantis švietimo, mokslo, kultūros, ekonomikos, humanitarinių, socialinių mokslų, informacijos, komunikacijos, politikos, teisės sričių terminus;
- *HASSET (Humanities and Social Science Electronic Thesaurus)* <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>> – daugiadalykis tezaurus, kurį sukūrė Didžiosios Britanijos duomenų archyvas (*UK Data Archive*) ir Esekso universitetas (*University of Essex*);
- *ICPSR Subject Thesaurus* <<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/shared/ICPSR/thesaurus/index>> – JAV politinių ir socialinių tyrimų universitetų konsorciumo daugiadalykis tezaurus;
- *EUROVOC* <<http://eurovoc.europa.eu/>> – daugiakalbis tezaurus, skirtas Europos Bendrijos institucijų dokumentų informacijai apdoroti.

Specializuotų tezaurų pavyzdžiai:

- *ERIC Thesaurus* <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?nfpb=true&_pageLabel=Thesaurus&nfls=false> – švietimo išteklių informacijos centro (*Educational Resources Information Centre*) tezaurus;
- *TESE (Thesaurus for Education Systems in Europe)* <<http://www.vocabularyserver.com/eurydice/en/index.php>> – daugiakalbis Europos švietimo sistemų žodynas (tezaurus), pateikiamas ir lietuvių kalba.

Terminams atrinkti gali būti naudingi ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau – Nacionalinė biblioteka) autoritetiniai vardų ir dalykų įrašai. Prieiga prie jų galima per:

- Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos (eLABa) išteklius <<http://aleph.library.lt>> (*Ištekliai* → *Lietuvos nac. M. Mažvydo bibliotekos ištekliai* → *Autoritetiniai vardų, dalykų įrašai*); vartotojai gali patys pasirinkti terminų rūšiavimo funkciją – *Heading / Discend* ar *Heading / Ascend*;
- Nacionalinės bibliotekos suvestinį katalogą <<http://www.libis.lt>> (nuoroda *Autoritetiniai įrašai*); vartotojai iš išskleidžiamojo meniu gali pasirinkti: *Asmenvardis. Kolektyvas / organizacija, Teritorinis ar geografinis vardas, Prekės ženklas, Antraštė / unifikuota antraštė, Vardas ir antraštė, Dalykinė rubrika, Vieta kaip paieškos elementas, Forma, žanras ar fizinės charakteristikos*; kriterijui įrašyti skirtas laukas *Tekstas*; paiešką galima tikslinti pagal papildomus paieškos kriterijus: *Frazės pradžia* (numatytasis), *Visi žodžiai, Bet kuris iš žodžių, Tiksliai frazė*.

Svarbu. Tezauruose standartiškai naudojami tam tikri sutartiniai kodai: BT (angl. *broader term* – platesnis terminas); NT (angl. *narrower term* – siauresnis terminas); RT (angl. *related term* – susijęs terminas). Lietuviškuose tezauruose vartojami atitikmenys: SR – siauresnė rubrika, PR – platesnė rubrika ir SU – susijusi rubrika. Pavyzdžiui:

† 1 Informacinis raštingumas = MEDIA LITERACY
BT: Gebėjimas = ABILITY
BT: Naudojimas žiniasklaida = MASS MEDIA USE
BT: Gebėjimas = ABILITY
BT: Informacijos naudojimas = INFORMATION USE
BT: Komunikacija = COMMUNICATION
RT: Informacinė visuomenė = INFORMATION SOCIETY
RT: Komunikacijos įgūdžiai = COMMUNICATION SKILLS
RT: Žiniasklaidos tendencingumas = MASS MEDIA BIAS

Be minėtų tezaurų, yra daugybė vertingų bibliografinių šaltinių, kurie sudaro sąlygas tyrėjui įsigilinti į nagrinėjamą temą. Bendrieji ir teminiai žodynai padeda tiksliau apibrėžti, racionalizuoti ir paaiškinti

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

terminus ar sąvokas. Enciklopedijos tyrėjams naudingos tuomet, kai norima atlikti bendrą temos apžvalgą (el. enciklopedijose kompaktinių diskų formatu pateikiamos nuorodos ir į šaltinius internete).

Pateiksime keletą populiariausių el. žodynų ir enciklopedijų pavyzdžių:

- *Social Science Dictionary* <<http://bitbucket.icaap.org/>> – atvirosios prieigos socialinių mokslų žodynas, kuriame pateikiama daugiau nei 900 šiai mokslo sričiai būdingų terminų;
- *Encyclopedia.com* <<http://www.encyclopedia.com>> – paiešką galima atlikti 100 įvairaus pobūdžio žodynų, enciklopedijų ir tezaurų;
- *Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary* <<http://www.thefreedictionary.com>> – vienas iš didžiausių el. žodynų pasaulyje;
- *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* <<http://www.sciencedirect.com/science/referenceworks/0080430767>> – enciklopedijoje pateikiama apie 4 000 socialinių ir elgsenos mokslų straipsnių, apie 90 000 bibliografinių įrašų.

Praktinės užduotys

1. Atlikite kelių terminų, atitinkančių Jūsų tyrimo temą, paiešką LiDA tezaure <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezauras>. Nustatykite siauresnius ir susijusius terminus.
2. Atlikite terminų, atitinkančių Jūsų tyrimo temą, paiešką Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos autoritetinių vardų ir dalykų įrašuose. Palyginkite gautus rezultatus su LiDA tezaure rastais terminais.

6.2. Socialinių mokslų knygų paieška

Akademinei socializacijai ir mokslinei komunikacijai mokslinė knyga ir toliau išlieka labai svarbi. Šioje temoje pristatomos tradicinių ir elektroninių knygų paieškos priemonės ir būdai, apžvelgiamos būdingiausios el. knygų paieškos galimybės.

Sparti interneto plėtra, naujos informacinės komunikacinės technologijos, skaitmeninės informacijos pripažinimas ekonomine ir socialine vertybe sudarė sąlygas elektroninėms knygoms atsirasti. Pagrindiniai tokio pobūdžio knygų privalumai: prieiga 7 dienas per savaitę ir 24 val. per parą; interaktyvumas ir paieškos funkcijos; galimybė keisti knygos fizines savybes (skaitymui tinkamą teksto šrifto dydį, formatą ir kt.); multimedijos elementai; el. knygos „nesuskaitomos“ – jos lengvai atkuriamos iš atsarginių kopijų ar įkeliamos iš svetainės, kurioje buvo pirktos. Galime paminėti šiuos pagrindinius el. knygų trūkumus: knygos turinio formato ir techninės sąsajos vienybės problema; spausdintos knygos „matau ir jaučiu“ stoka; nepatogu skaityti ekrane; ribotos prieigos teisės (ribotas vartotojų skaičius, nėra TBA galimybės ir kt.).

6.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Knygų paiešką savo mokslo ir studijų institucijos elektroniniame kataloge <<http://aleph.library.lt>> galima atlikti bet kuriuo paros metu iš bet kurios kompiuterinės darbo vietos, turinčios prieigą prie interneto (registracija reikalinga tik tuo atveju, jei norima užsisakyti knygą į namus, rezervuoti tinkamą knygą, pratęsti paimtų leidinių grąžinimo terminą).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Atlikti efektyvią socialinių mokslų knygų paiešką ir gauti laukiamus rezultatus galima pasirinkus tinkamą paieškos būdą:

- naudojant *paprastosios paieškos* parinktį galima ieškoti knygų pagal reikšminį žodį, autorių, antraštę, skelbimo duomenis, dalyką, dokumento rūšį ir kt.;
- atliekant *išplėstinę paiešką* galima naudoti išskleidžiamąjį meniu ir nurodyti paieškos laukus (ryšį tarp laukų nustato loginis operatorius AND).

Gautame rezultatų sąrašė pateikiami tikslūs knygos bibliografiniai duomenys, knygos saugojimo vieta, egzempliorių skaičius, išdavimo sąlygos.

Patarimas. Norint atlikti socialinių mokslų srities leidinių paiešką akademinės bibliotekos kataloge, greičiau susiorientuoti paieškos erdvėje, tiksliau pasirinkti norimą knygą, peržiūrėti susijusius įrašus, tikslinga rinktis abėcėlines *Rodyklės A–Z*. Pasirinkę šį paieškos būdą, galėsite ieškoti bibliotekoje saugomų leidinių pagal autorių, antraštę, leidėją, dalyką (temas) ir t. t. Pavyzdžiui, *Dalyko* rodyklės paieškos lauke įrašius frazę *ekonomikos raida*, rezultatų sąrašė bus pateiktas abėcėlinis dalykų (temų), prasidedančių fraze *ekonomikos raida*, sąrašas (skiltyje *Įrašų kiekis* bus nurodytas susijusių įrašų kiekis).

Įrašų kiekis	Nuor.	Tekstas
3	Sąrašas	Ekonomikos raida
3		Ekonomikos raida -- Lietuva
1		Ekonomikos vystymo projektas
23	Sąrašas	Ekonominė geografija
1		Ekonominė geografija -- Atlasai
1		Ekonominė geografija -- Europa
2	Sąrašas	Ekonominė geografija -- Mokomosios priemonės aukštosioms mokykloms
1		Ekonominė geografija -- Mokymas (vidurinė mokykla)
4		Ekonominė geografija -- Tarybų Sąjunga
1		Ekonominė geografija -- Tarybų Sąjunga -- Vadovėliai aukštosioms mokykloms

6.1 pav. Paieškos abėcėlinėse rodyklėse rezultatų sąrašas

Pastaba. Akademinų bibliotekų kataloguose rastas knygas į namus gali užsisakyti tik registruotieji vartotojai (aukštosios mokyklos bendruomenės nariai). Jei reikiama knyga yra kitoje aukštojoje mokykloje, ją galima atsisiųsti naudojantis bibliotekos teikiamomis TBA paslaugomis.

Paieškos akademinės bibliotekos elektroniame kataloge galimybės plačiau pristatomos modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“. Šiame modulyje išsamiai pristatomos ir paieškos LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt>> galimybės.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Svarbu. Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo ir viešosiose bibliotekose saugoma nemažai socialinių mokslų tyrėjams svarbių leidinių, kuriuos ne visuomet galima rasti mokslo ir studijų institucijų bibliotekose. Tokia padėtis susiklostė dėl to, kad Nacionalinė biblioteka yra socialinių ir humanitarinių mokslų, politikos, ekonomikos ir kultūros informacijos centras – socialinių mokslų leidinių komplektavimas šioje bibliotekoje pripažintas prioritetine komplektavimo kryptimi (biblioteka gauna visus lietuviškų leidinių privalomuosius egzempliorius).

Siekiant kuo plačiau vartotojams pristatyti gautas socialinių mokslų srities knygas, rengiamos virtualios naujų šios tematikos leidinių parodos <<http://www.lnb.lt/lnb/selectPage.do?docLocator=495111C96A4D11DF8B91746164617373&inlanguage=lt>>. Apsilankę šiame tinklalapyje tyrėjai gali gauti informaciją apie naujausias socialinių mokslų srities knygas, peržiūrėti skenuotą jų turinį. Jei reikalingos knygos nėra institucijos bibliotekoje, ją galima užsisakyti per Tarpbibliotekinį abonementą (TBA).

Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje (eLABa) <<http://elaba.library.lt>> galima rasti socialinių mokslų srities viso teksto knygų, išleistų Lietuvos akademinėse institucijose. Atliekant knygų paiešką rekomenduojama pasirinkti *Dok. rūšis* → *Knygos*.

Svarbu. Duomenų bazėje netolygiai pristatomi akademinų institucijų dokumentų tipai, ypač el. knygų duomenų masyvai. Ši padėtis susiklostė dėl Lietuvos universitetuose vykdomos skirtingos el. dokumentų įkėlimo į informacinę sistemą – eLABa duomenų bazę – politikos ir strategijos.

Plačiau paieškos Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje (eLABa) ypatumai pristatomi modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Pastaba. Lietuvos virtualioje bibliotekoje <<http://www.lvb.lt>> Jums reikalingų knygų paiešką vienu metu galite atlikti visose Lietuvos akademinėse bibliotekose.

6.2.2. Elektroninių knygų paieška prenumeruojamose duomenų bazėse

Ebrary

Adresas – <http://www.ebrary.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis duomenų bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai. Jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Prenumeruojama nuo 2008 m.

Viso teksto elektroninių knygų duomenų bazė. Lietuvos aukštųjų mokyklų bibliotekos prenumeruoja nuolat atnaujinamą kolekciją *Academic Complete*. Vartotojai gali naudotis paprasta ir išplėstine paieška, sudaryti savo pasirinktų elektroninių knygų katalogus (tam būtina turėti asmeninius prisijungimo prie duomenų bazės duomenis). Socialinių mokslų tyrėjams aktualios verslo ir ekonomikos, edukologijos, psichologijos ir socialinio darbo, sociologijos el. knygų kolekcijos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai:

- įvairios knygų paieškos galimybės: vartotojai gali susipažinti su visa knygų kolekcija, ieškoti informacijos atskiruose skyriuose, konkrečioje socialinių mokslų temoje ar vartydami knygos puslapius;
- atliekant paiešką pagal temą galima pasirinkti smulkesnę temą (pvz., atlikdami paiešką tema *Law*, gauname konkretesnes temas: *Law in General, Comparative and Uniform Law, Jurisprudence*);
- reikšminių žodžių paieška knygos tekste;
- paieškos rezultatus galima surūšiuoti pagal knygos skyrių populiarumą ieškoma tema;
- pasirinkus tinkamą socialinių mokslų srities el. knygą, galima naudotis informacijos tvarkymo įrankiais: pažymėti teksto dalį, išversti tekstą į kitą kalbą, atlikti paiešką tekste ir kt.

Trūkumai

- prenumeruojama tik trijose Lietuvos mokslo ir studijų institucijose (KTU, MRU, VU).

Duomenų bazės paieškos vadovas

<http://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/biblioteka/vartovad/ebraryvv.pdf>.

Svarbu. Kopijuoti ir spausdinti galima tik nedidelius teksto fragmentus. Kopijuoti ar spausdinti visą knygos tekstą griežtai draudžiama.

SpringerLINK e-books

Adresas – <http://www.springerlink.com/books>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – viso teksto knygomis gali naudotis duomenų bazę įsigijusių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Vienos didžiausių pasaulyje tarptautinės mokslinių knygų leidyklos *Springer* viso teksto duomenų bazėje sukaupta knygų kolekcija, kurioje šiuo metu yra apie 4 119 humanitarinių, socialinių mokslų ir teisės knygų. Lietuvos bibliotekų įsigytų knygų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring-books.htm>>. Prieigą prie socialinių mokslų el. knygų kolekcijos (*Humanities, Social Science and Law, Business and Economics*), kurią sudaro 797 el. knygos, įsigijo ir teikia Vilniaus universiteto biblioteka.

Privalumai:

- nuolatinės prieigos teisėmis įsigytos socialinių mokslų el. knygų kolekcijos lieka bibliotekoje neterminuotai;
- bibliotekos, turinčios prieigą prie šių knygų, gali pateikti jas savo kataloge.

Trūkumai:

- socialinių mokslų srities el. knygų kolekcijos prenumeruojamos tik vienoje Lietuvos aukštojo mokslo institucijoje;
- *SpringerLINK* tinklalapyje nėra galimybės atlikti paiešką ar naršyti tik institucijos įsigytų knygų kolekcijoje. Prisijungus iš kolekciją prenumeruojančios institucijos tinklo kompiuterių, įsigytos kolekcijos knygos bus pažymėtos žalia piktograma.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Pastaba. Per akademinės bibliotekos elektroninį katalogą <<http://aleph.library.lt>> (*Ištekliai → SpringerLink e. knygų katalogas*) galite matyti visą akademinėse bibliotekose prenumeruojamų elektroninių knygų sąrašą (prieiga prie knygos viso teksto galima tik iš duomenų bazę prenumeruojančių institucijų tinklo kompiuterių).

Elektroninių knygų duomenų bazių yra ir daugiau. Nors Lietuvos bibliotekos šių duomenų bazių neprenumeruoja, tačiau vartotojai turi galimybę peržiūrėti jose esančių knygų santraukas ir turinius. Pateiksime keletą didžiausių el. knygų duomenų bazių pavyzdžių:

Oxford Scholarship Online <<http://www.oxfordscholarship.com/oso/public/index.html>>. Viso teksto elektroninių mokslinių knygų duomenų bazė, kurioje šiuo metu yra per 4 tūkst. humanitarinių, socialinių, teisės ir kt. mokslo krypties knygų. Lietuvoje neprenumeruojama, vartotojai turi galimybę peržiūrėti tik knygų santraukas ir turinius.

Net Library <<http://www.netlibrary.com/Gateway.aspx>>. Viso teksto knygų duomenų bazė, kurioje vartotojai gali skaityti apie 200 tūkst. žymiausiose pasaulio akademinėse leidyklose išleistų elektroninių knygų. Kiekvieną mėnesį kolekcija papildoma tūkstančiu naujų pavadinimų leidinių. Lietuvoje neprenumeruojama.

MyiLibrary® <<http://www.myilibrary.com>>. Viso teksto knygų duomenų bazė, kurioje šiuo metu yra apie 175 tūkst. įvairių mokslo krypties knygų. Kiekvieną mėnesį kolekcija papildoma 5 tūkst. naujų pavadinimų leidinių. Lietuvoje neprenumeruojama.

Taylor & Francis EBooks <<http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>>. Viso teksto knygų duomenų bazė, kurią sudaro apie 30 įvairių disciplinų kolekcijų. Lietuvoje neprenumeruojama.

6.2.3. Atvirosios prieigos el. knygų duomenų bazės

Ilgalaikio informacijos išsaugojimo ir nuolatinės prieigos prie informacijos poreikis skatina spartų el. knygų kolekcijų ir el. bibliotekų kūrimąsi internete. 6.1 lentelėje pateikiami populiariausi socialinių mokslų srities mokslinių elektroninių knygų atvirosios prieigos šaltiniai.

6.1 lentelė. Socialinių mokslų srities mokslinių elektroninių knygų atvirosios prieigos šaltiniai

<i>Flat World Knowledge</i> < http://www.flatworldknowledge.com/ >	Verslo ir ekonomikos sričių mokomoji literatūra. Norėdami skaityti visą dokumento tekstą, vartotojai turi užsiregistruoti (registracija nemokama).
<i>Free Books</i> < http://www.e-book.com.au/freebooks.htm >	Populiariausios atvirosios prieigos skaitmeninės bibliotekos.
<i>Internet Archive</i> < http://www.archive.org/details/texts >	2010 m. gegužės mėn. duomenimis, vartotojams prieinamos 2 316 999 skaitmeninės knygos iš įvairių bibliotekų atvirosios prieigos archyvų.
<i>The Internet Public Library</i> < http://www.ipl.org >	Prieiga prie daugiau nei 20 000 pavadinimų tekstų, kurių paiešką galima atlikti pagal autorių, pavadinimą ar Dewey dešimtainę klasifikaciją.
<i>Online Books Page</i> < http://onlinebooks.library.upenn.edu/ >	Šiuo metu suteikiama prieiga prie 35 000 el. knygų (2010 m. duomenys).
<i>Project Gutenberg</i> < http://www.gutenberg.org >	Viena iš didžiausių nemokamų el. knygų kolekcijų skaitmeninių bibliotekų, kuriama nuo 1971 m. Šiuo metu vartotojams prieinama daugiau nei 27 000 knygų (2010 m.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

	duomenys).
6.1 lentelės tęsinys. Socialinių mokslų srities mokslinių elektroninių knygų atvirosios prieigos šaltiniai	
Open Russian Electronic Library < http://www.rsl.ru/ru/s2/s101/ >	El. knygos, disertacijos ir kt. leidiniai rusų kalba.
The Oxford Text Archive < http://ota.ahds.ac.uk/ >	1976 m. įkurtas Oksfordo universiteto mokslinių tyrimų ir mokymo priemonių archyvas. Norint peržiūrėti kai kuriuos dokumentus, reikia gauti raštišką sutikimą.

El. knygų paiešką galima atlikti specializuotoje paieškos sistemoje *Google Books* <<http://books.google.com>>. Jei prieigos prie knygos neriboja autorių teisės arba jei leidėjas (autorius) sutinka, galima peržiūrėti bet kurį knygos puslapį. Jei knyga yra viešame tinklalapyje, vartotojai ją gali atsisiųsti, įsirašyti ar atsispausdinti. Radus reikalingą socialinių mokslų knygą, galima ją įsigyti (nuoroda *Pirkti šią knygą*) arba pasiskolinti iš bibliotekos (nuoroda *Pasiskolinti šią knygą*).

6.2.4. Socialinių mokslų knygų paieška leidyklų interneto svetainėse

Akivaizdu, kad sparti informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra ne tik nesumenkino spausdintų knygų reikšmės, bet ir paspartino jų platinimą ir informacijos sklaidą per internetinius knygynus, leidyklų svetaines, įvairaus pobūdžio knygų apžvalgas (pavyzdžiui, *Times Higher Education Supplement* <<http://www.timeshighereducation.co.uk>>, *Times Literary Supplement* <<http://entertainment.timesonline.co.uk>> ir pan.).

Informacijos paieškos leidyklų kataloguose ir svetainėse galimybė sudaro sąlygas tyrėjams susipažinti su naujomis socialinių mokslų srities knygomis, įsigyti jų individualiai arba pateikti užsakymą bibliotekai. Todėl naujausiai informacijai gauti labai svarbios yra leidyklos, kurių specializacija yra socialinių mokslų srities knygų leidyba (pavyzdžiui, *Routledge* <<http://www.routledge.com>>, *Springer* <<http://www.springer.com>>, *SAGE* <<http://www.sagepub.com/home>>, *Elsevier* <<http://www.elsevier.com/>> ir kt.).

Plačiau pristatysime VGTU leidyklos *Technika*, išsiskiriančios iš kitų aukštųjų mokyklų leidyklų nauju požiūriu į studijų ir mokslo leidybos organizavimą, el. knygų platformą.

Adresas – <http://www.ebooks.vgtu.lt>

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – vartotojams laisvai prieinami knygų bibliografiniai duomenys, aprašai ir turiniai; viso teksto knygos yra prenumeruojamos. Socialinių mokslų tyrėjai knygas gali rinktis ir jas peržiūrėti pagal pateikiamas kategorijas (pavyzdžiui, *Vadyba ir administravimas*, *Ekonomika*, *Edukologija* ir kt.).

Privalumai:

- galimybė įsigyti reikiamų viso teksto el. knygų;
- galimybė atsisiųsti įsigytas knygas į savo kompiuterį ir skaityti jas ne internete (angl. *off-line*);
- galimybė keisti knygos puslapio vaizdą, pasižymėti reikiamą puslapį ir (ar) įrašyti savo pastabas;
- galimybė vieną kartą atsispausdinti įsigytą knygą;
- lankstus knygų įsigijimo terminas: semestru, mėnesiui, savaitei, visam laikui.

Trūkumai

- knygos tekstą galima skaityti tik nusipirkus terminuotą arba neribotą prieigą.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.2.5. Knygų paieška elektroniniuose knygynuose

Šiuo metu internetiniai knygynai – ne tik viena iš populiariausių el. prekybos rūšių, bet ir pagrindinis operatyvios informacijos apie leidžiamas knygas išteklius. Tyrėjai gali jiems reikiamų knygų įsigyti internetu – knygos atsiunčiamos paštu arba pristatomos nurodytu adresu.

Knygininkas

Adresas – <http://www.knygininkas.lt/main.php>

Tipas – internetinis knygynas.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga prie bibliografinės informacijos ir anotacijų.

KTU, KMU, MRU, VDU ir VGTU bei kitose leidyklose leidžiama mokslinė, techninė, studijų literatūra, skirta aukštųjų mokyklų ir kolegijų studentams bei dėstytojams, taip pat verslininkams, medikams, teisininkams. Leidėjo nustatytais kainomis knygos pristatomos ir parduodamos visoje Lietuvoje.

Knygos pateikiamos pagal temas (pavyzdžiui, *Ekonomika; Edukologija, Pedagogika; Psichologija, Sociologija* ir kt.).

Privalumai:

- patogų peržiūrėti naujausias, populiariausias ir išparduodamas reikiamos socialinių mokslų srities knygas;
- išsami informacija apie išleistas knygas (bibliografiniai duomenys, anotacija, turinys);
- vartotojas gali rasti informaciją apie naujas knygas, išleistas pasirinktu laikotarpiu;
- galimybė greitai įsigyti reikiamą leidinį;
- galima rinktis patogiausią knygos pristatymo būdą (atsiimti pašto skyriuje ar vartotojo nurodytu adresu).

Trūkumai

- nėra galimybės filtruoti naujų, tik socialinių mokslų knygų, pasirodžiusių pasirinktu laikotarpiu, sąrašo.

Amazon.com

Adresas – <http://www.amazon.com>

Tipas – internetinis knygynas.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Privalumai:

- yra informacijos apie užsienio akademinėse leidyklose išleistas socialinių mokslų knygas;
- paieškos rezultatus galima grupuoti pagal reikšmingumą, knygos išleidimo metus, kainą;
- pateikiami knygos bibliografiniai duomenys, išsami apžvalga, turinys, skaitytojų nuomonė, nuorodos į panašios tematikos leidinius;
- veikia diskusijų grupės;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- knygas galima užsisakyti ir už jas sumokėti internetu, o jos pristatomos leidėjų nustatytais tarptautiniais pristatymo kanalais.

Pastaba. Siūlome išbandyti knygyną *Amazon Zoomi* <<http://zoomii.com/>>. Jus nustebins vartotojo sąsaja ir jos interaktyvumas.

6.2 pav. Internetinio knygyno *Amazon.com* rezultatų sąrašo fragmentas

Įdomu. *Amazon.com* populiarinamam el. knygų skaitytuvui *Kindle* pritaikytos knygos netrukus bus prieinamos ir mobiliųjų telefonų vartotojams. 2010 m. duomenimis, elektroninių knygų bibliotekoje *Kindle* yra daugiau kaip 230 000 pavadinimų knygų.

Blackwell Bookshop

Adresas – <http://bookshop.blackwell.co.uk/jsp/welcome.jsp>

Tipas – internetinis knygynas.

Tematika – daugiadalykis.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Privalumai:

- didelis socialinių mokslų srities knygų pasirinkimas;
- puikios paieškos galimybės (nesudėtinga išplėstinė paieška);
- registruotieji vartotojai gauna informaciją apie naujausias pasirinktos mokslo srities knygas.

Trūkumai:

- aukšta knygų kaina;
- nepakankamai išplėtotos internetinės paslaugos (vėluojama atsiųsti knygas, neoperatyviai atsakoma į el. laiškus).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Ieškant socialinių mokslų knygų dideliuose internetiniuose knygynuose, kyla tam tikra rizika pasiklysti leidinių gausoje. Todėl, gavus paieškos rezultatus, reikėtų atkreipti dėmesį į knygos turinį ir santrauką (ar jie atitinka mokslinius interesus) bei leidyklos, kurioje išspausdinta knyga, prestižą akademinės leidybos srityje.

Praktinės užduotys

1. Lietuvos virtualioje bibliotekoje <<http://www.lvb.lt/>> raskite, kurios aukštųjų mokyklų bibliotekos turi šį leidinį: DAVID A. DE VAUS. *Surveys in social research*, 2002. Ar šią knygą galima įsigyti internetiniame knygyne *Amazon.com*?
2. Internetiniame knygyne *Knygininkas* <<http://www.knygininkas.lt>> raskite P. Baršausko vadovėlį *Išskirtinių mokslinių tyrimų vadyba*, 2009. Ar ši knyga yra Jūsų bibliotekoje?

6.3. Socialinių mokslų straipsnių paieška

Nuolat didėjantis elektroninių mokslinės informacijos žurnalų skaičius yra šiuolaikinės mokslinės komunikacijos kaitos priežastis ir pasekmė. Pagrindinis šios temos tikslas – supažindinti su socialinių mokslų krypties straipsnių paieškos galimybėmis bibliografinėse, viso teksto duomenų bazėse, atvirosios prieigos ir kituose šaltiniuose.

6.3.1. Socialinių mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Socialinių mokslų srities straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse yra pats greičiausias būdas rasti informaciją, kuri reikalinga norint apžvelgti ir pateikti tam tikro socialinių mokslų srities reiškinių ar problemos iširtumą, nustatyti svarbiausius toje srityje dirbančius tyrėjus ir jų vykdomų mokslinių tyrimų temas. Tai vienas svarbiausių informacijos išteklių, kuris padeda nustatyti mokslinį socialinių mokslų krypties bei šakų iširtumo lygį ir mokslinių problemų analizės būklę.

Lietuvos mokslo publikacijų duomenų bazė išsamiau pristatoma modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Apžvelgsime populiariausias socialinių mokslų srities bibliografines duomenų bazes. Reikia pabrėžti, kad daugelis užsienio bibliografinių duomenų bazių Lietuvos akademinės bendruomenės vartotojams neprieinamos dėl ribotų finansinių išteklių ir susiformavusių Lietuvos bibliotekų nuostatų prioritetus teikti viso teksto mokslinės informacijos duomenų bazių prenumeratai.

EconLit

Adresas – <http://search.ebscohost.com> (prieiga per *EBSCO Publishing* sąsają).

Tipas – mišri.

Tematika – ekonomika.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Prenumeruojama nuo 2010 m.

Privalumai:

- referuojami straipsniai, mokslinės ataskaitos, santraukos nuo 1969 m.;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- vartotojai gali rasti ne tik straipsnių, bet ir knygų apžvalgų, disertacijų ir kt.;
- paieškos 22 indeksuojamuose paieškos laukuose galimybė;
- prieinama vartotojams namie (dėl slaptažodžių kreiptis į duomenų bazę prenumeruojančios institucijos biblioteką).

Pastaba. Lietuvos bibliotekos prenumeruoja duomenų bazę *EconLIT with Full Texts*, kurioje vartotojai turi prieigą prie daugiau nei 480 žurnalų, įskaitant Amerikos ekonomikos asociacijos (angl. *American Economic Association*) rengiamos bazės *EconLit* turinį.

ERIC

Adresas – <http://eric.ed.gov/>

Tipas – mišri.

Tematika – švietimas.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

JAV švietimo departamento ir ugdymo priemonių informacijos centro kuriama duomenų bazė, kurioje vartotojai turi prieigą prie 960 žurnalų su nuorodomis į jų leidėjų svetaines.

Privalumai:

- galimybė atlikti paiešką pagal reikšminius žodžius, autorių, antraštę ir kitus parametrus;
- terminų paiešką galima atlikti pagal tezauro *ERIC* terminus;
- galimybė rastus bibliografinius duomenis atsisiųsti el. paštu, išsisaugoti arba eksportuoti į bibliografinių nuorodų tvarkymo programas.

IBSS – International Bibliography of the Social Sciences

Adresas – <http://www.lse.ac.uk/collections/IBSS/Default.htm>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai. Lietuvos mokslo ir studijų institucijose neprenumeruojama.

Pagalba <<http://www.lse.ac.uk/collections/IBSS/support/Default.htm>>.

Duomenų bazėje referuojami socialinių ir su jais susijusių mokslų tyrimai, kurių rezultatai publikuojami moksliniuose straipsniuose, knygose ir jų apžvalgose. Dauguma duomenų bazėje indeksuojamų leidinių yra įtraukti į Britų politinių ir ekonomikos mokslų bibliotekos ir Londono ekonomikos ir politikos mokslų bibliotekos katalogus. Į duomenų bazę įtraukti tarptautinę socialinių mokslų perspektyvą atspindintys žurnalai, publikuojantys regionų, tarptautinius ir lyginamuosius tyrimus. Publikacijos aprašomos 100 kalbų. Archyvas kaupiamas nuo 1951 m.

Privalumai:

- prieiga prie 2,5 mln. bibliografinių įrašų iš antropologijos, ekonomikos, politologijos ir sociologijos mokslų žurnalų straipsnių, recenzijų, monografijų ir jų rinkinių dalių, kurių negalima rasti naudojantis įprastomis paieškos sistemomis internete;
- įrašams indeksuoti naudojami antropologijos, ekonomikos, politikos, sociologijos mokslų kontroliuojamieji žodynai;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- galimybė naudotis pagalbinėmis paieškos rodyklėmis: autorių, žurnalo antraščių, publikacijų rūšių, leidėjų;
- indeksuojami įvairių šalių leidiniai anglų, prancūzų, vokiečių, rusų ir kt. kalbomis;
- prieiga prie naujausių publikacijų – duomenų bazė papildoma kiekvieną savaitę.

Sociological Abstracts

Adresas – <http://www.csa.com/factsheets/socioabs-set-c.php>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – sociologija ir su ja susiję mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai. Lietuvos mokslo ir studijų institucijose neprenumeruojama.

Pagalba <<http://www.csa.com/factsheets/supplements/saguideOct2008.pdf>>.

Duomenų bazėje pateikiami citavimo duomenys, žurnalų straipsnių santraukos, knygų apžvalgos, knygos, jų dalys, disertacijos, konferencijų pranešimai. Per metus bazė papildoma apie 30 000 įrašų. Cituojamieji šaltiniai hiperaktyviais ryšiais susieti su *Sociological Abstracts* ir kitomis CSA duomenų bazėmis.

Duomenų bazėje referuojami žurnalai skirstomi į grupes: pagrindinius (angl. *core*), prioritetinius (angl. *priority*), pasirenkamuosius (angl. *selective*).

Svarbu. Yra spausdintinis duomenų bazės analogas – leidinys *Sociological Abstracts* (ISSN 0038-0202).

Privalumai:

- pateikiama straipsnių, knygų, knygų apžvalgų, serialinių leidinių, knygų dalių, disertacijų, konferencijų pranešimų bibliografinė informacija;
- vartotojai gali naudotis duomenų bazės *Sociological Abstracts* tezauru;
- vartotojai gali gauti informaciją nuo 1952 m.;
- duomenų bazė atnaujinama kas mėnesį.

6.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Duomenų bazės specifika iš esmės lemia paieškos joje ypatumus: užklauso formulavimą, rezultatų tikslinimo priemones ir t. t.

Pristatysime prenumeruojamas universalios pobūdžio duomenų bazes, kuriose socialinių mokslų informacija sudaro didelę duomenų bazėje esančios informacijos dalį.

Academic Search Complete (per EBSCO Publishing sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis duomenų bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Duomenų bazė prenumeruojama nuo 1999 m. pabaigos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Tai mokslinės informacijos duomenų bazė, kurioje pateikiama apie 5 000 viso teksto leidinių¹.
Atnaujinama kasdien.

Privalumai:

- patogios užklausos tikslinimo galimybės: paieškos rezultatus galima rūšiuoti pagal relevantiškumą, datą, autorių ar šaltinį;
- įvairūs straipsnio išsaugojimo būdai;
- vaizdinės paieškos galimybė;
- vertimo į kitas užsienio kalbas funkcija;
- paslauga *Page Composer*, kuri svarbi dėstytojams, rengiantiems literatūros sąrašus – užduotis studentams.

Trūkumai

- leidėjai taiko priegys prieš kai kurių socialinių mokslų žurnalų naujausių numerių apribojimus (embargo laikotarpį).

Pastaba. Atliekant viso teksto straipsnių paiešką ir formuluojant užklausą, tikslinga varnele pažymėti *Full Text*. Jei norite rasti tik mokslinius straipsnius, pažymėkite *Scholarly (Peer Reviewed) Journals*.

Annual Reviews

Adresas – <http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/db/liet/annual_r.html>. Duomenų bazė prenumeruojama nuo 2007 m.

Duomenų bazėje yra keturios teminės žurnalų kolekcijos: *Biomedical / Life Sciences*, *Physical Sciences*, *Social Sciences* ir *Economic*. Socialinių mokslų žurnalų kolekciją sudaro 11 žurnalų: *Annual Review of Anthropology*, *Annual Review of Clinical Psychology*, *Annual Review of Economics*, *Annual Review of Financial Economics*, *Annual Review of Resource Economics*, *Annual Review of Environment and Resources*, *Annual Review of Law and Social Science*, *Annual Review of Political Science*, *Annual Review of Psychology*, *Annual Review of Public Health*, *Annual Review of Sociology*. Žurnalai turi aukštą citavimo indeksą ir yra indeksuojami *ISI Journal Citation Report*.

Duomenų bazės socialinių mokslų kolekciją prenumeruoja Kauno technologijos universiteto, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo, Šiaulių universiteto, Vilniaus universiteto bibliotekos.

---

¹ 2010 m. gegužės mėn. duomenys.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai

- prieiga prie aukštą citavimo indeksą turinčiuose socialinių mokslų srities žurnaluose publikuojamų straipsnių.

Trūkumai:

- Lietuvos mokslo ir studijų institucijos turi prieigą prie skirtingų žurnalų kolekcijų;
- neprenumeruojamas žurnalų archyvas (Lietuvos vartotojams prieinami žurnalai tik nuo 1996 m.).

JSTOR

Adresas – <http://www.jstor.org/>

Tipas – viso teksto, archyvas.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis bazę prenumeruojančios institucijos vartotojai, jų sąrašą ir bibliotekų prenumeruojamas kolekcijas rasite <<http://www.lmba.lt/db/liet/jstor.htm>>. VU ir Nacionalinė biblioteka suteikia individualius slaptažodžius naudotis duomenų baze namie.

Mokslo žurnalų archyvas, kuriame kaupiami įvairių mokslo disciplinų viso teksto straipsniai. Socialinių mokslų tyrėjams svarbios šios kolekcijos²:

- *Arts & Sciences I*
<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=as>>
– kolekciją sudaro 119 pavadinimų žurnalai, skirti socialiniams ir humanitariniams mokslams;
- *Arts & Sciences II*
<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=asii>>
– 127 žurnalų kolekcija, skirta filologijai, muzikai, kinui, folklorui, religijai, scenos menui, dailei, architektūros teorijai ir istorijai;
- *Arts & Sciences IV*
<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=asiv>>
> – 112 žurnalų kolekcija, skirta verslui, edukologijai, teisei, viešajam administravimui;
- *Arts & Sciences VI*
<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=asvi>>
> – 120 žurnalų kolekcija, skirta daugiausia socialiniams mokslams;
- *Arts & Sciences VII*
<<http://www.jstor.org/action/showJournals?browseType=collectionInfoPage&selectCollection=asvii>>
> – kolekcija, skirta menui, humanitariniams ir socialiniams mokslams.

Svarbu. Naujausi 3–5 metų straipsniai dažniausiai vartotojams neprieinami.

Oxford Journals Online

Adresas – <http://www.oxfordjournals.org/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/ojo.htm>>. Duomenų bazę prenumeruojama nuo 2005 m.

---

² 2010 m. gegužės mėn. duomenys.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Oksfordo universiteto leidyklos viso teksto žurnalų duomenų bazė. Vartotojai gali skaityti pačius naujausius leidinių numerius ir naudotis archyvu nuo 1996 m. Socialinių mokslų žurnalų kolekcija prieinama adresu http://www.oxfordjournals.org/for librarians/social_sciences_2010.pdf. Prenumeruojamų žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/db/liet/ojo.htm>.

Duomenų bazės teminė rodyklė leidžia rinktis žurnalus pagal temas. Socialinių mokslų tyrėjai, pasirinkę temą *Social Sciences*, atsivėrusiame lange matys visus prie šios temos priskirtus žurnalus. Spragtelėjus ant konkretaus žurnalo pavadinimo, atsivėrusiame lange pateikiamas žurnalo aprašymas, vartotojams prieinami numeriai ir galimybė jame atlikti paiešką.

Privalumai:

- galima atlikti žurnalų paiešką pagal teminę rodyklę;
- galima atlikti paiešką pasirinkto žurnalo numeriuose;
- pateikiama nuoroda į tinklalapį, kuriame pateikiama išsami informacija apie žurnalą;
- atliekant išplėstinę straipsnių paiešką, galima nurodyti keletą žurnalų, kuriuose turėtų būti vykdoma paieška;
- viso teksto straipsnio dešinėje pusėje pateikiami skaitytojų atsiliepimai apie straipsnį, prenumeratos sąlygos, žurnalo archyvas, tame žurnale vykdytos paieškos rezultatai;
- gautus paieškos rezultatus galima siaurinti nurodant atitinkamą laikotarpį;
- užsiregistravus galima gauti informaciją apie naują žurnalo numerį el. paštu.

Trūkumai:

- netaiso reikšminių žodžių rašybos klaidų;
- gali būti ribojama kopijuoti kai kurias PDF formato viso teksto straipsnio teksto dalis;
- mokslo ir studijų institucijos prenumeruoja ne visus šios duomenų bazės žurnalus, todėl viso teksto straipsniai prieinami tik iš prenumeruojamų žurnalų.

Svarbu. Duomenų bazės vartotojams suteikiama galimybė papildyti paieškos rezultatus per *Scholar Google* – atlikti paiešką pagal autorių ar ieškoti susijusių straipsnių reikiama tema.

Sage Journals Online

Adresas – <http://online.sagepub.com/cgi/search/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>. Duomenų bazė prenumeruojama nuo 2006 m.

Tai leidyklos *SAGE Publication* duomenų bazė, kurioje prenumeruojami 524 socialinių, humanitarinių ir kt. mokslų žurnalai, jų sąrašą rasite <http://www.lmba.lt/db/liet/sage.htm>.

Privalumai:

- prieiga prie straipsnių el. formato iki pasirodant spausdintiniam žurnalo variantui;
- galimybė peržiūrėti žurnalų archyvą;
- pateikiama straipsnių skaitomumo statistika;
- pasirinkę priemonę *MatchMaker* vartotojai ras straipsnius, atitinkančius pasirinktą temą.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Trūkumai:

- prenumeruojančios institucijos neturi prieigos prie žurnalų archyvo (vartotojai gali naudotis viso teksto straipsniais tik nuo 1999 ar 2000 m.);
- mokslo ir studijų institucijos prenumeruoja ne visus šios duomenų bazės žurnalus, todėl viso teksto straipsniai prieinami tik iš prenumeruojamų žurnalų.

Svarbu. Norėdami atlikti viso teksto straipsnių paiešką tik prenumeruojamuose žurnaluose, pasirinkite *SAGE Content Available to Me* ir spragtelėkite mygtuką *Browse by Journal Title*.

ScienceDirect

Adresas – <http://www.sciencedirect.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Nuo 2010 m. prenumeruojama daugiau nei 2 tūkst. pavadinimų viso teksto žurnalų.

Leidyklos *Elsevier* mokslo žurnalų duomenų bazė, kuri labiausiai atitinka fizinių, technologijos ir biomedicinos mokslų tyrėjų poreikius. Tačiau ir socialinių mokslų atstovai joje ras nemažai aukštą citavimo indeksą turinčių savo srities žurnalų.

Patarimas. Atliekant socialinių mokslų straipsnių paiešką, tikslinga naudotis kairėje duomenų bazės tinklalapio pusėje esančia dalykine rodykle. Pasirinkus tyrimo kryptį atitinkančią nuorodą *Business, Management and Accounting, Decision Sciences, Economics, Econometrics and Finance, Psychology and Social Sciences*, atsivėrusiame lange bus matomas tos krypties žurnalų ir knygų sąrašas bei prieigos detalės. Vartotojams prieinami straipsniai pažymėti žaliu ženkliuku, neprieinami – baltu.

Privalumai:

- prieiga prie socialinių mokslų viso teksto žurnalų, daugelis jų referuojami duomenų bazėje *ISI Web of Science*;
- galimybė atlikti paiešką pagal reikšminius žodžius, antraštę, autorių, pagal abėcėlinę antraščių ar dalykinę rodyklę;
- papildomos paslaugos registruotiesiems vartotojams;
- informacija apie naujas publikacijas, atitinkančias pateiktą užklausą (angl. *Save as Search Alert*).

Wiley-Online Library

Adresas – <http://onlinelibrary.wiley.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/wiley.htm>>. Susikūrus asmeninę aplinką galima jungtis iš namų kompiuterių. Prenumeruojama nuo 2010 m.

Leidyklų *Wiley* ir *Blackwell Publishing* mokslo žurnalų duomenų bazė, kurią sudaro dvi kolekcijos: fizinių, biomedicinos, technologijos (angl. *STM Collection*) ir socialinių bei humanitarinių (angl. *SSH*

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Collection) mokslų. Socialinių ir humanitarinių mokslų kolekciją prenumeruoja MRU, VPU, VDU, KU, KTU, ŠU, VU bibliotekos ir Nacionalinė biblioteka.

Atliekant socialinių mokslų straipsnių paiešką, tikslinga ieškoti pagal temas (duomenų bazės turinys suskirstytas į bendras temas). Pavyzdžiui, pasirinkus temą *Education*, atveriamas potemių sąrašas (*Education (general)*, *Higher Education*, *Special Education*). Spragtelėjus ant atitinkamo potemio, pateikiamas prie jo priskirtų žurnalų sąrašas. Pasirinkę Jus dominantą žurnalą, rasite šio žurnalo aprašymą, nuorodą į svetainę, informaciją apie leidėjus, prieinamus numerius.

Privalumai:

- galimybė atlikti paiešką pasirinktame žurnale;
- informacija apie žurnalą, jo redakcinę komisiją, reikalavimus straipsnių autoriams bei kontaktiniai duomenys;
- užsiregistravus galima gauti slaptažodį ir juo naudojantis dirbti namie.

Trūkumai:

- ne visos mokslo ir studijų institucijos prenumeruoja abi šios duomenų bazės kolekcijas;
- duomenų bazėje yra žurnalų, kurie nėra įtraukti nė į vieną kolekciją, – juos reikia prenumeruoti atskirai, todėl viso teksto straipsniai prieinami tik iš prenumeruojamų žurnalų;
- Lietuvos mokslo ir studijų institucijos neturi prieigos prie šioje bazėje esančių el. knygų ir informacinių leidinių.

Svarbu. Lietuvos bibliotekos prenumeruoja papildomus duomenų bazės *Wiley InterScience* žurnalus, kurie neįeina į kolekcijas. Žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/doc/Wiley_Blackwell_sarasas_papildomas.doc>.

Business Source Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – verslas, ekonomika, finansai, vadyba, bankininkystė ir kt.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebsco.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Prenumeruojama nuo 1999 m. pabaigos.

Prieiga prie šios duomenų bazės gali būti dvejopa: per *EBSCOhost Web* (tradicinė) ir per *Business Searching Interface* sąsają, kuri tyrėjams gali būti patogesnė dėl pradiniame tinklalapyje pateikiamų nuorodų.

Privalumai:

- pateikiama viso teksto informacija ne tik iš mokslo žurnalų, bet ir iš knygų, konferencijų medžiagos, ataskaitų, pranešimų ir kt.;
- verslo kompanijų paieškos galimybė pagal abėcėlę ar pagal kompanijos pavadinime esantį žodį (-žius);
- PDF formatu pateikiamos objektyvios verslo informacijos kompanijos *Datamonitor* ataskaitos apie verslo įmonių veiklą: kompanijos adresas, darbuotojų skaičius (angl. *Key Facts*), veiklos aprašymas (angl. *Business Description*), istorija (angl. *History*), pagrindinių darbuotojų sąrašas su biografijomis

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

(angl. *Key Employee*), pagrindiniai produktai ir teikiamos paslaugos (angl. *Major Products and Services*), konkurentų sąrašas (angl. *Top Competitors*), kompanijos biurai ir dukterinės įmonės (angl. *Locations and Subsidiaries*);

- abejojant dėl užklauso formuliavimo ar reikšminių žodžių, galima pasinaudoti verslo tezauru, kuriame informacija pateikiama pagal temas, vietas ar asmenis;
- pateikiamas išsamus rezultatų sąrašas ir galimybė jį tikslinti pagal reikšmingumą, autorių, šaltinį, datą;
- atskirai pateikiamos straipsnyje publikuojamos lentelės, grafikai, brėžiniai.

Trūkumai:

- kai kurių socialinių mokslų žurnalų prieinami tik vėlesnių metų viso teksto straipsniai;
- prieinami ne visų žurnalų viso teksto straipsniai.

Patarimas. Atlikdami paiešką pagal autorių, paieškos eilutėje pirmiausia įrašykite pavardę, o paskui nurodykite vardą ar inicialus.

Pastaba. Duomenų bazėje pateikiama Harvardo verslo mokyklos (*Harvard Business School*) seminarų vaizdo medžiaga.

Education Research Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – švietimas.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebsco.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Prenumeruojama nuo 2007 m.

Duomenų bazėje pateikiami viso teksto straipsniai, apimantys įvairius ugdymo lygmenis (nuo vaikystės iki aukštojo mokslo), rodyklės ir santraukos iš daugiau kaip 2 150 žurnalų, taip pat viso teksto straipsniai iš daugiau kaip 1 200 žurnalų. Be to, suteikiama prieiga prie 500 knygų ir monografijų, konferencijų medžiagos (2010 m. duomenys).

SocINDEX with Full Text (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.ebscohost.com>

Tipas – viso teksto.

Tematika – sociologija, kriminologija, demografija, etnologija, lyčių studijos, politinė sociologija, religijotyra, urbanistika, socialinė psichologija, socialinis darbas, antropologija, sociologijos istorija, sociologija, sociologijos teorija ir kt.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/socind.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudotis duomenų baze namie. Prenumeruojama nuo 2007 m.

Emerald Management eJournals Collection

Adresas – <http://www.emeraldinsight.com/ft>

Tipas – viso teksto.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Tematika – verslo, vadybos, rinkodaros, informacijos ir komunikacijos mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/socind.htm>>. Suteikiami individualūs slaptažodžiai naudoti duomenų bazė namie. Prenumeruojama nuo 2005 m. Prenumeruojamų žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/doc/Emerald_Management_list.doc>.

Privalumai:

- galima ne tik paprasta ar išplėstinė paieška, bet ir žurnalų bei knygų serijų peržiūra;
- galimybė modifikuoti paiešką bei atlikti ją tarp gautų rezultatų;
- galima išsaugoti atliktos paieškos rezultatus (būtina užsiregistruoti sistemoje ir prisijungti prie savo aplinkos (angl. *My profile*);
- viso teksto straipsnius HTML ar PDF formatu galima atsispausdinti ar išsisaugoti;
- galimybė naudotis duomenų bazė namie (slaptažodžius suteikia duomenų bazę prenumeruojančios institucijos biblioteka).

Trūkumai:

- prieiga tik prie prenumeruojamų žurnalų viso teksto straipsnių;
- vartotojams prieinamas tik 10 metų senumo žurnalų archyvas.

Svarbu. Duomenų bazės *Emerald Management eJournals Collection* archyvą prenumeruoja VU, KTU ir Nacionalinė bibliotekos: į jas galima kreiptis, jei prisireikia ankstesnių metų viso teksto straipsnių.

Socialinių mokslų tyrėjai, naudodamiesi mokslinės informacijos duomenų bazėmis, turėtų atsirinkti kelias tinkamiausias, labiausiai jų mokslinių tyrimų sritį atitinkančias bazes, o kitomis naudotis kaip papildomais informacijos šaltiniais tos mokslo krypties moksliniam kontekstui įvertinti.

Daugiau informacijos apie mokslinės informacijos duomenų bazes, jų prenumeratą, prieigos sąlygas rasite savo institucijos bibliotekos svetainėje.

6.3.3. Socialinių mokslų žurnalai atvirosios prieigos ištekliuose

Mokslo žurnalai šiuo metu yra pagrindinė mokslinės komunikacijos dalis. Siekiant užtikrinti prieigą prie jų, taip pat ieškant alternatyvos mokslinių žinių komercializavimui, atsirado ir paskutinįjį dešimtmetį ypač suaktyvėjo atvirosios prieigos iniciatyva (angl. *open access*). Tą tendenciją patvirtina ir socialinių mokslų atvirosios prieigos išteklių ir jų kūrėjų gausa internete.

Populiariausias pasaulyje ir žinomiausias Lietuvoje – atvirosios prieigos viso teksto leidinių katalogas *DOAJ the Directory of Open Access Journals* <<http://www.doaj.org/>>. Jo kokybinę vertę patvirtina 2009 m. laimėtas SPARC (angl. *Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition*) apdovanojimas. 2010 m. į katalogą *DOAJ* buvo įtraukta daugiau kaip 5 tūkst. įvairios tematikos mokslo žurnalų įvairiomis pasaulio kalbomis, kuriuose galima atlikti viso teksto dokumentų paiešką. Socialinių mokslų žurnalų peržiūrą patogiau atlikti naudojantis dalykine paieška (angl. *Subject Tree*). Spragtelėjus nuorodą *Social Sciences*, atsivėrusiame lange pasirodo nuorodos į konkrečias mokslo kryptis (*Antropology, Education, Ethnology, Gender Studies, Library and Information Science, Media and Communication, Psychology* ir t. t.), pateikiamas prie kiekvienos srities priskirtų žurnalų skaičius. Pasirinkę tinkamą nuorodą, peržiūrėsite žurnalų sąrašą ir jame pateikiamą pagrindinę informaciją apie žurnalus (ISSN, leidėjas, leidimo pradžia, kalbos, kuriomis pateikiami straipsniai).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Socialinių mokslų tyrėjams rekomenduotinos šios atvirosios prieigos talpyklos ir jų katalogai:

OpenDOAR: Directory of Open Access Repositories <http://www.open_doar.org/>. Atvirosios prieigos talpyklos katalogas, kuriame galima atlikti teminę talpyklų paiešką ir rasti socialinių mokslų srities šaltinius kaupiančias talpyklas (rinktis nuorodą *Search and Browse for Repositories*). Rezultatų sąrašą pateikiamas pasirinktos socialinių mokslų krypties sąrašas, kuriame trumpai aprašomos talpyklos: organizacija, vartotojo sąsajos kalba, dydis, turinys, programinė įranga ir kt.

SSOAR (Social Science Open Access Repository) <<http://www.ssoar.info>>. Vokietijos akademinė institucijų iniciatyva sukurta nemokamos prieigos talpykla, skirta socialinių mokslų tyrėjams. Suteikiama galimybė naudotis 4 116 viso teksto dokumentų vokiečių, anglų ir ispanų kalbomis. Į talpyklą publikacijas tyrėjai gali pateikti adresu <<http://www.ssoar.info/ssoar/SuggestResource?domain=ssoar-typo3&lang=en>>.

Scientific Journals International <<http://www.scientificjournals.org>>. Recenzuojamų atvirosios prieigos humanitarinių ir socialinių mokslų srities žurnalų talpykla.

Open J-Gate <<http://www.openj-gate.com>>. Atvirosios prieigos žurnalų katalogas, kuriame žurnalų galima ieškoti pagal pavadinimą, leidėją ar dalyką.

Šie informacijos ištekliai labai svarbūs tiems tyrėjams, kuriems aktualu, kad jų publikacijos taptų prieinamos kuo platesnei mokslo bendruomenei ir turėtų aukštą citavimo indeksą pasaulio akademinėje aplinkoje.

Daugiau informacijos pateikiama modulyje „Mokslo informacijos ištekliai ir interaktyvios technologijos“.

Teminės institucinės talpyklos kaupia konkrečios socialinių mokslų krypties informaciją, pavyzdžiui:

RePEc (Research Papers in Economics) <<http://repec.org>>. Ekonomikos mokslo krypties moksliniai dokumentai. 2010 m. talpykloje buvo: 550 000 straipsnių, 1 900 programinės įrangos komponentų, 19 000 knygų ir jų dalių, 24 500 autorių kontaktų ir publikacijų sąrašų, 11 700 institucijų kontaktų³. Reikia žinoti, kad talpykloje tik iš dalies prieinami viso teksto straipsniai (daugelio jų pateikiamos tik nuorodos ir, jei institucija neprenumeruoja vienos ar kitos duomenų bazės, prieiga prie viso dokumento negalima).

E-LIS <<http://eprints.rclis.org>>. Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų talpykla, kurioje pateikiama daugiau nei 10 836 dokumentai⁴.

Higher Education Empirical Research Database <<http://heerd.open.ac.uk/>>. Aukštojo mokslo tyrimų tematiką apimanti talpykla. Paiešką galima atlikti pagal temą, metus, autorių, dalyką, leidėją. Tyrėjai, norintys naudotis šiuo šaltiniu, atlikti jame paiešką ir peržiūrėti santraukas, privalo užsiregistruoti.

Institucinės talpyklos – tai informacijos sankaupos, telkiančios vienos ar kelių institucijų įvairaus pobūdžio akademinę informaciją. Į šias talpyklas socialinių mokslų tyrėjai patys arba padedami

³ 2010 m. gegužės mėn. duomenys

⁴ 2010 m. gegužės mėn. duomenys.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

kvalifikuotų specialistų gali kelti savo publikacijas (angl. *self-archiving*). Kaip pavyzdį galima paminėti šias institucines talpyklas:

DSpace@MIT <<http://dspace.mit.edu/>> – institucinė talpykla, finansuojama kompanijos *Hewlett Packard*. Joje dokumentai susiskirstyti pagal departamentus į 30 kolekcijų. Dokumentų peržiūrą patartina atlikti pagal dalykus (angl. *Subject*). Į paieškos eilutę įrašę frazę „social sciences“, gautame rezultatų sąrašė galėsite peržiūrėti talpykloje esančius tos srities dokumentus.

T-Space <<https://tspace.library.utoronto.ca/>>. Toronto universiteto (Kanada) institucinė talpykla. Tai šios aukštosios mokyklos bibliotekos ir dar kelių mokslinių bibliotekų bendras projektas, pradėtas vykdyti 2003 m., kurio pagrindinis tikslas – tenkinti akademinės institucijos tarpdisciplininius ir organizacinius poreikius. Socialinių mokslų tyrėjai, pasirinkę nuorodą *Communities and Collections*, gali peržiūrėti juos dominančių institucijos padalinių dokumentus (pvz., Sociologijos katedros pateikiamus straipsnius ir mokslinių tyrimų projektus).

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje *Academic Search Complete* <<http://search.ebscohost.com>> raskite viso teksto straipsnį, kurio vienas iš autorių G. Merkys, straipsnio pavadinimas – *Lietuvos vietos savivaldos įstatymo įgyvendinimo klausimu: gyventojų viešosios nuomonės tyrimo metodikos pristatymas*. Straipsnis publikuotas žurnale *Jurisprudencija*, 2007 6 (96). Išsisaugokite straipsnį kompiuterio darbalaukyje.
2. Atvirosios prieigos viso teksto leidinių kataloge *DOAJ the Directory of Open Access Journals* <<http://www.doaj.org/>> raskite straipsnį *Development of the information competence of the academic community: twenty years after*. Nurodykite straipsnio autorių ir šaltinį. Viso teksto dokumentą išsisaugokite kompiuterio darbalaukyje.

6.4. Socialinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška

Daktaro disertacijų, jų santraukų bei magistro darbų peržiūra svarbi siekiant nustatyti mokslo raidą ir dabartinę padėtį Lietuvoje bei užsienio šalyse, identifikuoti aukštosiose mokyklose vykdomų mokslo tyrimų kryptis ir strategijas. Šios temos tikslas – pristatyti daktaro disertacijų ir magistro darbų paieškos galimybes Lietuvos bibliotekose ir kituose šių dokumentų interneto šaltiniuose.

6.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose

Informacijos apie Lietuvos bibliotekose esančias disertacijas galima rasti bibliotekų elektroniniuose kataloguose. Disertacijos ir jų santraukos yra specifiniai dokumentai, kaupiami ir saugomi Nacionalinėje bibliotekoje ir Lietuvos akademinėse bibliotekose.

Nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyriuje disertacijos saugomos nuo 1994 m. (iki to laiko tyrėjai neprivalėjo Nacionalinei bibliotekai perduoti savo disertacijų). LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt>> paieškos langelyje *Bet koks žodis* įrašę *disertacija socialiniai mokslai* (žodžių galūnes galima pakeisti simboliu *), gausime informaciją apie visas Lietuvoje apgintas socialinių mokslų srities disertacijas.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Disertacijų, saugomų Lietuvos universitetų bibliotekose, galima ieškoti per Lietuvos virtualią biblioteką (LVB) <<http://www.lvb.lt>>. Portalo lange pasirenkame paieškos mygtuką *Knygos ir kt.*, laukelyje *Ieškoti*, naudodami žodžių trumpinimo simbolį *, įrašome *disertac* social* moksl**. Rezultatų sąrašą matome bibliografinę informaciją, dokumentų saugojimo vietą ir prieigos sąlygas. Šiame kataloge galima rasti ir magistrantūros studijų baigiamuosius darbus. Tik dalis čia pateikiamų dokumentų yra viso teksto.

Svarbu. Naudodami žodžių trumpinimo simbolį * gausite daug daugiau rezultatų, nei rašydami visą ieškomo žodžio formą.

Spausdintų disertacijų galima ieškoti konkrečios mokslo institucijos bibliotekos kataloge ALEPH <<http://aleph.library.lt>>, tada paieškos rezultatų skaičius bus gerokai mažesnis, nes apsiribosime tik vienos bibliotekos katalogo informacija.

6.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška

2003 m. Lietuvoje pradėta kurti Lietuvos magistro baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų viso teksto elektroninių dokumentų duomenų bazė (ETD) <<http://etd.library.lt>> (išsamiau žr. modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“). ETD duomenų bazėje socialinių mokslų elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška atliekama pagal autorių, antraštę, reikšminį žodį ar aukštosios mokyklos pavadinimą.

Jungtiniame įvairių pasaulio šalių universitetų ir mokymo institucijų el. tezių ir disertacijų kataloge *The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)* tarp milijono dokumentų yra ir Lietuvos ETD įrašai. *NDLTD* yra tarptautinė organizacija, kurios tikslas – skatinti kurti, naudoti, platinti ir saugoti tradicinių popierinių tezių ir disertacijų analogiškas skaitmenines versijas. Kataloge *NDLTD* galima ieškoti konkrečių mokslo krypčių disertacijų (angl. *Social and Behavioral Sciences, Law, Economics, Business and Management, Sociology, Psychology*). Galima ieškoti disertacijų iš karto pagal visas mokslo kryptis ar pasirinkus keletą iš jų.

Adresas – <http://www.ndltd.org/serviceproviders/scirus-etd-search>

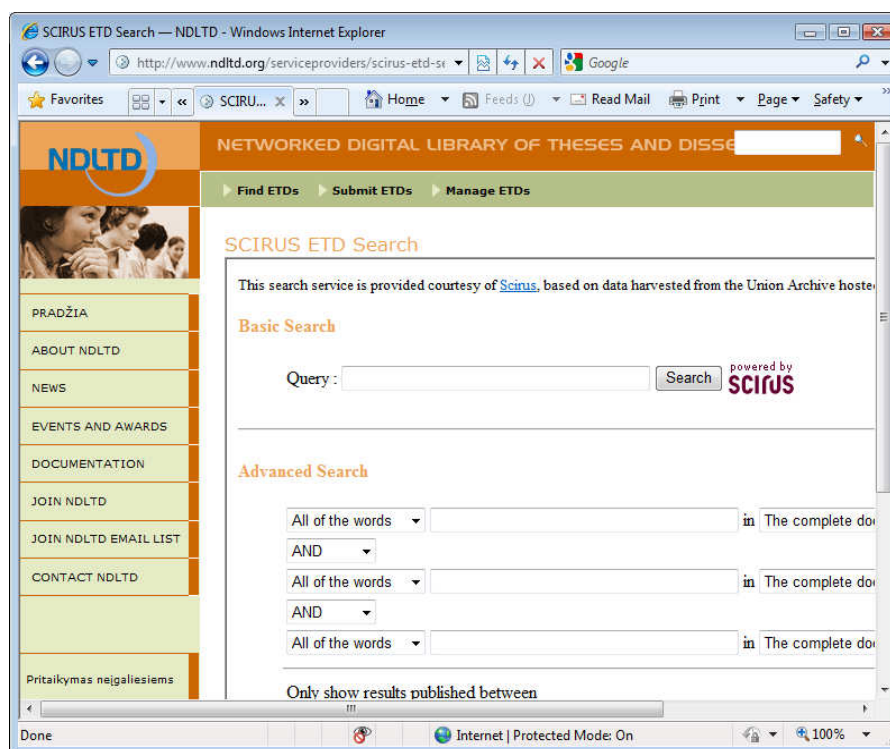
Tipas – bibliografinė, viso teksto.

Tematika – daugiadalykė, elektroninės tezės ir disertacijos.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai. Jungtiniame *NDLTD* kataloge yra sukurti du paieškos įrankiai *Scirus ETD Search* ir *VTLS Visualizer*. Visapusiš, išsamus mokslinės paieškos įrankis iš *Elsevier* yra *Scirus ETD* paieška, leidžianti rasti ne tik el. tezes ir disertacijas, bet ir suteikianti prieigą prie panašių mokslinių išteklių. *VTLS Visualizer* <<http://thumper.vtls.com:6080/visualizer/app/Search>> yra dinamiška, funkcionali paieškos platforma, leidžianti rūšiuoti gautus dokumentus pagal daugelį parametrų: kalbą, žemyną, šalį, datą, formatą, šaltinio instituciją.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanuskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.3 pav. Katalogo NDLTD paieškos Scirus ETD tinklalapis vartotojams

Privalumai:

- vienu metu galima atlikti paiešką daugelyje pasaulio ETD bazių;
- galima naudotis paprasta ar išplėstine paieška;
- išplėstinėje paieškoje galima disertacijų paieška pagal įvairius kriterijus;
- yra galimybė pasirinkti dokumentus pagal metus;
- galima paieška pasirinkus vieną ar kelias temines sritis;
- rezultatus galima surūšiuoti pagal reliavantiškumą, pavadinimų abėcėlės seką, datą (nuo naujausių iki seniausių ir atvirkščiai).

Trūkumai

- pateiktame rezultatų sąraše nėra galimybės pasirinkti tik atvirosios prieigos dokumentus, todėl reikia atsiversti kiekvieną dokumentą, kad sužinotume jo prieigos teises.

Svarbu. NDLTD pateikia socialinių mokslų tyrėjams naudingų ETD nuorodų sąrašą.

Praktinės užduotys

1. LIBIS suvestiniame kataloge <<http://www.libis.lt>>, naudodamiesi išplėstine paieška, sužinokite, kiek socialinių mokslų disertacijų apginta 2008–2010 m.
2. Lietuvos ETD duomenų bazėje <<http://etd.library.lt>> raskite 2009 m. magistro baigiamuosius darbus pagal pasirinktą reikšminį žodį (pvz., *edukac**).

6.5. Empirinių ir statistinių duomenų paieška

Šioje temoje susipažinsite su skaitmeninėmis empirinių socialinių mokslų duomenų kaupimo infrastruktūromis, tarptautinių duomenų sankeupų paieškos galimybėmis, pagrindiniais statistinių duomenų interneto šaltiniais.

Dirbant su šiais informacijos ištekliais, būtini ne tik informacijos paieškos gebėjimai, bet ir pagrindinės statistikos žinios bei bendrieji darbo su statistinės duomenų analizės programomis (pvz., SPSS, STATA) gebėjimai.

Daugelyje duomenų archyvų naudojamas programinis paketas NESSTAR. Ši sistema suteikia nesudėtingą prieigą prie duomenų analizės – nuo paprastų procentinių dažnių pasiskirstymo iki koreliacinių lentelių ir grafikų kūrimo. NESSTAR duomenų analizės rezultatai lengvai gali būti perkeltami į įvairaus formato bylas (*Excel, Acrobat Reader* ir kt.).

6.5.1. Duomenų archyvai kaip pagrindinis empirinių duomenų šaltinis

Didėjant skaitmeninių mokslinės informacijos duomenų kiekiui, atsiranda poreikis kurti duomenų archyvus (angl. *data archives*). Tendencija aktyviai naudoti šiuos informacijos išteklius ypač būdinga socialiniams mokslams, nes empiriniai elgsenos, požiūrių, vertybių tyrimai sudaro reikšmingą politologijos, sociologijos, politikos mokslų ir kt. disciplinų mokslinių tyrimų lauką. Pagrindinis duomenų archyvų tikslas – kaupti pirminę tyrimų medžiagą ir empirinius duomenis, skatinti antrinių jų panaudojimą bei lyginamuosius tyrimus.

Pasaulyje pirmasis socialinių duomenų archyvas buvo įkurtas jau 1946 m. (Roperio (JAV) viešosios nuomonės tyrimų centras), o Lietuvoje pirmasis ir šiuo metu vienintelis tokio pobūdžio empirinių duomenų šaltinis LiDA <<http://lida.library.lt>> pradėtas kurti tik 2006 m. 2010 m. duomenimis, į LiDA archyvą įkelta 140 kiekybinių tyrimų (apklausų) duomenų rinkinių. Didžiąją turimos kolekcijos dalį (98) sudaro Lietuvoje atliktų kiekybinių tyrimų rinkiniai, kurie gauti iš visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro UAB *Vilmorus* bei rinkos analizės ir tyrimų grupės UAB *RAIT*. Šiuo metu duomenų rinkiniai lietuvių kalba sugrupuoti į 10 teminių rinkinių: *Požiūris į ES* (2 duomenų rinkiniai); *ES parama* (2 duomenų rinkiniai); *Kalba darbe* (2 duomenų rinkiniai); *Politinis barometras* (29 duomenų rinkiniai); *Skaitmeninė Lietuva* (3 duomenų rinkiniai); *Socialinis ekonominis barometras* (36 duomenų rinkiniai); *Požiūris į vaikus* (2 duomenų rinkiniai); *Valstybės tarnybos tyrimai* (2 duomenų rinkiniai); *Žmogaus teisės Lietuvoje* (9 duomenų rinkiniai); *Neklasifikuoti tyrimai* (11 duomenų rinkinių). LiDA archyvas įtrauktas į Europos tyrimų infrastruktūrų duomenų bazę *European portal on research infrastructures* <<http://www.riportal.eu>>.

Svarbu. Duomenų archyvu gali naudotis visi interneto vartotojai, tačiau norint atlikti duomenų analizę ar parsisiųsti duomenis, būtina registracija <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_katalogas_registracija>.

Išsamiau duomenų archyvas LiDA pristatomas modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Šiuo metu pasaulyje yra ir vis dar kuriasi daug įvairialypių socialinių mokslų duomenų archyvų. Pristatysime didžiausius tarptautinius ir europinio lygmens duomenų archyvų tinklus, socialiniams mokslams reikalingas tyrimo duomenų infrastruktūras.

ICPSR Direct

Adresas – <http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/>

Tipas – bibliografinė, empirinių duomenų.

Tematika – socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis visi interneto vartotojai, tačiau, norint tvarkyti duomenis, būtina registracija (nuoroda *MyData Login/Create Account* <<https://www.icpsr.umich.edu/ticketlogin>>).

Svarbu. Užsiregistruoti galima tik iš šių Lietuvos mokslo ir studijų institucijų kompiuterių tinklo: KTU, VU, MRU, VDU, KU, ŠU ir Lietuvos socialinių tyrimų centro. Registruotieji vartotojai 6 mėnesius iš duomenų bazės *ICPSR Direct* asmeniniam naudojimui gali parsisiųsti *ICPSR* duomenų rinkinius. Tai galima padaryti iš bet kurios kompiuterinės darbo vietos. Praėjus minėtam laikotarpiui, prašoma registraciją atnaujinti arba pratęsti.

ICPSR (angl. *Inter-University Consortium for Political and Social Research*) – 1962 m. Mičigano universitete įkurtas didžiausias pasaulyje tarptautinio lygio duomenų archyvas. 2010 m. duomenimis, jame yra daugiau nei 500 000 tyrimų rinkinių, apimančių įvairias mokslo kryptis: politologiją, ekonomiką, sociologiją, edukologiją, kriminalistiką, psichologiją, istoriją ir kitas disciplinas. *ICPSR Direct* suteikia prieigą prie daugiau nei 70 duomenų rinkinių, susijusių su Lietuva.

Teminių kategorijų sąrašą žr. <<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/access/subject.jsp>>. Norint dirbti duomenų archyve būtina turėti bendrųjų statistinės programinės įrangos žinių (SAS, SPSS ir (ar) STATA) bei išmanyti statistines procedūras.

Pagalba <<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/help/newuser.jsp>>.

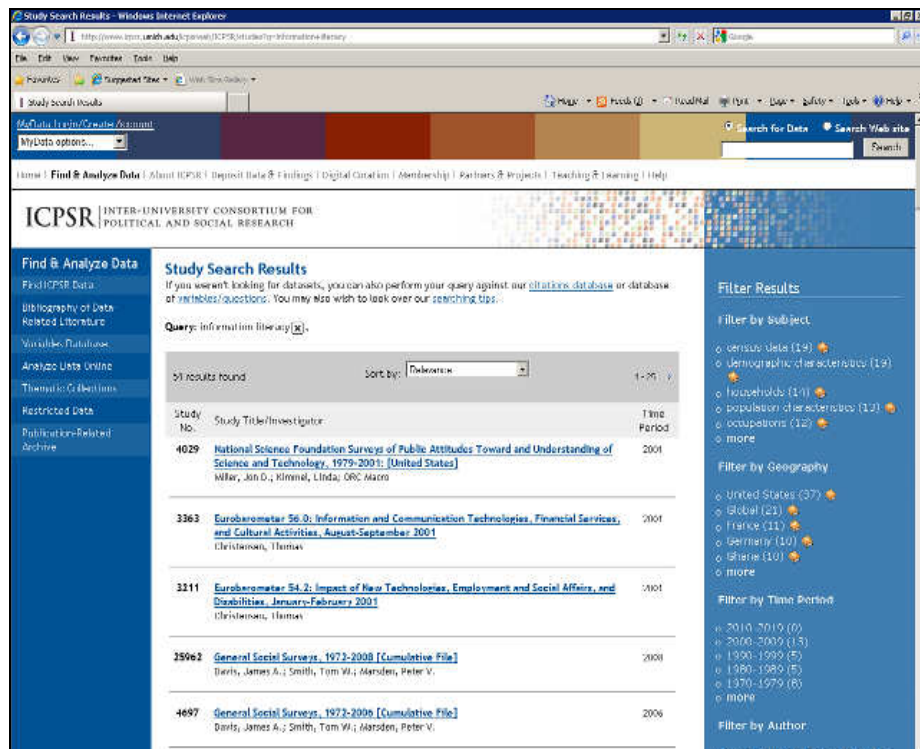
Privalumai:

- nemokama prieiga prie kokybiško pirminio tarptautinių tyrimų duomenų šaltinio;
- slaptažodžiu apsaugota registruotojo vartotojo aplinka;
- patogios duomenų paieškos pasirinktys;
- galimybė užsisakyti į asmeninį paštą pranešimus apie savo anksčiau naudotų duomenų papildymus naujais.

Trūkumai:

- norint atsisiųsti duomenų rinkinius, būtina užsiregistruoti;
- ribotas registruotojo vartotojo prieigos laikotarpis (registracija galioja tik 6 mėn., praėjus šiam laikotarpiui, būtina užsiregistruoti iš naujo).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.4 pav. Archyvo ICPSR rezultatų sąrašas

CESSDA

Adresas – <http://www.cessda.org/>

Tipas – bibliografinė, empirinių duomenų.

Tematika – socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

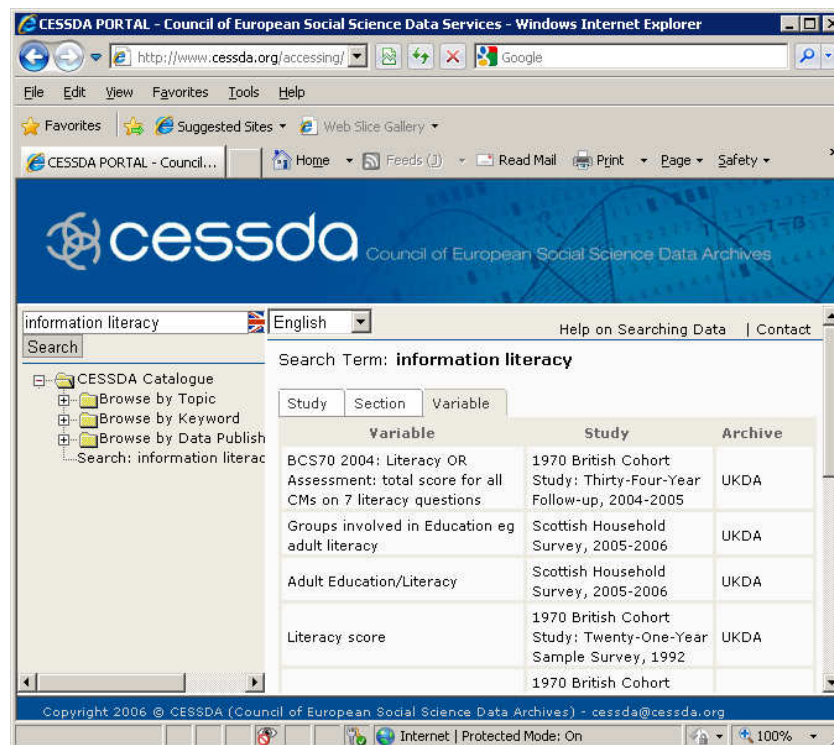
CESSDA (angl. *Council of European Social Science Archives*) – 1976 m. įkurta skėtinė organizacija, Europos socialinių mokslų archyvų tinklas, kurio pagrindinė funkcija yra inicijuoti ir padėti kurti duomenų archyvus Europoje. 2010 m. pateikiama apie 25 000 duomenų rinkinių. Vartotojai turi galimybę naudotis socialinių mokslų tezauru *ELSST* (angl. *European Language Social Science Thesaurus*) <<http://elsst.esds.ac.uk>>.

Svarbu. Norint naudotis tezauru *ELSST*, būtina įrašyti el. pašto adresą (vartotojo vardas), slaptažodžio nereikalaujama.

Privalumai:

- integruota prieiga prie empirinių duomenų;
- duomenų paieška pagal tematiką, reikšminį žodį, tyrimo atlikimo datą;
- duomenų paieška naudojantis kontroliuojamu žodynu (tezauru);
- daugiakalbiai duomenų rinkiniai;
- detalūs duomenų aprašymai (metaduomenys);
- pateikiama informacija apie konferencijas, seminarus, mokymus, vasaros mokyklas, mokymosi išteklius socialinių mokslų metodologijos, empirinių duomenų rinkimo, analizės bei archyvavimo klausimais.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.5 pav. Archyvų tinklo CESSDA rezultatų sąrašo fragmentas

Social Science Electronic Data Library (SSEDL)

Adresas – <http://www.socio.com/ssedl.php>

Tipas – bibliografinė, empirinių duomenų.

Tematika – sveikatos, socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai. Lietuvos mokslo ir studijų institucijose neprenumeruojama.

2010 m. duomenimis, *SSEDL* (angl. *Social Science Electronic Data Library*) suteikia prieigą prie daugiau nei 500 sveikatos ir socialinių mokslų duomenų rinkinių iš daugiau nei 250 skirtingų studijų. Duomenų rinkiniai sugrupuoti į 9 teminius archyvus: *Šeima, Nedarbingumas, ŽIV / AIDS / LPL (lytiškai plintančios ligos), Senatvė, Paauglių nėštumas, Kontekstas, Motinų piktnaudžiavimas narkotikais, Vaikų gerovė ir skurdas, Alternatyvi medicina*.

Privalumai:

- prieiga prie tarptautinių tyrimų empirinių duomenų;
- efektyvios duomenų vizualizacijos ir analizės priemonės;
- duomenų analizės bylų parengimas;
- originalių tyrimo instrumentų peržiūra ir spausdinimo funkcija;
- prieiga prie duomenų atvaizdavimo ir analizės sistemos *Multivariate Interactive Data Analysis System (MIDAS)*;
- operatyvi techninė pagalba registruotiesiems vartotojams.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Tarptautiniai ir Europos socialinių duomenų bazių tinklai ir asociacijos išsamiai pristatomi LiDA svetainėje

<http://www.lidata.eu/page.php?page=pletra_bendradarbiavimas#Svarbiausitarptautiniaisocialiniuduomenubaziutinklaiirasociacijos>.

Naudojimas duomenų archyvais, kaip socialinių mokslų informacijos ištekliais, leidžia socialinių mokslų tyrėjams užtikrinti komparatyvistiką socialinių mokslų disciplinose, padeda formuoti pirmines ir antrines mokslines hipotezes, sudaro sąlygas plėtoti mokslinius tyrimus tarptautiniu lygiu.

6.5.2. Statistinių duomenų paieškos šaltiniai

Ieškoti statistinių rodiklių internete gali būti sunku dėl šio tipo dokumentų gausos. Pristatysime populiariausius Lietuvos ir užsienio šaltinius, Lietuvos bibliotekose prenumeruojamas duomenų bazes.

Lietuvos statistikos departamento duomenų bazės

Rodiklių duomenų bazė

Adresas – <http://db1.stat.gov.lt/statbank>

Tipas – statistinių duomenų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Duomenų bazė apima 7 statistikos sritis, kurios padalytos į temas, o šios – į lentelių grupes. Pasirinkus teminę sritį išsiskleidžia visos šios teminės srities lentelių grupės ir lentelės. Pavyzdžiui, pasirinkus sritį *Gyventojai ir socialinė statistika*, matomos šios teminės sritys: *Mėnesiniai demografiniai rodikliai*, *Gyventojų sudėtis*, *Santuokos*, *Ištuokos*, *Mirtingumas* ir t. t. Paspaudus ant lentelės pavadinimo, patenkama į pasirinkčių langą, kur galima pasirinkti požymius, laikotarpius ir statistinius rodiklius. Statistinių rodiklių aprašuose vartotojai gali rasti apibrėžtis, trumpą tyrimo aprašymą, kitas charakteristikas.

Svarbu. Registracija nebūtina, tačiau registruotieji vartotojai turi galimybę:

- išrinkti didesnės apimties lenteles (neužsiregistravę vartotojai gali peržiūrėti lenteles iki 1 000 duomenų langelių);
- statistinę informaciją pritaikyti pagal savo poreikius;
- išsisaugoti lenteles ir vėliau jas naudoti;
- sukurti savo požymių sąrašus ir pagreitinti išrankas.

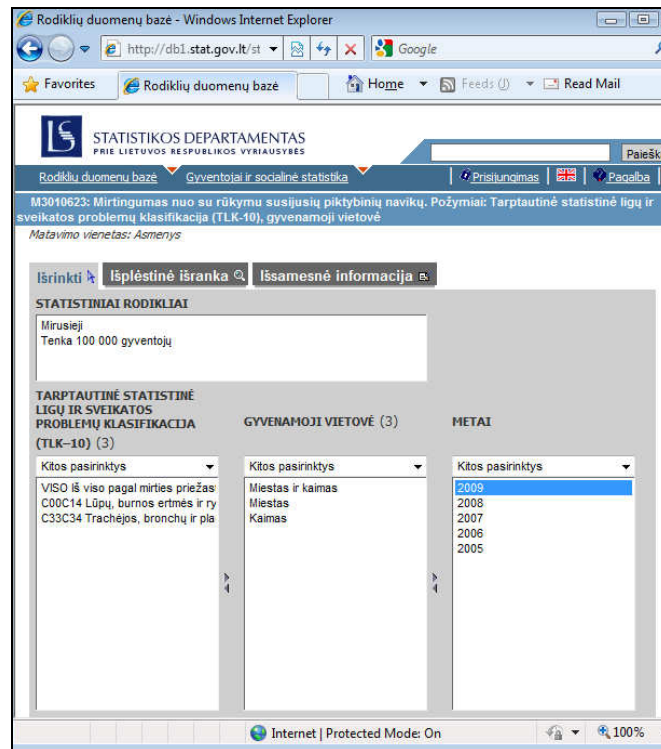
Patarimas. Formuluodami užklausą, žodį rašykite be galūnės. Jei paieškos rezultatų labai daug, patikslinkite paiešką.

Privalumai:

- kaupiama informacija lietuvių ir anglų kalbomis;
- pranešimus apie statistinių lentelių atnaujinimą galima užsisakyti el. paštu;
- užklausų *Excel* formatu užsakymo galimybė (išsaugojus užklausą *Excel* formatu, statistinė informacija atnaujinama neatidarius duomenų bazės);
- iškilus klausimams dėl lentelės turinio, galima kreiptis šalia lentelės nurodytais kontaktais;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- paieškos rezultatų tikslinimo funkcija;
- galima išsisaugoti diagramas ir žemėlapius;
- išrinktų lentelių išsaugojimo paslauga (registruotieji vartotojai gali išsisaugoti neribotą lentelių kiekį);
- pateikiami tyrimo aprašai ir metodikos;
- duomenų bazė atnaujinama kasdien (atnaujintos lentelės pateikiamos pagrindiniame duomenų bazės tinklalapyje).

6.6 pav. Rodiklių duomenų bazėje pateikiamos lentelės pavyzdys

Svarbu. Kiekvienos lentelės apačioje pateikiama nuoroda į Statistikos departamento interneto svetainę, kurioje yra su šia lentele susijusi informacija – pranešimai spaudai, leidiniai, metodikos, kokybės ataskaitos ir kt.

Centrinė klasifikatorių duomenų bazė

Adresas – <http://db.stat.gov.lt/statclass/>

Tipas – statistinių duomenų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Duomenų bazėje pateikiami 29 tarptautiniai ir nacionaliniai klasifikatoriai bei informacija apie juos. Klasifikatoriams peržiūrėti ir šių klasifikatorių informacijos paieškai internete naudojama Centrinės klasifikatorių duomenų bazės taikomoji programa *Statclass*. Kiekvieno puslapio viršuje pateikiamas meniu, kuriuo naudodamasis vartotojas gali patekti į du pagrindinius *Statclass* puslapius *Klasifikatoriai* ir *Paieška* bei pasinaudoti pagalba *Help*.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanuskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Klasifikatorius	Plėnas vardas	Galioja nuo	Galioja iki	
ASSET	Turto klasifikatorius	1993.01.01		Pasirinkite versiją
BEC	Makroekonomikos kategorijų klasifikatorius	1989.01.01		Pasirinkite versiją
CC	Statinių pagal tipą klasifikatorius	1994.01.01		Pasirinkite versiją
COFOG	Valstybės funkcijų klasifikatorius	1999.03.01		Pasirinkite versiją
COICOP	Individualaus vartojimo išlaidų pagal paskirtį klasifikatorius	1999.03.01		Pasirinkite versiją
COPNI	Ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius, išlaidų pagal paskirtį klasifikatorius	1999.03.01		Pasirinkite versiją
CPA	Produktų pagal veiklos rūšį klasifikatorius	1993.10.29		Pasirinkite versiją
CPC	Svarbiausias produktų klasifikatorius	1989.02.01		Pasirinkite versiją
CPV	Bendras viešųjų pirkimų žodynas	2003.12.16		Pasirinkite versiją
EINECS	Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas	1981.09.18		Pasirinkite versiją

6.7 pav. Centrinėje klasifikatorių duomenų bazėje sukauptų klasifikatorių sąrašas

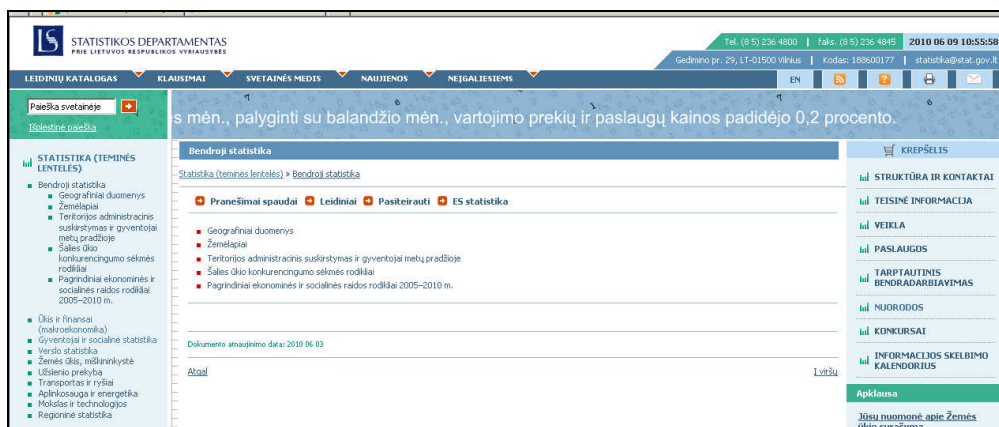
Kiekvieno klasifikatoriaus apačioje pateikiama informacija apie jį. *Versijose* pateikiama informacija apie pasirinkto klasifikatoriaus versiją ir šios versijos duomenys. Pasirinkus norimą klasifikatoriaus versiją, pateikiama šios versijos bei pozicijos informacija.

Privalumai:

- nesudėtinga paieškos sistema;
- patikima reikiamo klasifikatoriaus tam tikros pozicijos informacija;
- galima atlikti paiešką koduose, pavadinimuose, aiškinamosiose pastabose;
- galima ieškoti lietuvių ir anglų kalbomis;
- galima pasirinkti reikiamą klasifikatorių.

Svarbu. Paieškoje rodomi tik pirmi 200 įrašų, atitinkančių užklausą. Jei tarp jų reikiamo įrašo nėra, reikia detalizuoti paiešką.

Statistikos departamento tinklalapyje <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1111>> pateikiamos **teminės lentelės**, kuriose skelbiami statistiniai duomenys apie įvairias šalies ekonominio ir socialinio gyvenimo sritis. Informacija sugrupuota į 10 temų: *Bendroji statistika, Ūkis ir finansai, Gyventojai ir socialinė statistika, Verslo statistika, Žemės ūkis, miškininkystė, Užsienio prekyba, Transportas ir ryšiai, Aplinkosauga ir energetika, Mokslas ir technologijos, Regioninė statistika.*

6.8 pav. Statistinių teminių lentelių tinklalapis

Privalumai:

- galimybė stebėti ir vertinti pokyčius, nes dauguma rodiklių pateikiami nuo 1995 m.;
- pateikiamos papildomos nuorodos į pranešimus spaudai, leidinius, metodikas;
- rodikliai išreikšti įvairiais dydžiais: indeksais, absoliučiais ir santykiniais dažniais, procentais;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- galima užsisakyti naujienas el. paštu.

Pastaba. Statistikos departamento svetainėje yra ir leidinio *Lietuvos regionų portretas* elektroninė versija. Joje pateikiama statistinė informacija apie regionų demografinę, socialinę, ekonominę, užimtumo, sveikatos ir kt. padėtį. Vartotojai turi prieigą prie informacijos apie regionų istoriją, geografiją, taip pat prie nuotraukų, statistinių lentelių, grafikų ir diagramų.

SourceOECD (OECD iLibrary)

Adresas – <http://www.sourceoecd.org> (senasis adresas) ir <http://www.oecdilibrary.org>

Tipas – mišri.

Tematika – socialiniai mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai, jų sąrašą žr. <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>. Duomenų bazė prenumeruojama nuo 2007 m.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organisation for Economic Co-Operation and Development*) viso teksto elektroninė biblioteka, kurioje pateikiamos 24 *OECD* ir 10 *IEA* statistikos duomenų bazių.

Pagalba <[http://stats.oecd.org/ModalHelp/OECD/WBOS%20User%20Guide%20\(EN\).PDF](http://stats.oecd.org/ModalHelp/OECD/WBOS%20User%20Guide%20(EN).PDF)>.

Privalumai:

- duomenų bazėje kaupiami ne tik statistiniai duomenys, bet ir knygos bei periodiniai leidiniai;
- pateikiamas statistinių terminų žodynas <<http://stats.oecd.org/glossary/>>, palengvinantis paieškos duomenų bazėje strategijos formavimą;
- galimybė eksportuoti duomenis į įvairias programas: *Excel*, *SPSS*, *SAS*, *STATA*;
- statistinių lentelių, diagramų atsisiuntimo galimybė;
- galimybė peržiūrėti lenteles ir kurti naujas, naudojant duomenų bazėje esančius statistinius duomenis;
- suteikiama prieiga nuotoliniams vartotojams (slaptažodžių teirautis prenumeruojančios institucijos bibliotekoje).

Pastaba. Į kuriamą naują duomenų bazės sąsają <<http://www.oecd-ilibrary.org>> dar nėra perkelta visa informacija iš senosios duomenų bazės sąsajos.

Eurostat

Adresas – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga. Registracijos nereikalaujama, tačiau registruotieji vartotojai gali naudotis sudėtingesnėmis funkcijomis.

Tai Europos Bendrijų statistikos tarnyba, skelbianti oficialius suderintus Europos Sąjungos ir euro zonos šalių bei valstybių kandidačių statistinius rodiklius. Šiuo metu pateikiama apie 300 mln. duomenų, kurie susisteminti pagal temas ir potemius (2010 m. duomenys). Pagrindiniai ES politikos krypties rodikliai (angl. *Key indicators on EU policy*) skelbiami parengtose lentelėse (angl. *pre-defined tables*). Agentūros *Eurostat* svetainėje informacija pateikiama anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Lentelėse pateikiami:

- trumpojo laikotarpio rodikliai (angl. *short-term indicators*) apie euro zonos šalis, Europos Sąjungą ir šalis nares;
- ilgojo laikotarpio įvairių sričių rodikliai (angl. *long-term indicators*);
- įvairių sričių (užimtumo, inovacijų, tyrimų, ekonominių reformų, socialinės sanglaudos ir aplinkosaugos) struktūriniai rodikliai (angl. *structural indicators*).

Duomenų bazių statistinę informaciją vartotojai gali gauti dviem būdais:

- bendro pobūdžio statistinę informaciją galima rasti parengtose lentelėse;
- sudėtingesnę statistinę informaciją galima gauti atlikus išplėstinę paiešką duomenų bazėse.

Privalumai:

- patikima statistinė informacija;
- visais duomenimis galima naudotis nemokamai;
- atviroji prieiga prie įvairaus pobūdžio leidinių, suskirstytų į rinkinius: *Svarbioji statistika* (angl. *Statistics in Focus*), *Svarbieji faktai* (angl. *Data in Focus*), *Statistikos knygos*, *Mažo formato knygelės* (angl. *pocketbooks*), *Metodologijos ir darbo dokumentai*;
- pateikiamos nuorodos į metodologiją pagal Tarptautinio valiutos fondo specialųjį duomenų platinimo standartą SDDDS;
- grafikų bei žemėlapių atsisiuntimo ir spausdinimo galimybė;
- galimybė vartotojui nustatyti grafiko ašų skales; skritulinių diagramų atvaizdavimo funkcija;
- galimybė naršyti žemėlapiuose ir keisti jų parinktį;
- galimybė nemokamai atsisiųsti leidinių el. versijas PDF formatu;
- duomenų bazė atnaujinama kasdien.

Pastaba. Prie duomenų bazės galima jungtis ir iš Lietuvos statistikos departamento svetainės <<http://www.stat.gov.lt>>.

Pagalba. Vartotojus konsultuoja agentūros *Eurostat* statistikos vartotojų konsultantų tarnybos, įsteigtos visose Europos Sąjungos šalyse. Norint gauti reikiamą informaciją savo šalyje, būtina užsiregistruoti.

Praktinės užduotys

1. LiDA duomenų archyve raskite 2003 m. spalio–2004 m. vasario mėn. atliktą tyrimą *Visuomenės sveikatos būklės ir sveikatos apsaugos reformos vertinimas*. Koks duomenų rinkimo metodas buvo taikomas?
2. Naudodamiesi Lietuvos statistikos departamento duomenimis, sužinokite nepilnamečių, kurie įtariami padarę nusikalstamą veiklą 2009 m., skaičių.

6.6. Socialinių mokslų šaltinių paieška internete

Šioje temoje pristatomi socialinių mokslų interneto šaltinių paieškos ypatumai teminėse paieškos sistemose, kataloguose ir virtualiose bibliotekose, pateikiamos rekomendacijos dėl mokslo naujienų, tinklaraščių, socialinių tinklų, konferencijų, seminarų ir kt. mokslinių renginių paieškos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.6.1. Socialinių mokslų šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose

Mus dominančios informacijos internete visada galime rasti naudodamiesi bendrosiomis paieškos sistemomis *Google*, *Yahoo!*, *Lycos* ir kt. Bendrosios paieškos sistemos kartu pateikia ir mokslinę, ir bendrojo pobūdžio informaciją. Ilgainiui buvo pradėtos kurti teminės paieškos sistemos, skirtos ieškoti tik mokslinės informacijos.

Scholar Google <<http://scholar.google.lt/>> – paieškos sistemos *Google* teikiama mokslinės informacijos paieškos paslauga. Galima ieškoti socialinių mokslų referuojamų žurnalų, tezių, knygų, mokslinių straipsnių, aukštųjų mokyklų ar akademinų leidėjų mokslinės produkcijos ir kt. Paiešką galima atlikti pagal reikšminį žodį ar autoriaus pavardę.

Scirus <<http://www.scirus.com/>> – mokslinės informacijos paieškos sistema, leidžianti atlikti paiešką daugiau kaip 370 mln. informacijos išteklių. Ne visa rasta informacija yra laisvai prieinama. Sistema pateikia straipsnio pavadinimą, autorių, šaltinį, keletą eilučių teksto ir kt. Visas straipsnio tekstas prieinamas, jei žurnalas yra prenumeruojamose duomenų bazėse. *Scirus* išplėstinė paieška suteikia galimybę patikslinti paiešką pagal: publikacijos datą, informacijos rūšį (tezės, straipsnis, knyga, konferencijos medžiaga, kompanijos tinklalapis ir kt.), failo formatą (HTML, PDF, *Word*, *Powerpoint*), temines sritis (iš 20 mokslo krypčių, tarp kurių yra ekonomika, verslas ir vadyba, teisė, visuomenės mokslai, socialiniai ir elgsenos mokslai). *Scirus* suteikia galimybę socialinių mokslų šaltinių ieškoti ir duomenų bazėse *ScienceDirect*, *Sage*, *PsyDok*, *RePEc* ir kt.

MagPortal.com <<http://magportal.com/>> – mokslinės informacijos paieškos sistema, įkurta 2000 m. kovo 28 d., leidžia ieškoti straipsnių internete esančiuose žurnaluose. Paiešką galima atlikti pagal dalykų kategorijas, o jų viduje – pagal pakategores. Rezultatams tvarkyti yra žymių sistema. Informacija apima dalį socialinių mokslų disciplinų: verslą, finansus ir investicijas, edukologiją, informaciją, politiką ir visuomenės mokslus.

6.6.2. Socialinių mokslų šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Teminiai katalogai ir virtualios bibliotekos – tai dar vienas socialinių mokslų šaltinių paieškos internete įrankis, labiausiai tinkamas naršyti ir bendresnei paieškai atlikti. Juos kuria ir prižiūri konkrečių sričių ekspertai, todėl pateikiamas tik aukštos kokybės turinys. Teminiuose kataloguose nėra sunku ieškoti informacijos, tiesiog reikia pasirinkti temas, artimas jūsų ieškomai informacijai. Teminių katalogų ir virtualių bibliotekų, kaupiančių socialinių mokslų informacijos šaltinius, pavyzdžiai:

BUBL LINK <<http://bubl.ac.uk/index.html>> – informacinė tarnyba, arba interneto šaltinių katalogas, skirtas mokslinės informacijos paieškai. Jis interneto šaltiniams klasifikuoti naudoja dešimtainę Dewey klasifikaciją. Abėcėlės seka pateikiamos dalykinės rubrikos. 2010 m. kataloge pateikiama daugiau nei 11 000 išteklių, kurie yra kruopščiai atrinkti, įvertinti ir sistemingai tikrinami. Galima trejopa informacijos paieška: paprasta paieška, sudėtinė (kombinuotoji) paieška (vienu metu ieško visuose paieškos laukuose) ir išplėstinė paieška (naudojant loginius operatorius galima ieškoti vienu metu dviejuose paieškos laukuose). Rastos informacijos pateikimo būdai: sąrašas, rodyklės ir nuorodos į kitas svetaines. Katalogas prieinamas visiems interneto lankytojams. Katalogo tematika yra daugiadalykė ir apima visas socialinių mokslų sritis. Nežinant, kurią iš temų pasirinkti ieškant informacijos, galima pasinaudoti dalykine rodykle <<http://bubl.ac.uk/link/subjectbrowse.cfm>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

INFOMINE <<http://infomine.ucr.edu/>> – daugiadalykė mokslinių informacijos išteklių paieška internete. Tai interneto šaltinių biblioteka, apimanti daug socialinių mokslų disciplinų: įvairias vadybos ir ekonomikos, edukologijos, socialinio darbo ir kt. kryptis. Galima paprasta ir išplėstinė paieška, parinktytys pagal dalykų kategorijas, pateikiama išsamių patarimų, kaip atlikti paiešką.

Intute <<http://www.intute.ac.uk/>> – nemokama interneto paslaugų tarnyba, padedanti ieškoti įvairių mokslų interneto išteklių, tarp jų ir socialinių mokslų: verslo ir vadybos, komunikacijos studijų, ekonomikos, edukologijos, teisės, psichologijos, sociologijos ir kt. Galima naršyti interneto puslapius pagal pasirinktą dalyko kategoriją ar pakategorę. Pateikiama dvejopa paieška: paprasta ir išplėstinė, taip pat paieška pagal išteklių rūšis ir kilmės šalį, informaciją galima rikiuoti abėcėles seka arba pagal reikšmingumą. *Intute* vartotojams teikia papildomų paslaugų: virtualius mokymus, informaciją apie konferencijas ir seminarus, aktualiausių temų identifikavimą; yra tinklaraštis (*blogas*), RSS tinklaraščio naujienos ir kt.

Research Resources for the Social Science <<http://www.socsciresearch.com/>> – socialinių mokslų mokslinių šaltinių portalas-biblioteka, kuriame gausu interneto adresų. Čia pateikiami šaltiniai yra suskirstyti į 18 skyrių ir aprėpia visas socialinių mokslų kryptis. 6 skyriuje pateikiamas anotuotas socialinių mokslų duomenų archyvas.

6.9 pav. Tinklapis *Research Resources for the Social Science*

Social Sciences Virtual Library <<http://www.vl-site.org/sciences/index.html>> – vienos seniausių elektroninių bibliotekų dalis, skirta socialiniams mokslams. *The World-Wide Web Virtual Library* pradėta kurti 1991 m. Visa informacija skirstoma teminiu principu į 16 temų, kurios dar skirstomos į smulkesnius potemius. Kiekviena tema trumpai pristatoma, pateikiama papildomų nuorodų, nurodomos susijusios sąvokos. Socialinių mokslų virtualioje bibliotekoje rasime nuorodų į katalogus ir duomenų archyvus, elektroninius žurnalus, mokslinių asociacijų svetaines, čia pateikiami informacijos ištekliai pagal dalykus bei naudingos interneto nuorodos abėcėlės seka, galima rasti socialinių mokslų žodyną ir enciklopedijų.

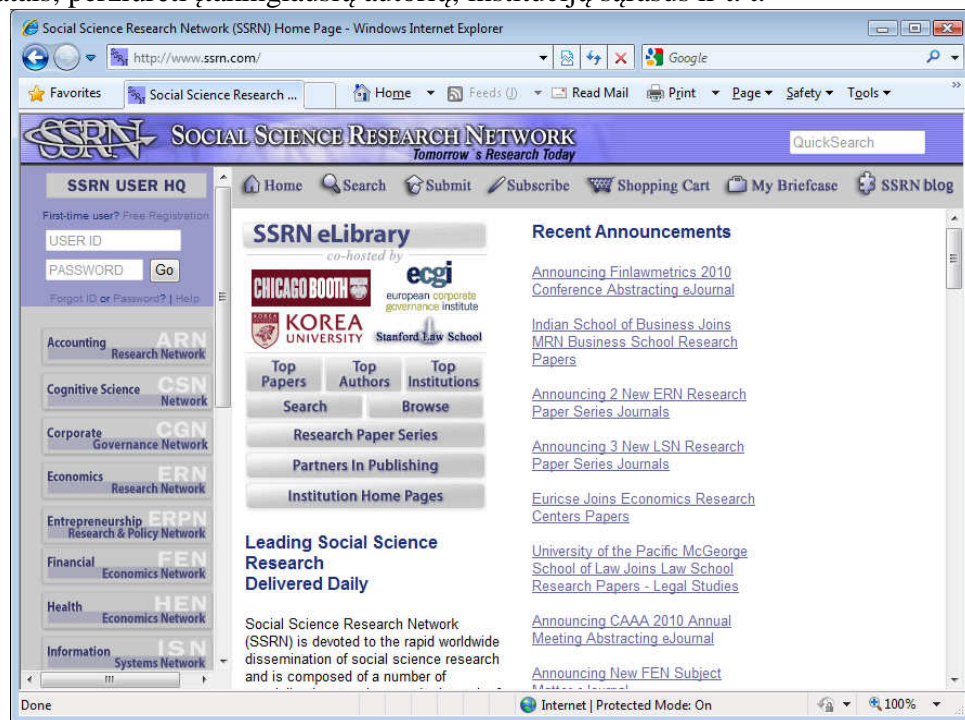
Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

6.6.3. Socialinių mokslų šaltinių paieška kituose interneto šaltiniuose

Informacijos apie institucijų, mokslinių tyrimų centrų ar įmonių veiklą, mokslo idėjas, tyrimų duomenis galima rasti įvairiuose interneto bendruosiuose ir specializuotuose socialinių mokslų tyrėjų ir mokslinių tyrimų tinkluose.

Lietuvos socialinių mokslų forumas <<http://www.socforumas.lt/>> vienija socialinių ir humanitarinių mokslų atstovus. Jame pristatomi nauji leidiniai, konferencijos, seminarai, Lietuvos ir užsienio žurnalai, socialinių tyrimų agentūros ir kt. Norint tapti forumo dalyviais, reikia užsiregistruoti <<http://www.socforumas.lt/?lang=lt&cont=registration>>. Galima užsiprenumeruoti tinklalapyje publikuojamus skelbimus, naujais iš jų atsiunčiami į nurodytą el. pašto dėžutę. Be to, užpildžius nurodytą formą, galima patiems skelbti aktualią informaciją forumo svetainėje.

Social Science Research Network <<http://www.ssrn.com/>> skirtas socialinių mokslų tyrimų rezultatų sklaidai tarptautiniu lygiu. Šis tinklas sudarytas iš specializuotų potinklų, atstovaujančių skirtingoms socialinių mokslų kryptims (pvz., *Accounting Research Network*, *Cognitive Science Network*, *Economics Research Network* ir t. t.). Registruotieji vartotojai turi galimybę susipažinti su naujaisiais savo srities tyrimų rezultatais, peržiūrėti įtakingiausių autorių, institucijų sąrašus ir t. t.

6.10 pav. Socialinių mokslų tyrimų tinklo tinklalapis

International Network of Young Researchers in Social Sciences <<http://inyrss.vukhf.lt/>> –Tarptautinis socialinių mokslų jaunųjų tyrėjų tinklas, kurio sukūrimą inicijavo Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas.

H-Net <<http://www.h-net.org/>> – humanitarinių ir socialinių mokslų tinklas, kurio pagrindinis tikslas yra užtikrinti mokslo idėjų ir mokslinių išteklių sklaidą tarptautiniu lygiu. Užsiregistravę socialinių mokslų tyrėjai gali skelbti įvairią informaciją, ji yra patikrinama ir parengiama publikuoti internete.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

NESSE (Network of Experts in Social Sciences of Education and Training) <<http://www.nesse.fr/nesse>> – specializuotas mokslininkų, dirbančių švietimo ir mokymo srityje, tinklas, veikiantis nuo 2007 m. Tinklo veiklą koordinuoja Prancūzijos nacionalinis pedagoginių tyrimų institutas.

Blog Search Engine <<http://www.blogsearchengine.com/>> – aukštos kokybės tinklaraščių katalogas, kuriame tinklaraščius galima pasirinkti pagal kategorijas ir pakategorės. Tai leidžia tiksliai pasirinkti interesų sritį atitinkantį interneto dienoraštį.

6.6.4. Informacijos apie konferencijas paieška

Informacija apie vykstančias socialinių mokslų konferencijas tyrėjams svarbi dėl galimybės tiek pristatyti savo mokslinių tyrimų rezultatus, tiek susipažinti su kitų mokslininkų atliekamais šios srities tyrimais. Apie mokslo renginius informuojama kiekvienos mokslo ir studijų institucijos svetainėje, o bendras nuolat atnaujinamas mokslo renginių sąrašas pateikiamas Lietuvos mokslininkų sąjungos tinklalapyje <<http://www.lms.lt/?q=lt/event>>. Reikia pabrėžti, kad svetainėje pristatomi beveik visi Lietuvos mokslo renginiai ir gana fragmentiškai (daugiausia gamtos, technologijos mokslų) – renginiai, vykstantys užsienyje. Todėl informacijos apie užsienio mokslo renginius reikėtų ieškoti kituose tokio pobūdžio informacijos ištekliuose. Jus siūlome vadovaudamiesi šiais informacijos šaltinių vertinimo kriterijais – svetainėje pateikiamos informacijos tikslumas ir svetainės atnaujinimo data:

- *AllConferences.com* <<http://www.allconferences.com/>> – informacija apie JAV vykstančias konferencijas;
- *Conference Alerts: Academic Conferences Worldwide* <<http://www.conferencealerts.com/>> – įvairiose šalyse vykstančios konferencijos, galimybė pačiam svetainės vartotojui pateikti informaciją apie organizuojamus mokslo renginius;
- *Academic Keys* <<http://www.academickeys.com>> – pateikiama informacija pagal socialinių mokslų kryptis, registruotieji vartotojai turi galimybę patys skelbti įvairaus pobūdžio mokslinę informaciją;
- *Social Science Conferences Worldwide* <<http://www.conferencealerts.com/socialsc.htm>>;
- *Intute: conferences and events* <<http://www.intute.ac.uk/conferences/>>.

Visuose minėtuose kataloguose informacija apie mokslo renginius suskirstyta pagal mokslo sritis ir kryptis, be to, galima gauti naujausią dominančią informaciją el. paštu.

Praktinės užduotys

1. Paieškos sistemoje *Scholar Google* <<http://scholar.google.lt>> atlikite paiešką pagal savo tyrimo temos reikšminius žodžius (pvz., *informacijos vadyba*); iš rezultatų sąrašo atsirinkite 4 labiausiai jums tinkančius viso teksto straipsnius ir juos išsaugokite.
2. Socialinių mokslų mokslinių šaltinių portalo <<http://www.socsciresearch.com/>> 6 skyriuje peržiūrėkite socialinių mokslų duomenų archyvą, raskite holokausto duomenų bazę *Nizkor* ir sužinokite, kokios koncentracijos stovyklos veikė per Antrąjį pasaulinį karą.

Apibendrinamosios pastabos

Apibendrinant šią temą galima teigti, kad tyrėjui, atliekančiam socialinių mokslų informacijos paiešką, svarbu tiksliai nusistatyti tyrimo lauką, tyrimo problemą ir probleminius klausimus, pasirinkti terminus ir jų atitikmenis kitomis kalbomis bei mokėti suformuluoti užklausas. Taip pat svarbu gebėti atlikti paiešką naudojantis įvairiais informacijos paieškos būdais ir įrankiais (pvz., paieška bibliotekų elektroniniuose

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

kataloguose leidžia suformuoti užklausoje struktūrą, o paieškos sistemose – rasti konkretų šaltinį). Atliekant informacijos paiešką duomenų bazėse, būtina turėti elementarių žinių apie duomenų bazės apimtį, akademinį lygį, prieigos ir darbo sąlygas.

Labai svarbu suvokti gautos informacijos socialinį kontekstą – kurioje šalyje publikuotas leidinys, kur ir kada atliktas tyrimas. Ieškant socialinių mokslų informacijos, labai svarbu suvokti nacionalinį kontekstą.

Socialinių mokslų padėtis per pastarąjį dešimtmetį nepaprastai pasikeitė. Terminai *el. mokslas*, *el. tyrimai*, kurie ilgą laiką vyravo technologijos moksluose, perėjo ir į socialinių mokslų sritį. Šios srities tyrėjai vis dažniau naudoja informacines technologijas rinkdami, pateikdami ir analizuodami duomenis, todėl jiems būtina gilinti žinias apie interaktyvius tyrimo įrankius ir išteklius, nes jie dažnai yra laisvai prieinami internete.

Akivaizdu, kad socialinių mokslų informacijos internete yra labai daug. Surandamų informacijos išteklių kokybė yra atvirkščiai proporcinga informacijos kiekiui, todėl modulyje buvo pateikti svarbiausi, informacijos kokybės kriterijus atitinkantys informacijos ištekliai, trumpai aptarti paieškos juose ypatumai.

Tinkamos ir kokybiškos informacijos paieškos klausimais visuomet galima konsultuotis su bibliotekų specialistais, naudotis jų parengtais nuorodų katalogais, pagalbos puslapiais ir pan.

Nuorodos

Tezaurai

LiDA tezasauras: <http://www.lidata.eu/page.php?page=duomenys_tezauras>

ERIC Thesaurus:

<http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal?nfpb=true&_pageLabel=Thesaurus&_nfls=false>

EUROVOC <<http://www3.lrs.lt/pls/ev/ev.main>>

HASSET <<http://www.data-archive.ac.uk/search/hassetSearch.asp>>

ICPSR Subject Thesaurus <<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/shared/ICPSR/thesaurus/index>>

TESE (Thesaurus for Education Systems in Europe):

<<http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/TESEHome>>

UNESCO Thesaurus: <<http://www2.ulcc.ac.uk/unesco/>>

El. žodynai ir enciklopedijos

Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus – The Free Dictionary <<http://www.thefreedictionary.com>>

Encyclopedia.com <<http://www.encyclopedia.com>>

International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences

<<http://www.sciencedirect.com/science/referenceworks/0080430767>>

Social Science Dictionary <<http://bitbucket.icaap.org/>>

Katalogai

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt/>>

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka <<http://elaba.library.lt/>>

El. knygų duomenų bazės

Ebrary <<http://www.ebrary.com/>>

Flat World Knowledge <<http://www.flatworldknowledge.com/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Free Books <<http://www.e-book.com.au/freebooks.htm>>
Internet Archive <<http://www.archive.org/details/texts>>
MyiLibrary® <<http://www.myilibrary.com>>
Net Library <<http://www.netlibrary.com/Gateway.aspx>>
Online Books Page <<http://onlinebooks.library.upenn.edu/>>
Open Russian Electronic Library <<http://www.rsl.ru/ru/s2/s101/>>
Oxford Scholarchip Online <<http://www.oxfordscholarship.com/oso/public/index.html>>
Project Gutenberg <<http://www.gutenberg.org>>
SpringerLINK e-books <<http://www.springerlink.com/books>>
Taylor & Francis EBooks <<http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index.asp>>
The Internet Public Library <<http://www.ipl.org>>
The Oxford Text Archive <<http://ota.ahds.ac.uk/>>

Leidyklos

Lietuvoje

VG TU leidyklos *Technika* el. knygų platforma <<http://www.ebooks.vgtu.lt>>

Pasaulyje

Routledge <<http://www.routledge.com/>>

Springer <<http://www.springer.com>>

SAGE <<http://www.sagepub.com/home>>

Elsevier <<http://www.elsevier.com/>>

Elektroniniai knygynai

Amazon <<http://www.amazon.com>>

Blackwell Publishing <<http://bookshop.blackwell.co.uk/jsp/welcome.jsp>>

Knygininkas <<http://www.knygininkas.lt/main.php>>

Zoomi <<http://zoomii.com/>>

Magistrų darbai, disertacijos

Lietuvos elektroninės tezės ir disertacijos Lit-ETD <<http://etd.library.lt>>

The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)

<<http://www.ndltd.org/serviceproviders/scirus-etc-search>>

Duomenų bazės

ABI / Inform Global <<http://proquest.umi.com/login>>

Academic Search Complete <<http://search.ebscohost.com>>

Annual Reviews <<http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals>>

Business Source Complete <<http://search.ebscohost.com>>

CSA Social Services Abstracts <<http://www.csa.com/factsheets/ssa-set-c.php>>

EBSCO Publishing <<http://search.ebscohost.com>>

EconLit <<http://search.ebscohost.com>>

Education Research Complete <<http://search.ebscohost.com>>

Emerald Management eJournals Collection <<http://www.emeraldinsight.com/ft>>

ERIC <<http://eric.ed.gov/>>

IBSS – International Bibliography of the Social Sciences

<<http://www.lse.ac.uk/collections/IBSS/Default.htm>>

JSTOR <<http://www.jstor.org/>>

Oxford Journals Online <<http://www.oxfordjournals.org/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Sage Journals Online <<http://online.sagepub.com/cgi/search/>>
ScienceDirect <<http://www.sciencedirect.com/>>
Sociological Abstracts <<http://www.csa.com/factsheets/socioabs-set-c.php>>
SocINDEX with Full Text <<http://search.ebscohost.com>>
Wiley-Blackwell <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/home>>

Atvirosios prieigos ištekliai, talpyklos

DOAJ the Directory of Open Access Journals <<http://www.doaj.org/>>
DSpace@MIT <<http://dspace.mit.edu/>>
E-LIS <<http://eprints.rclis.org>>
Higher Education Empirical Research Database <<http://heard.open.ac.uk>>
OpenDOAR <<http://www.opendoar.org/>>
RePEc (Research Papers in Economics) <<http://repec.org>>
ROAR <<http://roar.eprints.org>>
T-Space <<https://tspace.library.utoronto.ca/>>

Empirinių, statistinių duomenų šaltiniai

Lietuvoje

Centrinė klasifikatorių duomenų bazė <<http://db.stat.gov.lt/statclass/>>
Statistikos departamento duomenų bazės <<http://www.stat.gov.lt/>>
LiDA <<http://lida.library.lt>>
Rodiklių duomenų bazė <<http://db1.stat.gov.lt/statbank>>

Pasaulyje

CESSDA <<http://www.cessda.org/>>
Eurostat <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>
ICPSR Direct <<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/>>
Social Science Electronic Data Library (SSEDL) <<http://www.socio.com/ssedl.php>>
SourceOECD (OECD iLibrary) <<http://www.oecdilibrary.org/>>

Paieškos sistemos, kiti interneto šaltiniai

Academic Keys <<http://www.academickeys.com>>
AllConferences.com <<http://www.allconferences.com/>>
Blog Search Engine <<http://www.blogsearchengine.com/>>
BUBL LINK <<http://bubl.ac.uk/index.html>>
Conference Alerts: Academic Conferences Worldwide <<http://www.conferencealerts.com/>>
H-Net <<http://www.h-net.org/>>
INFOMINE <<http://infomine.ucr.edu/>>
International Network of Young Researchers in Social Sciences <<http://inyrss.vukhf.lt>>
Intute: conferences and events <<http://www.intute.ac.uk/conferences/>>
Intute <<http://www.intute.ac.uk/>>
Lietuvos mokslininkų sąjunga <<http://www.lms.lt/?q=lt/event>>
MagPortal.com <<http://magportal.com/>>
NESSE (Network of Experts in Social Sciences of Education and training) <<http://www.nesse.fr/nesse>>
Research Resources for the Social Science <<http://www.socsciresearch.com/>>
Scholar Google <<http://scholar.google.lt/>>
Scirus <<http://www.scirus.com/>>
Social Science Conferences Worlwide <<http://www.conferencealerts.com/socialsc.htm>>
Social Science Research Network <<http://www.ssrn.com/>>

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 6 modulis. G. Lamanauskienė, R. Jakutienė, L. Burbaitė. Socialinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Social Sciences Virtual Library <<http://www.vl-site.org/sciences/index.html>>

Rekomenduojama literatūra

1. ABARIUS, Povilas. Elektroniniai informacijos šaltiniai ir galimybės juos naudoti elektroniniam mokymuisi. *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2009, 48 [žiūrėta 2010 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/48/7-13.pdf>.
2. ATKOČIŪNIENĖ, Zenona. Mokslo komunikacija: Lietuvos mokslo žurnalai mokslo komunikacijos kaitos požiūriu. *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2009, 49 [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/49/70-83.pdf>.
3. ČESNAVIČIENĖ, B. Elektroninių knygų tipologija. *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2000, 14 [žiūrėta 2010 m. gegužės 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/inf-mok/14/tomas14.html>>.
4. GLOSIENĖ, A.; KRUPAVIČIUS, A.; PETUCHOVAITĖ, R. Socialinių duomenų archyvai: Lietuvos mokslo informacinės infrastruktūros trūkstamas sandas. *Informacijos mokslai*, 2005, nr. 35, p. 15.
5. MACEVIČIŪTĖ, E. Knyga – žavingoji sena dama. *Knygotyra*, 2009, nr. 53, p. 252–260.
6. ŠARLAUSKIENĖ, L. Lietuvos virtuali biblioteka – informacijos paieškos vartai. *Būk bibliotekininku!* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://bukbibliotekininku.blogspot.com/2010/01/lietuvos-virtuali-biblioteka.html>>.
7. ŠUMINAS, Andrius. Politinė komunikacija socialinių tinklų svetainėse. *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2009, 51 [žiūrėta 2010 m. gegužės 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/51/24-36.pdf>.
8. VILIŪNAS, G.; GLOSIENĖ, A. Institucinės talpyklos ir naujoji mokslinės komunikacijos infrastruktūrų sankloda. *Informacijos mokslai* [interaktyvus]. 2006, 36 [žiūrėta 2010 m. gegužės 27 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Informacijos_mokslai/36/53-67.pdf>.
9. WILSON, T. Electronic publishing and the future of the book. *Knygotyra*, 1997, nr. 33, p. 67–74.

7 modulis. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška

Dr. Žibutė Petrauskienė

Turinys

Įvadas.....	256
7.1. Fizinių mokslų informacijos paieškos ypatumai	256
Naudingos nuorodos.....	258
7.2. Fizinių mokslų knygų paieška.....	258
7.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose.....	258
7.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse.....	260
7.2.3. Knygų paieška internete	264
Praktinės užduotys.....	266
Naudingos nuorodos.....	266
7.3. Fizinių mokslų straipsnių paieška	267
7.3.1. Straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse.....	267
7.3.2. Fizinių mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse.....	272
7.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose.....	283
Praktinės užduotys.....	286
Naudingos nuorodos.....	286
7.4. Fizinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška.....	287
7.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose	287
7.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška	288
Praktinės užduotys.....	289
Naudingos nuorodos.....	289
7.5. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška internete	289
7.5.1. Informacijos šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose.....	289
7.5.2. Informacijos šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose.....	292
7.5.3. Fizinių mokslų informacijos paieška kituose interneto šaltiniuose	298
7.5.3.1. Informacijos paieška universaliose mokslinės informacijos paieškos sistemose	298
7.5.3.2. Fizinių mokslų informacijos paieška institucinėse ir teminėse talpyklose	300
Praktinės užduotys.....	303
Nuorodos	303
Apibendrinamosios pastabos	304

Įvadas

Modulio tikslas – suteikti žinių apie fizinių mokslų paieškos šaltinius, paieškos įrankius ir galimybę jais naudotis.

Išklause modulį mokslininkai ir tyrėjai įgis žinių apie fizinių mokslų informacijos išteklius, jų tipus, informacijos organizavimą, prieigos būdus, atvirosios prieigos galimybes. Klausytojams bus suteikta informacijos, kaip atlikti efektyvią šaltinių paiešką. Šiame modulyje pateikiami susisteminti ir apibendrinti fizinių mokslų informacijos šaltiniai, atskleidžiami specifinės informacijos paieškos įvairiuose informacijos ištekliuose ypatumai.

Modulį sudaro 5 temos. Kiekvienos temos pabaigoje pateikiamos dvi praktinės užduotys ir naudingų nuorodų sąrašas. Į nuorodų sąrašus įtrauktos tekste minimos bei kitos naudingos nuorodos atitinkama tema. Modulio mokomoji medžiaga turėtų būti perteikta per 2 akademinės valandas.

Šis modulis skirtas fizinių mokslo sričių mokslininkams, tyrėjams, aukštesniųjų kursų studentams ir bibliotekininkams duomenų bazių administratoriams, atsakantiems į užklausas bei dėstantiems informacinio raštingumo kursus.

7.1. Fizinių mokslų informacijos paieškos ypatumai

Fizinių mokslų šaltinių paieškos ypatumus lemia tai, kad fizinių mokslų sričiai priklauso giminingos ir turinčios sąsajų, tačiau kartu – labai savitos ir unikalios mokslo kryptys: matematika, fizika, chemija, geologija ir mineralogija, geografija, astronomija, informatika. Šių mokslų raidos pagrindas – naujausi mokslo tyrinėjimai ir pasiekimai. Kita vertus, tam tikrai daliai mokslininkų – atliekantiems analizę, lyginimus, istorinius mokslo krypties tyrinėjimus – reikalinga istorinė fizinių mokslų informacija. Kai kuriose mokslo kryptyse (pvz., informatikoje) pokyčių vyksta nuolat, todėl ypač svarbu gauti pačią naujausią informaciją. Kitų mokslų informacija sensta lėčiau, todėl mokslininkams aktualu gauti ir ankstesnių metų mokslo šaltinius. Fizinių mokslų atstovams svarbi tiek viso teksto, tiek bibliografinė informacija, nes ji padeda rasti naujausios informacijos apie mokslo publikacijas. Todėl prenumeruojant išteklius ar juos rekomenduojant, svarbu išlaikyti pusiausvyrą ir patenkinti vartotojų poreikius.

Atsižvelgiant į tai, kad informacijos apie fizinių mokslų šaltinius pasiūla labai plati, modulyje pateikiami susisteminti fizinių mokslų informacijos šaltiniai ir jų paieškos būdai:

- knygų paieška elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse ir internete;
- fizinių mokslų straipsnių paieška bibliografinėse ir viso teksto duomenų bazėse bei atvirosios prieigos ištekliuose;
- fizinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška Lietuvos bibliotekose; elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška;
- fizinių mokslų interneto šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose bei kituose interneto šaltiniuose.

Patarimas. Prieš pradėdant paiešką svarbu žinoti, ko ieškote ir kokio rezultato tikėtės.

Atsižvelgdami į tai, pasirinkite išteklių. Fizinių mokslų atstovams labai svarbi išteklių įvairovė, todėl informacijos paieškai naudokite universalias ir specialiąsias viso teksto bei bibliografines duomenų

bazės, mokslinės paieškos sistemos, institucinių talpyklų dokumentus, el. knygų sancaupas, virtualiose bibliotekose ar teminėse rodyklėse pateiktą informaciją. Nepamirškite, kad, be elektroninių, yra ir tradicinių išteklių, jų ieškokite bibliotekų elektroniniuose ir tradiciniuose kortelių kataloguose (čia saugomi ankstesnių metų dokumentai).

- *Teisingai suformuluota užklausa ir tinkamai parinkti reikšminiai žodžiai garantuoja kokybiškus ir Jūsų lūkesčius atitinkančius rezultatus.*

Užklausoms formuluoti ar versti naudokite žodynus, žinytus bei tezaurus:

Enciklopedinį kompiuterijos žodyną <<http://www.likit.lt/term/enc.html>>,
EUROVOC <<http://europa.eu/eurovoc/>>,
Thesaurus.com <<http://thesaurus.com/>>,
Merriam-Webster <<http://www.merriam-webster.com/>>,
Openthesaurus.de <<http://www.openthesaurus.de/>> (vok. k.),
Oxford Reference Online <<http://www.oxfordreference.com/>>,
The Astronomy Thesaurus <<http://msowww.anu.edu.au/library/thesaurus/>>,
The FreeDictionary <<http://www.thefreedictionary.com/dictionary.htm>>,
WorldWeb Online <<http://www.wordwebonline.com/>>,
YourDictionary <<http://www.yourdictionary.com/>> ir kt.

- *Neapsiribokite „Google“. Tai puiki paieškos sistema, bet tikrai ne vienintelis ir ne geriausias šaltinis ieškoti mokslinės informacijos.*

Mokslinės informacijos paieškai rekomenduotinos mokslinės informacijos paieškos sistemos: teminės (*ChemSpider* <<http://www.chemspider.com/>>, *Scitopia.org* <<http://www.scitopia.org/>>, *TDG Scholar* <<http://scholar.tdg-seville.info/>>) ir universalios (*Google Scholar* <<http://scholar.google.lt/>>, *BASE* <<http://www.base-search.net/>> ir kt.).

- *Naudokitės savo institucijos bibliotekos interneto svetaine.*

Joje rasite ne tik prenumeruojamų duomenų bazių (toliau – DB) sąrašą, bet ir kitus svarbius išteklius, nuorodų į elektroninius katalogus, pagalbos puslapius, kontaktus, kur galima kreiptis, norint gauti kvalifikuotą konsultaciją. Prie institucijos prenumeruojamų komercinių išteklių junkitės per bibliotekos tinklalapį, taip išvengsite nesusipratimų pasikeitus prisijungimo adresui. Bibliotekų tinklalapiuose nesunkiai rasite nuorodų į prenumeruojamas ir testuojamas duomenų bazes su trumpais aprašymais, prisijungimo galimybėmis, prenumeruojamų žurnalų sąrašais ir kita naudinga informacija.

- *Bibliografinės DB yra naudingos ir vertinamos fizinių mokslų atstovų.*

Jose sužinosite pasaulio mokslinių publikacijų naujienas, informaciją apie naujausius tyrimus, citavimo duomenis bei autorių h indeksą.

- *Atvirosios prieigos ištekliai yra kokybiški ir patikimi.*

Jei informacija yra nemokama, dar nereiškia, kad ji menkavertė. Naudokitės institucinėse ar teminėse talpyklose kaupiama informacija. Talpyklose rasite pasaulio šalių akademių institucijų mokslo publikacijų, susipažinsite su vykdomais mokslo tyrimais ar jau pasiektais rezultatais.

- *Išnaudokite įvairias paieškos galimybes; jeigu abejojate, kaip formuluoti užklausa, arba netenkina paieškos rezultatai – perskaitykite pagalbos puslapius.*

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Bibliotekų specialistai yra parengę DB instrukcijas (pvz., VUB <<http://www.mb.vu.lt/db>>, VGTU <<http://biblioteka.vgtu.lt/main.php?m=5&s=4>> ir kt.). Jose pateikiama užklausų formulavimo ir paieškos pagalba.

- *Visa informacija, taip pat ir elektroninė, saugoma autorių teisių įstatymų, todėl ja naudotis reikia nepažeidžiant įstatymų.*
- *Nežinote, kas, kur ir kaip – klauskite.* Kvalifikuoti specialistai Jūsų bibliotekoje pasirengę padėti.

Naudingos nuorodos

Enciklopedinis kompiuterijos žodynas <<http://www.likit.lt/term/enc.html>>

EUROVOC <<http://europa.eu/eurovoc/>>

Thesaurus.com <<http://thesaurus.com/>>

Merriam-Webster <<http://www.merriam-webster.com/>>

Openthesaurus.de <<http://www.openthesaurus.de/>> (vok. k.)

The Astronomy Thesaurus <<http://msowww.anu.edu.au/library/thesaurus/>>

The FreeDictionary <<http://www.thefreedictionary.com/dictionary.htm>>

WorldWeb Online <<http://www.wordwebonline.com/>>

YourDictionary <<http://www.yourdictionary.com/>>

7.2. Fizinį mokslų knygų paieška

Šioje temoje sužinosite, kaip susirasti fizinį mokslų knygų elektroniniuose kataloguose, duomenų bazėse ar internete.

7.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Lietuvos akademinį institucijų bibliotekų elektroniniai katalogai

Visos Lietuvos aukštosios mokyklos (taip pat kolegijų, mokslo institutų ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka) naudoja bibliotekinę paieškos sistemą ALEPH, todėl prisijungę prie bet kurios bibliotekos katalogo matysite panašią vartotojo sąsają. Jungtis prie konkrečios bibliotekos el. katalogo patartina per tos bibliotekos interneto svetainę arba joje pateiktus bibliotekų katalogų nuorodų sąrašus. Lietuvos akademinį institucijų bibliotekų el. katalogai pateikia universalią informaciją, todėl fizinį mokslų atstovai juose taip pat gali ieškoti knygų ir jas užsisakyti (registruotieji vartotojai). Norėdami rasti fizinį mokslų knygų, naudokitės savo institucijos bibliotekos ir tų institucijų, kurios rengia ar aptarnauja fizinį mokslų specialistus, el. katalogais, pvz., Vilniaus universiteto bibliotekos (toliau – VUB); Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau – MAB), Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau – Nacionalinė biblioteka), Kauno technologijos universiteto bibliotekos (toliau – KTUB), Vilniaus Gedimino technikos universiteto bibliotekos (toliau – VGTUB), Lietuvos technikos bibliotekos (toliau – LTB) ir kt. katalogais.

El. katalogų nuorodų galima rasti bibliotekų interneto svetainėse arba adresu <http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>.

Ieškant fizinių mokslų leidinių ir žinant pakankamai duomenų, galima naudotis paprasta paieška. Norint susirasti informacijos tam tikra tema, patartina naudoti išplėstinę paiešką (pagal temą ar dalyką arba UDK (universalios dešimtainės klasifikacija)*. Taip pat galima pasirinkti paiešką rodyklėse A–Z ir nurodyti kuri nors kitą parametras, pvz., *UDK* arba *Dalykai*. Nurodant UDK ir leidimo metus, galima rasti naujausius leidinius dominančia tema. Savo srities UDK sužinosite, atlikę bet kokią leidinių paiešką el. kataloge pasirinkta tema, arba teiraukitės bibliotekininko.

Privalumai:

- elektroniniais katalogais galima naudotis iš bet kurios kompiuterizuotos darbo vietos, turinčios prieigą prie interneto bet kuriuo paros metu;
- galimybė naudotis registruotojo vartotojo privalumais (užsakyti knygas, pratęsti jų išdavimo terminą, naudotis kitomis paslaugomis).

Trūkumai

- el. kataloguose atsispindi ne visi bibliotekų fondai; informacijos apie seniau išleistus leidinius ar išskirtines dokumentų kolekcijas papildomai reikėtų ieškoti bibliotekų kortelių kataloguose.

Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos (LIBIS) suvestinis katalogas

LIBIS <<http://www.libis.lt>> yra suvestinis katalogas, kuriame vienu metu galima atlikti paiešką daugiau nei 70-tyje šalies bibliotekų. Suvestinis katalogas – tai bendra bibliografinė duomenų bazė, jungianti informaciją apie Lietuvos bibliotekose saugomus dokumentus. Šiuo metu (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys) *LIBIS* kataloge yra daugiau kaip 3,8 mln. bibliografinių įrašų.

Svarbu. *LIBIS* kataloge rasite visas Lietuvoje publikuotas mokslines knygas, Jūsų bibliotekoje visų jų gali ir nebūti.

Ieškant fizinių mokslų leidinių ir žinant pakankamai duomenų, galima naudotis paprasta paieška. Norint susirasti informacijos tam tikra tema, rekomenduotina naudoti išplėstinę paiešką (pagal dalyką arba UDK). Paieškos pagalba <<http://www.libis.lt/content/related/relHelp/help.jsp#generalSystemHelp>>. Paiešką el. kataloge gali atlikti visi vartotojai.

Privalumai:

- tai didžiausias Lietuvos suvestinis el. katalogas, kuriame vienu metu galima atlikti paiešką daugelio Lietuvos bibliotekų el. kataloguose, užsisakyti knygas internetu, ieškoti įvairių formatų ir paskirties dokumentų;
- šiame kataloge galima rasti informaciją apie visas Lietuvoje apgintas disertacijas.

---

* UDK yra universalios bibliotekinės-bibliografinės klasifikavimo sistema, kuri turi dešimtainę indeksaciją (0–9), hierarchinę skyrių struktūrą ir yra sisteminė, t. y. remiasi mokslų sistematika. UDK indeksais nurodoma leidinyje nagrinėjama tema. Vartotojams suteikiama galimybė surasti visus tam tikros tematikos dokumentus bibliotekos kataloge ar atvirų fondų lentynose.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Trūkumai:

- į el. katalogus įtraukti ne visi bibliotekų fondai, informacijos apie seniau išleistus leidinius ar išskirtines dokumentų kolekcijas reikėtų ieškoti bibliotekų kortelių ar kituose kataloguose;
- kataloge neišsamiai atsispindi akademinų bibliotekų fondai.

Svarbu. Jei neradote knygos Lietuvos bibliotekų kataloguose, galite jos ieškoti kitų šalių bibliotekų kataloguose (pvz., <http://www.libdex.com/country.html>, <http://www.librarytechnology.org/libwebcats/>, <http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>, <http://catalog.loc.gov/>) ir bandyti reikiamą leidinį gauti per tarpbibliotekinį abonementą. Dėl galimybės atsisiųsti knygą iš užsienio bibliotekų kreipkitės į savo institucijos biblioteką.

7.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse

Elektroninė knyga (toliau – el. knyga) – tai dokumentas, esantis elektroninėje laikmenoje ir skaitomas kompiuterio ekrane. El. knyga gali turėti ne tik tekstą ir paveikslėlių, bet ir animacinių intarpų, vaizdo ir garso įrašų. Jau kuriamos interaktyvios elektroninės knygos, tokią knygą įsigijęs vartotojas gali ne tik rašyti pastabas ar komentarus, bet ir įterpti savo tekstą į el. knygą. El. knygų gali įsigyti kiekvienas iš platintojų ar leidyklų. Tačiau kol kas ši knygų platinimo forma Lietuvoje nėra populiari (ypač mokslo leidinių), todėl didesnė tikimybė bibliotekos svetainėje rasti prenumeruojamas ar laisvos prieigos el. knygų duomenų bazes. Lietuvos bibliotekos prenumeruoja šias duomenų bazes, teikiančias prieigą prie viso teksto elektroninių knygų: *Ebrary Academic Complete*, *Morgan & Claypool*, *SpringerLINK E-Books* ir *SPiE Digital Library*. Taip pat prenumeruojama duomenų bazė *Oxford Reference Online: Premium Collection*, kurioje kaupiami žinynai, žodynai, enciklopedijos.

Ebrary Academic Complete

Adresas – <http://www.ebrary.com/>

Tipas – viso teksto el. knygos.

Tematika – universali.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (toliau – LMBA) svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebrary.htm>>.

DB *Ebrary Academic Complete* teikia prieigą prie daugiau kaip 40 000 viso teksto knygų įvairia tematika. Fizinį mokslų atstovai gali skaityti per 6 000 knygų šiomis temomis: geografija ir aplinkotyra, astronomija, fizika, botanika, matematika, chemija, mikrobiologija, geologija, biologija, zoologija ir kt. Kaip ieškoti informacijos, galima sužinoti adresu <<http://www.mb.vu.lt/ELBI/ebrary.pdf>>.

Svarbu. Bibliografinius duomenis galima įsikelti į bibliografinių sąrašų sudarymo programas *EndNote* ir *RefWorks*, pasidėti į knygų lentyną (reikalinga registracija). Knygoms skaityti naudojama speciali programinė įranga *ebrary Reader*, ją įdiegsite paspaudę piktogramą .

Pastaba. DB didelį dėmesį skiria informacijos apsaugai, todėl spausdinti galima tik 40 puslapių.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai:

- viena didžiausių elektroninių knygų duomenų bazių;
- patogi aplinka;
- galimybė susikurti savo knygų „lentyną“.

Trūkumai

- griežti apribojimai naudoti informaciją (spausdinti ar kopijuoti).

Morgan & Claypool

Adresas – <http://www.morganclaypool.com/>

Tipas – viso teksto el. knygos.

Tematika – chemija, biochemija, gamtos mokslai, kompiuterių mokslai ir technologijos.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA interneto svetainėje
<<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

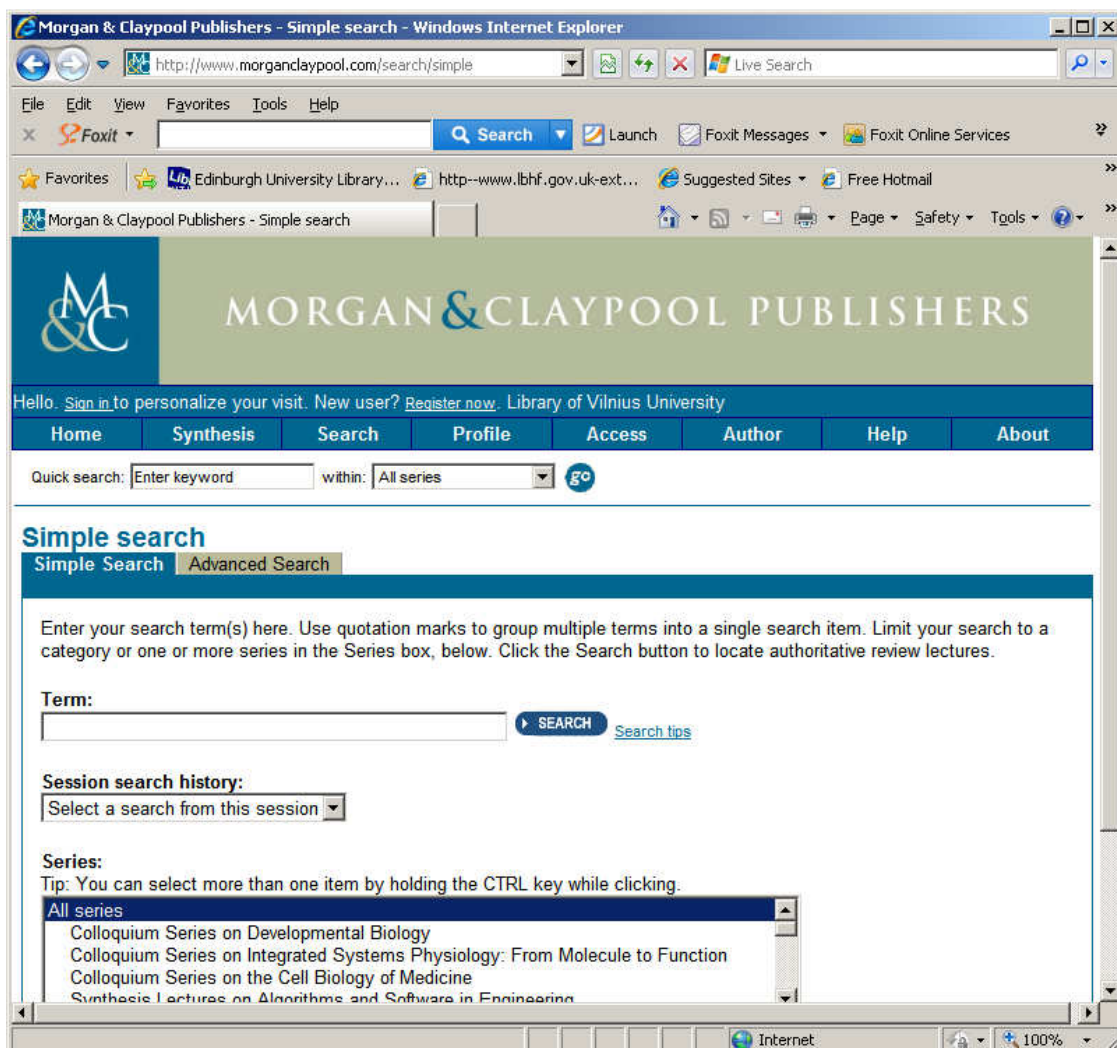
Duomenų bazę *Morgan & Claypool* sudaro dvi el. knygų bibliotekos *Synthesis Digital Library of Engineering and Computer Science* ir *Colloquium Digital Library of Life Sciences*. Prenumeruojamos dvi knygų kolekcijos (paskaitų konspektai), skirtos inžineriniams ir kompiuterių mokslams: pirmoji kolekcija (100 pavad.) <http://www.morganclaypool.com/page/coll_one> ir antroji kolekcija (125 pavad.) <http://www.morganclaypool.com/page/coll_one>. Taip pat yra prieiga prie gyvybės mokslams skirtų kolokvių. Knygų sąrašą žr. <<http://www.morganclaypool.com/page/lifesci>>.

Bibliotekos *Synthesis Digital Library* knygos skirtos dėstytojams, studentams ir kitiems specialistams, kurie studijuoja dirbtinį intelektą ir mechaninį mokymąsi, biomedicininę inžineriją, kompiuterinę grafiką ir animaciją, elektromagnetiką ir kitus dalykus (žr. 7. 1 pav.).

Privalumai:

- fiziniams mokslams skirti nemokami paskaitų konspektai;
- už atitinkamą mokestį galima įsigyti spausdintas knygų kopijas;
- galima susikurti asmeninę aplinką, joje išsaugoti paieškos rezultatus, užsisakyti informavimo paslaugą ir kt.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.1 pav. El. knygų paieška duomenų bazėje *Morgan & Claypool*

SpringerLINK E-Books

Adresas – <http://www.springerlink.com/>

Tipas – viso teksto el. knygos.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring-books.htm>>.

Leidykla *SpringerLINK* vartotojams teikia prieigą prie 12 el. knygų kolekcijų. Lietuvos bibliotekos įsigijo šešias 2005–2007 m. temines kolekcijas, iš jų fiziniams mokslams skirtos:

- *Chemistry & Material Science Library*,
- *Engineering Library*.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Fizinių mokslų knygų kolekcijomis *Chemistry and Materials Science Library* ir *Engineering* galima naudotis KTUB bei LTB (LTB – tik *Engineering*). Knygų sąrašą žr. <<http://biblioteka.ktu.edu/db/springerknygos.htm>>. VUB suteikia prieigą prie keliolikos astronomijos mokslams skirtų leidinių (*Humanities, Social Science and Law* kolekcija). Knygų sąrašą rasite adresu <<http://www.mb.vu.lt/springer-astronomija>>.

Svarbu:

- Lietuvos bibliotekos yra įsigijusios tik kai kurias knygų kolekcijas – prieiga prie viso teksto knygų pažymėta žalia piktograma; jei prie knygos, knygos dalies ar kt. matote baltą piktogramą, tai reiškia, kad institucija prieigos prie dokumento viso teksto neturi;
- leidyklos *SpringerLINK* elektroninių knygų, įsigytų VU bibliotekoje, ieškokite VU el. kataloge <http://lanka.vu.lt>; *Springer* el. knygas, kurias įsigijusi KTU biblioteka, rasite kataloge http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=spr01.

Privalumai:

- tai prestižinės leidyklos mokslinių knygų kolekcijos;
- galimybė skaityti visą tekstą;
- galima knygų paieška el. kataloguose.

Trūkumai:

- trūksta fiziniams mokslams skirtų kolekcijų;
- nėra atskiros sąsajos su el. knygomis, jos pateikiamos bendrame sąrašė su *SpringerLINK* el. žurnalais.

SPIE Digital Library

Adresas – <http://spiedigitallibrary.aip.org/ebooks/>

Tipas – viso teksto el. knygos.

Tematika – fiziniai ir technologijų mokslai.

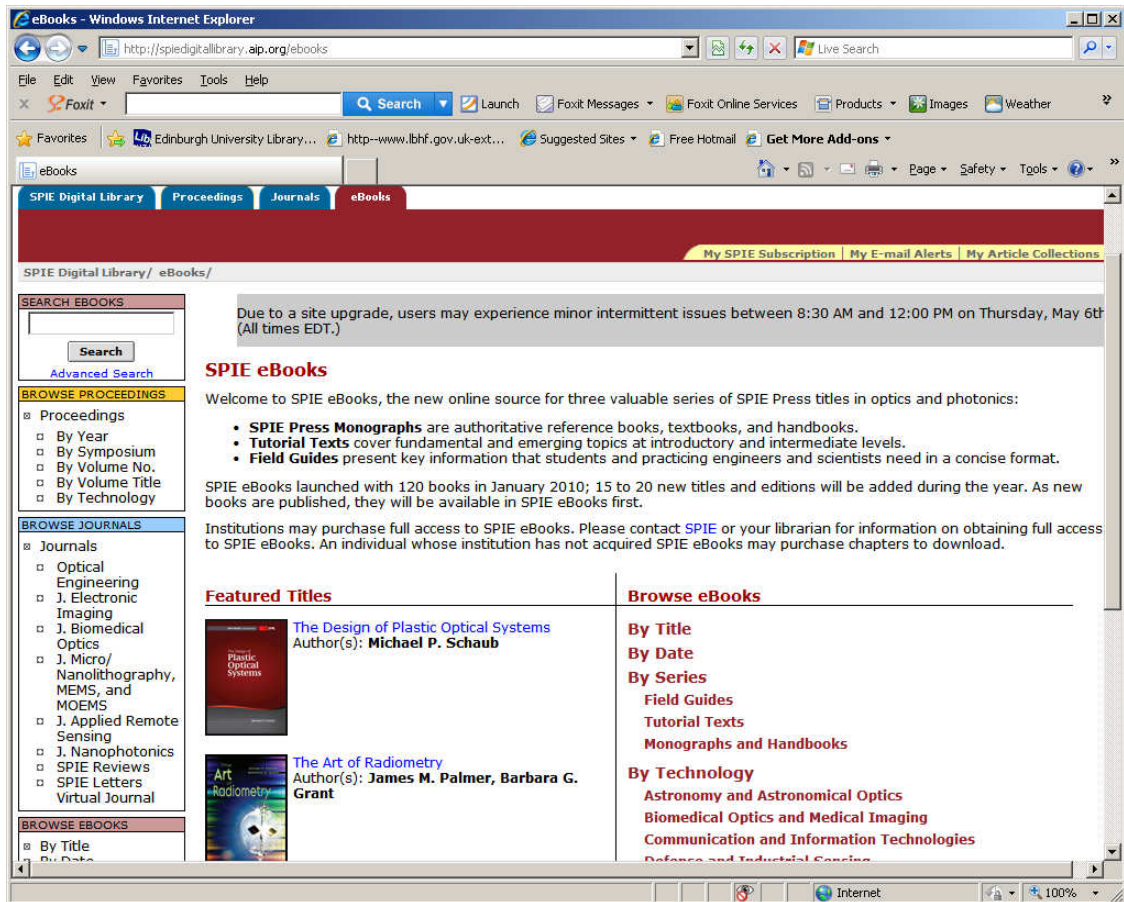
Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – Vilniaus universiteto biblioteka <<http://www.mb.vu.lt/db>>.

Duomenų bazė *SPIE Digital Library* suteikia prieigą prie daugiau kaip 120 elektroninių viso teksto knygų astronomijos, astronominės optikos, biomedicininės optikos, komunikacijų ir informacinių technologijų, apsaugos, elektros inžinerijos, mikrotechnologijų, nanotechnologijų, optikos, elektros optikos ir kt. tematika. Knygų sąrašą rasite adresu <<http://spiedigitallibrary.aip.org/ebooks/spies/titles>>. Chronologinis laikotarpis 1989–2010 m. (žr. 7.2 pav.).

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie duomenų bazės *SPIE* žurnalų ir konferencijų medžiagos.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.2 pav. Duomenų bazės SPIE elektroninės knygos

Privalumai:

- pateikiamos naujausios knygos;
- yra galimybė susikurti asmeninę aplinką.

7.2.3. Knygų paieška internete

Google knygos

Internete galima rasti laisvai prieinamų elektroninių knygų ir jas skaityti – nebūtina jų prenumeruoti. Paieškos sistema *Google* siūlo paslaugą *Google knygos* <<http://books.google.com/>> (*Google Book Search*). *Google knygos* galima ne tik susirasti knygą (taip pat ir viso teksto), bet ir perskaityti knygos pristatymą ar apžvalgą (arba pačiam ją parašyti), sužinoti, kaip knygą vertina skaitytojai, galima ją nusipirkti ar net pasiskolinti iš bibliotekos, jei nėra prieigos prie viso teksto. Paieška tokia pat, kaip ir *Google* paieškos sistemoje. Galima ieškoti knygų įvairia tematika. Jeigu kiltų klausimų dėl paieškos *Google Book*, naudokitės pagalba <<http://books.google.com/support/>>.

Privalumai

- vienas didžiausių virtualių katalogų, kuriame galima ne tik rasti bibliografinę informaciją, bet ir skaityti knygas ar kitaip jomis naudotis.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Trūkumai

- ne visos el. knygos yra viso teksto ir laisvai prieinamos.

Historical Mathematics Monographs

Adresas – <http://dlxs2.library.cornell.edu/m/math/>

Tipas – viso teksto el. knygos.

Tematika – matematika.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Kornelio universiteto (JAV) bibliotekos matematikos mokslų istorinių monografijų skaitmeninė kolekcija <<http://dlxs2.library.cornell.edu/m/math/>> yra monografijų kolekcijos dalis. Matematikos monografijų kolekciją sudaro 576 knygos (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Kolekcijoje skaitmeninės knygos pateikiamos laisvai ir nemokamai visiems. Joms netaikomi autorių teisių apribojimai, nes autorių teisių galiojimo laikas jau pasibaigęs.

Matematikos istorinių monografijų kolekcija galima naudotis atliekant knygų paiešką (angl. *Search*) arba naršant kolekciją (angl. *Browse*). Paieškos funkcija naudotis patogiau – nežinant tikslios informacijos apie knygą, galima pasinaudoti įvairiomis paieškos teikiama galimybėmis, taigi atsakymą gausite greičiau, nei peržvelgdami knygų sąrašą.

Paieškos galimybės panašios, kaip ir kituose ištekliuose, be to, vartotojams siūloma pasinaudoti artumo paieška (angl. *proximity search*). Paieška naudojant artumo jungiamuosius žodžius nėra dažna, bet ja naudojantis galima nustatyti terminų pasikartojimą tekste. Taip nustatomi ryšiai tarp žodžių, galima rasti terminus, kurie yra šalia vienas kito arba eina vienas paskui kitą. Pirmiausia pasirenkame, kur turėtų būti atliekama paieška, tada į laukelius įrašome paieškos žodžius, pasirinkdami artumo žodelius (*near, not near, followed, not followed*) ir atstumą tarp paieškos žodžių (nutolę per 40, 80, 120 ženklų) (žr. 7.3 pav.).

Daugiau apie paieškos galimybes skaitykite <<http://dlxs2.library.cornell.edu/m/math/help.php>>.

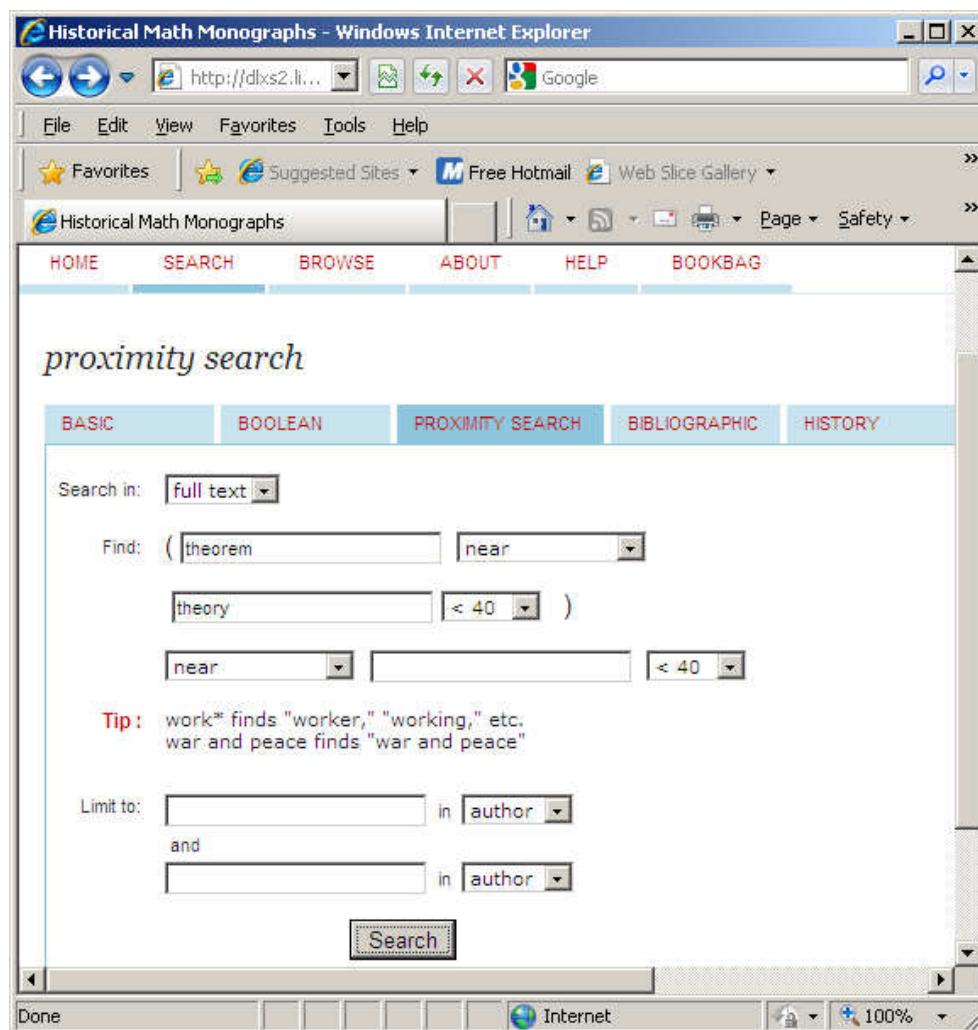
Privalumai:

- prieiga prie viso teksto ir galimybė jį atsisiųsti;
- papildomos galimybės grupuoti rezultatus (pagal autorių, pavadinimą ar chronologiją);
- paieška naudojant artumo jungiamuosius žodžius;
- knygos peržiūra norimu formatu (paveikslėlis, *.txt*, *.pdf*);
- galimybė sumažinti ar padidinti puslapio vaizdą;
- galimybė įsidėti knygą į krepšelį (angl. *Bookbag*).

Trūkumai:

- nors knygos yra senos, vartotojams taikoma gana daug tiek teksto peržiūros, tiek jo panaudos apribojimų;
- siūloma daug papildomų galimybių, bet peržiūrėti ar skaityti knygą nėra patogiu;
- kai kurios knygos yra didelės apimties, todėl jas atsisiųsti gali užtrukti nemažai laiko;
- nėra naujausių knygų;
- galima spausdinti tik po vieną puslapį.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.3 pav. Paieška istorinių matematikos monografijų kolekciijoje naudojant artumo jungiamuosius žodžius

Praktinės užduotys

1. Paieškos sistemoje *Google knygos* <<http://books.google.com/>> raskite savo srities knygų, kurios tenkintų šias sąlygas:
  - prieiga prie viso teksto,
  - paieška atliekama tik tarp knygų,
  - knygos anglų kalba,
  - knygos publikuotos nuo 2000 m.
2. Savo bibliotekos svetainėje raskite informacijos apie duomenų bazes ir prisijungimo duomenis. Susiraskite savo mokslo srities knygų DB *Ebrary Academic Complete*.
3. Savo institucijos bibliotekos el. kataloge raskite naujausias (2010 m.) savo srities mokslo knygas. Atkreipkite dėmesį į UDK. Atlikite pakartotinę paiešką naudodami UDK. Palyginkite rezultatus.

Naudingos nuorodos

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

LABT bibliotekos <http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>
Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos (LIBIS) suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt>>
Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija (LMBA) <<http://www.lmba.lt/>>
CRCnetBASE <<http://www.crcnetbase.com/>>
Ebrary Academic Complete <<http://www.ebrary.com/>>
Ebrary & Morgan & Claypool <<http://www.morganclaypool.com/>>
eLibrary – Open eBooks Directory <<http://e-library.net/>>
Flatworld Knowledge <<http://www.flatworldknowledge.com/>>
Free e-book Downloads <<http://www.free-ebook-download.net/>>
Free e-books.net <<http://www.free-ebooks.net/>>
Getfreebooks <<http://www.flatworldknowledge.com/>>
Google knygos <<http://books.google.com/>>
Historical Mathematics Monographs <<http://dlxs2.library.cornell.edu/m/math>>
Kongreso bibliotekos (LOC) el. katalogai <<http://catalog.loc.gov/>>
SPIE Digital Library <<http://spiedigitallibrary.aip.org/ebooks/>>
SpringerLINK E-Books <<http://www.springerlink.com/>>
Užsienio šalių el. katalogai <<http://lists.webjunction.org/libweb/>>

7.3. Fizinių mokslų straipsnių paieška

Fizinių mokslų žurnalų straipsnių galima ieškoti viso teksto universaliose bei specialiose duomenų bazėse, internete, atvirosios prieigos ištekliuose. Bibliografinėse duomenų bazėse galima rasti svarbios informacijos apie straipsnius: autorių (-ius), antraštę, leidyklą, leidimo metus, puslapių skaičių, ISBN, ISSN ir kt. Pateikiama straipsnio santrauka, dažnai pateikiami citavimo duomenys ir nuorodos į viso teksto dokumentus. Bibliografinės duomenų bazės – patogias ir greičiausias kelias ieškoti reikalingų pirminės informacijos šaltinių, jose atskleidžiamas informacijos šaltinių turinys. Bibliografinėse duomenų bazėse surastą reikiamą straipsnį galima atsisiųsti per tarpbibliotekinį abonementą (kreipkitės į savo biblioteką) arba įsigyti už nustatytą mokestį.

7.3.1. Straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Publikacijų duomenų bazė (PDB)

Adresas – http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm

Tipas – bibliografinė.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Lietuvos mokslo ir studijų informacijos sistemos mokslo publikacijų duomenų bazėse (toliau – PDB) yra registruojama informacija apie akademinį institucijų darbuotojų paskelbtas publikacijas (monografijas, mokymo priemonės, mokslinius straipsnius, konferencijų pranešimus, mokslines ataskaitas, studijas ir kt.). Kiekviena akademinė institucija (aukštosios mokyklos, mokslo institutai) rengia savo darbuotojų publikacijų duomenų bazę. Fizinių mokslų šaltinių rekomenduojame ieškoti KTU, LŽŪU, VDA, VGTU, VPU, LMAB ir VU publikacijų duomenų bazėse <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Publikacijų duomenų bazė veikia programinės įrangos ALEPH aplinkoje, todėl PDB sąsaja, funkcijos ir galimybės yra tokios pat, kaip ir akademinų institucijų el. katalogų.

Daugiau apie publikacijų DB skaitykite modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Privalumai:

- registruoja Lietuvos akademinų institucijų mokslo publikacijas;
- laisva prieiga;
- įvairios paieškos galimybės.

Trūkumai:

- dažniausiai pateikiama tik bibliografinė informacija;
- nepritaikyta publikacijų sąrašams rengti.

Chemical Abstracts plus

Adresas – <http://www.cas.org/expertise/cascontent/caplus/index.html>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – chemija, biochemija.

Naudojimosi sąlygos – komercinė, Lietuvoje neprenumeruojama.

Chemijos mokslų žurnalų straipsnių ir patentų bibliografinėje duomenų bazėje *Chemical Abstracts plus* (*CAplus*) yra per 32 mln. bibliografinių įrašų nuo 1907 m. iki šių dienų. Žurnalų sąrašą žr. <http://www.cas.org/expertise/cascontent/caplus/corejournals.html>. Patentų sąrašą žr. <http://www.cas.org/expertise/cascontent/caplus/patcoverage/index.html>. Čia taip pat galima rasti konferencijų pranešimų, knygų, disertacijų, techninių ataskaitų ir kt. šaltinių duomenų.

Prieigą prie DB ir informacijos paiešką bei organizavimą garantuoja priemonė *SciFinder Scholar*, skirta mokslininkų tiriamajai veiklai optimizuoti. Tai akademinė *SciFinder* versija, veikianti kaip bibliografinė duomenų bazė ir užtikrinanti bibliografinės informacijos, esančios duomenų bazėje *CAplus*, paiešką.

Privalumai

- tai vienas didžiausių ir prestižiškiausių chemijos mokslų informacijos šaltinių pasaulyje.

Trūkumai

- prieiga tik prie bibliografinių duomenų; reikia įdiegti papildomą programą.

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos šios DB neprenumeruoja.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

MathSciNet

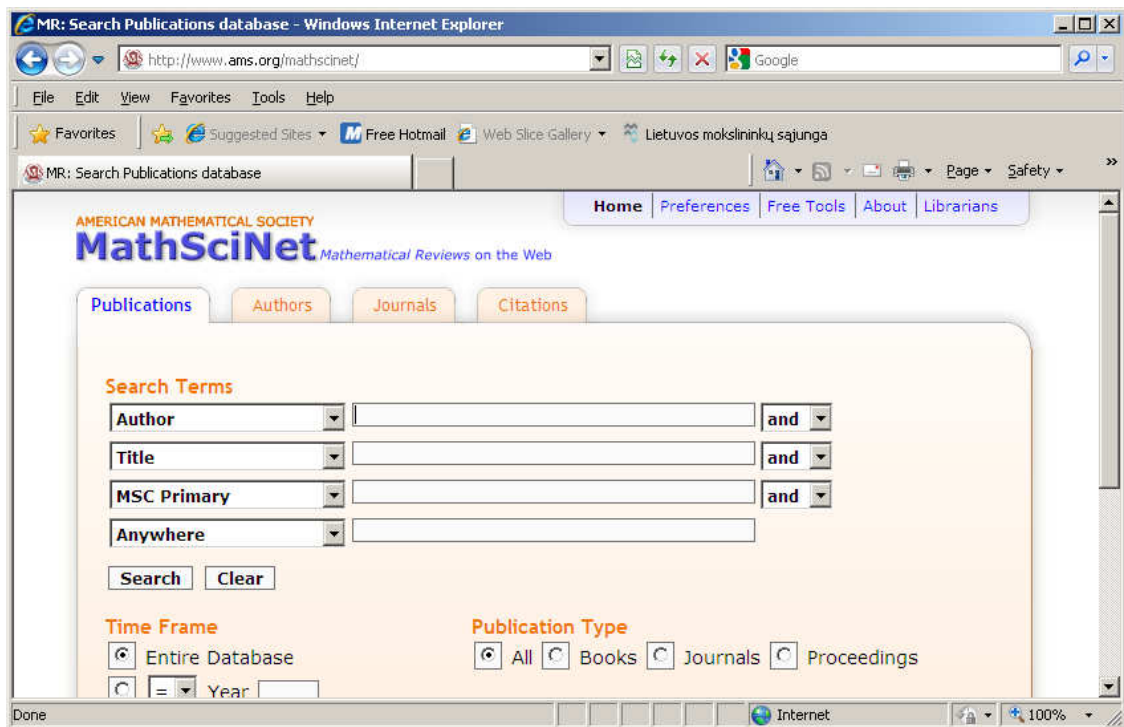
Adresas – <http://www.ams.org/mathscinet/search.html>

Tipas – bibliografinė santraukų, citavimo duomenų.

Tematika – matematika, informatika.

Naudojimosi sąlygos – komercinė, Lietuvoje neprenumeruojama.

Amerikos matematikos draugijos (angl. *American Mathematical Society*) kuriama ir plėtojama DB *MathSciNet* (žr. 7.4 pav.) teikia bibliografinę informaciją (su straipsnių santraukomis), taip pat autorių ir žurnalų citavimo duomenis. Šioje DB – daugiau kaip 2 mln. bibliografinių įrašų, o chronologinės ribos siekia 1800 metus. Kiekvienais metais DB papildoma per 40 000 įrašų iš 400 žurnalų (leidinių sąrašą žr. <http://www.ams.org/msnhtml/serials.pdf>).

7.4 pav. Duomenų bazė *MathSciNet*

Privalumai

- viena iš didžiausių bibliografinių DB, skirta matematikos mokslų tyrėjams, teikianti ir citavimo duomenis.

Trūkumai

- prieiga tik prie bibliografinių duomenų.

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos šios DB neprenumeruoja.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Scopus

Adresas – <http://www.scopus.com/home.url>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – universali.

Naudojimosi sąlygos – komercinė, Lietuvoje neprenumeruojama.

Scopus yra bibliografinė duomenų bazė, teikianti prieigą prie daugiau kaip 18 000 pavadinimų žurnalų (per 5 000 leidėjų) straipsnių bibliografinių duomenų, papildytų santraukomis ir citavimo rodikliais. Tai komercinė duomenų bazė, todėl norint ja naudotis, reikalinga prenumerata. DB *Scopus* yra sudaroma pasaulyje gerai žinomos mokslinių leidinių leidyklos *Elsevier*.

Pagrindiniai duomenys (2010 m. rugpjūčio mėn.):

- per 16 000 recenzuojamų žurnalų (tarp jų per 1 200 atvirosios prieigos);
- per 350 knygų serijų;
- per 3,6 mln. konferencijų dokumentų;
- iš viso per 40 mln. bibliografinių įrašų, iš kurių daugiau kaip 20 mln. aprėpia įrašus nuo 1823 iki 1996 m.

Duomenų bazėje *Scopus* esančių dokumentų sąrašą rasite http://info.scopus.com/documents/files/scopus-training/resourcelibrary/xls/title_list.xls.

Privalumai:

- vienas didžiausių mokslinių šaltinių bibliografijos išteklių;
- plati chronologinė apimtis;
- galimybė rasti citavimo autorių, straipsnių ir žurnalų citavimo duomenis ir h indeksą;
- galimybė analizuoti citavimo duomenis įvairiais pjūviais.

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos šios DB neprenumeruoja.

Web of Science

Adresas – <http://isiknowledge.com> (per *ISI Web of Knowledge* sąsają).

Tipas – bibliografinė, citavimo duomenų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – Vilniaus universiteto biblioteka, Kauno technologijos universiteto biblioteka.

Duomenų bazę *Web of Science* sudaro 3 žurnalų ir 2 konferencijų pranešimų citavimo duomenų bazės. Fizinių mokslų atstovams rekomenduojama naudotis šiomis:

- *Science Citation Index (SCI) Expanded* (nuo 1900 m. iki dabar) – fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų citavimo rodyklė (6 650 mokslo žurnalų straipsniai, 150 mokslo kryptų);
- *Conference Proceedings Citation Index – Science* – fizinių, biomedicinos ir technologijos mokslų konferencijų, simpoziumų, seminarų pranešimų medžiaga.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Svarbu. Duomenų bazėje pateikiami ne tik bibliografiniai, bet ir citavimo duomenys. Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1990 m. Prieiga prie viso teksto straipsnių galima tuo atveju, jei institucija prenumeruoja DB registruotą žurnalą individualiai arba per prenumeruojamas duomenų bazines.

Privalumai:

- galimybė ne tik rasti bibliografinę informaciją, bet ir atlikti cituojamų autorių ar leidinių paiešką (angl. *Cited Reference Search*);
- galimybė nustatyti h indeksą; galimybė naudotis analitinėmis priemonėmis žurnalų vertinimo duomenims nustatyti (angl. *Journal Citation Reports*) bei mokslininkams, institucijoms, šalims ir žurnalams ranguoti (reitinguoti) (angl. *Essentials Science Indications*).

Trūkumai:

- sudėtinga paieška;
- galima naudotis duomenimis tik nuo 1990 m.

Daugiau apie paiešką DB *Web of Science* skaitykite modulyje „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“.

The Collection of Computer Science Bibliographies

Adresas – <http://iinwww.ira.uka.de/bibliography/>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – kompiuterių mokslai.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

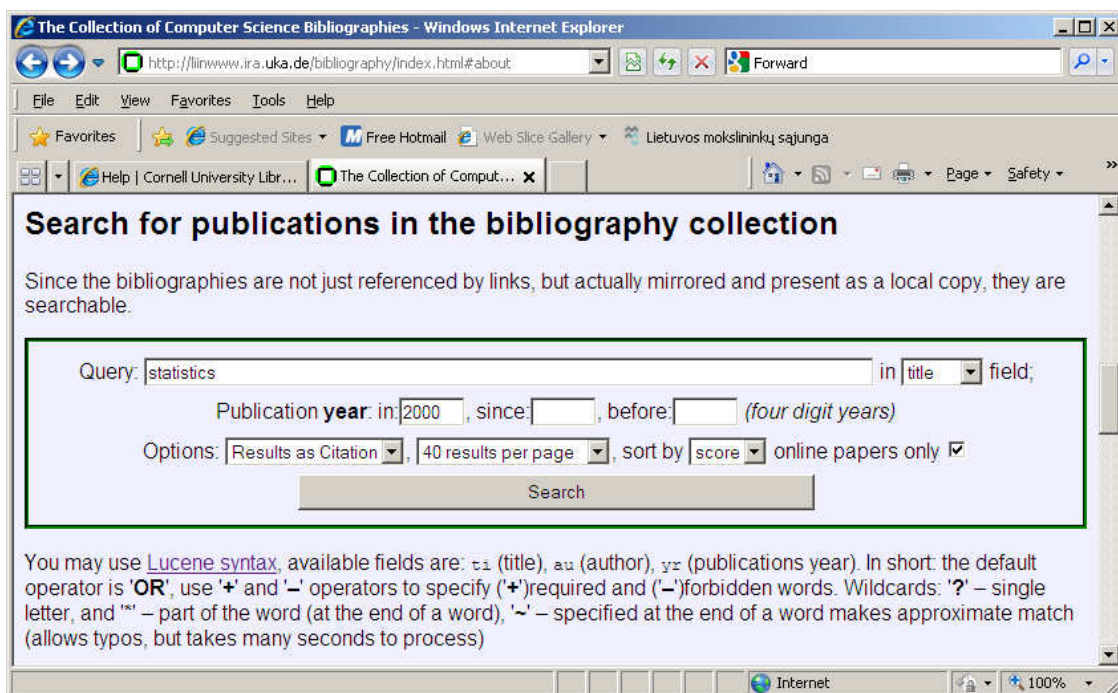
Kompiuterių mokslų bibliografijų kolekcijoje yra daugiau kaip 3 mln. bibliografinių įrašų, daugiausia – mokslo žurnalų straipsnių, konferencijų pranešimų ir techninių apžvalgų. Daugiau nei 1 mln. įrašų turi nuorodas į visą straipsnio tekstą internete (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Daugiau apie bibliografinius įrašus žiūrėkite adresu <<http://iinwww.ira.uka.de/bibliography/Statistics.html>>. Bibliografiniai duomenys atnaujinami kartą per savaitę, todėl čia rasite ir naujausią kompiuterių mokslų srities informaciją.

Norint rasti poreikius atitinkančią informaciją, patariama rinktis išplėstinės paieškos funkciją (angl. *Advanced Search*) (žr. 7.5 pav.). Ši paieška teikia daugiau galimybių susiaurinti, sukongretinti užklausą arba gauti viso teksto dokumentus. Numatytasis paieškos žodžių jungtukas yra *OR* (ARBA). Daugiau apie paieškos galimybes skaitykite <<http://iinwww.ira.uka.de/bibliography/index.html#search>>.

Privalumai:

- laisva prieiga;
- yra galimybė ieškoti tik viso teksto dokumentų;
- rezultatų bibliografinius duomenis galima naudoti tolesnei paieškai: autorių publikacijų, panašių įrašų (angl. *Find Similar*), pratęsti paiešką *Google* (angl. *Try Google*), peržvelgti visą dokumento tekstą ar pasirinkti kitą įrašo formatą (*BibTex*);
- informacija nuolat atnaujinama.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.5 pav. Išplėstinės paieškos galimybės kompiuterių mokslų bibliografijų kolekciijoje

7.3.2. Fizinį mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Viso teksto duomenų bazės yra labai svarbus fizinį mokslų informacijos išteklius. Jos leidžia ne tik susirasti bibliografinius duomenis, bet ir skaityti mokslininkams svarbių žurnalų straipsnius. Daugelis duomenų bazių yra komercinės, todėl prieiga prie viso teksto dokumentų suteikiama tik prenumeruojančių institucijų vartotojams.

Svarbu. Radę reikiamą straipsnį prenumeruojamoje DB, atkreipkite dėmesį į žurnalo publikavimo metus. Gali būti, kad ankstesnių metų (archyvo) žurnalai Lietuvos prenumeratoriams neprieinami. Duomenų bazės (pvz., *Academic Search Complete*) gali taikyti embargo laikotarpį – neleisti skaityti paskutinių metų ar pusmečio (naujausių) žurnalų straipsnių viso teksto. Per DB prenumeruojamų žurnalų sąrašus galite patikslinti savo bibliotekos arba LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/index.htm>>.

Academic Search Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.epnet.com/>

Tipas – mišraus tipo el. žurnalai.

Tematika – universali.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/ebSCO.htm>>.

Universali DB *Academic Search Complete* teikia prieigą prie daugiau kaip 7,4 tūkst. periodinių leidinių viso teksto straipsnių, iš kurių daugiau kaip 6,3 tūkst. leidinių yra recenzuojami. Žurnalų sąrašą rasite <<http://www.ebscohost.com/thisTopic.php?marketID=1&topicID=633>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinų mokslų informacijos šaltinių paieška.

Be tradicinių paieškos galimybių, ši DB siūlo originalią vaizdinę paiešką (angl. *Visual Search*) (žr. 7.6 pav.). Vaizdinė paieška leidžia ne tik susirasti reikiamą informaciją, bet ir sugrupuoti rezultatus į sankaupas (klasterius) pagal temas (dalyką ar leidinį), potemių (datą ir atitiktą užklausai). Ši paieškos funkcija leidžia maksimaliai susiaurinti ir sukonkretinti užklausą ir gauti rezultatą, kuris labiausiai atitinka vartotojo poreikius.

Privalumai:

- didelė apimtis;
- prieiga prie viso teksto;
- galima skaityti senesnių metų žurnalus;
- citavimo duomenų paieška.

Trūkumai

- daugumai žurnalų taikomas embargo laikotarpis nuo 6 mėn. iki 1 m., todėl nėra prieigos prie naujausių straipsnių viso teksto.

The screenshot shows the EBSCOhost Visual Search interface in a Windows Internet Explorer browser. The search query is 'computer science'. The results are displayed in a hierarchical tree structure. The tree is organized into three main columns. The first column lists various computer science topics such as 'COMPUTER science', 'HARD disks (Computer science)', 'NEURAL networks (Computer s...', 'ALGORITHMS', 'DATA encryption (Computer sci...', 'DEBUGGING in computer science', 'FILE organization (Computer sci...', 'COMPUTER software', 'COMPUTER programming', and 'WIKIS (Computer science)'. The second column lists related terms like 'COMPUTER systems', 'IMAGE processing -- Digital tec...', 'NEURAL networks (Computer s...', 'WIRELESS communication syst...', 'ARTIFICIAL intelligence', 'NONLINEAR programming', 'INTEGER programming', 'MATTER -- Properties', 'OPERATIONS research', and 'CASE studies'. The third column lists specific research topics such as 'DIGITAL computer simulation', 'METAL ions', 'MORINGA oleifera', 'NEURAL networks (Computer s...', 'PATTERN recognition systems', 'IMAGE processing', 'COMPUTER vision', 'COMPUTATIONAL intelligence', and 'Artificial Neural Network Modeling for ...'. The 'Artificial Neural Network Modeling for ...' result is highlighted in red. On the right side, there is a '1 Results (All)' section showing a result titled 'Using the Forest to See the Trees: Explo...' by Torralba, A., published in 'Mar 1, 2010 Communications of the ACM'. Below this, there is a 'Collect Articles' section with options to 'To print, email, or save' and 'Add to Folder'. The interface also includes navigation tabs like 'New Search', 'Publications', 'Subject Terms', 'Cited References', and 'More'. The top navigation bar includes 'Sign In', 'Folder', 'Languages', 'New Features!', and 'Help'. The bottom status bar shows 'Internet' and '100%' zoom level.

7.6 pav. Vaizdinė paieška duomenų bazėje *Academic Search Complete*

ACS (American Chemical Society) Publications

Adresas – <http://www.pubs.acs.org/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – chemijos mokslai.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/acs.htm>>.

ACS Publications – tai leidyklos *American Chemical Society* leidžiami moksliniai chemijos ir jai giminingų mokslų žurnalai. Ši DB yra svarbi chemijos ir jai artimų mokslų atstovams, ji teikia prieigą prie išsamios dažniausiai cituojamų žurnalų kolekcijos. Žurnalų sąrašą rasite adresu <http://www.lmba.lt/doc/ACS_PUBLICATION_sarasas.doc>.

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie el. knygų, konferencijų medžiagos ir žurnalų archyvo.

Privalumai – aukšto mokslinio lygio dažniausiai cituojami chemijos mokslų žurnalai.

American Institute of Physics (AIP)

Adresas – <http://journals.aip.org/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – fizikos mokslai.

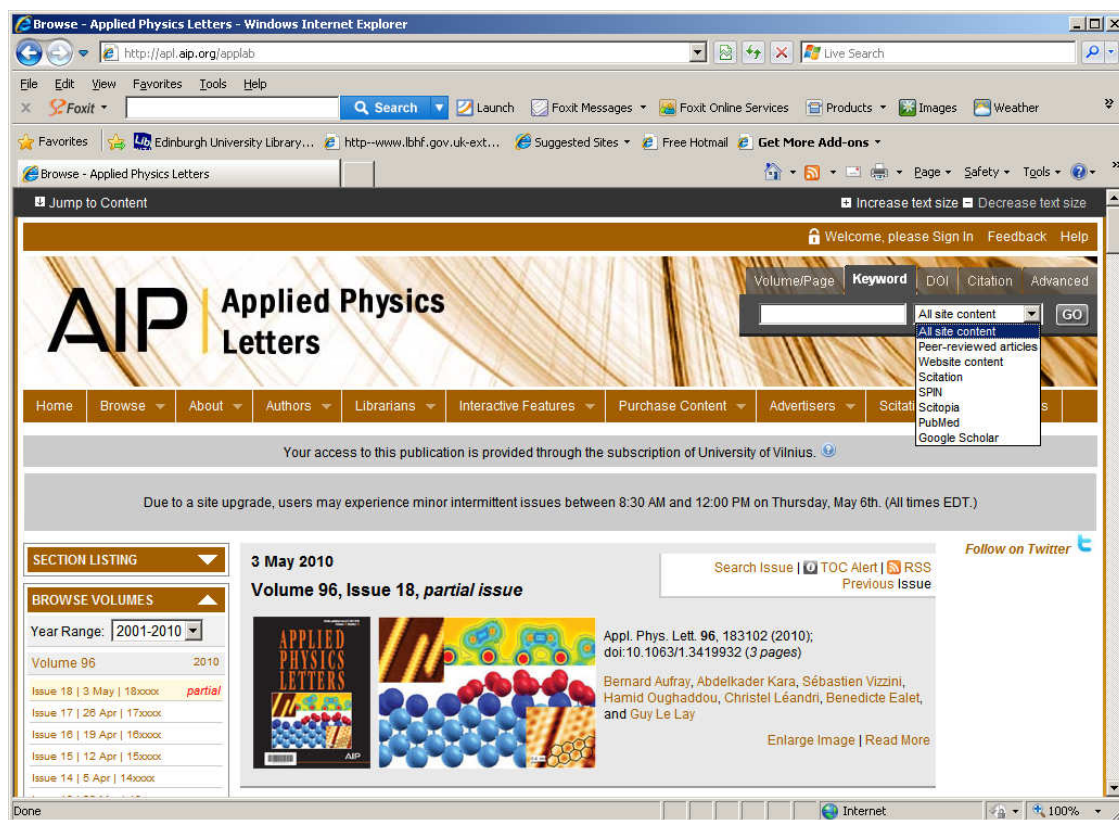
Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/aip.html>>.

Leidykla *AIP* teikia prieigą prie kokybiškų, vienu iš dažniausiai cituojamų viso teksto fizikos mokslų žurnalų (13 pavad.). Žurnalų sąrašą rasite adresu <http://www.lmba.lt/doc/AIP_sarasas.doc>. Galima ieškoti informacijos įvairiais fizikos mokslų klausimais ir temomis: matematinės fizikos, bendrosios teorinės fizikos, klasikinės mechanikos, kvantinės mechanikos, termodinamikos, optikos, akustikos, elementariųjų dalelių fizikos, kvantinės lauko teorijos, didelių energijų sąveikos, kosminių spindulių, branduolinės fizikos, atomo ir molekulinės fizikos, skysčių dinamikos, puslaidininkių fizikos ir kt. Yra prieiga prie *PROLA (Physical Review Online Archive)* archyvo (1893–2006 m.). Ieškant informacijos pirmiausia pasirenkamas žurnalas. Informacijos paiešką ir peržvalgą galima atlikti kiekviename žurnale atskirai (žr. 7.7 pav.).

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie el. knygų, konferencijų medžiagos ir žurnalų archyvo.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.7 pav. Straipsnių paieška ir peržvalga leidyklos AIP žurnaluose

Privalumai – aukšto mokslinio lygio dažniausiai cituojami fizikos mokslų žurnalai.

Trūkumai – nėra paieškos visuose žurnaluose galimybės.

American Physical Society (APS)

Adresas – <http://publish.aps.org/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – fizikos mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/aip.html>>.

Amerikos fizikų draugijos (APS) žurnaluose *Physical Review* galima ieškoti informacijos įvairiais fizikos mokslų klausimais ir temomis: matematinės fizikos, bendrosios teorinės fizikos, klasikinės mechanikos, kvantinės mechanikos, statistinės fizikos, termodinamikos, elementariųjų dalelių fizikos, spektroskopijos, puslaidininkinių fizikos ir kt. Žurnalų sąrašą žr. <<http://publish.aps.org/browse.html>>. Žurnalai suskirstyti į 5 sekcijas (A, B, C, D, E), skirtas atskiroms fizikos sritims. APS taip pat siūlo paslaugą *Annual Index*, kur pateikia žurnalų autorių rodykles.

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie DB archyvo.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai:

- prestižiniai fizikos mokslų žurnalai;
- pateikiami straipsnių citavimo duomenys.

Annual Reviews

Adresas – <http://arjournals.annualreviews.org/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <http://www.lmba.lt/db/liet/annual_r.html>.

Duomenų bazė *Annual Reviews* teikia prieigą prie keturių žurnalų kolekcijų: *Biomedical / Life Sciences, Physical Sciences, Social Sciences, Economic*. Fizinį mokslų kolekciją sudaro 14 viso teksto leidinių. Kai kurie žurnalai iš biomedicinos ir gyvybės mokslų kolekcijos taip pat gali būti naudingi fizinių mokslų tyrėjams. Žurnalų sąrašą rasite <<http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals?type=subscribed>>.

DB tematika plati: biologija, biofizika, ekologija ir aplinkotyra, botanika, zoologija, matematika, fizika, chemija, biochemija, geologija, geografija, astronomija, informatika ir kt. Projektas „Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ (toliau – „eMoDB.LT“) planuoja prenumeruoti šios DB archyvą.

Privalumai:

- nesudėtinga paieška ir naršymas;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką.

Computers & Applied Sciences Complete (per *EBSCO Publishing* sąsają)

Adresas – <http://search.epnet.com/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – kompiuterių ir taikomieji mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/computer.htm>>.

DB *Computers & Applied Sciences Complete* indeksuoja per 2 000 akademinį žurnalų, iš jų daugiau nei 900 teikia prieigą prie viso teksto mokslinių recenzuojamų straipsnių. Tematika: kompiuterių mokslas, skaičių analizė, sistemų inžinerija, kompiuterių technologijos, informatika, valdymo ir telekomunikacijų inžinerija, informacinės technologijos ir kt. Daugiau apie bazę žr. <<http://www.ebscohost.com/thisTopic.php?marketID=1&topicID=635>>. Žurnalų sąrašas <<http://www.ebscohost.com/titleLists/iih-coverage.pdf>>.

Svarbu. Duomenų bazėse, kurios prieinamos per *EBSCO Publishing* sąsają, paieška atliekama analogiškai, kaip ir kitose *EBSCO* DB. Apie paiešką DB skaitykite <<http://www.mb.vu.lt/ELBI/ebsco.pdf>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai:

- didelė apimtis;
- daug paieškos galimybių;
- teksto (HTML formatu) vertimo į kitas kalbas galimybė;
- prieiga prie žurnalų archyvo.

Trūkumai:

- daugumai žurnalų taikomas embargo laikotarpis;
- daugiau nei pusė žurnalų pateikia tik bibliografinius straipsnių duomenis ir santraukas.

EDP Sciences

Adresas – <http://publications.edpsciences.org/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – fizika, astronomija, matematika, gamtos mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/edp.htm>>.

Duomenų bazėje *EDP Sciences* galima ieškoti viso teksto mokslo žurnalų straipsnių astronomijos, astrofizikos, fizikos, matematikos, matematinės logikos, skaičių teorijos, statistikos, informatikos, kompiuterių ir gamtos mokslų tematika. Žurnalų sąrašai:

- fizikos ir astronomijos mokslų kolekcija <http://www.lmba.lt/doc/EDP_Fizika_kolekcija.doc>;
- gamtos mokslų kolekcija <http://www.lmba.lt/doc/EDP_Gamtos_kolekcija.doc>;
- matematikos ir kompiuterių mokslo kolekcija <http://www.lmba.lt/doc/EDP_Matematika_kolekcija.doc>;
- kiti žurnalai <http://www.lmba.lt/doc/EDP_zurnalu_sarasas.doc>.

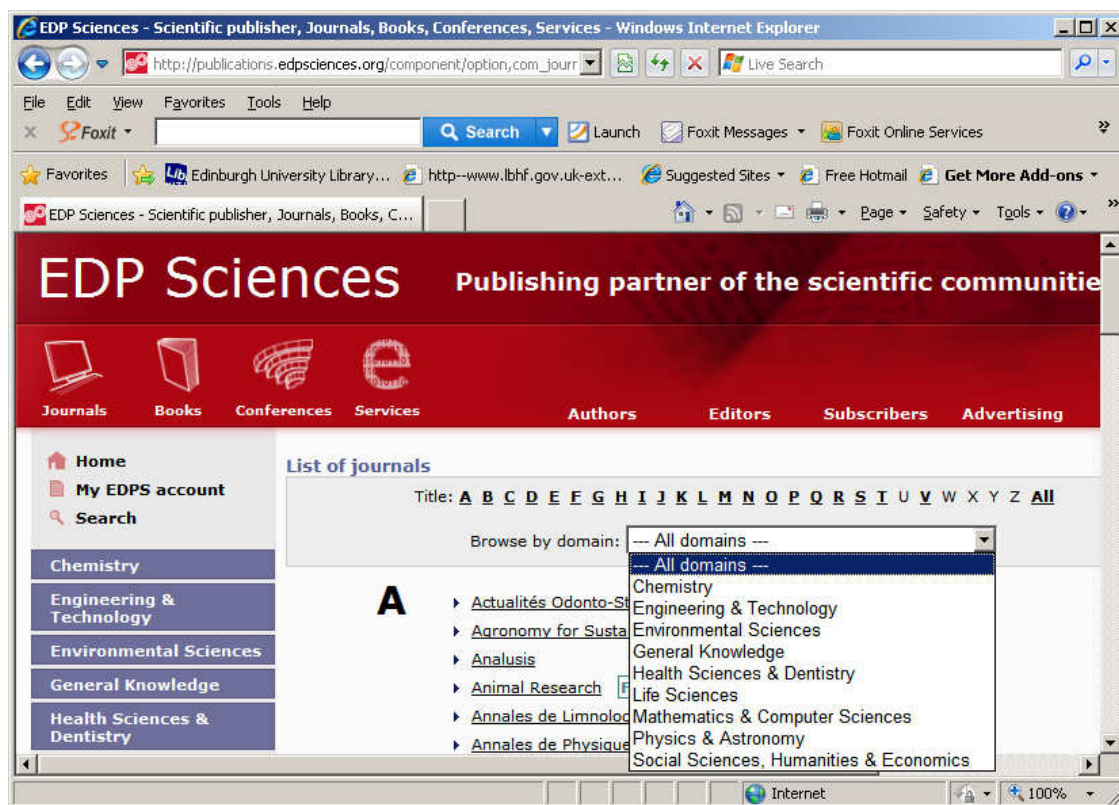
Ieškant informacijos galima pasirinkti paieškos funkciją ir užpildyti paieškos formą arba informaciją peržvelgti pasirinktame reikiamame žurnale. Žurnalai pateikiami pagal abėcėlinį sąrašą arba pagal tematiką (žr. 7.8 pav.).

Svarbu. Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie visų žurnalų, el. knygų ir konferencijų medžiagos.

Privalumai:

- viena svarbiausių astronomijos mokslų viso teksto duomenų bazių;
- plačios paieškos ir naršymo galimybės;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.8 pav. Straipsnių paieška ir peržvalga duomenų bazės *EDP Sciences* žurnaluose

IOP Publishing (Institute of Physics Publishing)

Adresas – <http://www.iop.org/EJ/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – fizikos mokslai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/iop.html>>.

Duomenų bazė *IOP Publishing* teikia prieigą prie mokslinių viso teksto žurnalų astronomijos, matematinės fizikos, bendrosios teorinės fizikos, fizikinės chemijos, geofizikos, statistinės fizikos, optikos, akustikos, elementariųjų dalelių fizikos, didelių energijų sąveikos, branduolinės fizikos, atomo ir molekulinės fizikos ir kt. temomis. Žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/doc/IoP_sarasas.doc>.

Svarbu. VU biblioteka 2010 01 01–2010 12 31 laikotarpiu papildomai prenumeruoja 3 žurnalus:

- *The Astronomical Journal*,
- *The Astrophysical Journal*,
- *The Astrophysical Journal Supplement Series*.

Pagalba <http://ej.iop.org/pdf/guide/comprehensive_user_guide.pdf> (anglų k.).

Privalumai:

- plati teminė apimtis;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

- prieiga prie viso teksto straipsnių;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką;
- galimybė sugrupuoti gautus rezultatus pagal skaitomiausius, dažniausiai cituojamus, naujausius šaltinius.

Trūkumai

- nėra prieigos prie visų žurnalų.

IEEE/IET Electronic Library (IEL)

Adresas – <http://ieeexplore.ieee.org/>

Tipas – viso teksto, mišraus tipo (el. straipsniai, konferencijų medžiaga, standartai).

Tematika – elektronika, elektrotechnika, technologijos, inžinerija ir kt.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/ieee.htm>>.

DB *IEEE / IET* skirta technologijų mokslams, tačiau daug naudingos informacijos čia ras ir fizinių mokslų atstovai: fizikai, chemikai, matematikai, informatikai. DB tematika: elektrotechnika, elektros inžinerija, optika, akustika, elektronika, kompiuterių mokslas, kompiuterių technologijos, automatizavimas, robotika, valdymo inžinerija ir kt.

Per *IEEE / IET* galima naudotis *Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE)* ir *Institution of Electrical Engineers (IEE)* leidžiamais žurnalais, mokslo darbais, konferencijų medžiaga ir standartais nuo 1988 m., o pavieniais leidiniais – nuo 1950 m. *IEEE / IET* teikia prieigą prie daugiau kaip 2,6 mln. dokumentų.

Privalumai:

- viena iš labiausiai vertinamų technologijos ir inžinerijos mokslų duomenų bazių;
- pateikiama naujausia informacija;
- galimybė naudotis ne tik viso teksto straipsniais, bet ir konferencijų medžiaga bei standartais.

Nature Publishing

Adresas – <http://www.nature.com/>

Tipas – viso teksto el. žurnalai.

Tematika – chemija, fizika, mineralogija, molekulinė biologija ir kt.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/nature.htm>>.

Leidyklos *Nature* leidžiami mokslo žurnalai turi aukščiausią pripažinimą mokslo pasaulyje. Žurnaluose galima rasti informacijos chemijos, biotechnologijos, gamtos mokslų, molekulinės biologijos, fizikos ir kt. temomis, todėl ši duomenų bazė svarbi fizinių mokslų atstovams.

Paieška atliekama visuose *Nature Publishing* žurnaluose, bet skaityti viso teksto straipsnių negalima, jei atitinkamos institucijos biblioteka to žurnalo neprenumeruoja. Todėl patariame rinktis išplėstinę

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

paiešką (angl. *Advanced Search*) ir nurodyti, kuriuose žurnaluose turėtų būti atliekama paieška. Susiaurinę paiešką tik tarp prenumeruojamų žurnalų, galėsite skaityti viso teksto straipsnius.

Svarbu. Lietuvos bibliotekos prenumeruoja pagal poreikį pasirinktus *Nature Publishing* žurnalus. Žurnalų sąrašus rasite bibliotekų svetainėse arba adresu <<http://www.lmba.lt/db/liet/nature.htm>>.

Privalumai:

- mokslo pasaulyje pripažinta, aukščiausius citavimo reitingus turinčių žurnalų duomenų bazė;
- galimybė skaityti viso teksto straipsnius;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką.

Trūkumai

- nėra prieigos prie visų DB žurnalų.

Science Direct

Adresas – <http://www.sciencedirect.com/>

Tipas – *Elsevier Science, Academic Press* ir kitų mokslinių leidyklų žurnalų viso teksto straipsniai.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

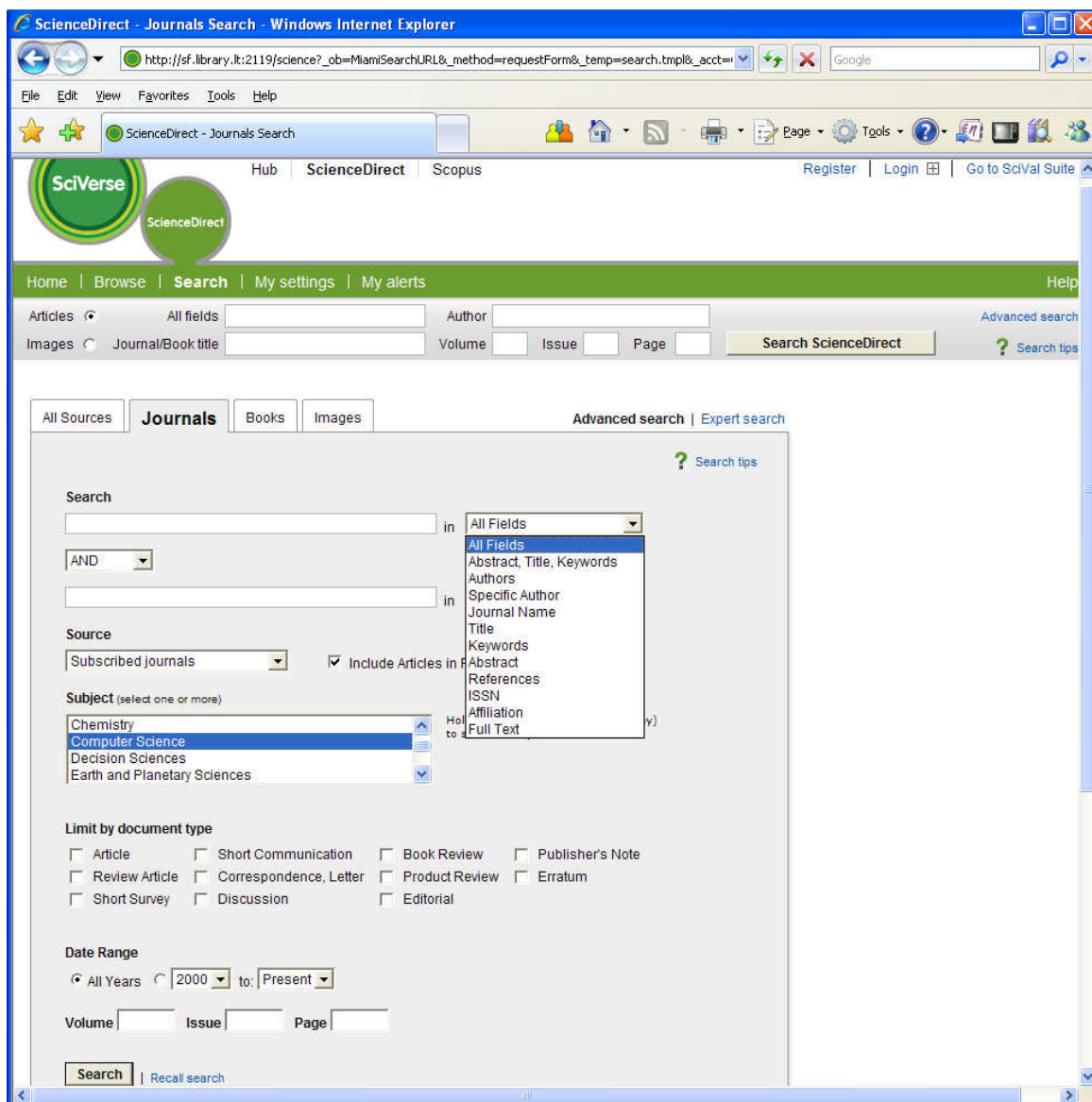
Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/science.htm>>.

Leidyklos *Elsevier* duomenų bazėje *Science Direct* užregistruota per 9 tūkst. pavadinimų mokslo žurnalų ir knygų (per 10 mln. straipsnių). Lietuvos institucijos knygų neprenumeruoja, bet turi prieigą prie žurnalų kolekcijos *Freedom Collection*, kuri teikia prieigą prie beveik visų duomenų bazėje esančių žurnalų, išskyrus tuos, kurių leidėjai yra ne *Elsevier*. Kolekcijos *Freedom Collection* žurnalų sąrašą rasite adresu <<http://www.info.sciencedirect.com/techsupport/journals/freedomcoll.htm>>. Fizinių mokslų atstovams svarbi *Fizikos ir inžinerijos mokslų žurnalų kolekcija* (per 700 pavad. žurnalų).

Svarbu:

- norėdami atlikti paiešką visoje duomenų bazėje, ieškokite visuose ištekliuose (angl. *All Sources*); dokumentai, kurių galima skaityti visą tekstą, bus pažymėti žalia piktograma, o tie, kurių visas tekstas neprieinamas – balta piktograma;
- jei norite skaityti tik viso teksto straipsnius, pasirinkite paiešką žurnaluose (angl. *Journals*) ir pažymėkite, kad būtų ieškoma tik prenumeruojamuose žurnaluose (angl. *Source: Subscribed Journals*) (žr. 7.9 pav.);
- Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie DB archyvo, el. knygų kolekcijų ir informacinių leidinių;
- pagal licencinę sutartį bibliotekoms, prenumeruojančioms DB *Science Direct*, prieiga prie viso teksto straipsnių suteikiama nuo 2000 m.

Naudojimasis elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.9 pav. Duomenų bazės *Science Direct* paieškos langas

Privalumai:

- viena iš prestižiškiausių ir labiausiai mokslininkų vertinamų viso teksto duomenų bazių;
- prieiga prie naujausios viso teksto informacijos;
- didelis žurnalų kiekis;
- patogios paieškos ir naršymo galimybės.

Springer LINK (su Kluwer Academic Press)

Adresas – <http://www.springerlink.com/>

Tipas – leidyklų *Springer Verlag* ir *Kluwer Academic Press* viso teksto mokslo žurnalai.

Tematika – chemija, kompiuterija, ekonomika, inžinerija, aplinkosauga, teisė, gamtos mokslai, matematika, fizika ir astronomija, medicina.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring.htm>>.

DB *Springer LINK* sudaro žurnalai, knygos ir jų serijos, informaciniai leidiniai. Žurnalų – per 2 200 pavadinimų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Prenumeruojamų žurnalų sąrašą rasite adresu <http://www.lmba.lt/doc/Springer_prenumeruojamu_zurnalu_sarasas-2008-2010.pdf>. DB esantys dokumentai suskirstyti į 13 kolekcijų, o fizinių mokslų atstovams gali būti naudingos šios:

- *Biomedical and Life Sciences,*
- *Chemistry and Materials Science,*
- *Computer Science,*
- *Earth and Environmental Science,*
- *Engineering,*
- *Mathematics and Statistics,*
- *Physics and Astronomy,*
- *Professional and Applied Computing.*

DB *Springer LINK* – vienas iš svarbiausių informacijos paieškos šaltinių fizinių mokslų atstovams. Čia rasite naujausią informaciją prestižinės mokslinės leidyklos *Springer* leidžiamuose leidiniuose. Lietuvos vartotojai turi prieigą prie *Springer LINK* žurnalų ir kai kurių knygų kolekcijų (žr. pirmiau esantį skyrių „Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse“).

Svarbu. Atlikdami paiešką žurnaluose, pasirinkite ištakliaus tipą *Journals*. Savo srities mokslų informacijos paieškai galima pasirinkti žurnalų kolekcijas pagal temas (angl. *Collections*), pvz., *Mathematics and Statistics* arba *Physics and Astronomy*. Patogesnė yra išplėstinė paieška (angl. *Advanced Search*), leidžianti pasirinkti paieškos kriterijus, pvz., apriboti paiešką visame tekste (angl. *Full text*), rinktis paiešką tik žurnaluose (angl. *Category and Date Limiters: Only Journals*). Paieškos pagalbą rasite <<http://www.springerlink.com/help/search-tips.mpx>>.

Privalumai:

- viena iš fiziniams mokslams svarbiausių universalių duomenų bazių;
- didelis žurnalų pasirinkimas;
- plati tematika.

Trūkumai:

- sudėtinga paieška;
- nėra prieigos prie fiziniams mokslams svarbių knygų kolekcijų;
- nėra galimybės ieškoti tik prenumeruojamuose ištekluose.

Wiley InterScience

Adresas – <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/home>

Tipas – viso teksto mokslo žurnalai.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/wiley.htm>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

DB *Wiley InterScience* sudaro žurnalai, knygos, informaciniai leidiniai ir kiti ištekliai. Žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/doc/Wiley_Blackwell_sarasas.doc>. DB sudaro dvi kolekcijos: fiziniams ir technologijų mokslams skirta kolekcija *STM Collection*, socialiniams ir humanitariniams – *SSH Collection*. Bibliotekos pagal poreikį prenumeruoja vieną arba abi kolekcijas (*Full Collection*). Apie tai, kokias kolekcijas prenumeruoja Lietuvos bibliotekos, skaitykite <<http://www.lmba.lt/db/liet/wiley.htm>>.

Pagal žurnalų skaičių ši DB naudingiausia chemijos, gamtos ir gyvybės mokslų atstovams. Žurnalų pagal dalykus yra: chemijos – 234, gamtos mokslų – 140, kompiuterių mokslų – 33, gyvybės mokslų – 329, matematikos ir statistikos – 60, fizikos ir astronomijos – 31, polimerų ir medžiagotyros – 65 (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys).

Ieškantiems viso teksto straipsnių patariama rinktis išplėstinę paiešką ir pažymėti išteklių tipą (angl. *Journals*).

Svarbu:

- Lietuvos bibliotekos prenumeruoja papildomus *Wiley InterScience* žurnalus, kurie neįeina į kolekcijas; žurnalų sąrašą žr. <http://www.lmba.lt/doc/Wiley_Blackwell_sarasas_papildomas.doc>;
- Lietuvos akademinės institucijos neturi prieigos prie el. knygų ir informacinių leidinių.

Privalumai:

- prestižiniai žurnalai;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką.

7.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose

Atviroji prieiga – tai nemokama ir nevaržoma prieiga prie mokslinių tyrimų produkcijos (mokslinių straipsnių, tyrimų duomenų, konferencijų pranešimų ir kitos publikuotos bei nepublikuotos medžiagos). Tokią medžiagą kiekvienas vartotojas gali laisvai skaityti, kopijuoti, spausdinti nedidelį kiekį kopijų, įsirašyti į savo kompiuterines laikmenas, platinti, atlikti joje paiešką ar pateikti nuorodas į viso teksto straipsnius, nepažeisdamas autorių teisių. Atvirosios prieigos ištekliuose galima rasti kokybiškos mokslo informacijos įvairia tematika.

Chemistry Central

Chemistry Central <<http://www.chemistrycentral.com/>> nepriklausoma leidybos platforma, teikianti laisvą prieigą prie recenzuojamų žurnalų viso teksto straipsnių, skirtų chemijos mokslų atstovams. Žurnalų straipsniai indeksuojami duomenų bazėse *PubMed*, *Scopus*, *CAS*, *Web of Science*, *Google Scholar*. Duomenų bazė *Chemistry Central* yra atvirosios prieigos leidėjo *BioMed Central* padalinys. Publikavimas *Chemistry Central* žurnaluose yra mokamas, bet vartotojams teikiama atvira prieiga prie viso teksto straipsnių.

Privalumai – prieiga prie recenzuojamų atvirosios prieigos žurnalų viso teksto straipsnių.

Trūkumai – nedidelis žurnalų kiekis.

DOAJ (Directory of Open Access Journals)

Atvirosios prieigos žurnalų kataloge *DOAJ* <<http://www.doaj.org>> fizinių mokslų atstovai ras straipsnių biologijos ir gyvybės mokslų, matematikos ir statistikos, chemijos, fizikos ir astronomijos bei kt. tematika.

Privalumai:

- atviroji prieiga prie mokslo žurnalų, kuriuos leidžia akademinės institucijos;
- galimybė nemokamai registruoti žurnalą į katalogą.

Trūkumai

- straipsnių paiešką (angl. *Search*) galima atlikti ne visuose žurnaluose.

HighWire Press

Duomenų bazė *HighWire Press* <<http://highwire.stanford.edu/>>, kuriama ir prižiūrima Stanfordo universiteto (JAV), teikia prieigą prie daugiau kaip 2 mln. viso teksto straipsnių. Iš viso čia užregistruota per 6 mln. straipsnių iš mokslinių leidinių įvairiomis temomis. Duomenų bazė *HighWire Press* bendradarbiauja su žinomomis pasaulio leidyklomis, universitetais, mokslo draugijomis, asociacijomis ir kt. Galima ne tik atlikti straipsnių paiešką, bet ir gauti informaciją, kokius žurnalus ir kokių laiku galima testuoti <<http://highwire.stanford.edu/lists/freeart.dtl>>. Ši DB gali būti naudinga gamtos mokslų atstovams ir fizikams.

Privalumai:

- prieiga prie viso teksto mokslinių leidinių straipsnių;
- registruotiesiems vartotojams siūloma papildomų paslaugų: galimybė susikurti asmeninę aplinką, užsisakyti naujienas, naudotis mokslinių tyrimų priemonėmis.

Trūkumai

- daugumai žurnalų taikomas embargo laikotarpis iki 12 mėn.

Open J-Gate

Open J-Gate <<http://www.openj-gate.org>> – vienas didžiausių pasaulyje atvirosios prieigos mokslo žurnalų portalas, kuriame yra per 6 700 mokslo žurnalų (recenzuojamų – per 3 900). Prieiga teikiama prie milijono viso teksto straipsnių. Kiekvienais metais viso teksto dokumentų padaugėja 300 000. Žurnalų sąrašą rasite adresu <<http://www.openj-gate.org/Browse/ByJournal.aspx?alpha=ALL>>. Fizinių mokslų atstovams skirta per 1 700 žurnalų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Duomenys atnaujinami kiekvieną dieną. Informacija lengvai surandama ir peržiūrima.

Privalumai:

- tai didžiausias atvirosios prieigos mokslo žurnalų anglų k. portalas;
- reguliariai atnaujinamas;
- nesudėtinga naudotis.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

PhysMath Central

PhysMath Central <<http://www.physmathcentral.com/>> – nepriklausoma leidybos platforma, teikianti laisvą prieigą prie recenzuojamų žurnalų viso teksto straipsnių, skirtų fizikams: *PMC Biophysics*, *PMC Physics A*, *PMC Physics B*. *PhysMath Central* yra didžiausios atviros prieigos leidėjo *BioMed Central* padalinys. Publikavimas *PhysMath Central* žurnaluose yra mokamas (825 Didžiosios Britanijos svarai sterlingų už straipsnį), bet vartotojams teikiama laisva prieiga prie viso teksto straipsnių.

Privalumai – prieiga prie recenzuojamų atvirosios prieigos žurnalų viso teksto straipsnių.

Trūkumai – nedidelis žurnalų kiekis.

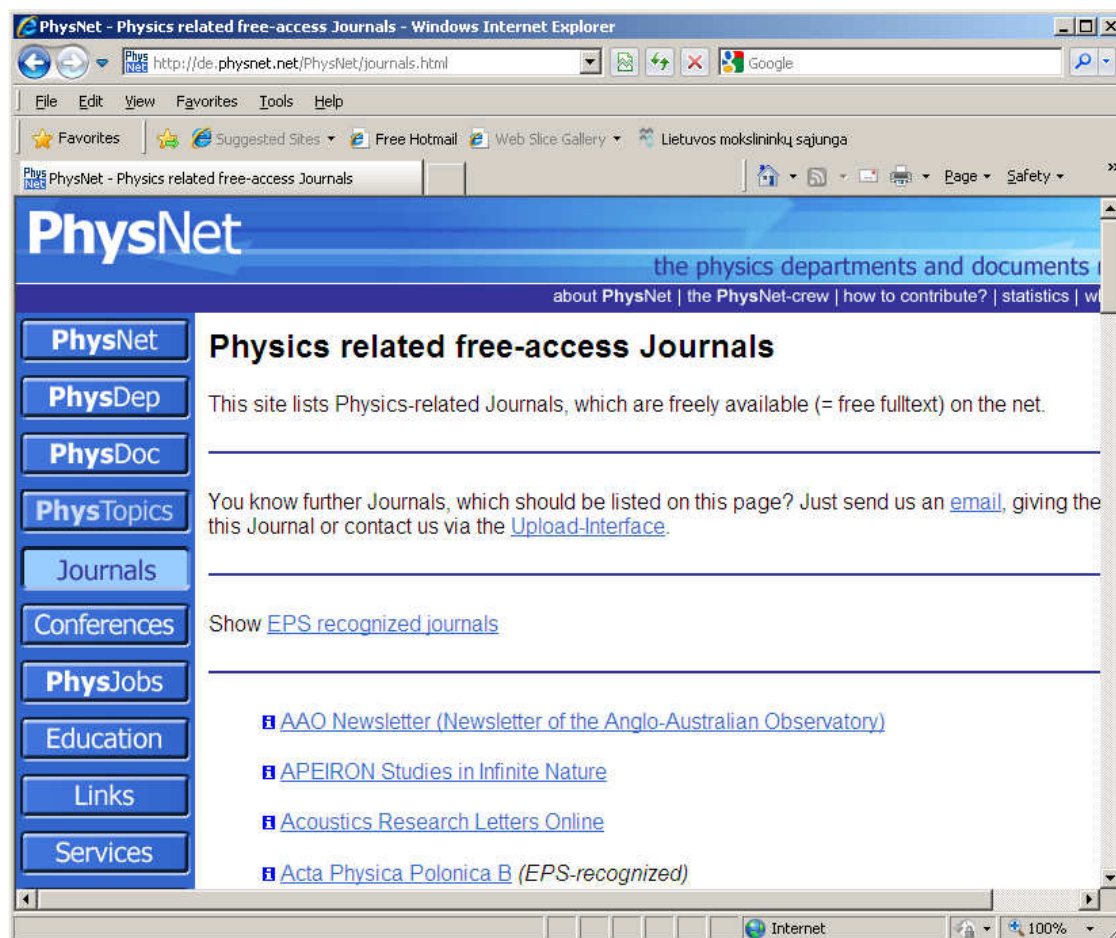
PhysNet journals

PhysNet <<http://de.physnet.net/PhysNet/physnet.html>> – pasaulinis fizikos mokslų institucijų ir dokumentų tinklas, kurio tikslas – teikti mokslininkams informacijos paslaugas. Suteikia galimybę rasti informacijos apie konferencijas ir seminarus, atlikti fizikos mokslams skirtų dokumentų ar fizikos mokymui skirtų šaltinių paiešką. Pateikiamas atvirosios prieigos fizikos mokslų žurnalų abėcėlinis sąrašas <<http://de.physnet.net/PhysNet/journals.html>>. Galima pasirinkti norimą žurnalą ir skaityti viso teksto straipsnius (žr. 7.10 pav.).

Privalumai – galimybė rasti susistemintą fizikos mokslams skirtą informaciją: dokumentus, leidinius, konferencijas, mokymui skirtą medžiagą, naudingas nuorodas, atvirosios prieigos žurnalų sąrašą.

Trūkumai – nėra paieškos funkcijos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.10 pav. PhysNet atvirosios prieigos fizikos mokslų žurnalų sąrašas

Praktinės užduotys

1. DB *Academic Search Complete* <<http://search.ebscohost.com/>> naudodamiesi *Visual Search* funkcija raskite savo mokslo srities viso teksto straipsnių. Pasinaudodami rezultatų sankeipomis (klasteriais), susiraskite Jus dominančių straipsnių. Įsikelkite naudingus straipsnius į skyrelį *Collect articles* ir susipažinkite su jų turiniu.
2. DB *Science Direct* <<http://www.sciencedirect.com/>> raskite viso teksto straipsnių Jums tinkama tematika.

Naudingos nuorodos

Lietuvos akademinė institucijų PDB nuorodos

<http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>

Academic Search Complete (per EBSCO Publishing sąsaja) <<http://search.epnet.com/>>

ACS (American Chemical Society) Publications <<http://www.pubs.acs.org/>>

American Institute of Physics (AIP) journals <<http://journals.aip.org/>>

American Physical Society (APS) journals <<http://publish.aps.org/>>

Annual Reviews <<http://arjournals.annualreviews.org/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Chemical Abstracts plus/SciFinder Scholar

<<http://www.cas.org/expertise/cascontent/caplus/index.html>>

Chemistry Central <<http://www.chemistrycentral.com/>>

Computers & Applied Sciences Complete (per EBSCO Publishing sąsają) <<http://search.epnet.com/>>

DMOZ: Open Directory Project – Journals

<http://www.dmoz.org/Science/Publications/Journals/Free_Online_Journals/>

DOAJ (Directory of Open Access Journal) <<http://www.doaj.org>>

EDinformatics: Education for Information age

<http://www.edinformatics.com/research/online_journals.htm>

EDP Sciences <<http://publications.edpsciences.org/>>

HighWire Press <<http://highwire.stanford.edu/>>

IEEE/IET Electronic Library (IEL) <<http://ieeexplore.ieee.org/>>

IET: The institution of Engineering and Technology <<http://www.theiet.org/about/libarc/virtual-library/links/>>

Institute of Physics (IoP) Publishing <<http://www.iop.org/EJ/>>

MathSciNet <<http://www.ams.org/mathscinet/search.html>>

Nature Publishing <<http://www.nature.com/>>

Open J-Gate <<http://www.openj-gate.org>>

Peer-Reviewed open Access journals <http://ucblibraries.colorado.edu/dean/peer_reviewed.htm>

PhysMath Central <<http://www.physmathcentral.com/>>

PhysNet <<http://de.physnet.net/PhysNet/journals.html>>

Science Direct <<http://www.sciencedirect.com/>>

Science Online <<http://www.lmba.lt/db/liet/scienceonline.htm>>

SCOPUS <<http://www.scopus.com/home.url>>

Springer LINK (su Kluwer Academic Press) <<http://www.springerlink.com/>>

Web Of Science <<http://isiknowledge.com>>

Wiley InterScience <<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/home>>

The Collection of Computer Science Bibliographies <<http://iinwww.ira.uka.de/bibliography/>>

7.4. Fizinių mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška

7.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose

Lietuvos akademinės institucijos nuo 2001 m. dalyvauja programos „Informacinės technologijos mokslui ir studijoms ITMiS“ paprogramėje „Lietuvos akademinė bibliotekų tinklas“ (LABT). Viena iš šio tinklo veiklų – kurti elektroninių tezių ir disertacijų informacijos sistemą (ETD), registruojančią ir teikiančią prieigą prie Lietuvos magistro baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų. Disertacijų galima rasti prisijungus prie kiekvienos institucijos bibliotekos tinklalapio. Bendrąją disertacijų (ir magistro darbų) paiešką galite atlikti prisijungę prie ETD katalogo adresu <<http://etd.library.lt>>.

Paieškos principai analogiški ALEPH elektroniniam katalogui (apie paiešką žr. 7.2.1 skyriuje „Knygų paieška elektroniniuose kataloguose: Lietuvos akademinė institucijų bibliotekų elektroniniai katalogai“).

Svarbu. Disertacijų taip pat galima ieškoti bibliotekų el. kataloguose. Dėl senesnių metų disertacijų kreipkitės į biblioteką. Nacionalinėje bibliotekoje komplektuojami visų Lietuvoje apgintų disertacijų referatai.

7.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška

Networked Digital Library for Theses and Dissertations (NDLTD)

Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD) <<http://www.ndltd.org/>> yra tarptautinis projektas, skirtas el. tezėms ir disertacijoms kaupti, saugoti bei prieigai prie jų užtikrinti. *NDLTD* plėtoja projektą *NDLTD Union Catalogue*, kuris leidžia vartotojams atlikti disertacijų ir tezių paiešką visame pasaulyje. Paieška šiame kataloge galima naudojantis dviem paieškos priemonėmis: *Scirus ETD Search* <<http://www.ndltd.org/serviceproviders/scirus-etc-search>> ir *VTLS Visualizer* <<http://thumper.vtls.com:6080/visualizer/>>. Vienos disertacijos teikia prieigą prie viso teksto, kitos pateikia tik santraukas, dar kitos leidžia peržiūrėti, atsispausdinti ar kopijuoti dalį teksto.

Fizinių mokslų disertacijų paieškos sistemoje *Scirus ETD Search* rekomenduotina ieškoti pasirinkus išplėstinės paieškos funkciją (angl. *Advanced Search*). Patartina pažymėti, kurios srities disertacijų ieškosite (*Only show results in* (ieškoti rezultatuose)).

Paieškos sistema *VTLS Visualizer* veikia vieno langelio principu, todėl ieškodami fizinių mokslų disertacijų į paieškos lauką tiesiog įrašykite atitinkamą reikšminį žodį arba frazę, pvz., *computer science*.

Privalumai:

- visuotinė informacijos apie el. disertacijas paieškos sistema, kurioje galima rasti įvairių pasaulio šalių akademinų institucijų disertacijų;
- galimybė pasirinkti paieškos priemonę;
- įvairios užklauskos formulavimo bei rezultatų pateikimo ir grupavimo galimybės.

Trūkumai:

- ne visos disertacijos teikia prieigą prie viso teksto;
- spausdinimo ir kopijavimo apribojimai.

DART-Europe E-theses Portal

Projektas *DART-Europe* vienija mokslo institucijas ir suteikia galimybę ieškoti per 1,5 mln. viso teksto mokslinių tezių iš 269 Europos mokslo institucijų <<http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>>. Portale rasite ir Lietuvos el. disertacijas ir magistro darbus. Portalui informaciją teikia institucijos ir konsorciumai iš 17 Europos šalių. Fiziniam mokslams skirtų disertacijų patartina ieškoti naudojantis išplėstinės paieškos funkcija (angl. *Advanced Search*), įrašant reikšminį žodį į laukelį *Subject*.

Privalumai:

- svarbus Europos akademinų institucijų el. tezių ir disertacijų paieškos šaltinis;
- nuolat atnaujinama informacija;
- patogiu naudotis.

Trūkumai

- nėra galimybės peržvelgti informacijos pagal tematiką.

Praktinės užduotys

1. Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje ETD <<http://etd.library.lt>> raskite savo mokslo srities daktaro disertacijų ir magistro darbų, apgintų Jūsų institucijoje.
2. Raskite savo srities disertacijų portale *DART-Europe E-theses* <<http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>>.

Naudingos nuorodos

Lietuvos elektroninės tezės ir disertacijos ETD <<http://etd.library.lt>>
ADT (Australasian Digital Theses Program) <<http://adt.caul.edu.au/>>
Biblioteca Digital de Teses e Dissertacoes <<http://bdt.d.ibict.br/>>
Cybertesis <<http://www.cybertesis.net/index.html>>
DART-Europe E-theses Portal <<http://www.dart-europe.eu/basic-search.php>>
Deutsche National Bibliothek <<http://www.d-nb.de/eng/index.htm>>
DiVA <<http://www.diva-portal.org/smash/search.jsf>>
ETHOS <<http://ethos.bl.uk/>>
NARCIS <<http://www.narcis.info/>>
ProQuest <<http://www.umi.com/en-US/products/dissertations/individuals.shtml>>
Scirus ETD Search <<http://www.ndltd.org/serviceproviders/scirus-etd-search>>
Theses Canada <<http://www.collectionscanada.gc.ca/thesescanada/>>
VTLS Visualizer <<http://thumper.vtls.com:6080/visualizer/>>

7.5. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška internete

Šioje temoje susipažinsite su fizinių mokslų informacijos paieškai skirtais paieškos įrankiais: teminėmis paieškos sistemomis, teminiais katalogais ir virtualiomis bibliotekomis, universaliomis mokslinės informacijos paieškos sistemomis bei institucinėmis ir teminėmis talpyklomis.

7.5.1. Informacijos šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose

ChemSpider

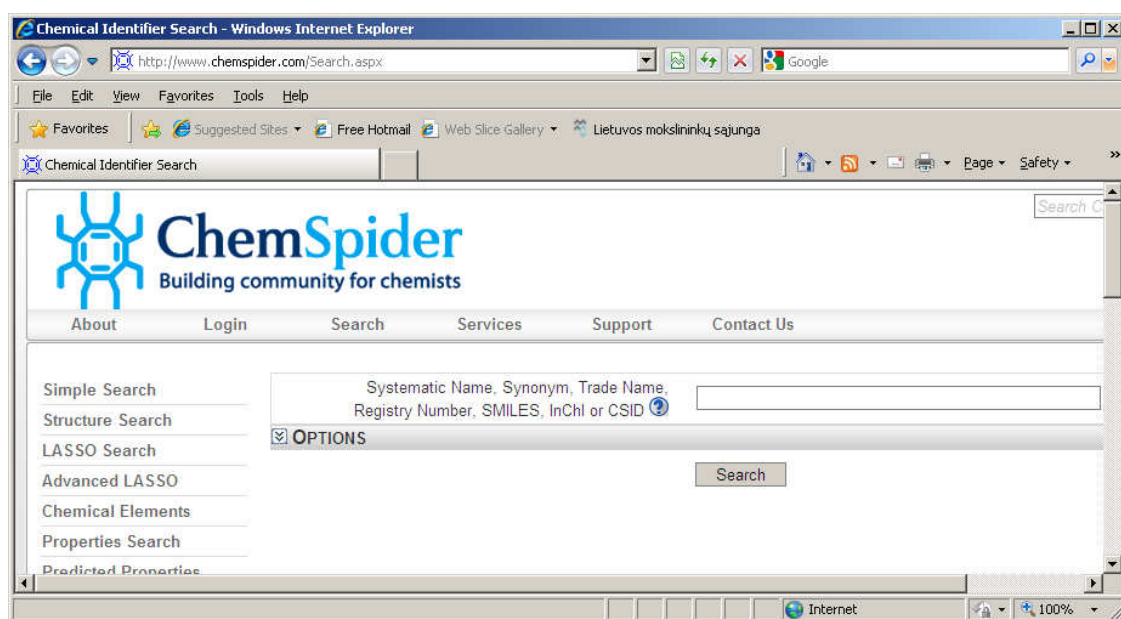
ChemSpider <<http://www.chemspider.com/>> yra chemijos mokslų informacijos paieškos sistema. *ChemSpider* atlieka informacijos paiešką laisvos prieigos bei komercinėse chemijos mokslų duomenų bazėse, duomenų archyvuose ir kituose šaltiniuose (šaltiniai, kuriuose atliekama informacijos paieška: <<http://www.chemspider.com/DataSources.aspx>>). Ši paieškos sistema skirta chemijos ir jai giminingų mokslų specialistams.

Svarbu. Per paieškos sistemą *ChemSpider* rastą informaciją galima naudoti publikacijose (atitinkamai aprašytą) ir per paskaitas. *ChemSpider* suteikia galimybę institucijoms naudotis jos teikiama

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

informacija kuriant savo duomenų bazes, bet ne daugiau kaip 5 000 pozicijų; kopijuoti leidžiama ne daugiau kaip 1 000 pozicijų per dieną.

ChemSpider paieškos sistema suteikia galimybę ieškoti cheminių struktūrų (angl. *Structure Search*), naudotis LASSO paieškos priemone (angl. *Ligand Activity in Surface Similarity Order*). Paieškai naudojami LASSO deskriptoriai padeda surasti molekules su skirtingais cheminiais dariniais, bet panašiomis išorinėmis savybėmis. Galima ieškoti cheminių elementų, chemijos mokslų literatūros ir kt. (žr. 7.11 pav.). Apie paiešką skaitykite <<http://www.chemspider.com/ChemSpiderManual.aspx>>. Apie papildomas paieškos sistemos *ChemSpider* paslaugas skaitykite <<http://www.chemspider.com/AboutServices.aspx>>.

7.11 pav. Teminės paieškos sistemos *ChemSpider* paieškos galimybės

Privalumai:

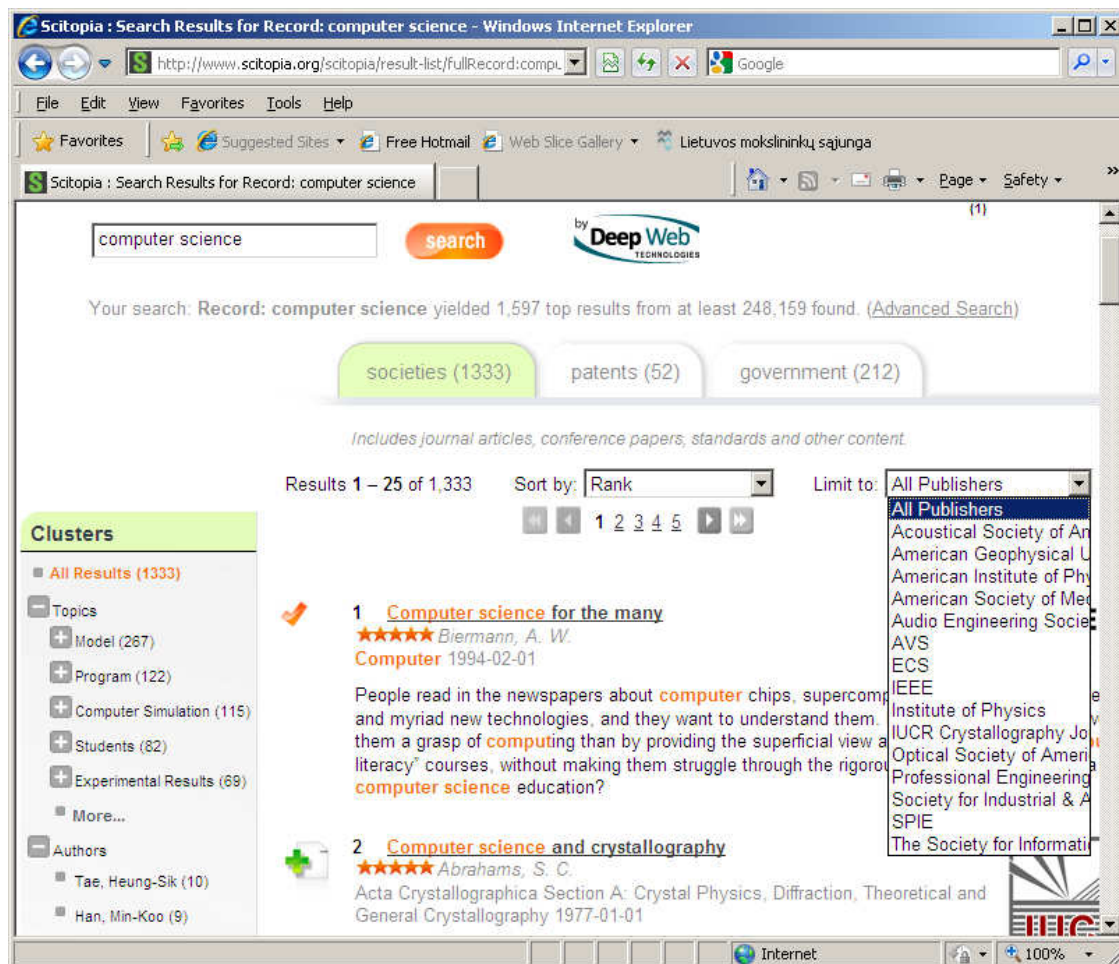
- viena didžiausių teminių paieškos sistemų, skirta ieškoti chemijos mokslų informacijos;
- atlieka paiešką komerciniuose ir atvirosios prieigos ištekliuose;
- atlieka cheminių elementų, junginių, molekulių paiešką.

Scitopia.org

Scitopia.org <<http://www.scitopia.org/>> – tai mokslo informacijos paieškos portalas, sukurtas ir plėtojamas 21 mokslo draugijos (draugijų sąrašą žr. <http://www.scitopia.org/scitopia/about_who.html>). Jis teikia mokslininkams greitą ir efektyvią prieigą prie labiausiai cituojamų mokslo darbų bei patentų. Ši paieškos sistema pateikia užklausą atitinkančius rezultatus, atsiribodama nuo bendrųjų paieškos sistemų pateikiamos perteklinės informacijos – „informacijos triukšmo“. Čia galima rasti daugiau kaip 3,5 mln. dokumentų, tarp kurių – recenzuojamų žurnalų straipsniai bei konferencijų medžiaga. Vartotojams pateikiami bibliografiniai dokumentų įrašai, taip pat patentai iš JAV, Europos bei Japonijos patentų tarnybų ir kt. Viso teksto straipsniai yra prieinami tada, jei institucija prenumeruoja draugijų leidinius. Neturintiems

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

prenumeratos taikomas apmokėjimo modelis *pay per view* (už peržiūrą). Vartotojai gali ne tik ieškoti informacijos, bet ir užsiregistruoti be jokio mokesčio bei gauti pranešimus ar naujienas (žr. 7.12 pav.).

7.12 pav. Rezultatų pateikimas portale Scitopia.org

Privalumai:

- teikia prieigą prie labiausiai cituojamų mokslo darbų ir patentų;
- kiekvienas pateiktas įrašas turi atitiktis užklausai vertinimą (žvaigždutėmis);
- galima peržiūrėti sistemos pateikiamas rezultatų sancaupas (klasterius).

Trūkumai

- ne visa informacija yra laisvai prieinama.

TDG Scholar

TDG Scholar <<http://scholar.tdg-seville.info/>> – tai paieškos sistema, skirta kompiuterių mokslo mokslinių dokumentų paieškai. Pateikiama bibliografinė informacija. Daugiau apie paiešką skaitykite <<http://scholar.tdg-seville.info/Help>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Privalumai:

- greita paieška;
- galimybė grupuoti rezultatus rinkiniais: publikacijos, asmenys, informacijos pateikėjai (angl. *Hosts*);
- pateikiama naujausia kompiuterių mokslo informacija.

TechXtra

TechXtra <<http://www.techxtra.ac.uk/>> yra nemokama paieškos sistema, kuri gali padėti rasti straipsnių, knygų, interneto svetainių, pramonės naujienų, darbo skelbimų, techninių ataskaitų, techninių duomenų, naujausių mokslinių tyrimų, disertacijų ir jų tezių, mokymo ir mokymosi šaltinių ir kt. informacijos inžinerijos, matematikos ir kompiuterių mokslo klausimais (per 5 mln. įrašų).

Privalumai – galima teminė paieška pagal kolekcijas.

Trūkumai – ne visur galima prieiga prie viso teksto.

7.5.2. Informacijos šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Teminiuose kataloguose ar virtualiose bibliotekose nerasite tiek informacijos, kiek paieškos sistemose, bet jų privalumas yra tai, kad čia pateikiami informacijos specialistų ar tam tikro dalyko ekspertų atrinkti, patikrinti, tinkamai aprašyti, kokybiški ir naudingi šaltiniai.

Analytical Sciences Digital Library (ASDL)

Analitinių mokslų skaitmeninė biblioteka *ASDL* <<http://www.asdlib.org/index.php>> komplektuoja, kataloguoja, teikia prieigą ir publikuoja recenzuojamus saityno išteklius, skirtus analitiniams mokslams. Visa *ASDL* informacija suskirstyta į kolekcijas: metodikos, praktinis pritaikymas ar panaudojimas, studijų medžiaga, mokymo šaltiniai, nuoroda į žurnalą *ASDL* (prieiga prie viso teksto straipsnių). Kiekviena kolekcija skirstoma į smulkesnius rinkinius. Galima atlikti informacijos paiešką visose *ASDL* kolekcijose.

Privalumai – rezultatai pateikiami sąrašu su trumpa anotacija.

Trūkumai:

- paini tinklalapio struktūra;
- nėra išplėstinės paieškos.

BUBL LINK

Interneto išteklių katalogas *BUBL LINK* <<http://bubl.ac.uk/index.html>> – tai universali saityno išteklių rodyklė, skirta akademinėms išteklių paieškai. Katalogas kuriamas nuo 1996 m. Informacija klasifikuojama pagal Dewey dešimtainę klasifikaciją. Fiziniams mokslams naudinga nuorodų kolekcija *Science and mathematic*.

Privalumai:

- aiški informacijos klasifikavimo sistema;
- nesudėtinga paieška;
- specialistų atrinkti ir įvertinti ištekliai;
- rezultatai pateikiami su trumpa anotacija.

Trūkumai – nedidelė apimtis.

INFOMINE

INFOMINE <<http://infomine.ucr.edu/>> – tai virtuali interneto išteklių, skirtų mokslininkams, dėstytojams ir studentams, biblioteka. Fizinių mokslų atstovams naudinga kolekcija *Physical Sciences, Engineering, Computing & Math*. Čia galima ieškoti duomenų bazių, elektroninių žurnalų ir elektroninių knygų, adresatų sąrašų (angl. *mailing lists*), elektroninių katalogų, straipsnių bei rodyklių ir kt. išteklių. Išteklių turinys pristatomas <<http://infomine.ucr.edu/about/content.shtml>>. Galima atlikti paiešką visoje bibliotekoje arba pasirinkti teminę išteklių kolekciją ar išteklių grupę ir joje ieškoti informacijos. Pagalba ieškant informacijos pateikiama <<http://infomine.ucr.edu/help/help.shtml>>.

Privalumai:

- platus išteklių pasirinkimas;
- galimybė ieškoti tik viso teksto dokumentų (angl. *Full Text*);
- galimybė pasirinkti paiešką atvirosios prieigos šaltiniuose;
- galimybė užsisakyti RSS naujienas.

Intute

Intute yra teminis interneto išteklių katalogas <<http://www.intute.ac.uk/>>, teikiantis prieigą prie atrinktų ir įvertintų interneto išteklių įvairiomis temomis. Šaltiniai išdėstyti pagal temas, todėl galima ieškoti informacijos ne tik visame kataloge, bet ir pasirinkus konkrečią temą. Taip pat galima informacijos peržvalga. Fizinių mokslų atstovams naudingos kolekcijos:

- biologijos mokslai <<http://www.intute.ac.uk/biologicalsciences/>>,
- geografija ir aplinkos mokslai <<http://www.intute.ac.uk/geography/>>,
- matematika ir kompiuterių mokslai <<http://www.intute.ac.uk/mathcompsci/>>,
- astronomija, chemija, fizika <<http://www.intute.ac.uk/physicalsciences/>>.

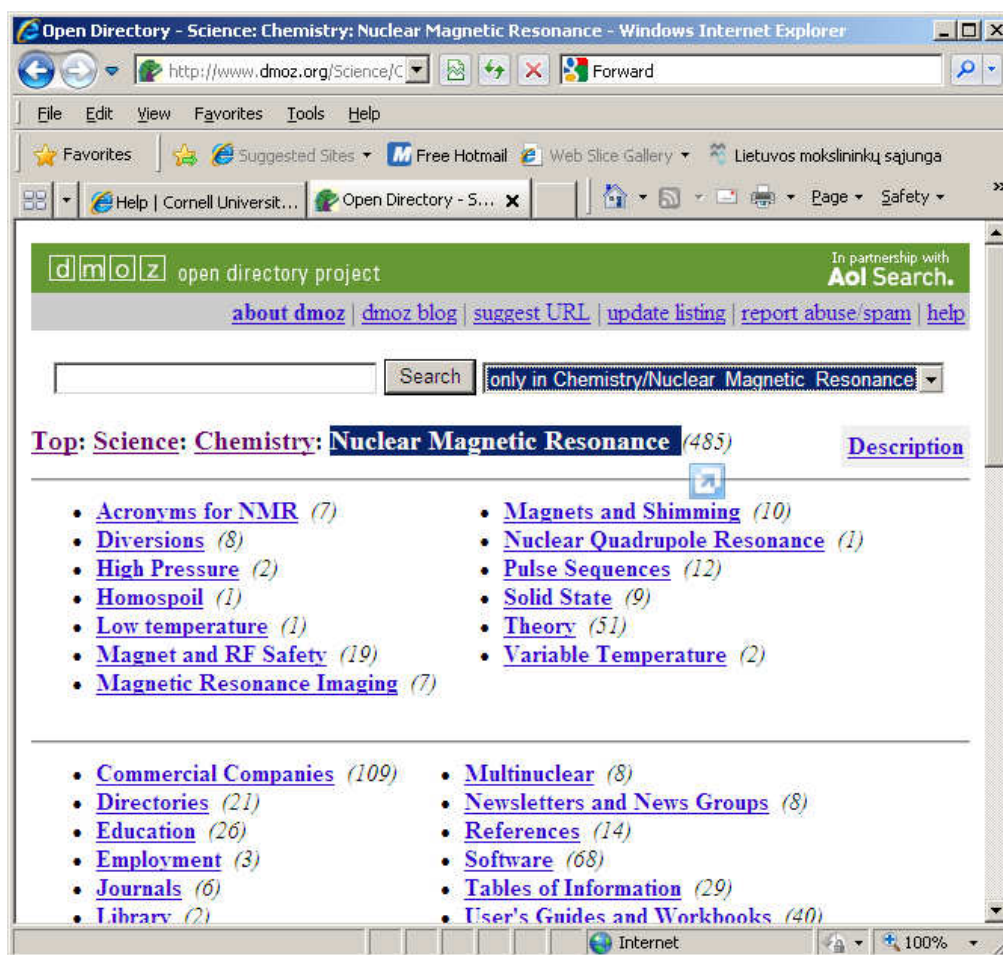
Paieškos tinklalapyje pagalba <<http://www.intute.ac.uk/help.html>>.

Privalumai:

- specialistų atrinkti ir įvertinti interneto šaltiniai;
- teikiamos virtualaus mokymo ir švietimo paslaugos;
- tinklaraštis;
- teikiama nemokama priemonė interaktyviems kursams rengti *Infirms*;
- galimybė susikurti asmeninę aplinką *MyIntute*;
- galimybė užsisakyti naujienas RSS formatu;
- informaciją galima išsaugoti, įvertinti arba parašyti komentarą.

Open Directory project dmoz (ODP)

Projektas ODP <<http://www.dmoz.org/>> yra viena didžiausių interneto išteklių rodyklių. Išteklius atrenka, įvertina ir pateikia ne kompiuterio programos, o žmonės. Visa medžiaga rodyklėje suskirstyta į temas ir smulkesnius į potemių, todėl galima atlikti informacijos apžvalgą „keliaujant“ katalogu. Fizinių mokslų atstovams galėtų būti naudingos kolekcijos *Computers* <<http://www.dmoz.org/Computers/>> ir *Science* <<http://www.dmoz.org/Science/>>. Kolekcijoje *Computers* – per 109 tūkst., *Science* – per 112 tūkst. nuorodų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Kiekviena kolekcija skirstoma į smulkesnius potemių, todėl paiešką galima susiaurinti pagal poreikius. Paieška galima visoje rodyklėje, konkrečioje temoje (pvz., *Science*), smulkesniame potemyje (pvz., *Chemistry*) ar dar smulkesniame (pvz., *Nuclear Magnetic Resonance*) ir t. t. (žr. 7.13 pav.).

7.13 pav. Informacijos paieškos galimybės kolekcijoje ODP Science

Pagalba <<http://www.dmoz.org/searchguide.html>>.

Privalumai:

- viena didžiausių interneto išteklių, kuriuos atrenka, įvertina ir pateikia žmonės, o ne kompiuterių programos, rodyklių;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

- katalogą pildo ir redaguoja visa interneto bendruomenė;
- galimybė tęsti paiešką (angl. *Try your search on*) paieškos sistemose *Lycos, MSN, AOL, Teoma* ir kt.

Trūkumai:

- nėra garantuojama kokybė ir nuolatinė nuorodų peržiūra;
- skirtingose temose išteklių pateikiama nevienodai.

SAO/NASA Astrophysics Data System (ADS)

SAO / NASA Astrophysics Data System (ADS) <<http://adsabs.harvard.edu/index.htm>> yra laisvos prieigos elektroninės bibliotekos portalas, kuriame paiešką galima atlikti 3 bibliografinėse duomenų bazėse: *Astronomy and Astrophysics, Physics* ir *arXiv e-print*. Iš viso portalas aprėpia per 8,5 mln. įrašų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Tematika: astronomija, astrofizika, fizika. Apie paieškos priemones skaitykite <http://adsabs.harvard.edu/ads_abstracts.html>. Pagalbos puslapį, kaip atlikti paiešką, rasite http://doc.adsabs.harvard.edu/abs_doc/help_pages/help.search_main.html.

Yra galimybė naudotis žurnalų, leistų iki 1990 m., viso teksto straipsniais, žr. <http://adsabs.harvard.edu/fulltext_service.html>.

Privalumai:

- nemokama prieiga;
- didelė apimtis;
- galimybė skaityti viso teksto straipsnius;
- galimybė gauti naujienas antros kartos saityno priemonėmis *RSS* bei *myADS*.

Trūkumai:

- painiai ir sudėtingai pateikiama informacija;
- turintiems mažiau paieškos įgūdžių gali būti sudėtinga pasirinkti išteklių ir atlikti norimos informacijos paiešką.

ScienceDirectory.info

ScienceDirectory.info <<http://www.sciencedirectory.info/>> yra mokslinių interneto išteklių rodyklė. Čia galima ieškoti informacijos šiomis temomis: atominės fizikos, medicinos fizikos, saulės energijos, gamtos mokslų, programinės įrangos inžinerijos, fizikinės chemijos, aplinkos mokslų, astronomijos, geografijos, metrologijos, nanotechnologijų, taikomosios matematikos.

Privalumai:

- aiški informacijos klasifikavimo sistema;
- nesudėtinga paieška;
- plati teminė apimtis;
- rezultatai pateikiami su trumpa anotacija.

The Electronic Library of Mathematics (ELibM)

Elektroninė matematikos biblioteka *ELibM* <<http://www.emis.de/ELibM.html>> teikia laisvą prieigą prie išteklių, skirtų matematikams. Tai viena seniausių (įkurta 1996 m.) matematikos mokslų informacijos saugyklų. Visa informacija *eLibM* suskirstyta į blokus: žurnalai, konferencijų medžiaga, monografijos ir vadovėliai, klasikiniai matematikos darbai, programinė įranga ir kiti specialūs elektroniniai ištekliai, monografijų ir vadovėlių rodyklės saityne. Pateikiama trumpa kiekvienos nuorodos (šaltinio) anotacija.

Privalumai:

- visa informacija laisvai prieinama, išskyrus kai kurių leidinių taikomą embargo laikotarpį;
- galima rinktis greitesnę prieigą – sąsają be grafikos arba pasinaudoti dubliuojamąja tinklaviete (angl. *mirror site*), serveriai kitoje tinklavietėje esantiems duomenims dubliuoti įrengiami įvairiuose geografiniuose rajonuose, siekiant sumažinti tinklų apkrovą.

Trūkumai – nėra galimybės atlikti informacijos paiešką.

The WWW Virtual Library

Virtuali biblioteka *The WWW Virtual Library* <<http://vlib.org/>> viena seniausių virtualių bibliotekų, inicijuota Timo Bernerso-Lee (Tim Berners-Lee), HTML ir saityno kūrėjo. Visa informacija skirstoma pagal temas, temos suskirstytos į smulkesnius potemių. Fiziniams mokslams naudingos kompiuterių mokslų bei gamtos mokslų ir matematikos kolekcijos. Gautus rezultatus galima grupuoti pagal atitiktą užklausai, pavadinimą ar naujumą, pateikiama trumpa šaltinio anotacija, pateiktuose atsakymuose pažymimi paieškos žodžiai (žr. 7.14 pav.).

Privalumai:

- viena iš seniausių ir žinomiausių virtualių bibliotekų;
- nesudėtinga paieška;
- galima pasirinkti sąsajos kalbą (anglų, ispanų, prancūzų, rusų ir kt.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.14 pav. Paieškos rezultatų atvaizdavimas virtualioje bibliotekoje *Virtual Library*

Vascoda

Vascoda <<http://www.vascoda.de/>> yra mokslinių interneto išteklių portalas. Fiziniams mokslams naudinga kolekcija *Engineering and Physical Sciences*. Prieš pildydami paieškos formą, pasirinkite tinkamą kolekciją. Apie paieškos galimybes skaitykite <<http://www.vascoda.de/vascoda?SERVICE=TEMPLATE&SUBSERVICE=SUCHHILFE&SID=VASC:615247315>>.

Patartina naudoti išplėstinę paiešką (angl. *Extended Search*), nes joje daugiau galimybių sukonkretinti ir susiaurinti užklausą. Galima ieškoti susijusių terminų (angl. *search also for related terms*). Profesionaliai pateikiami atsakymų į užklausą rezultatai, juos galima toliau tikslinti ir pasirinkti metus, publikacijos tipą, kalbą, arba susiaurinti portalų, kuriuose buvo ieškota informacijos, sąrašą.

Privalumai:

- tai mokslinių interneto išteklių portalas;
- didelės galybės tikslinti ir konkretinti paieškos rezultatus.

7.5.3. Fizinių mokslų informacijos paieška kituose interneto šaltiniuose

7.5.3.1. Informacijos paieška universaliose mokslinės informacijos paieškos sistemose

BASE (Bielefeld Academic Search Engine)

BASE <<http://www.base-search.net/>> – viena didžiausių paieškos sistemų, atliekanti paiešką atvirosios prieigos moksliniuose ištekliuose. *BASE* apima beveik 24 mln. dokumentų (per 1 600 informacijos tiekėjų). Sistema nekomercinė, prižiūrima ir plėtojama Bylefeldo universiteto (Vokietija) bibliotekos.

Privalumai:

- paieška atliekama tik atvirosios prieigos ištekliuose;
- taikoma intelektualiai išteklių atranka;
- indeksuojami ir pateikiami tik tie dokumentai, kurie atitinka akademinės kokybės ir svarbos reikalavimus;
- pateikia giliojo saityno (angl. *Deep Web*) interneto išteklius, kurių neapima komercinės paieškos sistemos;
- paieškos rezultatuose pateikiami išsamūs bibliografiniai duomenys;
- suteikiama galimybė tobulinti sąrašo rezultatus (angl. *Refine Your Search*) ir rūšiuoti juos pagal autorių, dalykinę rubriką, metus, išteklius ir kalbą.

Trūkumai – neieško informacijos komerciniuose ištekliuose, todėl neužtikrinami išsamūs rezultatai.

Google Scholar

Viena iš žinomiausių mokslinės informacijos paieškos sistemų *Google Scholar* <<http://scholar.google.lt/>> indeksuoja daug mokslinės literatūros: recenzuojamus straipsnius ir jų santraukas, preprintus, tezes ir disertacijas, knygas ir jų dalis, konferencijų pranešimus bei technines ataskaitas, kurias išleido mokslinės leidyklos, profesinės bendrijos, leidinių saugyklos, universitetai ir kitos mokslo institucijos. Mokslininkams svarbu, kad rezultatai čia pateikiami atsižvelgiant į visą straipsnio tekstą, autorių, leidinį, kuriame šis straipsnis publikuojamas, ir tai, kaip dažnai šis darbas cituojamas kituose moksliniuose darbuose. Labiausiai šiuos kriterijus atitinkantys straipsniai visada rodomi pirmame puslapyje. Apie paieškos galimybes skaitykite <<http://scholar.google.lt/intl/lt/scholar/refinerearch.html>>.

Privalumai:

- atlieka paiešką įvairiuose šaltiniuose vieno langelio principu;
- ieško straipsnių, santraukų ir nuorodų, padeda surasti bet kurios tyrimų srities svarbiausius darbus;
- rezultatuose nurodomas citavimo skaičius.

Trūkumai:

- atsakymų į užklausą gausa trukdo greitai rasti tinkamą informaciją;
- prieiga prie viso teksto galima tik tada, jeigu komercinis išteklius prenumeruojamas Jūsų institucijoje.

Scientific Commons

Paieškos sistema *Scientific Commons* <<http://en.scientificcommons.org/>> naudojami atvirųjų archyvų iniciatyvos *OAI* (angl. *Open Archive Initiative*) protokolu ir atlieka paiešką 1 158 talpyklose iš daugiau kaip 60 pasaulio šalių. Čia indeksuota per 16,8 mln. įrašų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys) įvairiais formatais (PDF, PPT, *MSWord* ir kt.). Paieška atliekama tiek metaduomenyse, tiek visame tekste. Akcentuojama, kad ši paieškos sistema yra labai greita. Galima pasirinkti sąsają vokiečių kalba.

Svarbu. Sistema siūlo paslaugą RSS formatu informuoti apie naujus leidinius. RSS galima pritaikyti specialiai disciplinai ar asmeniniam reikšminių žodžių sąrašui. Kiekvienas tyrėjas gali tvarkyti savo publikacijas ir susikurti asmeninę aplinką (naudotojo profilį).

Privalumai:

- greitis;
- ieško viso teksto mokslinės informacijos;
- plati apimtis;
- paprasta naudotis.

Trūkumai – nėra paieškos pagalbos ir išplėstinės paieškos galimybės.

Scirus

Kompanijos *Elsevier* prižiūrima ir plėtojama mokslo informacijos paieškos sistema *Scirus* <<http://www.scirus.com/>> ieško informacijos komercinių leidėjų ir atvirosios prieigos mokslo informacijos ištekliuose (apie *Scirus* išteklius skaitykite <http://www.scirus.com/srsapp/aboutus/#sources>). *Scirus* paieškos sistema indeksuoja universitetų ir kitų mokslo institucijų tinklalapius, iš viso – per 380 mln. interneto puslapių. Vartotojams suteikiamos įvairios paieškos galimybės ir rezultatų atvaizdavimo parinktys. Apie paiešką skaitykite <<http://www.scirus.com/html/help/index.htm>>.

Privalumai:

- viena didžiausių paieškos sistemų, skirta tik mokslinei informacijai;
- aprėpia svarbiausius ir vertingiausius mokslo išteklius;
- atlieka indeksavimą visame tekste;
- filtruoja nemokslinę informaciją;
- atlieka paiešką recenzuojamų PDF ir *PostScript* formato straipsnių, kurių nesuranda kitos paieškos sistemos;
- paieška atliekama gilesniame nei antras interneto svetainių lygmenyje.

WorldWideScience

WorldWideScience <<http://worldwidescience.org/>> yra pasauliniai mokslo informacijos vartai, kurių tikslas – garantuoti jungtinę paiešką nacionalinėse ir tarptautinėse mokslo duomenų bazėse bei portaluose ir paspartinti mokslo atradimų ir pažangos daugiašalę partnerystę.

Privalumai:

- paieškos rezultatai pateikiami sanauptomis (klasteriais), todėl labai patogų pasirinkti ir peržiūrėti rezultatus pagal poreikius;
- pateikiamas rezultatų vertinimas pagal atitiktį užklausiai;
- nurodomi papildomi rezultatai, kurie nebuvo įtraukti į pateiktą sąrašą, bei nuorodos į šaltinius internete.

7.5.3.2. Fizinų mokslų informacijos paieška institucinėse ir teminėse talpyklose

Talpyklose kaupiama institucijos (-ų) mokslinė produkcija (institucinės talpyklos, nacionalinės talpyklos) arba tam tikros mokslo srities mokslinė produkcija (teminės talpyklos). Talpyklose galima ne tik ieškoti mokslo publikacijų, bet ir skaityti visą tekstą, jeigu nėra apribojimų (pvz., embargo laikotarpio).

arXiv.org

Kornelio universiteto (JAV) bibliotekos kuriama ir plėtojama teminė talpykla *arXiv.org* <<http://arxiv.org/>> yra svarbus šaltinis fizinių mokslų atstovams. Čia teikiama prieiga prie daugiau kaip 600 tūkst. atvirosios prieigos dokumentų (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Dokumentų tematika: fizika ir astronomija, matematika ir kompiuterių mokslai, kiekybinė biologija ir statistika.

Svarbu. Talpykloje dokumentai saugomi ir pateikiami įvairiais formatais (PDF, *Postscript*, *gzip* ir kt.), todėl norint dokumentą peržiūrėti ar atsisiųsti į savo kompiuterį gali tekti įdiegti papildomų programų arba konfigūruoti kompiuterį. Apie tai skaitykite pagalbos puslapiuose <<http://arxiv.org/help>>.

Registruotieji vartotojai gali pateikti savo publikacijas į *arXiv.org* talpyklą.

Privalumai:

- atvira prieiga prie dokumentų;
- pateikiama mokslinė informacija;
- gausu dokumentų.

Trūkumai – norint naudotis dokumentais, gali reikėti įdiegti papildomų programų ar konfigūruoti kompiuterį.

NARCIS – National Academic Research and Collaborations Information System

NARCIS <<http://www.narcis.info/>> – tai Nyderlandų nacionalinė atvirosios prieigos mokslo publikacijų talpykla, teikianti prieigą prie akademinų institucijų, mokslo organizacijų ar mokslo tyrimo institutų produkcijos. Talpyklos sanaupos (2010 gegužės mėn.): publikacijos (daugiau kaip 527 tūkst.), tarp jų atvirosios prieigos publikacijos (daugiau kaip 220 tūkst.); duomenų sanaupos (daugiau kaip 14 tūkst.); duomenys apie mokslininkus ir ekspertus (daugiau kaip 44 tūkst.); duomenys apie mokslo institucijas, elektroninės tezės (daugiau kaip 33 tūkst.); duomenys apie atliekamus mokslinius tyrimus (daugiau kaip 48 tūkst.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

Galima atlikti atitinkamos rūšies informacijos peržvalgą arba pasinaudoti galimybe nurodyti, kurioje sankaupoje turėtų būti atliekama informacijos paieška (žr. 7.15 pav.).

7.15 pav. Paieškos galimybės talpykloje NARCIS

Privalumai:

- atliekama mokslo publikacijų paieška;
- daugiau nei pusė dokumentų yra atvirosios prieigos;
- platus paieškos galimybių pasirinkimas.

Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR)

Atvirosios prieigos talpyklų rodyklė *Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR)* <<http://www.opendoar.org/>> registruoja ir teikia informaciją apie pasaulyje egzistuojančias talpyklas. Rodyklėje galima atlikti talpyklų arba talpyklų turinio paiešką, sužinoti, kokios talpyklos registruotos *OpenDOAR* bei peržiūrėti statistinius duomenis (žr. 7.16 pav.). Rodyklėje registruota per 1 700 atvirosios prieigos talpyklų iš viso pasaulio, tarp jų – Lietuvoje esančios talpyklos <<http://www.opendoar.org/countrylist.php?cContinent=Europe#Lithuania>>: Kauno kolegijos talpykla, Lietuvos akademinė bibliotekų tinklo (LABT) talpykla Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka (eLABa) <<http://elaba.library.lt/>> ir Lietuvos elektroninės tezės ir disertacijos (ETD) <<http://etd.library.lt/>>. Talpyklų turinio paieškos priemonė kol kas testuojama, tačiau jau galima atlikti talpyklose esančios ir laisvai prieinamos informacijos paiešką <<http://www.opendoar.org/search.php>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinį mokslų informacijos šaltinių paieška.

7.16 pav. Institucinių talpyklų paieška ir paieškos rezultatai talpyklų rodyklėje *OpenDOAR*

Privalumai:

- pasaulinis atvirosios prieigos institucinių talpyklų katalogas;
- galimybė atlikti institucinių talpyklų paiešką pagal įvairius kriterijus, taip pat ir pagal mokslo sritį ar dalyką (pvz., *Computers and IT*);
- pateikiama išsami statistinė informacija.

Registry of Open Access Repositories (ROAR)

Registry of Open Access Repositories (ROAR) <<http://roar.eprints.org/>> yra atvirosios prieigos talpyklų rodyklė, kurioje įregistruota per 1 700 talpyklų iš viso pasaulio (2010 m. rugpjūčio mėn. duomenys). Duomenys atnaujinami kiekvieną savaitę. Rodyklėje *ROAR* galima atlikti talpyklų ir jų turinio paiešką, peržiūrėti talpyklas pagal šalis, talpyklų tipus ar naudojamą programinę įrangą, yra grafinio duomenų atvaizdavimo galimybė.

Informacijos paieška analogiška kitoms sistemoms. Išplėstinė paieška suteikia daugiau galimybių, bet pateikiama užklausa forma yra labai plati, todėl neįgudusiems vartotojams gali būti sudėtinga ja naudotis. Išplėstinės paieškos forma patartina naudotis žinant pakankamai informacijos apie ieškomą dalyką. Paiešką ir užklausių formulavimą palengvina paieškos formoje šalia kiekvieno lauko esanti paieškos pagalba ?. Turinio paieška (angl. *Content Search*) talpyklose atliekama per *Google* paieškos sistemą.

Privalumai:

- pasaulinė atvirosios prieigos institucinių talpyklų rodyklė;
- galimybė susikurti grafinį rezultatų vaizdą;
- galima talpyklų turinio paieška.

Trūkumai:

- sudėtinga išplėstinė paieška;
- nėra galimybės pasirinkti talpyklų pagal mokslo sritį.

Praktinės užduotys

1. Atlikite informacijos paiešką savo srities mokslo tema interneto išteklių rodyklėje *Open Directory project dmoz (ODP)* <<http://www.dmoz.org/>>.
2. Talpyklų rodyklėje *Registry of Open Access Repositories (ROAR)* <<http://roar.eprints.org/>> susiraskite savo mokslo srities talpyklų. Atlikite jose Jums reikalingos informacijos paiešką.

Nuorodos

Academicinfo <<http://www.academicinfo.net/>>
Analytical Sciences Digital Library (ASDL) <<http://www.asdlib.org/index.php>>
BASE <<http://www.base-search.net/>>
Bioinformatic Harvester <<http://harvester.fzk.de/harvester/>>
BUBL LINK <<http://bubl.ac.uk/index.html>>
Chemdex <<http://www.chemdex.org/>>
Cheminfo <http://www.indiana.edu/~cheminfo/cis_ca.html>
Chemnet <<http://www.chemievorlesung.ipn.uni-kiel.de/en/?id=1>>
ChemxSeer <<http://chemxseer.ist.psu.edu/>>
ChemSpider <<http://www.chemspider.com/>>
Citebase Search <<http://www.citebase.org/>>
CiteSeerx <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>>
Digital Librarian <<http://www.digital-librarian.com/>>
Directory of Open Access Repositories OpenDOAR <<http://www.opendoar.org/>>
Google Scholar <<http://scholar.google.lt/>>
INFOMINE <<http://infomine.ucr.edu/>>
Intute <<http://www.intute.ac.uk/>>
Ipl2 <<http://www.ipl.org/>>
Mathematical Atlas <<http://www.math-atlas.org/>>
Math Archives <<http://archives.math.utk.edu/>>
Math-Net <<http://www.math-net.org/>>
NARCIS <<http://www.narcis.info/>>
Open Directory project dmoz (ODP) <<http://www.dmoz.org/>>
Physics Encyclopedia <<http://igorivanov.tripod.com/physics/>>
PhysicsWorld <<http://physicsworld.com/>>
PhysLink <<http://www.physlink.com/Index.cfm>>
PubChem <<http://pubchem.ncbi.nlm.nih.gov/>>
Public Library of Science (PLoS) <<http://www.plos.org/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
7 modulis. Dr. Ž. Petrauskienė. Fizinių mokslų informacijos šaltinių paieška.

Registry of Open Access Repositories (ROAR) <<http://roar.eprints.org/>>
Science.gov <<http://www.science.gov/>>
ScienceDirectory.info <<http://www.sciencedirectory.info/>>
Scientific Commons <<http://en.scientificcommons.org/>>
Scirus <<http://www.scirus.com/>>
Scitopia.org <<http://www.scitopia.org/>>
SPIRES <<http://www.slac.stanford.edu/spires/>>
TDG Scholar <<http://scholar.tdg-seville.info/>>
TechXtra <<http://www.techxtra.ac.uk/>>
The Electronic Library of Mathematics (ELibM) <<http://www.emis.de/ELibM.html>>
The Geography Site <<http://www.geography-site.co.uk/>>
The WWW Virtual Library <<http://vlib.org/>>
Vascoda <<http://www.vascoda.de/>>
WorldWideScience <<http://worldwidescience.org/>>

Apibendrinamosios pastabos

Modulyje pristatoma informacijos išteklių ir paieškos įrankių įvairovė: komerciniai, prenumeruojamieji ir atvirosios prieigos ištekliai; ištekliai, skirti straipsnių, el. knygų ar naudingos mokslinės informacijos paieškai; ištekliai, aprėpiantys bibliografinę ir viso teksto informaciją, kaupiantys nuorodas į informacijos šaltinius. Jie padės vartotojams studijuoti, atlikti mokslinius tyrimus ar profesionaliai teikti informaciją užklausas. Kiekvienai išteklių ir paieškos įrankių grupei pristatyti skirtos atskiros modulio temos.

Medžiaga dėstoma taip: trumpai apibūdinamas šaltinis, nurodomi svarbesni paieškos ypatumai, pateikiama pavyzdžių, vertinimų.

Tekste aptariama tik dalis naudingų šaltinių, todėl patartina ne tik susipažinti su modulio tekstu, bet ir išbandyti naudingas nuorodas į tekste nepaminėtus papildomus informacijos išteklius bei atlikti skyrių pabaigoje pateiktas praktines užduotis.

8 modulis. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška

Vilija Dzingienė

Turinys

Įvadas.....	306
8.1. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieškos ypatumai.....	307
Praktinės užduotys.....	308
8.2. Technologijos mokslų knygų paieška	309
8.2.1. Technologijos mokslų knygų paieška elektroniniuose kataloguose.....	309
8.2.3. Technologijos mokslų elektroninių knygų paieška duomenų bazėse	310
8.2.3. Technologijos mokslų knygų paieška internete	312
Praktinės užduotys.....	315
8.3. Technologijos mokslų straipsnių paieška.....	315
8.3.1. Technologijos mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse	315
8.3.2. Technologijos mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse	317
8.3.3. Technologijos mokslų straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose	320
8.3.4. Technologijos mokslų straipsnių paieška kituose interneto ištekliuose	321
Praktinės užduotys.....	323
8.4. Technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška	323
8.4.1. Technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška Lietuvos bibliotekose.....	324
8.4.2. Technologijos mokslų el. disertacijų ir magistro darbų paieška užsienio talpyklose	325
Praktinės užduotys.....	326
8.5. Technologijos mokslų patentų ir standartų paieška	326
Praktinės užduotys.....	329
8.6. Technologijos mokslų interneto šaltinių paieška	330
8.6.1. Technologijos mokslų šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose	330
8.6.2. Technologijos mokslų šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose	330
8.6.3. Technologijos mokslų šaltinių paieška kituose interneto šaltiniuose.....	331
Praktinės užduotys.....	333
Apibendrinamosios pastabos	333
Nuorodos	334
Rekomenduojama literatūra	338

Įvadas

Technologijos mokslai užima svarbią vietą išsivysčiusios valstybės mokslo ir studijų sistemoje, yra reikšmingi pasaulio technologinei pažangai, šalių ūkio ir ekonomikos vystymuisi. Technologijų progresas pastaraisiais dešimtmečiais vyksta ypač sparčiai. Tai savo ruožtu reikalauja prieigos prie pačios naujausios mokslinės informacijos apie technologijos mokslų tyrimus, naujai sukuriamas technologijas ir jų pritaikymą įvairiose ūkio srityse. Kita vertus, spartus informacinių technologijų vystymas pakeitė informacijos šaltinių kūrimo formatus, jų saugojimo ir gavimo būdus. Lygiagrečiai su spausdintais moksliniais šaltiniais funkcionuoja ir vis didesnę mokslinės informacijos dalį sudaro elektroniniai šaltiniai. Išsiplėtė mokslinės informacijos šaltinių perdavimo, mokslininkų bendravimo ir bendradarbiavimo galimybės. Didelė šio vyksmo dalis persikėlė į elektroninę erdvę.

Šio modulio tikslas – suteikti žinių apie technologijos mokslų informacijos šaltinių paiešką bibliotekose, duomenų bazėse, internete.

Modulio uždaviniai:

- supažindinti su technologijos mokslų informacijos paieškos ypatumais;
- suteikti žinių apie technologijos mokslų elektroninių knygų (toliau – el. knygų) paiešką elektroniniuose kataloguose (toliau – el. kataloguose), duomenų bazėse, internete;
- suteikti žinių apie technologijos mokslų straipsnių paiešką bibliografinėse, viso teksto, mokslinių publikacijų duomenų bazėse, atvirosios prieigos ištekliuose, Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa, Lietuvos virtualioje bibliotekoje;
- suteikti žinių apie technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paiešką Lietuvos bibliotekose, Lietuvos ir užsienio elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse, Nacionalinės bibliografijos duomenų banke;
- suteikti žinių apie patentų ir standartų paiešką;
- suteikti žinių apie technologijos mokslų temines paieškos sistemas, teminius katalogus, virtualias bibliotekas, naujienų saitynus, tinklaraščius, socialinius tinklus, konferencijų, seminarų ir kt. renginių paiešką.

Susipažinę su šiame modulyje pateikiama mokymosi medžiaga ir atlikę praktines užduotis, gebėsite:

- rasti technologijos mokslų knygų bibliotekoje, el. kataloguose, duomenų bazėse, leidyklų svetainėse, elektroniniuose knygynuose (toliau – el. knygynuose), knygų paieškos sistemose;
- rasti technologijos mokslų straipsnių bibliografinėse, viso teksto, mokslinių publikacijų duomenų bazėse, atvirosios prieigos šaltiniuose, Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa, Lietuvos virtualioje bibliotekoje;
- rasti technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų Lietuvos bibliotekose, Lietuvos ir užsienio elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėse;
- rasti patentų ir standartų;
- rasti technologijos mokslų teminės paieškos sistemų, teminių katalogų, virtualių bibliotekų, naujienų saitynų, tinklaraščių, socialinių tinklų, konferencijų, seminarų ir kt. renginių.

Modulis turėtų būti perteiktas per 2 akademines valandas, praktinėms užduotims atlikti skirta 30 minučių.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Technologijos mokslų šaltinių yra labai daug, todėl šiame modulyje plačiau pristatomos Lietuvos akademinėse bibliotekose šiuo metu prenumeruojamos ar anksčiau prenumeruotos duomenų bazės, trumpai apibūdinami svarbiausi, žinomiausi technologijos mokslų šaltiniai ir duomenų bazės.

8.1. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieškos ypatumai

Prieš pradėdant paiešką reikia išsiaiškinti pagrindinius pasirinktos temos aspektus, sudaryti paieškos strategiją, numatyti svarbiausius etapus, pasirinkti reikšminius žodžius. Plačiau apie paieškos strategijos kūrimą kalbama modulyje „Informacijos paieškos strategija ir efektyvus panaudojimas“. Tinkamai parengta paieškos strategija ir teisingai parinkti reikšminiai žodžiai padeda gauti tikslesnius paieškos rezultatus, leidžia greičiau rasti tinkamą ir kokybišką informaciją.

Vienas pagrindinių sėkmingos paieškos veiksnių yra reikšminių žodžių pasirinkimas. Kokius reikšminius žodžius pasirinkti, kaip juos išversti į anglų kalbą, kur rasti žodžių sinonimų, giminingų, susijusių terminų? Tinkamai pasirinkti reikšminius žodžius gali padėti žodynai, žinynai, tezaurai. Juose rasite paaiškinimus apie mokslinės terminijos vartojimą, taip pat Jus dominančių terminų atitikmenis užsienio kalbomis. Tezaurai naudojami ieškoti sinonimų, giminingų, platesnių, siauresnių terminų. Terminų paieškai gali būti naudojami vienos kalbos ar daugiakalbiai, universalūs (pvz.: *EUROVOC* <<http://europa.eu/eurovoc/>>, *Thesaurus.com* <<http://thesaurus.com/>>, *Merriam-Webster* <<http://www.merriam-webster.com/>>) ir specializuoti, skirti tik vienai mokslo sričiai ar temai (pvz., *Astronomijos tezauras* <<http://msowww.anu.edu.au/library/thesaurus/>>) tezaurai. Tinkamiausius terminus rasite bendruose technologijos mokslų srities ar konkrečios mokslo krypties tezaurose (pvz., *NASA Thesaurus* <<http://www.sti.nasa.gov/98Thesaurus/vol1.pdf>>, *IEEE Approved Indexing Keyword List* <http://www.ieee.org/organizations/pubs/ani_prod/keywrd98.txt>).

Pastaba. Technologijos mokslams skirtų tezaurų galima rasti ir pačiose duomenų bazėse, pvz., *Compendex, Inspec*.

Versti žodžius, terminus į anglų ar kitas kalbas gali padėti specializuoti inžinerijos ir technologijos mokslams skirti kalbiniai žodynai, pvz.: *Radioelektronikos terminų elektroninis žodynas* <<http://www.ff.vu.lt/rez/>>, *Anglų–lietuvių kalbų technikos terminų žodynas* (2007), *Aiškinamasis šiluminės ir branduolinės technikos terminų žodynas* (2004) (lietuvių, vokiečių, anglų, prancūzų ir rusų kalbomis), *Automatikos terminų žodynas* (2004) (lietuvių, vokiečių, anglų, prancūzų, rusų kalbomis), *Elektrotechnikos terminų žodynas* (1999) (lietuvių, vokiečių, anglų, prancūzų, rusų kalbomis). Technologijos mokslams skirtų žodynų galite rasti bibliotekose.

Rengiantis atlikti technologijos mokslų informacijos šaltinių paiešką gali būti naudinga pavartyti enciklopedijas ir apskritai labiau įsigilinti į dominančią temą. Bibliotekose jau galite rasti pirmąją originalią lietuvišką *Technikos enciklopediją* (2000–).

Pasauliniuose ištekliuose informacija dažniausiai pateikiama anglų kalba, todėl atliekant paiešką gali būti naudingas *Oksfordo aiškinamasis žodynas* <<http://dictionary.oed.com/entrance.dtl>>. Šis žodynas yra *Oxford English Dictionary* 3-iojo leidimo elektroninė versija. Jame pateikiama išsami etimologinė anglų kalbos žodžių analizė, tarimas, rašyba, citavimas. Žodyną sudaro per pusę milijono žodžių. Spausdintas šio žodyno variantas sudaro 20 tomų. Kiekvienoje bibliotekoje rasite bent keletą kalbinių aiškinamųjų žodynų.

Technologijos mokslams gali būti naudingi ir įvairūs internete esantys žodynai ir enciklopedijos, pvz.:

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingsienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Anglų–lietuvių, lietuvių–anglų žodynas* <<http://www.anglu-lietuviu.com/>>,
- *Wikiled* <<http://www.wikiled.com/>>,
- *Dictionary.com* <<http://dictionary.reference.com/>>,
- *Reference.com* <<http://www.reference.com/>>,
- *Electropedia* <<http://www.electropedia.org/>>,
- *Wikipedia* <<http://en.wikipedia.org/>> ir kt.

Žodynų ir enciklopedijų nuorodų rasite adresu <http://internet.unib.ktu.lt/www/enciklopedijos.htm>.

Pradedant rengti mokslinį darbą, reikia atlikti literatūros analizę, išsiaiškinti, kas ta tema jau atlikta. Mokslo šaltinių paiešką reikėtų pradėti savo institucijos bibliotekoje, peržiūrėti kitų Lietuvos bibliotekų saugomus šaltinius, taip pat atlikti paiešką pasaulio informacijos ištekliuose, duomenų bazėse.

Jeigu leidinio nerandate savo institucijos bibliotekoje, yra galimybė jį atsisiųsti iš kitų Lietuvos ar užsienio bibliotekų. Tai gali atlikti biblioteka – ši paslauga bibliotekoje vadinama tarpbibliotekiniu abonementu (TBA) ir veikia visose Lietuvos bibliotekose. Per TBA skolinami leidiniai arba jų kopijos iš Lietuvos ir užsienio bibliotekų. Apie atsūtus dokumentus ar jų kopijas skaitytojams pranešama telefonu ar el. paštu. Leidinio gražinimo laiką nurodo jį atsūtusi biblioteka. Per TBA gauti dokumentai skaitomi skaitykloje. Dauguma TBA paslaugų yra mokamos (knygos panaudos mokestis, mokestis už straipsnio kopijas, pašto išlaidos). Kiekvienoje bibliotekoje yra už TBA paslaugas atsakingas asmuo ar skyrius. Norėdami pasinaudoti šiomis paslaugomis, turite pateikti pagrindinę informaciją apie norimą gauti dokumentą ar jo kopiją (knygos autorius (-iai), antraštė ir t. t.).

Internete esančius mokslo šaltinius galima rasti naudojantis teminėmis paieškos sistemomis, virtualiomis bibliotekomis, atvirosios prieigos šaltiniais ir kt. Vienas iš pagrindinių informacijos paieškos išteklių yra bibliografinės duomenų bazės. Peržiūrėjus bibliografinę informaciją galima greitai nuspręsti, ar informacija tinkama. Technologijos mokslų šaltinių paieškai naudojamos bibliografinės duomenų bazės *Compendex*, *Inspec* (plačiau apie jas skaitykite skyriuje „Technologijos mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse“).

Pasaulyje pripažintų ir aukštai vertinamų technologijos mokslo straipsnių reikėtų ieškoti duomenų bazėje *Science Citation Index Expanded*, kurioje pateikiami ne tik bibliografiniai duomenys, bet ir santraukos, citavimo duomenys, taip pat nuorodos į viso teksto straipsnius. Bibliografinės ir citavimo informacijos paiešką taip pat galite atlikti duomenų bazėje *Scopus*. Šiomis duomenų bazėmis gali naudotis jas prenumeruojančių institucijų vartotojai. Detalesnę informaciją apie šias duomenų bazes rasite modulyje „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“. Šiose bazėse pateikiami pasaulyje aukščiausiai vertinamų recenzuojamų mokslo žurnalų straipsnių bibliografiniai duomenys, straipsnių santraukos.

Praktinės užduotys

1. Raskite Jus dominančios temos reikšminio žodžio sinonimus *Merriam-Webster* <<http://www.merriam-webster.com/>> tezaure. Tarkime, Jus domina pastatai, todėl šiame žodyne ieškokite žodžio *building* sinonimų.
2. Pirmoje užduotyje rastus sinonimus išverskite į lietuvių kalbą, naudodamiesi *Anglų–lietuvių žodynu* <<http://www.anglu-lietuviu.com/>>.

8.2. Technologijos mokslų knygų paieška

Šioje temoje susipažinsite su spausdintų technologijos mokslų knygų paieška bibliotekų el. kataloguose, el. knygų paieška duomenų bazėse ir knygų paieškos sistemose, leidyklų ir knygynų svetainėse.

Knygos gali būti rankraštinės, spausdintos, elektroninės ir kt. Knygų paieškos įrankiai yra pasirenkami atsižvelgiant į knygų rūšis. Spausdintas knygas galima rasti bibliotekose, el. knygas – duomenų bazėse ar internete, rankraštines ar retas knygas – specialiuose bibliotekų skyriuose ar dokumentų duomenų bazėse. Studijoms, moksliniam darbui dažniausiai naudojamos knygos: monografijos, mokslo straipsnių rinkiniai, enciklopedijos, žinynai, žodynai, metodiniai leidiniai, vadovėliai ir kt.

Pastaba. Informaciją apie Lietuvos akademinėse institucijose prenumeruojamas el. knygų ir kt. leidinių duomenų bazes galima rasti Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) interneto svetainėje adresu <<http://www.lmba.lt/>>.

8.2.1. Technologijos mokslų knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Ilgą laiką bibliotekoje susirasti spausdintas knygas buvo galima tik kortelių kataloguose. Surasti knygą kortelių kataloguose užimdavo daug laiko ir pastangų. Pirmiausia reikėjo ateiti į biblioteką, susirasti kataloge knygos kortelę, tada užpildyti užsakymo lapelį ir laukti, kol knyga bus surasta bibliotekos fonduose ir išduota.

Įdiegus el. katalogą, bibliotekose saugomų šaltinių paieška tapo daug patogesnė.

El. katalogo pagrindiniai privalumai, palyginti su kortelių katalogu:

- leidinius galima surasti daug greičiau;
- kataloge ieškoti ir užsakyti, prasitęsti leidinių išdavimo terminą galima bet kuriuo laiku ir bet kurioje interneto darbo vietoje, nebūtina eiti į biblioteką; į biblioteką reikia ateiti norint užsakytą knygą pasiskolinti ar ją gražinti;
- paieškos rezultatus galima atsispausdinti, išsiųsti elektroniniu paštu (toliau – el. paštu);
- kataloge galima rasti nuorodą į knygos turinį.

Pastaruoju metu bibliotekos įsigyja vos vieną ar kelis leidinių egzempliorius, todėl knygos į namus neskolinamos. Jomis dažniausiai galima naudotis tik bibliotekų skaityklose, atviruose fonduose.

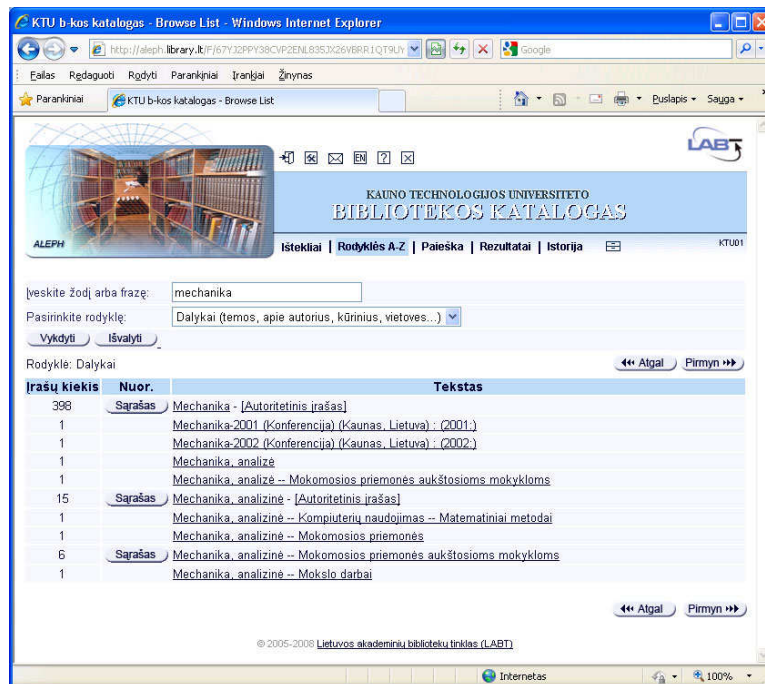
Atviri fondai yra laisvai prieinami skaitytojui, todėl pats skaitytojas juose gali susirasti jam reikalingus leidinius. Leidiniai lentynose išdėstyti pagal UDK (Universaliąją dešimtainę klasifikaciją). Kiekvienai technologijos mokslų sričiai priskiriamas UDK indeksas (pvz.: 62 Inžinerija; 621.7/9 Metalų technologija), todėl kiekvienas tyrėjas turėtų žinoti savo ir artimų mokslo sričių UDK indeksus.

Pastaba. Atlikę leidinio paiešką el. kataloge ir nustatę, kad Jums reikalingas leidinys saugomas atviruose fonduose, būtinai pasižymėkite UDK indeksą ir knygos šifrą, nes leidiniai lentynose yra išdėstyti šifrų didėjimo seka.

Paieška el. kataloge gali būti paprasta ir išplėstinė. Išplėstinėje paieškoje galima nurodyti daugiau negu vieną paieškos požymį. Paiešką galima atlikti pagal reikšminį žodį, autorių, antraštę, temą ir kt. požymius. Ieškant knygų pagal temą, įrašoma tema ir nurodomas paieškos laukas *Tema*.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingsienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Kataloge taip pat galima terminų peržiūra, ji pateikiama srityje *Rodyklės A–Z*. Galima peržiūrėti autorių, antraščių, dalykų ir kt. abėcėlinius sąrašus. Pvz., *Dalyko* lauke įrašius terminą *mechanika* (žr. 8.1 pav.), pateikiamas šį terminą atitinkančių įrašų abėcėlinis sąrašas. Prie kai kurių įrašų yra nuoroda *Sąrašas*, ją spustelėjus pateikiami konkrečių leidinių aprašai. Sistema taip pat pasiūlo platesnius, siauresnius, angliškus terminus.

8.1 pav. KTU el. katalogo peržiūros langas

Patarimas. Jei neradote reikalingo leidinio bibliotekoje, nepamirškite savo institucijos bibliotekos TBA paslaugos.

8.2.3. Technologijos mokslų elektroninių knygų paieška duomenų bazėse

Pastaruju metu vis labiau populiarėja el. knygos. Jomis lengva naudotis: greitas knygos puslapių naršymas, galima kontekstinė informacijos paieška, skaitytojas gali įrašyti savo pastabas, pažymėti teksto dalis, knygomis galima naudotis vartotojui patogiu laiku ir kt. El. knygos gali būti prieinamos laisvai internete arba prenumeruojamose (mokamose) mokslinėse el. knygų duomenų bazėse.

Lietuvos akademinės bibliotekos prenumeruoja daugiadalykes (*Ebrary* <<http://www.ebrary.com/>>, *SpringerLINK e-books* <<http://www.springerlink.com/>>) ir specializuotas, konkrečiai technologijos mokslams skirtas el. knygų duomenų bazes. Daugiadalykėse duomenų bazėse esančios knygos apima įvairius, taip pat ir technologijos mokslus.

Lietuvos akademinės institucijos (KTU, MRU, VU) prenumeruoja duomenų bazės *Ebrary* kolekciją *Academic Complete*, kurią sudaro apie 14 000 el. knygų. Ši kolekcija susideda iš 16 teminių kolekcijų. Viena iš jų – *Inžinerija ir technologija* (angl. *Engineering & Technology*) – skirta technologijos mokslams. Šią kolekciją sudaro 4 100 el. knygų.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Duomenų bazėje *SpringerLINK e-books* knygos taip pat suskirstytos į kolekcijas, tarp jų yra ir technologijos mokslų teminė kolekcija. Institucijos gali pasirinkti, kurią knygų kolekciją prenumeruoti arba įsigyti. Technologijos mokslų knygų 2005, 2006 ir 2007 m. kolekcijas yra įsigijęs KTU, tai *Chemijos ir medžiagų mokslo* (angl. *Chemistry and Materials Science*) ir *Inžinerijos* (angl. *Engineering*) kolekcijos. Institucijos vartotojams prieinamos knygos yra pažymėtos žaliu ženkliuku ■.

Pastaba. Yra sukurtas bendras Lietuvos institucijų įsigytų *SpringerLINK* el. knygų katalogas <http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=spr01>. Jame galima pamatyti visose Lietuvos akademinėse bibliotekose įsigytas knygas (bibliografinę informaciją), o prieiga prie viso teksto knygų galima tik institucijoje, kuri tas el. knygas yra įsigijusi. Informaciją apie Jūsų institucijos įsigytas el. knygas rasite savo bibliotekos tinklalapyje.

Specializuotos technologijos mokslų srities prenumeruojamos el. knygų duomenų bazės yra *Morgan & Claypool*, *Referex*, *CRCnetBASE*.

Morgan & Claypool

Adresas <http://www.morganclaypool.com/>

Duomenų bazę sudaro el. knygos, dar vadinamos *sintezės paskaitomis* (angl. *Synthesis Lecture*). Šios el. knygos yra ekspertų patikrinti elektroniniai dokumentai, pateikiantys reikšmingos mokslinių tyrinėjimų ir kt. analitinės medžiagos. Paskaitos skirtos informatikos, biomedicinos, elektronikos ir elektros, energijos inžinerijos ir kt. tematikai. Jos naudingos tiek dėstytojams, tiek studentams.

Privalumai:

- už atitinkamą mokestį galima įsigyti spausdintas knygų kopijas;
- galima susikurti asmeninę aplinką, joje išsaugoti paieškos rezultatus, užsisakyti informavimo paslaugą ir kt.

Referex

Adresas <http://www.ei.org/referex>

Bazę prieinama per duomenų bazės *Engineering Village* sąsają. Duomenų bazę sudaro leidyklų *Elsevier* ir *William Andrew* leidžiamos mokslinės knygos chemijos ir procesų inžinerijos, medžiagų ir mechanikos inžinerijos, elektronikos ir elektros inžinerijos, statybos ir aplinkos inžinerijos, informatikos inžinerijos ir kt. temomis. Bazės apimtis – per 2 000 el. knygų. Tai aukštos kokybės inžinerijos vadovėliai, profesinė literatūra, praktiniai vadovai. Leidiniai skirti studentams, mokslininkams, inžinieriams.

Privalumai:

- paiešką galima atlikti pagal duomenų bazėje esantį tezaurą;
- registruotieji vartotojai gali peržiūrėti ir atnaujinti paieškos praeitį, užsisakyti informavimo paslaugas (angl. *My Alerts*) ir kt.;
- rezultatų tvarkymo (angl. *Results Manager*) aplinkos funkcijos, skirtos paieškos rezultatams peržiūrėti, siųsti el. paštu, atsispausdinti, išsaugoti pasirinktu formatu bibliografinių įrašų tvarkymo programose (*RIS*, *EndNote*, *ProCite*, *Reference Manager*) ar kataloge.

Trūkumai

- Lietuvos akademinės institucijos šios bazės neprenumeruoja. 2006 ir 2007 m. ją prenumeravo KTU.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

CRCnetBASE

Adresas <http://www.crcnetbase.com>

Duomenų bazėje *CRCnetBASE* yra daugiau kaip 6 000 el. knygų (vadovėlių, informacinių leidinių, monografijų) iš 40 mokslo dalykų. Šios knygos leidžiamos leidyklos *CRC Press*. Duomenų bazę sudaro įvairios kolekcijos (jas galima prenumeruoti atskirai): *MATERIALSnetBASE* (medžiagų mokslas), *NANOnetBASE* (nanotechnologijos), *CivilEngineeringnetBASE* (statybos inžinerija), *ElectricalEngineeringnetBASE* (elektros inžinerija), *MechanicalEngineeringnetBASE* (mechanikos inžinerija), *TELECOMMUNICATIONSnetBASE* (telekomunikacijos), *CHRMnetBASE* (chemija, chemijos inžinerija), *CLEANTECHnetBASE* (bioenergija ir kt.), *ENGnetBASE* (inžinerija), *SCI-TECHnetBASE* (mokslas ir technologijos), *TEXTILEnetBASE* (tekstilė, tekstilės technologijos ir kt.) ir t. t.

Privalumai:

- patogų, kad knygos sukomplektuotos į kolekcijas ir šias galima prenumeruoti atskirai;
- visi interneto vartotojai gali peržiūrėti knygų bibliografinę informaciją ir santraukas.

Trūkumai

- Lietuvos akademinės institucijos šios bazės neprenumeruoja. 2006 ir 2007 m. ją prenumeravo KTU.

Inžinerijos ir technologijos mokslų el. knygų galima rasti ir kitose prenumeruojamose duomenų bazėse, pvz.: *Knovel* <<http://www.knovel.com/>>, *Taylor & Francis* <<http://www.taylorandfrancis.com/books/>> ir kt.

Pastaba. Kai kurios Lietuvos akademinės bibliotekos savo vartotojams suteikia galimybę prenumeruojamomis duomenų bazėmis naudotis namie. Dėl tokios prieigos teiraukitės savo bibliotekoje.

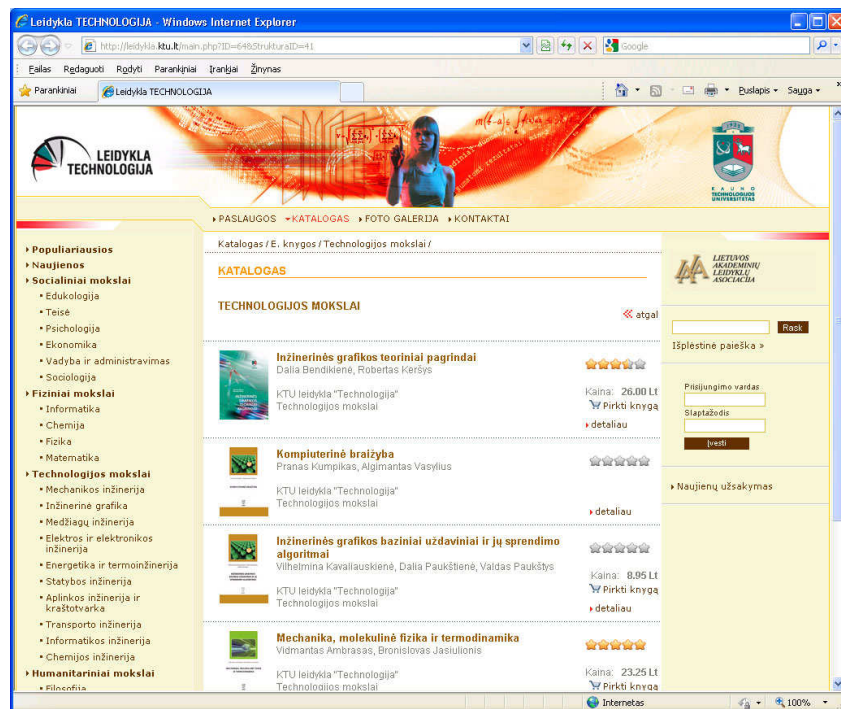
8.2.3. Technologijos mokslų knygų paieška internete

Technologijos mokslų el. knygų galima ieškoti internete per specializuotas knygų paieškos sistemas. Viena iš el. knygų paieškos sistemų yra *Google knygos* (angl. *Google books*) <<http://books.google.com/>>. Ja paprasta naudotis, nes *Google knygų* paieška veikia kaip ir *Google* paieškos sistema. Jei el. knyga yra laisvai prieinama internete, galima nemokamai ją skaityti ar parsisiųsti jos kopiją kompiuteriui, telefonui ar knygų skaitytuvui tinkamu formatu. Tačiau ne visos el. knygos yra laisvai prieinamos internete, kai kurios iš jų pateikia tik ištraukas arba citatas.

Technologijos mokslų krypties knygų galima rasti ir akademinėse leidyklų interneto svetainėse, pvz.: KTU *Technologija* <<http://leidykla.ktu.lt/>>, VGTU *Technika* <<http://leidykla.vgtu.lt/>>.

Technologijos tinklalapyje galima knygų paieška ir peržiūra pagal mokslo sritis. Technologijos mokslų sritis smulkiau suskirstyta į mokslo kryptis. Pasirinkus norimą kryptį, pateikiamas knygų sąrašas. Galima peržiūrėti knygų bibliografinę informaciją, turinius, anotacijas. Keletas viso teksto el. knygų yra prieinamos KTU tinkle, jas rasite adresu <http://leidykla.ktu.lt/main.php?ID=64&StrukturaID=41> (žr. 8.2 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzvingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

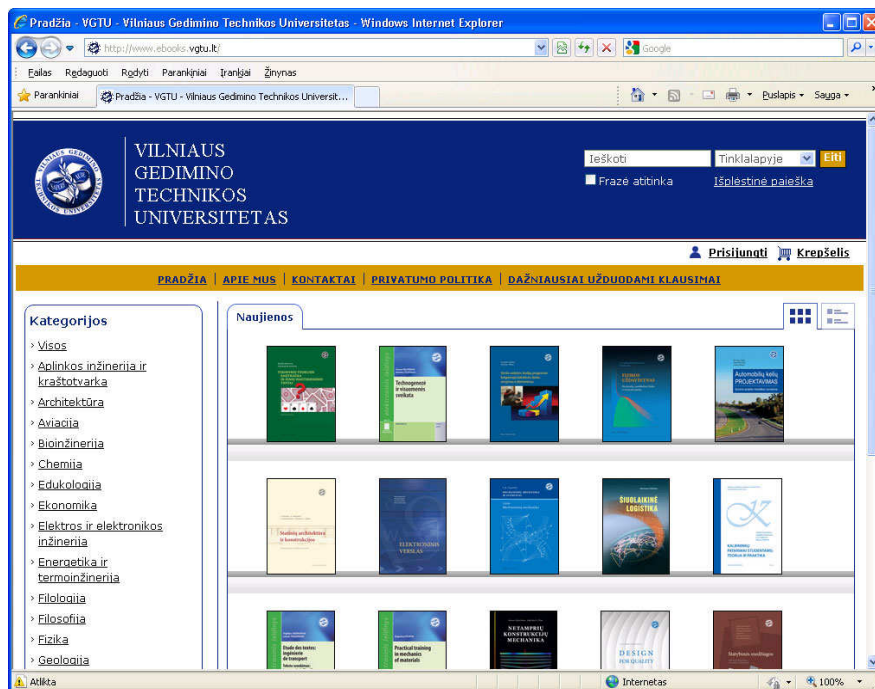
8.2 pav. Technologijos leidyklos technologijos mokslų viso teksto el. knygų langas

Naujiena. Šiais metais KTU leidykla *Technologija* pristatė elektronines Universiteto autorių mokomųjų knygų versijas, tinkamas skaityti el. knygų skaitytuvais. *Technologija* yra pirmoji iš Lietuvos aukštųjų mokyklų leidyklų, įgyvendinanti tokį projektą. Į vieną skaitytuvą galima įrašyti daug leidinių (konkretus leidinių skaičius priklauso nuo skaitytuvo techninių parametrų). El. knygų kaina yra mažesnė nei spausdintų.

VGTU akademinės leidyklos *Technika* išleistus leidinius galima rasti leidyklos interneto svetainėje <<http://leidykla.vgtu.lt/>>. Leidiniai suskirstyti pagal mokslo sritis. Galima peržiūrėti knygų sąrašą, anotaciją, turinį ir kt. informaciją.

Naujiena. Atidaryta nauja VGTU el. knygų interneto svetainė <<http://www.ebooks.vgtu.lt/>> (žr. 8.3 pav.), naudojanti naujausias *iPublishCentral*^{TM} technologijas. Joje yra apie 300 akademinų knygų. El. knygas prenumeruoti gali akademinės institucijos. Individualūs vartotojai taip pat gali įsigyti pageidaujama el. knygą ar jos dalį už atitinkamą mokestį visam laikui (angl. *Purchase*), mėnesiui (angl. *Monthly*) ar savaitei (angl. *Weekly*). VGTU bendruomenės nariai į kompiuterius įdiegtomis el. knygomis nemokamai gali naudotis visą semestrą. Pasibaigus nurodytam laikotarpiui, knyga automatiškai užblokuojama. Kiti vartotojai, norintys naudotis el. knygomis, turėtų pasiteirauti, ar jų institucijos biblioteka prenumeruoja šios leidyklos el. knygas.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8.3 pav. VGTU leidyklos *Technika* el. knygų langas

Pastaba. Įsigytą el. knygą vartotojas gali atsispausdinti tik vieną kartą.

Patarimai. Apie Lietuvos knygynuose esančias knygas galima sužinoti interneto svetainėje *Knygynai.lt* <<http://www.knygynai.lt/>>. Čia knygų paieška galima pagal žodžio pradžią, žodį, išleidimo metus, leidėją, ISBN numerį ir kt. Taip pat galima pamatyti naujausių ir populiariausių knygų viršelius, perskaityti knygos santrauką ir aprašymą.

Knygų galima ieškoti ir jų įsigyti el. knygynuose. Vienas iš populiarių akademinėlių el. knygynų yra *Knygininkas* <<http://www.knygininkas.lt/>>. Jis siūlo įsigyti KTU, KMU, MRU, VDU ir VGTU bei kitose leidyklose leidžiamų leidinių. Tai mokslinė, techninė, studijų literatūra, skirta aukštųjų mokyklų ir kolegijų studentams bei dėstytojams, taip pat verslininkams, medicams, teisininkams. Galima knygų paieška ir peržiūra. Peržiūrėti knygas galima pagal temas. Pasirinkus pageidaujamą temą, pvz. elektronika, elektros inžinerija, pateikiamos knygyne esančios šios mokslo ir studijų srities knygos. Kiekviena knyga pristatoma taip: viršelis, antraštė, autoriai, leidykla, kaina ir kt. Pelės žymekliu spragtelėję knygos viršelį, sužinosite daugiau informacijos: leidimo metus, apimtį, ISBN, formatą, anotaciją, turinį ir kt. Patikusių knygą galima įsigyti internetu, naudojantis elektroninės bankininkystės paslauga arba apmokant už ją visuose Lietuvos banko skyriuose. Knygas galima atsiimti artimiausiame pašto skyriuje. Galima nurodyti, per kiek dienų norite gauti knygą, trumpiausias terminas yra 1 diena. Tai greitas būdas gauti knygą, sutaupoma laiko, nereikia vaikščioti į knygynus.

Užsienio mokslinės leidyklos taip pat siūlo knygas pirkti internetu, pvz.: *Blackwell* <<http://bookshop.blackwell.co.uk/>>, *Elsevier* <<http://www.elsevier.com/>>, *Springer* <<http://www.springer.com/>> ir kt.

Įdomu. Vienas iš pirmųjų užsienio el. knygynų internete yra *Amazon.com* <<http://www.amazon.com/>>. *Amazon.com* pirmieji pritaikė interaktyvias technologijas, sukūrė patarimų skiltis, subūrė internetinę

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

bendruomenę, kuri diskutuoja apie knygas, bendrauja su rašytojais. Nusipirkti yra paprasta, knygas stengiamasi kuo greičiau pristatyti klientams.

Praktinės užduotys

1. Bibliotekos el. kataloge pagal temą (pvz., *elektronika*) raskite dvi knygas, kurios geriausiai atitinka Jūsų pasirinktą temą, pasižymėkite jų UDK ir šifrą.
2. Duomenų bazėje *CRCnetBASE* <<http://www.crcnetbase.com>>, naudodamiesi išplėstine paieška, raskite vadovėlį antrašte *Analog Circuits and Devices* (2003 m.). Šį vadovėlį rekomenduokite draugui, išsiųsdami informaciją apie jį el. paštu (angl. *e-mail*) iš duomenų bazės tinklalapio.

8.3. Technologijos mokslų straipsnių paieška

Šioje temoje susipažinsite su technologijos mokslų straipsnių paieška bibliografinėse, viso teksto, atvirosios prieigos duomenų bazėse. Taip pat susipažinsite su technologijos mokslo šaltinių paieška Lietuvos mokslo ir studijų institucijų kuriamose mokslo publikacijų duomenų bazėse, Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa, Lietuvos virtualioje bibliotekoje (LVB), Nacionalinės bibliografijos duomenų banke.

Technologijos mokslų srities specializuotos bibliografinės duomenų bazės yra puikus teminės mokslo šaltinių paieškos būdas. Jos pateikia straipsnių bibliografinę informaciją ir santraukas. Pastaraisiais metais vis daugiau bibliografinių duomenų bazių taip pat pateikia nuorodas į viso teksto straipsnius, taip taupomas laikas jiems surasti. Tačiau turite atminti, kad viso teksto straipsnius galėsite skaityti tik tuomet, jei jie yra laisvai prieinami internete arba Jūsų institucija prenumeruoja viso teksto straipsnių duomenų bazes, kuriose tie straipsniai yra.

Viso teksto straipsnių galima ieškoti viso teksto, atvirosios prieigos duomenų bazėse ir kt. interneto ištekliuose. Duomenų bazės gali kaupti tik vienos studijų krypties ar srities informaciją, tačiau dauguma jų yra daugiadalykės, aprėpiančios įvairių mokslo krypčių informaciją. Tinkamai suformulavus paieškos klausimą, daugiadalykėse duomenų bazėse galima rasti ir technologijos mokslų straipsnių.

Pastaba. Ieškodami straipsnių duomenų bazėse, atkreipkite dėmesį, ar jose yra Jus dominančios tematikos mokslinių šaltinių.

8.3.1. Technologijos mokslų straipsnių paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Bibliografinės duomenų bazės pateikia pagrindinę straipsnio bibliografinę informaciją: autorių (-ius), antraštę, leidyklą, leidimo metus, puslapių skaičių, ISSN ir kt. Pateikiama ir straipsnio santrauka, dažnai – citavimo duomenys bei nuorodos į viso teksto dokumentus. Bibliografinės duomenų bazės – patogiausias ir greičiausias kelias ieškoti reikalingų pirminės informacijos šaltinių.

Pasaulyje gerai žinomos šios technologijos mokslų krypties bibliografinės duomenų bazės: *Inspec*, *Compendex*, *Applied Science & Technology Abstracts*, *CSA Technology Research Database*.

Inspec

Adresas <http://www.theiet.org/publishing/inspec/>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Šią duomenų bazę kuria Inžinerijos ir technologijos institutas (angl. *Institution of Engineering and Technology*). Bazėje yra per 11 mln. įrašų iš daugiau kaip 4 000 žurnalų, 2 500 konferencijų medžiagos, knygų, disertacijų, ataskaitų, patentų. Bazė apima elektronikos ir elektros inžineriją, informatikos inžineriją ir technologijas, bendrąją inžineriją, mechanikos ir gamybos inžineriją, medžiagų inžineriją, jūrų inžineriją, branduolinės energijos inžineriją, gamtos išteklių technologijas, nanotechnologijas, biotechnologijas ir kt.

Privalumai:

- duomenų bazė *Inspec* prieinama per *Engineering Village*, *EBSCO Publishing* ir kt. sąsajas, todėl prenumeratoriai gali pasirinkti norimą tiekėją;
- galima atlikti paiešką pagal bazėje pateikto tezauro terminus;
- registruotieji vartotojai gali peržiūrėti ir atnaujinti paieškos praeitį, užsisakyti informavimo paslaugas (angl. *My Alerts*) ir kt.;
- paieškos rezultatus galima išsiųsti el. paštu, atsispausdinti, išsisaugoti pasirinktu formatu bibliografinių nuorodų rengimo programose ir kt.

Trūkumai

- Lietuvos mokslo ir studijų institucijos šios bazės neprenumeruoja. KTU duomenų bazę *Inspec* prenumeravo per *Engineering Village* (2006 ir 2007 m.) ir per *EBSCO Publishing* (2008 ir 2009 m.) sąsają.

Compendex

Adresas <http://www.ei.org/compendex>

Duomenų bazėje *Compendex* pateikiama per 11 mln. įrašų nuo 1970 m., apimančių 190 inžinerijos disciplinų. Bazę sudaro daugiau nei 5 600 žurnalų, konferencijų medžiagos ir kt. Bazė prieinama per *Engineering Village* sąsają.

Privalumai:

- galima atlikti paiešką pagal bazėje pateikto tezauro terminus;
- vartotojai gali peržiūrėti, atnaujinti paieškos praeitį, užsisakyti informavimo paslaugas (angl. *My Alerts*), paieškos rezultatus išsisaugoti ir išsiųsti į bibliografinių nuorodų rengimo programas ir kt.

Trūkumai

- šios bazės Lietuvos akademinės institucijos neprenumeruoja. 2006 ir 2007 m. ją prenumeravo KTU.

Applied Science & Technology Abstracts

Adresas <http://www.hwwilson.com/>

Duomenų bazėje referuojami straipsniai iš daugiau kaip 700 mokslinių leidinių nuo 1983 m. iki dabar. Šioje bazėje yra ir viso teksto straipsnių – apie 200 (*Applied Science & Technology Full Text*).

CSA Technology Research Database

Adresas <http://www.csa.com/factsheets/techresearch-set-c.php>

Duomenų bazėje referuojamos publikacijos iš 4 000 periodinių leidinių, konferencijų medžiagos, techninių ataskaitų, prekybos žurnalų, naujienų, patentų, knygų ir kt. Šią bazę sudaro 3 smulkesnės

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

bazės, o kiekviena iš jų dar susideda iš teminių duomenų bazių (teminės bazės galima prenumeruoti atskirai):

- *CSA Engineering Research Database*,
- *CSA High Technology Research Database with Aerospace*,
- *CSA Materials Research Database with METADEX*.

Paminėtos bibliografinės duomenų bazės aprėpia įvairias technologijos mokslų sritis. Kai kurios teminės bibliografinės duomenų bazės apima tik vieną ar kelias mokslo sritis, pvz.:

Food Science and Technology Abstracts (FSTA)

Adresas – <http://www.foodsciencecentral.com/>

Tematika – maistas, mityba ir maisto technologija.

Marine Technology Abstracts

Adresas – <http://www.marinetechologyabstracts.com/>

Tematika – jūrų technologijos.

ICONDA

Adresas – <http://www.irb.fraunhofer.de/iconda/>

Tematika – statybų inžinerija, technologijos.

8.3.2. Technologijos mokslų straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Viso teksto duomenų bazėse galima rasti ne tik bibliografinę informaciją, bet ir viso teksto straipsnių. Straipsniai gali būti iš žurnalų, konferencijų ir kt. leidinių. Viso teksto duomenų bazės, kaip ir bibliografinės, gali kaupti tik vienos studijų krypties ar srities informaciją arba įvairių mokslo krypčių mokslines publikacijas.

Lietuvos mokslo ir studijų institucijose prenumeruojamos daugiadalykės duomenų bazės, tinkamos technologijos mokslų publikacijų paieškai, yra:

- *ScienceDirect* <<http://www.sciencedirect.com>> – šioje bazėje iš daugiau kaip 2 tūkst. mokslo žurnalų 764 žurnalai yra fizinių ir inžinerijos mokslų tematika (angl. *Physical Sciences and Engineering*);
- *SpringerLINK* <<http://www.springerlink.com>> – bazėje yra daugiau kaip 2 240 žurnalų; technologijos mokslų straipsniai prieinami iš kelių kolekcijų: chemijos ir medžiagų mokslo (angl. *Chemistry and Material Science*), inžinerijos (angl. *Engineering*), kompiuterių mokslo (angl. *Computer Science*), profesinės ir taikomosios kompiuterijos (angl. *Professional and Applied Computing*) ir kt.;
- *Wiley InterScience* <<http://www3.interscience.wiley.com/>> – bazėje yra apie 1 400 žurnalų, tarp jų keletas kolekcijų skirtos inžinerijos (angl. *Engineering*), polimerų bei medžiagų mokslo (angl. *Polymers and Materials Sciences*) ir kt. mokslams;
- *Academic Search Complete* <<http://search.epnet.com/>> – bazė prieinama per *EBSCO Publishing* sąsają, joje yra per 6 300 recenzuojamų viso teksto mokslo žurnalų, tarp jų nemažai technologijos mokslams skirtų leidinių;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Oxford Journals* <<http://www.oupjournals.org/>> – bazėje daugiau kaip 200 įvairių mokslų žurnalų, galima rasti viso teksto straipsnių iš biochemijos, kompiuterių, inžinerijos ir kt. sričių;
- *SAGE Journals* <<http://online.sagepub.com/cgi/search/>> – duomenų bazėje yra per 560 žurnalų, tarp jų yra žurnalų, skirtų kompiuterių mokslui (angl. *Computer Science*), inžinerijai (angl. *Engineering*), medžiagų mokslui (angl. *Material Science*).

Lietuvos akademinės institucijos prenumeruoja šias viso teksto technologijos mokslų krypties duomenų bazines: *Emerald Engineering eJournals Collection*, *IEEE Xplore*, *Computers & Applied Sciences Complete*.

Emerald Engineering eJournals Collection

Adresas <http://www.emeraldinsight.com/ft>

Duomenų bazę kuria leidykla *Emerald*, leidžianti apie 190 mokslo žurnalų.

Privalumai:

- leidinių bibliografinės informacijos ir straipsnių santraukų peržiūra nemokama visiems interneto vartotojams;
- galima susikurti asmeninę aplinką, kuri leidžia išsaugoti, siųsti ir tvarkyti paieškos rezultatus.

Trūkumai

- nėra paieškos tik technologijos mokslų žurnaluose, paieška atliekama visoje žurnalų, tarp jų ir technologijos mokslų, kolekcijoje.

IEEE Xplore

Adresas <http://ieeexplore.ieee.org>

Duomenų bazėje *IEEE Xplore* (žr. 8.4 pav.) kaupiamos mokslo publikacijos, leidžiamos Elektros ir elektronikos inžinierių instituto (angl. *Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE)*) bei Inžinerijos ir technologijos instituto (angl. *Institution of Engineering and Technology (IET)*). Bazė suteikia prieigą prie viso teksto kolekcijos, apimančios aukštą citavimo indeksą turinčius elektros inžinerijos, kompiuterių mokslo, elektronikos ir kt. artimų sričių leidinius. Bazėje yra daugiau kaip 2 mln. publikacijų iš žurnalų, konferencijų medžiagos, techninių standartų.

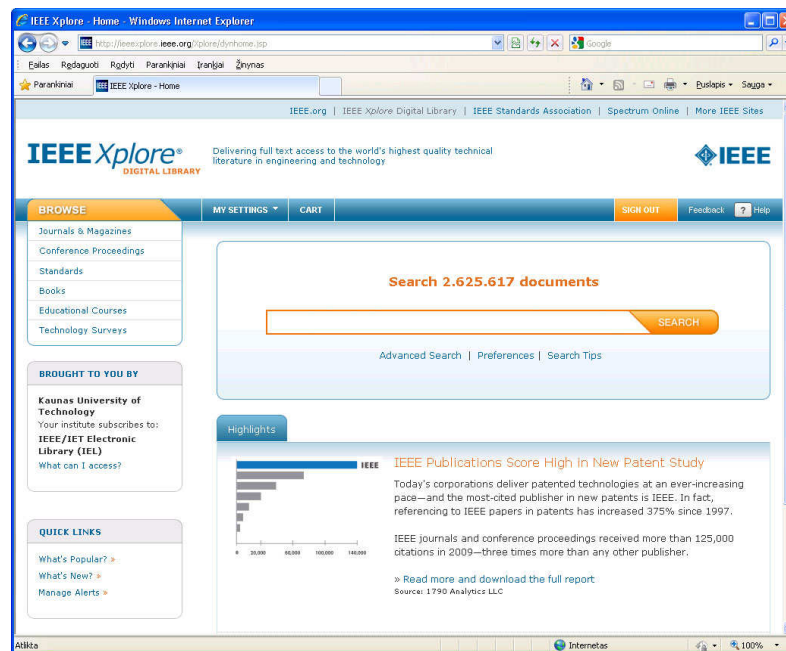
Privalumai:

- atnaujinta, patobulinta duomenų bazės aplinka tapo daug aiškesnė ir paprastesnė naudotis;
- visi interneto vartotojai gali nemokamai peržiūrėti leidinių bibliografinę informaciją ir santraukas;
- galima susikurti asmeninę aplinką, kuri leidžia tvarkyti paieškos rezultatus, išsaugoti juos bibliografinių nuorodų programose ir kt.

Trūkumai

- prenumeratoriai negali naudotis viso teksto knygomis, mokymosi kursais.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8.4 pav. Duomenų bazės IEEE Xplore langas

Computers & Applied Sciences Complete

Adresas <http://search.epnet.com/>

Prenumeruojama kompiuterių ir taikomųjų mokslų duomenų bazė *Computers & Applied Sciences Complete* pateikia rodykles ir santraukas iš daugiau kaip 1 900 akademinį žurnalų bei kitų leidinių. Viso teksto straipsniai pateikiami iš daugiau nei 840 periodinių leidinių, apimančių inžinerijos disciplinas, kompiuterių teorijas ir sistemas, naujas technologijas ir kt.

Privalumai

- duomenų bazė prieinama per *EBSCO Publishing* sąsają, kuri daugumai vartotojų lengvai suprantama ir naudojama paieškai kitose prenumeruojamose duomenų bazėse.

Trūkumai

- kai kuriems žurnalams taikomas embargo laikotarpis, todėl nėra prieigos prie naujausių straipsnių.

Technologijos mokslo srities straipsnių galima rasti ir kitose Lietuvoje prenumeruojamose teminėse duomenų bazėse:

- *Nature Publishing* <<http://www.nature.com/>> – duomenų bazėje technologijos mokslams tinka žurnalai *Nature Biotechnology*, *Nature Nanotechnology*, *Nature Materials* ir kt.;
- *ACS* (angl. *American Chemical Society*) *Publications* <<http://www.pubs.acs.org/>> – leidyklos *American Chemical Society* leidžiami moksliniai chemijos ir jai giminingų mokslų žurnalai; ši duomenų bazė tinka chemijos ir procesų inžinerijos tyrėjams;
- *AIP* – leidyklos *American Institute of Physics* <<http://journals.aip.org/>> leidžiami fizikos ir su ja susijusių mokslų žurnalai;
- *Institute of Physics (IOP) Electronic Journals* <<http://www.iop.org/EJ/>> – *Institute of Physics* leidžiami fizikos mokslo žurnalai, tinkami ir fizikai giminingiems technologijos mokslams;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Science Online* <<http://www.sciencemag.org/journals/>> – tai mokslo žurnalas, kuriame pateikiamos mokslo aktualijų naujienos, informacija apie originalius mokslinius tyrimus, atradimus, mokslininkų vertinimus ir komentarus;
- *Annual Reviews* <<http://arjournals.annualreviews.org/>> – technologijos mokslams tinka šios duomenų bazės fizinių mokslų kolekcija, į kurią įeina *Biomedical Engineering, Chemical and Biomolecular Engineering, Computer Science, Fluid Mechanical, Marine Science, Nuclear and Particle Science* ir kt. leidiniai.

Daugiau informacijos apie šias ir kitas Lietuvos akademinėse institucijose prenumeruojamas duomenų bazes ir jose esančių žurnalų sąrašus galima rasti Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) interneto svetainėje adresu <http://www.lmba.lt/>. Taip pat kiekviena akademinės institucijos biblioteka interneto svetainėje pateikia informaciją apie savo prenumeruojamas duomenų bazes, žurnalų sąrašus, prieigos galimybes ir kt.

Iš technologijos mokslų viso teksto duomenų bazių dar galima paminėti Lietuvoje neprenumeruojamas duomenų bazes:

- *ICE Virtual Library* <<http://www.icevirtuallibrary.com/>> (statybos inžinerija),
- *Professional Engineering Publishing* <<http://www.pepublishing.com/>> (inžinerija),
- *ACM Digital Library* <<http://portal.acm.org/dl.cfm>> (kompiuterių mokslas),
- *ProQuest Telecommunications* <<http://www.proquest.com/>> (elektronikos ir elektros inžinerija) ir kt.

8.3.3. Technologijos mokslų straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose

Pastaruoju metu vis labiau populiarėja atvirosios prieigos ištekliai, leidžiantys nemokamai naudotis moksline literatūra: straipsniais, konferencijų pranešimais, daktaro disertacijomis ir tezėmis, kita publikuota ir nepublikuota medžiaga. Mokslinių tyrimų rezultatai ir kt. informacija yra laisvai prieinama visiems vartotojams. Plačiau apie atvirąją prieigą skaitykite modulyje „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“.

Atvirosios prieigos ištekliuose, kaip ir duomenų bazėse, galima rasti įvairių mokslo sričių arba siauros tematikos dokumentų. Technologijos mokslams skirtų atvirosios prieigos šaltinių galima rasti:

- *DOAJ* <<http://www.doaj.org/doaj?func=subject&cpid=99>>,
- *Co-Action Publishing* <<http://www.co-action.net/>>,
- *Open J-gate* <<http://www.openj-gate.com/>>,
- *Scientific Journals International* <<http://www.scientificjournals.org/>>,
- *Hindawi* <<http://www.hindawi.com/journals/>> ir kt.

Šiuose ištekliuose pasirinkę peržiūros funkciją pagal temą, rasite ir technologijos mokslų srities mokslo šaltinių.

Technologijos mokslo šaltinių galima ieškoti teminėse atvirosios prieigos talpyklose:

- *ArXiv.org* <<http://arxiv.org/>> skirtas fiziniams mokslams (fizika, matematika, informatika ir kt.), jame galima rasti ir technologijos mokslams tinkamų dokumentų;
- *CiteSeerX* <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>> – kompiuterių ir informacijos mokslų šaltinis, tinkantis informatikai, elektronikos ir elektros inžinerijai ir kt. sritims;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *BioMed Central* <<http://www.biomedcentral.com/>> – atvirosios prieigos žurnalai medicinos, biologijos, biomedicinos inžinerijos, biotechnologijų tematika: *BioMedical Engineering OnLine*, *Biotechnology for Biofuels*, *BMC Biotechnology*, *Journal of Biological Engineering*, *Journal of Biomedical Science*, *Journal of Nanobiotechnology* ir kt.;
- *Chemistry Central* <<http://www.chemistrycentral.com/>> – straipsniai iš chemijos inžinerijos, technologijos ir kitų giminingų sričių;
- *PhysMathCentral* <<http://www.physmathcentral.com/>> – atvirosios prieigos publikacijos iš fizikos, matematikos ir kt. giminingų mokslų;
- *PLoS Public Library of Science* <<http://www.plos.org/>> – biomedicinos mokslų atvirosios prieigos žurnalai, juose galima rasti biotechnologijos sričiai skirtos informacijos.

Atvirosios prieigos mokslinių straipsnių galima rasti akademinėse institucijose leidyklų tinklalapiuose. Pavyzdžiui, Budapešto technologijos ir ekonomikos universiteto leidykla *Periodica polytechnica* <<http://www.pp.bme.hu/>> teikia atvirąją prieigą prie šių technologijos mokslo viso teksto žurnalų: *Chemical Engineering*, *Civil Engineering*, *Electrical Engineering*, *Mechanical Engineering*, *Transportation Engineering*.

8.3.4. Technologijos mokslų straipsnių paieška kituose interneto ištekliuose

Technologijos mokslų straipsnių taip pat galima ieškoti:

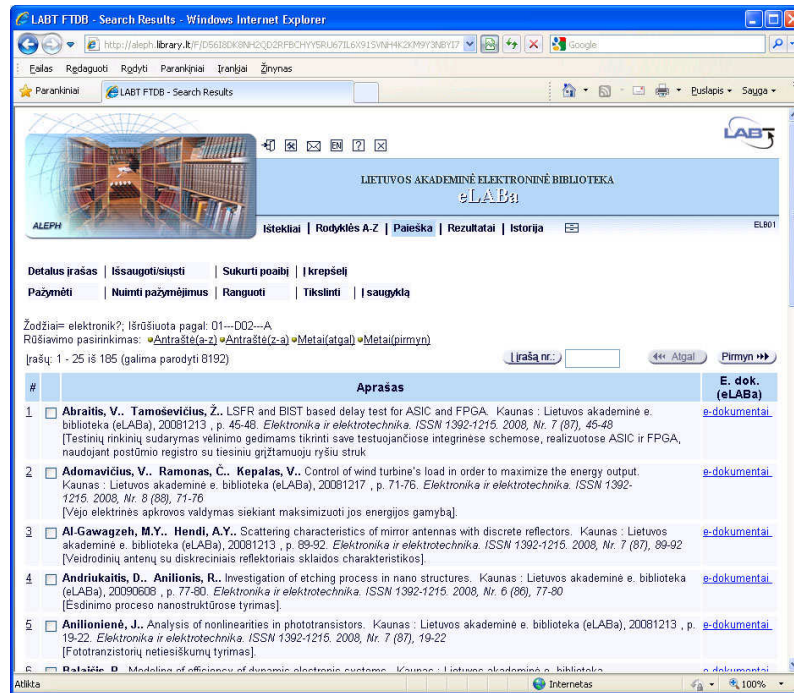
- mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazėse <http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>,
- Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa <<http://elaba.library.lt/>>,
- Lietuvos virtualioje bibliotekoje (LVB) <<http://www.lvb.lt/>>.

Mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazėse atsispindi konkrečių ugdymo institucijų darbuotojų mokslinės veiklos rezultatai. Jose registruojami institucijos mokslininkų moksliniai straipsniai, publikuoti užsienio ir Lietuvos periodiniuose mokslo leidiniuose, konferencijų medžiagoje ir kt. Taip pat registruojamos monografijos, vadovėliai, mokomosios knygos, žodynai, žinynai, enciklopedijos bei kita mokslinė ir metodinė literatūra. Mokslinių publikacijų duomenų bazėje galima rasti tik bibliografinę informaciją ir santraukas. Jeigu leidinys yra laisvai prieinamas internete, pateikiama nuoroda į visą dokumento tekstą. Atlikus paiešką šioje duomenų bazėje, galima rasti institucijos darbuotojo mokslines publikacijas, sužinoti, kokius mokslinius darbus publikuoja Lietuvoje dirbantys mokslininkai ir kt.

Pastaba. Mokslo publikacijų duomenų bazes rasite konkrečios institucijos bibliotekos interneto svetainėje arba bibliotekos el. kataloge pasirinkę nuorodą *Ištekliai*.

Lietuvos akademinėje elektroninėje bibliotekoje eLABa kaupiamos, saugomos ir skelbiamos viso teksto mokslinės publikacijos, periodiniai bei vienkartiniai recenzuojami mokslo ir mokslo populiarinimo leidiniai, atspausdinti, išleisti kompaktinėmis plokštelėmis arba paskelbti virtualioje aplinkoje. Bazėje pateikiami el. dokumentų bibliografiniai duomenys ir viso teksto straipsniai (žr. 8.5 pav.).

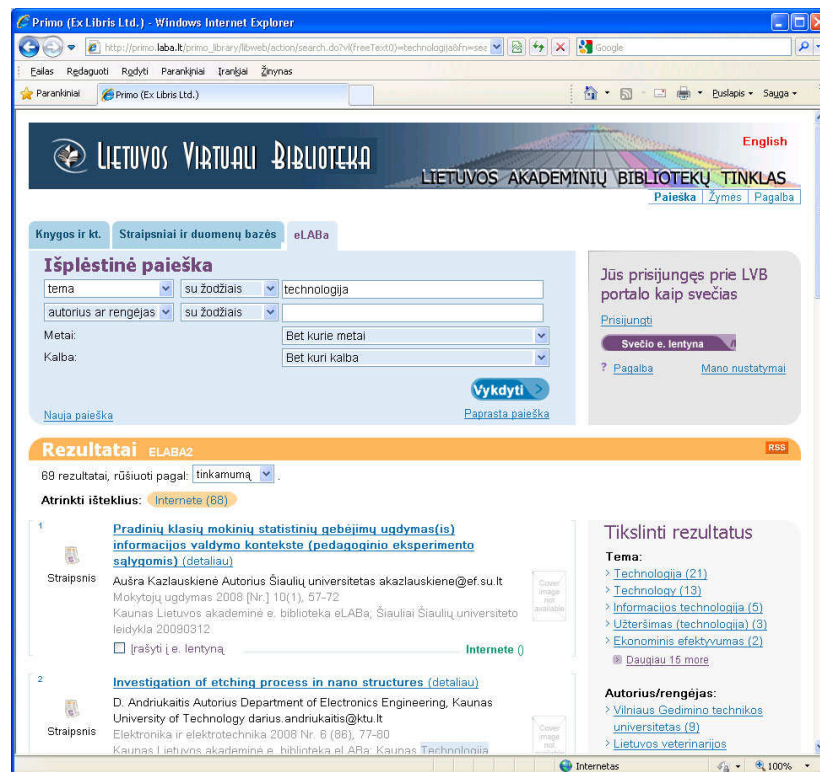
Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8.5 pav. Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos eLABa langas

Per *Lietuvos virtualią biblioteką* galima atlikti technologijos mokslų srities šaltinių paiešką visose Lietuvos mokslo ir studijų institucijų bibliotekose ir kt. ištekliuose. LVB suradę ieškomą dokumentą, iš karto matysite, kur jis saugomas ir kokios prieigos prie jo galimybės. Šalia surastos informacijos nurodomas dokumento tipas (knyga, straipsnis, disertacija ir kt.) ir kur šį dokumentą galima rasti (internete, bibliotekoje ir kt.). Kairėje lango pusėje galima tikslinti paieškos rezultatus (žr. 8.6 pav.), pasirinkti siauresnes temas, galima peržiūrėti tik tas temas atitinkančius rezultatus, pvz., *informacijos technologija, užteršimas (technologija)* ir kt.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8.6 pav. Lietuvos virtualios bibliotekos paieškos langas

Visų Lietuvoje leidžiamuose mokslo darbuose publikuojamų straipsnių bibliografinę informaciją galima rasti *Nacionalinės bibliografijos duomenų banke* adresu <http://www.libis.lt:8082/>. Šią duomenų bazę leidžia Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (Nacionalinė biblioteka) <<http://www.lnb.lt>>.

Plačiau apie šias Lietuvoje esančias duomenų bazes skaitykite modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Praktinės užduotys

1. Peržiūrėkite duomenų bazėje *IEEE Xplore* <<http://ieeexplore.ieee.org>> esančius bioinžinerijos žurnalus.
2. Susiraskite savo institucijos publikacijų duomenų bazę ir joje raskite savo arba Jus dominančio autoriaus publikacijas.

8.4. Technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška

Šioje temoje susipažinsite su technologijos mokslų srities disertacijų ir magistro darbų paieška Lietuvoje ir užsienyje.

Spausdintas disertacijas ir jų santraukas galima rasti bibliotekose. Kai kurios bibliotekos saugo ir spausdintus magistro darbus (pvz., VDU, VGTU), tačiau daugelyje universitetų jie saugomi nustatytą laikotarpį katedrose (pvz., KTU).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Daktaro disertacijos yra vertingas informacijos šaltinis, nes jose pateikiama išsami mokslinės literatūros tam tikra tema analizė.

Pastaba. Nacionalinės bibliotekos Retų knygų ir rankraščių skyrius saugo ir suteikia galimybę susipažinti su Lietuvos mokslo įstaigose parengtomis disertacijomis. Su disertacijomis taip pat galima susipažinti ir bibliotekose tų institucijų, kuriose moksliniai darbai buvo parengti ar ginami.

Pastaruoju metu vis daugiau daktaro disertacijų ir magistro darbų yra prieinami elektroniniu formatu. Šiuo formatu pateikti darbai atsiveria pasaulinei prieigai, užtikrina geresnę jų kokybės kontrolę.

Elektroninių disertacijų, jų santraukų, magistro darbų galima ieškoti *Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų (ETD DB)* duomenų bazėje.

El. daktaro disertacijų ir magistro darbų duomenų bazės prieinamos daugelyje užsienio mokslo ir studijų institucijų. Siekiant užtikrinti efektyvesnę paiešką, kuriamos jungtinės duomenų bazės, kuriose galima ieškoti įvairių institucijų autorių darbų.

Kituose skyriuose plačiau apžvelgsime disertacijų ir magistro darbų paiešką Lietuvos bibliotekose ir užsienio duomenų bazėse.

8.4.1. Technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška Lietuvos bibliotekose

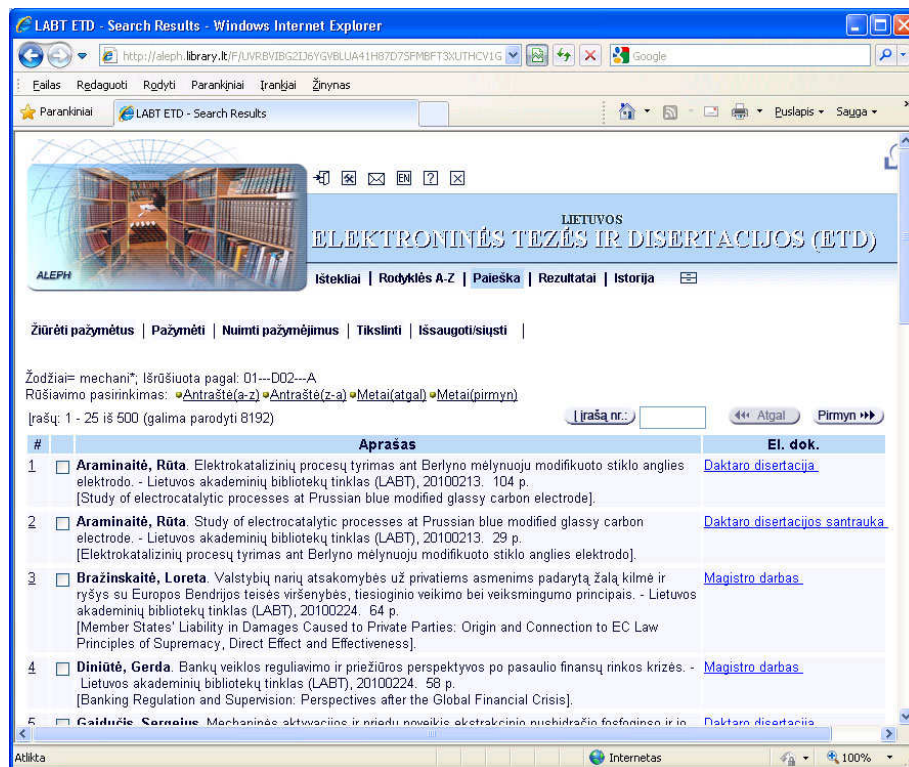
Spausdintas disertacijas, jų santraukas galima rasti bibliotekose. Šiuos darbus galima skaityti tik skaityklose. Disertacijų ieškoti ir jas užsakyti, kaip ir knygas ar kitus leidinius, galima el. kataloge.

Lietuvoje nuo 2003 m. pradėta kurti Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė (ETD DB) <<http://etd.library.lt>>. Joje kaupiami magistro baigiamieji darbai, daktaro disertacijos ir jų santraukos, meno aspirantų darbai. Duomenų bazėje yra numatyti 3 prieigos statusai. Daugiausia technologijos srities darbų pateikia KTU ir VGTU. Kitos Lietuvos akademinės institucijos taip pat pateikia šiek tiek technologijos mokslo darbų.

Pagalba. Peržiūrint technologijos mokslo sričių darbus ETD DB, geriausia rinktis paiešką pagal reikšminius žodžius, o vietoje žodžio galūnės naudoti simbolius „?“ arba „*“, tada bus surasti visi tos pačios šaknies žodžiai (žr. 8.7 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8.7 pav. Duomenų bazės ETD langas

Plačiau apie ETD DB žr. modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

8.4.2. Technologijos mokslų el. disertacijų ir magistro darbų paieška užsienio talpyklose

Daugelyje užsienio aukštųjų mokyklų kuriamos el. tezių ir disertacijų duomenų bazės, pavyzdžiui, Suomijos Aalto universiteto mokslo ir technologijos mokyklos elektroninės akademinės disertacijos (angl. *Aalto University School of Science and Technology electronic academic dissertations*) <<http://lib.hut.fi/Diss/>>, Suomijos Helsinkio universiteto elektroninės daktaro disertacijos (angl. *E-thesis – Electronics Publications at the University of Helsinki*) <<http://ethesis.helsinki.fi/en/>> (santraukos pateiktos dviem kalbomis, yra daug darbų anglų kalba).

Siekiant užtikrinti efektyvesnę paiešką, kuriamos jungtinės įvairių šalių mokslo ir studijų institucijų daktaro disertacijų ir magistro darbų duomenų bazės:

- *Networked Digital Library of Theses and Dissertations* <<http://www.ndltd.org/find>> – bazėje pateikiama bibliografinė informacija, darbų santraukos ir visi darbų tekstai; joje yra per 1,5 mln. įvairių mokslų, taip pat ir technologijos, darbų įvairiomis kalbomis (ne prie visų viso teksto darbų galima prieiga);
- *Dart–Europe* <<http://www.dart-europe.eu/>> – bazėje pateikiama daugiau kaip 1,56 mln. viso teksto mokslinių tezių iš 276 Europos universitetų.

Šiose duomenų bazėse galima rasti ir Lietuvos el. tezių ir disertacijų.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Internetu yra ir komercinių disertacijų duomenų bazių, pvz.:

- *ProQuest Dissertations & Theses Database* <<http://www.proquest.com/en-US/catalogs/databases/detail/pqdt.shtml>> – bazę sudaro per 2,1 mln. darbų iš 700 pagrindinių viso pasaulio akademinų institucijų (anksčiau šią bazę prenumeravo ir Lietuvos akademinės institucijos);
- *Dissertation.com* <<http://www.dissertation.com/>> – nemokamai galima peržiūrėti bibliografinę informaciją ir pirmus 25 disertacijos puslapius; galima užsisakyti disertacijų kopijas ir pirkti jas per el. knygyną *Amazon.com*; disertacijų galima ieškoti ar jas peržiūrėti pagal dalyką; yra išskirta ir inžinerija, šiai temai skirta apie 20 darbų.

Praktinės užduotys

1. Duomenų bazėje ETD DB <<http://etd.library.lt>> raskite viso teksto darbą Jus dominančia tema (pvz., *ultragarsas*).
2. Duomenų bazėje *Networked Digital Library of Theses and Dissertations* <<http://www.ndltd.org/find>> raskite darbų Jus dominančia tema (pvz., *ultrasound*).

8.5. Technologijos mokslų patentų ir standartų paieška

Naujai sukurtos technologijos yra patentuojamos. Informacijos apie šį procesą galima rasti Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro svetainėje <http://www.vpb.lt/>.

Lietuvos technikos bibliotekoje (LTB) yra įkurtas *Patentinės informacijos centras* <<http://www.tb.lt/PIC/PIC.htm>>. Jis yra Lietuvos, užsienio šalių ir tarptautinių organizacijų pramoninės nuosavybės dokumentų, oficialių biuletenių, informacijos paieškos leidinių ir patentinės literatūros deponitinė biblioteka, patentinės informacijos paslaugų, patentinių dokumentų komplektavimo, leidybos ir platinimo centras Lietuvoje. Šiuo metu centre komplektuojami 21 šalies ir tarptautinių organizacijų patentų aprašymai ir patentinės paraiškos. Patentų fonde yra daugiau kaip 31 mln. patentinių dokumentų. Centre yra teikiamos nemokamos ir mokamos paslaugos: patentiniai dokumentai išduodami naudotis skaitykloje ir namuose, lankytojai konsultuojami patentinės paieškos klausimais, pagal užsakymą atliekamos patentų teminės ir bibliografinės, prekių ženklų paieškos, daromos dokumentų kopijos įvairiose laikmenose, lankytojai gali savarankiškai ieškoti informacijos interneto duomenų bazėse, čia galima užsiprenumeruoti patentinius leidinius.

Lietuvos technikos bibliotekoje esančių patentų reikia ieškoti LTB elektroniniame kataloge <http://www.tb.lt/knygos/patentu_paiska.htm>.

Patentų ieškoti reikėtų ir specializuotose duomenų bazėse, pvz., *Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazėje*, *Lietuvos Respublikos įsigaliojusių Europos patentų duomenų bazėje*, *esp@cenet*, *Derwent World Patents Index*, *Questel*, *PatentScope*, *FreePatentsOnline*.

Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazė

Adresas – <http://www.vpb.lt/index.php?l=lt&n=140>

Tipas – bibliografinė, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazėje pateikiami duomenys apie paskelbtas patentines paraiškas ir išduotus patentus bei duomenų ir teisinio statuso pakeitimus. Informacija teikiama siekiant informuoti

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingsienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

visuomenę ir neturi juridinės galios. Atlikus paiešką, pateikiamas rezultatų sąrašas, kuriame nurodomi paraiškos ir patento numeriai, išradimo pavadinimas, išradėjai ir pareiškėjas. Pasirinkus paraiškos numerį pateikiami dokumento bibliografiniai duomenys, išradimo referatas, apibrėžtis¹, brėžiniai, suteiktos licencijos ir kt. Dar galima rasti naujai išduotų patentų aprašymus.

Lietuvos Respublikos įsigaliojusių Europos patentų duomenų bazė

Adresas – <http://www.vpb.lt/index.php?n=142&l=lt>

Tipas – bibliografinė, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Lietuvos Respublikos įsigaliojusių Europos patentų duomenų bazėje pateikiami duomenys apie Lietuvos Respublikoje išplėstus Europos patentus² ir įsigaliojusius mūsų šalyje pagal Europos patentų konvenciją. Taip pat pateikiama informacija apie duomenų ir teisinio statuso pakeitimus.

Esp@cenet

Adresas – <http://www.espacenet.com/>

Tipas – bibliografinė, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Esp@cenet – Europos patentų tarnybos (EPO) duomenų bazė, kurioje yra daugiau kaip 60 mln. patentų iš viso pasaulio. Paiešką galima atlikti per EPO ir Europos patentų organizacijos valstybių narių nacionalines žinybas <<http://www.espacenet.com/access/index.en.htm>>. Lietuvos ir Europos patentų galima ieškoti adresu <http://lt.espacenet.com>.

FreePatentsOnline

Adresas – <http://www.freepatentsonline.com/>

Tipas – viso teksto, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Duomenų bazėje *FreePatentsOnline* galima rasti JAV, Europos, Japonijos patentų.

PatentScope

Adresas – <http://www.wipo.int/patentscope/search/en/search.jsf>

Tipas – viso teksto, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Duomenų bazėje *PatentScope* yra per 1,7 mln. tarptautinių patentų ir per 3 mln. regioninių ir nacionalinių patentų.

Derwent World Patents Index

---

¹ Išradimo apibrėžtis – išradimo aprašymo dalis, kuri nustato patento suteikimo teisinės apsaugos ribas.

² Išplėstas Europos patentas – tai patentas, išduotas Europos patentų tarnybos pagal Europos patentinę paraišką, kurioje prašoma jo galiojimą išplėsti į Lietuvos Respubliką (Lietuvos Respublikos patentų įstatymas, 1994).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Adresas – <http://thomsonreuters.com/>

Tipas – bibliografinė, patentų.

Tematika – žemės ūkis ir veterinarija, medicina, farmakologija, elektrotechnika ir elektronika, chemija, polimerai.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Pasaulinė patentų rodyklė *Derwent* (angl. *Derwent World Patents Index*) pateikia daugiau kaip 18,9 mln. įrašų iš daugiau nei 41 mln. patentinių dokumentų, aprėpiančių daugiau nei 41 patentų instituciją iš viso pasaulio.

Questel

Adresas – <http://www.questel.com/index.htm>

Tipas – viso teksto, patentų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Duomenų bazę *Questel* sudaro kelios patentinių duomenų bazės. Lietuvos akademinės institucijos šių duomenų bazių neprenumeruoja.

Viso teksto JAV patentų (per 7 mln.) galima rasti per *Google Patents* <<http://www.google.com/patents>> paiešką. Daugiau patentinės informacijos šaltinių internete pateikiama Patentinės informacijos centro svetainėje http://www.tb.lt/PIC/Nuorodos/nuorodos_turinys.htm.

Technologijos mokslų vystymui taip pat svarbūs yra standartai. Lietuvos standartizacijos departamentas prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos <<http://www.lsd.lt>> vykdo nacionalinės standartizacijos institucijos funkcijas ir pagal savo kompetenciją formuoja bei dalyvauja įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką standartizacijos srityje, taip pat vykdo kitas įstatymų ir kitų teisės aktų numatytas funkcijas bei aktyviai dalyvauja tarptautinės ir Europos standartizacijos organizacijų veikloje, išreiškdamas Lietuvos ekonomikos interesus. Atskirų šakų standartus priima technikos komitetai. Lietuvos standartizacijos departamente yra įsikūrusi biblioteka, kuri teikia šias paslaugas: atlieka informacijos paiešką elektroninėse duomenų bazėse ir internete; suteikia galimybę naudotis duomenų bazėmis; sudaro sąlygas skaityti standartus elektroninėje laikmenoje; teikia bibliografinę ir faktinę informaciją (taip pat telefonu ir el. paštu); informuoja apie galimybę įsigyti standartus, pasako jų kainas. Lietuvos standartizacijos departamentas pateikia laisvos prieigos *Terminų duomenų bazę* <http://www.lsd.lt/typo_new/index.php?id=159>, kurioje galima rasti Lietuvoje galiojančių ir galiojusių standartų terminus ir jų atitikmenis kitomis kalbomis.

Didžiausias technologijos mokslų standartų fondas yra kaupiamas Lietuvos technikos bibliotekoje. Joje standartų paiešką galima atlikti *Standartų ir kitų normatyvinių dokumentų kataloge* <http://www.tb.lt/knygos/standartu_paiseska.htm>. Lietuvos technikos biblioteka turi apskričių skyrius Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, juose taip pat aptarnaujami skaitytojai.

Tarptautinius standartus rengia Tarptautinė standartų organizacija (ISO) (angl. *International Standard Organization*) <<http://www.iso.org>>. Atskirų sričių standartus kuria atitinkami moksliniai komitetai bei darbo grupės. ISO sudaro tarptautinės standartizacijos institucijos iš 163 šalių (įeina ir Lietuva). ISO tinklalapyje galima rasti standartų katalogą <http://www.iso.org/iso/iso_catalogue.htm>. Juo galima naudotis visiems, tačiau viso teksto informacija yra mokama. ISO tinklalapyje galima rasti ir kitos naudingos informacijos.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Europos standartai yra rengiami Europos standartų organizacijose, jų interneto svetainėse galima rasti leidžiamų standartų aprašymus, įsigijimo galimybes ir kt. naudingos informacijos:

- Europos standartizacijos komitetas (CEN) (angl. *European Committee for Standardization*) <<http://www.cen.eu>> rengia visų sektorių standartus, išskyrus elektrotechnikos ir telekomunikacijų sektorius;
- Europos elektrotechnikos standartizacijos komitetas (CENELEC) (angl. *European Committee for Electrotechnical Standardization*) <<http://www.cenelec.org>> rengia elektrotechnikos srities standartus;
- Europos telekomunikacijų standartų institutas (ETSI) (angl. *European Telecommunications Standards Institute*) <<http://www.etsi.org>> rengia informacijos ir telekomunikacijų srities, apimančios fiksuotą, mobilųjį ryšį, radiją, laidų transliavimą ir interneto technologijas, standartus.

Standartų galima rasti specializuotose duomenų bazėse, pvz., *Perinorm*, *Codex Alimentarius* bei universaliose ar teminėse viso teksto duomenų bazėse, pvz., *IEEE Xplore*. Su standartais susipažinti ir rasti reikalingos informacijos galima standartų rengimo institucijų interneto svetainėse. Naudingų standartų rengimo ir paslaugų šaltinių galima rasti standartų tinklo *World Standards Services Network* (WSSN) svetainėje <<http://www.wssn.net/WSSN/index.html>>.

Codex Alimentarius

Adresas – <http://www.codexalimentarius.net>

Tipas – viso teksto, standartų.

Tematika – maistas.

Naudojimosi sąlygos – atviroji prieiga.

Codex Alimentarius – pasaulinė maisto standartų duomenų bazė.

Perinorm

Adresas – <http://www.perinorm.com>

Tipas – bibliografinė, standartų.

Tematika – daugiadalykė.

Naudojimosi sąlygos – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Duomenų bazėje *Perinorm* pateikiami Europos ir tarptautiniai standartai iš 23 šalių. Duomenų bazėje yra daugiau kaip 1,1 mln. įrašų.

Praktinės užduotys

1. Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazėje <<http://www.vpb.lt/index.php?l=lt&n=140>> raskite patentą Nr. 5607 ir susipažinkite su juo: raskite jo referatą, brėžinius, pareiškėjus.
2. Standartų ir kitų normatyvinių dokumentų kataloge <http://www.tb.lt/knygos/standartu_paiaska.htm> raskite kuro kokybės užtikrinimo standartą, išleistą 2008 m.

8.6. Technologijos mokslų interneto šaltinių paieška

Šioje temoje susipažinsite su technologijos mokslų interneto šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose, virtualiose bibliotekose. Taip pat sužinosite, kur ieškoti naujienų, tinklaraščių, socialinių tinklų, konferencijų, seminarų ir kt. renginių.

Interneto platybėse gana sunku rasti kokybiškos, patikimos mokslinės informacijos. Todėl yra sukurta paieškos sistemų, kurios ieško tik mokslinės informacijos. Paieškai palengvinti informacijos specialistai ir bibliotekininkai sukūrė teminius katalogus, virtualias bibliotekas, kuriuose pagal temas ir mokslo sritis atrinko ir sudėjo naudingus, patikimus mokslinius išteklius. Šiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose nėra atsitiktinės, kokybės kriterijų neatitinkančios informacijos, todėl šaltinių paieška yra lengvesnė.

Pastaruoju metu plečiasi mokslininkų komunikacija per tinklaraščius, socialinius tinklus, konferencijas, seminarus, simpoziumus ir kt. renginius. Apie juos plačiau kalbėsime kitame skyriuje.

8.6.1. Technologijos mokslų šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose

Internetu esančią informaciją galima rasti naudojantis universaliomis paieškos sistemomis. Tačiau jos pateikia daug nereikalingos ir net nesusijusios su ieškomu dalyku informacijos. Mokslo šaltinių paieškai tinkamesnės specializuotos daugiadalykės ar teminės paieškos sistemos, kurios pateikia tik mokslinę informaciją.

Teminės paieškos sistemos, atitinkančios technologijos mokslų kryptį:

- *Scitopia* <<http://www.scitopia.org/>> – paieškos portalas, sukurtas bendradarbiaujant 21 mokslo ir technologijos bendruomenei; paieška atliekama daugiau kaip 3,5 mln. dokumentų, taip pat patentuose ir vyriausybinuose dokumentuose;
- *TechXtra* <<http://www.techxtra.ac.uk/>> – paieškos sistemoje galima ieškoti straipsnių, knygų, pramonės naujienų, darbo skelbimų, techninių ataskaitų, techninių duomenų, naujausių tyrimų, tezių ir disertacijų, mokymo ir mokymosi bei kt. šaltinių inžinerijos, matematikos ir informatikos temomis; paieška atliekama atvirosios prieigos šaltiniuose, virtualiose bibliotekose, kituose šaltiniuose;
- *ChemSpider* <<http://www.chemspider.com/>> – chemijos mokslo paieškos sistema, tinkanti chemijos ir procesų inžinerijai.

8.6.2. Technologijos mokslų šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Teminiuose kataloguose interneto ištekliai renkami, grupuojami ir pateikiami pagal temas. Kiekviena tema gali turėti keletą hierarchinių lygių – keliaujant nuorodomis randamas reikalingas informacijos šaltinis. Dauguma paieškos sistemų (pvz., *Google*, *Yahoo* ir kt.) turi teminius katalogus, šiuose kataloguose galima rasti mokslų temas, jose – tinkamus technologijos mokslo šaltinius. Teminiai katalogai gali būti skirti vienai mokslo sričiai, pvz., technologijos mokslams:

- *ScienceDirectory* <<http://www.sciencedirectory.info/>> – mokslo šaltinių katalogas, apimantis elektros inžineriją, pramonės inžineriją, mechanikos inžineriją, atomo fiziką, saulės energiją ir kt.;
- *Science.gov* <<http://www.science.gov/>> – per 2 000 atrinktų mokslo šaltinių;
- *ITsDirectory Information Technology Web Directory* <<http://www.itdirectory.com/>> – informacinių technologijų šaltinių katalogas;

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *iCivilEngineer* <<http://www.icivilengineer.com/>> – statybos inžinerijos šaltinių katalogas;
- *Electronics – Directory* <<http://www.electronics-directory.net/>> – elektronikos šaltinių katalogas;
- *EnergyPlanet – Renewable Energy Directory* <<http://www.energyplanet.info/>> – energijos šaltinių katalogas.

Akademinėms bibliotekoms itin svarbu atrinkti informacijos šaltinius, kurie atitiktų aukštosios mokyklos profilį, užtikrintų mokslo ir studijų kokybę, mokslinė informacija aprūpintų institucijoje vykdomus strateginius tyrimus. Todėl teminės informacijos specialistai ar kompetentingi bibliotekininkai ekspertai kuria temines virtualias bibliotekas. Jie atrenka ir klasifikuoja interneto išteklius pagal temas, mokslo kryptis ar pan. Virtualios bibliotekos įtraukia įvairaus formato informacijos šaltinius. Jose kaupiami ne vien internete laisvai prieinami šaltiniai, bet ir nuorodos į mokamus ar registracijos reikalaujančius informacijos šaltinius.

Technologijos srities virtualios bibliotekos:

- *ViFaTec – Engineering Subject Gateway* <<http://vifatec.tib.uni-hannover.de/index.php3?L=e>> – Vokietijos nacionalinės mokslo ir technologijos bibliotekos virtuali biblioteka;
- *Intute – Engineering* <<http://www.intute.ac.uk/engineering/>> – Jungtinės Karalystės universitetų bibliotekų sukurta technologijos mokslų virtuali biblioteka;
- *WWW Virtual Library Engineering* <<http://vlib.org/Engineering>> – viena pirmųjų virtualių bibliotekų, sukurta 1991 m. Timo Bernerso-Lee (Tim Berners-Lee).

8.6.3. Technologijos mokslų šaltinių paieška kituose interneto šaltiniuose

Informacinių technologijų vystymasis, interneto atsiradimas atvėrė daugiau galimybių mokslo idėjų, tyrimo rezultatų sklaidai, mokslininkų bendravimui ir bendradarbiavimui. Internete skleidžiamos mokslo naujienos, pateikiama informacija apie konferencijas, seminarus ir kt. renginius. Atsiradus antros kartos saityno (angl. *Web 2.0*) technologijoms, mokslininkų bendravimo ir bendradarbiavimo galimybės dar labiau išsiplėtė per socialinius tinklus, mokslo institucijų bei mokslininkų tinklaraščius, vikio dokumentus. Socialiniai tinklai sujungia žmones, kuriuos sieja bendri interesai, į bendruomenes, jie dalijasi žiniomis, naujienomis neribojami geografinių sienų.

Konferencijos, seminarai, simpoziumai ir kt. renginiai – greičiausia keitimosi mokslinė informacija priemonė. Konferencijose pristatomi ir diskutuojami tyrimų rezultatai, gaunama idėjų naujiems tyrimams. Mokslinėse konferencijose plėtojami asmeniniai kontaktai, kurie padeda keistis informacija. Konferencija dažniausiai būna skirta vienai mokslo sričiai ar kryptiai ir joje akcentuojama tai, kas tuo metu yra svarbiausia.

Kur sužinoti apie būsimas konferencijas? Internete susirasti technologijos mokslų krypties konferenciją, seminarą ar kt. renginį nesunku. Dauguma garsių pasaulio institucijų, organizuojančių įvairias konferencijas, informaciją apie jas pateikia savo interneto svetainėse. Viena iš pasaulyje gerai žinomų organizacijų IEEE remia daugiau kaip 1 100 metinių konferencijų ir renginių visame pasaulyje. Instituto interneto svetainėje (*IEEE Conferences & Events* <http://www.ieee.org/conferences_events/index.html>) pateikiama informacija apie būsimas ir įvykusias konferencijas. Galima konferencijų paieška pagal metus, mėnesį, šalį, regionus, miestus.

Kiti institutai, organizacijos taip pat organizuoja konferencijas, renginius ir pateikia informaciją apie juos:

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Institution of Engineering and Technology (IET)* <<http://www.theiet.org/events/>>,
- *Institution of Mechanical Engineers (IMechE)* <<http://events.imeche.org/>>,
- *Institution of Civil Engineers* <<http://www.ice.org.uk/Events-conferences>>,
- *International Atomic Energy Agency (IAEA)* <<http://www-pub.iaea.org/MTCD/Meetings/Meetings.asp>>.

Kur rasti mokslo naujienų?

Mokslo naujienų galima ieškoti ir lietuviškų naujienų portalų, mokslo žurnalų svetainėse:

- *Mokslas ir technika* <<http://www.mokslasirtechnika.lt/>>,
- *Mokslo Lietuva* <<http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/>>,
- *MOKSLASplius.lt* <<http://mokslasplius.lt/>>,
- *Technologijos.lt* <<http://www.technologijos.lt/>>,
- *Elektronika.lt* <<http://www.elektronika.lt/>>.

Šie portalai yra Lietuvos mokslininkų įgyvendinti projektai ir sukurtos svetainės, kuriose pateikiamos Lietuvos ir užsienio mokslo naujienos, naujausi mokslo ir technologijų pasiekimai, pažintinė, patariamoji informacija, mokslo populiarinimo, praktinė informacija, technologijų ir mokslo vystymosi analizė, švietimo aktualijų apžvalga ir kt.

Užsienio mokslo naujienų – informacijos apie naujausius atradimus, mokslo tendencijas ir kt. – galima rasti specializuotose interneto svetainėse:

- *SciCentral* <<http://www.scicentral.com/>>,
- *ScienceDaily* <<http://www.sciencedaily.com/>>,
- *LiveScience* <<http://www.livescience.com/>>,
- *PhysOrg.com* <<http://www.physorg.com/>>.

Dažnai tinklaraščius kuria ne vienas žmogaus, o žmonių grupės, organizacijos, pritraukiančios didesnį skaitytojų susidomėjimą. Tokiuose tinklaraščiuose skaitytojai gali komentuoti, diskutuoti. Daugiausia komentarų sulaukia naujienų tinklaraščiai (*HDnaujienos.lt* <<http://www.hdnaujienos.lt/>>), kurie pristato naujausius įvykius, naujus mokslo išradimus, produktus, verslo naujienas ir kt. Tokiuose tinklaraščiuose galima rasti gerų idėjų, patarimų, išsiaiškinti rūpimą klausimą. Tinklaraščiai taip pat naudojami mokymo institucijose: naudojantis tinklaraščių užrašais ir komentarais galima paspartinti mokslinio darbo procesą, įgyti daugiau žinių, iškart matomi kolegų ar dėstytojų komentarai ir kritinės pastabos. Jeigu tinklaraštį rašo dėstytojas, jis gali pristatyti savo dėstomą kursą, skelbti naujienas, sulaukti pastabų, pasiūlymų iš savo studentų.

Kur rasti tinklaraščių? Jų galima rasti per tinklaraščių paieškos sistemas, pvz.: *Technorati* <<http://technorati.com/>>, *Google Blog Search* <<http://blogsearch.google.lt/>> ir kt.

Tinklaraščiai, kuriuose rašoma technologijos mokslų temomis:

- *ScienceBlogs* <<http://scienceblogs.com/>> – rašoma šiomis temomis: technologijų, biomedicinos, išradimų, klimato pasikeitimų ir kt.;
- *ScienceBlog* <<http://www.scienceblog.com/>> – mokslo naujienų tinklaraštis (reikalaujama užsiregistruoti);

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

- *Science Careers Blog* <<http://blogs.sciencemag.org/sciencecareers/>> – mokslininkų karjeros tinklaraštis, kuriame galima rasti patarimų, sužinoti naujienas, fondų galimybes ir kt. informaciją, susijusią su moksline karjera;
- *Nanoclast, Automaton, The Sandbox, The Risk Factor, Tech Talk, Energywise* <<http://spectrum.ieee.org/blogs/>> – žurnalo *IEEE Spectrum* interneto svetainėje esantys tinklaraščiai.

Socialiniai tinklai yra vieta, kur galima jungtis į bendruomenę, dalytis profesine informacija, bendradarbiauti su mokslininkais ar susikurti asmeninę aplinką. Juose galima pasirinkti mokslo kryptį ar sritį (pvz., *Engineering*), ieškoti mokslininkų, grupių. Su rasta bendraminčiais galima diskutuoti, tyrinėti, aptarti problemas, ieškoti darbo, dalytis moksliniais darbais ir kitais tyrimais, kurti bendruomenę ir kt.

Mokslininkai bendrauja pasaulyje gerai žinomuose socialiniuose tinkluose:

- *ResearcherID* <<http://isiwebofknowledge.com/researcherid/>> (*Thomson Reuters (Web of Knowledge)*),
- *ResearchGATE* <<http://www.researchgate.net/>> – jame prisijungę daugiau kaip 300 000 mokslininkų,
- *LabRoots* <<http://www.labroots.com/>> ,
- *My experiment* <<http://www.myexperiment.org/>> ,
- *Sci-MATE* <<http://www.sci-mate.org/>> ir kt.

Praktinės užduotys

1. Naudodamiesi paieškos sistema *Scitopia* <<http://www.scitopia.org/>> raskite leidinių Jus dominančia tema (pvz., *nanotechnology*), kurie buvo publikuoti 2010 metais.
2. Tinklapyje *IEEE Conferences and Events* <http://www.ieee.org/conferences_events/index.html> sužinokite, kokios konferencijos vyks per artimiausius 6 mėn.

Apibendrinamosios pastabos

Šis modulis skirtas technologijos mokslų sričių mokslininkams, tyrėjams, aukštesniųjų kursų studentams, bibliotekininkams duomenų bazių administratoriams. Šiame modulyje pateikti technologijos mokslų informacijos šaltiniai ir medžiaga, kuri padės mokytis, dirbti, bendrauti, siekti geresnių mokymo ir mokymosi rezultatų.

8.1 skyriuje „Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieškos ypatumai“ supažindinama su technologijos mokslų informacijos šaltinių paieškos ypatumais. Parodoma, kam gali būti naudingi tezaurai, žodynai, enciklopedijos ir kur jų galima rasti, kokie šaltiniai gali būti naudingi atliekant literatūros analizę ir paiešką.

8.2 skyriuje „Technologijos mokslų knygų paieška“ supažindinama su technologijos mokslų knygų paieška bibliotekose, el. kataloguose, duomenų bazėse, paieškos sistemose, taip pat pristatomos leidyklų ir knygynų svetainės.

8.3 skyriuje „Technologijos mokslų straipsnių paieška“ pristatomos pagrindinės technologijos mokslų straipsnių bibliografinės, viso teksto, atvirosios prieigos, publikacijų duomenų bazės, Lietuvos

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

akademinė elektroninė biblioteka eLABa, Lietuvos virtuali biblioteka, Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas.

8.4 skyriuje „Technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška“ supažindinama su technologijos mokslų disertacijų ir magistro darbų paieška Lietuvos ir užsienio šaltiniuose.

8.5 skyriuje „Technologijos mokslų patentų ir standartų paieška“ supažindinama su technologijos mokslų patentų ir standartų paieška Lietuvos ir užsienio šaltiniuose.

8.6 skyriuje „Technologijos mokslų interneto šaltinių paieška“ pateikiama informacija apie technologijos mokslų interneto šaltinių paiešką teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose, virtualiose bibliotekose, taip pat apie naujienų, tinklaraščių, socialinių tinklų, konferencijų ir kt. renginių paiešką internete.

Nuorodos

Tezaurai

Astronomijos tezasauras <<http://msowww.anu.edu.au/library/thesaurus/>>

EUROVOC <<http://europa.eu/eurovoc/>>

IEEE Approved Indexing Keyword List <<http://code.ucsd.edu/keywords.html>>

Merriam-Webster <<http://www.merriam-webster.com/>>

NASA Thesaurus <<http://www.sti.nasa.gov/98Thesaurus/vol1.pdf>>

Thesaurus.com <<http://thesaurus.com/>>

Žodynai

Lietuvoje

Anglų–lietuvių, lietuvių–anglų žodynas <<http://www.anglu-lietuviu.com/>>

Radioelektronikos terminų elektroninis žodynas <<http://www.ff.vu.lt/rez/>>

Pasaulyje

Electropedia <<http://www.electropedia.org/>>

Dictionary.com <<http://dictionary.reference.com/>>

Oksfordo aiškinamasis žodynas <<http://dictionary.oed.com/entrance.dtl>>

Reference.com <<http://www.reference.com/>>

Wikiled <<http://www.wikiled.com/>>

Wikipedia <<http://en.wikipedia.org/>>

El. knygų duomenų bazės

CRCnetBASE <<http://www.crcnetbase.com>>

Ebrary <<http://www.ebrary.com/>>

Knovel <<http://www.knovel.com/>>

Morgan & Claypool <<http://www.morganclaypool.com/>>

Referex <<http://www.ei.org/referex>>

SpringerLINK e-books <<http://www.springerlink.com>>

Taylor & Francis <<http://www.taylorandfrancis.com/books/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Knygų paieškos sistemos

Google books <<http://books.google.com/>>

Leidyklų interneto svetainės

Lietuvoje

Technologija <<http://leidykla.ktu.lt/>>

VG TU leidykla Technika <<http://leidykla.vgtu.lt/>>

Elektroniniai knygynai

Lietuvoje

Knygininkas <<http://www.knygininkas.lt/>>

Knygynai.lt <<http://www.knygynai.lt/>>

VG TU el. knygos <<http://www.ebooks.vgtu.lt/>>

Pasaulyje

Amazon.com <<http://www.amazon.com/>>

Blackwell <<http://bookshop.blackwell.co.uk/>>

Elsevier <<http://www.elsevier.com/>>

Springer <<http://www.springer.com/>>

Duomenų bazės

Lietuvoje

Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka eLABa <<http://elaba.library.lt/>>

Lietuvos virtuali biblioteka (LVB) <<http://www.lvb.lt/>>

Mokslo ir studijų institucijų mokslo publikacijų duomenų bazės

<http://www.labt.lt/index_projektas.php?psl=projektas/PDB.htm>

Nacionalinės bibliografijos duomenų bankas <<http://www.libis.lt:8082/>>

Pasaulyje

Academic Search Complete <<http://search.epnet.com/>>

ACM Digital Library <<http://portal.acm.org/dl.cfm>>

ACS Publications <<http://www.pubs.acs.org/>>

AIP – American Institute of Physics <<http://journals.aip.org/>>

Applied Science & Technology Abstracts <<http://www.hwwilson.com/databases/applieds.cfm>>

Annual Reviews <<http://arjournals.annualreviews.org/>>

Compendex <<http://www.ei.org/compendex>>

Computers & Applied Sciences Complete <<http://search.epnet.com/>>

CSA Technology Research Database <<http://www.csa.com/factsheets/techresearch-set-c.php>>

Emerald Engineering eJournals Collection <<http://www.emeraldinsight.com/ft>>

Food Science and Technology Abstracts (FSTA) <<http://www.foodsciencecentral.com/>>

ICE Virtual Library <<http://www.icevirtuallibrary.com/>>

ICONDA <<http://www.irb.fraunhofer.de/iconda/>>

IEEE Xplore <<http://ieeexplore.ieee.org>>

Inspec <<http://www.theiet.org/publishing/inspec/>>

Institute of Physics (IOP) Electronic Journals <<http://www.iop.org/EJ/>>

Marine Technology Abstracts <<http://www.marinetechologyabstracts.com/>>

Nature Publishing <<http://www.nature.com/>>

Oxford Journals <<http://www.oupjournals.org/>>

Professional Engineering Publishing <<http://www.pepublishing.com/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

ProQuest Telecommunications <<http://www.proquest.com/>>
SAGE Journals <<http://online.sagepub.com/cgi/search/>>
ScienceDirect <<http://www.sciencedirect.com/>>
Science Online <<http://www.sciencemag.org/journals/>>
SpringerLINK <<http://www.springerlink.com/>>
Wiley InterScience <<http://www3.interscience.wiley.com/>>

Atvirosios prieigos ištekliai

ArXiv.org <<http://arxiv.org/>>
BioMed Central <<http://www.biomedcentral.com/>>
Chemistry Central <<http://www.chemistrycentral.com/>>
CiteSeerX <<http://citeseerx.ist.psu.edu/>>
Co-Action Publishing <<http://www.co-action.net/>>
DOAJ <<http://www.doaj.org/doaj?func=subject&cpid=99>>
Hindawi <<http://www.hindawi.com/journals/>>
Open J-gate <<http://www.openj-gate.com/>>
Periodica polytechnica <<http://www.pp.bme.hu/>>
PhysMathCentral <<http://www.physmathcentral.com/>>
PLoS Public Library of Science <<http://www.plos.org/>>
Scientific Journals International <<http://www.scientificjournals.org/>>

Disertacijų ir magistro darbų duomenų bazės

Lietuvoje

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė (ETD DB) <<http://etd.library.lt>>

Pasaulyje

Aalto University School of Science and Technology electronic academic dissertations <<http://lib.hut.fi/Diss/>>
Dart-Europe <<http://www.dart-europe.eu/>>
Dissertation.com <<http://www.dissertation.com/>>
E-thesis – Electronics Publications at the University of Helsinki <<http://ethesis.helsinki.fi/en/>>
Networked Digital Library of Theses and Dissertations <<http://www.ndltd.org/find>>
ProQuest Dissertations & Theses Database <<http://www.proquest.com/en-US/catalogs/databases/detail/pqdt.shtml>>

Patentų duomenų bazės

Lietuvoje

Lietuvos ir Europos patentų paieška <<http://lt.espacenet.com>>
Lietuvos Respublikos patentų duomenų bazė <<http://www.vpb.lt/index.php?l=lt&n=140>>
Lietuvos Respublikos įsigaliojusių Europos patentų duomenų bazė <<http://www.vpb.lt/index.php?n=142&l=lt>>

Pasaulyje

Derwent World Patents Index <<http://thomsonreuters.com/>>
Esp@cenet <<http://www.espacenet.com/>>
FreePatentsOnline <<http://www.freepatentsonline.com/>>
Google Patents <<http://www.google.com/patents>>
PatentScope <<http://www.wipo.int/pctdb/en/>>
Questel <<http://www.questel.com/index.htm>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Standartų duomenų bazės ir institucijos

Lietuvoje

Lietuvos standartizacijos departamentas <<http://www.lsd.lt>>

Standartų ir kitų normatyvinių dokumentų katalogas <http://www.tb.lt/knygos/standartu_paiaska.htm>

Terminų duomenų bazė <http://www.lsd.lt/typo_new/index.php?id=159>

Pasaulyje

Codex Alimentarius <<http://www.codexalimentarius.net>>

European Committee for Electrotechnical Standardization <<http://www.cenelec.org>>

European Committee for Standardization <<http://www.cen.eu>>

European Telecommunications Standards Institute <<http://www.etsi.org>>

International Standard Organization <<http://www.iso.org>>

Perinorm <<http://www.perinorm.com>>

World Standards Services Network (WSSN) <<http://www.wssn.net/WSSN/index.html>>

Paieškos sistemos

Scitopia <<http://www.scitopia.org/>>

TechXtra <<http://www.techxtra.ac.uk/>>

ChemSpider <<http://www.chemspider.com/>>

Teminiai katalogai

Electronics – Directory <<http://www.electronics-directory.net/>>

EnergyPlanet – Renewable Energy Directory <<http://www.energyplanet.info/>>

iCivilEngineer <<http://www.icivilengineer.com/>>

ITsDirectory Information Technology Web Directory <<http://www.itdirectory.com/>>

ScienceDirectory <<http://www.sciencedirectory.info/>>

Science.gov <<http://www.science.gov/>>

Virtualios bibliotekos

Intute – Engineering <<http://www.intute.ac.uk/engineering/>>

ViFaTec – Engineering Subject Gateway <<http://vifatec.tib.uni-hannover.de/index.php3?L=e>>

WWW Virtual Library Engineering <<http://vlib.org/Engineering>>

Konferencijų paieška

IEEE Conferences & Events <http://www.ieee.org/conferences_events/index.html>

Institution of Engineering and Technology (IET) <<http://www.theiet.org/events/>>

Institution of Mechanical Engineers (IMEchE) <<http://events.imeche.org/>>

Institution of Civil Engineers <http://www.ice.org.uk/conferences_events/>

International Atomic Energy Agency (IAEA) <<http://www-pub.iaea.org/MTCD/Meetings/Meetings.asp>>

Mokslo naujienos

Lietuvoje

Elektronika.lt <<http://www.elektronika.lt/>>

Mokslas ir technika <<http://www.mokslasirtechnika.lt/>>

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingsienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

MOKSLASplius.lt <<http://mokslasplius.lt/>>
Mokslo Lietuva <<http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/>>
Technologijos.lt <<http://www.technologijos.lt/>>
Pasaulyje
LiveScience <<http://www.livescience.com/>>
PhysOrg.com <<http://www.physorg.com/>>
SciCentral <<http://www.scicentral.com/>>
ScienceDaily <<http://www.sciencedaily.com/>>

Tinklaraščiai

Google Blog Search <<http://blogsearch.google.lt/>>
Nanoclast, Automaton, The Sandbox, The Risk Factor, Tech Talk, Energywise
<<http://spectrum.ieee.org/blogs/>>
Science Careers Blog <<http://blogs.sciencemag.org/sciencecareers/>>
ScienceBlog <<http://www.scienceblog.com/>>
ScienceBlogs <<http://scienceblogs.com/>>
Technorati <<http://technorati.com/>>

Socialiniai tinklai

LabRoots <<http://www.labroots.com/>>
My experiment <<http://www.myexperiment.org/>>
ResearchGATE <<http://www.researchgate.net/>>
ResearcherID <<http://isiwebofknowledge.com/researcherid/>>
Sci-MATE <<http://www.sci-mate.org/>>

Rekomenduojama literatūra

1. *Aiškinamasis šiluminės ir branduolinės technikos terminų žodynas*: apie 1 430 terminų: lietuvių k., vokiečių k., anglų k., prancūzų k., rusų k. Sudarė P. Švenčianas ir kt. Kaunas: Technologija, 2004. ISBN 995509740X.
2. *Anglų–lietuvių kalbų technikos terminų žodynas*: virš 14 000 angliškų žodžių ir išsireiškimų. Sudarė A. Strups. Šiauliai: Euroknyga, 2007. ISBN 9789955617211.
3. *Automatikos terminų žodynas*: 8900 terminų: lietuvių k., vokiečių k., anglų k., prancūzų k., rusų k. Sudarė V. A. Geleževičius, A. Kaulakienė, S. Marcinkevičius ir kt. Vilnius: Technika, 2004. ISBN 9986056802.
4. *Elektrotechnikos terminų žodynas*: 11530 terminų: lietuvių k., vokiečių k., anglų k., prancūzų k., rusų k. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 1999. ISBN
5. *Informacijos ištekliai šiuolaikinėms studijoms ir mokslui* [interaktyvus]. [Kaunas]: KTU biblioteka [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://biblioteka.ktu.edu/kursas/default.html>>.
6. *Informacinis raštingumas* [interaktyvus]. [Vilnius]: Vilniaus universiteto biblioteka [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ir.mb.vu.lt/modulis1.html>>.
7. *Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija (LMBA)* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija, 2002 [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lmba.lt/>>.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

8. *Lietuvos Respublikos patentų įstatymas*, 1994 m. sausio 18 d. Nr. I-372 [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2010 [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297858&p_query=&p_tr2=>.
9. Ó DOCHARTAIGH, Niall. *Internet research skills: how to do your literature search and find research information online*. Los Angeles: Sage Publications, 2007. 169 p. ISBN 9781412911122.
10. *Technikos enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. 4 t. ISBN 5-420-01469-6.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8.
8 modulis. V. Dzingienė. Technologijos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9 modulis. Biomedicinos mokslų informacijos šaltiniai ir paieška

Meilutė Kretavičienė, dr. Lina Šarlauskienė

Turinys

Įvadas.....	343
9.1. Biomedicinos mokslų informacijos paieška duomenų bazėje <i>PubMed</i>	343
9.1.1. Turinio ir funkcijų apžvalga	343
9.1.2. Terminų duomenų bazė <i>MeSH</i>	344
9.1.3. Automatinė terminų paieškos sistema	346
9.1.4. Užklausos formulavimo būdai	349
9.1.5. Specialiosios paieškos priemonės	350
9.1.6. Paieškos rezultatų valdymas	353
9.1.7. Paieškos formuluotės išsaugojimas naudojantis paslauga <i>My NCBI</i> ir naujių atsisiuntimas.....	355
9.1.8. Prieiga prie viso teksto straipsnių	356
9.1.9. Sąajos su gretutinėmis <i>PubMed</i> duomenų bazėmis	357
Praktinės užduotys	358
9.2. Įrodymais pagrįsta medicina.....	359
9.2.1. Kas tai yra įrodymais pagrįsta medicina?	359
9.2.2. Pagrindinės sąvokos ir patikimumo hierarchinė struktūra.....	360
9.2.3. Įrodymais pagrįstos medicinos užklausos formulavimas naudojant PICO metodą.....	363
Praktinė užduotis	367
9.2.4. Įrodymais pagrįstos medicinos informacijos šaltinių apžvalga ir panaudojimas	367
Praktinė užduotis	371
9.2.5. Specialių filtrų naudojimas duomenų bazėje <i>PubMed</i> , ieškant įrodymais pagrįstos medicinos dokumentų	371
Praktinė užduotis	372
Aiškinamasis įrodymais pagrįstos medicinos (EBM) pagrindinių terminų žodynelis	373
Nuorodos	374
Literatūros sąrašas	375
9.3. Kitų biomedicinos mokslų informacijos šaltiniai	376
9.3.1. Biomedicinos mokslų informacijos paieškos ypatumai.....	376
9.3.2. Knygų paieška.....	376
9.3.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose	377
9.3.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse	377
9.3.2.3. Knygų paieška internete	378
Praktinės užduotys	378
9.3.3. Straipsnių paieška	379
9.3.3.1. Informacijos apie straipsnius paieška bibliografinėse duomenų bazėse	379
9.3.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse.....	382
9.3.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose	387
Praktinės užduotys	388
9.3.4. Disertacijų ir magistro darbų paieška	388
9.3.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose.....	388
9.3.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška.....	389
Praktinės užduotys	389
9.3.5. Interneto šaltinių paieška	389

9.3.5.1. Interneto šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose	390
9.3.5.2. Interneto šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose	390
9.3.5.3. Interneto šaltinių paieška kituose interneto ištekliuose.....	390
Praktinės užduotys	391
Nuorodos	391
Apibendrinamosios pastabos	392

Įvadas

Modulio tikslas – suteikti žinių apie pagrindinius biomedicinos srities informacijos šaltinius ir naudojimosi jais galimybes. Modulį sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje pateikiama išsami medžiaga apie pagrindinę biomedicinos srities duomenų bazę *PubMed*, jos apimtį, sistemos veikimo ir naudojimosi baze ypatumus. Antroje dalyje pateikiama medžiaga apie įrodymais pagrįstą mediciną, ji skiriama klinikinės medicinos specialistams. Pirmos ir antros dalies medžiaga turi būti perteikta per 2 akademinės valandas. Trečioje dalyje pateikiama mokymosi medžiaga, skirta biologijos, ekologijos ir aplinkotyros, botanikos, zoologijos, agronomijos, zootechnikos, miškotyros ir kitų su šiomis sritimis susijusių mokslų mokslininkams ir tyrėjams. Ji turėtų būti perteikta per 2 akademinės valandas.

Susipažinę su mokymosi medžiaga ir atlikę praktines užduotis, klausytojai gebės:

- atlikti informacijos paiešką daugelyje duomenų bazių naudodamiesi vieno langelio principu;
- suprasti terminų duomenų bazės *MeSH* struktūrą ir naudotis ja ieškodami informacijos;
- naudotis tiesiogine prieiga prie viso teksto dokumentų įvairiose duomenų bazėse;
- valdyti informacijos išteklius individualioje aplinkoje;
- suprasti įrodymais pagrįstos medicinos pagrindines sąvokas ir principus;
- greitai rasti įrodymais pagrįstą informaciją klinikinei praktikai;
- naudotis kitais biomedicinos informacijos ištekliais.

9.1. Biomedicinos mokslų informacijos paieška duomenų bazėje *PubMed*

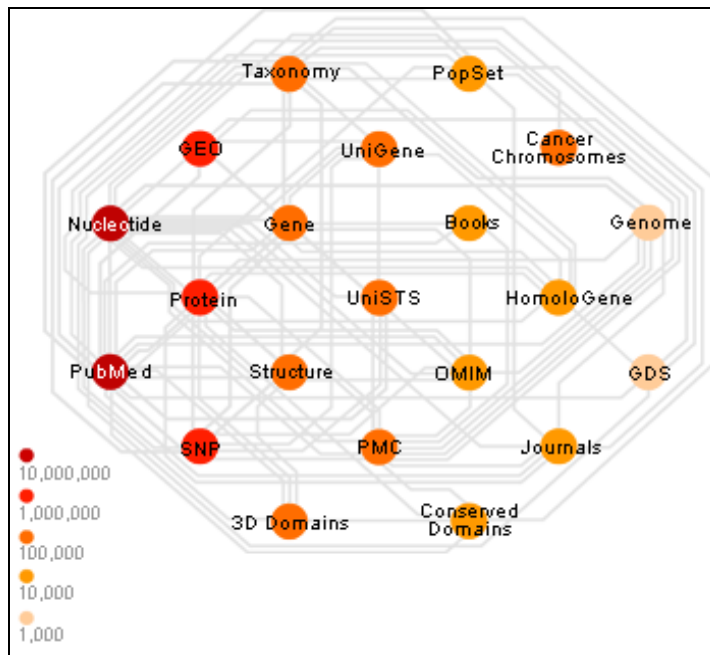
A service of the National Library of Medicine
and the National Institutes of Health

Adresas <http://www.pubmed.gov>

Prieiga – atviroji.

9.1.1. Turinio ir funkcijų apžvalga

PubMed – tai JAV nacionalinės medicinos bibliotekos (NLM) ir Nacionalinio biotechnologijų informacijos centro (National Center for Biotechnology Information, toliau – NCBI) biomedicinos mokslų bibliografinė duomenų bazė, pateikianti tiesiogines nuorodas į leidėjų viso teksto straipsnius ir sąsajas su bibliotekomis, prenumeruojančiomis tuos leidinius. Duomenų bazės *PubMed* įrašai taip pat turi sąsajų su 40 biologijos ir chemijos duomenų bazių, kurias kuria ir tvarko NCBI (žr. 9.1 pav.).

9.1 pav. Duomenų bazės *PubMed* sąsajos su kitomis NCBI duomenų bazėmis¹

Duomenų bazę *PubMed* sudaro per 20 mln. įrašų, moksliniai straipsniai indeksuojami iš 5 400 tarptautinių žurnalų, 80 proc. įrašų pateikiama su leidėjų santraukomis. Naujais įrašais duomenų bazė papildoma kasdien. Tai atvirosios prieigos duomenų bazė, prieinama pasaulio visuomenei nuo 1996 m. Duomenys yra parduodami komerciniams leidėjams, jie šių įrašų pagrindu kuria komercines viso teksto *Medline* duomenų bases, pvz., *EBSCO*, *Ovid* ir kitas.

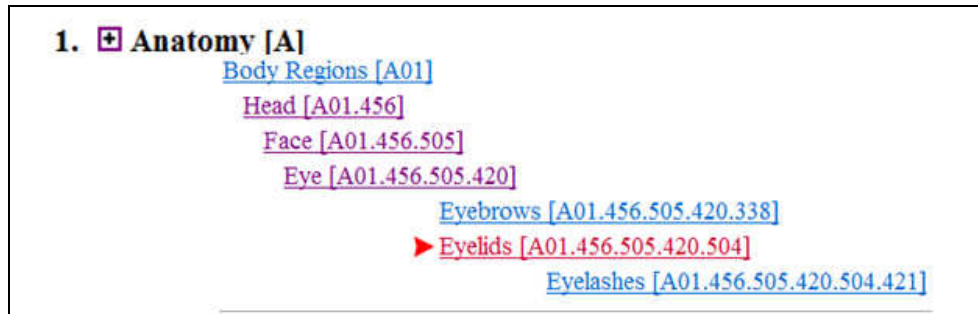
9.1.2. Terminų duomenų bazė *MeSH*

MeSH (*Medical Subject Heading*) – tai JAV nacionalinės medicinos bibliotekos sukurtas medicinos terminų tezasas, sudarytas pagal tam tikrą loginį hierarchinį „medžio“ principą. Tezasas naudojamas indeksuojant biomedicinos mokslų literatūrą duomenų bazėse ir bibliotekose bei ieškant informacijos. Tezaurą *MeSH* sudaro keturių tipų terminai:

- rubrikos,
- publikacijų tipai,
- parubrikės,
- papildomų sąvokų įrašai.

Tezaurą *MeSH* sudaro 16 pagrindinių skyrių, kurie susideda iš rubrikų, parubrikų, rubrikėlių – iki smulkiausių terminų. Kai kuriuose skyriuose yra net 11 hierarchinių lygių. Ieškant informacijos pagal pasirinktą terminą, automatiškai įtraukiami visi žemesnio hierarchinio lygmens terminai (žr. 9.2 pav.).

¹ *NCBI databases* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/Database/>>.

9.2 pav. Tezauro MeSH hierarchija

Duomenų bazę MeSH sudaro per 172 tūkst. terminų, pateikiamas kiekvieno termino aprašymas, nurodomi sinonimai bei susiję terminai ir vieta hierarchinėje struktūroje (žr. 9.3 pav.).

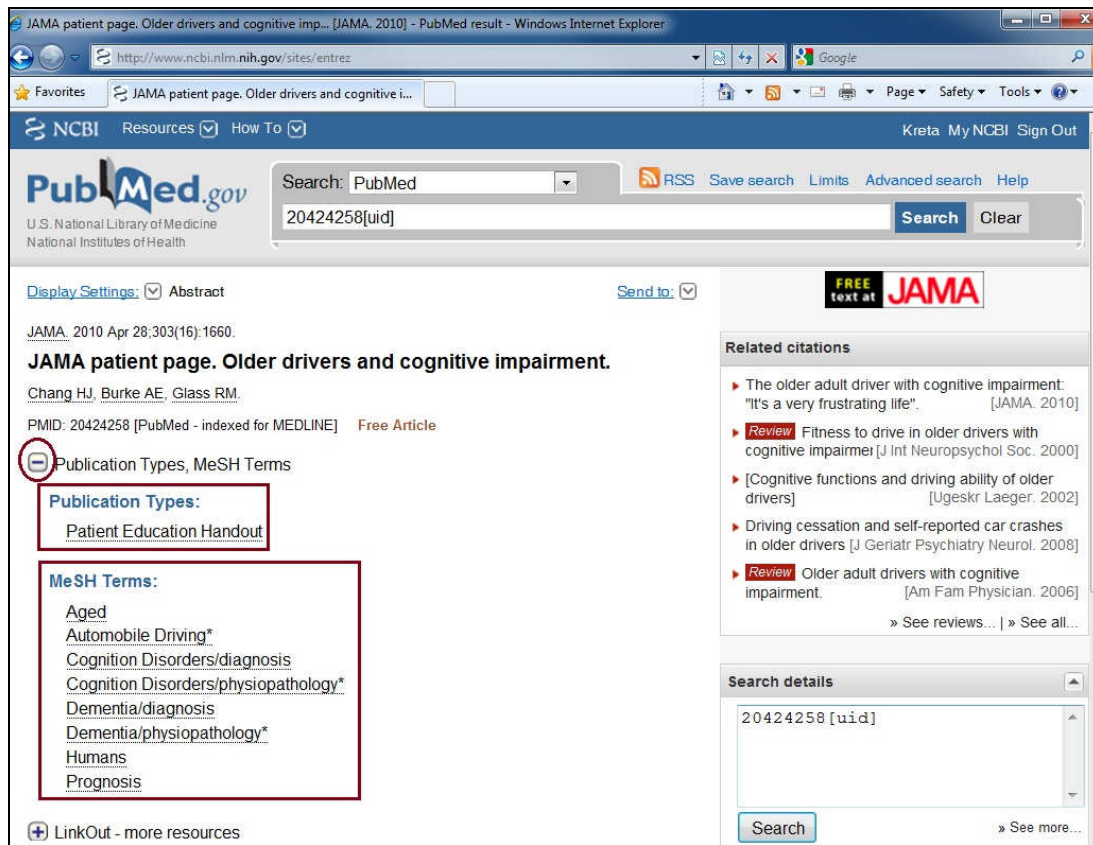
The screenshot shows the MeSH database interface with the search results for 'Obesity'. The search bar contains 'Obesity' and the search button is highlighted. The search results list shows 'Obesity' as the first result. The detailed view of 'Obesity' includes a description, subheadings, and a list of related terms. Annotations point to various parts of the interface:

- termino aprašymas**: Points to the description of 'Obesity'.
- parubrikės**: Points to the list of subheadings for 'Obesity'.
- susiję terminai**: Points to the 'See Also' section.
- hierarchinė pozicija**: Points to the 'All MeSH Categories' section.

9.3 pav. DB MeSH termino išskleidimo struktūra

Kiekvienam indeksuojamam literatūros įrašui suteikiama parubrikė, patikslinanti įrašą (pvz., diagnozė, chirurgija, metabolizmas, patologija ir t. t.), nurodomas publikacijos tipas (apžvalga, klinikinis tyrimas, redakcijos vedamasis straipsnis ir t. t.), aprašomo objekto grupė (žmonės, gyvūnai, vyrai, moterys ir t. t.), suteikiamas aprašomų žmonių amžiaus deskriptorius. Labiausiai straipsnio esmę atitinkantys terminai pažymėti žvaigždute (*) (žr. 9.4 pav.).

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.4 pav. Publikacijos terminų išskleidimas duomenų bazėje MeSH

Kiekvienam įrašui apie vaistus ar chemines medžiagas suteikiamas farmakologinio poveikio deskriptorius, pvz., *Aspirin*:

*Anti-Inflammatory Agents, Non-Steroidal
Cyclooxygenase Inhibitors
Fibrinolytic Agents
Platelet Aggregation Inhibitors.*

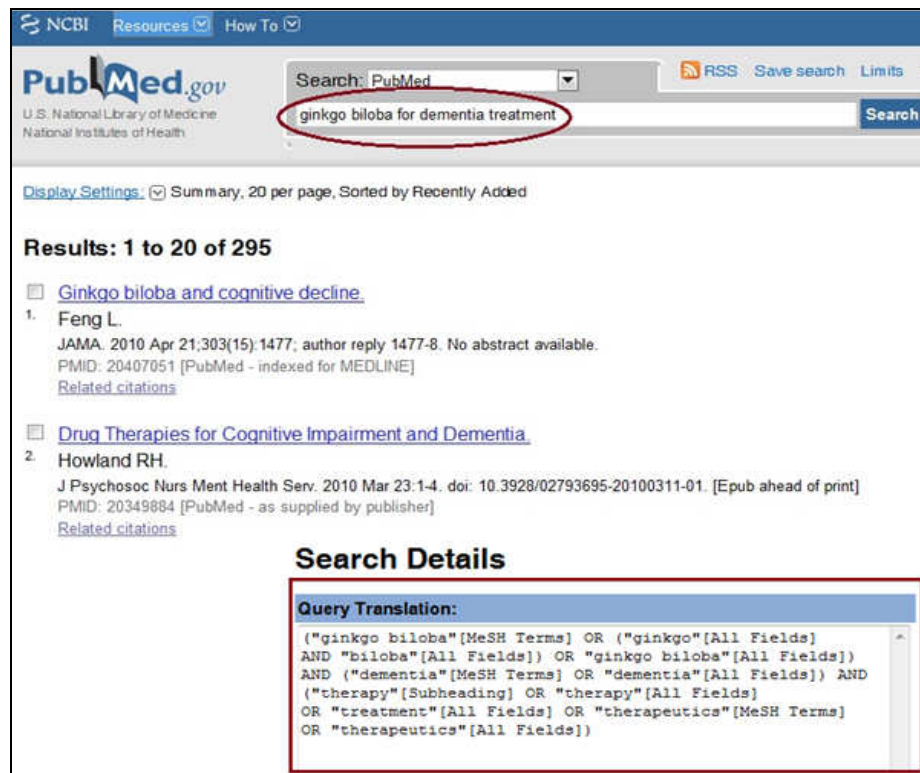
Publikacijoje aprašomų žmonių amžių nurodo amžiaus grupės rubrikos. Jų yra dešimt: naujagimiai iki 1 mėnesio, kūdikiai nuo 1 iki 23 mėnesių, vaikai nuo 2 iki 5 metų, vaikai nuo 6 iki 12 metų, paaugliai nuo 13 iki 18 metų, jaunuoliai nuo 19 iki 24 metų, suaugusieji nuo 19 iki 44 metų, vidutinio amžiaus žmonės nuo 45 iki 64 metų, senyvo amžiaus žmonės nuo 65 iki 79 metų ir seni žmonės per 80 metų.

Rubrikos, nurodančios publikacijos tipą, gali būti: žurnalo straipsnis, klinikinis tyrimas, komentaras, apžvalga, praktinės metodikos, metaanalizė.

9.1.3. Automatinė terminų paieškos sistema

Duomenų bazė *PubMed* naudoja unikalią automatinę terminų paieškos ir sąsajų sistemą, skirtą ieškoti informacijos pagal neapibrėžtus terminus ar frazes. Į paieškos lauką įrašius kokią nors šnekamosios kalbos frazę, paieškos sistema pirmiausia ieško terminų žodyne *MeSH* – atitikmens, sinonimų ir su terminu susijusių žodžių, vėliau ieško žurnalų pavadinimų transkribavimo lentelėse, tada autorių ir tyrėjų lentelėse bei rodyklėse. Kai tik sistema aptinka atitikmenį, kitose rodyklėse toliau nebeieškoma. Kiekvienas paieškoje įrašytas žodis išverčiamas į sistemos kompiuterinę kalbą ir jo ieškoma visuose laukuose. Pvz., į paieškos lauką įrašę šnekamosios kalbos frazę „ginkgo

biloba for dementia treatment“, *Search Details* išklotinėje matome, kokią paieškos strategiją sistema automatiškai pritaikė (žr. 9.5 pav.).

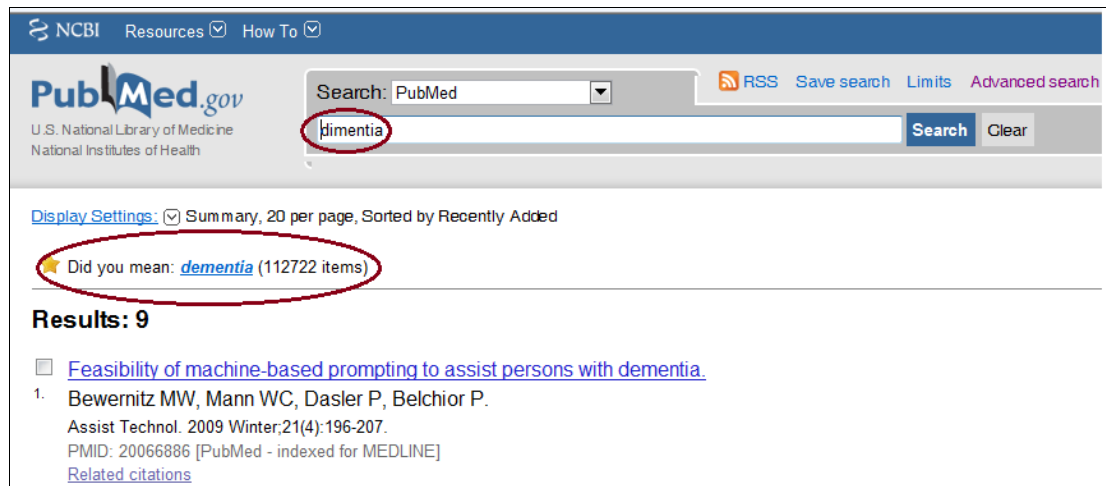
9.5 pav. Automatinės paieškos išklotinė

Automatinėje paieškos formulavimo sintaksėje atmetami visi nereikšminiai žodžiai (angl. *stopwords*) (žr. 9.5 pav.). Be to, sistema atpažįsta rašybos klaidas ir pati pasiūlo teisingą variantą (žr. 9.6 pav.).

Stopwords		
a	it	these
about	its	they
again	itself	this
all	just	those
almost	kg	through
also	km	thus
although	made	to
always	mainly	upon
among	make	use
an	may	used
and	mg	using
another	might	various
any	ml	very
are	mm	was
as	most	we
at	mostly	were

9.6 pav. Pašalinami nereikšminiai žodžiai

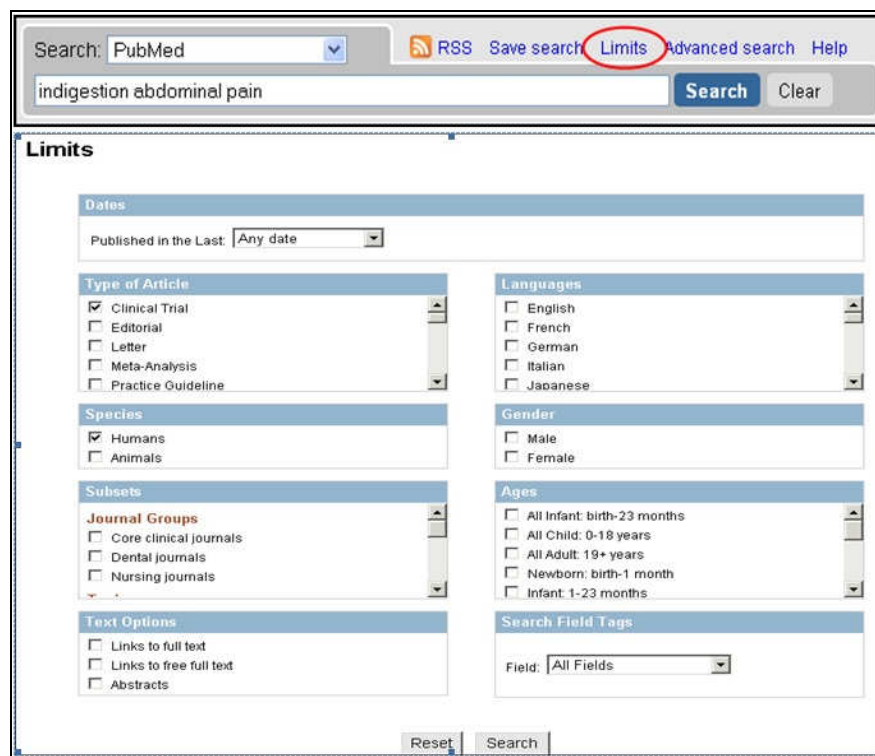
Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.7 pav. Ištaisomos rašybos klaidos

Kaip ir kitose duomenų bazėse, *PubMed* kiekvienas straipsnis turi sąsajų su panašiais straipsniais, juos sistema automatiškai atrenka nuskaitydama priskirtus terminus, straipsnių antraštes, santraukas ir pateikia pagal tinkamumo eilę.

Duomenų bazėje *PubMed* įdiegta detaliają paiešką ribojančių požymių sistema (žr. 9.8 pav.).

9.8 pav. Paiešką ribojančių požymių lentelė

Duomenų bazė *PubMed* yra didžiulės apimties, tad nustatčius atitinkamus apribojimus, atliekama tikslesnė paieška. Publikacijos datą galima pasirinkti iš 10 laiko intervalų arba reikiamą datą įrašyti ranka. Straipsnio tipą galima pasirinkti iš daugiau kaip 50 rūšių. Informacija gali būti apribojama ir pasirenkant tik tam tikrą rinkinį (dalykinę žurnalų grupę, konkretų teminį rinkinį, prieigos prie viso teksto dokumento statusą, kalbą, aprašomojo subjekto rūšį, lytį, amžiaus grupę) ar nustatant žodžio paieškos lauką.

9.1.4. Užklausos formulavimo būdai

Duomenų bazėje *PubMed*, kaip ir kitose, galima atlikti tiek paprastą paiešką, tiek ir sudėtingesnę, naudojant Bulio loginius operatorius – jungtukus AND, OR, NOT. Išsami informacijos paieškos strategija yra aprašyta pirmajame kursų modulyje.

Bulio loginių jungtukų naudojimo ypatumas šioje duomenų bazėje yra tas, kad jie būtinai turi būti rašomi didžiosiomis raidėmis.

Sistemos numatytasis jungtukas yra AND. Jis tarp terminų yra naudojamas automatiškai, net jei ir nėra įrašomas, pvz., parašius *diabetes mellitus phototherapy*, bus atliekama paieška kaip parašius *diabetes mellitus AND phototherapy*.

Kai naudojami keli skirtingi loginiai operatoriai, sistema automatiškai juos išdėsto iš eilės (AND, OR, NOT), pvz., *salmonella AND hamburger OR eggs*. Informacija atrenkama pagal abu terminus *salmonella AND hamburger*, taip pat atrenkami ir visi įrašai su terminu *eggs*, nesvarbu, ar juose yra du pirmieji terminai (žr. 9.9 pav.).

9.9 pav. Paieškos *salmonella AND hamburger OR eggs* rezultatai

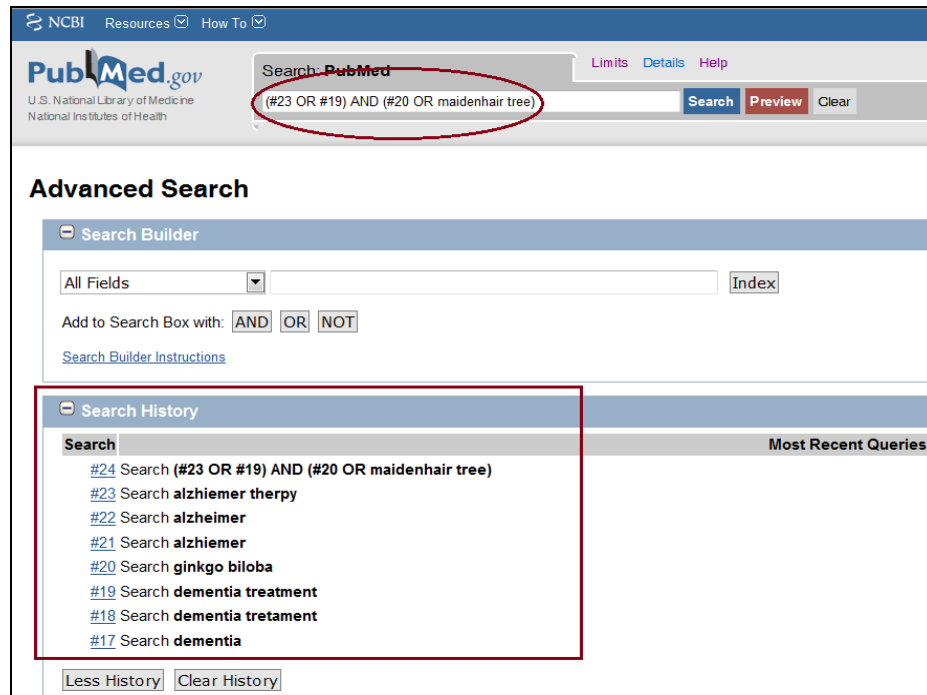
Norint pakeisti duomenų bazės *PubMed* sistemos įrašų atrankos tvarką, terminus būtina apskliausti lenktiniais skliaustais. Tai vadinama įterpties paieška (angl. *nesting*), pvz., *salmonella AND (hamburger OR eggs)*. Tada bus atrenkami įrašai, kuriuose yra terminas *salmonella*, taip pat vienas arba abu iš terminų *hamburger OR eggs* (žr. 9.10 pav.).

9.10 pav. Rezultatų atranka naudojant įterpties metodą

Paiešką tobulinti ir modeliuoti labai patogu naudojantis paieškos praeities (*search history*) įrankiu, esančiu detaliosios paieškos lange. Šiame puslapyje pateikiama sunumeruota atliktos paieškos eiga ir rezultatai. Eilės numerius galima toliau naudoti tikslinant ar kitaip modeliuojant paieškos terminus (naudojant Bulio loginius operatorius ar įrašant naujus terminus) (žr. 9.11 pav). Paieškos praeities lange gali būti rodoma 100 paieškos pozicijų ir ši informacija saugoma 8 valandas baigus aktyvų darbą.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.11 pav. Paieškos modeliavimas naudojantis paieškos praeities rezultatais

Duomenų bazėje *PubMed* ieškoti pagal frazę galima keliais būdais:

- kai frazė surandama tezaure *MeSH*, žurnalo, autorių, tyrėjų indeksuose automatinėse terminų išsklotinėse;
- kai paieškoje frazė nurodoma su specialia žyme, pvz., *kidney allograft [tw]*;
- kai frazė įrašoma kabutėse, pvz., „*kidney allograft*“;
- kai terminas yra trumpinamas, pvz., *kidney allograft**;
- kai terminas parašomas su brūkšneliu, pvz., *first-line*.

Paieškos rezultatų skaičius, naudojant skirtingus frazės užrašymo būdus, gali skirtis. Pvz., naudojant kabutes ar žymę *[tw]* – teksto žodžiai (angl. *text word*), paieškos sistema aplenkia automatinę terminų išsklotinę ir pateikia rezultatus tik pagal pagrindinę tezauro *MeSH* rubriką, neįtraukdama siauresnių skyrių. O nenaudojant jokių žymių, frazė įtraukiama iš visų galimų laukų ir naudojama automatinė terminų paieškos sistema.

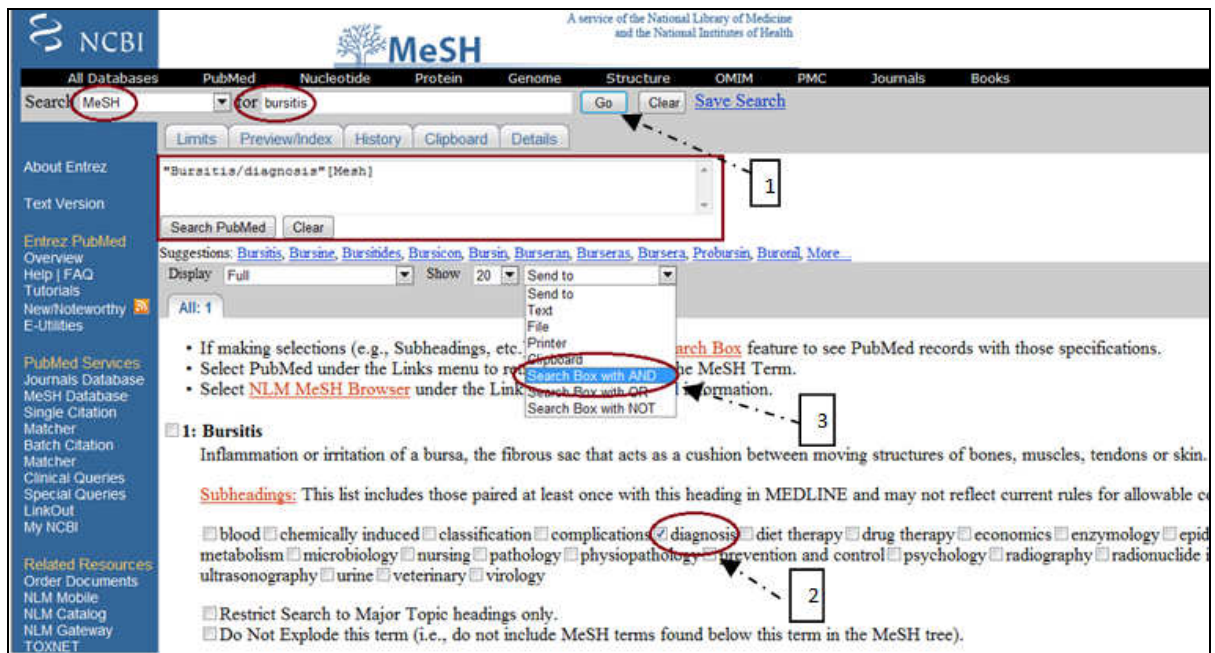
9.1.5. Specialiosios paieškos priemonės

Duomenų bazėje *PubMed* įdiegtos papildomos specialios informacijos paieškos priemonės, kuriomis naudojantis galima gauti labai tikslius informacijos paieškos rezultatus, atitinkančius siauras specifines temas. Viena tokių – paieška naudojant duomenų bazę *MeSH*. Duomenų bazės *MeSH* struktūra aprašyta 9.1.2 skyriuje. Naudojantis duomenų bazės *MeSH* terminais, rubrikomis, parubrikėmis, publikacijos tipo parinktimi bei medžiagų ir farmakoterapinės grupės terminais, atliekama pati tiksliausia informacijos paieška. Naudojantis tiksliais duomenų bazės *MeSH* terminais galima: modeliuoti paiešką naudojant Bulio loginius operatorius, apriboti paiešką pagal pagrindines rubrikas, pridėti parubrikes, išskleisti hierarchinę *MeSH* struktūrą.

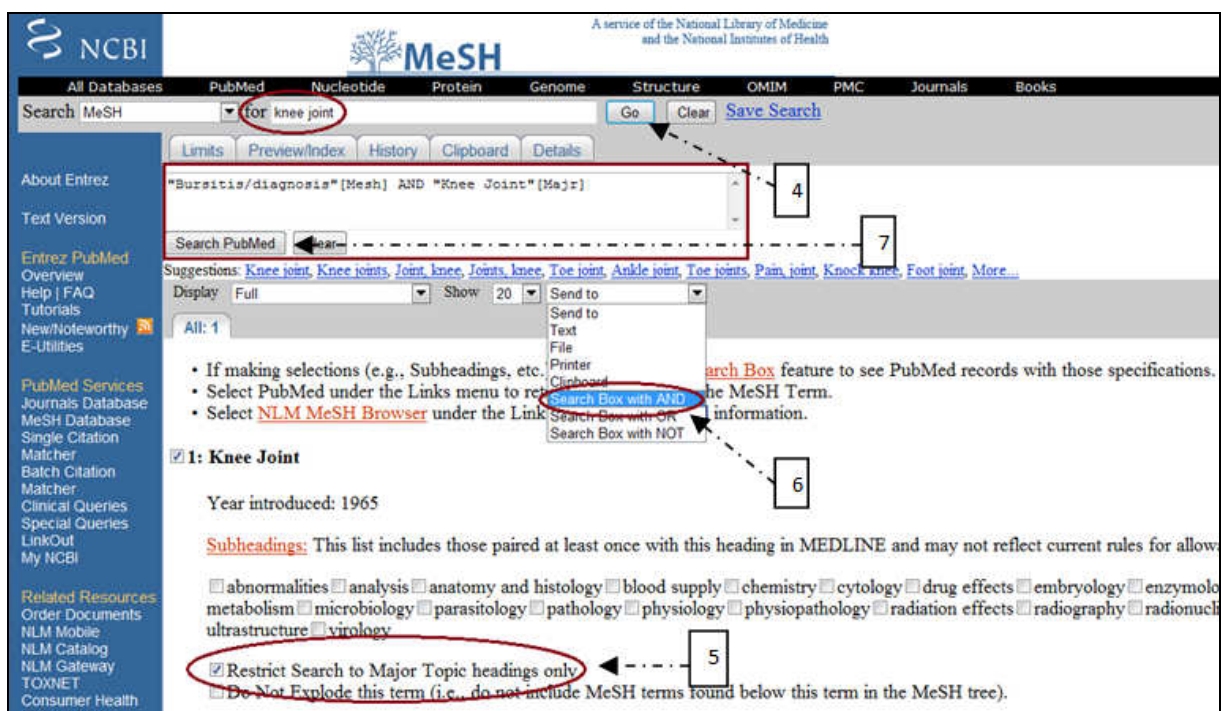
Pavyzdyje pateiksime informacijos apie kelio sąnario tepalinio maišelio diagnostiką paieškos eiga, naudojantis duomenų baze *MeSH* (žr. 12.1 ir 12.2 pav.).

1. Duomenų bazėje *MeSH* atliekame paiešką pagal *bursitis* ir išskleidžiame informaciją, susijusią su terminu.

2. Parubrikių juostoje pažymime *diagnosis*.
3. Iš *Send to* langelio pasirenkame *Search Box with AND* ir mūsų pasirinktas terminas su specifikacija automatiškai perkeliamas į paieškos langą.
4. Norėdami pridėti papildomą terminą *knee joint*, duomenų bazėje *MeSH* atliekame tuos pačius veiksmus.
5. Apribokime *knee joint* paiešką tik pagrindine rubrika.
6. Iš *Send to* langelio pasirenkame *Search Box with AND*.
7. Paieška jau yra tiksliai suformuluota, belieka tik nusiųsti šią strategiją į paieškos lauką ir netrukus bus pateikti tikslūs paieškos rezultatai.

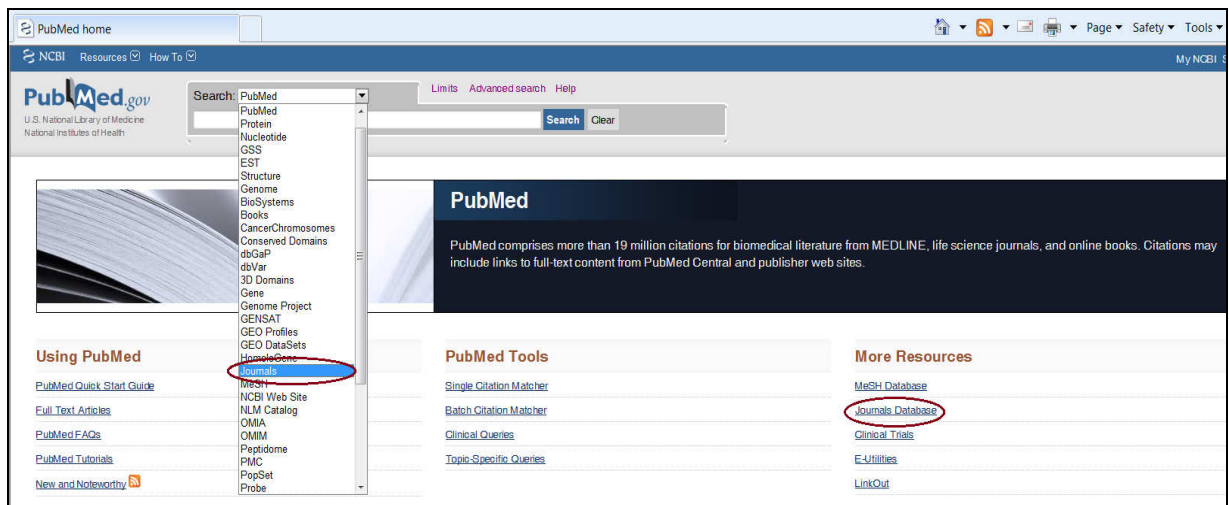
9.12.1 pav. Paieškos eiga naudojantis duomenų baze *MeSH*

9.12.2 pav. Paieškos eiga naudojantis duomenų baze *MeSH*

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Informacijos paiešką galima atlikti ir žurnalų duomenų bazėje, kuri prieinama iš pirmojo duomenų bazės *PubMed* puslapio arba iš išskleidžiamojo duomenų bazių meniu (žr. 9.13 pav.).

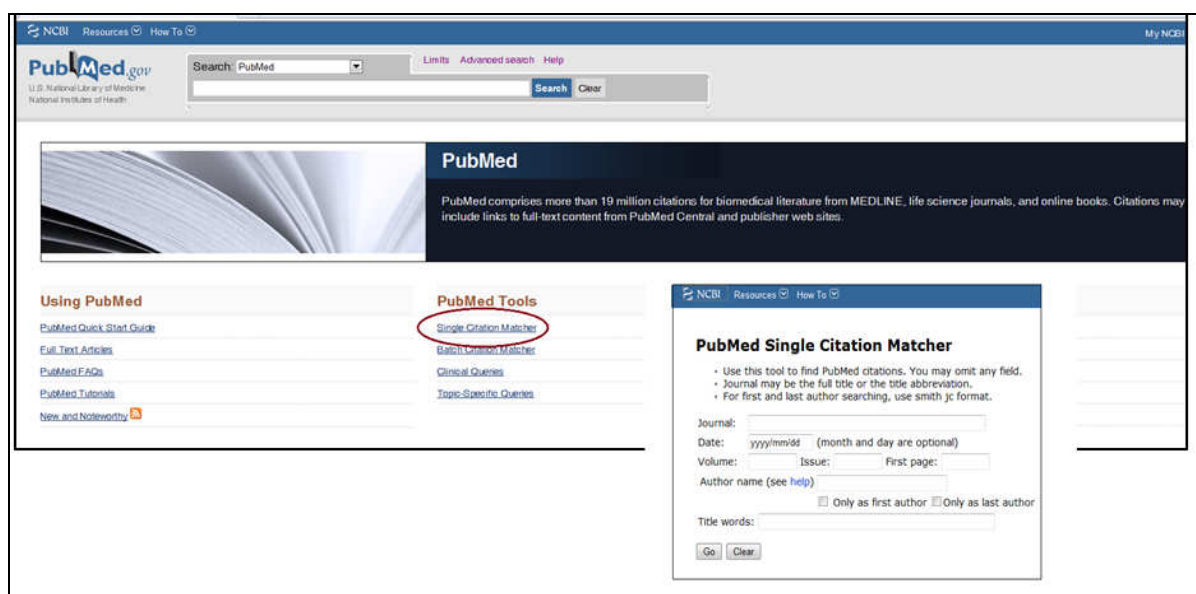

9.13 pav. Prieiga prie *PubMed* žurnalų duomenų bazės

Šioje duomenų bazėje žurnalų galima ieškoti pagal pavadinimą, *PubMed* ir ISO (International Standard Organization – Tarptautinė standartizacijos organizacija) naudojamą santrumpą, ISSN numerį (tarptautinis standartinis serialinio leidinio numeris, angl. *international standard serial number*), dalykinius terminus. Taip pat galima gauti nuorodų į žurnalus ir atlikti straipsnių paiešką pačiuose žurnaluose.

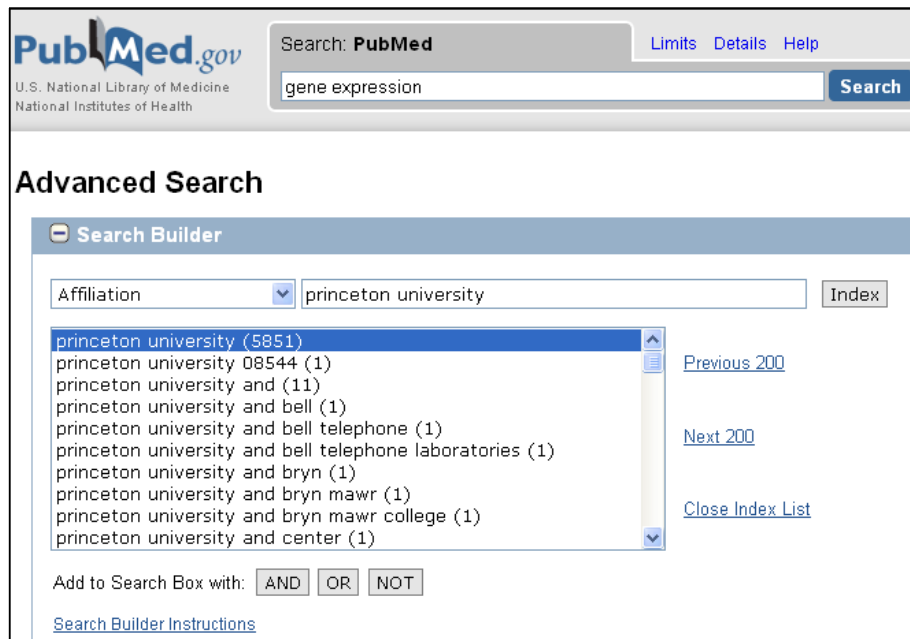
Įrodymais pagrįstos ir klinikinės medicinos informacijos paieškai skirta paieškos priemonė *Clinical Queries*, kurioje naudojami specialūs metodologiniai filtrai. Apie tai išsamiai kalbėsime šio modulio 9.2.6 skyriuje.

Paieškos priemonė *Single Citation Matcher* leidžia ieškoti konkretaus straipsnio pagal autorių, antraštę, žurnalo pavadinimą, tomą, numerį, puslapį (žr. 9.14 pav.).

9.14 pav. Paieška naudojant paieškos priemonę *Single Citation Matcher*

Išsamią ir tikslią informacijos paiešką galima atlikti ir naudojantis specialiąja išplėstinės paieškos priemone *Search Builder*. Tai paieška specialiuose duomenų bazės *PubMed* laukuose, kuriuos galima pasirinkti iš išskleidžiamojo meniu. Galima naudotis su tais laukais susijusiais indeksais ir modeliuoti paiešką naudojant Bulio loginius operatorius. Be pagrindinių aprašo laukų, galima pasirinkti įvairius papildomus laukus: institucinę prieskyrą, leidimo numerį, paskutinį autorių, redaktorių, knygos pavadinimą, leidėją, rubrikas ir t. t.; iš viso paieškos elementus galima pasirinkti iš 37 laukų (žr. 9.15 pav.).

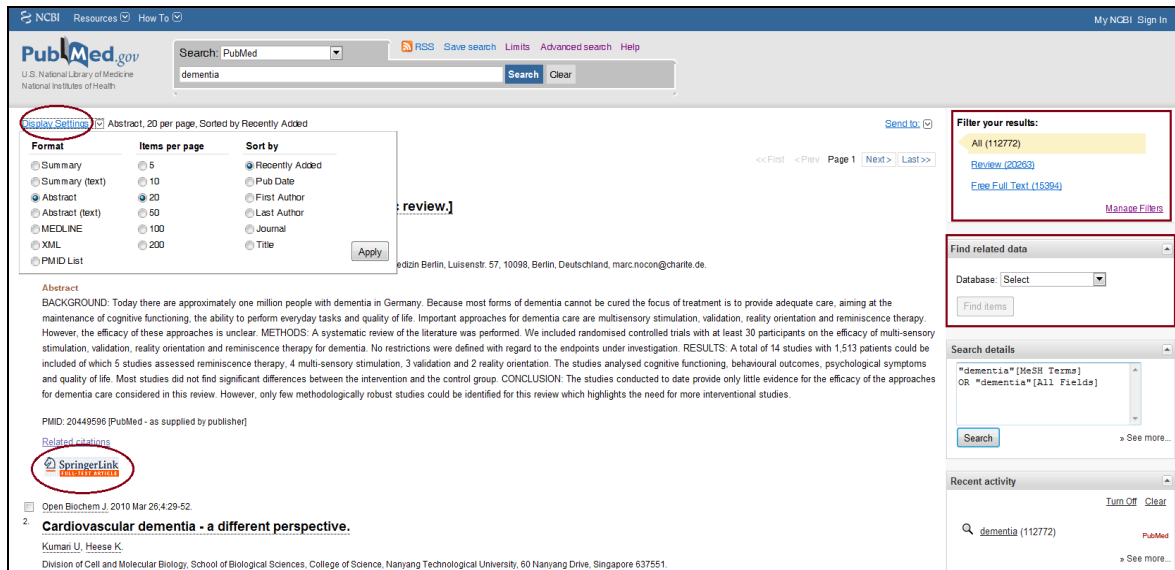

9.15 pav. Teminė paieška pagal institucinę prieskyrą

9.1.6. Paieškos rezultatų valdymas

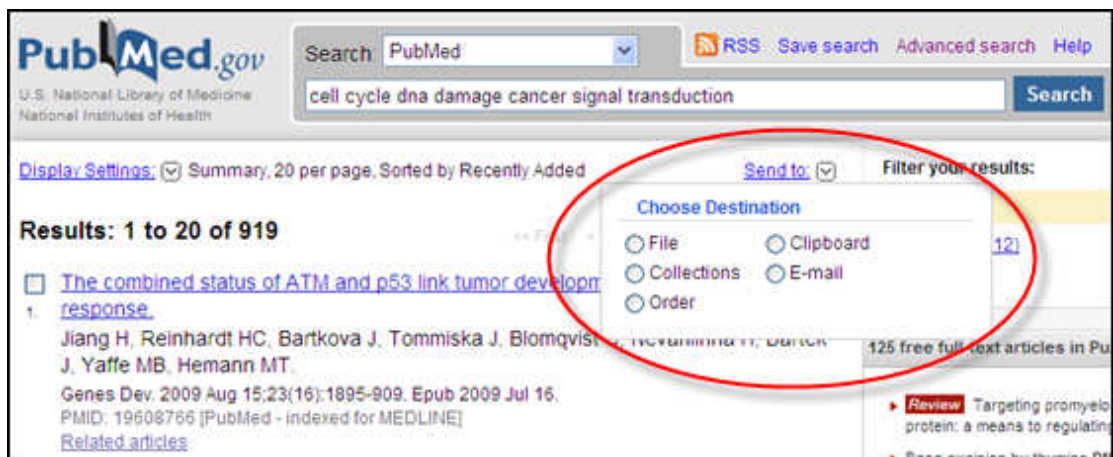
Paieškos rezultatai automatiškai pateikiami trumpo aprašo forma ir rūšiuojami pagal naujumą. Galima pasirinkti, kad rezultatai būtų pateikti kitu pageidaujamu formatu: su santraukomis, kaip tekstinis failas ar kitomis formomis. Rūšiavimą galima parinkti pagal pirmą ar paskutinį autorių, žurnalo ar antraštės pavadinimą.

Būtina žinoti, kad nuorodos į viso teksto straipsnį pateikiamos tik pasirinkus rezultatų su santraukomis pateikimo formatą. Galima pasinaudoti rezultatų filtravimo galimybe ir sužinoti, kiek rasta viso teksto ir kiek apžvalginių straipsnių (žr. 9.16 pav.).

9.16 pav. Rezultatų pasirinkimo ir pateikimo forma

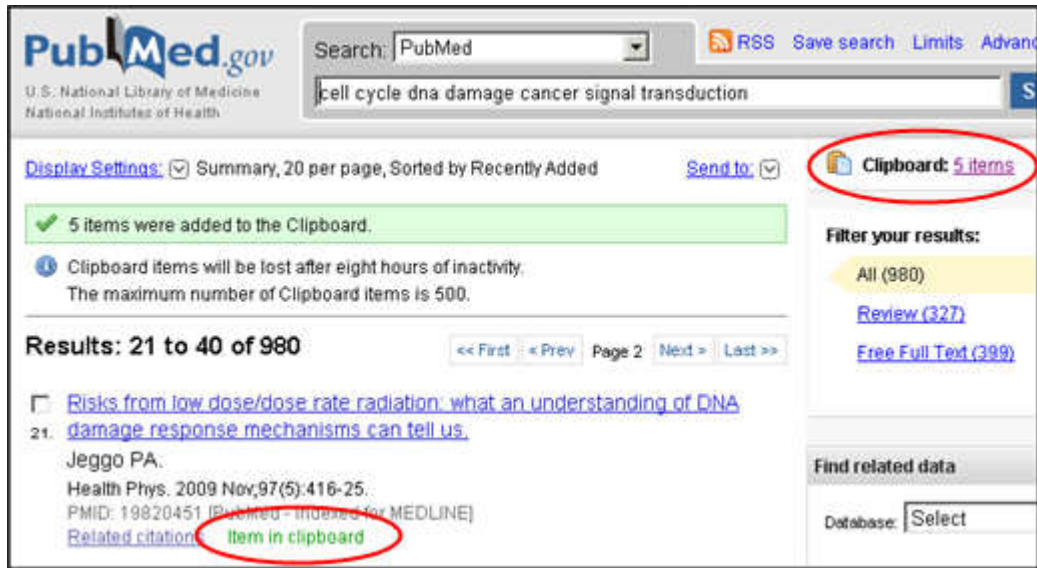
Atrinkta ir pažymėta informacija gali būti nukopijuota į failą, persiūsta į iškarpinę (angl. *clipboard*), el. paštu ar į asmeninę biblioteką (žr. 9.17 pav.).

9.17 pav. Pasirinktų rezultatų išsaugojimas

Iškarpinėje galima išsaugoti iki 500 rezultatų, jie saugomi dar 8 valandas baigus darbą. Visi įrašai, persiūsti į iškarpinę, automatiškai pažymimi žaliai (žr. 9.18 pav.).

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.18 pav. Iškarpinėje (angl. *clipboard*) esantys įrašai

Patogi paslauga nuolatiniam vartotojams yra *My NCBI*, leidžianti susikurti ir išsaugoti iki 5 000 įrašų informacijos kolekciją bei sudaryti savo publikacijų bibliografinius sąrašus. Norintiems naudotis šia paslauga būtina užsiregistruoti ir susikurti paskyrą:

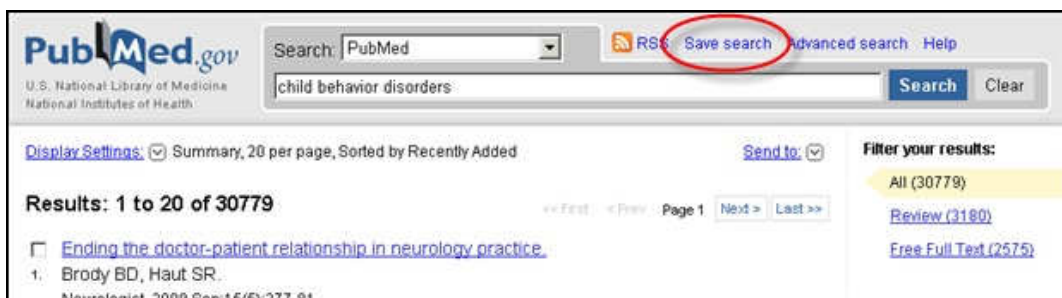

Svarbu. Norintys naudotis šia paslauga turi suderinti, kad naršyklė leistų naudoti išskylančiųjų langų funkciją (angl. *pop-ups*).

9.1.7. Paieškos formuluotės išsaugojimas naudojantis paslauga *My NCBI* ir naujienų atsisiuntimas

Paslauga *My NCBI* leidžia išsaugoti paieškos strategiją, periodiškai gauti naujausią informaciją pagal pasirinktą paieškos strategiją ir užsisakyti naujienas.

Norint išsaugoti paieškos strategiją, reikia paieškos rezultatų pateikimo puslapyje pasirinkti *Save search* (žr. 9.19 pav.).

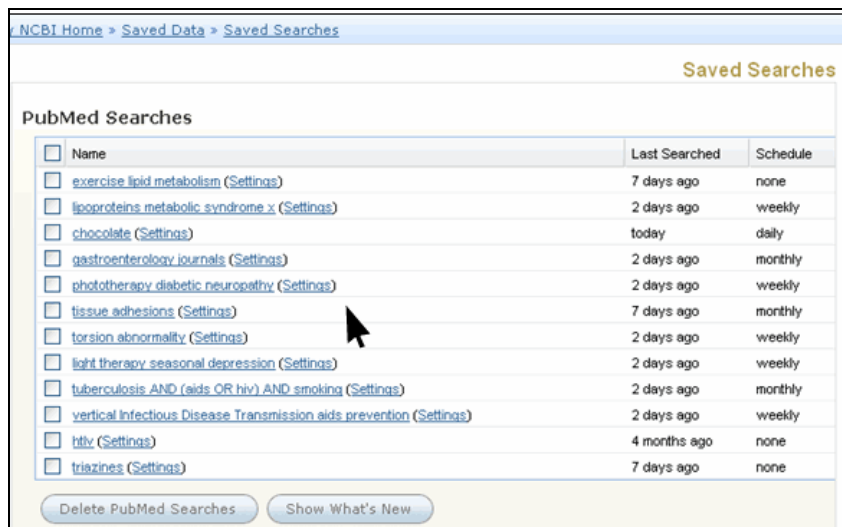

9.19 pav. Informacijos paieškos strategijos išsaugojimas

Duomenų bazės *PubMed* informacinė sistema atvers naują langą, kuriame reikės patvirtinti išsaugojimo komandą. Naujai informacijai gauti būtina užpildyti informacijos atnaujinimo lentelę, kurioje nurodoma, kaip dažnai ir koku formatu siųsti informaciją. Informacijos siuntimo strategiją galima atnaujinti ir rankiniu būdu.

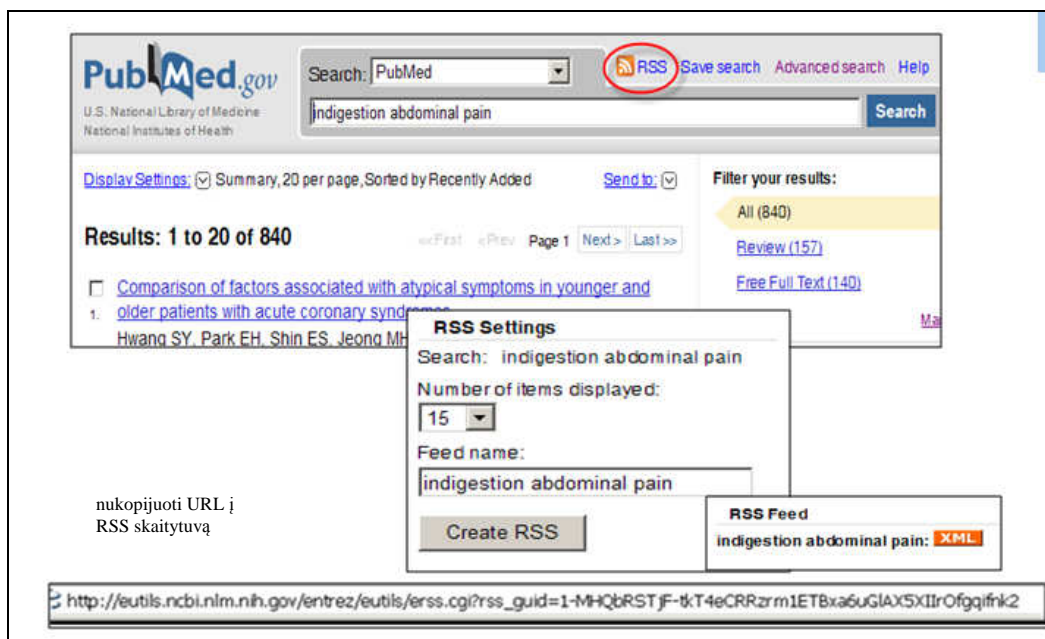
Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Naudojantis paslauga *My NCBI*, galima peržiūrėti atsiųstus naujausios informacijos įrašus, gautus automatiškai atlikus paiešką pagal pasirinktą ir išsaugotą paieškos strategiją (žr. 9.20 pav.).

9.20 pav. Pagal išsaugotą paieškos strategiją gauta naujausia informacija

Naujienuoms atsisiųsti galima naudoti ir RSS paslaugą, kuri prieinama iš paieškos rezultatų puslapio. Tereikia savaime atsiveriančiuose langeliuose patvirtinti komandas ir nukopijuoti bei įklijuoti URL adresą į *Subscribe* formą asmeninėje RSS skaitytuvėje (žr. 9.21 pav.).

9.21 pav. Naujienu atsisiuntimas naudojant RSS

9.1.8. Prieiga prie viso teksto straipsnių

Duomenų bazėje *PubMed* viso teksto straipsniai prieinami per paslaugą *LinkOut*. *PubMed* nekaupia straipsnių kopijų, tačiau pateikia nuorodas į leidėjų straipsnius ir, nelygu, ar biblioteka prenumeruoja viso teksto žurnalų duomenų bases, vartotojai turi (arba ne) tiesioginę prieigą iš duomenų bazės *PubMed* prie viso teksto straipsnių. Daug straipsnių yra prieinami nemokamai iš NLM *PubMed Central* archyvo, atvirosios prieigos duomenų bazių ir leidėjų. Ši paslauga suteikia galimybę pasirinkti prieigos prie viso teksto straipsnio būdą: tai gali būti komercinis leidėjas,

institucinė ar atvirosios prieigos talpykla, leidinių prenumeruojanti biblioteka ar viso teksto duomenų bazė (žr. 9.22 pav.).

The screenshot shows the PubMed.gov interface. At the top, there's a search bar with 'PubMed' selected and the PMID '9298984[uid]' entered. Below the search bar, the article title 'Conservation of the centromere/kinetochore protein ZW10' is displayed, along with authors 'Starr DA, Williams BC, Li Z, Etemad-Moghadam B, Dawe RK, Goldberg ML' and the journal 'J Cell Biol. 1997 Sep 22;138(6):1289-301.' The abstract text is visible below. On the right side, there are sections for 'Related citations' and 'Cited by 22 PubMed Central articles'. Two red circles are drawn on the page: one around the 'Display Settings' dropdown menu and another around the 'Final Version FREE' and 'FREE full text article' buttons.

9.22 pav. Prieiga prie viso teksto straipsnio

Svarbu. Prieigos prie viso teksto straipsnio piktogramas matysite tik pasirinkę ir atvėrę paieškos rezultatų su santraukomis (angl. *abstract*) formą.

9.1.9. Sąsajos su gretutinėmis *PubMed* duomenų bazėmis

Atlikus informacijos paiešką duomenų bazėje *PubMed* ir gavus rezultatus, galima gauti papildomos informacijos, susijusios su paieškos formuluote, iš kitų NCBI duomenų bazių. Tam skirta paslauga *Find related data*, per ją galima ieškoti papildomos informacijos bet kurioje iš 33 NCBI duomenų bazių (žr. 9.23 pav.).

The screenshot displays a web browser window with the URL <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/entrez>. The page title is "dementia - PubMed result". The main content area lists search results for "dementia", including titles like "Unintended effects of statins in men and women in England and Wales: population based cohort study using the QResearch database" and "Midlife psychological stress and risk of dementia: a 35-year longitudinal population study". On the right side, there is a "Find related data" dropdown menu. The menu is open, showing a list of databases and search options. The "Gene" option is highlighted in blue. Other options include "PubMed", "BioSystems", "Books", "CancerChromosomes", "Conserved Domains", "3D Domains", "dbGaP", "GEO DataSets", "Genome", "Genome Project", "GENSAT", "GEO Profiles", "HomoloGene", "Nucleotide", "EST", "GSS", "OMIA", "OMIM", "PubChem BioAssay", "PubChem Compound", "PubChem Substance", "Peptidome", and "PMC".

9.23 pav. Papildomų duomenų paieška duomenų bazėje Gene

Praktinės užduotys

1. Raskite informacijos apie hipertenziją ir kraujavimą iš nosies. Kaip atliekama automatinė terminų paieška pagal frazę *kraujavimas iš nosies*?
2. Naudodamiesi duomenų baze *MeSH*, raskite straipsnių, kuriuose rašoma apie vyrų prostatos vėžio gydymą vaistu *Leuprolide*.
3. Naudodami paieškos ribojimo formą *Limits*, raskite klinikinių tyrimų apie šviesos terapiją sezoninei depresijai gydyti. Pasirinkite 3–4 įrašus ir išsaugokite juos savo kolekcijoje.

9.2. Įrodymais pagrįsta medicina

9.2.1. Kas tai yra įrodymais pagrįsta medicina?

Įrodymais pagrįsta medicina (angl. *Evidence based Medicine – EBM*) pastarąjį dešimtmetį gydytojams yra viena aktualiausių temų ir tampa vis svarbesnė priimant klinikiškus sprendimus. Užsienio šalių sveikatos apsaugos tarnybos, siekdamos efektyviau ir racionaliau panaudoti ribotus sveikatos apsaugos išteklius, remia ir plėtoja šį procesą.

Medicinos informacija greitai keičiasi, atsiranda naujų gydymo metodų, medikamentų, todėl gydytojams neužtenka tų žinių, kurias įgijo mokydamiesi universitete. Gydytojai privalo nuolat domėtis savo srities naujienomis. Daugelyje šalių medikai yra vienintelės profesijos atstovai, įstatymo numatyta tvarka įpareigoti nuolat atnaujinti savo profesines žinias. Tai reiškia, kad gydytojas gali būti patrauktas baudžiamajon atsakomybėn, jei nekelia savo kvalifikacijos arba jei gydo pasenusiais metodais.

Per metus medicinos žurnaluose paskelbiama per 2 mln. straipsnių ir tas skaičius kasmet auga 4 proc. Davidoffo teigimu, pareigingas gydytojas, norėdamas tobulėti profesiskai, kasdien iš pirminių šaltinių turėtų perskaityti po 19 straipsnių². Tačiau, remiantis D. Sacketto tyrimu³, susipažinti su medicinos naujovėmis ir žurnalams skaityti gydytojai skiria vidutiniškai mažiau nei vieną valandą per savaitę.

Informacijos srautą šiek tiek sumažinti gali medicinos knygos, kuriose pateikiama informacija paprastai jau būna atrinkta ir susisteminta. Tačiau medicinos žinios kinta labai greitai ir knyga gali būti jau pasenusi dar neišspausdinta. Norint gauti naujausią informaciją, tenka jos ieškoti medicinos žurnaluose. Įrodymais pagrįstos medicinos metodologija ir šaltiniai gali padėti įveikti informacijos tvaną, tačiau jiems perprasti reikalingos tam tikros žinios ir gebėjimai.

Tad kas gi yra įrodymais pagrįsta medicina?

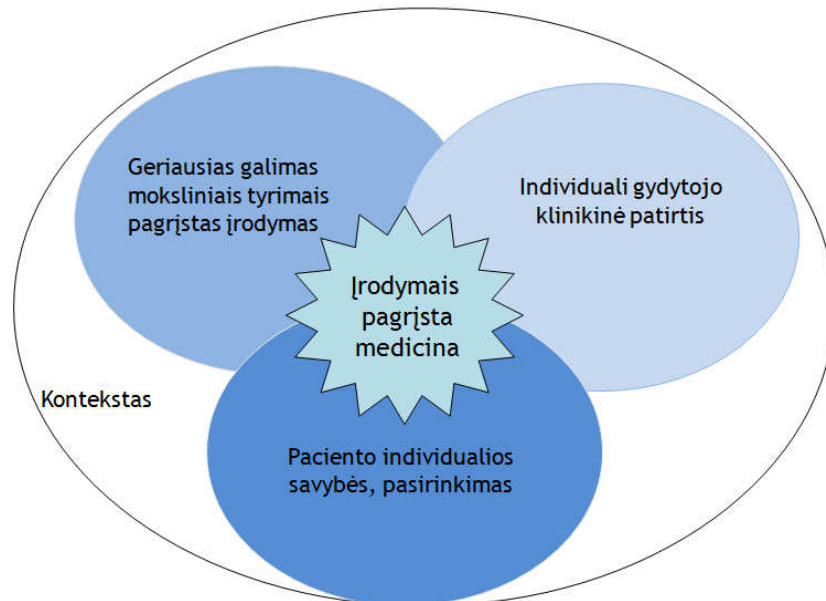
Peržiūrėtas ir patobulintas įrodymais pagrįstos medicinos apibrėžimas sako, kad tai sisteminis metodas, užtikrinantis geriausio galimo moksliniais tyrimais pagrįsto įrodymo, klinikinės patirties ir individualaus paciento savybių integracijos pritaikymą klinikinėje praktikoje⁴ (žr. 9.24 pav.).

---

² DAVIDOFF, F., *et al.* Evidence-Based Medicine: a new journal to help doctors identify the information they need. *BMJ*, 1995, vol. 310, p. 1085–1086.

³ SACKETT, DL., *et al.* *Surveys of self-reported reading times of consultants in Oxford, Birmingham, Milton-Keynes, Bristol, Leicester, and Glasgow.* London : Churchill-Livingstone, 1997. 130 p.

⁴ SACKETT, DL., *et al.* *Evidence-Based Medicine: How to practice and teach EBM.* London: Churchill-Livingstone, 2000. 310 p.

9.24 pav. Įrodymais pagrįstos medicinos sandara

Geriausias galimas moksliniais tyrimais pagrįstas įrodymas reiškia, kad ligonį gydantis gydytojas turi remtis geriausia ir naujausia literatūra, taikyti geriausią tuo metu įmanomą gydymo metodą, pagrįstą išoriniais klinikiniais tyrimais. Nauji moksliniai tyrimai neretai paneigia ilgus metus taikytus diagnostikos testus, gydymo metodiką, vaistų saugumą sveikatai ir pakeičia juos naujais – efektyvesniais ir saugesniais.

Individuali gydytojo patirtis leidžia greičiau ir tiksliau nustatyti diagnozę, priimti teisingus sprendimus, atidžiau ir jautriau elgtis nemaloniuose situacijose bei gerbti paciento teises ir pasirinkimą. Geras gydytojas savo praktikoje naudojasi ir savo patirtimi, ir naujausiais patikimais moksliniais įrodymais.

Paciento individualios savybės, bendra būseną, jo pasirinkimas taip pat yra svarbus veiksnys šiame procese. Netgi patys patikimiausi moksliniai įrodymai ir gydytojo patirtis neužtikrins sėkmingo gydymo, jei nebus atsižvelgta į individualias paciento savybes ir jo sutikimą.

Kai kurie oponentai sako, kad įrodymais pagrįsta medicina yra kaip receptų knyga kulinarijoje, tačiau D. Sackettas pabrėžia, kad būtina atsižvelgti į visus tris elementus.

Kontekstas 9.24 paveikslėlyje reiškia sveikatos politiką, įstatymus, ekonominius išteklius, vertybes. Ši ketvirtoji sritis turi įtakos trimis pirmesniems elementams ir todėl apima visas tris sritis.

9.2.2. Pagrindinės sąvokos ir patikimumo hierarchinė struktūra

Siekiant efektyviai naudotis įrodymais pagrįstos medicinos informacijos šaltiniais ir taikyti juos savo klinikinėje praktikoje, būtina susipažinti su mokslinių įrodymų tipais ir pagrindinėmis sąvokomis.

Apžvalga (angl. *review*) – tai mokslinė publikacija, nagrinėjanti keletą studijų apie tiriamąjį objektą ir daranti iš jų bendrą išvadą. Pagrindinis trūkumas – apžvalgoje nenurodoma, kodėl būtent tos konkrečios studijos įtrauktos į apžvalgą, todėl galima tam tikra paklaida.

Sisteminė apžvalga (angl. *systematic review*) – kur kas pranašesnė mokslinių įrodymų pagrįstumo požiūriu. Nuo paprastos apžvalgos ji skiriasi mažiausiai dviem ypatybėmis. Pirmiausia, sisteminėje apžvalgoje nurodoma, koku tikslu parengta apžvalga. Antra – nurodomi paieškos kriterijai, pagal

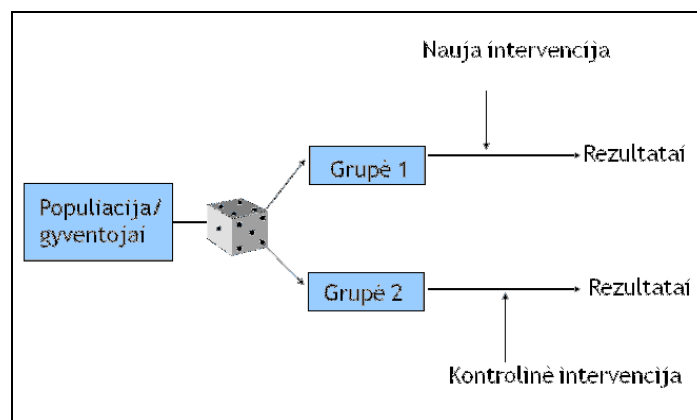
kuriuos buvo atrinkti apžvalgoje panaudoti straipsniai. Turi būti atlikta kiekvieno panaudoto straipsnio kokybės metodologinė analizė. Be to, autoriai privalo nurodyti, kodėl į apžvalgą įtraukti konkretūs straipsniai, taip pat turi pateikti sąrašą publikacijų, kurios po įvertinimo buvo atmestos. Kitaip tariant, publikacijos atrenkamos sisteminiu būdu. Tai leidžia iširti ir įvertinti įrodymus, kuriais autoriai grindė savo išvadas.

Metaanalizė (angl. *meta-analysis*) – specialus apžvalginio straipsnio tipas. Pagal tezauro *MeSH* apibrėžimą, „tai yra kiekybinis metodas, leidžiantis sujungti nepriklausomų studijų rezultatus ir daryti bendras santraukas bei išvadas, įvertinančias terapinį efektyvumą.“⁵ Metaanalizė yra gilesnė nei paprastas apžvalginis straipsnis, joje naudojami statistiniai metodai, leidžiantys sujungti ir analizuoti faktinę medžiagą.

Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas (angl. *randomized control trial, RCT*) – eksperimentinis tyrimas, kai poveikio ir kontrolinės grupės sudaromos iš populiacijos atsitiktinumo principu pagrįstais metodais, o poveikis vertinamas lyginant nurodytų grupių baigčių dažnumą.

Šie tyrimai gali būti atliekami visų procedūrų, kurias galima priskirti prie gydymo metodų (vaistai, chirurginės procedūros, sveikatos mokymas), veiksmingumui nustatyti. Svarbiausias studijos (tyrimo) metodas naudojamas atliekant klinikinius bandymus. Pvz., norint nustatyti, ar naujas vaistas efektyvus ar ne, surengiami bandymai su dviem pacientų grupėmis. Vienoje iš jų – intervencinėje – pacientai gauna tiriamąjį vaistą, kita – placebo grupė. Grupės visiškai vienodos, skiriasi tik gydymas.

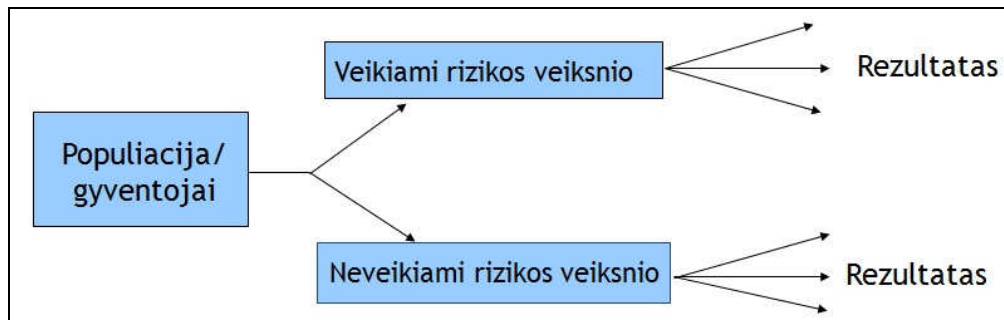
„Atsitiktinė imtis“ (angl. *random sample*) reiškia tai, kad visi pacientai turi vienodą tikimybę patekti į bet kurią iš grupių (žr. 9.25 pav.).

9.25 pav. Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas

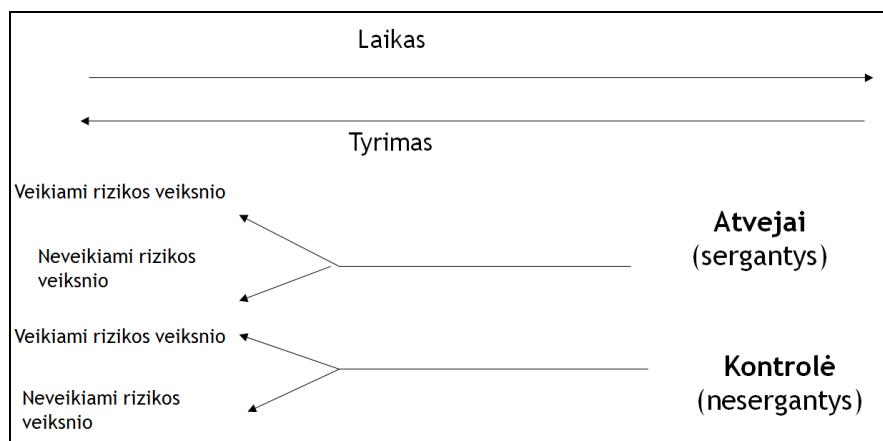
Kohortinis tyrimas (angl. *cohort study*) – tai analitinis stebėjimo tyrimas, kai stebima sveikų žmonių grupė, sudaryta iš rizikos veiksnio veikiamų ir neveikiamų individų. Siekiant nustatyti priežastinį ryšį tarp rizikos veiksnio ir ligos, renkami duomenys apie visus naujus ligos atvejus. Kohortos tyrimas gali būti numatomas – perspektyvusis arba retrospektyvusis.

⁵ *MeSH* : A service of the National Library of Medicine and National Institute of Health [interaktyvus]. Bethesda, USA: National Center for Biotechnology Information, U. S. National Library of Medicine [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh?term=metaanalysis>>.

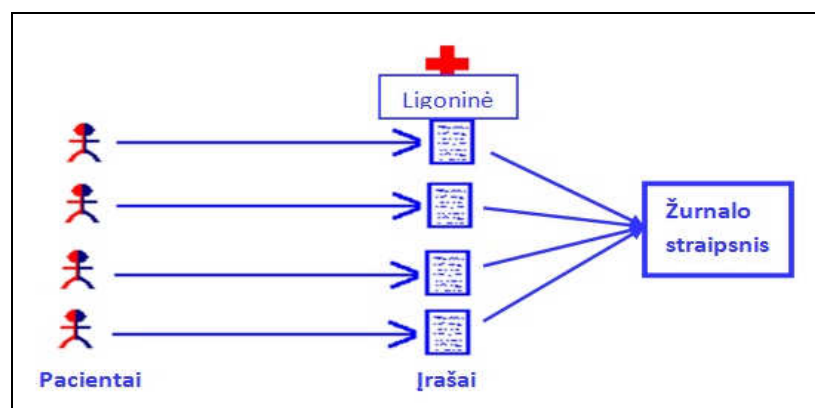
9.26 pav. Kohortinis tyrimas

Atvejo ir kontrolės tyrimas (angl. *case-control study*) – tai analitinis stebėjimo tyrimas, kurio tikslas yra nustatyti galimas ligų priežastis, lyginant sergančius tam tikra liga (atvejai) ir nesergančius žmones (kontrolė). Šio tipo tyrimai yra ne tokie patikimi kaip atsitiktinių imčių ar kohortiniai tyrimai.

9.27 pav. Atvejo ir kontrolės tyrimas

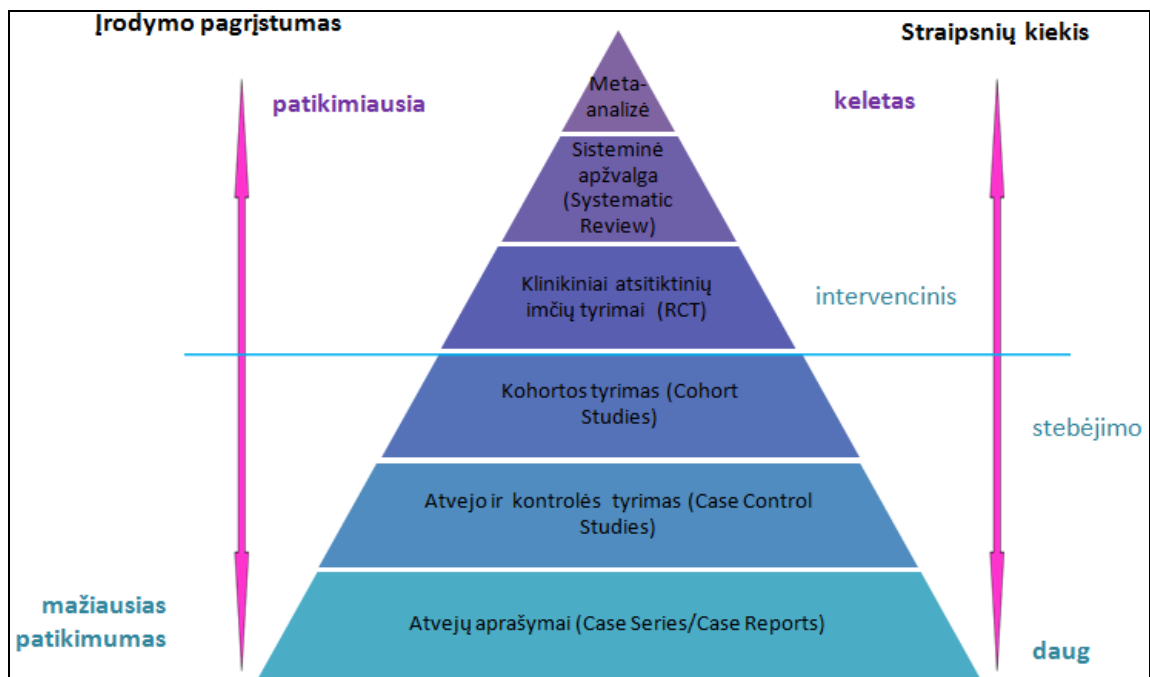
Nepatikimiausi informacijos šaltiniai yra **atvejų aprašymai** ir **protokolai** (angl. *case series*). Tai individualių pacientų ligų aprašymai ir gydymo istorijos be jokio statistinio pagrįstumo.

9.28 pav. Atvejų aprašymai

Šie įvairūs publikacijų ir studijų tipai duomenų bazėse skiriasi ne tik kiekiu, bet ir kokybe. Žemiau pavaizduotoje piramidėje pateikiamas įvairių publikacijų tipų reitingavimas pagal mokslinių įrodymų pagrįstumą ir patikimumą. Piramidės viršūnėje pavaizduotas patikimiausias publikacijos tipas metaanalizė, o einant iš viršaus į apačią publikacijų tipų patikimumas mažėja. Tačiau reikia

atkreipti dėmesį ir į tai, kad aukštesnėse piramidės pozicijose esančių tipų kiekis mažesnis, o tai reiškia, kad jų rasti duomenų bazėse yra daug sunkiau (žr. 9.29 pav.).

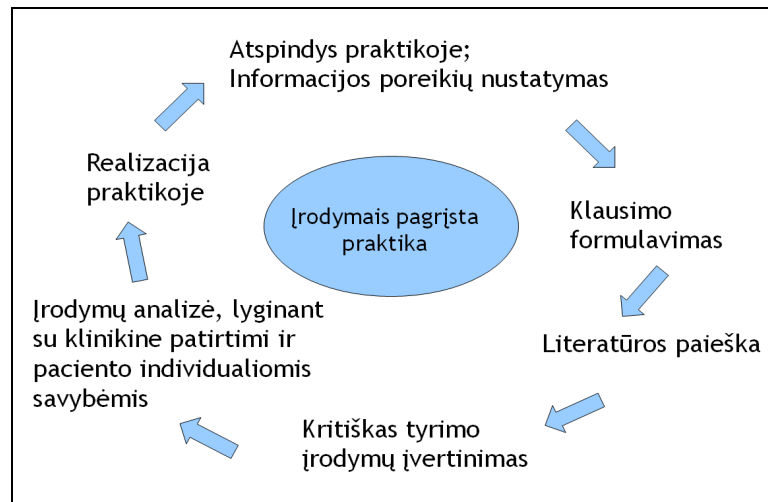

9.29 pav. Įrodymų pagrįstumo hierarchija

9.2.3. Įrodymais pagrįstos medicinos užklauskos formulavimas naudojant PICO metoda

Įrodymais pagrįstos medicinos praktikos procesas remiasi bendraisiais informacinio raštingumo standartais ir susideda iš penkių etapų (žr. 9.30 pav.):

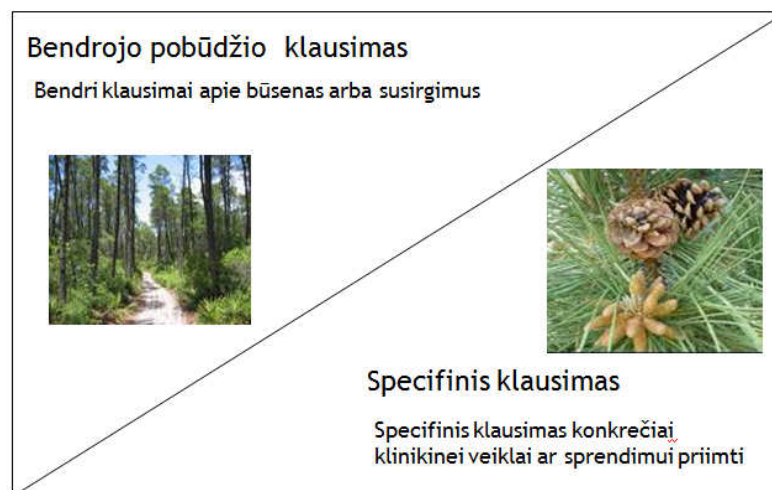
1. Klausimo suformulavimas. Tai – informacijos poreikio pavertimas tikslia klinicine užklausa. Nuo to, kaip tiksliai bus suformuluotas klausimas, priklausys rezultatų kokybė.
2. Rezultatyvi geriausio įrodymo literatūros paieška. Šiame etape klinacistams labiausiai gali padėti informacijos specialistas.
3. Kritiškas surastų įrodymų įvertinimas. Šiame etape reikia „mokėti skaityti“ publikaciją: būtina peržiūrėti straipsnio struktūrą, atkreipti dėmesį į publikacijos tipą ir į tai, kokia metodologija buvo taikyta atliekant mokslinį tyrimą, bei įvertinti įrodymo patikimumą.
4. Įrodymų analizė, jų derinimas su klinicine patirtimi ir paciento specifika. Šių trijų dalių vienovė – būtina sąlyga įrodymais pagrįstos medicinos praktikoje.
5. Sprendimo priėmimas klinikinėje praktikoje.

9.30 pav. Įrodymais pagrįstos medicinos praktikos procesas

Įrodymais pagrįstos medicinos praktikoje, priimant sprendimus kasdieniame darbe, būtina taikyti pačius geriausius įrodymus. Todėl norint juos greitai surasti tarp gausybės informacijos šaltinių, labai svarbu mokėti teisingai suformuluoti klinikinį klausimą su visais elementais, padėsiančiais rasti tai, ko reikia.

Pirmas žingsnis – nustatyti klausimo tipą: ar tai bendrojo pobūdžio klausimas apie būsenas ir susirgimus, ar specifinis klausimas konkrečiam klinikiniam veiksmui ar sprendimui priimti (žr. 9.31 pav.).

9.31 pav. Klausimų tipai

Bendrojo pobūdžio klausimai užduodami apie kokią nors ligą, jos eigą ir būtinai susideda iš dviejų esminių komponentų: klausiamųjų žodelių kas, kaip, kada ir veiksmožodžio, pvz.: Kas sukelia migreną? Kaip išvengti migrenos? Kaip dažnai turėtų atlikti mamogramą vyresnė nei 40 metų moteris? Kas yra švelnioji hipertonija?

Tokios informacijos greičiausiai galima rasti atitinkamuose vadovėliuose, žinyuose ir duomenų bazėse.

Specifiniai klausimai susiję su konkrečia paciento liga. Tokie klausimai susideda iš 3 ar 4 komponentų, kaip antai:

- pacientas,
- intervencija,
- palyginimas,
- rezultatas.

Klinikinių klausimų pavyzdžiai: Ar akupunktūra padeda išvengti migrenos priepuolių? Ar, gydant vaikų ūmų ausų uždegimą, trumpalaikis gydymas antibiotikais toks pat efektyvus kaip ir ilgalaikis?

Dažnai būna sudėtinga tiksliai suformuluoti klinikinę užklausa, todėl rekomenduojama pasinaudoti PICO metodu (pirmosios angliškų terminų *Population, Intervention, Comparison, Outcome* raidės) ir klausimą išskaidyti į 4 minėtus elementus.

Scenarijus.

Paciento sūnus jaudinasi, kad jo tėvui stipriai blogėja atmintis. Jis skaitė internete, kad dviskiaučio ginkmedžio lapų ekstraktas yra efektyvus demencijai gydyti. Ką patartumėte lankytojui?

1 lentelė. Klausimo išskaidymas pagal PICO metodą

Population/Problem Pacientas/Problema	Intervention Intervencija (gydymas, ligos sukėlėjas, priežastis)	Comparison Palyginimas (su kuo palyginama intervencija (ne visada būtina))	Outcome Rezultatai (koks efektas, laukiami rezultatai)
Demencija	Ginkmedžio lapų ekstraktas	Tradicinis gydymas arba placebo	Atminties pagerėjimas

Išskaidžius klausimą pagal PICO elementus, toliau užklausa formuluojama pagal bendrąją informacijos paieškos strategiją, naudojant žodyno *MeSH* terminus, įtraukiant šnekamojoje kalboje vartojamus sinonimus, Bulio loginius operatorius, įterpti ir kitus būdus, atsižvelgiant į šaltinių specifiką.

2 lentelė. Užklausos formulavimas naudojant PICO metodą

Population/Problem Pacientas/Problema	Intervention Intervencija (gydymas, ligos sukėlėjas, priežastis)	Comparison Palyginimas (su kuo palyginama intervencija (ne visada būtina))	Outcome Rezultatai (koks efektas, laukiami rezultatai)
Dementia (MeSH) OR amentia OR Alzheimer	AND Ginkgo biloba (MeSH) OR maidenhair tree OR Alzheimer		AND Cognition (MeSH) OR awareness

Norint teisingai suformuluoti klinikinį klausimą ir gauti tikslų atsakymą, neužtenka skirti bendrojo pobūdžio klausimą nuo specifinio, dar būtina nustatyti pagrindinę sveikatos priežiūros kategoriją.

Pagrindinės kategorijos yra šios:

- diagnozė (kokius skirti tyrimus ir kaip interpretuoti jų rezultatus?);
- etiologija (kokios yra ligos priežastys?);
- terapija (kokius taikyti gydymo metodus?);
- prognozė (kokia tikėtina ligos ar būsenos eiga?).

Be to, klausimo tipai pagal kategorijas gali būti ir bendrojo pobūdžio, ir specifiniai. Dažniausiai pasitaiko klinikinių užklausų apie ligos diagnostiką ir gydymą.

Ieškant informacijos svarbu teisingai nustatyti kategoriją, nes nuo to priklausys, kuri mokslinio tyrimo metodą bei publikacijos tipą galime tikėtis rasti ir kuriuose informacijos šaltiniuose reikėtų ieškoti informacijos.

3 lentelė. Užklausos ir informacijos šaltinio pasirinkimas

Kategorija	Tyrimo metodas	Duomenų bazė / šaltinis
Diagnozė	Momentinis tyrimas (angl. <i>cross sectional study</i>)	1. <i>DARE</i> / Kitos apžvalgos + <i>HTA</i> (Kochrano biblioteka). 2. <i>Evidence Based</i> žurnalai. 3. <i>PubMed</i> ir (arba) kitos prenumeruojamos medicinos duomenų bazės.
Prognozė	Kohortinis tyrimas (angl. <i>cohort study</i>)	1. <i>Evidence Based</i> žurnalai. 2. <i>PubMed</i> ir (arba) kitos prenumeruojamos medicinos duomenų bazės.
Etiologija	Kohortinis tyrimas. Atvejo ir kontrolės tyrimas (angl. <i>case control study</i>). Atvejų aprašymai (angl. <i>case series</i>).	Užklausoms apie neigiamą poveikį gydant konkrečias ligas: 1. <i>Clinical Evidence</i> . 2. <i>DARE</i> / Kitos apžvalgos (Kochrano biblioteka). 3. <i>Evidence Based</i> žurnalai. 4. <i>PubMed</i> ir (arba) kitos prenumeruojamos duomenų bazės. Užklausoms apie ligų priežastis arba rizikos faktorius: 1. <i>Evidence Based</i> žurnalai. 2. <i>PubMed</i> ir (arba) kitos duomenų bazės.
Terapija / Intervencija	Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas (angl. <i>randomized controlled trial, RCT</i>). Klinikinis neatsitiktinių imčių tyrimas (angl. <i>non-randomized controlled trial</i>). Kohortinis tyrimas. Atvejo ir kontrolės tyrimas (angl. <i>case control study</i>).	1. <i>Clinical Evidence</i> . 2. <i>Cochrane Reviews</i> (Kochrano biblioteka). 3. <i>DARE</i> / Kitos apžvalgos (Kochrano biblioteka). 4. <i>Evidence Based</i> žurnalai. 5. <i>Clinical Trials / CENTRAL</i> (Kochrano biblioteka). 6. <i>PubMed</i> ir (arba) kitos medicinos duomenų bazės.

Svarbu. Bet kuriuo atveju visų tyrimo metodų sisteminė apžvalga yra patikimesnis įrodymas nei individualios studijos.

Praktinė užduotis

Scenarijus.

Aštuonerių metų mergaitei ką tik įkando į ranką jų šeimos šuo. Ar profilaktiškai skirti antibiotikai padės išvengti infekcijos? Išskaidykite klausimą naudodami PICO metodą.

9.2.4. Įrodymais pagrįstos medicinos informacijos šaltinių apžvalga ir panaudojimas

Kochrano biblioteka **THE COCHRANE LIBRARY**
Independent high-quality evidence for health care decision making

Adresas <http://www.thecochranelibrary.com>

Prieiga – prenumeratoriams; santraukos prieinamos nemokamai.

Kochrano bendrija (angl. *Cochrane Collaboration*) – tai tarptautinė nepriklausoma ne pelno organizacija, turinti per 20 centrų visuose žemynuose ir apimanti visas medicinos sritis bei specializacijas. Organizacijos tikslas – surasti ir pateikti šiuo metu pasaulyje efektyviausius ir patikimiausius moksliskai patvirtintus diagnozavimo ir gydymo metodus. Ši mokslinė produkcija publikuojama Kochrano bibliotekos duomenų bazėje. Tai aukščiausio lygio sveikatos priežiūros įrodymais pagrįstos medicinos šaltinis. Kochrano biblioteka susideda iš 6 duomenų bazių.

Kochrano sisteminių apžvalgų duomenų bazė (angl. *Cochrane Reviews*). Tai sisteminės sveikatos priežiūros intervencijų, diagnostikos ir metodologijų apžvalgos, atliekamos atitinkamų Kochrano bendrijos apžvalgų grupių. Kiekviena apžvalga atsako į tiksliai suformuluotą klausimą, kaip antai, ar dviskiautis ginkmedis turi teigiamą poveikį demencijai gydyti. Pateikiami visi dokumentų tekstai, medžiaga nuolat atnaujinama.

Šioje duomenų bazėje pateikiami ir protokolai, kuriuose informuojama apie pradėtas ir atliekamas apžvalgas: aprašoma problema, suformuluotas klausimas, pasirinktas tyrimo metodas, atrinkta literatūra. Apžvalgų tipai ir protokolai pažymėti skirtingų spalvų žymekliais. Kadangi apžvalgos yra atnaujinamos ir nauji tyrimų rezultatai gali paneigti buvusius įrodymus ar pakeisti išvadas, būtina atkreipti dėmesį į specialius žymeklius, nes jie nurodo apžvalgos statusą:

Pastaba. Svarbu žinoti tai, kad paneigtos apžvalgos, pažymėtos , negali būti taikomos klinikinėje praktikoje kaip įrodymas, o protokolai yra atšaukti.

Efektyvumo įvertinimo apžvalgų santraukų duomenų bazė (angl. *OtherReviews – DARE*). Ją sudaro kokybiniu požiūriu įvertintų sisteminių apžvalgų struktūruotos santraukos. Ši duomenų bazė yra svarbi medikams priimant skubius kliniskus sprendimus.

Kochrano centrinių kontroliuojamųjų tyrimų registras (angl. *Clinical Trials*). Tai išsamiausia bibliografinė duomenų bazė apie pasaulyje vykdomus kontroliuojamuosius tyrimus, kuriuos registruoja JAV Kochrano centras iš duomenų bazių *PubMed*, *EMBASE* bei kitų publikuotų ir nepublikuotų šaltinių.

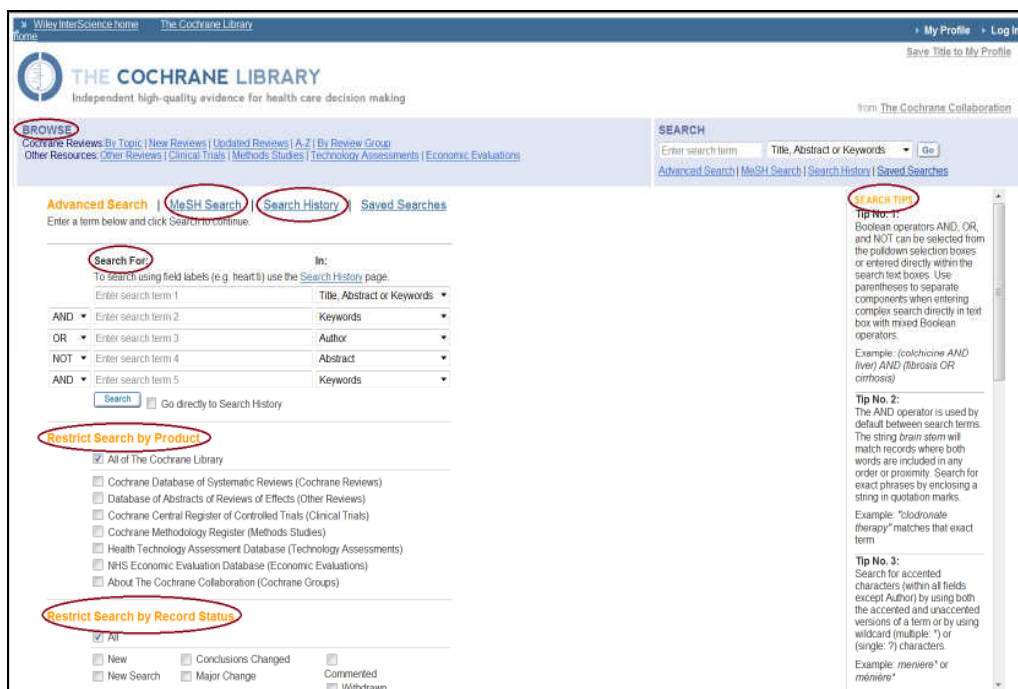
Kochrano metodologijų registras (angl. *Methods Studies, CMR*). Tai bibliografinė straipsnių ir knygų duomenų bazė apie visus tyrimų metodus, naudojamus atliekant kontroliuojamuosius kliniskus tyrimus ir ruošiant apžvalgas.

Naudojimas elektroniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Sveikatos technologijų įvertinimo duomenų bazė (angl. *Technology Assessments*). Ją sudaro jau publikuotos ir dar vykdomų sveikatos technologijų įvertinimo ataskaitos.

Ekonominio įvertinimo duomenų bazė (angl. *Economic Evaluation, NHS EED*). Ją sudaro struktūruotos sveikatos intervencijų ekonominio įvertinimo santraukos.

Informacijos paieška atliekama remiantis bendrąja paieškos strategija, naudojantis PICO metodu, terminų žodynu *MeSH* (angl. *MeSH Search*). Patartina atkreipti dėmesį į duomenų bazėje pateiktus informacijos paieškos patarimus (angl. *Search Tips*). Galima atlikti paiešką visoje Kochrano bibliotekoje ar konkrečiose duomenų bazėse (*Restrict Search by Products*), naudoti peržiūros būdą (angl. *Browse*), ieškoti pagal temas (angl. *by Topics*), apžvalgų grupes (angl. *by Review Groups*), abėcėlę (A–Z), rinktis tik naujausias (angl. *New Reviews*), atnaujintas (angl. *Updated Reviews*) arba tik pakeistas ar paneigtas apžvalgas (angl. *Restrict Search by Record Status*) (žr. 9.32 pav.). Patogi ir rezultatyvi paieška atliekama naudojant paieškos praeities priemonę (angl. *Search History*), kai paiešką galima modeliuoti įrašant tik anksčiau atliktos paieškos eilės numerius, pvz., #1 AND #3.

9.32 pav. Paieškos galimybės Kochrano bibliotekoje

Clinical Evidence **ClinicalEvidence**

Adresas <http://www.clinicalevidence.com>

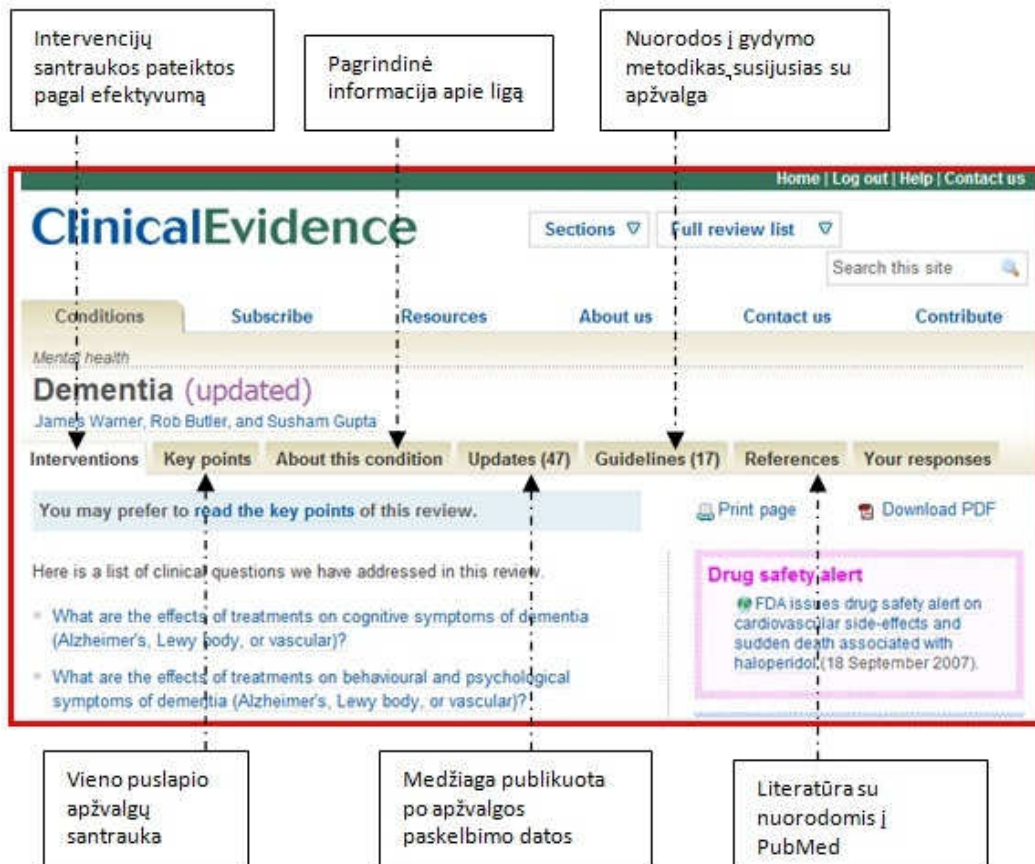
Prieiga – prenumeratoriams.

Clinical Evidence – tai naujo tipo informacijos šaltinis, skirtas padėti gydytojams priimti sprendimus kasdienėje klinikinėje praktikoje. Jame pateikiamos santraukos iš atrinktos ir įvertintos literatūros apie sveikatos būsenas ir ligų gydymą bei prevenciją. Tai nėra nei medicinos vadovėlis, nei gydymo rekomendacijų rinkinys. Santraukose aprašomi geriausi įrodymai iš sisteminių apžvalgų ir atliktų atsitiktinių kontroliuojamųjų (RCTs) bei stebėjimo tyrimų, o jei įrodymai nepasiteisina, apie tai irgi pateikiama informacija.

Duomenų bazė *Clinical Evidence* pateikia nuorodas į atitinkamas gydymo metodikas, kurias išleidžia valstybinės institucijos, profesinės medicinos organizacijos ir kurios yra nuolat atnaujinamos, vos tik atsiranda pakeitimų.

Klinikinių įrodymų galima ieškoti trejopai: peržiūrint skyrius, peržiūrint apžvalgų sąrašą arba atliekant paiešką.

Suradus reikiamą klinikinį įrodymą, svarbu gebėti pasinaudoti pateikta informacija. Prie kiekvieno klinikinio įrodymo yra pateikiama svarbi papildoma informacija – nuorodos į gydymo metodikas ir straipsnių aprašus duomenų bazėje *PubMed* (žr. 9.33 pav.).

9.33 pav. Pagrindinė ir papildoma klinikinio įrodymo informacija

Įrodymais pagrįstos medicinos žurnalai (*Evidence Based...*)

Adresas <http://group.bmj.com/products/journals>

Prieiga – prenumeratoriams.

Tai antriniai informacijos šaltiniai, juose publikuojamos straipsnių apžvalgos iš sistemiškai atrinktų ir įvertintų pirminių informacijos šaltinių. Pvz., žurnale *Evidence Based Medicine* per metus peržiūrima apie 50 000 straipsnių iš 100 pavadinimų vidaus ligų žurnalų ir publikuojama vidutiniškai 120 apžvalgų. Medikams nereikia skaityti tiek daug straipsnių įvairiuose žurnaluose, užtenka perskaityti tik straipsnių apžvalgas viena ar kita tema (žr. 9.34 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.34 pav. Žurnalai Evidence Based

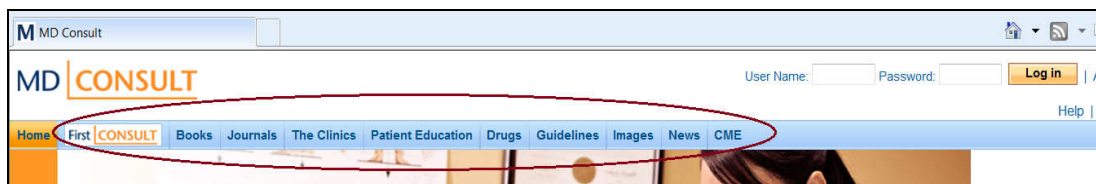
MD Consult MD **CONSULT**

Adresas <http://www.mdconsult.com>

Prieiga – prenumeratoriams.

Duomenų bazė *MD Consult* vienoje vietoje pateikia išsamią klinikinę medicinos informaciją, apimančią viso teksto straipsnius iš 80 pagrindinių medicinos žurnalų ir klinikų (angl. *The Clinics*), 50 medicinos žinytų, vaistų duomenų bazę bei ligoniams skirtus informacinius pranešimus apie ligas.

Šioje duomenų bazėje gydytojai gali rasti atsakymus į konkrečius klinikinius klausimus, susijusius su diagnozavimu ir gydymu. Čia pateikiama medicinos vaizdų duomenų bazė, naujausios ligų gydymo metodikos, nuorodos į literatūros šaltinius. Duomenų bazė suteikia galimybę kelti kvalifikaciją dalyvaujant nuotoliniuose tęstinio mokymo kursuose (žr. 9.35 pav.).

9.35 pav. Duomenų bazės *MD Consult* pagrindinis meniu

UpToDate

Adresas <https://www.uptodate.com>

Prieiga – prenumeratoriams.

UpToDate yra įrodymais pagrįstos medicinos duomenų bazė, skirta gydytojams kasdiniame darbe ieškant atsakymų į klinikinius klausimus. Ji apima per 8 000 medicinos temų, o ją ruošia daugiau kaip 4 000 geriausių pasaulio savo srities specialistų. Ši informacija yra įrodyta moksliniais tyrimais ir pagrįsta gydytojų praktika, ji neturi klinikinių paklaidų ir yra nepriklausoma nuo farmacijos kompanijų ar kitos reklaminės įtakos (žr. 9.36 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

The screenshot shows the UpToDate website interface. At the top, there is a search bar and navigation links like 'Home', 'Contact Us', 'About UpToDate', 'Covers', and 'Help'. Below the search bar, there are tabs for 'New Search', 'Patient Info', 'What's New', and 'Calculators'. The main content area is titled 'Treatment of dementia'. On the left side, there is a 'TOPIC OUTLINE' menu with various sub-sections like 'INTRODUCTION', 'CHOLINESTERASE INHIBITORS', 'MEMANTINE', 'OTHER MEDICATIONS', 'MANAGEMENT ISSUES', 'REFERENCES', and 'RELATED TOPICS'. The main text area contains the article content, including 'Authors', 'Section Editors', 'Deputy Editor', and the 'INTRODUCTION' section. The article discusses the management of dementia, mentioning various treatments and the importance of accurate diagnosis.

9.36 pav. Klinikinė informacija apie konkrečias ligas

Praktinė užduotis

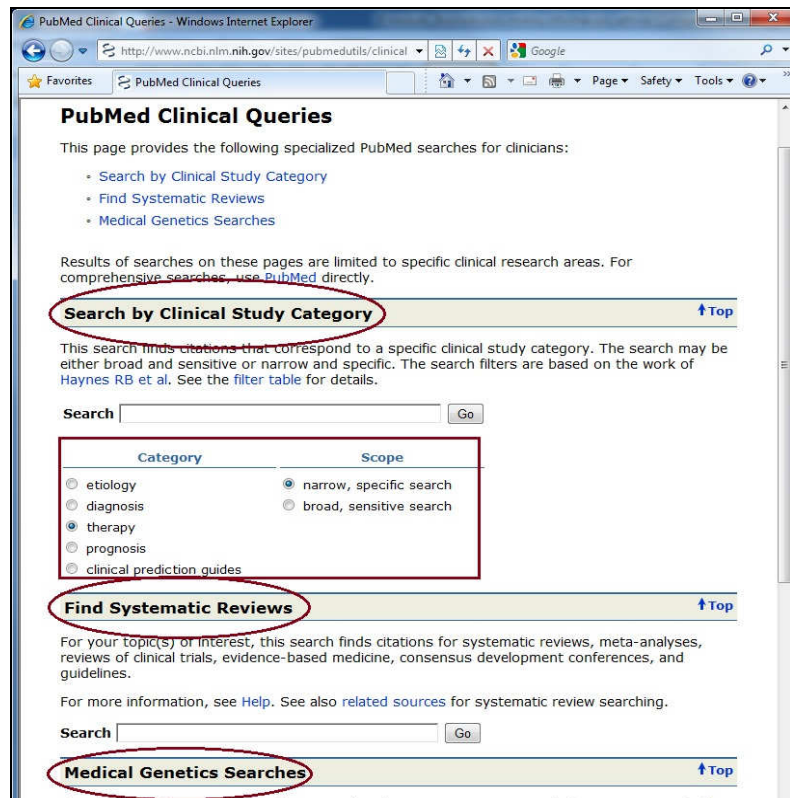
Ar dviskiaučio ginkmedžio lapų ekstraktas yra efektyvus demencijai gydyti? Suraskite moksliskai pagrįstą įrodymą.

9.2.5. Specialių filtrų naudojimas duomenų bazėje *PubMed*, ieškant įrodymais pagrįstos medicinos dokumentų

Įrodymais pagrįstos medicinos straipsnių galima ieškoti ir duomenų bazėje *PubMed*, naudojant specialius metodologinius filtrus. Šiam tikslui duomenų bazėje *PubMed* yra sukurta speciali paieškos priemonė klinikinėms užklausoms atlikti (angl. *clinical queries*). Ieškoti galima pagal tris metodologinius paieškos filtrus: galima pasirinkti klinikinio tyrimo kategoriją, atlikti sisteminių apžvalgų arba medicininės genetikos paiešką.

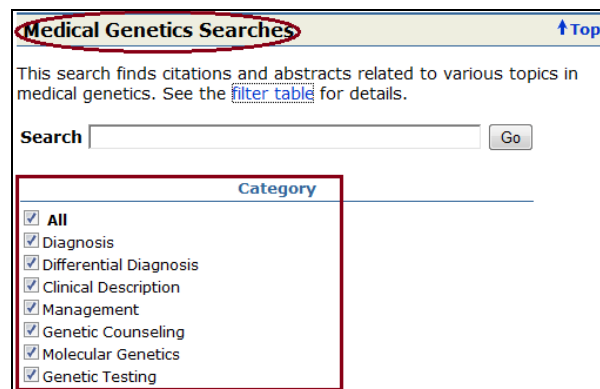
Atliekant paiešką pagal klinikinio tyrimo kategoriją, galima pasirinkti vieną iš penkių kategorijų: etiologiją, diagnostiką, terapiją, prognozę ar klinikinių prognozių metodiką. Taip pat galima nurodyti, kokios informacijos – tikslios ar platesnės – norime ieškoti, ar ieškoti susijusių dokumentų (žr. 9.37 pav.).

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.37 pav. Klinikinių užklausų paieška duomenų bazėje PubMed

Ieškant medicininės genetikos informacijos naudojama speciali klinikinių užklausų paieškos forma *Medical Genetics Searches*, kurioje galima pažymėti reikiamas kategorijas. Automatiškai numatytosios yra visos kategorijos (žr. 9.38 pav.).

9.38 pav. Medicininės genetikos paieška

Praktinė užduotis

Suraskite sisteminę apžvalgą apie plaučių uždegimo gydymą inhaliacijomis.

Aiškinamasis įrodymais pagrįstos medicinos (EBM) pagrindinių terminų žodynelis

Blinding – aklas metodas

Sąvoka „blinding“ (aklas metodas) naudojama atsitiktinių imčių klinikiniuose tyrimuose. Yra dvi šio metodo rūšys – viengubai aklas ir dvigubai aklas tyrimų metodas.

Viengubai aklas metodas – kai bandymo dalyviai nežino, kokia intervencija – tiriamoji ar kontrolinė – jiems taikoma.

Dvigubai aklas metodas – kai tyrimo dalyviams taikoma tiriamoji intervencija, katros nežino ne tik bandymo dalyviai, bet ir sveikatos specialistai.

Case control study – atvejo ir kontrolės tyrimas

Analitinis stebėjimo tyrimas, kurio tikslas nustatyti galimas ligų priežastis, lyginant tam tikra liga sergančius (atvejai) ir nesergančius žmones (kontrolė). Atvejo ir kontrolės tyrimas vis plačiau naudojamas tiriant ypač retus susirgimus. Tokiuose tyrimuose dalyvauja pacientų grupė su tiriamuoju susirgimu ar pasekme (atveju) ir kontrolinė grupė, nepaveikta tokios pasekmės. Abi grupės lyginamos tarpusavyje pagal tai, kiek kiekvieną iš jų paveikė spėjamas susirgimo ar pasekmės atsiradimo faktorius. Atvejo ir kontrolės tyrimai yra retrospektyviniai. Tai reiškia, kad tyrimai pradedami nuo ligos (atvejo) ir ieškoma galimų priežasčių praeityje.

Cohort study – kohortinis tyrimas

Analitinis stebėjimo tyrimas, kai stebima sveikų žmonių grupė, sudaryta iš rizikos veiksnio veikiamų ir neveikiamų individų. Siekiant nustatyti priežastinį ryšį tarp rizikos veiksnio ir ligos, renkami duomenys apie visus naujus ligos atvejus. Kohortos tyrimas gali būti numatomas – perspektyvusis arba retrospektyvusis.

Kohortos studija yra patikimiausias būdas ligų atsiradimo priežastims ir tiesioginėms pasekmėms tirti.

Confounder – iškraipantysis veiksnys

Kintamasis veiksnys, susijęs su tiriamuoju poveikiu ar ligos rizikos veiksniu ir galintis iškraipyti tyrimo rezultatus.

Controls – kontrolinė grupė

Asmenų grupė, kurios tyrimo duomenys lyginami atliekant atvejo ir kontrolės, klinikinius atsitiktinių imčių ar panašius tyrimus. Kontrolinė grupė gali gauti intervencinį gydymą, placebą arba negauti jokio gydymo.

Cross-sectional study – momentinis tyrimas

Analitinis stebėjimo tyrimas, kurį atliekant nustatomas ligų ir rizikos veiksnių paplitimas tarp populiacijos narių tam tikru laikotarpiu.

Diagnosis – diagnozė

Ligos nustatymas pagal jos požymius ar simptomus.

Double blind trial – dvigubai aklas tyrimas

Klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas, kai nei tyrėjas, nei tiriamasis nežino, kuriai grupei (poveikio ar kontrolinei) priklauso tiriamasis.

Intervention – intervencija

Intervencija gali būti gydymas, procedūros ar klinikinės praktikos pakeitimas.

Meta-analysis – metaanalizė

Statistinis tyrimo metodas, leidžiantis sujungti nepriklausomų studijų (mokslinių publikacijų) rezultatus ir sintetinti bendras santraukas ir išvadas, įvertinančias terapinį efektyvumą.

Publication bias – publikacijos paklaida

Tai paklaida, atsirandanti dėl mokslininkų, redaktorių, farmacijos kompanijų tendencijos pirmiau skelbti informaciją apie teigiamą intervencijų poveikį, neatsižvelgiant į neigiamus ar galutinius nuoseklaus tyrimo rezultatus.

Placebo – placebas

Neveiklus preparatas, imituojantis skiriamą vaistą.

Prognosis – prognozė

Laukiamos pasekmės, prognozuojamos pagal įprastinę ligos eigą.

Randomisation – atsitiktinis tiriamųjų grupių sudarymas

Tiriamųjų grupės, paprastai vadinamos gydymo ir kontrolinėmis, sudaromos atsitiktiniu būdu. Kitaip tariant, atsitiktinė imtis reiškia, kad bet kuris individas turi vienodą tikimybę patekti į poveikio ar į kontrolinę grupę.

Randomised controlled trial (RCT) – klinikinis atsitiktinių imčių tyrimas

Eksperimentinis tyrimas, kai poveikio ir kontrolinės grupės sudaromos iš populiacijos atsitiktinumo principu pagrįstais metodais, o poveikis vertinamas lyginant nurodytų grupių baigčių dažnumą.

Šie tyrimai gali būti atliekami visų procedūrų, kurias galima priskirti prie gydymo metodų (vaistai, chirurginės procedūros, sveikatos mokymas), veiksmingumui nustatyti.

Nustatyti, ar naujas vaistas efektyvus ar ne, surengiami bandymai su dviem pacientų grupėmis. Vienoje iš jų – intervencinėje – pacientai gauna tiriamąjį vaistą, kita – placebo grupė.

Grupės visiškai vienodos, skiriasi tik gydymas.

„Atsitiktinumas“ (angl. *random*) reiškia tai, kad visi pacientai turi vienodą tikimybę patekti į bet kurią iš grupių. Atsitiktiniai kontroliuojamieji bandymai (RCT) laikomi „auksiniu standartu“ tiriant intervencijų efektyvumą, nes šis tyrimo metodas leidžia sumažinti paklaidas ir iškraipančiųjų veiksmų poveikį.

Review – apžvalga

Darbas, nagrinėjantis dvi ar daugiau studijų (mokslinių publikacijų), iš kurių daroma bendra išvada apie tiriamąjį objektą.

Systematic review – sisteminė apžvalga

Apžvalga, kurioje pagal tam tikrus kriterijus sistemiškai atrenkamos publikacijos, jos kritiškai įvertinamos ir pateikiama bendra išvada apie tiriamąjį objektą.

Nuorodos

Clinical Evidence <<http://www.clinicalevidence.com>>

The Cochrane Library <<http://www.thecochranelibrary.com>>

Evidence Based Medicine, Evidence Based Mental Health, Evidence Based Nursing
<<http://group.bmj.com/products/journals>>

MD Consult <<http://www.mdconsult.com>>

PubMed <<http://www.pubmed.gov>>

UpToDate <<http://www.uptodate.com>>

Literatūros sąrašas

1. DAVIDOFF, F., et al. Evidence-based medicine: a new journal to help doctors identify the information they need. *BMJ* 1995, vol. 310, p.1085–1086.
2. *MeSH* : A service of the National Library of Medicine and National Institute of Health [interaktyvus]. Bethesda, USA: National Center for Biotechnology Information, U. S. National Library of Medicine [žiūrėta 2010 m. gegužės 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/mesh?term=metaanalysis>>.
3. *NCBI databases* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2010 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/Database/>>.
4. SACKETT, DL., et al. *Evidence-based medicine: how to practice and teach EBM*. London: Churchill-Livingstone, 2000. 310 p.
5. SACKETT,DL. *Surveys of self-reported reading times of consultants in Oxford, Birmingham, Milton-Keynes, Bristol, Leicester, and Glasgow*. London: Churchill Livingstone, 1997. 130 p.

9.3. Kitų biomedicinos mokslų informacijos šaltiniai

Šios temos tikslas – supažindinti su biomedicinos mokslų informacijos šaltiniais. Susipažinę su pateikta informacija Jūs gebėsite:

- rasti knygas elektroniniuose Lietuvos ir užsienio bibliotekų kataloguose, rasti el. knygas duomenų bazėse ir kituose interneto ištekliuose;
- rasti mokslinius straipsnius bibliografinėse ir viso teksto duomenų bazėse, atvirosios prieigos ir kituose interneto ištekliuose;
- rasti disertacijas ir magistro studijų baigiamuosius darbus bibliotekose, Lietuvos ir užsienio duomenų bazėse;
- rasti kitą naudingą biomedicinos mokslų informaciją (naujienas, pirminius mokslinių tyrimų duomenis, tinklaraščius, mokslininkų forumus ir kt.) teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose, molekulinį ir kitų tyrimų informacijos duomenų bazėse, kituose interneto šaltiniuose.

Temą sudaro 4 potemiai, juose pateikiama teorinė medžiaga ir po dvi praktines užduotis. Pabaigoje rasite nuorodų ir rekomenduojamos literatūros sąrašą. Šios temos medžiaga turėtų būti perteikta per 2 akademinės valandas. Galite savarankiškai susipažinti ir su kitomis šio modulio temomis, skirtomis medicinos ir veterinarijos mokslų specialistams.

9.3.1. Biomedicinos mokslų informacijos paieškos ypatumai

Biomedicinos mokslų informacijos galima ieškoti įprastuose informacijos ištekliuose, kurie tinkami ir kitų mokslų informacijos paieškai: el. kataloguose, mokslinių dokumentų duomenų bazėse, atvirosios prieigos mokslo žurnaluose, įvairiuose kituose interneto šaltiniuose. Šie ištekliai gali būti skirstomi į tarpdalykinius, arba bendrosios informacijos paieškos, ir teminius, skirtus tik biomedicinos mokslų informacijai.

Kai kurie biomedicinos mokslų informacijos ištekliai, kuriuos galima rasti internete, yra neaktualūs kitoms mokslų sritims. Tai įvairūs mokslinių tyrimų duomenys (genomų, enzymų, proteinų ir kt. duomenų bazės), augalų klasifikacijos, genetiškai modifikuotų augalų tyrimų duomenys ir pan.

Atliekant paiešką mokslinių dokumentų duomenų bazėse, ieškant internete mokslinių tyrimų duomenų bazių, institucijų tinklalapių ar pan., reikėtų atkreipti dėmesį į šių mokslų įvardijimo įvairovę. Lietuvos mokslo sričių, kryptių ir šakų klasifikacijoje yra išskirti *biomedicinos mokslai*, kuriems priskirtos tokios kryptys: *biologija, biofizika, ekologija ir aplinkotyra, botanika, zoologija, agronomija, medicina, odontologija, farmacija, visuomenės sveikata, slauga, veterinarinė medicina, zootechnika, miškotyra*. Užsienio šalyse šiems mokslų kryptims apibūdinti naudojami du terminai *biomedical sciences* ir *life sciences*. Dažnai šie terminai yra naudojami kaip sinonimai ir jais apibrėžiamos visos išvardytos mokslų kryptys. Kartais terminu *life sciences* įvardijami tik biologijos, botanikos, zoologijos ir kitų mokslų sričių molekuliniai tyrimai. Šioje temoje terminas *life sciences* verčiamas į lietuvių kalbą kaip *gamtos mokslai*. Atliekant žemės ūkio mokslų informacijos paiešką, reikėtų naudoti ne tik *agricultural sciences (agriculture)* terminus, bet ir terminus *biomedical sciences, life sciences*. Atliekant detalesnę paiešką, galima naudoti mokslų kryptių ir šakų pavadinimus (angl. *biology, plant sciences, food sciences, genetics, cell biology* ir t. t.).

9.3.2. Knygų paieška

Šiame potemyje sužinosite apie pagrindinius išteklius (bibliotekų katalogus, duomenų bases, interneto išteklius), kuriuose galima rasti biomedicinos mokslų knygų. Apie knygų paieškos principus skaitykite kursų „Informacijos ištekliai šiuolaikinėms studijoms ir mokslui“ tinklalapyje <<http://distance.ktu.lt/cdk/courses/3250/126094.html>>.

9.3.2.1. Knygų paieška elektroniniuose kataloguose

Daugelyje Lietuvos akademinė institucijų yra atliekami biomedicinos mokslų tyrimai ir daugelyje bibliotekų komplektuojama šios srities literatūra, todėl patogiausia naudotis *Lietuvos virtualios bibliotekos* portalu <<http://www.lvb.lt/>>, kuriame rasite informacijos apie akademinė bibliotekų knygas, ir *LIBIS suvestiniu katalogu* <<http://www.libis.lt/>>, kuriame rasite informacijos apie visų kitų Lietuvos bibliotekų knygas (apie tai detaliau skaitykite modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinė (mokslinė) informacijos duomenų bazė“).

Jeigu reikalingų knygų nerandate Lietuvos bibliotekose, galite jų ieškoti užsienio bibliotekų el. kataloguose (juos galite rasti svetainėje LIBWEB <<http://lists.webjunction.org/libweb/>>) ir užsisakyti per tarptautinį tarpbibliotekinį abonementą (TTBA). Žemės ūkio ir su juo susijusių temų knygų galima rasti ir užsisakyti iš AGLINET bibliotekų <http://www.fao.org/libraryarchive/aglinet_centresen.htm>. AGLINET – pasaulio žemės ūkio bibliotekų tinklas, šiuo metu jungiantis po vieną didžiausią žemės ūkio biblioteką iš 60 šalių. AGLINET narės įsipareigojusios skolinti per TTBA savo šalyje išleistas knygas be panaudos mokesčio. Lietuvoje AGLINET narė yra Lietuvos žemės ūkio universiteto (LŽŪU) biblioteka. Šios bibliotekos skaitytojai gali tiesiogiai kreiptis į LŽŪU bibliotekos darbuotoją, atsakingą už TTBA, kiti mokslininkai ir studentai tai gali padaryti per savo institucijos biblioteką. Per TTBA gautos knygos į namus neišduodamos, skaitomos skaityklose.

9.3.2.2. Elektroninių knygų paieška duomenų bazėse

Daugelyje tarptautinių duomenų bazių yra publikuojamos įvairių mokslo sričių el. knygos. Lietuvoje yra prenumeruojamos dvi duomenų bazės: *Ebrary* ir *SpringerLINK E-Books*, kuriose galima rasti biomedicinos mokslų el. knygų.

Lietuvos akademinė institucijos prenumeruoja duomenų bazės *Ebrary Academic Complete* elektronines knygas. Apie 1 500 biomedicinos mokslų knygų galima rasti kolekciijoje *Life Sciences* <<http://site.ebrary.com/lib/lifescititles/home.action>>.

Ebrary

Adresas – <http://www.ebrary.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <http://www.lmba.lt/db/liet/ebary.htm>>.

Duomenų bazėje *SpringerLINK E-Books* yra apie 3 000 biomedicinos mokslų el. knygų. Lietuvos akademinė bibliotekose jų prenumeruojama apie 250. Duomenų bazėje galima pasirinkti kolekciją *Biomedical and Life Sciences* ir leidinių rūšį (*Content Type*) *Books*.

SpringerLINK E-Books

Adresas – <http://www.springerlink.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis bazę prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring-books.htm>>.

9.3.2.3. Knygų paieška internete

Naudojantis interneto paieškos sistemomis, leidyklų interneto svetainėmis ar elektroniniais knygynais, galima:

- sužinoti, kokios knygos išleistos dominančia tema;
- susipažinti su knygų turiniu ir ištraukomis;
- perskaityti komentarus ar knygų vertinimus;
- sužinoti, kur galima knygas įsigyti,
- įsigyti reikalingas knygas internetu;
- skaityti el. knygas, jeigu jos turi laisvąją prieigą.

Didžiausia **knygų paieškos sistema** yra *Google knygos* <<http://books.google.com/>>. Naudojantis išplėstine paieška knygas galima pasirinkti pagal daugelį kriterijų. Atlikus paiešką knygas dar galima pasirinkti pagal pateiktas temas.

Paieškos pagalba <<http://books.google.com/intl/lt/googlebooks/about.html>>.

Leidyklų interneto svetainėse dažnai pateikiami išleistų knygų katalogai. Biomedicinos mokslų knygas Lietuvoje dažniausiai leidžia *Lietuvos mokslų akademijos leidykla* <<http://www.maleidykla.katalogas.lt/>>. Kitų leidėjų interneto svetainės galite rasti *Lietuvos leidėjų kataloge* <<http://www.libis.lt:8088/>>.

Atliekant knygų paiešką labai svarbios tarptautiniu mastu pripažintos užsienio mokslo leidyklos, publikuojančios ir biomedicinos mokslų leidinius: *Elsevier Science* <<http://www.elsevier.com/>>, *Springer* <<http://www.springer.com/>>, *Wiley* <<http://www.wiley.com/>>, *Taylor & Francis* <<http://www.taylorandfrancis.com/>>, *Lippincott Williams & Wilkins* <<http://www.lww.com/>>, *Oxford University Press* <<http://www.oup.co.uk/>>, *Cambridge University Press* <<http://www.cup.cam.ac.uk/default.asp>>, *SAGE Publications* <<http://www.sagepub.co.uk/>>, *Nature Publishing Group* <<http://www.nature.com/>>, *MAIK Nauka / Interperiodic* <<http://www.maik.rssi.ru/>>, *Mary Ann Liebert* <<http://www.liebertpub.com/>>, *World Scientific* <<http://www.worldscientific.com/>>. Kitas svarbias leidyklas pagal leidžiamų knygų tematiką galite rasti tinklalapyje *Publishers' Catalog* <<http://www.lights.ca/publisher/db/topics/>>.

Elektroniniuose knygynuose galite ne tik rasti informacijos, bet ir įsigyti įvairių leidyklų knygų internetu. Lietuvoje mokslinės literatūros rasite el. knygynuose *Knygininkas* <<http://www.knygininkas.lt/>>, *Skaityk.lt* <<http://www.skaityk.lt/>>. Jeigu nerandate knygų el. knygynuose, galite pasinaudoti knygų paieška knygynuose <<http://www.knygynai.lt/>>. Užsienyje populiariausias el. knygynas *Amazon.com* <<http://www.amazon.com/>>.

Praktinės užduotys

1. Lietuvos virtualios bibliotekos portale <<http://www.lvb.lt/>> raskite bent penkis leidinius, tinkančius Jūsų tyrimo temai, ir sužinokite, kuriose bibliotekose jie saugomi.
2. Paieškos sistemoje *Google knygos* <<http://books.google.com/>> raskite biomedicinos mokslų knygų ir iš jų atrinkite atvirosios prieigos el. knygas.

9.3.3. Straipsnių paieška

Biomedicinos mokslų straipsnių galite rasti naudodamiesi įvairiais informacijos šaltiniais: bibliografinėmis ir viso teksto duomenų bazėmis, atvirosios prieigos mokslo žurnalais ar institucijų talpyklomis, mokslinės informacijos paieškos sistemomis.

9.3.3.1. Informacijos apie straipsnius paieška bibliografinėse duomenų bazėse

Biomedicinos mokslų bibliografinės duomenų bazės (toliau – DB) yra svarbus šaltinis, norint rasti informacijos apie publikuotus mokslinius straipsnius pasirinkta tyrimo tema. Keletas tarptautinių bibliografinių duomenų bazių internete yra atvirosios prieigos, kitomis galima naudotis tik prenumeruojamomis. Lietuvos akademinėse institucijose bibliografinės biomedicinos mokslų DB nėra prenumeruojamos, nes pirmenybė teikiama viso teksto DB. Tačiau šiame potemyje pateikiama informacija vis tiek gali būti naudinga, nes akademinėse institucijose įvairios DB dažnai yra testuojamos ir, esant poreikiams bei galimybėms, institucijos gali jas užsiprenumeruoti.

AGRICOLA: United States Department of Agriculture National Agricultural Library Catalog

Adresas – <http://agricola.nal.usda.gov/>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – žemės ūkis.

Prieiga – atviroji.

Pagalba <http://agricola.nal.usda.gov/help/quicksearch.html>.

Svarbu. Paiešką atlikite langelyje *Articles* arba adresu <http://agricola.nal.usda.gov/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=sbSearch&STARTDB=AGRIDB>. Referuojamų žurnalų sąrašą rasite adresu

http://riley.nal.usda.gov/nal_display/index.php?info_center=8&tax_level=2&tax_subject=157&topic_id=2010.

Privalumai

- pateikiama straipsnių, knygų dalių, ataskaitų ir kitų leidinių bibliografinė informacija, taip pat JAV nacionalinės žemės ūkio (NAL) bibliotekos tezauro teminės rubrikos. Kai kurių šaltinių gali būti pateikiamos straipsnių santraukos, nuorodos į el. išteklius ir kt.

Trūkumai

- bibliografinė informacija pateikiama tik iš leidinių, saugomų NAL bibliotekoje.

Agris: International Information System for the Agricultural Sciences and Technology

Adresas – <http://agris.fao.org/>

Tipas – bibliografinė.

Tematika – žemės ūkis.

Prieiga – atviroji.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – internete informacija prieinama nuo 1975 m.

Pagalba <http://agris.fao.org/agris-search-help>.

Privalumai:

- pateikiama ne tik bibliografinė informacija, bet ir straipsnių santraukos, nuorodos į viso teksto el. šaltinius, *AGRIS* teminės kategorijos, žemės ūkio ir kitų su juo susijusių sričių tarptautinio tezauro *AGROVOC* terminai, leidinio saugojimo vieta žemės ūkio bibliotekose ir kita informacija;
- *AGRIS* yra tarptautinė žemės ūkio mokslų ir technologijos informacinė sistema, kuriai informaciją teikia FAO (*Food and Agriculture Organization of the United Nations*) centrai iš įvairių pasaulio šalių (Lietuvoje FAO centras yra Lietuvos žemės ūkio bibliotekoje), todėl į DB įtraukti įvairių pasaulio regionų žemės ūkio tyrimai ir mokslinė informacija.

Trūkumai

- informacija pateikiama tik iš leidinių, saugomų FAO centruose.

CAB Abstracts

Adresas – <http://isiknowledge.com/> (prieiga per *ISI Web of Knowledge*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – žemės ūkis.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – 2010 metais Lietuvos bibliotekose neprenumeruojama.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – prenumeratoriai gali naudotis duomenimis nuo 1910 m.

CAB Abstracts yra viena iš *CABI* (angl. *The Commonwealth Agricultural Bureaux International Publishing* <<http://www.cabi.org/>> duomenų bazių, joje yra apie 6 mln. įrašų, referuojama apie 9 000 serialinių leidinių, kurių sąrašą galite rasti adresu <http://www.cabi.org/default.aspx?site=170&page=1016&pid=125>.

Privalumai:

- informacija pateikiama iš 150 šalių 50 kalbų (santraukos anglų kalba);
- nuo 2009 m. sausio mėn. pateikiama apie 36 000 viso teksto straipsnių iš duomenų bazės *CABI Full Text*.

Currents Contents Connect

Adresas – <http://isiknowledge.com/> (prieiga per *ISI Web of Knowledge*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – 2010 metais Lietuvos bibliotekose neprenumeruojama.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – prenumeratoriai gali naudotis duomenimis nuo 1998 m.

Svarbu. Biomedicinos mokslų informacija pateikiama kolekciijoje *Agriculture, Biology & Environmental Sciences*, kurioje referuojama 1 040 leidinių.

Privalumai:

- duomenų bazėje referuojami leidiniai įtraukiami į sąrašą *ISI Master Journal List* <<http://www.thomsonscientific.com/cgi-bin/jrnlst/jloptions.cgi?PC=master>>;
- galima prenumeruoti tik kolekciją *Agriculture, Biology & Environmental Science*.

BIOSIS Previews

Adresas – <http://isiknowledge.com/> (prieiga per *ISI Web of Knowledge, OvidSP*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – biomedicinos mokslai.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – 2010 metais Lietuvos bibliotekose neprenumeruojama.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – prenumeratoriai gali naudotis duomenimis nuo 1969 m.

Botanikos, ekologijos, zoologijos mokslų ir biochemijos, biomedicinos, biotechnologijų tyrimų DB, kurioje referuojama daugiau nei 5 000 leidinių.

Svarbu. Duomenų bazėje referuojami leidiniai įtraukiami į sąrašą *ISI Master Journal List* <<http://www.thomsonscientific.com/cgi-bin/jrnlst/jloptions.cgi?PC=master>>.

Privalumai:

- paieškoje gali būti naudojami tezauro *MeSH* terminai;
- gali būti nuorodų į viso teksto dokumentus.

Food Science and Technology Abstracts

Adresas – <http://www.foodsciencecentral.com/> (pasirinkti nuorodą *Database*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – maisto mokslai ir technologijos.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – 2010 metais Lietuvos bibliotekose neprenumeruojama.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – prenumeratoriai gali naudotis duomenimis nuo 1969 m.

Maisto saugos, mitybos, biotechnologijų, maisto produktų kokybės ir technologijos, kitų artimų sričių informacijos DB, kurioje yra apie 730 000 įrašų iš 4 600 leidinių 40-čia kalbų.

Svarbu. Duomenų bazėje referuojami leidiniai įtraukiami į sąrašą *ISI Master Journal List* <<http://www.thomsonscientific.com/cgi-bin/jrnlst/jloptions.cgi?PC=master>>.

Privalumai:

- paieškoje gali būti naudojami duomenų bazės tezauro terminai;
- pateikiamos nuorodos į kai kurių publikacijų viso teksto dokumentus.

GreenFILE

Adresas – <http://search.ebscohost.com/> (jungiamasi per *EBSCOhost*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – aplinkos apsauga.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – duomenų bazė prieinama visose Lietuvos bibliotekose LMBA narėse.

Naudojimas elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

Duomenų bazėje pateikiama 384 000 bibliografinių įrašų ir santraukų, nuorodos į 4 700 atvirosios prieigos dokumentų. DB leidiniuose (moksliniuose straipsniuose, valstybiniuose dokumentuose ir kt.) analizuojamos sritys, susijusios su žmogaus poveikiu aplinkai.

Privalumai:

- specializuota DB, skirta aplinkos apsaugos ir su ja susijusių sričių specialistams ir mokslininkams;
- pateikiamos nuorodos į viso teksto dokumentus, publikuojamus kitose duomenų bazėse.

Trūkumai

- saugomi dokumentai labai įvairūs, todėl mokslinius straipsnius reikia atsirinkti.

Zoological Record

Adresas – <http://isiknowledge.com/> (prieiga per *ISI Web of Knowledge, OvidSP*).

Tipas – bibliografinė.

Tematika – zoologija, gyvūnų biologija.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – 2010 metais Lietuvos bibliotekose neprenumeruojama.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – prenumeratoriai gali naudotis duomenimis nuo 1864 m.

Gyvūnų biologijos, zoologijos ir joms artimų sričių DB, kurioje pateikiama 3,5 mln. įrašų iš 5 000 leidinių nuo 1864 m.

Svarbu. Duomenų bazėje referuojami leidiniai įtraukiami į sąrašą *ISI Master Journal List* <<http://www.thomsonscientific.com/cgi-bin/jrnlst/jloptions.cgi?PC=master>>.

Privalumai:

- paieškoje gali būti naudojami duomenų bazės tezauro terminai;
- gali būti nuorodų į viso teksto dokumentus.

9.3.3.2. Straipsnių paieška viso teksto duomenų bazėse

Biomedicinos mokslų žurnalai dažniausiai publikuojami tarptautinėse daugiadalykėse duomenų bazėse, kuriose paiešką galima atlikti pasirinkus specialias biomedicinos mokslų, gamtos mokslų (angl. *life sciences*), žemės ūkio ar panašias temines žurnalų kolekcijas. Keletas viso teksto duomenų bazių yra skirtos tik biomedicinos mokslams ir su jais susijusioms sritims.

Academic Search Complete

Adresas – <http://search.ebscohost.com/> (jungiamasi per *EBSCOhost*).

Tipas – bibliografinė, viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1887 m.

Prenumeratoriai – duomenų bazė prieinama visose Lietuvos bibliotekose.

Duomenų bazėje referuojama apie 12 000 leidinių, iš jų 7 000 – viso teksto mokslo žurnalai. Žurnalų sąrašą pagal dalykus galite rasti adresu

<http://www.lmba.lt/doc/Academic+Search+Complete+Subject+Title+List+02162009.xls> .

Patarimai. Duomenų bazės paieškos tinklalapyje galite pasirinkti paieškos kalbą, metus, publikacijos tipą ir kt. Patariame pažymėti parinktį *Full Text* ir *Scholarly (Peer Reviewed) Journals* – bus surasti tik viso teksto moksliniai straipsniai. Galima atlikti biomedicinos mokslų informacijos paiešką naudojantis terminų rodykle (angl. *Subject Terms*).

Privalumai:

- pateikiama informacija nuo XIX a.;
- galima rasti biomedicinos mokslų straipsnių tarpdalykiniuose mokslo žurnaluose;
- duomenų bazė prenumeruojama visose Lietuvos bibliotekose;
- pateikiamos nuorodos į viso teksto dokumentus, publikuojamus kitose duomenų bazėse.

Annual Reviews

Adresas – <http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 2006 m.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje

<http://www.lmba.lt/db/liet/annual_r.html>.

Duomenų bazėje yra trys teminės kolekcijos: *Biomedical / Life Sciences*, *Physical Science* ir *Social Sciences*. Biomedicinos mokslų žurnalai publikuojami biomedicinos ir gamtos mokslų (angl. *Biomedical / Life Sciences*) žurnalų kolekcijoje, kurią prenumeruoja keletas Lietuvos akademinė bibliotekų. Šioje kolekcijoje yra 25 mokslo žurnalai.

Privalumai

- biomedicinos ir gamtos mokslų (angl. *Biomedical / Life Sciences*) žurnalų kolekcijoje galima rasti unikalių šių sričių mokslo žurnalų.

Trūkumai

- duomenų bazėje publikuojama nedaug žurnalų, o jų straipsniai Lietuvos prenumeratoriams prieinami tik nuo 2006 m.

EDP Sciences

Adresas – <http://publications.edpsciences.org/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami visais duomenimis, esančiais duomenų bazėje.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/edp.htm>>.

Duomenų bazėje yra keletas teminių kolekcijų. Biomedicinos mokslų žurnalai publikuojami gamtos mokslų (angl. *Life Sciences*) kolekcijoje, kurią prenumeruoja keletas Lietuvos akademinių bibliotekų. Šioje kolekcijoje yra 13 mokslo žurnalų, jų sąrašą galite rasti tinklalapyje <http://www.lmba.lt/doc/EDP_Gamtos_kolekcija.doc>.

Privalumai

- gamtos mokslų (angl. *Life Sciences*) žurnalų kolekcijoje galima rasti unikalių šios srities mokslo žurnalų, jų sąrašą rasite LMBA svetainėje anksčiau minėtu adresu.

Trūkumai

- duomenų bazėje publikuojama nedaug žurnalų.

Environment Complete

Adresas – <http://search.ebscohost.com/> (jungiamasi per *EBSCOhost*).

Tipas – mišri.

Tematika – aplinkos apsauga.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1940 m.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/envir.htm>>.

Duomenų bazėje referuojama 1 700 leidinių, iš jų 680 viso teksto žurnalų ir 120 monografijų. Publikuojamuose leidiniuose analizuojamos visos sritys, susijusios su aplinkos apsauga (žemės ūkis, atsinaujinantys energijos šaltiniai, ekologija, natūralūs išteklių, miestų planavimas ir kt.).

Privalumai

- specializuota DB, skirta aplinkos apsaugos ir su ja susijusių sričių specialistams ir mokslininkams.

Nature Publishing

Adresas – <http://www.nature.com/nature/index.html>

Tipas – viso teksto.

Tematika – gamtos ir kiti mokslai.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/nature.htm>>.

Viso teksto tarptautiniai mokslo žurnalai chemijos, biotechnologijų, fizikos, neurologijos ir kt. temomis. Leidyklos *Nature Publishing Group* tarpdalykinis žurnalas *Nature* yra labiausiai cituojamas žurnalas (duomenų bazėje *Journal Citation Report* 2008 m. žurnalo citavimo indeksas (angl. *impact factor*) yra 31 434). Lietuvos bibliotekose prenumeruojami įvairūs *Nature Publishing* žurnalai, jų sąrašus galite rasti LMBA svetainėje anksčiau nurodytu adresu.

Oxford Journals Online

Adresas – <http://www.oxfordjournals.org/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1996 m.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje
<<http://www.lmba.lt/db/liet/ojo.htm>>.

Duomenų bazėje suteikiama prieiga prie 171 humanitarinių, socialinių, gamtos ir kitų mokslų mokslo žurnalo (žurnalų sąrašas <http://www.lmba.lt/doc/OJO_sarasas2005.doc>). Galima atlikti paiešką visoje duomenų bazėje arba pasirinkti tik gamtos mokslų (angl. *Life Sciences*) kolekciją (joje yra 45 žurnalai) ar medicinos mokslų (angl. *Medicine*) kolekciją (73 žurnalai).

Privalumai

- duomenų bazėje publikuojami tik mokslo žurnalai.

Science Direct

Adresas – <http://www.sciencedirect.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

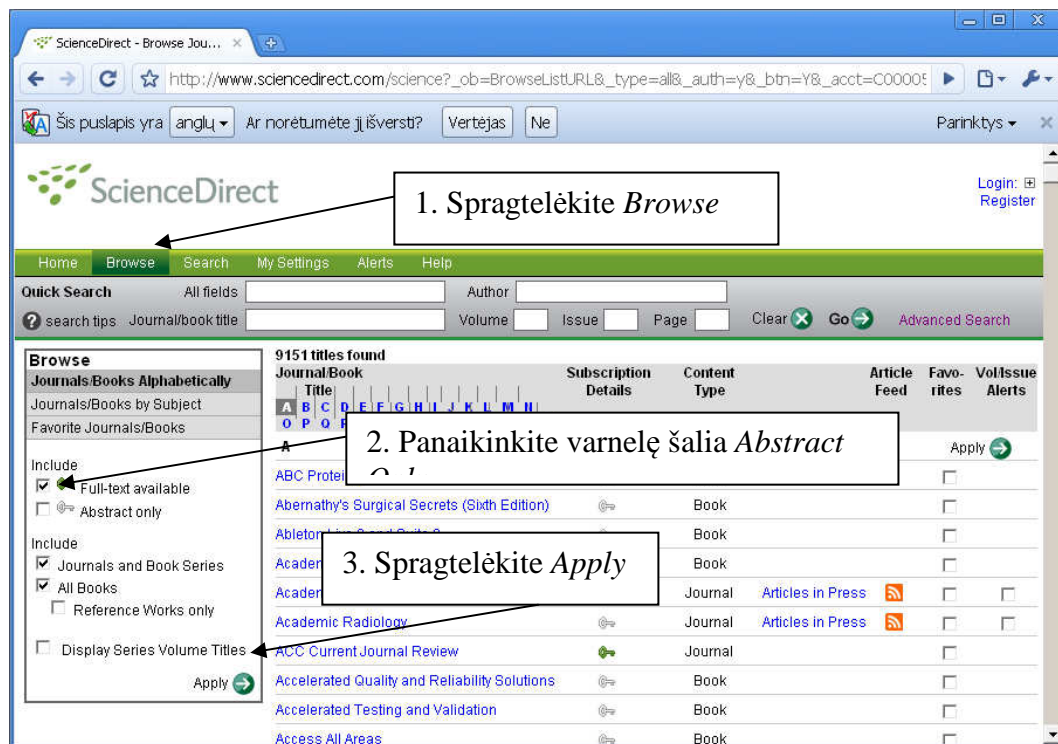
Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1998 m.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje
<<http://www.lmba.lt/db/liet/science.htm>>.

Duomenų bazėje publikuojami mokslo žurnalai ir knygos. Lietuvos prenumeratoriams yra prieinama apie 2 000 viso teksto mokslo žurnalų (kolekcija *Freedom Collection*). Duomenų bazės pagrindiniame puslapyje galima pasirinkti temines žurnalų kolekcijas. Lietuvos prenumeratoriai gali naudotis apie 650 viso teksto mokslo žurnalų iš gamtos mokslų (angl. *Life Sciences*) kolekcijos ir apie 820 žurnalų iš sveikatos mokslų (angl. *Health Sciences*) kolekcijos (jai priskirti veterinarijos mokslai ir veterinarinė medicina). Kolekcijos dar suskirstytos į siauresnes sritis, jose publikuojamus žurnalus ir jų straipsnius irgi galima peržiūrėti.

Patarimai. Jūs galite atlikti paiešką visuose ištekliuose arba pasirinkti konkrečias kolekcijas ar prenumeruojamus žurnalus. Prenumeruojamų žurnalų ir straipsnių pavadinimai pažymėti žaliu paveikslėliu . Prenumeruojamų žurnalų sąrašą galite rasti duomenų bazės pagrindiniame puslapyje pasirinkę nuorodą *Browse* (naršyti), atsivėrusio puslapio kairėje pusėje panaikinę varnelę ties *Abstract Only* (tik santraukos) ir paspaudę žalią mygtuką *Apply* (taikyti) arba prisijungę adresu <<http://www.info.sciencedirect.com/techsupport/journals/freedomcoll.htm>>.

Naudojimasis elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais (duomenų bazėmis). ISBN 978-609-95149-1-8. 9 modulis. M. Kretavičienė, dr. L. Šarlauskienė. Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių paieška.

9.39 pav. Prenumeruojamų žurnalų atranka duomenų bazėje *Science Direct*

Galite pagrindiniame DB puslapyje pirmiausia pasirinkti teminę kolekciją (pvz., *Life Sciences*) arba kolekcijos sritį (pvz., *Biology*) ir tada atsirinkti prenumeruojamus žurnalus.

Svarbu. Duomenų bazėje publikuojami mokslo žurnalai yra labai aukštai vertinami, daug jų įtraukti į duomenų bazę *ISI Web of Science* ir turi citavimo indeksą (angl. *impact factor*).

Springer LINK

Adresas – <http://www.springerlink.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/spring.htm>>.

Duomenų bazėje yra biomedicinos, klinikinės medicinos, gamtos mokslų, fizikos, matematikos, inžinerijos, kompiuterijos, humanitarinių, socialinių ir kt. mokslų viso teksto žurnalų iš leidyklų *Springer Verlag* ir *Kluwer Academic Press*. Prenumeruojamų žurnalų sąrašą rasite adresu http://www.lmba.lt/doc/Springer_prenumeruojamu_zurnalu_sarasas-2008-2010.pdf.

Patarimai. Jūs galite atlikti paiešką visuose ištekliuose arba konkrečiose teminėse kolekcijose (pvz., *Biomedical and Life Sciences* ar kt.). Prenumeruojamų žurnalų ir straipsnių pavadinimai pažymėti žaliu kvadratėliu. Kitų leidinių galima naudotis tik bibliografinė informacija ir santraukomis.

Privalumai

- pateikiami tik mokslo žurnalai ir jų straipsniai.

Trūkumai

- nėra galimybės atlikti paiešką tik prenumeruojamuose žurnaluose ir straipsniuose.

Wiley–Blackwell

Adresas – <http://www.interscience.wiley.com/>

Tipas – viso teksto.

Tematika – daugiadalykė.

Prieiga – gali naudotis tik prenumeruojančių institucijų vartotojai.

Vartotojams prieinamos informacijos laikotarpis – Lietuvos prenumeratoriai naudojami duomenimis nuo 1997 m.

Prenumeratoriai – bibliotekų sąrašą žr. LMBA svetainėje <<http://www.lmba.lt/db/liet/wiley.htm>>. Jeigu Jūsų institucija neprenumeruoja šios duomenų bazės, galite kreiptis į Lietuvos nacionalinę Martyno Mažvydo biblioteką ir gauti prisijungimo duomenis naudotis duomenų baze namie (turite būti šios bibliotekos skaitytojas).

Duomenų bazėje publikuojami leidyklų *Wiley InterScience* ir *Blackwell Synergy* moksliniai leidiniai. Šioje DB yra fizinių, biomedicinos, technologijos, socialinių ir humanitarinių mokslų viso teksto žurnalų. Žurnalai suskirstyti į tris kolekcijas: *Full Collection* (visų žurnalų kolekcija), *SSH (Social Sciences and Humanities) Collection* (humanitarinių ir socialinių mokslų 1 229 žurnalų kolekcija), *STM (Science, technology and Medicine) Collection* (technologijos, biomedicinos ir kitų mokslų 417 žurnalų kolekcija). Biomedicinos mokslų žurnalai įtraukti į kolekcijas *Full Collection* ir *STM Collection*. Žurnalų sąrašą pagal prenumeruojamas kolekcijas rasite adresu http://www.lmba.lt/doc/Wiley_Blackwell_sarasas.doc. Apie Lietuvos akademinėse institucijose prenumeruojamas kolekcijas galite sužinoti LMBA svetainėje anksčiau nurodytu adresu.

Patarimai. Jūs galite atlikti paiešką visuose ištekliuose arba pasirinkti konkrečias temines kolekcijas (pvz., *Life Sciences; Medical, Veterinary and Health Sciences*), detalesnes sritis ir naršyti žurnaluose.

9.3.3.3. Straipsnių paieška atvirosios prieigos ištekliuose

Biomedicinos mokslų straipsnių galima rasti įvairiuose atvirosios prieigos ištekliuose. Apie atvirosios prieigos iniciatyvą mokslinėje komunikacijoje skaitykite modulyje „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“.

Straipsnių galima ieškoti atvirosios prieigos mokslo žurnaluose (angl. *open access journals*) arba institucijų viso teksto dokumentų talpyklose (angl. *institutional repositories*).

Kataloge *Directory of Open Access Journals* <<http://www.doaj.org/>> yra apie 5 000 mokslo žurnalų, iš jų 1 500 – biomedicinos mokslų. Šiame kataloge yra užregistruotas ir vienas Lietuvos biomedicinos mokslų žurnalas *Medicina*.

Kitų Lietuvos biomedicinos mokslų žurnalų galite rasti naudodamiesi nuorodų svetainės *Lietuvos elektroninė periodika tinklalapiu Mokslo leidiniai* <<http://www.eperiodika.lt/index.php?id=moksl>>. Jame yra 186 žurnalų nuorodos, iš jų 26 – biomedicinos mokslų.

Institucinių talpyklų registre *OpenDOAR* <<http://www.opendoar.org/index.html>> yra apie 1 680 talpyklų, iš jų 300 – biomedicinos mokslų.

Praktinės užduotys

1. Atlikite paiešką duomenų bazėje *AGRICOLA* <<http://agricola.nal.usda.gov/>> ir raskite bent penkis mokslinius straipsnius savo mokslinio tyrimo tema. Išsaugokite rastų straipsnių bibliografinius aprašus.
2. Atlikite paiešką duomenų bazėje *ScienceDirect* <<http://www.sciencedirect.com/>> ir raskite bent penkis mokslinius straipsnius savo mokslinio tyrimo tema. Išsaugokite rastus straipsnius.

9.3.4. Disertacijų ir magistro darbų paieška

Lietuvos mokslo ir studijų institucijose apgintas disertacijas galite rasti bibliotekose. Kai kurias Lietuvos ir užsienio šalių disertacijas bei magistrantūros studijų baigiamuosius darbus galite rasti duomenų bazėse.

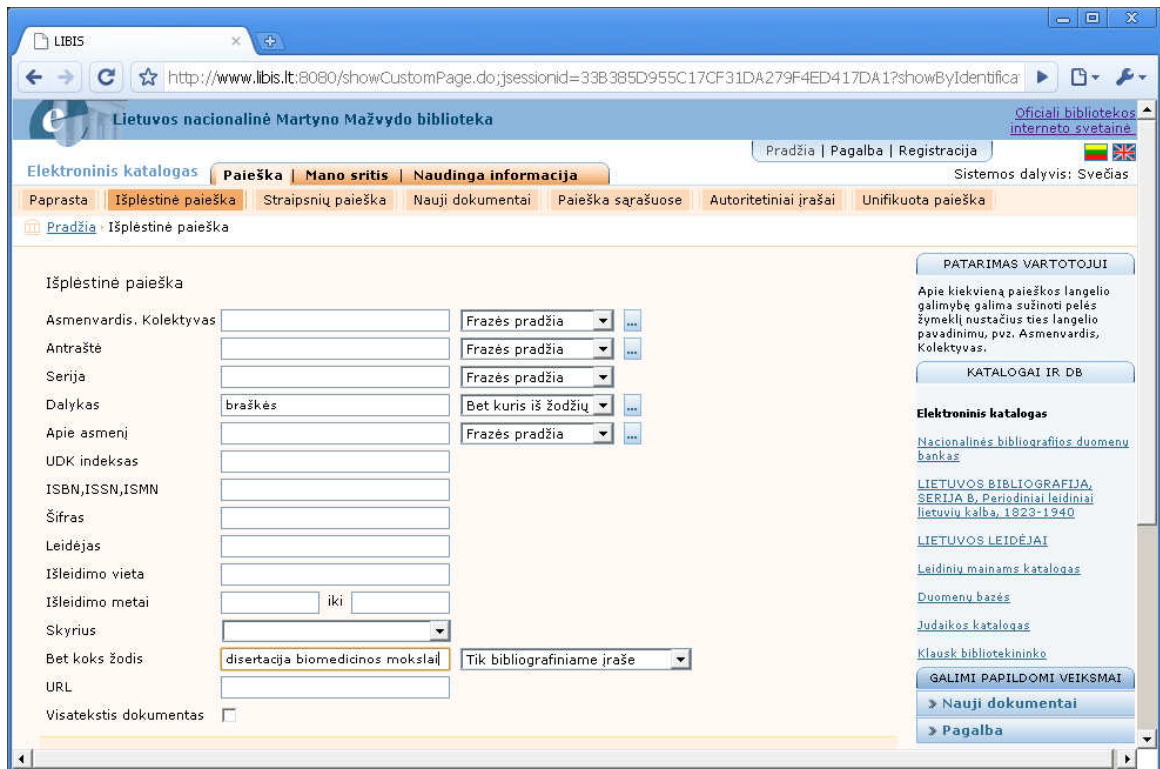
9.3.4.1. Disertacijų paieška Lietuvos bibliotekose

Disertacijos yra saugomos akademinėse institucijose, kuriose jos buvo apgintos, bibliotekose. Visos Lietuvos disertacijos saugomos Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Disertacijų galima ieškoti šių bibliotekų el. kataloguose. Apie tai detaliau skaitykite modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos el. kataloge <<http://www.libis.lt:8080/>> yra apie 1 000 biomedicinos mokslų disertacijų įrašų nuo 1997 m.

Patarimas. Norėdami rasti informacijos apie biomedicinos mokslų disertacijas, el. kataloge <<http://www.libis.lt:8080/>> spragtelėkite *Išplėstinė paieška*. Paieškos langelyje *Bet koks žodis* įrašykite *disertacija biomedicinos mokslai*. Galite ieškoti tam tikros mokslų krypties disertacijų, tam šiame langelyje įrašykite, tarkim, *disertacija biomedicinos mokslai agronomija*. Skiltyje *Išleidimo metai* galite nurodyti metus. Spragtelėkite *Ieškoti*. Jeigu norite surasti konkretesnės temos disertaciją, langelyje *Bet koks žodis* įrašykite *disertacija*, o langelyje *Dalykas* įrašykite reikšminius žodžius (pasirinkite šalia langelio esantį paieškos kriterijų *Bet kuris iš žodžių* arba *Visi žodžiai*).

9.40 pav. Biomedicinos mokslų disertacijų paieška Nacionalinės bibliotekos kataloge

9.3.4.2. Elektroninių disertacijų ir magistro darbų paieška

Biomedicinos mokslų el. disertacijų ir magistro darbų tezės yra kaupiamos daugiadalykėse šių darbų duomenų bazėse.

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazėje (Lit-ETD) <<http://etd.library.lt>> galima rasti Lietuvos studentų baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų, meno aspirantų darbų el. kopijas. Apie tai detaliau skaitykite modulyje „Informacijos paieška Lietuvos akademinės (mokslinės) informacijos duomenų bazėse“.

Įvairių šalių el. tezių ir disertacijų galite rasti tarptautiniame suvestiniame kataloge *The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD)* <<http://www.ndltd.org/find>> ir kitose duomenų bazėse. Apie tai detaliau skaitykite modulyje „Elektroniniai mokslo informacijos šaltiniai ir interaktyvios technologijos“.

Praktinės užduotys

1. Atlikite paiešką Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos el. kataloge <<http://www.libis.lt:8080/>> ir raskite per paskutinius penkerius metus Lietuvoje gintas biomedicinos mokslų disertacijas. Išsaugokite rastų disertacijų bibliografinius aprašus.
2. Atlikite paiešką tarptautiniame suvestiniame tezių ir disertacijų kataloge *NDLTD* <<http://www.ndltd.org/find>> ir raskite bent vieną biomedicinos srities magistro darbą ar disertaciją Jūsų tyrimo tema.

9.3.5. Interneto šaltinių paieška

Biomedicinos mokslų informacijos šaltinių dar galima ieškoti specializuotose teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose, virtualiose bibliotekose ir kituose interneto šaltiniuose.

9.3.5.1. Interneto šaltinių paieška teminėse paieškos sistemose

Informacijos internete dažniausiai ieškoma naudojantis universaliomis paieškos sistemomis (pvz., *Google*), tačiau biomedicinos mokslų informacijos ar tyrimo duomenų geriau ieškoti specializuotose teminės paieškos sistemose. Keletas jų:

- *SciNet* <<http://www.scinet.cc/>> – biologijos, chemijos, medicinos, žemės ūkio, biotechnologijų ir kitų mokslų išteklių paieškos sistema;
- *Entrez, The Life Sciences Search Engine* <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/gquery>> – paieška įvairiose biomedicinos duomenų bazėse;
- *VADLO (Biomedical and Life Sciences Search Engine)* <<http://vadlo.com/>> – biomedicinos ir gamtos mokslų tyrimų ir jų rezultatų paieškos sistema; paiešką galima atlikti pagal 4 kategorijas (*Protocols, Online Tools, Powerpoints, Databases and Software*).

Įdomu. Paieškos sistemoje *VADLO* galima rasti net linksmų piešinių iš mokslininkų biologų gyvenimo <<http://vadlo.com/cartoons.php?id=1>>.

9.3.5.2. Interneto šaltinių paieška teminiuose kataloguose ir virtualiose bibliotekose

Katalogai ir virtualios bibliotekos yra puiki priemonė pradėti informacijos išteklių paiešką pagal temą ar mokslo sritį. Katalogus ir virtualias bibliotekas, kitaip nei interneto paieškos sistemas, kuria žmonės, todėl juose nėra atsitiktinių, temos neatitinkančių šaltinių. Kataloguose interneto ištekliai pateikiami pagal temas, potemius ir t. t. Keletas biomedicinos mokslų teminių katalogų ir virtualių bibliotekų:

- *BUBL LINK* <<http://bubl.ac.uk/link/subjectbrowse.cfm>>,
- *The WWW Virtual Library Agriculture* <<http://vlib.org/Agriculture>>,
- *INTUTE* <<http://www.intute.ac.uk/resources.html>>.

9.3.5.3. Interneto šaltinių paieška kituose interneto ištekliuose

Biomedicinos srities naujienų, įvairių institucijų, mokslinių tyrimų centrų ar įmonių informacijos, mokslinių idėjų, tyrimų duomenų galima rasti įvairiuose interneto portaluose, tinklaraščiuose, specialiose duomenų bazėse. Keletas pavyzdžių:

- *AgroWeb Lietuva* <<http://www.zum.lt/agroweb/lietindex.htm>> – tai Vidurio ir Rytų Europos šalių žemės ūkio informacijos tinklo *AgroWeb CEE Network* <<http://www.agrowebcee.net/>> dalis; šios svetainės tikslas – pateikti informaciją apie Lietuvos žemės ūkio institucijas, aktualiausias naujienas bei įvykius ir suteikti galimybę keistis žemės ūkio informacija tarp Vidurio ir Rytų Europos šalių;
- *World Agricultural Database* <<http://wadatabase.com/>> – žemės ūkio ir biologijos, biochemijos ir biotechnologijos mokslų sričių mokslininkų tinklaraštis;
- *The Canadian Lifesciences Database* <<http://www.canadianlifesciences.com>> – Kanados įmonių ir mokslinių institucijų informacinė duomenų bazė;
- *Life Science Directory (ExpASy)* <<http://expasy.org/links.html>>, *Life Sciences Database Directory* <http://lsdb.bii.a-star.edu.sg/dbds_mirrored.php> – molekulinės tyrimų duomenų bazės;
- *Agbios* <<http://www.agbios.com/main.php>> – genetiškai modifikuotų augalų duomenų bazė.

Internetu galima rasti ir labai specializuotų, siauros tematikos (pvz., konkrečių augalų ar pan.) mokslinių tyrimų duomenų bazių ar mokslininkų tinklaraščių, forumų, naujienų portalų.

Praktinės užduotys

1. Paieškos sistemoje *VADLO* <<http://vadlo.com/>> raskite pateiktis apie genetiškai modifikuotus augalus. Išsaugokite bent dvi pateiktis.
2. Svetainėje *AgroWeb Lietuva* <<http://www.zum.lt/agroweb/lietindex.htm>> sužinokite, kurios Lietuvos institucijos yra susijusios su miškininkystės sritimi.

Nuorodos

Ištekliai įvairiomis kalbomis

Google knygos <<http://books.google.com/>>

Ištekliai lietuvių kalba

Mokslo ir studijų institucijų bibliotekų interneto svetainių nuorodos

<http://www.mab.lt/lvb/labt_bibliotekos.html>

El. knygynas *Knygininkas* <<http://www.knygininkas.lt/>>

El. knygynas *Skaityk.lt* <<http://www.skaityk.lt/>>

Knygų paieška knygynuose <<http://www.knygynai.lt/>>

LIBIS suvestinis katalogas <<http://www.libis.lt>>

Lietuvos elektroninių tezių ir disertacijų duomenų bazė Lit-ETD <<http://etd.library.lt>>

Lietuvos leidėjų katalogas <<http://www.libis.lt:8088/>>

Lietuvos mokslo žurnalų nuorodos <<http://www.eperiodika.lt/index.php?id=moksl>>

Lietuvos mokslų akademijos leidykla <<http://www.maleidykla.katalogas.lt/>>

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos el. katalogas <<http://www.libis.lt:8080/>>

Lietuvos virtuali biblioteka <<http://www.lvb.lt/>>

Žemės ūkio informacijos tinklas *AgroWeb Lietuva* <<http://www.zum.lt/agroweb/lietindex.htm>>

Ištekliai užsienio kalba

AGLINET bibliotekos <http://www.fao.org/libraryarchive/aglinet_centresen.htm>

Bibliografinė DB *AGRICOLA* <<http://agricola.nal.usda.gov/>>

Bibliografinė DB *AGRIS* <<http://agris.fao.org/>>

Bibliografinė DB *BIOSIS Previews* <www.isiknowledge.com/>

Bibliografinė DB *CAB Abstracts* <www.isiknowledge.com/> (per *ISI Web of Knowledge*)

Bibliografinė DB *Currents Contents Connect* <www.isiknowledge.com/>

Bibliografinė DB *Food Science and Technology Abstracts* <<http://www.foodsciencecentral.com/>>

Bibliografinė DB *GreenFILE* <<http://search.ebscohost.com/>> (per *EBSCOhost*)

Bibliografinė DB *Zoological Record* <www.isiknowledge.com/> (per *ISI Web of Knowledge*)

Directory of Open Access Journals <<http://www.doaj.org/>>

El. knygų duomenų bazė *Ebrary* <<http://www.ebrary.com/>>

Genetiškai modifikuotų augalų duomenų bazė *Agbios* <<http://www.agbios.com/main.php>>

Institucinių talpyklų registras *OpenDOAR* <<http://www.opendoar.org/index.html>>

Kanados įmonių ir mokslinių institucijų informacinė DB *The Canadian Lifesciences Database* <<http://www.canadianlifesciences.com>>

Leidykla *Cambridge University Press* <<http://www.cup.cam.ac.uk/default.asp>>

Leidykla *Elsevier Science* <<http://www.elsevier.com/>>

Leidykla *IOP Publishing* <<http://www.ioppublishing.com/>>

Leidykla *LippincottWilliams & Wilkins* <<http://www.lww.com/>>

Leidykla *MAIK Nauka / Interperiodic* <<http://www.maik.rssi.ru/>>

Leidykla *Mary Ann Liebert* <<http://www.liebertpub.com/>>

Leidykla *Nature Publishing Group* <<http://www.nature.com/>>

Leidykla *Oxford University Press* <<http://www.oup.co.uk/>>
Leidykla *SAGE Publications* <<http://www.sagepub.co.uk/>>
Leidykla *Springer* <<http://www.springer.com/>>
Leidykla *Taylor & Francis* <<http://www.taylorandfrancis.com/>>
Leidykla *Wiley* <<http://www.wiley.com/>>
Leidykla *World Scientific* <<http://www.worldscientific.com/>>
Molekulinių tyrimų duomenų bazės *Life Science Directory (ExPASy)* <<http://expasy.org/links.html>>
Molekulinių tyrimų duomenų bazės *Life Sciences Database Directory* <http://lsdb.bii.a-star.edu.sg/dbds_mirrored.php>
Publishers' Catalog <<http://www.lights.ca/publisher/db/topics/>>
Tarptautinis el. knygynas *Amazon.com* <<http://www.amazon.com/>>
Teminė paieškos sistema *Entrez, The Life Sciences Search Engine* <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/gquery>>
Teminė paieškos sistema *SciNet* <<http://www.scinet.cc/>>
Teminė paieškos sistema *VADLO* <<http://vadlo.com/>>
Teminis katalogas *BUBL LINK* <<http://bubl.ac.uk/link/subjectbrowse.cfm>>
Teminis katalogas *INTUTE* <<http://www.intute.ac.uk/resources.html>>
Teminis katalogas *The WWW Virtual Library Agriculture* <<http://vlib.org/Agriculture>>
The Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD) <<http://www.ndltd.org/find>>
Tinklaraštis *World Agricultural Database* <<http://wadatabase.com/>>
Užsienio bibliotekų el. katalogai *LIBWEB* <<http://lists.webjunction.org/libweb/>>
Vidurio ir Rytų Europos šalių žemės ūkio informacijos tinklas *AgroWeb CEE Network* <<http://www.agrowebcee.net/>>
Viso teksto DB *Academic Search Complete* <<http://search.ebscohost.com/>> (per *EBSCOhost*)
Viso teksto DB *Annual Reviews* <<http://arjournals.annualreviews.org/action/showJournals>>
Viso teksto DB *EDP Sciences* <<http://publications.edpsciences.org/>>
Viso teksto DB *Environment Complete* <<http://search.ebscohost.com/>> (per *EBSCOhost*)
Viso teksto DB *Nature Publishing* <<http://www.nature.com/nature/index.html>>
Viso teksto DB *Oxford Journals Online* <<http://www.oxfordjournals.org/>>
Viso teksto DB *Science Direct* <<http://www.sciencedirect.com/>>
Viso teksto DB *Springer LINK* <<http://www.springerlink.com/>>
Viso teksto DB *Wiley-Blackwell* <<http://www.interscience.wiley.com/>>

Apibendrinamosios pastabos

Šiame modulyje pateiktos žinios apie įvairius biomedicinos srities informacijos šaltinius turėtų padėti mokslininkams, tyrėjams, studentams ir informacijos specialistams greitai rasti tinkamos ir patikimos informacijos, reikalingos studijoms ar mokslui.

Pirma ir antra modulio temos yra skirtos medicinos, odontologijos, farmacijos, visuomenės sveikatos, slaugos ir veterinarinės medicinos sričių atstovams. Pateiktoje medžiagoje mokoma rasti informaciją iš daugelio duomenų bazių naudojantis vienu paieškos langeliu duomenų bazėje *PubMed*, naudotis terminų duomenų baze *MeSH*, gauti viso teksto dokumentus, rasti įrodymais pagrįstos informacijos klinikinei praktikai.

Trečia tema skirta kitų biomedicinos mokslų (biologijos, ekologijos ir aplinkotyros, botanikos, zoologijos, agronomijos, zootechnikos, miškotyros) ir su jais susijusių mokslų atstovams. Šioje temoje supažindinama su informacijos paieška įvairių rūšių ištekliuose: elektroniniuose Lietuvos ir užsienio bibliotekų kataloguose, knygų, straipsnių, disertacijų ir kitų dokumentų duomenų bazėse, atvirosios prieigos ištekliuose, teminėse paieškos sistemose, teminiuose kataloguose ir virtualiose

bibliotekose, molekulinų ir kitų tyrimų informacijos duomenų bazėse. Mokoma naudoti tarpdalykinėmis duomenų bazėmis ir kitais informacijos šaltiniais, kuriuose galima rasti biomedicinos mokslų informacijos, bei išteklius, skirtais tik biomedicinos mokslų ar konkrečių šių mokslų krypčių informacijos paieškai.

Apie autorius

Doc. dr. Gintarė Tautkevičienė

Kauno technologijos universiteto bibliotekos Informacinių paslaugų skyriaus vedėja

Kauno technologijos universiteto bibliotekos Informacinių paslaugų skyriaus vedėja, Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto docentė. Dėstomi moduliai ir vedami kursai susiję su informacijos paieška, žinių valdymu, mokymosi aplinkos kūrimu bibliotekoje. Su bendraautoriais parengė informacinės kompetencijos ugdymo kursus ir mokomąją medžiagą „Informacinio raštingumo kursai fizikos srityje“, „Informacijos ištekliai šiuolaikinėms studijoms ir mokslui“, „Interneto ištekliai ir naujos bibliotekų paslaugos“, „Susipažinkime: žiniatinklis 2.0“ ir kt. Vadovavo vykdant mokslinius tyrimus ir rengiant mokslo studijas „Bendrojo lavinimo mokyklų ir aukštųjų mokyklų bibliotekų kokybė ir mokymo / mokymosi poreikių tenkinimas“ (2008), „Mokslininkų ir kitų tyrėjų naudojimosi elektroniniais mokslo informacijos šaltiniais ugdymo poreikio apimties ir sudėties mokslinis tyrimas“ (2010). Dalyvavo rengiant galimybių studiją „Tarptautinė mokslinė duomenų bazė „Lituanistika“ (2007), vykdant Europos Sąjungos finansuojamus projektus DEDICATE, PERINE; skaitė paskaitas projektuose MOKOM, BIBLIONOVA, „Lietuvos mokslo ir studijų e. dokumentų kaupimas ir pateikimas skaitytojams“ ir kt. Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą, veda kursus bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams. Šiuo metu yra EIFL Patariamiosios tarybos narė, EIFL atvirosios prieigos koordinatorė Lietuvoje, Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos narė.

Loreta Burbaitė

Šiaulių universiteto bibliotekos direktorė

Nuo 2001 m. vadovauja Šiaulių universiteto bibliotekai. Dalyvavo projektuose: TEMPUS/PHARE: UM JEP-13236-98 „Pokyčių vadyba akademinėse bibliotekose“ (1999–2001), TEMPUS/PHARE: JEP-09493-95 „Integruotos informacinės sistemos aukštųjų mokyklų bibliotekose“ (1995–1998), „BIBLIONOVA: informacinių gebėjimų ir savarankiško mokymosi įgūdžių ugdymo metodo kūrimas ir išbandymas besimokančiame regione“ (2006–2008). Stažavosi Lundo universiteto (Švedija, 1997), Oslo universiteto ir koledžo (Norvegija, 1998), Sanderlando, Niukaslo, Londono universiteto (Jungtinė Karalystė, 2000, 2001), Kopenhagos universiteto (Danija, 2000) bibliotekose bei Danijos bibliotekininkystės ir informacijos mokslų mokykloje. 2005–2008 m. vadovavo projektui „BIBLIOREG: Akademinė biblioteka kuria besimokantį regioną“ (BPD2004-ERPF-1.5.0-01-04/0023). Aktyviai dalyvauja užsienio ir Lietuvos mokslinėse konferencijose, yra publikavusi straipsnių apie pokyčių vadybą bei edukacines paslaugas akademinėse bibliotekose. Šiuo metu yra Lietuvos bibliotekų tarybos prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos narė, Lietuvos mokslininkų sąjungos ir Lietuvos bibliotekininkų draugijos narė.

Vilija Dzingienė

Kauno technologijos universiteto bibliotekos Informacinių paslaugų skyriaus vyriausioji bibliotekininkė

1989 m. baigė Kauno politechnikos institutą. Dirbo Kauno politechnikos instituto skaičiavimo centre. 2005 m. Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakultete baigė universitetinę edukologijos studijų krypties antrosios pakopos pedagogikos studijų programą. Nuo 1995 m. dirba Kauno technologijos universiteto bibliotekoje. Profesinė veikla susijusi su duomenų bazėmis, jų analize, administravimu, elektroninių išteklių paieška, skaitytojų konsultavimu paieškos elektroniniuose ištekliuose klausimais, teminiu elektroninių išteklių katalogu, elektroninių išteklių nuorodų sudarymu ir nuolatiniu jų atnaujinimu. Pirmakursiams skaito paskaitas tema „Bibliotekos informacijos sistema“. Su bendraautorais parengė informacinės kompetencijos ugdymo kursus ir mokomąją medžiagą „Informacinio raštingumo kursai chemijos srityje“, „Informacijos ištekliai šiuolaikinėms studijoms ir mokslui“, „Mano interneto kelrodis“. Su kitais autoriais parengė ir dėstė mokymo kursus „Interneto ištekliai ir naujos bibliotekų paslaugos“ bei „Interneto ištekliai bibliotekų lankytojams“ (2008, 2009). Yra viena iš studijos „Paieškos ir pateikimo sistemos *Primo* galimybių demonstravimas ir taikymas išplėstoje Lietuvos virtualioje bibliotekoje (LVB), veikiančioje plačiai pasaulyje paplitusių produktų *MetaLib*, *SFX* ir *Primo* pagrindu“ (2009) autorių.

Rita Jakutienė

Šiaulių universiteto bibliotekos Informacijos paslaugų skyriaus vyriausioji bibliotekininkė

1988 m. baigė Vilniaus universitetą ir pradėjo dirbti Šiaulių pedagoginio instituto bibliotekos bibliografijos skyriuje. Šiuo metu dirba Šiaulių universiteto bibliotekos Informacijos paslaugų skyriuje, taip pat yra Šiaulių universiteto Nuotolinių studijų centro bei Lietuvių kalbotyros ir komunikacijos katedros asistentė. Dėstomi moduliai ir vedami kursai yra susiję su komunikacija, bibliografija, informacijos valdymu, informacinio raštingumo kompetencijos ugdymu. Parengė ir vedė seminarus Šiaulių apskrities, Radviliškio rajono, Panevėžio miesto ugdymo įstaigų bibliotekininkams. Dalyvavo vykdant projektą „BIBLIONOVA: informacinių gebėjimų ir savarankiško mokymosi įgūdžių ugdymo metodo kūrimas ir išbandymas besimokančiame regione“, jo metu buvo Šiaulių universiteto edukacinio-konsultacinio punkto konsultante. Parengė ir vedė šeštadieninius mokymus „Paieška ALEPH kataloge“, „Aurių teisės, citavimas, plagijavimas“, „Bibliografinio aprašo sudarymo rekomendacijos“. Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą, veda kursus bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams.

Džeinara Kaunaitė

Klaipėdos universiteto bibliotekos Informacinių paslaugų skyriaus vedėja

1993 m. baigė bibliotekininkystės studijas Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete. Dirba Klaipėdos universiteto bibliotekos Informacinių paslaugų skyriaus vedėja. Parengė „Informacinio raštingumo“ modulį, integruotą į Sveikatos mokslų fakulteto ir Tęstinių studijų instituto studijų programas, specializuotus kursus „Elektroniniai ištekliai ir mokslinės informacijos paieška“, skirtus dėstytojams bei magistrantams. Organizuoja ir veda bibliotekos vartotojų mokymus. Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos (LMBA) projekte „Bibliotekos pažangai“ skaitė paskaitas temomis „Interneto

ištekliai ir naujos bibliotekų paslaugos“ bei „Interneto ištekliai bibliotekų lankytojams“ (2008–2009), dalyvavo Bibliotekininkų tęstinio mokymo centro veikloje (2000–2004). Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą, veda kursus bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams. Domisi elektroninėmis paslaugomis ir elektroniniais ištekliais, informacijos ieška, el. leidyba, informacinių gebėjimų ugdymu.

Meilutė Kretavičienė

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto bibliotekos ir informacijos centro direktorė

Dirba Lietuvos sveikatos mokslų universiteto bibliotekoje, yra Lietuvos akademinė bibliotekų direktorių asociacijos pirmininkė, Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos vicepirmininkė, Šiaurės ir Baltijos šalių sveikatos informacijos asociacijos valdybos narė, žurnalo „Nordic-Baltic Forum for Scientific Communication: Sciecom Info“ Baltijos šalių redaktorė. Buvo Europos sveikatos informacijos ir bibliotekų asociacijos valdybos nare (1998–2009). Dalyvavo rengiant ir įgyvendinant įvairius šalies ir tarptautinius projektus, susijusius su bibliotekų veikla, modernizavimu, visuomenės informacinio raštingumo gerinimu, darbuotojų kvalifikacijos kėlimu. Dalyvaujama projektuose „Internetas medikams“, „Bibliotekos pažangai“, „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą ir vedė informacinio raštingumo kursus medicinos darbuotojams, studentams, bibliotekininkams. Šiaurės šalių tęstinio mokymo projekte „Transfer of Knowledge“ (2000–2009) parengė medžiagą ir vedė tęstinio mokymo kursus įvairiomis medicinos informacijos temomis Norvegijoje, Rusijoje, Baltijos šalyse. Apdovanota Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos premija „Už bibliotekininkystės, bibliografijos, knygotyros mokslinius tyrinėjimus bei praktinę veiklą bibliotekose“ (2006), Lietuvos Respublikos Seimo padėka (2008), išrinkta geriausia 2006 metų bibliotekininke.

Irena Kuzminskienė

Vilniaus pedagoginio universiteto bibliotekos Skaitytojų aptarnavimo ir informacinio aprūpinimo skyriaus Informacinio aprūpinimo sektoriaus vyriausioji bibliografė

1985 m. baigė bibliotekininkystės ir bibliografijos studijas Vilniaus universitete. Nuo 1998 m. dirba Vilniaus pedagoginio universiteto bibliotekoje, nuo 2003 m. – šios bibliotekos Skaitytojų aptarnavimo ir informacinio aprūpinimo skyriaus Informacinio aprūpinimo sektoriuje. Profesinės veiklos pobūdis – bibliotekos vartotojų informacinis aptarnavimas, bibliotekos tinklaraščio priežiūra, duomenų bazių administravimas, jų sklaida ir mokymai. VPU magistrantams ir mokslininkams skaito paskaitas, susijusias su informacijos paieška, informacinio raštingumo ugdymu. 2008–2009 m. dalyvavo Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos vykdomame projekte „Bibliotekos pažangai“, jo metu parengė mokomosios medžiagos „Interneto ištekliai ir naujos bibliotekų paslaugos“ modulį „Ekonominis vystymasis. Informacija, padedanti taupyti laiką ir pinigus“ ir skaitė paskaitas viešųjų bibliotekų bibliotekininkams. Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą „Humanitarinių mokslų informacijos šaltinių paieška“, skaito paskaitas bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams.

Gražina Lamanuskienė

Šiaulių universiteto bibliotekos Informacijos paslaugų skyriaus vedėja

Šiaulių universiteto bibliotekos Informacijos paslaugų skyriaus vedėja, edukologijos krypties doktorantė, Šiaulių universiteto Nuotolinių studijų centro asistentė. Parengti moduliai ir dėstomi kursai yra tiesiogiai susiję su informacijos valdymu, informacinės kompetencijos plėtojimu. Parengė mokslo studiją „Akademinei biblioteka studijų procese“ (2006). Su bendraautoriumi parengė tradicinių ir elektroninių metodinių mokymo priemonių studentams: „Savarankiško mokymosi vadyba“, „Informacijos valdymas technologijos mokslų studijose“, „Informacijos valdymas biomedicinos ir gamtos mokslų studijose“, „Informacijos valdymas socialinių mokslų studijose“, „Informacijos valdymas humanitarinių mokslų studijose“. Dalyvavo projektuose: „BIBLIONOVA: informacinių gebėjimų ir savarankiško mokymosi įgūdžių ugdymo metodo kūrimas ir išbandymas besimokančiame regione“ (2005–2008), „Mokslas. Mokslininkai. Visuomenė“ (2006–2008), „Bibliotekos pažangai“ (2009). Vedė kvalifikacijos tobulinimo seminarus Šiaulių apskrities bibliotekų darbuotojams. Šiuo metu yra Lietuvos mokslininkų sąjungos narė, mokslinio metodinio centro „Scientia Educologica“ bei tarptautinės organizacijos ICASE (angl. *International Council of Associations for Science Education*) narė.

Julija Niauraitė

Vilniaus universiteto bibliotekos Elektroninės informacijos skyriaus vedėja

2007 m. baigė Bibliotekininkystės ir informacijos bakalauro studijas Vilniaus universitete ir pradėjo dirbti Vilniaus universiteto bibliotekoje informacijos vadybininke. 2009 m. tapo bibliotekos Elektroninės informacijos skyriaus vedėja. Tais pačiais metais pelnė Lietuvos geriausio 2008-ųjų metų jaunojo bibliotekininko vardą ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos premiją už naujų bibliotekos paslaugų inicijavimą, kūrimą ir įgyvendinimą. Viena iš Vilniaus universiteto bibliotekos Informacinio raštingumo interneto svetainės kūrėjų, organizuoja ir vykdo Vilniaus universiteto studentų bei akademinio personalo informacinių gebėjimų ugdymo programas. Projekte „Bibliotekos pažangai“ parengė ir dėstė mokomąją medžiagą tema „Saugumas internete“. Profesines elektroninių bibliotekų paslaugų ir informacinių gebėjimų ugdymo srities žinias gilina įvairiose konferencijose, seminaruose, stažuotėse. Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą, veda kursus bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams.

Dr. Žibutė Petrauskienė

Vilniaus universiteto bibliotekos Mokslinės informacijos duomenų centro vedėja

Vilniaus universiteto bibliotekoje dirba nuo 1996 m. Nuo 2008 m. vadovauja Mokslinės informacijos duomenų centrui. Domisi elektroniniais ištekliais ir paslaugomis, naujomis technologijomis, jų taikymu bibliotekose, atvirąją prieigą prie mokslo informacijos, institucinių talpyklų bei duomenų archyvų kūrimu ir plėtra. Dalyvauja mokymuose, seminaruose, konferencijose. Skelbia publikacijas moksliniuose ir profesiniuose žurnaluose, skaito pranešimus tarptautinėse konferencijose. Parengė ir dėstė kursą „Paieška duomenų bazėse“ Vilniaus universiteto darbuotojams (Teisės, Gamtos, Filologijos fakultetų, Botanikos sodo, Onkologijos instituto). Parengė ir skaitė paskaitas „Informacijos paieška

ir bibliografinis aprašas“ Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto studentams (1999–2003), „Nuotolinė ieška“, „Internetas ir biblioteka“, „Elektroninės paslaugos bibliotekoje“ Komunikacijos fakulteto studentams (2001–2009). Dalyvavo projektų veikloje, parengė mokomąją medžiagą ir vedė kursus projektuose BTMC, DELCIS, BIBLIOTEMLINK, DPE (angl. *Digital Preservation Europe*), „Bibliotekos pažangai“, „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Literatūros ir leidybos ekspertų komisijos narė (nuo 2008 m. iki dabar), Lietuvos bibliotekininkų draugijos tarybos narė (2006–2008).

Dr. Lina Šarlauskienė

Lietuvos žemės ūkio universiteto bibliotekos vyriausioji bibliotekininkė, lektorė

Lietuvos žemės ūkio universiteto bibliotekoje atsakinga už prenumeruojamų ir testuojamų duomenų bazių administravimą, informacinės kompetencijos ugdymą, universiteto bendruomenės informacijos poreikių analizę, informacijos sklaidą, tarptautinį tarpbibliotekinį abonementą. Lietuvos žemės ūkio universiteto Ekonomikos ir vadybos fakultete dėsto studijų rašto darbų rengimo bei informacijos paieškos pagrindus pirmakursiams ir pokyčių vadybą magistrantūros studijų studentams, vadovauja studentams rengiant rašto darbus. Parengė informacinės kompetencijos ugdymo modulius „Mokslinių rezultatų paieška ir sklaida duomenų bazėse“, su bendraautoriais parengė kursus: „Informacijos paieškos ir pateikimo VDDDB mokymo kursas“, „Informacijos išteklių šiuolaikinėms studijoms ir mokslui“, „Interneto išteklių ir naujos bibliotekų paslaugos“. Informacinio raštingumo temomis publikavo mokomųjų priemonių ir mokslinių straipsnių, skaitė pranešimus konferencijose ir seminaruose, rašo tinklaraštį „Linksmą biblioteką“. Skaitė paskaitas Europos Sąjungos projektuose „Lietuvos žemdirbystės instituto žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimas agronomijos mokslų tyrimų ir inovacijų srityje“, „Lietuvos mokslo ir studijų e. dokumentų kaupimas ir pateikimas skaitytojams“, „Bibliotekos pažangai“. Dalyvavo vykdant projektą „Lietuvos virtuali biblioteka bei visateksčių dokumentų duomenų bazės sukūrimas“. Projekte „eMoDB.LT: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“ parengė mokomąją medžiagą, veda kursus bibliotekininkams, mokslininkams ir studentams. 2000 m. sudarė, prižiūri ir tvarko nuorodų svetainę „Lietuvos elektroninė periodika“. Dalyvauja Lietuvos akademinė bibliotekų informacinės infrastruktūros mokslui ir studijoms palaikymo ir plėtros konsorciumo sudarytose ekspertų darbo grupėse.